

AQVILA
INTER LILIA,
SVB QVA
FRANCORVM CAESARVM
A CAROLO MAGNO vſque ad CONRADVM
IMPERATOREM OCCIDENTIS X.

FASTI

ELOGIIS, HIEROGLYPHICIS, NVMMISMATIBVS, INSIGNIBVS, Symbolis, exarantur.

Opus omnibus abſolutum numeris, vt hodiernis veteres locupletati annales cuiuslibet Herois cuius facinora incluſum thema exornant, vitam, effigiem, hieroglyphicum, ſymbola exhibeant.

AD EMINENTISSIMVM PRINCIPEM
MICHAELEM STEPHANVM
COMITEM in Radzieiovvice, & Krylou S.R.E. *CARDINALEM* tit. B. M. de Pace *ARCHIEPISCOPVM* Gneſnenſem, *LEGATVM* Natum Regni Poloniæ, & Magni Ducatus Lithuaniæ, *PRIMATEM* Primumque Principem, *CANONICORVM* Sepulchri Chriſti Præpoſitum Generalem Meckouienſem.

IOANNES PALATIVS
In Veneto Lycæo olim Iuriſprudentiæ ex S. C. Profeſſor, Poſtea Sacrorum Canonum Interpres in Patauina Vniuerſitate, Plebanus & Archipresbyter S. M. Matris Domini, Ducalis Canonicus, S. C. M. Hiſtoricus.

D. D. D.

VENETIIS, M. DC. XCIX.

Apud Dominicum Milochum.

PRINCEPS EMINENTISSIME
REVERENDISSIME PRIMAS
ARCHIEPISCOPE, &c.

A Rege ad Cardinalem Aquila transit, Lilijs hinc inde retentis. Fastos defert Caroli Magni vsque ad Conradum Occidentis Imperatorem X. in quibus Proaui tui, Celsissime Heros, sanguine, bello, dignitatibus semper occurrunt. Eos si lustraueris, magnam huius Historiæ partem inuenies de gestis Radzieiovvice, Koributæ Tarnouuæ, Sobieskæ gentis, in quibus vnus pro cunctis, Orbis Christiani redemptor, IOANNES Rex huius nominis TERTIVS, qui vna in Vrbe Vienna, totius Orientis inundatione circumsessa, plagam omnem Cruce insignitam cùm Thraces mente vorassent, suo gladio seruauit. Liberis posthabitis, Coniuge, Regno, ut Cæsari accurreret periclitanti, venit in manu forti, in bracchio extenso, quo Crucem ipsam fulciuit ruentem. Huic conglutinatus, veluti Dauidi anima Ionathæ, sicut adfuisti consilio, manu non defuisti. MICHAELI Sarmatiæ Regi initium ut debes fortunæ, incrementum IOANNI; Virtutis tuæ nonnisi Deum auctorem agnoscens, Athenis, IGNOTO DEO posuisti aram, vbi casta enutritus Minerua, cathedram conscendisti Petro æqualem non minus potestatis, quàm doctrinæ; Petrum licet TE non appellem; quòd vnus sit Petrus, super quam petram ædificata est Ecclesia; fundamentum tamen Apostolorum, ipso sum-

mo

mo angulari lapide Christo Iesu, MICHAELEM di-
Daniel. 12. co Principem MAGNVM STANTEM PRO FILIIS POPVLI SVI; ET VENIET TEMPVS, QVALE NON FVIT, EX QVO GENTES ESSE COEPERVNT VSQVE AD TEMPVS ILLVD: ET IN TEMPORE ILLO SALVABITVR POPVLVS TVVS OMNIS, QVI INVENTVS FVERIT SCRIPTVS, IN LIBRO. Tribus Regibus cum manum dederis, adfuisti tertio Angelus Pacis, quo interprete Iustitia
2. Machab. 8. & Pax deosculatæ illibatam seruarunt Patriæ libertatem. Verè Pater Patriæ, Machabæus rediuiuus, pro Patria, & legibus mori paratus, Sartam tenuisti Fidem, fide colligasti legem, lege fulcisti Rempublicam; ut in ea Aristocratia staret, qua non vni seruirent, sed cuncti pari gradu sederent. VBI ENIM SPIRI-
2. Cor. 3. TVS DOMINI, IBI LIBERTAS. Domum tuam propterea, domum dixere Refugij, in qua Christi Euangelium libere resonarent Apostoli, in tuba & voce magna; cuius Eccho colles excitati Romani, in fortitudine tua dedit Altissimus vocem suam, imperauitque
Prouer. 8. ventis & Mari; vnde facta est tranquillitas magna.
Agnum defert in Stemmate. Vere Agnus absque macula: iustus autem quasi Leo confidens absque terrore: fuit TIBI Iustitia, lumborum cingulum: Fides, renum cinctorium: habitauitque, te præside, Lupus cum Agno, Pardus cum Hędo. Facta cum sit Pax in virtute tua; redundauit abundantia in turribus tuis. Ad te ergo Sarmatæ pacis, libertatis, legum, iustitiæ custodem, vindicem, patrem, munus offero regale, sed auro vacuum: non enim alius aditus ad eum, qui Innocens manibus, & mundo corde.

Humill.mus Deuotiss.mus Obsequentiss.mus Seruus

Ioannes Palatius.

ERVDITO LECTORI.

INsuetus assentationibus gratiam lectorum colligere, non omnibus, sed de literaria Republica benemeritis (quorum interest ignoscere, vt ignoscatur) labores meos dirigo. Quis enim Protogenes superbiet, quod eius lineæ effugerint Apellis manum, & refluenti censura, ipsius Appellis linea à Protogene subdiuisa, diuiserit? Iouem præter currimus omnes. Arguat lector, liuor enim si absit, albo dicam signasse lapillo. Elucubrationes meæ, quæ iam prodierunt in lucem, putà, de Dominio Maris, Opuscula.

Commentaria historipolitica ad Iustinianeas Institutiones.

De Luminaribus Mundi Pontifice, & Rege, capita triginta, *quæ manuscripta circumferuntur, præter* Spiritualia Opuscula, *genium meum resonant, scribendi, quæ sentio, sentiendi, non quæ volo, sed quæ licent. Non omne tamèn quod licet, honestum esse, cum exprobrandum expectarem, pepercerunt veritati, vel labori. Vndè materia haud inutili, literatorum irretitus indulgentia, maiora molitus, grande opus designaui, & quintum est, in quo marsupium arescet, & calamus. Triginta voluminibus partitum, minimè sacra miscebit profanis. Diuisum propterea in Pontifices, & Cæsares, à Petro illud; à Carolo Magno Occidentalium Imperatorum primo istùd, per sæcula, & nationes protrahendo Fastos, Gallicos Cæsares qui primi se offerunt, hoc comprehendam volumine, indè ad Bauaros, Saxones, Sueuos, Austriacos pergam. Et nè actum agere videar: cuiusque Cæsaris elogium, quod sui natura non tam laudat, quàm vituperat, historiarum concordantijs, & chronologia, dabitur interclusum. Sed vltra; Cuiusque Cæsaris habebis effigiem, quam ex nummismate sculpi curauimus; sed nouo exornatam hieroglyphico, quo mysticè, & symbolicè, intuenti pateat vita regnantis. Nec satis: Elogio antiqua concordabunt nummismata in triumphis cudi solita: Monetæ aureæ, vel argenteæ illius Imperatoris; Insignia Principum, qui cum eodem Imperatore bellarunt: Vxorum Imperatoris effigies, quæ inueniri potuerunt. Tandem illius Cæsaris selecta facinora particulari prosequar tractatu, Iustitiæ putà, Religionis, Legum, Aulicorum, Belli, Pacis, vt in subiecta materia occasio se obtulerit: Themata hodiernis ditando annalibus, & nostri sæculi connectendo triumphos. Vt dum Heroum gestis elucubrationes nostræ fulciuntur, indirectè gloria illis eluceat, & mutuo fænore mei locupletentur labores; eorum gesta particulari exarando hieroglyphico, vt recensito in opere subsequatur elogium, symbolum, & effigies;*

Hac methodo, ex Carolo pergam ad Ludouicum: à Ludouico ad Lotharium, & sic de singulis.

Nec longè aistabit Pontificum series, simili quondam percurrenda stylo nisi Concilia, Decreta Patrum, Ecclesiæ vsus, temporum calamitas, sæculi vitia, Cruciatus Martyrum, Doctorum fides, Regum pietas, Tyrannorum sæuitia, Pseudo Apostolorum ambitus, antiquitatis maiestas, accuratiorem exigerent disciplinam. Interim dum diù, noctuque vigilo, vt beneuolum Lectorem rependam, tu carpere gaudens, paribus armis in arenam descendas. Hoc enim glorior, proprio Marte pugnare. De tuo igitur suppleas, aut saltem excuses, non immemor Horatiani carminis.

Verum opere in longo fas est obrepere somnum.

De Mandato Illustrissimorum, & Excellentissimorum DD. Reformatorum Studij Patauini.

EGo infrascriptus attentè perlegi librum, ab Excellentissimo Doctore D. Ioanne Palatio compositum, inscriptum Aquila inter Lilia, seù Tomum Primum &c. ac in eo nihil offendi, quod contra Principes, & bonos mores scriptum sit, imò in eo omnia ad ipsorum Principum ius, Regum dignitatem, Rerum Publicarum decus, & Politices administrationem appposita comperi. Summa in eo est Elegantia, eruditio, fides, concinnitas, quapropter illud dignum censeo quod typis mandetur ad Imperatorum gloriam, studiosorum profectum, & omnium vtilitatem. Datum Patauij in Conuentu S. Francisci Magni die 15 Iunij 1670.

F. Franciscus à S. August. Macedo Min. Obs. Lector Iubilatus, Publicus Patauij Professor, Venetus Ciuis, &c. affirmo &c.

Noi Reformatori del Studio di Padoua.

HAuendo veduto per Fede del P. Inquisitore nel Libro Intitolato Occidentalis Histori politicæ, & Legalis D. Ioannis Palatij non esserui cosa alcuna contra la Santa Fede Cattolica, e parimente, per attestato del Segretario nostro, niente contro Prencipi, e buoni costumi, concedemo licenza à Gio: Giacomo Herz di poterlo stampare, osseruando gl'ordini, &c.

Dato à 5. Luglio 1670.

(Andrea Contarini Caualier Procurator Reformator.
(Andrea Pisani Procurator Reformator.
(

Angelo Nicolosi Segr.

INDEX TITVLORVM.

LIBER PRIMVS.

LIBER SECVNDVS.

LIBER TERTIVS.

LIBER QVARTVS.

LIBER QVINTVS.

LIBER SEXTVS.

LIBER SEPTIMVS.

LIBER OCTAVVS.

LIBER NONVS.

LIBER DECIMVS.

Nummismata, symbola, Hieroglyphica, effigies quae sparsim babentur in opere.

LIBER PRIMVS.

CAPVT PRIMVM.

De Rerum Diuisione.

ORBIS machinam libraturus imperiali ſtateta,
I. quæ ad ſimilitudinem Dei tribus digitas appendit Orbem terrę: à mūdi exordiar opificio, vt auream illam Bullā inueniā, in qua Dominus, & mundi director, dicitur Imperator. In Principio temporis
II. creauit Deus Cęlū, & Terrā (vt eruditè probat Frāciſcus Georgius Venetus)
Canic. 1. Tom. 1. aduerſus: Orbē ſēpiternum aſſerētes, qui cum rerum omnium inuentores aſſignent facillimè redarguuntur: Quid antè hęc breuiſſima tempora, quibus rerum etiam inuentores aſſignantur, facerent mundi incolæ ſine terræ cultu? tunc non mercatura, non litterarum ſtudia; non diſciplinæ, non militia, nō nauigatio, nō fabricādi ars, non texendi, non ſuendi, non tela, non lanificium. Quibus ergo veſcebantur? Vbi habitabant? Quibus veſtiebantur? Quid agebant artium penitùs ignari? Ridiculū quippè, vt Mundum aſſerentes æternum, artium, & humani victus inuentores deſcribant: cum hæc inuicem pugnent.

Quærēti verò, quid faceret Deus, antequàm mundū fabricaret? Sapiēti ioco vulgaribus Auguſt. reſpondet. In ſaltu erat, ligna incidēs, vt temerarios, & curioſos cōbureret: qui vel quod heri fecerint non recordātur: & quod Deus fecerit ante Mūdi III.

genituram, inquirere presumūt. Alta scrutantibus gehennas parabat. Augustini sunt verba. Sapientibus postea alloquendo dico: quòd si Cæli, & terræ nomine omnis creatura intelligitur, audenter dico; Antequam faceret Deus Cælum, & terram, non faciebat aliquid. Si enim faciebat, quid, nisi creaturam faciebat? & vtinam sic sciā, quicquid vtiliter scire cupio, quemadmodū scio, quod nulla fiebat creatura, antequam fieret vlla creatura. Præcedens ergo omnia tempora præterita celsitudine præsentis æternitatis, & superans omnia futura, quia cum futura venerint, præterita erunt. Deus autem idem ipse est, & anni eius non deficiunt. Anni nostri eunt, & veniunt: euntes à venientibus excluduntur: & omnes erunt, cum omnes non erunt. Anni Dei dies vnus: Dies eius non quotidie; sed hodie, quia hodiernus eius nō cedit crastino, nec cedit hesterno. Hodiernus eius æternitas, in qua Coæternum genuit, cui dixit: Ego hodie genui te. Genuit in æternitate eo modo, quo sēper produxisset Sol lucem, & splendorem igniuomū: si semper fuisset. Genuit in æternitate filiū, creauit in tempore mundum, secundū illam idæam, quam ex infinitis ab æterno, mente concepit, in certo tēporis puncto, verbi semine potentissimè condid it, & ad extra fabricauit: Profundum Chaos clarificando luce: In medio aquarum expandit firmamentum, aquis legem ponēdo nè transirent terminum suum. Seminificauit terram in lignum frugiferū. Luminaribus diē segregauit à nocte: Luminare maius diei, minus nocti dedit pro tēporū, annorum, & dierum distinctione. Reptile animę viuentis, & volatile super terram scaturiuit ab aquis, vt multiplicarēt super terrā. Formauit tandē hominē in imagine sua, vt dominaretur in piscē maris, in volucrē Cœli, & in iumentū terrę. Formatum hominem tulit Deus, & collocauit illum in hortis delicatissimis, quos plantauerat Dñus ab Oriente. Hùc postquam reliquas creaturas primum absoluit, hominem manuduxit, vtì in principatum, & dominatū *Dominamini piscibus maris, & volatilibus Cæli*. Exindè querenti, cur omniū creaturarū postremus efformetur homo? Respōdet Greg. Nyssenus. Nōdum magna hæc, & pretiosa res homo, Mūdi dominus aderat: nec enim decuerat priùs existere principē quàm illa, quorum gereret principatum: sed vbi cuncta ei subijcienda parata sunt, iam cōsequens erat apparere rectorē. Idcircò Vniuersitatis huius Creator ei, qui imperaturus erat, quandam sedem regiā, idest paradisum voluptatis pręstruxit: ea verò terra erat, & insula, & mare, & ipsum Cœlum, quo hæc omnia tāquā tecto concamerantur; atque ijs in palatijs omnis generis opes cōditæ sunt. Indè est quod in signum *Vassallagij* animantia omnia ad Adamum se cōtulerunt, cum pro regio illo throno sederet, nomen ab eo acceptura, vt sic eum vel imperatorem ipsorum testar ētur. Quasi imperiū (Ruper: Adamū alloquitur) cum cōditore partitus: ille procreator, Tu nomēclator; tāquā imperatoris tessera brutis est data, cum accurrerunt acceptura nomē, quod militię darent tuæ. Vnde terrestria omnia sub Adami vexillo militasent, nisi bellū Adā intulisset Cælo. Ex his delicijs egrediebatur fluuius ad irrigandum hortum, qui inde dilapsus diuiditur in quatuor. Nomen vni Phison, idest Ganges. Nomen secundi Gehon qui Nilus: Tertij, Tygris. Quarti, Euphrates. Hisce fluminibus quatuor summas præfigurari Potestates, Pontificis, Episcopi, Parochi, & Imperatoris, quibus Christus Ecclesiā Sponsam suā regendā commisit, notauit Ioan. Vgon. *lib. Quadruuium in prolog.* teste Castaldo *p.* 28. *Tract. to.* 5. *n.* 6. Hæ potestates sunt quatuor illa animalia *Ezech.* 1. *Ap.* 4. Quatuor annuli. *Exod.* 25. *n.* 10. quorū tribus primis spiritualium, Quarto temporalium curam mandauit.

Hoc in statu domināti Adamo Orbis Conditor præceptum iniunxit, de non comedendo lignū vitæ: ex omni ligno Paradisi comede; *de ligno autem scientiæ boni, & mali, ne comedas*. Quē enim terrarum pręsidē (ait Li ppomanus) & Orbis Monarchā creat, statim obsequijs assuescere festinat, vt simul cum principādi potestate, iugum parendi obsequēter subeat. Nō multum referebat, quod de vna arbuscula Ada-

Marginalia (left): Tom. 1. Conf. l. 11. c. 12. — IV. Psal. 2. — V. — Basil. de Parad.

Marginalia (right): VII. Lib. de creat. hominis c. 2. — Animalia nomen accipiunt. — VIII. — IX. — X. — XI. — XII.

Adamus ederet, ſiue abſtineret Adamus, at magni intererat, vt cum imperandi Or-
XIII. bis monarchia, parendi eruditionem edi-
De Ciuit. Dei l. 13. c. 19. ſceret de ſchola obedientiæ. Attende igitur, quid fides Christiana prędicet (clamat Auguſtinus) primos homines ita fuiſſe conditos, vt ſi non peccaſſent, nulla morte à ſuis corporibus ſoluerentur, ſed prò meritis obedientiæ cuſtoditæ, immortalitate donati, cum eis viuerent in æternum. Sed quia contemptus eſt Deus iubens (*Aug. l.*
XIV. *14. c. 15.*) qui hominẽ vno breuiſſimo adſtrinxerat præcepto, quo ſe dominum commonebat; inobedientiæ inobedientia retributa eſt: hominis enim hæc ſola miſeria, vt quoniam noluit, quod potuit: quod
XV. nō poteſt, velit. In Paradiſo enim etiã ſi nō omnia poterat ante peccatũ, quicquid tamen poterat, non volebat, & ideo poterat
Senec. ep. 90. omnia, quæ volebat. *Tãtũ enim quantũ vult poteſt, qui ſe niſi quod debet, non putat poſſe.* Nũc verò homine vanitati aſſimilato: quis enumeret, quã multa, quæ nō poteſt velit, dum voluntati eius inferior caro nō obtẽperat? ipſo nãque inuito, & animus plerũq; turbatur, & caro dolet, & veteraſcit, & moritur; quod nō pateremur inuiti, ſi volũtati noſtrę natura ex omnibus partib. obediret.

XVI. *D. 1. q. 96. ar. 4.* Hũc pertinet quęſtio illa, quam mouet Angelicus. An in ſtatu innocentiæ omnes homines fuiſſent ęquales; vel potius homo homini dominaretur? & reſpondet, hominum inæqualitatem non tolli per innocẽ-
XVII. tiã; nã ratione ſexus, ętatis, loci, homines nō eſſent ęquales: ſed magis, vel minus iuſti, pulchri, &c. Ex parte etiam animi inęquales eſsēt ratione liberi arbitrij, quo magis proficere poſsēt in ſcientia, vel iuſtitia; licet exceſsus vel deceſsus defectus non eſſet. Nil ergo prohibet quod homo homini non dominetur etiam in ſtatu innocen-
XVIII. tiæ, loquendo tamen de ſubiectione œconomica, vel ciuili, ſecundum quam Pręſidens ſubiectis vtitur ad eorum vtilitatem & bonum. Tale dominium hominis in hominem in ſtatu innocentię fuiſſet propter duo: Primo, quia homo naturaliter eſt ani-
XIX. mal ſociabile, vndè homines in ſtatu innocentię ſocialiter vixiſſent. Socialis autem vita multorum eſse non poteſt, niſi aliquis pręſideret, qui ad bonum commune intenderet. Vnde Philoſophus. Quandocũ- *Pol. 1.*
que multa ordinantur ad vnum, ſemper inuenitur vnum, vt principale, & dirigens. Secũdo, quia ſi vnus homo habuiſset ſuper alium ſupereminentiã ſcientię, & iuſtitię, incõueniẽs fuiſset, niſi hoc exequeretur in vtilitatem aliorũ, ſecũdum quod dicitur. *1. Pet. c. 4.*
Vnuſquiſque gratiã, quã accepit in alterutrum illã adminiſtrantes. Vnde Aug. dicit *19. de Ciuit. Dei.*
quod iuſti nō dominãdi cupiditate imperant, ſed officio cõſulẽdi: hoc naturalis ordo pręſcribit, ità Deus hominem cõdidit. XX.
Hãc œconomicã ſubiectionẽ in ſtatu innocentię, pace tanti Doctoris, non video Natura enĩ omnes homines genuit ęquales ex Gregorio, & ſolum variante merito- *2. Paſtor. c. 6.*
rum ordine alios alijs culpa poſtponit. Ipſa autem diuerſitas, quæ acceſſit ex vitio, XXI.
diuino iudicio diſpenſatur, vt quia omnis homo ęquè ſtare non valet, alter regatur ab altero. En igitur, quod poteſtas ad bonum inducta commune prò fine habet à iuſtitiæ tramite recedentes in viam reducere; Subiecti eſtote (habet Petrus) ſiue *Ep. 1. c. 2. v. 14.*
Regi quaſi pręcellenti: ſiue ducibus tamquã ab eo miſſis *ad vindictam malefactorũ*:
quo ceſsante ceſsat etiam ſubiectio: vnde XXII.
Gregor. *cit. loco.* Sit rector benè agentibus per humilitatem ſocius, contra delinquentium vitia, per zelum iuſtitiæ erectus: vt & bonis in nullo ſe præferat, & cum prauorum culpa exigit, poteſtatem protinùs ſui prioratus agnoſcat: quatenùs & honore ſupreſſo, æqualem ſe ſubditis benè viuentibus putet, & ergà peruerſos iura rectitudinis exercere non formidet. Sed in ſtatu innocentię, etſi in ſocietate viuerent homines, nulli eſset animus in iniuriam, vel XXIII.
cauſa; cum gratię clauo fixum arbitrium, libertatem in malum non haberet, ſed impeccabilis factus homo, non amplius ſentire poſſet, quæ vellet, ſed vellet, quę deberet, ad ſimilitudinẽ Angelorum, qui natura peccabiles, per gratiã facti sũt impeccabiles. Hæc hominũ felicitas duratura erat, XXIV.
vſquè dũ prædeſtinatorũ numerus cõpleretur, & in maiorem beatitudinẽ traducerẽtur ad fruendum Deo viuenti. Cum igitur in ſtatu Innocentiæ nulla lex, quia lex

Hom. 6. ad pop. Antioch. iusto nō ponitur Chrysost. præter illā, quæ Deum auctorem, & præconē habuit; De ligno vitę nè comedas. Ibique starent omnia cōmunia: Terra verbo arata Dei, & semine fęcundata frondes, flores, fructus vnà semper teneret; non est assignabile ad quid in immaculata hominum societa-
XXV. te erigatur dominans, & director.

Nec obstat D. Thomæ obiectio, quod hominum conditio in statu innocentię dignior non esset, quàm conditio Angelorū. Sed inter Angelos quidam dominantur alijs, vnde & vnus ordo dominationū vocatur. Ergo innocentiæ nō repugnat quod homo homini dominetur? Respondeo
p. 1. q. 108. ar. 8. ad 3. enim ex doctrina eiusdem D. Thomę non currere paritatem ab hominibus ad Angelos: cū homines sint eiusdem speciei: nō sic Angeli, quorum Hierarchiæ cum sint distinctæ, & inferiores illuminentur à superioribus, hoc sensu dici potest Angelus Angelo dominati: quę ratio cum in hominibus cesset, & dominandi titulus silere
XXVI. Metam. 1. debet prò innocentiæ statu. Inde Ouidius.

Aurea prima sata est ętas, quę vindice nullo.
Sponte sua, sine lege fidem, rectumq; colebat:
Pœna, metusque aberant, nec verba minantia fixo
Ære ligabantur, nec supplex turba timebat
XXVII. *Iudicis ora sui, sed erant sine iudice tuti.*

Hæc perdurauit fęlicitas, vsque dū stetit æqualitas: at cum homo superbus intumuit; statim ac prīcipatū affectauit, serpētē vocauit, qui eleuando deijceret. Serpens enim nō tentasset, nisi prius homo cecidis-
Genes. 3. d. 196. set: vt pulchrè notat Ferus apud Nouarinum in verbis illis: *Sed & Serpēs.* Cur non simplicius dixit, *sed Serpēs*, absq; eo, quod coniunctionē &, adderet? *Quid aliud* (respōdet) *per hoc ostēdit, nisi vt sciamus initium peccati, vel tētationis nō cœpisse ab exteriori tētatione serpētis. Nisi enī homo victus per superbiā tumuisset, foris tētatus nō tā facile cessisset.* Illicò ergo quo peccauit, amisit illā iustitiā originalem, & rationē, quæ adinuicē deosculabantur; Et factus tanquā folium, sensualitatis vento agitatū, cępit carni inseruire, & totius posteritatis spiritum cōuertit in carnē. Culpa exigebat pœnā, vt pœnitētia recuperaret gratiā: Iniunxit Dominus:

vt in sudore vultus sui vesceretur pane suo. Genes. 3.
Neque intelligas de hoc pane materiali, quē comedimus, quia tunc nō erat, imo in escā dederat Deus omnē herbā afferētem XXVIII.
semē super terrā, & vniuersa ligna, quæ habent sementē. Vnde verisimilius intelligas Genes. 1.
de illo pane, de quo dicitur. *Amē dico vobis* Io. 6
nō Moyses dedit vobis de Cælo panē, sed pater meus dat vobis de Cælo panē verum, qui dat vitam mundo. Ego sum panis viuus, qui de Cęlo descēdi, si quis mā ducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. Hunc panem spiritu prophetiæ, quo claruit Adā cunctis diebus vitæ suæ; comedit in sudore vultus sui, rigorosa scilicet pœnitētia, sensualitatis impetū deprimendo; vt sapienter notauit Anto- q. 4. n. 55.
nius de Rosellis *de Reg. Mundi.* Aliam etiā tom. 5. Tract. 30c.
indixit pœnā, vt terra, quę iussu Dei virgultū pabuli, & lignū fructiferū producebat, geminaret spinosas, & venenosas herbas, XXIX.
quæ ad pabulum non proficiunt, & tāta ligna, quæ fructum non afferunt. Homini quidem indicta pœna: Terra enim (*Aug.*) lib. 1. cont. Manich.
pœnas nec spinas sentit cum sensu careat: sed per infructuosas arbores insultat homini, vt intelligat quàm sit erubescendum sine fructu bonorum operum. Per spinas ve- XXX.
rò, humani peccati crimen hominibus antè oculos ponitur, quo admonemur à peccatis auerti, & ad Dei præcepta conuerti. Antè peccatum hominis non legitur, quòd terra aliud protulerit, nisi herbam pabuli, & ligna fructuosa. Post peccatum videmus multa horrida, & infructuosa de terra nasci propter hominis peccatum. Sic enim dicitur ad primum hominem, postquam peccauit: *Maledicta erit terra tibi in omnibus operibus tuis. In tristitia, & gemitu edes ex ea.* Indè venit, quod terra communis elementa communia facta sunt per iniquitatem, vel per necessitatem particularia. Per *iniquitatem*, ait XXXI.
Clemens. Communis enim vsus omnium, quę sunt in hoc mundo, omnibus esse hominibus debuit: Sed per iniquitatem alius hoc suū esse dixit, & alius illud; & sic inter mortales est facta diuisio. Diuisionis autē XXXII.
primus auctor Cain creditur; teste Mose: *Factum est autem post multos dies, vt offerre Cain de fructibus terræ, munera Domino,* Genes. 4.
Abel

Abel quoque obtulit de primogenitis gregis, sui, & de adipibus eorum: & respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius. Ad Cain verò & ad munera illius nō respexit. Notentur pronomina *sui, eius, illius*, quę rerum diuisionis quātumuis latę, & pondere grauis facta basis, & fundamentum, i vrgiorum litium columnę constituta sunt in caput anguli.

Si duo de nostris tollas pronomina rebus
Prælia cessarent, pax sine lite foret.

XXXIII. Quod si iniquitate diuisionem factā renuas, per necessitatem dicas ad pacis cōseruationē, quæ anima corporis ciuilis. Cum enim Parentum culpà Terra, quæ sine cultura, & cura ad voluptatem germinabat fructus, modo spinas, & tribulos producat, sterilirет inculta, nisi staret diuisa. *Non essent ista communia, nisi pars illorum pertineret ad*
Senec. ep. 73. *singulos* Patrata inobedientiæ culpa, cum ab homine inobedientiā didicissent elementa nè hominum fugerent imperium, dominij catenis fuere circundata ad maiorem creaturarum quietem. Vel ne in deterius dilaberemur prçcipites, terræ facta diuisio, diuinoque diplomate, ac æterna sanctione fir-
XXXIV. matum dominum. *In sudore vultus tui vesceris pane tuo*. En salutaria calcaria cōtra hominum insolentiam, qui nunquā sua forte
XXXV. contenti, aliena semper inuadunt limina; Adā ipso auctore, qui Diuinitatis aggrediendo terminos, humanitatem amisit. Illis verbis *In sudore vultus tui vesceris pane tuo* alludebat Dominus (dicerē ego) quod Tar-
XXXVI. tarorū ille princeps in caluaria capti Mosci adiecto limine qui cū Tartarū opprimere tētasset, oppressus cecidit: *Hic aliena apetendo, propria amisit*. In sudore tuo vesceris pane tuo, te alloquor Adā, diuersis verbis, sed eodem mysterio, quo ad pisces, ad volucres, ad plātas loquutus, vt producerent in
Genes. 1. genere suo. Germinet terra herbam virentem, *iuxta genus suum*. Creauit Deus Cete grandia, & omnem animam viuentem,
XXXVII. quam produxerant aquæ *in species suas*: & omne volatile *iuxta genus suū*. In genere suo se contineat Homo, nè aliena appetendo, amittat propria. Fructibus respōdeāt labores, & diuidātur vt panis distribuatur. Ter-
XXXVIII. ra etenim indiuisa, iurgia excitaret; & communitatis pretextu, culturæ onera quisq. declinaret; in stadio currens, cum temporē messis, foret diuidenda fruges, vt etiam non vocati, gloriarentur electi. Alimentorum causa patri haud parceret filius, & laboris non soluti mercedē exigeret. Cōmunitatē adducentibus, quid replicandum? litem ego componerem Iuristarum illo proloquio, Societatem esse discordiæ matrem; quæ XXXIX.
etiam ante prędefinitum tempus etiam inuito socio, potest, & debet dissolui. Hu- Instit. 3. de Societ. §. 4.
ius communitatis incommoda experti Sāctissimi Patriarchę Abraham, & Loth *Gen.* 13. Iacob, & Laban. *Gen.* 31. terram, bona, familias, cognationes diuisère, & sanguinis coniunctionē, bonorum diuisione seruarunt. Deus ipse miserendo creaturarum statum, societatis occasione miserrimum, marmoreis terminis segregauit dominia. *Fecitque Deus ex vno sanguine totū gentem hominū, vt habitaret in vniuersa superficie terrę*, XL.
positis terminis *habitationis eorū*. Aliàs in libro Geneseos immeritò signasset Moses à Act. 17. c. 26.
duobus fratribus Deo oblata munera prominibus *sui*, & *eius*. Cum offerret Cain de fructibus terræ munera Domino: Abel quoquè obtulit de primogenitis gregis *sui*, Gen. 4.
& de adipibus *eorum*. Quod si cuiusquè propria non fuissent munera illa, qualē merereturlaudē Abel, vel demereretur Cain? vt redarguit Chronista? *Et respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius: Ad Cain verò, & ad* XLII.
munera illius nō respexit. Vnde iusta lucet rerum facta diuisio. Hanc tandē vt incōtaminatam teneret Ius Gentium, plurimas ad- L. 5. ex hoc iure de Iustit. & Iure.
inuènit leges, magistratus, pœnas, seruitutes, captiuitates. Quę etsi naturali iuri videantur cōtraria, cum iuris naturalis cōseruādi gratia, vel saltem intra rationis limina intercludendi, nè in deterius rueret, fuerint introducta, potius secundùm, quàm contrà XLIII.
naturā videātur. Ius enim gentiū naturę protomedicus gemēti naturę succurere volens pharmaca quędam excogitauit ciuilia præter naturam potius, quam contra; vel si cōtra, indirectè tantùm, non per se, sed per accidens & pręter agentis intentionē. Exēplo sit pharmacū, quod medicus sanitatis gratiā propinat ęgroto: à quo statim pallor, citò debilitas: Causat ergo medicus pallorē, & debilitatem in infirmo? non causat me-
dicus,

dicus, non influit pharmacum, nisi per accidens, occasionaliter, & præter agentis intentionem. Sic fabro lignario ex rudi ligno elaborante statuam, cadunt lignula, frustula, quisquiliæ, de quibus interrogatus artifex, ad quid lignula illa? Respondebit de quisquilijs, & lignulis non curare, sed statuam velle: Replicanti, vnde veniant? Dicet: præter intentionem sui, & per accidens resultare, sumpta occasione artificis ex illo rudi ligno statuam efformantis, & ligno efformato. Sic etiam occasione Iurisgentium redolentis, & reformantis ius naturale ad esse primæuum; vel satagentis nè in deterius rueret, seruitutis Bellorum, pęnarum cadunt quisquiliæ. Hanc vnam enim Iusgentium petit, Orbis scilicet pacem tanquam finem, ad quem ordinantur media Iurium, Magistratum, de quibus in sequenti.

CAPVT SECVNDVM.

Reges cur? & Quando creati?

1 *Regalia mysteria silenda, vel laudanda.*
2 *Regnorum ruina ab adulatione.*
3 *Finis scribentis veritas.*
4 *Veritatem detegere, obiurgare mutos est.*
5 *Audientibus est loquendum.*
6 *Semper succedit, multa tentanti.*
8 *Gloria virtutis vmbra.*
9 *Gloria antecedit, vel subsequitur auctorem.*
13 *Regimen triplex.*
14 *Regiminum vtilius quale?*
15 *Deus Aristocraticè dominatur.*
16 *Regimen ad libidinem, vnde venerit?*
18 *Cainus, & Romulus æquiparantur.*
19 *Nimrod auctor tyrannidis.*
20 *Nimrod cur dicatur venator?*
21 *Nimrod Cælum conscendisset, nisi Deus obstitisset.*
22 *Ninus primus intulit bellum finitimis.*
23 *Bellare cupiditate regnandi, latrocinari est.* 25.
24 *Alex. M. redarguitur, vt latro.*
27 *Pyrrhus regnum reliquit acutius habenti gladium.*
28 *Alienis inhiari regium est.*
29 *Romulo cur apparuerint accipitres? cur à Lupa educatus.* 30.
31 *Dominandi libido imperij ruina.*
32 *Qui à Domino appellentur Reges?*
33 *Regum necessitas.* 35. 37. 41.
34 *Homo sine societate aut Deus; aut bestia.*
35 *Vrbes antiquæ cur procul à mari sitæ?*
36 *Piratica penes antiquos in gloria.*
38 *Sine connubijs infirma Respublica.*
40 *Melius est esse duos, quàm vnum.*
47 *Principes ad quid creati?*
51 *Felicitas à Regibus.*
52 *Regem commenta est natura.*
53 *Natura naturans, vel naturata.*
54 *Regna veniunt à Deo.* 86, 59. 104.
55 *Rex viua Dei imago.*
59 *Populus ministerialiter tantum concurrit ad electionem Regis.*
60 *Reges ordinariæ astrorum costellationi non subiacent.*
63 *Reges cum eliguntur, de nouo creantur.*
64 *Reges Dij sunt.* 105. *Sancti.* 119.
65 *Tyrranides an à Deo?* 71.
66 *Tyrranorum lex.*
67 *Tirrani imago.*
68 *Ferrarum pessima Tyrannus.*
69 *Peccati causa Deus non est.*
72 *Deus regna transfert.*
74 *Tyranni instrumentum Dei, vt Nabuchonosor, Attila,* 76.
75 *Tyrannis vtitur Deus ad correctionem.*
77 *Tyrannos dat Deus, quando talibus dignus est mundus.*
78 *Princeps iuuenis pœna subditorum.*
81 *Iuuenum laus.*
82 *Salamon dum iuuenis iustus, senex impius.*
83 *Iupiter quomodo vincat sapientem.*
84 *Primi Gentium Reges, & Maiores Regum.* 87.
85 *Natura sapientiorem facit Regem.*
88 *Iudeorum Rex Deus.* 90.
89 *Angeli inter se digladiantur prò tutela suorum.*

95 Iu-

Ianuen-

I. REGALIA mysteria nobis objiciuntur, quæ silenda, aut laudanda docuit Tacitus. Blanditijs ergo, & assentationibus, Principum colligã gratiam? nefas, amica veritas sentiet, quæ velit, dicet, quæ sentiet. Nihilo enim deteriori loco, quàm nunc est, fuisse Mundi Rempublicam cum Demosthene nec futurã arbitror. *Cũque non vna fortasse, aut altera, sed multæ sanè sint causæ cur in hunc statum Mundus occiderit,* vndè canere possim; *Nil erit vlterius, quod nostris moribus addat posteritas;* tum verò *maximam, si diligenter examinemus, huius incommodi culpam sustinere eos reperiemus, quibus ad gratiam concionari, quàmque optima sunt, dicere magis placet.* Initium igitur mihi sit diuini Numinis inuocatio, vt me fallentem puniat, si odio vel amicitia corruptus non sentiam, quæ licent, vel reticeam, quæ sentio. Testis sit Christus, quòd potestatis metu haud veritatẽ mergam in puteo, non premij cupiditate corrũpar, nõ odio aduersarij vindictã moliar. Finis sit veritas, quæ omnibus patens, nondũ est occupata. Ante nos enim ista mouẽtes, nõ Domini nostri, sed duces fuere: Seneca. Ex commentario meo hoc vnum sapite, scribentiũ *ipse dixit* animoso *Quare?* retundere. Quod si Cynicam libertatem redarguas, quia veritatem detegere sit mutos obiurgare? mei partes fouet Seneca. Abest periculum, nulli enim nisi audituro dicturus sum. Verbis ergo non parcam, cum sint gratuita. Spargenda est manus: cum fieri non possit, vt non aliquã do succedat, multa tentati. *Inter multos, quos admonuero* (Seneca fideiubet) *alicui sũ profuturus.* Inanẽ non diligo gloriam, quæ virtutis vmbrà inuitos etiam comitatur. Quod si gloriã insequar, inflante scientia (teste Paulo) Vmbrę nõ obliuiscar naturã. Vmbra aliquãdo antecedit, aliquando sequitur: ita gloria aliquando ante nos est, visendamque se præbet, aliquãdo in auerso est, maiorque quo senior, vbi inuidia secessit. Quàm diu videbatur furere Democritus? vix recepit Socratẽ fama. Quandiù Catonẽ ciuitas ignorauit? respuit nec intellexit, nisi cum perdidit. Nulla virtus latet, & latuisse, non ipsius est damnum. Veniet qui conditã, & seculi sui malignitate cõpressam, dies publicet. Paucis natus est, qui populũ ætatis suæ cogitat. Multa annorum millia, multa populorum superuenient: ad hæc respicio. Etiam si omnibus nobiscũ viuentibus silentiũ liuor indixerit, venient qui sine offensa, sine gratia indicabunt. Ad limina regrediamur.

Echid. 3.

II.

III.

Ep. 13. IV.

Ep. 29. V.

VI.

VII.

VIII.

Cor. 1. c. 8. IX.

X. Senec. ep. 79.

XI.

Triplicatũ regimẽ vsque adhuc passus Orbis, Monarchicum, Aristocraticum, & Populare. Primum, vnius in omnes ad publicum bonum est, à quo si deficiat, exercitio saltem, si non titulo, Tyrannus erit. Secundum, plurium morigeratorum in omnes ad publicum bonum est, à quo si recedant, Democratia est. Tertiũ; omnium in omnes ad publicum bonum, à quo si cadãt, Obligarchia est. Hispaniarum, & Galliarũ Reges sint exẽplar primæ. Venetorum Respublica secũdæ. Heluetiorum dominatus, tertiæ. Horũ quale vtilius? vsquè dũ sub Reipublicę regiminẽ viuã, tuta & præsẽtia malo; Regum incognita

XII. Regimen triplex.

XIII.

XV. gnita, & inexperta iudicabo? Deum ari-
ſtocratico dominatu regere credo, cuncta
tenère, dirigere. Vnitas enim eſſentiæ,
perſonarum non excludit Trinitatem: im-
mò perfectior vnitas, quanto triplicata per-
ſonis. Dominium ergo tantò perfectiùs,
quantò multiplicatum ſubiectis in vnum
coaleſcentibus finem. Sed extrà lineam, ſuo
quilibet contentus principe, amet, venere-
XVI. tur, adoret. Regiminis inſequamur origi-
nem, quę vel inter Iudęos, vel inter Genti-
les perquiritur. Item vel loquimur de prin-
cipatu, cuius finis dominandi libido, vel de
eo cuius finis iuſtitia eſt, & populorum
XVII. quies. Illa à Caino incœpit, cum in terra
profugus ad oriētalem plagam Ciuitatem
plantauit, vocauitque nomen eius ex no-
Geneſ. 4. mine filij ſui, Henoch. Vndè Auguſtinus
Henoch Ciuitatem Romę comparat, quā-
Lib. 15. de Ciu. Dei c. 5. dò à fratre Romulo occiſus Remus, credi-
XVIII. dit ille minùs dominari, ſi eius poteſtas vi-
uo conſorte, minueretur. Vt ergo totam
dominationem haberet vnus, ablatus eſt
ſocius, & ſcelere creuit in peius, quod inno-
centia minus eſſet in meliùs. Vndè de utra-
Lib. 1. que cum Lucano cani poſſit.

Fraterno primi maduerunt ſanguine muri.

XIX. Hæc ante diluuium: Poſt diluuium, ini-
tium dediſſe tyrannidi Nimrodū legimus:
Geneſ. 10. fuit iſte Noe pronepos: *Porrò Chus genuit
Nimrod: ipſe cœpit eſſe potens in terra: et erat ro-
buſtus venator corā Domino. Ob hoc exiuit pro-
uerbiū: Quaſi Nimrod robuſtus venator coram
Domino. Fuit autē principiū regni eius Babylō.*
Regnādi finis fuit dominādi libido, in cuius
monumētū eſt Babel, qua in Cęlo ipſo Io-
uem obſidione ſtringere mēte conceperat,
vt ſub gigantum fabula, Nimrodi inuoluit
hiſtoriam, Ouidius.

Metam. 1. *Neue foret terris ſecurior arduus æther,*
Affectaſſe ferunt regnum cœleſte Gigantes,
Altaque cōgeſtos ſtruxiſſe ad ſydera montes.

Ita ſcriptura. *Dicitquè alter ad proximum*
Geneſ. 11. *ſuum: Venite faciamus lateres, et coquamus eos
igni etc. Venite faciamus nobis Ciuitatem, et
turrim, cuius culmen pertingat ad Cælum: et ce-
lebremus nomē noſtrum antquàm diuidamur in
vniuerſas terras.* Inter cauſas autem quibus
adducti homines illi, tantū moliebantur o-
pus: principalę tangit Hugo de S. Victore,
Poteſt etiā dici à Nimrod factā eſſe turrim il- in Geneſ.
*lam cupiditate regnandi. Vndè diuiſis linguis,
ipſe cum familia ſua ibi remanſit, cæteris rece-
dentibus, et Aſſur expulſo, cui paterno iure con-
tingebat illa manſio, quia erat de ſtirpe Sem
filij Noe. Aſſur autem recedens in terram, quæ
ab ipſo dicta eſt Aſſiria, multiplicatus eſt vſque
ad Regem Ninū, qui ab eius progenie ortus eſt.*
Adeo creuerat regnandi libido, v turri illa XX.
Deum infeſtare, crederet poſſe. Per hoc cō-
tra Dominum dicitur venator, & quia ho-
minum venator, & tyrannus: metaphora à
feris deſumpta iuxta illud: *Venando venati* Thren. 3. n.
ſunt me, velut auem, inimici mei immeritò. Et 51.
Hierem. *Mittam venatores multos, et vena-* 16. n. 16.
buntur eos in omni monte. Sic Nimrod homi-
num dicebatur venator, quia vel trucida-
tos, vel ſub iugum miſſos, violenter op-
primebat: exemplo venantium, qui fe-
ras captas interficere, vel viuas loris con-
ſtringere ſolent. Contra Dominum dice-
batur venator, quia impius Diuinitatem
turri ſua conſtringere credebat, vt videre
eſt apud Auguſtinum. *Gigas ille Nimrod ci-* 16 de Ciu.
uitatem, quæ poſtea dicta eſt Babylon, ædifica- Dei c. 4
*re aggreſſus eſt, vt ea cæterarum ciuitatum ge-
reret principatum, vbi eſſet tanquàm in metro-
poli, habitaculum regni, quamuis perfecta non
fuerit vſquè in tantum modum, quantum ſu-
percogitabat impietas, nimia quippè diſpone-
batur eius altitudo, quæ idcirco dicta eſt vſquè
ad Cælum pertingere. Sed quid noceret Deo
quantacunque vel ſpiritalis, vel corporalis al-
titudo? tutam veramque in Cælum viam moli-
tur humilitas ſurſum leuans cor ad Dominum,
non contra Dominum: Sicut gigas ille Nimrod
dictus eſt venator contra Dominum. Quid au-
tem ſignificatur hoc nomine? quod eſt venator?
niſi animalium terrigenarum deceptor, oppreſ-
ſor, extinctor. Erigebat ergò illè cum ſuis popu-
laribus turrim contra Dominum, qua eſt impia
ſignificata ſuperbia.* Quæ Cælum conſcen- XXI.
diſſet, niſi linguarum confuſione Deus
obſtitiſſet. *Deſcendit autem Dominus, vt
videret ciuitatem, & turrim, quam ædifi-
cabant filij Adam, & dixit: ecce vnus eſt popu-
lus, & vnum labium omnibus, cœperuntque
hoc facere, nec deſiſtent à cogitationibus ſuis, do-* Geneſ. 11.
nec eas opere cōpleant. Nimrodi ſucceſſor Ni- XXII.
nus Rex Aſſyriorū, vel in primo gradu tā-

quam filius, vt voluerunt Bellarm: & Pe-
Chron. 3 rer. asserentes, Bellum & Nimrodū esse sy-
nonyma: Vel Nimrodi nepos, vt voluit
In Genes. Ammianus Berosus. Quid quid sit, de eo
famosum elogium apud Augustinum re-
De Ciu. Dei l. 4. c. 6 perio: *Primus omnium Ninus Rex Assyrio-
rum veterem, et quasi auitum gentibus morem
noua imperij cupiditate mutauit; Hic primus
intulit bella finitimis, et rudes adhuc ad resisten-
dum populos, ad terminos vsquè Libyæ perdo-
muit. Domitis igitur proximis cum accessione
virium fortior ad alios transiret, et proxima
quæque victoria instrumentum sequentis esset,
totius Orientis populos subegit*. An vero
hæc dominandi libido, regni titulo illu-
XXIII. strari debeat? ita soluit Augustinus. *Inferre
Ibid. autem bella finitimis, et inde in cætera proce-
dere, ac populos sibi non molestos sola regni cu-
piditate conterere, et subdere, quid aliud quàm
XXIV. grande latrocinium nominandum est?* Indè
quàm iustè Alexandrum comprehensus pi-
rata redargueret: cum idem Rex hominem
interrogasset, quid ei videretur, vt mare ha-
beret infestum? ille libera contumacia, *quid
sibi*, inquit, *vt Orbem terrarum? sed quia id
ego exiguo facio nauigio, latro vocor: quia
tu magna classe Imperator*. Hinc Augu-
XXV. stinus. *Remota enim iustitia, quid sunt
Ib. c. 4. regna, nisi magna latrocinia? quia et ipsa
latrocinia, quid sunt, nisi parua regna? Ma-
nus etenim ipsa hominum cum imperio princi-
pis regitur, pacto societatis astringitur, placiti
lege præda diuiditur. Hoc malum si in tanto-
rum perditorum hominum accessibus crescit,
vt et loca teneat, sedes constituat, ciuitates
occupet, populus subiuget, euidentius regni
nomen assumit, quod ei iam in manifesto confert
non adempta cupiditas, sed addita impunitas.*
XXVI. Similes Dominationes Tyrannidem voca-
Ep. 90. uit Seneca. *Sed postquam surrepentibus vitijs
XXVII. in tyrannidem versa sunt regna*. Epirotarum
ille Rex Pyrrhus interrogatus in articulo
vitæ, cui filiorum relinqueret regnum? res-
XXVIII. pondit: *ei qui longius gladium habuerit*. Qua-
si Rex dici non possit, nisi alienam temeret
Domum. *Sua retinere priuatæ Domus, de
Tacit. An. 15. alienis certare regiam laudem esse*. Hoc voto
XXIX. cū Remus, & Romulus inaugurarētur Re-
ges, Remo sex; Romulo duodecim appar-
uerunt accipitres vt vnà cū regno edocerē-
tur rapinam. Quid sibi vult lupa illa cuius XXX.
lacte enutriti regnantes fratres? nisi, quòd
luporum instar radentes, non tondētes pe-
cus, rapacitate contexent diadema? Hic si-
stam gradum; Tyrannis enim illa, quę cun-
cta turbat, mihi non potest non arripere
calamum, si sibi animam rapit. *Ea ipsa Do-
minandi* (de Romanis loquitur Augusti- XXXI.
nus, *Libido, quæ inter alia vitia generis huma-
ni immoderatior inerat vniuerso populo Roma-
no, postea quàm in paucis potentioribus vicit, ob-
tritos, fatigatosquè cæteros etiam iugo seruitu-
tis oppressit*. Ita cadit imperium illud, quod De ciu. Dei l. 1. c. 30.
regnum est, & non officium.
Eorum modò insequamur originem, XXXII.
qui præ oculis tenentes iustitiam, & publi-
ca priuatis anteferendo bona, meruerunt à
Domino Reges appellari. *Et nunc Reges in-
telligite, erudimini, qui iudicatis terrā. Seruite* Psal. 1.
Domino in timore, & exultate ei cum tremore.
Sed quomodo, interpellat Augustinus, Ep. 40. ad Vincent.
Reges Domino seruiunt in timore? nisi ea,
quę contrà iussa Domini fiunt, religiosa se-
ueritate prohibendo, atque plectendo. Ali-
ter enim seruit quia homo est, aliter quia
etiam Rex est. Quia homo ei seruit vi-
uendo fideliter. Quia Rex seruit; le-
ges iustą præcipiendo, & contraria pro-
hibendo conuenienti vigore sanciendo.
Talis est Hieremiæ sermo ad Reges Iuda.
Audi verbum Domini Rex Iuda, qui sedes su- C. 22.
*per solium Dauid: tu & serui tui, & populus
tuus, qui ingredimini per portas istas. Hæc dicit
Dominus facite iudicium, & iustitiam, & li-
berate vi oppressum de manu calumniatoris: &
aduenam, & pupillum, & viduam nolite con-
tristare, neque opprimatis iniquè (siuè impiè)
& sanguinem innocentem nè effundatis in lo-
co isto. Si enim facientes feceritis verbum
istud ingredientur per portas Domus huius re-
ges sedentes de genere Dauid super thronum
eius &c.*
Talem Regē, qualem pingit Propheta, XXXIII.
antè vel post cataclysmum perquirimus. Si
antè, Regē monstrabat ratio: Post, necessi-
tas eligebat. Vt nunc, & tunc homini prout
animali ratione prędito necessaria cōmuni-
tas in specie sua, sine qua aut Deus, aut be- XXXIV.
stia. Nullius enim boni sine socio est iucūda
possessio. 2. ob mutuam cōmunicationē in
vitæ

vitę necessarijs, quam vita solitaria negat. 3.
ad tutelam in iniusta, & nociua: cũ enim homo
natura nascatur inermis, quàm difficile
sibi solus, & à brutis, & ab hominibus pararet
vindictã. Hoc enim voto, teste Thucydide
Belli Pelopon. l. 1. Vetustę vrbes propter
assiduam latronum infestationem procul à
XXXV. mari sunt sitæ, siue in insulis, siue in cõtinente,
quia quæ deorsum ad mare vrbes erant
ignaræ rei maritimæ, mutuo sese spoliabant,
& adhuc muris carent. Olim enim qui
maritimi erant, vbi cœperunt crebrius
ad alios nauibus transire, ad latrocinium
conuersi sunt, ducibus non tenuissimis, tum
sui questus, tum infirmorum victus gratia:
& quod peius est, quia illud opus nondum
XXXVI. pudori esset, quinimo gloriam quandam afferret.
Imò gloria esset callidè exercere, vndè
in vetustis Poetarũ codicibus, leguntur
nauigantes vltro citroque interrogantes,
Vtrum latrones sint, qui Piraticam exercent?
Quę quidem quæstio prò certo supponit:
nec interrogatos operis pudère, nec
XXX. VII. eos qui scire studeant, exprobare. 4. ad rerum
permutationes & contractus, quibus
extrema Mundi copulantur in vnum. 5. ob
naturæ connubia, in quibus vel in scrinio reseruantur
& procreantur humanę naturę semina.
Quorum stimuli, & quasi calcaria ad
societatem, cursum sollicitantia, quemlibet
Senec. pungunt. *Et quomodo hominem homini natura
conciliat, sic inest huic quoquè rei stimulus,*
XXXVIII. *qui nos amicitiarũ appetentes faciat.* Exemplo
sint Romani, quorum Imperium non latè
diffunderetur in Orbẽ, nisi Sabinę Virgines
fecundo ventre propagassent. Etsi enim
Romana res adeo valida esset, vt cuilibet
finitimarum ciuitatum bello par esset; sed
penuria mulierum, hominis ætatem duratura
magnitudo erat, quippe quibus nec
Liuius 1. domi spes prolis, nec cum finitimis cõnubia
essent. Nuptias ita natura efflagitat, vt
XXXIX. fratrum, & sororum commixtione velit
propagari, cum aliundè deficit generatio.
Melius est ergo duos esse simul, quam vnũ:
Genes. 4. habent enim emolumentum societatis
suę: si vnus ceciderit, ab altero fulcietur, væ
XL. soli: quia cum ceciderit, non habet sublevantem
se. Si naturale igitur homini, quod
Eccles. 4. XLI. in multorum societate viuat, necesse est in
hominibus esse, per quod multitudo regatur.
Aliàs à capite secedentibus membris, *Tho. c. 1. de Regim. Princ.*
nec ad totius conseruationem gradientibus,
necesse foret, vt in se etiam magna ruerent;
Nõ nisi in partes recolligi potest, quod
contrarijs ventis verberatur in aere. Nauis,
cuius remiger eodẽ tẽpore petunt Austrũ,
& Aquilonem, vel submergitur, vel flagellatur.
Ciuitas, cui tot principes, quot famílíæ, XLII.
sylua est, quæ tabescit, vt ferę pinguescant.
Huc Salomon. Vbi non est gubernator,
populus corruet. Ex hoc natura com- *Prou 11.* XLIII.
menta est regem, qui membrorum officia
ordinaret ad caput, vt ex alijs animalibus XLIV.
cognoscere licet. Exemplo sint apes, quarũ XLV.
Rex in amplissimo, medioque, ac tutissimo
sedens cubili, onere vacat, si onere vacare
potest, qui staterà ingenij sui alienos librat
labores, ac in throno quasi in telonio publicanus
aliena exigit opera. Vsuram naturæ XLVI.
soluunt, vsquè dum Pricipem timent; amisso
rege, earum totũ dilabitur examẽ. Quod
enim in domibus faciunt lignorum conti- *Sol. de ciuit. 1. c. 19.*
gnationes, hoc principes in ciuitatibus.
Nam sicut si illas sustuleris, dissoluti parietes
per se corruunt: sic si ex mundo principes
tollas, & borum metum, & domus, & ciuitates,
& gentes cũ multa inter se licentia XLVII.
corruent, nemine existente, qui contineat,
& repellat, & pęnę timore eos quiescere persuadeat.
Principes enim armauit Deus, vt *Chrys. ho. 6. ad pop. Ant.*
lasciuientes terreant. Si enim iudicialia sustuleris
tribunalia, omnem vitę nostræ ordinem
sustulisti. Gubernatore destituta, nauis
submergitur. Si ducem ab exercitu abducas
vinctos hostibus milites tradis: ita si princi- XLVIII.
pẽ de ciuitatibus abstuleris; feris irrationabilibus
irrationabiliorem degemus vitam,
inter nos mordentes, & deuorantes, pauperiorem
potentior, mansuetiorem audacior.
Subiecti igitur estote, siue Regi quasi
præcellenti: siue ducibus, tanquam ab eo *Petri ep. 1. c. 2.*
missis *ad vindictam malefactorum, laudem verò
bonorum.* Obedite præpositis vestris, su- XLIX.
biacete eis. *Ipsi enim peruigilant quasi rationem
prò animabus vestris reddituri.* Itaque hi *13. Heb. n. 17.*
quibus ad propositum benè viuẽdi aditum L.
confert securitas publica, necesse est auctorem
huius boni, vt parentem colant. Omne
nostri otium à Regibus est. *Ep. 73. L. I.*

Seneca Virgil. *O Melibœe Deus nobis hæc otia fecit.*
Namque erit ille mihi semper Deus
Ille meas errare boues, vt cernis, & ipsum
Ludere quo vellem, calamo permisit agresti.
Ex his mortaliũ primi, quique ex his geniti, naturam incorrupti sequebantur, eandem habebant, & ducem, & legẽ, commissi
Senec. ep. 90 meliorls arbitrio. Regem ergo comenta
LII. est natura.

Vocobulum *naturæ*, quod & de naturata, & de naturante intelligi potest, vt
LIII. Tit. 2. De Bon. tradidi in libro meo *de iustitia & iure*, . scilicet de naturante illa natuta, quæ à Seneca difinitur, Deus, & diuina ratio toti mundo partibusque eius inserta; altissimam excitat quæstionem: an Regna, & potestas
LIV. à Deo veniant? cui respondet Apostolus.
Omnis anima potestatibus sublimioribus subdi-
Ad Rom. c. 13. *ta sit: non est enim potestas nisi à Deo: quæ autem sunt à Deo ordinatæ sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt: nam principes non sunt timori boni operis, sed mali. Vis autem non timere potestatem? Bonum fac: & habebis laudem ex illa, Dei autem minister est tibi in bonum. Si autem malum feceris, time: non enim sine causa gladium portat, Dei enim minister est.* Concordat Apo-
Ep. 1. c. 2. stolorum Princeps; *Subiecti igitur estote omni humanæ creaturæ propter Deum: Siue regi quasi præcellenti: siuè ducibus tamquàm ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum.* Hæc est sapientia illius sapientię, quæ inprincipio semper intonuit. *Prœbete aures vos, qui continetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationum: quo-*
Sap. 6. *niam data est à Domino potestas vobis, & virtus ab Altissimo, qui interrogabit opera vestra, & cogitationes scrutabitur quoniam cum essetis ministri regni illius etc.* Sic Prouerb.
c. 8. *Per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt: Per me principes imperant, &*
In Thom. *potentes iusta decernunt.* Hinc Plutarcus Re-
LV. gem vocat *imaginem viuam Dei* cuncta ser-
Ad Scap. c. 2. uantis. Et Tertull. *Christianus nullius est hostis, nedum Imperatoris, quem sciens à Deo suo constitui,* necesse est, vt & ipsum diligat, & reuereatur, & honoret, & saluum velit cum toto Romano imperio quousque sœculum
LVI. stabit; tandiu enim stabit. Regimen si

ad hominis naturam necessariò cõsequitur,
iuxta illud: *Vbi nõ est gubernator, populus cor-* Prou. 11.
ruet. Sine eo homo vel Deus vel bestia: de- LVII.
monstratiuè infertur regimen ab eo veni- LVIII.
re, qui humanam condidit naturam. Patrocinatur Iustinianus Imperator: *Deo au-* L. 1. C. de Vet. Iur. Enucl.
ctore nostrum gubernante imperium, quod nobis à cœlesti maiestate traditum est. Maxima enim in hominibus sunt dona Dei à superna clementia, sacerdotium, & imperium: & illud quidem Diuinis ministrans, hoc autem humanis præsidens, ac diligentiam exhibens ex vno Collat. 1. Quom. op. Epis. Nouel 6.
eodemque principio vtraque pręcedentia humanam exornant vitam. Quia igitur imperium Nouel. 73.
propterea Deus de Cælo constituit, vt dificilibus imponat, quæ apud Deum sunt bona, & leges aptet secundum naturæ varietatem: propterea existimauimus oportere & hanc scribere sanctionem, & dare in commune subiectis, quos nobis Deus, & prius tradidit, & paulatim semper adijciet.

Sacra reuoluantur monumenta; vbi videre erit Iudæorum Reges licet Sacerdotũ ministerio, semper tamen auctore Deo
inauguratos fuisse. Saulem alloquens Sa- 1. Reg. c. 10
muel ita fatur *Vnxit te Deus super hæreditatem suam.* Iterum *Vnxit te Deus in principem.* Et infra, *Certe videtis quem elegit Dominus.* Sic prò Dauide. *Dixitquè Dominus ad Samuelem.*
Vsquequò tu luges Saul cum proiecerim eum, nè 1. Reg. 16.
regnet super Israel? imple cornu tuum oleo, et veni, vt mittam te ad Isai Bethleemitem: prouidi enim in filijs eius mihi Regem. Idem fassa idolomanica regina illa Saba coram Salomone, *Sit Dominus Deus tuus benedictus, cui complacuisti, et posuit te super thronũ Israel, eo quod dilexerit Dominus Israel in sempiternũ, et constituit te Regem, vt faceres iudicium et iu-*
stitiam: cui respondens Salomon: *Viuit domi-* 3. Reg 10
nus qui firmauit me, et collocauit me super solium Dauid patris mei. Hæc omnia prophe-
tico spiritu vaticinatus est Moyses. *Cum in-* Deut. 17.
gressus fueris terram, quam dominus Deus tuus dabit tibi, et possederis eam: et habitaueris in illa, et dixeris: constituam super me Regem, sicut habent omnes per circuitum nationes: eum constitues, quem Dominus Deus tuus ele-
gerit de numero fratrum tuorum. En igitur LIX.
quod populus ministerialiter tãtum concurrit, Superis reseruato principio. *Ad vtilita-*

tem

L. 5. cont. Haeres. *tem gentium*(aiebat Irenæus)*terrenum regnum positū est à Deo;cuius enim iussu homines nascūtur,huius iussu & Reges constituuntur.* Et Tertullianus:*Inde est Imperator,vnde & homo antequam Imperator: inde potestas illi, vnde & spiritus*. Ex hoc Plinius ad Traianum.*Nescisti te Imperatorē futurum: eras Imperator, et esse te nesciebas*. Non enim *occulta potestate Fatorū,sed ab Ioue ipso corā ac palam repertus, electus es quippe inter aras, et altaria, eodemque loci Deus ille tam manifestus ac præsēs quā Cælum ac sidera insedit.* Quapropter cū Tertulliano.*Nos iudicium suscipimus in Imperatoribus illius,qui gentibus illos præfecit*. Inde Astrologi, qui nos mortales astrorum coactiuæ directioni subiacent, speciali priuilegio Regem excipiunt, cuius tutor ille est, cui subijciuntur astra matutina: *Cor Regis in manu Dei*; vt videre est apud Iul. Firmicum. Propterea Homerus Reges,ac principes à Deo vult educatos,qui Dei discipuli & æmulatores gloriantur: solus namque Deus & Rex & Pater omnium nominatur. Ex hoc est quod in Principum natiuitate vel morte nouæ Stellæ apparent in Cælo, vt patet in Carolo Magno, cuius ortum noua præcedens Stella, ordinario astrorum cursu Principum haud dirigi actiones edocuit. Huc facit Stella, quæ Magos antecedens ipsos duxit ad præsepe,vbi Rex Regum & dominantium Dominus stabulabatur. Nec mirum, quòd noua efformentur astra, in quibus Principum particularis exaretur vita: si verum quòd in Principem electus, *creari* dicatur, vt erudite notat Cornelius à Lapide super ly *Subiecti estote omni creaturæ* Et quid aliud Creatura grecè sonat quàm ciuilem gubernationem: cum enim quis in Pontificē vel Regem creatur,transit de non esse ad esse: & qui in imo erat, surgit in fastigium; & terræ peripsema,factus est Cęlorum idest tribunalium Deus. *Ego dixi Dij estis, & filij excelsi omnes*. Quo quidem tituloà Domino iudicantur. *Deus stetit in synagoga Deorum: in medio autem dijudicat Deos*, idest *Principes* Concordat Christus ad Pilatum, is cum gloriaretur habere potestatem crucifigendi Christum & dimittendi eum. *Non haberes potestatem aduersus me vllam,nisi tibi datum esset de super*.

Apolog. p. 675.

LX.

Prou. 21.

2. Mater.

LXI.

Dionys. 3. de Reg.

LXII.

Christ. Matth.

LXIII.

Ep. 1. S. Petri.

LXIV.

Ps. 81.

Io. 19.

Dices: quomodo desuper est illa potestas quæ si senescat,inter miracula scribitur: vt a Molpagora Ione interrogatus respondit Bias? Quippe cum vi occupauerit imperium, violentia etiam habens retinere, inter leges vnam credat sanctam & suo profuturam regimini,vt quidquid excelsum est, cadat: doctrina est Tyrannorum Principis Neronis apud Tacitum. Huius farinæ sunt rudimenta illa Lyci Tyranni. LXV

Plut. in Conuiu.

LXVI.

Qui morte cunctos luere supplicium iubet.
Nescit Tyrannus esse, diuersa irroga.
Miserum veta perire, felicem iube.

Act. 2. in Herc. Fur.

Hic quis est? Tyrannus est. Et si Tyranni quæris imaginem, leonem, vrsum, lupum,aut aquilam cogita,qui laniatu viuūt, ac prędæ: vt quoniam intelligunt sese omnium odijs obnoxia, omnium insidijs peti, præruptis locis se continent, aut specubus: & solitudinibus adducunt sese. Nisi quod horum quoq; sæuitiam superat Tyrannus. Dracones, pardi, leones, cæteraque immanitatis damnata crimine animantia à suo genere temperant, & tuta est inter feras similitudo morū. At Tyrannus homo in homines,ciuis in ciues potissimùm feritatem suam exercet. Huiusmodi fuere Nero, Caligula, Heliogabalus: quorum non solum omnis vita pestis quædam mundi fuit, sed ipsa etiā memoria publicæ mortalium execrationi est obnoxia. Orta in conuiuio Sapientum apud Plutarchum de bestijs disputatione, qualis peior? pronunciarunt pessimā ferarū esse Tyrannum. Felix solùm cum occidendi finem imponit hostium inopia: at nec illas ipsas manus,quibus se commisit, securus aspiciens, contrarijs in contraria agitur. Inuisus quia timetur, & timeri volens, quia inuisus. LXVII.

Erasm. de instit. Prin.

LXVIII

Oderint dum metuant.

Potestas hęc vocari potestas debeat (quę impossibilia cogitat, scilicet firmare violentum, cum nullum violentum durabile) & à Domino facta? Plantabit Rex Cœli, Tyrannum terræ, qui more gigantum ipsum in Cęlo Iouem stringere, ac fatigare credant? *Si nemini mandauit impiè agere, & nemini dedit spatium peccandi*. Potestas hæc quomodò apostolico iure,à Deo dicetur?

Sen. de Clem. 1. c. 12. LXIX.

Eccl. 15.

Re-

LXX. Respondeo quod etsi Deus nõ implana-
uerit homines, cum ueceſſarij nõ ſint ei ho-
mines impij, ſed ab initio reliquerit hominẽ
in manu cõſilij, apponẽs illa quã, & ignem,
ad alterutrum quorũ poſset porrigere ma-
nũ: cum ante hominem ſit vita & mors, ho-
nũ & malum: adhuc tamen omnis poteſtas
à Deo eſt etiam Tyrannica: quę à ſumma
LXXI. Dei prouidentia ſi non datur ſaltem per-
mittitur propter populi perue:ſitatem. Si
LXXII. enim Deus eſt, qui regna transfert, atque
conſtituit, cũ hominum adeo creuerit mali-
2. Dan. 21. tia, vt Deum pæniteat hominem in terra fe-
Geneſ. 6. ciſſe: quid prohibet vt Bella ſuſcitet, euellat
imperia, erigens de terra pauperem vt po-
tẽtes diſperdat? *Dicit Dominus Deus: ecce ego*
Ezec. 26. *ſuper te Tyre: & aſcendere faciam ad te gen-
tes multas, ſicut aſcendit mare fluctuans* Item
*Ecce ego adducam ad Tyrum Nabuchodonoſor
regem Babylonis, ab acquilone regem &c.* Pro
quo Deus ipſe propria manu pugnare non
dedignatur; vt contra Regem Sede-
LXXIII. C. 21 ciam Hieremia teſte, *Dicit Deus Iſ-
rael. Ecce ego conuertam vaſa belli, quæ
in manibus veſtris ſunt, & quibus vos
pugnatis aduerſum regem Babylonis, &
Chaldeos, qui obſident vos in circuitu murorum,
& congregabo ea in medio ciuitatis huius, &
debellabo ego* (non Chaldæi notat Interli-
nearis) *vos in manu extenta &c. Dabo Sede-
ciam Regem Iuda, & ſeruos eius, & populum
eius, & qui derelicti ſunt in ciuitate hac à peſte
& gladio, & fame in manu Nabuchodonoſor
Regis Babylonis.* Vbi Lyranus. *Ex quo patet
quod Nabuchodonoſor non debellauit Iudæos
propria virtute, ſed diuina: quia in hoc erat in-*
LXXIV. *ſtrumentum Dei, ſicut Rex Hunnorum dixit
Sancto Lupo Frecenſi, ſe eſſe flagellum Dei.*
Vt enim Hyænæ fel, & Phocæ coagulum,
atque aliæ peſſimarum ferarum partes ad-
uerſus magnos morbos efficax habent re-
LXXV. medium: ſic Deus peſſimis Tyranis vtitur
Plus ſ. in Moral. nonnunquam ad correctionem. Multos
tales fuiſſe prodit hiſtoria. Sed huius vitij
ſummitatem, & quaſi arcem quandam Ne-
LXXVI. ro primus obtinuit: cuius tanta luxuries, vt
nihil ab eo putaretur virile metuendum:
Aug. 5 de Ci. Dei. c. 19. tãta crudelitas, vt nihil molle habere crede-
retur, ſi neſciretur. Etiam talibus tamen do-
minãdi poteſtas non datur niſi ſummà Dei
prouidentià, quando res humanas iudicat LXXVII
talibus dominis dignas. Audi ſapientiam:
Per me reges regnant, & Tyranni per me te- Prou 8.
nent terram. Sed nè Tyranni peſſimi, atq;
improbi reges, ſed veteri nomine fortes di-
cti exiſtimentur. *Vnde Virg.*
Pars mihi pacis erit dextrã tetigiſſe tiranni Æneid 7.
Apertiſſimè alibi dictum: *Qui regna-
re facit hominem hypocritam propter per-* Iob. 34.
uerſitatem populi. Exindè liquet, qua cau-
ſa Deus vnus, verus, & iuſtus Romanos
ſecundum quandam formam terrenæ ciui-
tatis bonos adiuuerit ad tanti imperij glo-
riam conſequendam. Simile Pharmacum
illud eſt quando ad purgamentum populo-
rum dat dominatores effœminatos, Princi-
pem iuuenẽ. *Ecce enim Dominator Dominus*
(minatur Iſaias) *exercitum auferet à Hieruſa-* LXXVIII.
lem & à Iuda validum, & fortem &c. dabo C. 3.
*pueros principes eorũ, et effœminati dominabun-
tur eis. Vę tibi terra* (Eccl.) *cuius Rex puer eſt,
& cuius principes mane comedunt.* Auertant C. 10.
Dij principes pueros (aiebat Senator quidã
apud Vopiſcum in Tacito) & Patres patriæ
dici impuberes, quibus ad ſubſcribendum
magiſtri litterarij manus dirigant. Quo-
modò enim Rempublicam geret, qui ne- LXXIX.
ſcit gubernare ſeipſum. Qui alieno conſi- C. indecorum de ætat. & qualit.
lio in proprijs egent, alienis non conſu- §. Minores. Inſt. 1. de excuſ. Tut.
lant. Violentã contra iuuenes eſt præſum-
ptio, quod imprudenter agant, ideo ſcri-
ptum, nemo iuuenes eligit duces, quia con-
ſtat eos non eſſe prudentes. Vnde Salomon,
tria ſibi difficilia dicebat, & quartum pe-
nitus ignorare, viam viri in adoloſcentia. Prou. 30
In ſenibus, & canitie conſiſtit ſapientia; LXXX.
vnde à ſenibus maiores noſtri appellauerũt
Senatum, teſte Cicerone. Hinc prolo-
quium: plus valet vmbra ſenis, quàm gla- Caſtal. 10. ſ. Tr. num. 14. q 81.
dius iuuenis. Et bos vetus firmius figit
pedem, vt veteri prouerbio tradit Hierony-
mus. Romani, ingraueſcente Auguſti mor- Bald. c. 1. de Renunc.
bo, ſuſpicantes ſucceſſorem Tiberium que- Ep. aud. Aug. 1. p. c. 109
rebantur: ſeruiendum fore fœminæ, *duobuſ-
que inſuper adoleſcentibus, qui Rempublicam* Tacit.
interim premant, quandoque diſtrahant. Hæc An 1. c. 4.
modeſtè accipias, nã & prò iuuenibus, exẽ-
plo Alexandri cũ maturiorẽ ætatem expe- LXXXI.
ctare ſuaſus, reſpõdit: *Vereor nedũ perfectam
expecto ætatem, audacem, et feruentem perdam*
iu-

Christ. Matth. in Alex. M. *iuuentutem* Salomonis, qui ætatem anno-
rum duodecim loquebatur cum Deo, se-
LXXXII. nex vero thurificauit Idolis, aciem suo loco
instruam. Non enim virtus maior, quæ
LXXXIII longior. Nec Iupiter vincit felicitate sa-
Senec. ep. 73. pientem, etiam si vincat ætate.

Regrediamur ad Reges. Quandò cœpe-
rint, erant quæstio? respondeo, Gentium
LXXXIV primũ Regem ex scripturis innotescere: si
dicamus Babylonicum regnum in Orbe
Gen. 10. primum, iuxta illud. *Quasi Nimrod robustus
venator coram Domino. Fuit autem princi-
pium regni eius Babylon*. Post Nimro-
dum, Pharaonem dominatorem reperio,
Gen. 12. *Et nunciauerunt Principes Pharaoni*, qui
dominabatur in Ægyto. Pharaoni suc-
cedunt, Quinque illi Reges, qui ad-
Genes. 14. uersus alios quatuor pugnauerunt, & vi-
cerunt, qui postea victi ab Abrahamo fu-
gam arripuerunt. Quicquid sit de Regum
primo, hoc verum est, quod sæculo illo,
quod aureum perhibetur penes sapientes,
LXXXV. fuisse regnum Possidonius scribit. Natu-
Seneca ep. 90. ræ est enim potioribus deteriora submitte-
LXXXVI re. Imo Dei prouidentia factum: vt quis-
que bello aut subiugetur, aut subiuget: qui-
dam essent regnis præditi, quidam regnan-
tibus subditi: sed inter plurima regna ter-
rarum, in quæ terrenæ vtilitatis, vel cupi-
ditatis est diuisa societas: quam ciuitatem
Mundi huius vniuersali vocabulo nuncu-
pamus, duo regna cernimus longè cęteris
prouenisse clariora. Assyriorum primum,
LXXXVII Romanorum secundum, vt temporibus,
ita locis inter se ordinata, atque distincta.
Nam quo modo illud priùs, hoc posteriùs,
eo modo illud in Oriente, hoc in Occiden-
te surrexit. Denique illius finis, huius ini-
tium confestim fuit. Regna cętera, cęte-
rosque Reges: velut appendices istorũ di-
Aug. 18 de Ciuit. Dei c. 2. xerim. Hęc circa gentes. Quod si petamus,
Iudæos antè Ægyptiacam seruitutem, non
LXXXVIII. legitur habuisse Regem pręter Deũ, quos
non tantùm generali illa prouidentia, qua
Rex Regum, & dominantium Dominus
Apoc. 19 appellatur, regebat: verum particulari quo-
dam regimine Iudęorum Princeps, & Pa-
ter gloriabatur: eo quidem modo, quo An-
geli prouinciarum tutelares credita sibi re-
LXXXIX gna custodiunt. Clara est Danielis prophe-
tia, vbi legitur Angelus Persarum Præses, Cap. 10. n. 20.
Persarum gratia, Gabrieli Iudæorum tu-
telari aliquandiù restitisse, omnemque mo-
uisse lapidem, vt Hebræorum exitum, &
manumissionem ex Perside impediret, hoc
solo voto vt Persis clientibus suis gratum
faceret. Hoc sẽsu dicitur Iudæorum princi- Menoch. 1 de Rep. Heb. c. 8
patum gessisse Deum: qui vt à cæteris na-
tionibus distinguerentur, prępputiũ circum-
cidi iussit, vt esset signũ fęderis inter Deum XC.
& populum dilectum. *Circumcidetis ex vo-
bis omne masculinum &c. vt signum fœderis* Genes. 17.
*inter me & vos &c. eritque pactum meum in
carne vestra in fœdus æternum*. Indè prouer- Ps. 75.
bium apud Psal. *Notus in Iudæa Deus*, quasi
in sola Iudæa reperiri posset, eo què currẽ- XCI.
dum, cum ibi suum plantasset tribunal. *Fa-
ctus est in pace locus eius: & habitatio eius in
Sion*. Hìc, regni sui firmato solio, inimicos
Iudęorum attriuit & pessũ dedit. *Ibi confre-
git potentias arcuum, scutum, gladium, & bel-
lũ*. ibi Tanta Zelotypia flagrabat in hoc re-
gnum, vt numquam se inconsulto bella su-
scipere, aut cum finitimis fœdera pangere
permiserit. *Non inibis cum eis fœdus, nec mise-* XCII.
reberis earũ, neq; sociabis cum eis coniugia. In
hunc finem Moysi facultatẽ dedit, vt quo-
ties arduis angeretur populus, diuinum
consuleret oraculum, cuius responso in agẽ-
dis, vel fugiendis regeretur. Idem factum Iosue 1.
cum Iosue, & posteris, apud quos num-
quàm defuere Sacerdotes, vel Prophetæ, Lib. 2. c. 2.
qui applicato Ephod (erat sacra vestis, quę 1. Reg. 22.
triplex: Leuitica, de qua Menocchius: Sa-
cerdotalis, & Pontificalis de quibus scrip.) Exod. 28.
Domini voluntatem explorarent. Vnde XCIII.
merito canere possent Hebræi. *Non est alia
natio tam grandis, quæ habeat Deos appropin-* Deut. 4.
*quantes sibi, sicut Deus noster adest cunctis ob-
secrationibus nostris*. Indè est, quòd lacry-
mante Samuele Hebræorum superbiam, 1. Reg. 8.
cum petierunt Regem: *Da nobis regem, vt
iudicet nos, sicut & vniuersæ habent nationes*.
Sermo iste plus ipsi Deo, quã Samueli di- XCIV.
splicuit: vnde Samuelem plangentem qua-
si obiurgauit, quia regnum quod aufere-
bant Deo, sibi crederet auferri: cuius ta-
men Solij Vnicus gaudebat Deus haberi
possessor. *Audi* igitur, *Vocem populi in omni-
bus, quæ loquuntur tibi, non enim te abiecerunt*, 1. Reg. 8.
sed

1. Reg. 1. *sed me, nè regnem super eos*: Per se itaque Iudæos regebat Deus, cuius personale regimen ad Pharaonicæ captiuitatis tempora vsquè durauit, quibus sœculis penes Iudęos
XCV. solummodo œconomicum regimen scriptura monstrabit, vt particulariter videre
Genes. c. 13. est. Cum diuisis familijs sanctissimi Patriarchę Abraham, & Lot ad euitandum iurgium, quod inter fratres suscitabat rerum
XCVI. communio. (*Non enim poterat eos capere terra, vt habitarent simul: erat quippe substantia eorum multa, & nequibant habitare communiter.*) Vnus ad dexteram, alius ad sinistram iter arripuit. Sub hoc Dei regimine vixere Iudæi vsquè ad Moysem, qui Dei nomine per annos quadraginta populum in deserto rexit. Moysi successit Iosue, & in
Deut. 34. terra promissionis introductum populum collocauit, diuina manu debellatis genti-
XCVII. bus, à quibus eadem loca tenebantur. Post mortem Iosue, populus Dei Iudices habuit, vsquè ad Samuelem, cuius filij cum in via patris non ambularent patris, sed declinarent post auaritiam accipiendo munera, & peruertēdo iudicium, occasionem igna-
XCVIII. uis dederunt Hebræis petiendi Regem.
1. Reg. 8. *Congregati ergo vniuersi maiores natu Israel, venerunt ad Samuelem in Ramatha: Dixerunt que ei: ecce tu senuisti, & filij tui non ambulant in vijs tuis, constitue nobis, vt iudicet nos.* Hùc voco iudices, quorum auaritia venundantur regna, quorū tutela occasio est diutiùs grassandi sanguine populorum. Altera Regem postulandi causa fuit Iudæorum superbia, nè deterioris conditionis apparerent cum cæteris nationibus, vt annuit clausula petitionis. *Da nobis regem, vt iudicet nos; sicut & vniuersæ habent nationes.* Cæca imò perfida Iudæorum superbia, quæ humanum regimen Diuino prætulit. Si enim à iustitiæ tramite cadebant Samuelis filij, non erat continuo Reipublicæ immutanda forma, sed iustiores subrogandi, qui Dei vicem gerentes, legum auxilio creaturam conformarent Creatori. Tertia causa petendi regem exprimitur à Samuele cum Ammonitarum timentes arma, Regem petierunt, qui tamquam Dux Belli antè
1. Reg. 12. n. 12. ipsos staret. *Videntes autem, quod Naas Rex Filiorum Ammon venisset aduersus vos, dixistis mihi, nequaquam, sed Rex imperabit nobis: cum Dominus Deus vester regnaret in vobis. Nunc ergo præsto est Rex vester, quem elegistis.* Hinc ductus Hebræus Regem petijt, & Regem habuit nomine Saulem, præuia tamen monitione iussu Domini per Samuelem facta de iure regio, nè posteà grauati ignorantia crimen excusare satagerent. At-
tendite igitur Iudęi(nescitis enim quid pe- XCIX.
tatis) ius Regum, priusquàm Regem adoretis. Nam si in die illa *clamaueritis à facie regis vestri, quem elegistis vobis: non exaudiet vos Dominus in die illa, quia petistis vobis* Gregor.
regem. Quasi aperta ostensione clementię dicat. Sic audi voces eorum, vt tamen ipsi prius de iure regis, quem petunt, audiant, quod expauescant, & velut tunc malè cœpta, deserant, cum quàm sit res onerosa cognoscitur, quam petebant: Dixitque ita-
que Samuel. *Hoc erit ius Regis, qui imperatu-* C.
rus est vobis: Filios vestros tollet, et ponet in curribus suis, facietque sibi equites, et præcursores quadrigarum suarum, et constituet sibi tribunos, et centuriones, et aratores agrorum suorum, et messores segetum, et fabros armorum, et curruum suorum. Filias quoq; vestras faciet sibi vnguentarias, et focarias, et panificas. Agros quoquè vestros, et vineas, et oliueta optima tollet, et dabit seruis suis. Sed et segetes vestras, et vinearum redditus addecimabit, vt det Eunuchis, et famulis suis. Seruos etiam vestros, et ancillas, et iuuenes optimos, et asinos auferet, et ponet in opere suo, Greges quoque vestros addecimabit, vosque eritis ei serui.

Occasione huius protestationis, qua ius Regum describitur, inextricabilis antinomia consurgit cum Deuteronomio. Vbi
cum Moyses prophetico spiritu, quod Iu- c. 17. CI.
dęi petituri erant, vaticinaretur, haud solum dissimilibus verùm oppositis in Samuelem verbis ius regium delineat. *Cum ingressus fueris* (inquit Moyses) *terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, et possederis eam, et habitaueris in illa, et dixeris: constituam super me Regem, sicut habent omnes per circuitum nationes: eum constitues, quem Dominus Deus tuus elegerit tibi de numero fratrum tuorum. Cumque fuerit constitutus, non multiplicabit sibi equos, nec reducet populum in Ægyptum, equitatus numero subleua-*

uatus, præsertim cū Dominus præceperit vobis, vt nequaquam amplius per eandem viam reuertamini. Non habebit vxores plurimas, quæ alliciant animum eius, neque argenti, & auri immensa pondera. Postquam autem sederit in solio regni sui, describet sibi Deuteronomiū legis huius in volumine, acipiens exemplar à Sacerdotibus Leuiticæ tribus, & habebit secum, legetque illud omnibus diebus vitæ suæ, vt discat timore Dominum Deum suum, & custodire verba, & cæremonias eius, quæ in lege præcepta sunt. Nec eleuetur cor eius in superbiā super fratres suos, neque declinet in partem dexteram, vel sinistrā, vt longo tempore regnet ipse, et filij super Israel.

1.Reg.8. Ergo Verba Samuelis, Tyrannorum potiùs describunt abusum, quàm ius Regum.

CII. Respondeo contradictionem facillimè tolli, si perpendamus cui dirigantur Moysis, & Samuelis verba. Prophetizat Moyses, & in prophetia instruit Regem, vt erga Deū subiectionē nō obliuiscens, possit præceptorum obseruantia longo tempore vnà cum filijs super Israel regnare. Verba autem Samuelis rigida sunt, & comminatoria in populum rebellē, vt certioratus de Tyrannide, quam passurus erat, vel desisteret à petitione: vel nunc, pro tunc sibi imputaret Regum Tyrannidem; quam cum præuidisset, nec prouidisset, cum posset, in Deum non refunderet, sed sua culpa damnum sentiens, fingeret non sentire: nec fas sibi crederet in illum regem, qui domum proximi temeraret; filias, & filios curribus submittendo, insurgere. Rex enim non postulatur vt medicus, cuius imperium durat, quandiù placet ægroto. Regum vitia

Tacit. toleranda, veluti sterilitates, aut imbres, & cętera naturæ mala: ita luxus, vel auaritia dominantium. Vitia erunt donec homines, sed neque hæc continua, & meliorum interuentu pensātur. Regem igitur Moyses legibus dirigit, quibus Dei gerat imperiū. Samuel vero Mosayca rudimenta haud negans, sed supponens, et amplians, regalium criminum publicatim munitatem: vt gementes subditi, nec Deum in hoc seculo vltorem expectent, *Et clamabitis in die illa à facie regis vestri, quem elegistis, et non exaudiet vos Dominus in die illa,*

1.Reg.8. *quia petistis vobis regem.* Moyses ergo Regis officium: Samuel vero amplitudinem describit imperij. Ille, quæ à bono principe agenda: Hic, quę ab oppresso populo tolerāda. Ille, iniusto Regi Deum minatur vltorem: Hic patientiam populo recordatur, qui cum legum iudex non sit, sed custos, quantumuis dura pati, quia sic voluerit, tenetur. *Ius* ergò dicas Regis, quæ intonat Samuel, quia populo vindictam sumere nefas est, vndè cum Lucano canas.

Iusque datum sceleri canimus Pharf. 1.

CIII. adiunge lector, apud Mundi tribunal. *Causa Regia potestatis*, aiebat Gothorum Rex: *Supernis est applicanda iudicibus, quandoquidem è Cælo petita est, et soli Deo debet innocentiā.* Apud Cassiod. Et alibi *Alteri subdi non possumus, quia iudices non habemus.* Ad idem facit Gregorius Turonensis Episcopus ad Regem Francorum. *Si quis de nobis ò Rex iustitiæ tramites transcendere voluerit, à te corripi potest. Si vero tu excesseris, quis te corripiet? loquimur enim tibi, sed si volueris, audis: si autem nolueris, quis te damnabit? nisi is, qui se pronunciauit esse iustitiam?* Non potest præter Deum, vltorem suę iniquitatis habere, qui citrà Deum, suæ potestatis non agnouit factorem. Regis iudex est, qui regni causa est. Causa Deus est, CIV.

Tert. in Apolog. ergo Deus iudex est. *Indè est Imperator, vndè & homo antequàm imperator: indè potestas* illi, vndè & spiritus.

Horatius Lib. 3. Ode 1.

Regum timendorum in proprius greges
Reges in ipsos imperium est Iouis
Clari giganteo triumpho
Cuncta supercilio mouentis.
Princeps dominatur populo, Principi Deus,

Per hoc Dauid conscientiæ suæ scrutādo apochas, Deū solum vocat in iudicem: *Iudica me Deus, et discerne causam meā.* Psal. 42. Secundū multitudinem miserationum tuarum dele iniquitatem meā. *Tibi* enim *soli peccaui.* Psal. 50. Tibi soli dico, quia tu Rex meus, & Deus meus. Erras Dauid, solūmodo Deū timēdo: vbi enim terrę iudices illos relinquis? de quibus tu dixisti *Dij estis, & filij excelsi omnes?* Pro Dauide respondet Hieronymus; dixit CV.

Tibi soli, quia Rex erat, et alium non timebat. Psal. 81.

Tibi soli, quia si alicui in Regē moliri liceret, hoc soli daretur populo. Sed; *Lege regia, quæ de eius imperio lata est, populus, ei et in eum omne imperium suum concessit*, ergo cum Ep. ... Ps. 50. CVI.

C par

par in parem non habeat imperium, tanto
Tit. 2. minus inferior in ſuperiorem. *Vt me ad im-*
L. 4. de recep. ar. l. ille §. temp. ff. et Ireb. *perandũ vobis(* Valentinianus Imperator po-
ſcẽtibus militibus, quod illi non probabatur
reſpondit *) eligeritis in veſtra ſitum erat pote-*
ſtate ò milites: at poſtquàm me elegiſtis, quod pe-
CVII. *tiſtis in meo eſt arbitrio, non veſtro. Vobis tam-*
quàm ſubditis competit parère, mihi quę facien-
Sozomen. Hiſt. 16. *da ſunt, cogitare.* Vel cum Theodoreto. *Ve-*
ſtrum fuit milites, cum imperator nullus eſſet,
mihi tradere imperij huius habenas. Eas ex
C. 5. lib. 4. *quo adeptus ſum, de cætero non veſtrum, ſed*
meum diſpicere quid Reipublicæ expediat. Nã
Apud Caſſiod. *alteri*(aiebat Rex Vitiges) *ſubditi non poſſu-*
mus, quia iudices non habemus.

CVIII. Nec dicas honorandos Reges, quouſquè
ſubditorum ſuorum tutelam gerunt, cũ ve-
rò regni decoctores, in ſubditorum fortunis
& vita graſſantur, vt Tyranni ſolio deijciã-
C. 7. eſſe d. 95. tur. *Cur ego te(* aiebat illi Domitij orator) *ha-*
beam, vt principem, cum tu me non habeas, vt ſe-
CIX. 1. Reg. c. 8 *natorem?* Ergo Samuelis verba, Tyrannum
non Regem delineant. Falſa illatio eſt, nã
ius & nõ *Tyrannidem* deſcribere proteſtatus
eſt Samuel. Ius tamen accipies prout ſupra,
vt ſcilicèt Deo Regum reſeruata facinora,
haud à populo poſſint puniri. Antiquum
enim proloquiũ, reſponſionẽ debere sẽper
interrogationi correſpõdere: ſed Iudæi Re-
CX. gem, & non Tyrannum flagitabant. *Da*
nobis regem, vt iudicet nos, ſicut & vniuerſæ ha-
bent nationes. Et Deus Samueli iuſſerit: *Audi*
vocem eorum, & conſtitue ſuper eos *Regẽ.* Ve-
runtamen conteſtare eos & prædic eis *ius*
regit, qui *regnaturus* eſt ſuper eos Dixit ita-
que Samuel omnia verba Domini ad popu-
lũ, qui petierat à ſe *regem*, & ait: Hoc erit *ius*
Regis. Immò creſcit oratio. Regis(per te) ius
non eſt: ergo Deus Tyrannidis auctor eſt:
non enim permiſſu, & tacito Dei conſenſu,
ſed ſpeciali, & expreſſo Domini mandato
Samuel Regem ſacrauit. *Audi vocem eorum:*
conſtitue ſuper eos regem.

Sed fortiùs: ſi Saul, Dauid, Salamon Iu-
CXI. dorum nõ Reges, ſed Tyrãni fuiſsẽt, Chri-
ſtus Saluator noſter nõ à Regibus, ſed à Ty-
rannis ortum traheret, quod cõtra Euange-
lium Matthęi. *Dauid aut Rex.* Aſſignari for-
Cap. 1. ſam poteſt altæ ceruicis Gigas, qui in legiti-
mè Iudæorũ electos Reges temerarias intu-
lerit manus? Amalecites ille iuuenis, qui vt
complaceret Sauli, blãdiretur Dauidi, occi- CXII.
dit Saulẽ, Dauidis iuſſu cõfoditur, eò quód
manum mittere non timuerit, vt occideret
Chriſtum Domini. Nec illi iuuit, quod à 2. Reg. 1. v. 15.
Domino derelictus Saul, *abiecit te Dominus,*
nè ſis Rex, ſuper terram profugeret, quòd le- 1. Reg.
thaliter ſauciatus, poſt ruinam viuere non
poſſet: quòd non iniuria, ſed miſericordia
motus, & rogatus à Saule nè Iudæorum
Rex viuus in manibus incircumciſorũ ca-
deret, iuuiſſet in Regem, vt gloriabatur,
Dauidis auribus mulcère credens, quód ta-
mẽ falſum, quia ab armigero ſuo percuſsus CXIII.
Saul vnà ceciderunt *Saul, tres filij eius, &* 1. Reg. 31. n. 6.
armiger eius, vt pœnam euitaret. *Et ait ad*
eum Dauid: Sanguis tuus ſuper caput tuum: os
enim tuum locutum eſt aduerſum te dicens: *Ego* 2. Reg. 1. n. 16.
interfeci Chriſtum Domini.

Quòd ſi dicas Samuelis verba ad populi
terrorẽ prolata, vt à petitione recederẽt, nõ 1. Reg. 8.
vt iugo colla ſubmitterẽt? Haud nego, indè
tamen non ſequitur, quòd populo legẽ non
faciant: tamquã enim obligatoria, & perpe-
tuæ obſeruantiæ, replicata fuere titulo *legis*
regni poſt electũ Regem, & ad perpetuam
memoriam in arca fœderis repoſita. *Locutus* CXIV.
eſt autem Samuel legem regni ad populum, & 1. Reg. 10. n. 25.
ſcripſit in libro, & repoſuit coram Domino.

Quòd ſi dicas, poſt ſalutatum in Regem
Saulem, non repoſitam in arca legem il-
lam, quam publicauerat Samuel Iudęis Re- 1. Reg. 8.
gem poſcentibus: ſed illam, quam præmiſe-
rat Moyſes. Sic contra inſurgo: Lex à Sa- Deut. 17.
muele in arcà repoſita, ab eodem Samuele
in libro ſcribitur; Lex Moyſis erat iam ſcri- Deut. 17.
pta: ergo lex à Samuele repoſita, nõ fuit illa
Moyſis, ſed propria 2. Lex Moyſis iam an- C. 17.
te Samuelem ab ipſo Moyſe ſtabat in arca
repoſita, ergo nè dicamus Samuelẽ, actum
agere, lex ab ipſo repoſita in arca, dicenda C. 31.
lex propria, & non Moyſis. 3. Ex modo vul-
gandi legem conuincitur fuiſſe propria Sa-
muelis, & non Moyſis. *Locutus eſt;* dicit
croniſta: ſi fuiſſet nõ propria ſed Moyſis, *le-*
git diceret croniſta. Sed primùm *locutus eſt*
poſtea *ſcripſit*, tandem *repoſuit*, ergo lex no-
ua, alias, *locutus eſt*, & *ſcripſit* non eſſent ad
rem. 4. Cum legẽ Moyſes, repoſuit in arcà CXV.
docebat populũ? vel Regem? Regem. Lex
Sa-

Samuelis cui dirigitur ad Regē, vel ad populum? ad populū: *Locutus est autem Samuel legem regni ad populum*. Sic dixit, *itaque Samuel omnia verba Domini ad populū, qui petierat à se Regem.v.10.& v.18.Et clamabitis in die illa à facie regis vestri, & non exaudiet*. ergo &c.5.Samuelis lex promulgata, petit ne custodiam, & in actis registrum? sanè. In arca ergo reposita. Nullius legis à Samuele in arca repositio legitur præter

CXVI. eam, quæ scribitur, ergo &c. Huius sententiæ fuit Ioseph: *Ait autem Propheta: Hunc* (6. Antiq. Iud. c. 5.) *vobis Deus Regem dedit: aspicite quàm sit omnibus præstantior, & imperio dignus Postquam autem populus salutem, & fœlicitatem Regi precatus esset, Propheta scripsit mala, quæ illis euentura erant, et legit Rege audiente, librumque reposuit in arca Domini, vt esset apud posteros testimonium eorum, quæ prædixerat*.

CXVII. Nec mysterio vacat, quòd à Domino exautoratus Saul, à Samuele non vituperetur, sed honoretur. Missus ad Saulem, vt eum tamquam de libro viuentium delētum anatemathizaret, ait: *Prò eo ergo quod abiecisti sermonem Domini, abiecit te Dominus, nè sis* (1. Reg. 15.) *Rex*, cui Saul. *Peccaui, quia præuaricatus sum sermonem Domini, timens populum, & obediens voci eorum &c. sed nunc porta peccatum meum, vt adorem Dominum*. Respondit Samuel. *Non reuertar tecum, quia proiecisti sermonem Domini, et ideo Dominus proiecit te, nè sis Rex super Israel, & conuersus est Samuel, vt abiret: ille autem apprehendit summitatem pallij eius, quæ scissa est*. Cui Samuel. *Scidit Dominus regnum Israel à te hodie, & tradidit illud proximo tuo meliori te. Porrò triumphator in Israel non parcet, et pœnitudine non flectetur, neque enim homo est, vt agat pœnitentiam*. At Saul ait: *peccaui: sed nunc honora me coram senioribus populi mei, et coram Israel, et reuertere mecum, vt adorem Dominū Deum tuum. Reuersus ergo Samuel secutus est Saulē*. Hìc obseruo, quòd Saulem, etsi anathemathizatū honorat Samuel: rogatus, immo iussus vt coram senioribus honoraret, reuertitur, & obediens acquiescit. Quare? confessione forsan peccati pœnam abluerat? Non, peccati confessionē Samuel flocci faciens reuerti recusat. *Triumphator in Israel non parcet, et pœnitudine non flectetur, nequè enim homo est vt agat pœnitentiam*. Reuertitur forsan quia Regem timeat? qui sceleris regē arguit, impium Domini proclamando rebellē, regio diademate exautoratum, Regem nō timet. Cur ergo reuertitur? reuertitur à Saule redargutus, & victus argumento ad hominem facto verbis illis: *Peccaui, sed nunc honora me coram senioribus*. Saul quasi diceret. Nonne promulgasti Samuel, hoc esse ius Regis, vt suæ Tyrānidis solùmodò Deū habeat vltorem? reuertere ergo, & me corā senioribus populi honorando, firma legem exemplo. Parū enim esset hortari subditos CXVIII.

verbo, nisi firmares exemplo. Legem suam recordatus Samuel illicò obediens reuertitur, vnàque cum Saule ad adorandū pergit; nè sui exemplo Israeliticum populum concitaret in Regem.

Testis sit Dauid, qui iubente Domino, locum tenēs degradati Saulis, iniusto multatus exilio, profugus, vt expertas euitaret insidias, & Saulis iram, quandò vna die Sacerdotes, & Prophetę octuagintà quinque, vel cum Iosepho, tercenti desiderati: (1. Reg. 22.) Vrbe Noe in ore gladij æquata solo, vlcisci tamen noluit, cum posset, vt populum (6. Antiq. c. 14.) edoceret, quàm sancta Regis persona esset. CXIX.

Cum reuersus esset Saul, postquam persequutus est Philisteos, nuntiauerunt ei dicentes. Ecce Dauid in deserto est Engaddi. Assumens ergo Saul tria millia electorum virorum ex omni Israel perexit ad inuestigandum Dauid, et viros eius etiam super abruptissimas petras, quæ solis ibicibus peruiæ sunt: & venit ad caulas ouium quæ se offerebant vianti, eratque ibi spelunca, quam ingressus est Saul, vt purgaret ventrem: porrò Dauid, et viri eius in interiori parte speluncæ latebant. Et dixerunt serui Dauid ad eum. Ecce dies, de qua loquutus est Dominus ad te, Ego tradam tibi inimicum tuum, vt facias ei, sicut placuerat in oculis tuis. Surrexit ergo Dauid, et præcidit oram clamydis eius silenter. Post hæc percussit cor suum Dauid, eo quod abscidisset orā chlamydis Saul. Dixitque ad viros suos: propitius sit mihi Dominus, nè faciam hanc rē Domino meo Christo Domini, vt mittā manum meam in eū, quia Christus Domini est. Notent Regicidæ verba illa: *nè faciam hanc rem Domino meo Christo Domini*. Saulem moribus tyrannum, *Dominum* vocat, & Regem.

CXX Egredientem namque Saulem de spelũca
secutus est Dauid à tergo clamitans: *Domine mi Rex?* Et respexit Saul post se. *Et inclinans se Dauid pronus in terra adorauit.* En
quomodò tam sceleratũ Regem, Sacerdotum cæde pollutum, honorat, Regẽ vocat,
adorat. Indem Ambrosius. *Quàm honestum,*
Lib 3. c. 18. *quòd Dauid cum potuisset Regi inimico nocere,
maluit pauere. Quàm etiam vtile, quia successori hoc profuit, vt disceret omnes fidem Regi proprio seruare, nec vsurpare imperium sed verèri.*

Nec dicas cum Boucherio. *Hic perfectionis exemplum, non necessarij officij esse intelligendum.* Si enim necessarij officij non fuisset
exemplar, frustranea forent verba illa: *percussit cor suum Dauid.* Ad quid percussit? Lyranus respondet. *Percussit cor suum Dauid,
idest cõscientia sua eum reprehendit, & sic Dauid est accusatiui casus: quia in hoc fecerat irreuerentiam ipsi Sauli, quia honorandus erat,
quandiu in regno tolerabatur à Deo. Propter quod dicunt Hebræi, quòd Dauid circa mortem
fuit punctus in simili, scilicèt, in vestibus, quibus opertus non calefiebat,* in senectute adiungit
3. Reg. c. 31. idem Lyranus. Secundum illud Sapientiæ,
per quæ peccat quis, per hæc & torquetur.

CXXI. Quod si obijcias Augustinum. Vbi non
debiti officij, sed pietatis, & perfectionis
C. 17. contra Adman. opus fuisse, scribit? Respõdeo, perfectionis,
& non officij opus fuisse, non insurgere contra exautoratum Saulem respectu tantummodò Dauidis, cui cælesti diplomate data
erat facultas insurgendi in Saulem: Vndè
quod ex officio cæteri exercebant, ipse ad
exemplum perficiebat: & quamuis legibus
solutus, legibus viuere profitebatur. *Duas
maximè ob causas* (ait Beda) *Dauid manum
ab occidendo Saul, quamuis se inimicissimè*
Lib. 4. in Samuel. *persequentem, continuisse declaratur: quia videlicet eum, & Dominum suum, & regali meminit chrismate vnctum. Vbi primò regnum,
vel vnguentum, quod & ipsum Dominici semper videlicet inuiolabilis regni, ac spiritalis vnguenti nouerat prætendere figuram, digno veneratur honore. Deinde etiam nos moralibus instituit disciplinis, nè præpositos nobis, eos maximè
qui sacris ordinibus insigniti sunt, quamuis nos
iniustè persequentes, verbi austerioris ense fœdare, & vel vltimæ superfluæ actionis eorum
quasi fimbriam vituperando, decerpere præsumamus.* Hinc Dauid Saulis ingressus castra, dormiẽtibus custodibus, cum ab Abisai suaderetur, vt eum lancea perfòderet,
respondit. *Nè interficias eum: quis enim extendet manum suam in Christum Domini, & innocens erit? nunc igitur tolle hastam, quæ est ad* 1. Reg. c. 26.
caput eius, & scyphum, aquæ, & abeamus. CXXII.
Vndè Aug. *Qua ratione Dauid Saul postquam Deus ab eo recessit, Christum Domini vocat, & defert ei? Non nescius Dauid esse tradi-* Rex Vet. T. q. c. 35.
*tionem in officio ordinis regalis, idcirco Saul
adhuc in eàdem traditione positum honorificat,
nè Deo iniuriam facere videretur, qui his ordinibus honorem decreuit, Dei enim imaginem
habet Rex, sicut & Episcopus Christi. Quandiu ergo in ea traditione est, si non propter se,
vel propter ordinem Vnde Apostolus dicit, Potestatibus sublimioribus subditi estote. Non est
potestas nisi à Deo, quæ enim sunt, à Deo ordinata sunt. Hinc est vt gentilem in potestate tamen positum honorificamus, licèt ipse indignus
sit, qui Dei ordinem tenens gratias agit Diabolo. Potestas enim exigit, quia meretur honorem. Nam ideo Pharaoni futuræ famis som-* CXXIII.
*nium reuelatum est: & Nabuchodonosor alijs
secum assistentibus, solus filium Dei vidit in
camino ignis, non vtiquè merito suo, qui in Idolo
se adorari voluit, sed merito ordinis regalis.*

Regius character adeo indelibilis imprimi- CXXIV.
tur animæ, vt nec infidelitate perdatur. Hoc
fine Herodi Ecclesia protestatur, quòd Christus haud mortalia regna eripere venerat.

Hostis Herodes impie
Christum venire quid times?
Non eripit mortalia CXXV.
Qui regna dat cælestia.

Propterea Augustinus: *Quod autẽ dixi de
Domino, & seruo, hoc intelligite de potestatibus,* Sup. psal. 124.
& regibus, & de omnibus culminibus huius sæculi: aliquandò enim potestates bonæ sunt, & timẽt Deum, aliquandò non timent Deum. Iulianus extitit infidelis imperator, nonne exstitit apostata, iniquus, idolatra? milites christiani seruierunt imperatori infideli: vbi veniebatur ad cau- CXXVI.
*sam Christi, non agnoscebant nisi illum, qui in
Cælo erat. Quando volebat vt idola colerent, vt
thurificarent, præponebãt illi Deum: quãdo autem dicebãt producite aciẽ, ite contra illum gentẽ, statim obtemperabant. Distinguebant Dominũ æternum à Domino tẽporali, & tamẽ subditi*

erant

erant propter Dominum æternum etiam Domino
temporali. Regibus inhonesta iubentibus,
CXXVII. gregem excoriantibus, benè merentes
fraudantibus, nos Paulum imitemur quan-
do in portis Antiochię restitit Petro, quia
reprehensibilis erat. Quę quidèm verba
cum non dissidij fuerint, aut contentionis,
Chrysost. ep. 2. ad Galat. sed prudentis consilij, haud Petrus de-
spexit virtute primatus, sed sapienter
accepit: vt Principis vulneri, subditi
Cypr. ap. Aug. l. 2. cont. Donatistas, & c. 1. de Bapt. medicina consuleret. *Nam nec Petrus, quem*
primum Dominus elegit, et super quem ædifica-
uit Ecclesiam suam, cum secum Paulus de cir-
cumcisione disceptaret, postmodum vindicauit
sibi aliquid insolenter, aut arroganter assumpsit,
vt diceret se primatum tenere, et obtemperari à
nouellis, et posteris sibi potius debere. Nec despe-
CXXVIII. *xit Paulum quod Ecclesiæ prius persecutor fuis-*
set, sed consilium veritatis admisit, et rationi le-
gitimæ, quam Paulus vindicabat facilè consen-
sit. Documentum (nota) *scilicèt nobis, et concor-*
diæ, et patientiæ tribuens, vt non pertinaciter no-
stra amemus, sed quæ aliquandò à fratribus, et
collegis vtiliter, salubriter suggerũtur, si sint ve-
CXXIX. *ra, et legitima, ipsa potius quàm nostra duca-*
Velleius l. 2. *mus*. Magna enim negotia magnis adiuto-
CXXX. ribus egent. Regna omnia, ciuitates, na-
tiones prosperum habuere imperium quo-
Salustius ad Cæsar adusquè viguit consiliorum libertas. Post-
quàm verò voluptas, gratia, timor inua-
CXXXI. luère, imminutę opes, ademptum, impetiũ
seruitus tandem imposita. M. Alex. eò nũ-
quàm peruenisset potentię, si Clitum, Par-
menionem, Seleucum, Ptolomęum, Lysi-
macum veluti pędagogos haud habuisset.
Attica Respublica Principũ est magisteriũ
CXXXII. sortita, quia Miltiadem, Themistoclẽ, Ari-
stidem, Timonem, Periclem discipulos ha-
buit vnàque præceptores: Quibus lapis an-
gularis ministerij erat, dicere, quę sentirent
& sentire, quæ vellent. Quid recti enim ab
eo speratur, qui linguam frenat Principis
Plin. ad Traian. nutu? Quid præsidij in illa Republica, in
qua elinguis curia: vbi dicere quod volo, pe-
riculosum; quod nolo, miserum. Detestare
illos, quos in pręceps egit extincta libertas,
& fides in obsequium seruile submissa, dum
nemo ex animi sui sẽtẽtia suadet, dissuadet-
que: sed adulandi certamen est, & vnũ ami-
corum omniũ officium, vna cõtentio, quis
blãdissimè fallat: loquentes potiùs cũ Prin- *Senec. 6. de benef.*
cipis fortuna, quàm cum ipso, auro semper
inhiantes. Regimen propugnare satagis, *Tacit. 1. Histor.*
Theodoricũ prosequens, tibi aliquãdò con-
tradici patiaris. Patiẽtèr sustinebimus. (*Ra-* *Cassiod. 3. Var. 5.*
uennati Archiepiscopo Alexand. III. rescripsit,) CXXXIII.
si non feceris, quod praua nobis fuerit insi-
nuatione suggestum. Qualitatẽ negotij prò
quo tibi scribitur, diligẽtèr considerans, aut
mandatum nostrum reuerẽter adimpleas,
aut per litteras tuas, quarè adimplere non *De Rescr. c. 5 si eas quando.*
possis, rationabilem causam protẽdas. Non
quod in superiorem sis iudex (ait Caieta- CXXXIV.
nus) sed per modum defensionis, vel consi-
lij, iniusta exequi desistas. *Plus enim quàm ri-*
diculum est dubitare, an Deo potius, quàm Regi *L. 27. Dominus ff. qui test. fac. pos.*
parendum. Distingue protinùs inter defen-
sionem, quæ de iure naturæ est, & inter vl- CXXXV.
tionem, quę contra naturam est. Resiste, nõ
inuade: malum nè fiat, impedi: factum ta-
men patientèr fer. *Si ea præcipiant* (scripsit
Iuo: & de Pontificibus loquitur) *quæ sint*
contra doctrinã Euangelicam, vel Apostolicam,
ibi non esse eis obediendum exẽplo docemur Pau-
li Apostoli, qui Petro sibi Prælato non rectè in-
cedenti ad veritatem Euangelij in faciem resti-
tit, non tamen (nota) *abiecit*. CXXXVI.
His positis, facilè erit ius Regium pau-
cis comprehendere. *Quid quid Principi* *§. 6 Sed quod instit. 1. tit. 2.*
placet, legis vigorem habet. Quę definitio, vt
nimìs lata, oscura redditur. Imperij ta- CXXXVII.
men haud esset, si clara: eam enim *conditio-*
nem esse imperandi (dicebat Tacitus) *vt non*
alitèr ratio constet, quàm si vni reddatur. Satis *An. 1.*
quod Deo & Regi constet. Neque ego
Regum assumo iudicium, nefas enim dis-
putare de illis, quorum hæreditas in Cælo *Gominus.* CXXXVIII.
diuiditur. Parum proficiunt Doctores re-
galia legibus dijudicantes, quæ non nisi ar-
mis obtineri queunt. Indè est, quòd solent
leges (vt vulgò dicitur) inter arma silere.
Marius cum in Bello contra Cimbros ge-
sto, quasdam Camertium cohortes ciuita-
te donasset, ab æmulis reprehensus, quòd *Val. Max. l. 5. c. 2.*
patriæ leges violasset, respondit: se inter ar-
morum strepitus, & classicos cantus, legum CXXXIX.
vocem exaudire non posse. Regnorũ arca-
na symbolis, & parabolis inuoluta, Prophe- *Daniel. 4.*
tis ipsis somnio pandũtur. Quæ gloriatur co- CXL.
gnoscere vulgus, eruditionis ĩsequar gratià.
Pri-

CXLI Primò legem dare; non recipere. *Vobis*
tamquam subditis(aiebat Valētinianus Im-
Sozom. 16 Hist. Eccl. perator militibus, quod illi non probabatur
petentibus) competit parère: mihi, quæ fa-
cienda sunt cogitare. Eodem modo legitur
Cæsar 5. de bello Gallico. respõdisse Q. Cicero Neruijs. *Non esse con-*
suetudinē populi Romani, ullam accipere ab ho-
ste armato conditionem. Et Curtius. *Quos equi-*
L. 8. *dem victores esse cõfiteor, si ab illis leges, quibus*
viuamus, accipimus. Hùc spectat responsio
Caroli V. ad Pontificē. *Non esse ex dignitate*
Augusti, lõgè maximè Principis leges accipere,
minisque terreri, ab his maximè, qui imperio suo
subiecti, & dijudicante fortuna, toties bello vi-
cti, ingratique, demùm grauiori pœna digni cen-
Clamp. 1 c. 13. de Iure Imp. *serentur.* A Dario Persarū Rege iussus An-
dathirsus Scytharū Rex, pro vassallaggio,
CXLII. terrā, & aquam, vti Domino supremo mit-
tere, remisit murē, ranam, volucrē, & quin-
que iacula, diçere volens: quòd nisi, vt volu-
cres volando fugerent; vel nitellæ in terræ
visceribus latitarent; vel tanquàm ranæ in
paludibus immergerentur, iaculis illis con-
fossi, edocerentur Regū non esse accipere
legem, sed dare: datasque ferro tueri; vt
decorata Imperatoria Maiestas armis le-
gibus que affulgeat armata. Quid enim
attinet: *leges ferri, quibus per eosdem, qui tulis-*
sent, fraus fieret.

Non me imperante licebit
Has cuique, et nostras impunè lacessere leges:
Ac si quis tumidus præsumpserit obuiùs ire,
Suppliciū præsens manifestaq. pœna docebit.
Lib. 8. ap. Clampar. l. 1. c. 13. *Non magis inuictū Bello, quàm legibus esse.*

In persona Iustiniani Imperatoris canit
Guiterus. Carolo exindè Magno solemne
CXLIII. Ægid. Corras. de dictis memor. fuit gladij capulo leges obsignare, idem du-
cens componere, & defendere leges.

CXLIV. Secundum Regiæ potestatis signum est:
Legibus esse solutum. *Ego cor Regis obseruo*
CXLV. C. 8. n. 4. (habet Eccl.) *& præcepta iuramenti Dei. Ne*
festines recedere à facie eius, nequè permaneas
in opere malo: quia omne quod voluerit faciet: &
CXLVI. *sermo illius potestate plenus est: nec dicere ei*
quisquam potest: Quare ita facies? Frumenti
largitionē à Spurio Melio populis factam,
quia passi Romani Consules, cùm increpa-
CXLVII. rentur, vt nouitatis auctore atq. tumultus.
T. Quinctius Consules propugnabat, quia
legibus constricti & appellationi subiecti
tantum facinus iudicare nequirent. *Opus*
esse non solum forti viro, sed etiam libero, exolu- Liuius 4.
toque legum vinculis; qui suprà leges, conden-
dæ, abrogandæ, & derogandæ legis potesta- L. 1. l. vltima C. de leg.
tem haberet.

Hoc tamen modestè accipias: etsi enim
legibus nõ teneatur, ciuilibus, naturalibus,
tamen subijcitur & diuinis. Diuersitatis
ratio est, quia leges ciuiles cū non habeant CXLVIII.
intrinsecam bonitatem, sed bonę dicantur, C. 1. de probat.
quia positę: ad differentiā naturaliū, quę in- Cæsar. ff. de pub. iudic.
trinsecā habentes bonitatē, non ideo bonę
quia positę, sed imò positę, quia bonæ. Hinc
absque pręcepto hominē viuere Deus non CXLIX.
permisit: quia teste Alcuino; Mundi Do-
minus Adam constitutus lege statim liga-
tur; *ne tãto extolleretur dominio, sed in obserua-*
tione mãdati sciret se subiectū esse creatori suo. Interr. 3.

Idem dicas de legibus Naturalibus Gē-
tium, & Diuinis, quę diuina quadā disposi- CL.
tione immutabiles inter homines persenè-
rant: ab ipso Ioue ius descèndere Stoicorū
sententia fuit. Quid enim natura? nisi diui- CLI.
na ratio toti Mundo, partibusquè eius in-
serta. Dominus noster Deus, dum ab initio §. Sed naturalia Instit. 1. de Iur. nat. & ciuili.
creauit hominem, ab exordio suę creatio-
nis, lumine fulciuit naturę, quod est par-
ticipatio Dei. *Faciamus hominem ad imagi-* CLII.
nem, & similitudinem nostram. Hęc est im- Sen. de Benef.
pressio diuini luminis in nobis. *Signatum est*
super nos lumen vultus tui Domine. Signatum CLIII.
ergo in cordibus hominum naturale ius,
quod alio nomine, Gentium dicunt, quia Genes. 1.
à Gentium communi consensu, vna, Psal. 4.
voce, vno sensu, interpretatum. Vndè
meritò deffinitur ab Imperatore Iustinia- CLIV.
no: *Quod apud omnes gentes peræquè custoditur,*
et obseruatur, absquè eo, quòd pręconis tuba
promulgaretur. Testes sint Turcæ, penes §. 2. Inst. 1. Tit. 2.
quos grande dicerem miraculum, nisi Im-
perator Iustinianus doceret, & bruta ani-
mantia istius iuris periti a censeri. Croatię, CLV.
Byzantij, vel Babylone consulam iuris pe-
ritos, respõsa omnia vnissona erunt adinui-
cem licet incognita. Sed vndè hoc? Ex com-
muni illo lumine, quod omnibus innote- Ibi.
scit, & vna comprchenditur regula: *Quod ti-*
bi fieri non vis, alteri nè feceris adeò vera, vt
etiam antè Mundi creationem existeret
coęterna. Hac lege tenetur Princeps. Vndè
Abra-

Abraham filios Israel à Domino circumci-
dere iussus, etsi nonaginta nouem annorum
esset, primus circumcidit carnem preputij
Gen. 17. n. 25. sui. Sine distinctione enim clamabat lex: *A-
nima cuius præputij caro circumcisa non fuerit,
peribit de populo suo:* quemadmodum, et nunc
indistinctè intonat vox euãgelica: *Nisi quis
renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto nõ
intrabit in regnũ Dei.* Ex hoc est, quòd Moy-
c. Maior. de Bapt. si in Ægyptum pergenti occurrit Dominus
CLVII. in diuersorio, & volebat eum occidere. Quia
credens se iure principatus, immunem di-
Exod. 4. uinis legibus, habebat secum incircumcisũ
filium, quẽ cum Sephora petrà acutissimà
circumcidisset, illicò Moysem dimisit Do-
minus: ĩnuere volẽs proloquiũ hoc *quidquid
Principi placet, legis habet vigorem,* non egre-
CLVIII. di positiuas leges, vt insulsè nẽ dicam impiè
suadebat Iulia Imperatoris Seueri vidua
priuigno suo Antonino Bassiano Caracallæ
cum enim quasi per negligentiã coram eo
nudasset sinum, & ille diceret: *Vellẽ, si liceret*
illa cõtra ait: *si libet, licet.* An nescis te impe-
ratorẽ esse, & leges dare, non accipere? exin-
dè eam duxit, vxoris loco tenens, quę erat ei
CLIX. loco matris. Cambyses illicito germanæ so-
roris suæ, cui nomen *Atosta*, amore captus,
cum eam in vxorem cuperet, accersitos iu-
dices Regios percunctatus est; An lex
esset, quæ cum sorore nuptias contrahere
permitteret? Illi metu Tyranni responde-
runt: *Nullam se inuenire legem, quæ fratri cũ
sorore nuptias contrahere permitteret: sed aliam
se reperisse legem, qua liceat Regi Persarum
3. Herod. facere quidquid libeat.* Quidquid libeat? Per-
sarum Tyranno non Regi competit, si pa-
CLX. tienter auscultet Regium psalmistam. *Et
nunc Reges intellegite, erudimini qui iudicatis
terram. Seruite Domino in timore, & exultate
1. Psal. ei cum tremore.* Vbi Augustinus: *Quomodò er-
go Reges Domino seruiunt in timore, nisi ea, quæ
contra iussa Domini fiunt; religiosa seueritate
probibendo, atque plectendo? aliter enim seruit,
quia homo est, aliter etiam quia & Rex est.
Quia homo est; ei seruit viuendo fideliter. Quia*
verò etiam Rex est; seruit, leges iusta *præ-
cipientes, & contraria probibentes conuenienti
vigore sanciendo.* Indè est quòd, & ipsi Impe-
Ep. 40. ad Vincent. ratori datur Parochus, cui subesse debet,
LCXI. præter etiam Romanum Pontificem, cui

in spiritualibus omnes in Orbe potestates CLXII
iure Diuino caput inclinant, & primates
Mundi tamquàm ipsi Domino Iesu Chri- C. de sum. Trin. 1.
sto obediunt. Cum igitur *omnes homines* L. inter
(concludam cum Ambrosio) *qui sub ditio-* Rel. aur. Castal.
ne Romana sunt, vobis militent Imperatoribus tom. 5. Tr. par 43. n. 26.
terrarum, atque Principibus; tum ipsi vos omni- Michael
potenti Deo, & sacræ fidei militatis; aliter Vicur.
enim salus tuta esse non poterit, nisi vnusquisque tract. 5. p. 217.
Deum verum, hoc est, Deum Christianorum, à n. 87.
quo cuncta reguntur, veraciter colat. Ipse enim CLXIV
*solus verus est, qui intima mente veneretur.
Dij enim Gentium dæmonia sunt, sicut scriptu-* Lib. 10. ep 61 ad
ra dicit. Non ergo Imperatori contra diui- Symmac.
na mandata præsumere licet, nec quidquã
agere quod euangelicis, propheticis, aut Symm. in c. 2. non
Apostolicis regulis obuiet. dist. 10.

Regrediamur nunc ad leges positiuas,
quibus etiam si Princeps, cum in eis libere
agat, secundum vim coactiuam legis, non CLXV.
subiacet, secundum directiuam tamen te-
netur. *Tunc enim iura sua ab omnibus custo-* C. Iustum
dienda existimet, quando & ipse illis reueren- 2 dist. 9.
tiam præbet Iusta est eorum vocis auctoritas, si CLXVI.
quod populis prohibent, sibi licere non patiantur. Plin. ad Traian.
Nec enim tam imperio nobis opus, quàm
exemplo. Si quid errat Princeps, non nisi
plurimorum pernicie delinquit. Delicta Erasm. de Instit.
namque in subdito vel parua, in Principe Princ.
magna erunt, quippe cuius vita in conspi-
cuo est. Secũdum hoc diui Seuerus, & An- Plut. in Moral.
toninus Imperatores sæpissimè rescripse-
runt. *Licet legibus soluti simus, attamen le-* Tit. quib. mod. test.
gibus viuimus. Id enim censetur esse genus §. fac. 1.
obsequij (scribit Lactantius) si principum Instit. CLXVII.
suorum mores tãquàm exemplarem quan-
dam imaginem spectent. Samuel volens 1 5 diu. Inst. c. 6.
obiurgare populum Iudaicum de comissis
sceleribus, quamuis Princeps, non priùs re- CLX-
prehendere cœpit, quàm eorumdem He- VIII.
bræorum testimonio, sui purgasset innocen-
tiam. *Dixit autem Samuel ad vniuersum Isra-
el. Loquimini de me coram Domino, & co-
ram Christo eius, vtrum bouem cuiusquam tu-
lerim aut asinum: si quempiam calumniatus sũ,
si oppressi aliquem, si de manu cuiusquam mu-
nus accepi, & contemnam illud hodie restituam-
que vobis: & dixerunt: non es calumniatus nos,
neque oppressisti, neque tulisti de manu alicuius
quidpiam. Dixitque ad eos: Testis est Dominus*

aduer-

aduersum vos, & testis Christus eius in die hac, quia non inueneritis in manu mea quidpiam. Et dixerunt: Testis. En quomodò innocentiam publicat, priusquàm increpare incipiat. Posteà verò *ait Samuel ad populum &c. Nunc ergo state vt iudicio contendam aduersum vos,*
1. Reg. 12. *coram Domino, de omnibus misericordijs Domini; quas fecit vobiscum.* Tuba ergo legis, prin-
LCXIX. cipis sit exemplum. Deus ipse vt Iudæorũ exprobraret infidelitatem, Orbẽ prouocat ad Iudicium, vt si in eorum defecisset regimine, videãt. *Cogite (inquit) omnes populos to-*
Ecclesi. in fer. 5. maior. hebd. *tius Orbis terrarum, vt inter me, et populũ iudicent, si quid à me fieri debuit, quod nõ fecerim.* Nõ sine mysterio, singulis diebus, Sabbato excepto, Mãna de Cęlo Israelitis defluebat.
CLXX. At, cur Sabbatum excipiebatur? mysticam, sed præsenti instituto cõgruentem ratione
Exod. 16. n 23. inculcat Theod. *Cum (inquit) hominibus lege præcepisset quiescere die Sabbati, docuit illos,*
Q. 32. *ipso facto seruare præceptum.* Verissimum est illud Salomonis oraculum: *secundum iudicẽ (inquit) populi, sic & ministri: & qualis rector est ciuitatis, tales inhabitantes in ea.* Hoc Ora-
Eccl. 16. n. 2. culo forsan edocti Barbari Æthiopes adeò
CLXXI. Regem imitabantur, vt si quandò Rex aliqua corporis parte debilitaretur, ipsi quoque domestici omnes sponte sua eandem partem debilitarent. Turpe enim existimabant, Rege claudo, non & omnes claudos
Diod. Sicul. 3. rer. antiq. amicos esse. Quasi regiæ inimicitiæ esset cũ claudo Rege, non claudicare: cum cæco, nõ cęcutire. Rex qui opere non est potens, nec coram populo potens erit in sermone. Iesus
Lucæ 24. n. 19. Act. 1. Nazarenus priùs dicitur *opere* potens, posteà *sermone*. Nec vmquàm legitur docuisse nisi priùs documenta fecisset. *Cępit Iesus fa-*
L 8 de reb. gest. Frider. *cere, et docere.* Concludamus ergo cum Germano.

Nam nihil vt verfatearũ, magis esse decorũ,
Aut regale puto, quàm legis iure solutum,
Sponte tamen legi sese supponere Regem,
Gratia sit magno, qui temperat omnia, Regi.

III. Creãdi Magistratus potestas, in quibus Reipublicæ elùcet maiestas, quæ ab-
CLXXIII. sque Magistratuũ interuentu tẽperari non poterat. Nã *Magistratibus* (ait Cicero) *ijsque,*
3. de leg. p. 209. ipsis Manutij. *qui præsint, contineri Rempublicam, et ex eorum compositione, quod cuiusque Reipublicę genus sit, intelligi.* Hinc eorum creatio, siue institutio & electio de regalibus dicitur & si quis pro
Tract. tom. 12. de offic. Iud. n. 4. Claudius Cant. magistratu se gerat, cum non sit, lęsę maiestatis tenetur. De Regalibus dicitur, quoniam ex lege regia Romanus populus in principem omnẽ suam transtulit potestatẽ,
§. Sed quod Instit. 1. de Iur. nat. gent. l. post. ff. de off. præfect. Quod autẽ hęc potestas in prĩcipe resideat: clarè probat. *Ad curã Principis* (inquit Modestinus) *Magistratum creatio pertinet, non ad fauorem populi.* Immò inter regalia mu-
Pract. Au. de defen. Cu. §. Iudex. Io. Hugo de off. & qualit. Pral. 10. 2. tractat. L. 1. ff. ad l. Iuliam de Amb. nera, hoc est maximum, Magistratuũ creatio. Veneti, qui ex Supremo Concilio, vulgariter dicto *Gran Consiglio*, Rogatorum Senatui, vulgariter *de Pregadi* difficiliora remiserunt, seruata tamen ad se vltima prouocatione, hoc vnum in supremo concilio tãquam signum regiæ potestatis, Magistra- CLXXIV.
tũ scilicet, Consules, Prętores, Procuratores, Ducem creandi. Vndè Zonoras *creatio Magistratuum maxima pars est muneris Imperatorij.* Quo factum, vt lex de Ambitu in Vrbe cessaret, vt & nunc in Romana curia cessat, cum Benefitiorum collationes (quę loco sunt Magistratuum) ad Papam pertineant. *Sed Vtinam* (scribit Bartolus) *hoc obseruaretur quoad ipsos, qui sunt adhęrentes Papæ. Et ideo sciatis, quod Decretistæ fecerũt mul-* CLXXV.
tas constitutiones, tamen in tractatu de Simonia, quæ est idem, quod ambitus, nullam nouam
Com. ad l. cit. *constitutionẽ fecerunt. Ratio, quia Simonia non punitur, vt debet.* Huiusmodi autẽ facultas, quàm cara, & pretiosa populo vel Principi- CLXXVI.
bus, Hungari fidem faciant, pro quà in seruitutẽ redigi maluerũt, quàm sinere Regis sibi abripi electionem. Exemplo sint Poloni tot Bellis fatigati, vt proprio sanguine trãscribere suę libertatis voluerint priuilegium, eligendi ad sui placitum Regem, CLXXVII.
quàm donis onusti, vsum intermittere, vel alterare. De Venetis, Gallis, & Põtificijs locupletati referunt annales, quomodò rotãte fortuna, volitauerit etiam Episcoporum electio modò Principe, modò populo, modò Curias promouente, & gladio pręualente fortiori. CLXXVIII.

IV. Vitę, & necis potestas, puta à Magistratu damnatum absoluere, absolutũ damnare, à se ipso damnatum, donato crimine, vitã dare, quòd nec Romano Senatui, firmato Imperio, licebat: *Sed non Senatui li-*
Tacit. An. 1. *bertas ad pœnitendum erat.* Nẽ occasio supplican-

candi, vel malignis artibus (inquit Con
ſtantinus Imperator) tam præ dum,
quàm Officialium, daretur. Igitur de cęte-
ro iuxta criminis qualitatem, legem opor-
L. 18. cum reis C. de pæn. tet ſeruari. Hinc inaugurati Senatu non
promouentur ad ordinem per gladium, vti
ad Solium gladio promouetur Imperator.
CLXXIX. Nam gladius vitæ, necíſque poteſtatis ſu-
premum eſt ſignum. *Vitellum* (inquit Taci-
tus) *ſolutum à latere pugionem, Cęcilio Sim-*
Hiſt. 3. *plici conſuli in concione redidiſſe, tanquàm ius*
vitæ, & necis. Eginardus Caroli M. cancel-
larius cum à Pariſienſi Senatu morti trade-
retur, quia Caroli filiam violaſſet; Carolus
CLXXX. ex improuiſo eũ abſoluit, filiæque nuptias,
vt honori conſuleret, & quantum poſſet
Iac. Curio l. 2. cent. 8. c. 8. Imperator, publicaret. Cla. Nero & L. Sali-
nator cum ob nimis aſperè actam cenſuram
à Cn. Bebio Tribuno Plebis, Rei pro ro-
P. Erod. ex Valer. Max l. 7. c. 2. ſtris agerentur. Senatus, decreto ſuo, eos
liberauit, ad quem iure ſuo pertinet ratio-
nem exigere, non reddere.

CLXXXI. V. Ius rerum ſacrarum (dicunt multi) &
probant exẽplo Aruas filijs Moyſis; quẽ Iu-
dæi Regẽ, & Pontificem voluère. Poſt Mo-
ſen (ſcribit Iuſtinus) *etiam eius filius Aruas,*
Sacerdos ſacris Ægyptijs, mox Rex creatur: sẽ-
perque exindè hic mos apud Iudæos fuit, vt eoſ-
dem, & reges, & Sacerdotes haberent: quorum
Lib. 37. *iuſtitia religione permixta, incredibile quantum*
coaluere. Sic apud Romanos ex Poeta
Rex Arrius Rex idẽ hominũ Phœbiq; Sacerdos.
Regibus poſteà eiectis, penès Senatum
hoc ius fuiſſe, teſtis eſt Liuius. Cum Romæ
Lib. 15. cautũ, nè pręter Senatus legẽ, Bacchanalia
in Italia celebrarẽtur. *Si quis tale ſacrũ ſolẽne*
ac neceſſariũ duceret, nè ſine religione, ac piaculo
ſe id omittere poſſe, apud Prætorẽ Vrbanũ profi-
teretur, Prætor Senatũ conſuleret, ſi ei permiſſũ
eſſet, cum in Senatu cẽtum non minus eſſent, ita
id ſacrum fieret, dũ ne plus quinque ſacrificio in-
tereſſent. Mutata tandẽ Republica, in vnum
translata imperij maieſtate, ſacra etiã ſibi ar-
rogauit, etſi primi imperatores Senatui nõ-
nulla indulgerent, vt cum honore paulatim
tumularetur Reipublicæ libertas. Exẽplo
ſit Senatus Conſultum in Tiberium latum,
cum inter Deos Chriſtum reponere tenta-
ret. Sic Rex Seuerus Chriſto templum
donare prohibitus eſt ab ijs, qui præſidebãt
ſacris, timentes nè Idolorũ turba ſine hono-
re langueſceret. *Chriſto tẽplum facere voluit,*
eumque inter Deos recipere. Quod & Hadria-
nus cogitaſſe fertur, qui tẽpla in omnibus ciuita-
tibus, ſine ſimulacris iuſſerat fieri, quæ ille ad
hoc paraſſe dicebatur; ſed prohibitus eſt ab ijs,
qui cõſulẽtes ſacra, reppererũt omnes Chriſtianos
futuros, ſi id optato eueniſſet, & templa reliqua
deſerenda. Vel cum Cicerone. Chriſti ſacra *Orat. pro Flacco.*
reſpuere Romani quòd Imperij crederent
non decère maieſtatem, vt vnus tantũ cole-
retur Deus. Vel cum Au?uſtino, Romani
qui etiã aduenarũ Deos adorarunt, reſpue- *L. 1. c. 16. 17. 18. de Conſenſ. Euang.*
runt Chriſtum, nè vnà cũ alijs veneraretur,
quia ſolus voluit adorari. Quidquid ſit de
Romanis erroribus, credo ius rerum ſa- CLXXXIII.
crarum in pectore Romani Pontificis, tam-
quam in ſcrinio conſiſtere, quem vti *Chriſti*
vicarium, omnium Chriſtianorum paſtorem, &
magiſtrum, cũ iure adminiſtrãdæ Eccleſiæ Dei
vnà cum Tridẽtino Cõcilio, adoro, *O mira* *Seſſ. 25.*
potẽtia (exclamat Auguſtinus) *& infallibilis*
gratia Saluatoris! quis plebeium piſcatorem,
Apoſtolorum facilè crederet Principem, &
Regibus obſiſtere Reges sãctificare: Regnis om-
nibus imperare, mundum refrenare legibus, dæ-
mones calcare pedibus, iubere virtutibus, Cœ-
lum hominibus aperire, cum vellet; claudere cum *Serm. de Petro, & Paulo.*
placeret, immortale regnum conuerſis donare,
negare peruerſis; merita mundi cognoſcere, cul-
pas, & crimina hominibus relaxare. Quòd ſi CLXXXIV.
aliquandò in ſacrorum meſſem legantur
Imperatores poſuiſſe falcem, intelligas
quoad protectionis titulum, non cognitio-
nis, vel adminiſtrationis, quæ ſoli Petro,
& ſucceſſoribus fuit comiſſa: *Tu es Petrus,*
& ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam
meam.

Debes (aiebat Leo Papa ad Leonẽ Impe-
ratorem) *Imperator incunctanter aduertere, re-*
giam poteſtatem tibi non ſolum ad Mundi regi-
men, ſed maximè ad Eccleſiæ præſidium *eſſe*
collatam. Principe (Iſidorus) *ſęculi nonnum-*
quam intra Eccleſiam poteſtatis adeptę culmi-
na tenent; vt per eandem poteſtatem diſcipli-
nam eccleſiaſticam muniant.

VI. Ius mittendi, & recipiendi Legatos, CLXXXV.
Regiũ dixit Curtius. *Et priſtina quidem ſpe-*
cies regia manebat. Nam et Legati Gentium
Regem adibant. Inde Legatorum ius ſacro-

CLXXVI. ſanctum,& apud barbaros colitur. *Sic enim*
ſentio (ait Cicero) *ius Legatorum cum hominũ* De Haru. ſp. reſp.
præſidio muniuntur, tum etiam diuino iure eſſe
vallatum. Si quis igitur legatum hoſtium
pulſaſſet, ius gentium dicitur violaſſe: quo
L. ſi quis de legat. cautum, vt & in patriam noſtràm molientes hoſtium legati, remittantur impunes.
Romam à Superbo Tarquinio hoſtes miſ-
CLXXVIII. ſi, vt conſanguineos ſollicitarent, & nocte
clam in Vrbem, Cõſulibus interfectis, Regem reciperent, detecto facinore, comprehenſi legati, etſi crimen hoſtes faceret: ius tamen Gentiũ valère placuit: neque ſolùm cõſiderãdum quid merito legatis patiẽdum quàm Romanæ virtuti tribuendum. Prçterea huius facinoris noxam magis penès eos
Dion. Halicar. 5. Liuius. eſſe, qui legationem imperarunt, quàm qui obierunt: quia ijs parère neceſſe fuit.

VII. Extrema prouocatio, quç populo
CLXXVIII. antiquitùs, Senatui poſtea, Cçſari tandèm iure debita. Etſi enim Tiberius, vt refert *Tranquillus*, quçdã aduersùs ſententiam ſuã decerni paſſus eſt, ſeruile myſteriũ erat, vt laruã imponeret amiſſæ libertati. Immò Iu-
CLXXIX. ſtinianus capitalẽ poteſtatem, quã Domini ſeuiebant in ſeruos, pietatis correxit prætextu; ſeruis data facultate prouocãdi ad Principũ ſtatuas, caſu quo duriùs, quà par eſſet, tractarentur à Dominis: quod cõtra dominorum antiquã, & abſolutiſſimã poteſtatem vſque ad caput in ſeruos ſçuiendi, non
L. ſed et ſi §. conſul. ff. de pet. her. l. in re mand. C. mand. quia Reipublicç intereſset (vt Iuſtinianus proteſtatur) nè quis re ſua malè vtatur: Rerum enim ſuarũ quilibet Dominus, non ſolũ in vtendo, verùm & in abutẽdo. Sed quia Domi ſuç, ſeruis ſuis dicere impunè, etiam nõ iurè, veſtigium erat ãtiquæ libertatis, & popularis dominationis; indè vtilitatis publicæ, & pietatis prçtextu, inuſitatam prouocationem ad principum ſtatuas, vel çdes
CXC. ſacras ſeruis largitus eſt.

CXCI. VIII. Monetam cudere prçter Principẽ
L. fin. C. de falſ. mon. nemini licet. Apud Romanos tãta circa monetas religiò erat, vt qui monetã Principis vultu ſignatã cõflaſset, lege Cornelia tene-
Paulus 5. ſent. T. c. 25 retur. Niſi tamẽ ſpeciali priuilegio daretur.
CXCII. Macbab. 1. cap. 15. n. 6. Vt Antiochus Simoni Sacerdoti, & Principi gentis Iudeorũ permiſit propriũ numiſma percutere. Sic Iannẽſes ãno 1139. à Cõ-
Sigon. 2. rado tertio Germanorum Rege pecuniç ſignandæ ius impetrarunt. Aliàs ſine priuile- Reg. Ital. CXCII.
gio monetam cudere, leſç maieſtatis eſt crimẽ; Teſtis eſt Comodus Imperator, quùm CVCIV.
Perenium familiarem ſuum capite damnauit, quia monetam ſui ſignaſſet imagine. Herod. in Comod.
Ariandrum Ægypti Prçfectum Rex Perſarum ſecuri percuti iuſſit, quia nummos Herodot.
publicos propria percuſiſſet imagine. Turcis adeò pretioſum hoc ius, vt numquam priuilegio ſubditis dato adhuc videatur CXCIV. Vide to. 6. Tractat. p. 79 & tom. 14. p. 76.
violatum. Hungarorum *Nullus* (inquit Otto Friſigenſis) *in tam ſpacioſo ambitu, rege excepto, monetam, vel telonium habere audet*.

IX. Bellum inferre, & pacem dare ſolius CXCV. L. vnica C. vt armor. vſus l. 3. ff. ad l. Iuliam maieſt.
Principis proprium eſt. *Nulli* (Imperatores Valent. & Valens) *prorſùs nobis inſcijs, atque inconſultis, quorumlibet armorum mouendorum copia tribuatur*. Sic de pace, & ineũdo fœdere apud Saluſtium legimus. Senatus *vti par erat, decreuit, ſuo ſuique populi iniuſſu nullũ potuiſſe fœdus fieri*. Sic apud Liuium. *Controuerſia fuit, vtrum populi iuſſu Bellum indiceretur, an ſatis Senatus conſulto. Peruicère Tribuni denunciando ſe delectum impedituros, ni Quinctius ad populum ferret*. Quòd verum cum Ariſtocraticè regeretur populus. Summa tandem regiminis delata Cæſari, ius belli, paciſque componere dedit eidem.

Adraſtum hunc opus Eurip. ſupplic.
Iurare: namque is ius habet regni potens
Vt ciuitatem fœdere obſtringat ſuo.

X. Ius Vectigalium, quæ *ſine Imperatorũ* CXCIV. L. 10. C. de public. & vectig. l. 3. C. vectigal. non inſtit. l. vnica §. 3. ff. ad l. Iuliam de de amb. Lucæ 23.
præcepto, neque Præſidi, neque curatori, neque curię conſtituere, nec præcedentia reformare, et his addere, vel diminuere licet. Hoc pretextu Chriſtũ Iudæi ſuſpẽderũt in ligno. *Hunc inuenimus prohibẽtẽ tributa dare Cæſari*. Vectigalia quemadmodũ à ſolo Rege, vel ſupremã tenẽte poteſtatẽ imponũtur, ita & remittuntur: eius enim tollere, cuius eſt dare: Vn-
de Turcarũ regnãs imperator Muphthi al- CXCVIII.
loquens, ab eodẽque quçrens à quo Turcarũ sum̃us Sacerdos *Muphthi* dictus crearetur? reſpõdẽte Muphthi *à te quidèm*: Replicauit ille, *meum ergo, & tollere*, capite igitur plectaris, & factũ eſt. Tributa remiſiſſe Saxonibus Carolus Magnus legitur, vt Chri-
ſti religionẽ libenter agnoſcerẽt: Sic Deui- CXCIX
ctis Longobardis, duces eorum liberos eſſe iuſſit, vno tantũ regij feudi vinculo obligatos.

Matth. de Afflict. in opere sent. p. 392. tos. Nouum etiam imponere vectigal Rex Ferdinãdus I. cuidam indulsit, qui Neapoli in magna mole phanonem, seu lanternam extruxerat nauigantium gratia.

CC. XI. Ius Nundinarum, idest generale forum solius Principis celebratur consensu. L. vnica C. de Nundinis, & Mercat. Vel Senatus, dum Aristoctatia regimur. *Solers vir pretorius* (scribit Plinius) *à Senatu petijt, vt sibi instituere in agris nũdinas permitteretur.* Hęc sunt sũma, & principalissima capita quibus regnorum arcana, pro viribus vulgare possumus. Cæterũ insignia, quæ populo regem adorandũ mõstrant, inter multa, quæ populis fuere diuersa; communiora hæc sunt: *Fasces, Trabeæ, Curules, Annuli,*

CCI. *Phalerę, Paludamenta, Prætexta*: *indè quòd aureo curru quatuor equis triumphatur. Togę pictæ, Tunicæque Palmatæ: omnia deniquè decora, & insignia, quibus imperij dignitas eminet.* Florus l. 1. c. 5.

Pro coronide hoc vnum perquirere restat, Ex quo personarum genere desumerẽtur Reges? Cui scriptura satisfacit. Saul ex ouium caula Regis deductus in aulã haud armentorum, sed hominum pastor, monstrat, quod Regem non facit natiuitas, sed virtus. De eo enim prouerbium exierat. *Num & Saul inter prophetas?* Dixerunt 1. Reg. 10. n. 12. què ei. *Num saluare nos poterit iste? & despexerunt eum, & non attulerunt ei munera, ille verò dissimulabat se audire.* Virtutem, quæ Num. 27. regale fecerat fatum, fatum ipsum æmulabatur, & quem virtus altiorem fecerat animo, ipsum & corpore fecit. *Stetit in me-* Num. 23. *dio populi, & altior fuit vniuerso populo ab humero, & sursum. Et ait Samuel ad omnem populũ: Certe videtis, quem elegit Dominus, quoniam non sit similis illi in omni populo.* In qua- Xenoph. de dictis Socrat. Ep. 90. cunque enim re *illis obedire potissimũ homines volunt, quos putant optimos esse.* Hinc teste Seneca. *Primi mortalium, quique ex his geniti*

CCIII. *naturã incorrupti sequebantur eandẽ habebant, & ducem, & legem, commissi melioris arbitrio. Naturæ est enim potioribus deteriora submittere. Mutis quidem gregibus, aut maxima corpora præsunt, aut vehementissima. Non præcedit armẽta degener taurus, sed qui magnitudine, ac toris cæterosque mares vicit: Elephantorũ gregem excelsissimus ducit: inter homines pro summo, est Optimus. Animo itaque rector eligebatur, ideo-*

CCIV. *que fęlicitas erat gentium, in quibus non poterat potentior esse nisi, qui melior. Tantum enim quãtum vult potest, qui se, nisi quod debet, non putat, posse. Illo ergo seculo, quod aureum perhibetur, penès sapientes fuisse regnũ Possidonius indicat.* CCV

Hi cõtinebant manus, & infirmiores à validioribus tuebantur: suadebant, dissuadebantque, et vtilia atque inutilia monstrabant: Horum prudentiam, nè quid deesset suis, prouidebat; fortitudo arcebat pericula, beneficia augebat, ornabatque subiectos. Officium erat imperare, non CCVI *regnum. Nemo quantum posset aduersùs eos experiabatur per quos cœperat posse. Nec erat cuiquam animus, in iniuriam, aut causa: cum benè imperanti benè pareretur, nihilque Rex maiùs minari malè parentibus posset, quàm vt abiret è regno,* & Ouidius.

Aurea prima sata est ætas, quæ vindice nullo
Sponte sua, sine lege fidem, rectũque colebat: 1. Met.
Pœna, metusq; aberãt nec verba minãtia fixo
Ære ligabantur, nec supplex turba timebat
Iudices ora sui, sed erant sine iudice tuti.

Vrgebãt quidèm iudicum Regũque nomina: sed cum nulli esset animus in iniuriã, aut causa, benèque imperanti benè parere-tur, videbantur sine iudice tuti: Illeque imperabat, qui prius parère didicerat. Reminiscẽdo per subditos cœpisse, posse, aduersus eos non experiebatur quantum posset, *qui modestè paret* (ait Cicero) *videtur, qui aliquandò imperet, dignus esse. Itaque opportet, et* CCVII. D. leg. 3. *eum, qui paret, sperare se aliquandò imperaturũ et illum qui imperat, cogitare breui tempore sibi esse parendũ.* Forsan ridet medicũ, qui ciborum mensura, non inquinat, sed alit? Non stringit fulmina Iouis, vt feriat, sed vt terreat. Pictæ stabãt in Areopago furiæ (locus CCVIII. vbi iudices conueniebant) mystico quidem designatę vultu placidæ nempè: flagella enim solo criminum laxabant impulsu. Ridebant igitur, & timebant Regem. Ridebant innocentia fretæ; Timebant, vel potiùs à bono in melius æmulabantur: cum inter ipsos prò summo esset, qui Optimus. *Omnes antiquæ gentes regibus quondam paruerunt, quod genus imperij primum ad homines iustissimos, et sapientissimos de-* CCIX. Ibid. *ferebatur.* Et iustinus. *Principiò rerum gentiũ, nationumque imperiũ penès reges erat, quos ad* Lib. 1. *fastigiũ huius maiestatis non ambitio popularis, sed spectata inter bonos moderatio prouehebat;*

D 2 popu-

populus nullis legibus tenebatur: arbitria principum pro legibus erant. Et Salustius: *igitur initio Reges, nam in terris nomen imperij ad primũ* fuit diuersi pars ingeniũ, alij corpus exercebãt, etiam tunc vita hominum sine cupiditate agitabatur, sua cuique satis placebant.

In præf. Catilinæ

CAPVT TERTIVM.

De Imperatore.

1 *Imperium, & Apostolatus fraternizant.*
2 *Imperator vnus debet esse.* 10. 12. 31.
3 *Imperium, & Sacerdotium ab eodem principio veniunt.* 8.
4 *Imperium à violentia.*
5 *Violentia quomodo lex fiat?*
6 *Romanam libertatem Cæsar, quibus medijs captiuauerit.*
7 *Tyranni quomodo à Deo veniant?*
8 *Fortuna quid sit?*
10 *Luminaria Cælorum quid significent?*
11 *Darius, & Alex. M. pugnant pro primatu.*
13 *Orbis vnius imperio regitur.*
14 *Aurum metallorum princeps. Lapidum Adamas.*
16 *Oliua plantarum princeps: Florum Rosa.*
17 *Quadrupedum Rex Leo: volatiliũ Aquila.*
18 *Animalium Imperator, homo.*
19 *Intellectus cæterarum potentiarũ princeps.*
20 *Cor vnum est in composito.*
21 *In apibus vnus princeps.*
22 *Duo soles non possunt esse in Cęlo.*
24 *Adam cur vnus creatus?*
25 *Populus quando possit legem facere.*
26 *Imperator electus post more populorum corruptos.*
27 *Regem ab initio, non ambitio, sed probitas creabat.*
30 *Bestiæ visæ à Daniele, figura regnorum.*
32 *Leo insigne Babilonici imperij.* 35.
33 *Assyriorum Monarchia cur Babilonica vocetur? cur Chaldaica?*
34 *Babylon, & Niniues Regiæ Assiriorum.*
36 *Aquila senio non consumitur.*
37 *Statua à Daniele visa, imperiorũ figura.*
38 *Capiti aureo cur comparetur Assiriorum Monarchia?* 46.
39 *Caput arx Sapientiæ:*
40 *Chaldæorum Monarchia reliquas sapientia vicit.*
41 *Daniel vaticinatur Cælorum regnum.*
42 *Magi lumine gratię cognouerunt Christum, non ex stella apparitione.*
43 *Stella, quæ Magos duxit, Deus erat: non stella ordinaria.*
44 *Chaldæi inter sapientes primi sunt.*
45 *Nabuchodonosor filium Dei ante Christi aduentum, cognouit.*
47 *Medo Persica Monarchia argenteo pectori cur assimilata?*
48 *Chaldæorum, & Persarum Monarchiæ quantum durauerint?*
49 *Medo Persica Vrso comparata?* 51.
50 *Cyrus à Tomyride victus quia Geographię ignarus. Sic Xerses.*
52 *Cambysis crudelitas.*
53 *Tomyris exprobratio in Cyrum.*
54 *Arieti Persarum Monarchia assimilata?*
55 *Persarum Monarchia cur diuersis comparata figuris.*
56 *Græca Monarchia æneo vẽtri comparata?*
57 *Alex. M. intemperantia. Eius Successorum libido.*
Sorores ductæ in vxores. ib.
58 *Darij iactãtia, & potẽtia cõtra Alexãdrũ.*
59 *Pardo Alex. M. comparatur.* 62.
60 *Alex. M. exercitus, quo numero militum constaret?*
61 *Alex. M. magnitudo.*
63 *Eiusdem in bello celeritas.*
64 *Alex. ebrietate vincitur.*
65 *Alex. M. Hirco caprarum comparatur.*
66 *Roma à Romulo Mundi Domina.*
67 *Byzantium noua Roma.*
68 *Romanũ imperiũ tibijs ferreis assimilatur.*
69 *Romanorum humanitas ad belligerandum.*
70 *Iudæi cum gẽtibus prohibentur fœdus inire.*
71 *Iudas Machabęus cum Romanis cur fœdus habuerit.*
72 *Romanorum regimen variam.*
73 *Romanus populus legem regiã cur ediderit.*
74 *Romanum imperium sanguine, ferro plantatum.*
75 *Romulus, Remus cur à lupa educati?*

Cur

76 *Cur flumine non abſorpti?*
77 *Romulus vulturum auſpicio, latronibus Aſylum erigit.*
78 *Fratricidium Romuli.*
79 *Annulos ferreos cur Romani geſtarent?*
80 *Roma robur ſignificat.*
Corona ferrea Imperatores inſigniuntur.
81 *Vulturum augurium quid ſignificet?*
82 *Romanũ Imperiũ quãto fuiſſet duraturum?*
83 *Imperatorum ſocordia.*
Roma capta, gallina creditur.
84 *Digiti decem in ſtatua quid figurent.*
85 *Capita ſeptem in beſtia Danielis quid ſint?*
86 *Imperium approbat Chriſtus.* 92. 94.
87 *Octauiano Auguſto Chriſtus cum Virgine matre apparet.*
88 *Circulus circa Solem quid tempore Auguſti ſignificaret?*
89 *Auguſtus cur Dominus appellari renuerit?*
90 *Tres ſoles in vnum, quid?*
91 *Ara Chriſto dicata ab Auguſto.*
93 *Imperium contra facinora inuentum.*
95 *Chriſtus, Romanus ciuis.*
95 *Cenſus impoſitio generalis quando facta?*
96 *Imperatores Romani, iuſti cenſentur.*
96 *Imperatoris nomen quid velit?*
97 *Imperatoris tituli.* 98. 102. 105. 122. 110.
98 *Poteſtates in Orbe ſupremæ, due.*
103 *Imperator ſolius Dei gratia dicitur Imperator.*
104 *Epiſcopi* Pontificis gratia *dicuntur Epiſcopi.*
105 *Patriarcha Venetiarum dicitur* Dei gratia *Patriarcha.*
106 *Caligulæ, Iuliani impietas.*
107 *Imperator non dicitur Pontifex.*
109 *Imperator ſedet poſt Papam.*
110 *Imperator Canonicus S. Petri.*
111 *Auguſti cognomen vnde?* 113.
112 *Fati decretum, vt Magni Duces validos habeant competitores.*
113 *Franciſcus* 1. *Gallorum Rex, Carolus V. & Solimanus æmuli.*
114 *Imperator quando cœperit adorari?*
115 *Imperatoris Maieſtas.*
116 *Imperatores non niſi ſcripto adibantur.*
117 *Imperatorum liberalitas qualis?*
118 *Quot modis acquiratur regnum.*
119 *Romani populi victa libertas.*
120 *Imperatorũ Catalogus ex modo ſuccedẽdi.*

IMPERATORIVS titulus alta petit: vt enim à Deo Apoſtolatus proceſſit, ita & Imperium, quę fraternizãt, & quemadmodùm vnum voluit Pontificem Chriſtus. *Tu*
I. *es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Ec-*
Auth. 6. *cleſiam meam. Tibi dabo claues Regni cælorum:*
Quomodo op. Episc. ita & vnum voluit Imperatorem. *Maxi-*
ma quidem (ſcribit Imperator Iuſtinian. Epi-
Matt. 16. n. 18. phanio Patriarchæ Conſtantin.) *in homini-*
bus ſunt dona Dei à ſuperna collata clementia,
II. *Sacerdotium, & Imperium: & illud quidẽ Di-*
uinis miniſtrans, hoc autẽ humanis præſidens, ac
diligentiam exhibens ex vno, eodemque principio
vtraque procedentia humanam exornant vitam.

Quòd ſi dicas cum Cicerone, ius iſtud,
quo vnus omnibus Magiſtratibus imperat
III. violentum videri? Reſponde ex modi-
Auth. cit. ca, & ſapienti temperatione violentiam, le-
gem factam eſſe iuridicam; Sic Florus de
3. de leg. p. 209. Numa Põpilio *vt quòd vi & iniuria occupauerat imperiũ, religione atque iuſtitia gubernaret.*

Etſi iterum inſtes, Iulium Cęſarem Ro-
manorum primum Imperatorem tyranni- IV.
cè Reipublicæ libertatem tradidiſſe cate- V.
nis, cum militem donis, populum annona,
cunctos dulcedinę otij pellexit; inſurgere *Lib. 1. c. 2. Florus.*
paulatim munia Senatus, Magiſtratuum,
legum in ſe trahere, nullo aduerſante, cum
ferociſſimi per acies, aut proſcriptione ceci- VI.
diſſent? Iterum dico. Poteſtatem omnem à *Tac. an. 1.*
Deo venire, licèt poteſtatis vſurpatores à
Deo non veniant, ſed permittantur; quo VII.
ſenſu explicanda carmina illa.

Si fortuna volet, fies de Rhetore Conſul,
Seruis ſceptra dabũt, captiuis Fata triũphos.

Qualis hæc fortuna? quam alijs, ſed cla-
riſſimis titulis explicat Euangeliſta. Fortu VIII.
na? illa quę in Principio erat, per quam fa-
cta ſunt omnia, & ſine qua factum eſt nihil,
ideſt ſolũ peccatum, vt Auguſtinus expla-
nat. Cæterum, Imperialem poteſtatem vel *Ioan. 1.*
ſæcularium principatum ſupremam ab eo-
dem illo principio deſcendere, quo & Apo-
ſtolatũ vndequaquè abundant teſtimonia,
præter ea, quæ de Regibus notauimus. *Duæ*
ſunt

cap. 2. *ſunt* (inquit Iacobus Faber Stapulenſis)
Comment. ad Rom. 16. *in fidelium Republica ſummę poteſtates, vna eccleſiaſtica, quæ Pontificia dicitur, & altera ſęcularis, quæ Regia. In prima debet eſſe vnus Monarcha ad rem ſacram in optimo ſtatu continuandam, & hic ſummus Pontifex. In ſecunda vnus Monarcha ad rerum ſęcularium moderationem, & ad Bella chriſtiana contra hoſtem religionis conficienda, & hic Imperator Chriſtianorũ. Monarcha in ſacris Aarõ, Eleazarus, Phinees; Monarcha in rebus ſęcularium & Bellorum gerendorum Moſes, Ioſues &c.*

X. Fecit Deus duo luminaria magna in firmamento Cœli: luminare maius, vt præeſſet diei: & luminare minus, vt præeſſet nocti: vtrumque magnum: ſed alterum maius. Sic ad firmamentum Cœli, hoc eſt vniuerſalis Eccleſiæ fecit duo luminaria magna, quæ ſunt duę dignitates Pontificis, & Imperatoris. Ille ſpiritualibus, iſte carnalibus præeſt. Et quemadmodum in Cęlo multiplicatio Solis generaret excidium; ita Luna tã cęleſtis, quàm ſublunaris minimè multi-
XI. plicanda. Sic legitur Dario Perſarum Regi reſpondiſſe M. Alexander, percunctanti,
Curt. l. 4. Diod. Siculus 17. vt Mundi regimen ex æquo diuiderent? Concederem ſi ſecundus, non par mihi vellet haberi. Quoniam vt Cælum duos Soles:
XII. Sic Orbis terrarum duo ſumma imperia pati non poteſt. Omnia enim ad vnum
XIII. primum natura reducit. In vnoquoque genere illud omnium eſt menſura, quod perfectiſſimum. Orbem quoad totum, vel partes ſpeculare, & vnius imperio regi videbis.
XIV. Ab infimis numera, & inter inanimata, auro principatum metallorum; lapidum, ada-
XV. manti dabis. Ad ſuperiora poſteà grada-
XVI. tim conſcende, inter vegetabilia: Plantarũ princeps, Oliua eſt: Florum, Roſa. Inter
XVII. ſenſitiua; Rex quadrupedum, Leo: Aquila volatilium regina; animalium Imperator,
XVIII. Homo. *Dominamini piſcibus maris, & volatilibus Cęli, & vniuerſis animantibus, quæ mo-*
Gen. 1. 18 *uentur ſuper terram.* Hominem ſerua; cuius
XIX. mentis potentię intellectiuam venerantur, vt principem. *Maximè rationi* (Ariſtoteles) *conſonum eſt huic intellectum omnia præceſſiſ-*
1. de Anima c. 21. tex. 83 *ſe, & præſtantiſſimum omnium, et natura dominum eſſe.* Vnum cor, vnũ caput animalibus
XX. natura dedit, quod in inferiora mẽbra diffunderet ſpiritũ. Mutis etiam gregibus, aut maxima corpora præſũt, aut vehementiſſi- XXI.
ma. *In apibus princeps vnus eſt. Grues vnam ſe-* Seneca ep. 90.
quuntur ordine litterario: Imperator vnus, Iudex vnus prouinciæ. Roma vt condita eſt, duos fra-
tres ſimul habere reges non potuit, et parricidio XXII. c. 12. in Apibus 7. q. 1.
dedicatur. Vnum ergo Mundi corpus *vnius animo regendum: et ſi duo Soles velint eſſe, periculum nè incendio omnia perdantur.* Perpende XXIII.
Orbis exordium ab vnitate proficiſcens; Tacit. An. 1.
non enim plures creati Adami, ſed vnus, XXIV.
qui ſolus præcepta iuſtitiæ filijs daret; vno c. loquit. 24. q. 1.
ergo erat opus, à quo iuriſdictio temporalis procederet, ſicut procedit iuriſdictio
ſpiritualis ab vno videlicet Papa: teſte XXV.
Auguſtino. *Si populus ſit benè moderatus, et grauis, communiſquè vtilita-* Lib. 1. c. 6 de lib. arbitrio.
tis diligentiſſimus cuſtos, in quo vnuſquiſque minoris rem priuatam, quàm publicam pendat, nomine rectè lex fertur, qua huic ipſi populo liceat creare ſibi Magiſtratus, per quos ſua res, id eſt publica, adminiſtretur? Rectè prorſus. Porrò ſi paulatim deprauatus idem populus rem priuatã Reipublicæ preferat, atque habeat venale ſuffragium, corruptuſq; ab eis, qui honores amant, regnum in ſe factioſis conſceleratiſque committat, nomine item rectè, ſi quis tunc XXVI.
extiterit vir bonus, qui plurimum poſſit, adimat huic populo poteſtatem dandi honores, & in paucorum bonorum, vel etiam vnius redigat arbitrium. Ita factum, populus ab initio eum volebant Regem, quem ad maieſtatis faſtigium non popularis ambitio, ſed ſpectata inter bonos moderatio pro-
uehebat. Sed poſtquam ſurrepentibus vi- XXVII. Iuſtin. l. 1.
tijs, in tyrannidem verſa ſunt regna; omniſque caro corrupit viam ſuam, adeout Deũ Gen. 6. n. 6.
pœnituiſſet, hominem in terra feciſſe; nec XXVIII.
populum puderet dignitates ſub haſta proponere; vndè nõ potentior, qui melior, ſed qui ditior; Deus à quo cuncta procedunt, permiſit, imo fecit, quòd ad vnius arbitriũ, totius orbis deueniret poteſtas; qui cuncta diſcordijs ciuilibus feſſa, nomine Principis
ſub imperium accepit. Perculſum enim vn- XXIX.
diquè, ac perturbatũ imperij corpus, haud Tac. An. 1. c. 1.
dubiè numquàm coire, & cõſentire potuiſ-
ſet; niſi vnius præſidis nutu, quaſi anima, & XXX.
mente regeretur. Myſterium, quòd pro- Florus 4. 3. Cap. 7.
pheticis etiã figuris delineatum, videre eſt

apud Danielem. Vbi surgentes illę quatuor bestiæ Leo, Vrsus, Aries, & Hircus pugnātes comedentes, comminuentes, pedibusque cętera conculcantes animalia, vmbra sunt (interpetrante Angelo) quatuor regnorum, quę consurrectura erant de terra;
XXXI. & quòd notatu dignum, vnius semper diriguntur imperio.

Leone alis aquilinis ornato adumbratur
XXXII. Babyloniorum, siue Chaldæorū; & Assyriorum prima Monarchia. Babylonica vocata, quia Nimrod regni sedem in Babylo-
XXXIII. ne Chaldææ metropoli posuit: *Initium Regni eius fuit Babel.* Chaldaica dicitur à re-
10. Gen. v. 10. gione Chaldęa oriētali, vbi plantāte Babylon, vndè ab Isaia decantatur *Babylon glorio-*
13. n. 19. *sa in regnis, inclyta superbia Chaldæorum.* Vocatur Assyriaca propter Assyriam Babyloniæ iniunctam: vndè in prima Monarchia
XXXIV. duæ erant regiæ Babylon, & Niniuen, quas pro regnantium indole modò illam, modò hanc incolebant Monarchæ. Assimilatur
XXXV. Leoni aquilinis alis ornato; Sicut enim Leo animalium omnium nobilissimus, ac fortis-
XXXVI. simus inter bestias, quasi Rex terribilis cū maiestate quadam incedit: & ipsa Aquila, nec senio, nec languore consumitur: ita quoquè hęc Monarchia maiestate potentia, & diuturnitate reliquis longè antecelluit; mille scilicèt sexcentis quadraginta sex annis circùm circà protracta: in quo sequentes non gloriantur.

Delineata est secundò hæc Monarchia
XXXVII in colosso illo Danielis. Cuius *caput ex auro*
C. 2. *optimo erat: pectus autem, & brachia de argento, porro venter, & fęmora ex ære: tibię autem*
XXXVIII. *ferreæ, pedum quædam pars erat ferrea, quædā autem fictilis.* Caput aureo comparatur primo *propter dignitatem, & eminentiam*: quemadmodum enim in corpore humano, capitis primus est locus, vndè & *capitis* siue *principis* titulo condecoratur: à quo reliqua membra non licet recedere; ita inter Monarchias, omnium dignissima Chaldaica
13. n. 19. fuit, Esaia teste. *Babylon illa gloriosa in regnis, inclyta superbia Chaldæorum.*

Secundo propter *sapientiam*, sicut enim
XXXIX. caput est arx Sapientię, vbi ingenium, iudicium, & memoria sedem sibi fixerunt: ita Monarchia Chaldaica cęteris omnibus sapiētia, tùm humana, tùm diuina ātecelluit. XL.

Constitutus Daniel inter Magos, sapientes, & hariolos Babylonis, à Nābuchodo- XLI. c. 2. n. 44.
nosore Magister, de Cęlorum futuro regno quod defuturum nunquàm, disertè vaticinatus: Indè creditur non ex naturę lumine, hoc est, nouę stellæ apparitione, Christi in- LII.
cunabula requisiuisse Magos, Dei enim sapientiam, quam ante secula abscondidit Deus, nemo Principum huius seculi cogno- 1. Cor. 2. 8.
uit, teste Paulo, sed potiùs lumine gratiæ, siuè Spiritus Sancti inspiratione, iuxta illud n. 60. n. 3.
Esaiæ. *Et ambulabunt reges in lumine tuo*, à Magis cognitum Christum credimus. Stella enim, quæ Magos duxit ad præsepe, cre- XLIII.
denda non est Astrologorum character; cum astrorum natura sit, vt ab Oriente in Occidentem ferantur: Stella verò, quæ Magos duxit ad præsepe à Septentrione in Meridiem veniebat, vt monstrat locorum situs, Mesopotamia nempè, vbi nati Reges Palestinam versùs, quæ Mesopotamiæ, ad Septentrionem contraponitur.

Confirmari etiam potest cum Chryso- Hom. 6. in Matt.
stomo ex temporis obseruatione, quo stella lucebat; lucebat noctu, radiabat die, & Sole fulgēte magis corruscabat: quam tamen lucendi vim, non modò stellæ, sed nec ipsa quidèm Luna sortita est; ergò astrorum lumina transcedit hæc Stella.

Probatur tertio ex interpolatione lucēdi; Modò enim occultabatur, modò radiabat; & Regum pedissequa, pergebat, cum pergerent: stabat, cum starent, Dux itineris facta, semper lucebat, cum ad præsepium incederent: tunc latitabat, cum deuiarent, vt vmbra iter monstraret ad lumen. *Hoc autem* (concludit Chrysostomus) *non agit sideris motus, sed virtus quædam plena rationis.* Qualis erat hæc virtus? virtus illa quę in columna nubis præibat Iudæos: quę in flamma ignis de medio rubi ardens, non com- Exod. 3.
burebatur, Deus est.

Quòd si quęras, qua virtute meruerint Gentiles Reges lumen fidei, quo adorarent vt Deum, quem filij crucifixerunt vt latronem? respondeo ex Danielis doctrina spem Redemptoris instillatam Magis, qua flagrantes, & minimum astrorum signantes cursum, traditiones parentum duabus fulciendo

ciendo columnis, Fidei scilicèt, & Astrologiæ, eò Sophiæ penetrarunt postes, vt & ab
XLIV. Ethnicis Oraculis, inter sapientes Sapientissimi dicti fuerint Chaldæi.
Iustinus Mart. in paræn. ad Græc. *Solus Chaldæus sapit, & Iudæus Appella Per se existētem Regemque, Deumq. colētes*
Facit pro Chaldęis, quòd antè Christi natiuitatē, Gentilium Regum solus Nabuchodonosor filium Dei viuentis agnouit, pręXLV. dicauit, & adorauit. *Ecce ego* (Nabuchodonosor) *video quatuor viros solutos, & ambulantes in medio ignis, & nihil corruptionis in eis est, & species quarti similis filio Dei.*
Dan. 3. n. 92.

XLVI. Auro posteà assimilata est, tùm propter opulentiā: tùm propter integritatē, et vitæ innocentiā nam etsi Idolomanica, comparata sequentibus, si non innocens, saltē tolerabilior videri potest. Et hæc circà primam Monarchiam.
Daniel. 3. n. 1. Esa. 23. n. 17. & c. 14. n. 4.

XLVII. Secunda venit & dicitur Medo Persica assimilata pectori argenteo, tanto inferior prima, quanto auro inferius argentum. *Pectori argenteo* habenti brachia duo quia Persico Medoque regno constabat. Inferiorem verò dicas, vel propter deficiētiam regiminis, aut diuitiarum; vel durationis breuitatem. Siquidem Chaldæorum Monarchia durauit annis 1646 circùm circà: Medo Persica verò. 206.
Dan. 2. n. 32.

XLVIII. Eodem sensu Daniel eam comparauit Vrso, propter *imprudentiā*, nā sicut sępe hebetatur vrsus, ita Persę innumerabili hominū turba belligerātes, magis à propria ignauia, quā à paucissimis hostibus cecidere deuicti. Exēplo sit Cyrus primus Persarū Rex qui Geographię ignarus in locorum angustias à Tomyride Scytharū Regina tractus, vnà cum exercitu ducētis Persarū millibus constāte trucidatus, vt nec tantę cladis nūcius superuiueret. Xerses si Geographię peritus fuisset, haud in Thermopylarū angustias penetrasset, vt Leonidę Spartarū Regis, cū solis tercentis militib. vigilātis, gladio donasset viginti Persarū millia trucidatos.
C. 7. XLIX.
Herodot.
L.

LI. Vrso comparatur propter *crudelitatem, et sæuitiam* inter multos, Cambysis, & Cyri. Ille Cyri filius, illusus ab Amasi Ægypti Rege, qui fœminam filię suæ similem Cambisi petenti, loco filiæ miserat; fraude
LII. detecta, in Ægyptum irruens cum Amasim inuenisset mortuū, exhumauit, verberibus cæsum in foro combussit, horribili sæuitiæ, & crudelitatis exemplo. Cyrus insatiabili dominandi cupiditate flagrans, cum in Tomyridem mouisset Scytharum reginā, ab ea interfectus, in vtrē humano repletum sanguine coniectus fuit. *Bibe sanguinem, quem sitisti, cuius insatiabilis semper fuisti*

Arieti etiam duo cornua excelsa haberi, & vnum excelsius altero assimilauit Daniel LIV.
Persarum Monarchiam, propter beneficentiam, & liberalitatem: sicut enim Aries C. 8. n. 3.
homines proprijs carnibus alit, lanàque vestit, sic nonnulli Persarum Monarchę, Cyrus, Darius, Hydaspes, Artaxerses Longimanus Iudaicum populum, & Hierosolymitanum templum libertati donarunt; diuitijs, & priuilegijs ampliarunt.
1. Esdræ C. 1. l. 1. c. 6. n. 8. l. 1. c. 6. n. 12.

Quærenti, cur eadem Persarum Monarchia diuersis figuris, puta pectoris argentei: Vrsi carniuori: arietis bicornis exprimatur? LV.
respondet Rupertus: quia ibi fuere varia regimina, ergà Dei populum, *Vrsi* ad similitudinem, & *Arietis*: quorum alterum rapto, & cruore viuit; innocuum alterum neque sanguinem sitit, neque rapto viuit. Respice regnum illud, sub Haman, quàm crudele fuerit; sub Regibus, quàm clementer populo illi se impenderint. Hamā moribus vrsus, truci furore, imāni rabie vniuersū Iudęorum genus ore hians aperto, deuorare voluit. Reges autē pręcipuè Assuerus, more Arietis lanis suis, idest opibus multis, quibus regnum illud abundauit, eundem populum fouit, & ditauit, nulliq; dentem malignitatis inflixit, sicut aries dente neminem petit, imo vitam gentis illius lętificauit, gratia Reginę Esther, & Mardochęi. Et hęc de Monarchia secunda.
Lib. 8. c. 30. de Victoria Verbi.

Succedit tertia Græcorum, comparata Æneo ventri, & Fęmoribus æneis. Ventri cōparatur, quia sicut pectori succedit venter, ita Medis successere Gręci. Vētri quod etsi omnem cibum ad se trahat, ad alia tamen membra statim transmittit; ita M. LVI.
Alexander huius Monarchiæ caput, quasi volans regna omnia subegit, non tamēn retinuit, sed Ducibus suis possidēda reliquit. Daniel. 2. n. 32.

Ventri comparatur propter intemperātiam, nam intemperantię typus venter est,

men

Paulus Phil. 3. n. 19. teste Paulo, *quorum Deus venter est*. Ita
Alexander helluationibus, & comessatio-
nibus sui homicida factus est.

LVII. *Femoribus* comparatur propter libidi-
Curt. l. 5. nem: solitum enim Alexandri succesori-
Athen. 10. c. 11. bus sorores suas vxores facere.

Femoribus sed *Æneis* assimilatur propter
Alex. fortitudinem, & Belli peritiam, qua
fretus Alex. cum solis 30000. millibus mi
litum Darium aggresus, qui multorum
LVIII. centenorum millium fretus exercitu, ia-
ctabat se pro vno milite Alexandri denos in
Plutar. suo exercitu ducere.

LIX. Pardo etiam à Daniele comparatur alas
c. 7. n. 6. habēti, & capita quatuor. Pardo, qui in ma-
gnitudine canē venaticum adæquat; & cui
simile Alexandri regnũ erat in exordio. Co-
piarum enim numerus, quas in Asiam trās-
misit, 40000. militum non ascendebant: ci-
LX. baria triginta diebus fuere consumpta. Sti-
Plutar. pendia in septuaginta fuere talentis. Vndè
Iustinus: Tanta apparatus exiguitate, incer-
LXI. tum est, Vtrum sit mirabilius, Alexan-
LXII. drum vicisse Orbem, an vincere aggres-
sum esse? *Pardo* propter astutiam, & calli-
ditatem, qua sapientissimos etiam senes
iuuenis vicit Alexander. *Pardo* propter ce-
leritatem. Vndè interroganti cuidam vndè
tanta tam breui tēporis spatio feliciter con-
LXIII. fecisset? respondit: *Quia nihil sum procrasti-
natus*. Pardo, propter fœdam ebrietatē, qui
cum vino, & venere delectetur non vi capi-
tur, sed vino ebrius opprimitur. Sic M.
Alex. laboribus, periculis inuictus vino
vincitur.

Aspice Pellæum Pardũ, quo pulchrior alter
Nō fuit in toto, quē vicerat, Orbe, nec vmquā
Res similes gessit quisquā breuioribus annis.
Confectos ætate senes, bellique labore
Consilijs vicit cunctos, in flore iuuentæ.
Ergo illi nocuere nihil, nec tela, nec hostes;
LXIV. *Sed fæda ebrietas, & dissidiosa voluptas.*

Honesta carmina, quorum genitor im-
pius Poeta silet.

Caprarum Hirco assimilatur, quarto à
c. 8. n. 5. Daniele. *Ecce Hircus caprarum veniebat ab
Occidente super faciem totius terræ, et non tan-*
LXV. *gebat terram. Porrò Hircus habebat cornu in-
signe intra oculos suos. Et venit vsque ad arie-
tem illum cornutum, quem videram stantem an-
tè fluuium, et cucurrit ad eum ira fortitudinis
suæ. Cumque appropinquasset prope Arietem,
efferatus est in eum, et percussit arietem, et fre-
git duo cornua eius; et non poterat aries resiste-
re ei: cumque eum prostrauisset in terram
conculcauit eum: et nemo poterat liberare arie-
tem de manu eius. Hircus autem caprarius
magnus factus est nimis: cumquè creuisset, fra-
ctum est cornu magnum, et orta sunt quatuor
cornua cōspicua pro illo per quatuor vētos Cæli.*

Et si queras quid sibi velit iste caprarius
hircus? Respondet Daniel. *Porrò hircus ca-* n. 21.
*prarum Rex Græcorum est, et cornu grande,
quod erat inter oculos eius, ipse erat Rex pri-
mus. Quod autem fracto illo surrexerunt qua-
tuor pro illo, quatuor regna de gente eius consur-
gent, sed non in fortitudine eius*. Et hæc circà
tertiam Monarchiam.

Quarta venit, & Romana dicitur à Romu- LXVI.
lo eius genitore, qui pater Vrbis, & Orbis
ciuitati nomē imposuit. Indè Roma Mun-
di caput dicta; & Romani Domini Orbis.

Terrarum Dea, Gentiumque Roma Fastor. 2
Cui par est nihil, & nihil secundum.
Gentibus est alijs tellus data limite certo,
Romanæ spatium est Vrbis, & Orbis idem.

Nec obstat Byzantium translatam fuis-
se sedem, quia tunc Costantinopolis siuè LXVII.
Byzantium *Noua Roma* appellari cœpit.

Eam assimilat Daniel, in illo colosso ti- Cap. 2.
bijs ferreis, cuius pedes ex parte ferrei, ex
parte fictiles. LXVIII.

Cur autem Romanũ imperiũ in hac sta-
tua tibijs assimiletur? soluit Pererius, quia
sicut tibiæ humani corporis infima sūt pars,
ita inter Monarchias Romana vltima est.

Tibijs assimilatur propter actionem: ti-
bijs enim ingredimur, & currimus: sic
Romani belligerando, vincendo, vniuer-
sum orbem peragrarunt.

Orbem iam totum victor Romanus habebat Petron. Arbiter
Quà mare, quà terræ, quà sidus currit vtrũq. Satyr.

Tibijs, ratione fortitudinis, quippe cum
omne corporis pondus tibijs fulciatur, ita
Romani super humerum, totius Mundi
portantes imperiũ, regna omnia sustinuère.

Tibijs, in quibus non solum ostium du-
rities, verùm, & carnis mollities. Sic in Ro- LXIX
manis non sola ad debellandum fortitudo,
sed & humanitas ad gubernandum.

Æneid.6. *Tu regere imperio populos Romane memento*
Hæ tibi erunt artes, pacisque imponere morē
Parcere subiectis, & debellare superbos.

Indè Iudas Machabæus, quamuis strictissimo religionis præcepto prohibitus cū gentilibus inire fedus. *Non inibis cum eis fe-*
Exod. 32. c 23 lynib. n. 33. *dus, neque cum Dijs eorum. Non habitent in terra tua, Nè forte peccare te faciant in me, si seruietis Dijs eorum*, tamen cum audisset Iudas nomen Romanorum, quia sunt potentes viribus, *& acquiescunt ad omnia, quæ postulantur ab eis: misit Romam constituere cum illis amicitiam, societatem.* Tanta Roma-
1. Mach. c. 8 n. 1. norum fama, vt religiosus ille populus, qui
n. 18. semper magis pro religione, quàm prò libertate habuit pugnare, nunc religionem
LXXI. pessundat pro Romanorum amicitia, videns sua superstitione Romanos, vincere religionem, penès hominū existimationem quæ veritati semper opinionem præponit, & ei, quod est, id, quod apparet. *Tum finitimi populi, qui antè castra, Vrbem positam*
Liuius 1. § 21. *in medio, ad sollicitandam omnium pacem crediderant, in eam verecundiam adducti sunt, vt ciuitatem totam in cultum versam Deorum, violari ducerent nefas.*

Similitudo autem duarum tibiarum si-
LXXII. gnificat Romanorum regimen penès multos futurum. Exactis enim Regibus penès
Florus l. c. 9. duos Consules tota potestas; posteà penès consules, & tribunos plebis. Tum apud De-
Id c. 23. Ex c. 24. cemuiros. Iterum penès Cōsules, & Tribunos: aliquando apud dictatorem. Dictaturę
c. 26. ad tempus sumebantur, neque tribunorum militum ius diù valuit. Non Cinnę, non Syllę longa Dominatio: & Pompeij Crassique potentia citò in Cęsarem: Lepidi atque Antonij arma in augustum cesserè,
Tac. An. 1. c. 1. qui cuncta discordijs ciuilibus fessa, nomine principis sub imperium accepit. Ita factum, vt populos legem regiam ederet, in
LXXIII. qua de populicum ius in Cęsarem transferendo agebatur; donando, quod iam amise-
ff. 6. fed quo l. Inst. 1. Tit. 2. rat, ac reuerentiæ argumento tyrannidem, quam patiebatur, occultando. Sic interga Monarchia, temporis cursu postea diuisa in Orientale, & Occidentale imperium. Orientis Dominus, Bizantij stabat; Occidentis, Romę regnabat.

Tibiæ ferreę tum propter robur, quo Romani regna omnia deuierunt, tum propter ferream ætatem, & ferreos mores, cum sanguine plantatum imperium, sanguine irri- LXXIV.
gatum succreuerit.

Sāguine fūdatū est hoc regnū, Sāguine cępit
Sanguine succreuit, sanguine finis erit.

Roma statim, vt condita est, duos fratres simul Reges habere non potuit, & parricidio dedicari debuit, quę luporū est visa progenies, Iacentibus infantibus credo, volēte LXXV.
Fato lupā prebuisse vbera, haud enim alio debebat educari sanguine, qui totius Vniuersi gregem deuoraturus erat. Decurrens fluuius à Faustulo expositos absorbuisset pueros, nisi feras autumasset, quæ in ripam LXXVI.
super venerant, destinatas à Ioue carnifices vt puerum dilaniarent, & erant præceptores, & pedagogi, vt Romulum imperij rapinam edocerent. A Lupa oblatum lac, venenum fuit, quo paruulorum debrutata hu- LXXVII.
manitas Amulium patruum Regē aggreditur, eo interempto facilè fuit gregem inuadere, vt luporum mos est, pastorem percutere, vt gregem dispertiant. Ab augurijs leges auspicantes imperij, cum nouam molirentur ciuitatem fratres, dissentientes de loco, conuenère inter se secundis auibus litem dijudicare. Duodecim apparuère vultures, quæ rapacia volucria, carniuora, & animata sepulcra, auguriū fuere, quo fauentibus Dijs, ius darent sceleri, & facinorosis hominibus Asylum erigerent. Horruit natura, cum latrones cōuocari vidit, rapturos Orbis imperium. Cuius primum facinus fuit fratricidium; ita conueniebat militem sollicitari, qui per nefas fas sibi credebat de alienis certare. Hinc veteres Romani fer- LXXIX.
reos annulos in manibus suis gestabant, quasi tropheum ferreę ętatis, cuius origo Plut. in Romul.
Roma gloriatur, cum Roma græco vocabulo ῥώμη robur significet. Huius mysterij LXXX.
typus est ferrea illa corona, quæ Aquisgrani Imperatoribus solet imponi.

Ferreis tybijs assimilatur propter dura- Aurea. Bulla Tit.
tionē, similitudinē ferri, quòd cætera vincit metalla, qua anteriora superauit, & ætate superuixit. Ita vaticinati sūt vultures numero LXXXI.
duodenario, qui apparuère Romulo, cum inaugararetur Romā, mille ducētos annos feliciter perduraturam credidit, cū singuli

vultures ex reccondita augurandi disciplina centenos annos significarent. Circum enim circa mille centum sexaginta quatuor, Romani imperij incrementa dura-
LXXXII runt: donec suorum dispersione debilitata
Romà à Gothis capta, barbari in prouin- *Sigonius de Regno Italiæ.*
cijs imperij, vt Domini in proprijs sedibus
reciperentur. Tanta socordia cæperat, vt
LXXXIII. cum Byzantij nuntiaretur Honorio Roma ab Alarico capta, *gallinam* ille interpretatus, quám *Romæ* nomine vnà cum alijs in delicijs habebat. Totum hoc vaticinatus *Sigonius de Regno Occident.*
est Daniel, cum *pedum digitos ex parte ferreos, & ex parte fictiles* designauit. Fuit enim ferreum ad Gothorum vsquè irruptionem, aliorumque barbarorum in Romanam ditionem: factum postea terreum, eius deformata maiestas, diminuta amplitudo, debilitata potentia, quum viribus dispersis, datum est barbaris ob Romanorum discordiam, vniri ad excidium Italiæ, quæ vt ab imperialibus oculis longinqua, cordi minimè esse propinqua.

LXXXIV. Decem illi digiti partim ferrei partim terrei in multa regna diuisum figurant imperium: quorum alia maiora, alia minora. Huius sortis sunt regna Christianorum, Turcarumq: tamquam rami ex vna illa imperij arbore decisa, licet infesti auctori suo.

Huic primæ visioni, secunda Danielis concordat, *Aspiciebam in visione noctis, et ecce*
C. 7. *bestia quarta, terribilis atque mirabilis, & fortis nimis; dentes ferreos habebat magnos, comedens atque comminuens, & reliqua pedibus suis conculcans; dissimilis autem erat cæteris bestijs, quæ fuerant antè eam, & habebat cornua decem.* Item *considerabam cornua, et ecce cornu aliud paruulum ortum est de medio eorum, & tria de cornibus primis euulsa sunt à facie eius, & ecce oculi quasi hominis erant in cornu isto, & os loquens ingentia.* Cornua decem sunt Imperij prouinciæ: quales fuerint, vel sint? non video cur immoremur. Cornu paruulum oculatum, & loquens ingentia interpetrari potest de Turcis, de fidelibus præteritis, præsentibus, & quòd magis est de futuris vsquè ad Antichristi tempora. Quis enim fideiubet Turcico fortius haud
LXXXV futurum imperium?

Bestia hęc capita [a] septem tenet idest [b] se- a *Ap. 5.* b *Ap. 17. 5.*
ptem montes.

Roma *Virgil.*
Quæ vna sibi septem muro circumdedit arces
Septē Vrbs alta iugis, toti quę præsidet Orbi. *Propert.*

Figurari etiam possunt septem hisce capitibus septē primi Reges, idest Romulus; Numa; Tullius Hostilius; Ancus Martius
Tarquinius Priscus; Seruius Tullius, Tar- *Flor. l. 1.*
quinius Superbus; cui tandem successere Cōsules. En ergo sacris coloribus delineatū imperium, vt tanto iustius appareat, quanto multiplicatum scripturis tum profanis
tum sacris. Hoc vnum restat, quomodo LXXXVI.
Christus Imperatores cognouerit; vel reprobauerit? approbasse legimus primò in persona Octauiani Imperatoris, quando ei
cum virgine matre comparuit. Circulis etiā LXXXVII.
circa horam tertiam liquido, & puro Cælo, *Michael*
Orbem Solis repēte ambijt, quo adumbra- *Vlcurnus*
batur Augusti tempore venturus, qui ipsū *Tractat. tom. 5. p.*
Solem, Mundumque totum fecisset, & *205. n. 41.*
regerer. Exinde Domini appellationem, vt *de Regim. Mundi.*
homo declinauit Augustus. Imo cum eo- *Velleius Pater.*
dem spectante ludos, à quodam mimo pro- LXXXVIII.
nuntiatum esset. O Dominum ęquum, & bonum, & adstantes, quasi de ipso dictum esset, exultantes approbassent, statim quidem manu, vultuquè indecoras adulationes repressit, ac die sequenti grauissi-
mo corripuit edicto, Dominumque se post- LXXXIX.
hac appellari nè à liberis quidem, aut nepotibus suis, vel seriò vel ioco passus est.
Visi etiam tres Soles, qui paulatim in *Idem L. 7. c. 22.*
vnum coierunt; mysterium scilicèt trium XC.
in Trinitate personarū, & in essentia vnius Dei sui: in quarum consortium recipiendus
nasciturus puer. Gratitudinis porrò titulo *Suidas in Aug. Sixtus Senens. Biblioth. S. 2.*
Aram maximam in Capitolio extruxit
Augustus cum inscriptione latina. *Ara*
Primogeniti Dei. Imperatoriam maiesta- CXI.
tem approbauit II. quùm ab Herodianis
interrogatus, liceret censum dare Cæsa- XCII.
ri? respondit: *Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, quæ Dei Deo.* Vbi non sine mysterio verbum *sunt*, quòd dominium significat,
Scriptura teste Domini *est* terra, & ple- *Ps. 23.*
nitudo eius: Orbis terrarum, & vniuersi, qui habitant in eo. Si esuriero non dicam
tibi: meus *est* enim Orbis terræ, & plenitudo *Ps. 49.* *Cor. 1. 10.*

eius. *Terra mea est; & vos, coloni mei estis.* Si ergo reddi Cæsari iubet, quæ Cæsaris *sunt.* Imperium Cæsaris approbat Christus. Approbauit iterum Christus in Pilato Cæsaris Præside, *nescis quia potestatem habeo dimittere vel crucifigere te?* respondit Christus. *Nō haberes potestatem aduersum me vllam, nisi tibi datum esset de super.* Nec iure poterat reprobare, cum imperiũ nil aliud sit, quàm animaduersio in facinorosos homines, quòd cessare non potest, nisi primeuę innocentiæ

XCIII. homines restituantur; sed cum in peius sēper ruat Orbis, & suorũ criminum magnitudine laboret, aliter saluus esse non potest, nisi confugiat ad seruitutē: quam Libertatis solamen, & pharmacum monstrauit esse

XCIV. Christus, cum mandante Cęsare Augusto, vt describeretur Orbis vniuersus voluit, vt Ioseph à Galilęa de Ciuitate Nazareth in Iudæm ciuitatem Dauid, quæ vocatur Bethelem, ascenderet cum Maria desponsata sibi vxore pręgnante. Factum est autem (antequam Ioseph describeretur in albo (vt Verbum nasceretur ho-

XCV. mo, vndè statim, ac natus Romano censui adscriptus: cuius census professione cum Romanus Ciuis Christus esse voluerit, nō dubium, quòd Vrbem Romam Dominus Iesus auctam in hunc rerum apicem protexerit, cuius ciuis census solutione voluit escribi. Mystica namq. notanda hęc tamen cum numquam penitùs ab Orbe cōdito n hunc modum ne Babilonico quidem vel Macedonico, vt non dicam minori cuiquā regno cōcessa fuerit. Sed cur Romanis Imperatoribus tam speciale est priuilegium?

XCVI. quia Romani Imperatores meritò appellari possunt *Imperatores* quorum virtute, & felicitate consilij, maximis periculis seruitutis, atque interitus liberamur; ita petit Imperatoris nomen.

Leuit. 25. n. 23. — Io. 19. 11. — L. Imper. ff. de iur. omn. iud. c facere d. — Paul Oros. 6. c. 22. — Cicero 4. Philip.

Suaderi hoc potest (si verum quòd nomina cōsona rebus) ex titulis, qui ab Imperatoribus tùm vsurpantur, tùm possidentur.

Tituli, quibus imperialis decoratur maiestas ijdem ferè sunt, qui, & Pontifici dan-

XCVII. tur: Pontifex enim, & Imperator cum ab eadem causa ad eundē ferè finē licet diuerso medio veniant, videntur conuenire in nomine, licèt discrepent in significatu. *Duæ*

sunt (scribit Iacobus Faber Stapulensis,) *in* XCVIII.
fidelium republica summæ potestates, vna ecclesiastica, quæ Pontificia dicitur, & altera secularis, quæ Regia. In prima debet esse vnus Monarcha ad rem sacram in optimo statu continuandam, & hic Summus Pontifex. In secunda, vnus Monarcha ad rerum secularium moderationem, & ad bella christiana contra hostem religionis conficienda, & hic Imperator christianorum: Monarcha in sacris Aaron, Eleazarus; Phinees, Monarcha cum secularium, & bellorum gerendorum Moses, Iosue etc. Nec de- XCIX.
bent hæc officia confundi. Quia et in rebus sacris, secularis Monarcha sacro Monarchę, et constituto eius debet parere. E contra sacer Monarcha seculari Monarchæ rerum temporalium moderationem, et bellorum gerendorum Christi relinquere auctoritatem. Indè est, quòd sicut Papa [a] est Dei Vicarius in spiritualibus. Ita C.
Imperator Dei [b] Vicarius est in temporalibus. Vterquè ab eadem æquiuoca Prima causa spiritualibus, & ciuilibus respectiuè prępositus [c]. *Tu es Petrus, et super hāc petram ædificabo Ecclesiam meam. Pasce oues meas:* Simoni Christus. Sic Dauidi Dominus. [d] *Ego vnxi te in Regem super Israel, dedique tibi domum Israel, et Iuda.* Quibus concordat Sapientia. [e] Vbi ministri regni Dei Reges vocantur.

a c. quando cous. 24. q. 1. — b L. benè à Zenone C. de quadri. præscript. Bald. l. 1. C. de iure aureo annul. — c Mat. 16. n. 18. — d 2 Reg. c. 6. n. 5. — e

Imperatoris secundus titulus est (si anti- CI.
quos consulas) licet humiliùs Christianissimi loquantur moderni Imperatores; Papa dicitur in temporalibus, vt notat Baldus, Et sicut Papa in spiritualibus appellatur Sanctissimus: in temporalibus Imperator dicitur [a] Sacratissimus [b] Sanctissimus [c] Religiosissimus.

c. 1. §. Marchio tit. qui feu. dar. poss. — a L. 1. ff. de Iust. & Iure Auth. Iusiurand. Restaur. Castal. de Imp. Tr. to. 5. q. 28.

Sicut Papa est [d] Deus in terris ita & CII.
Imperator. Et sicut Deus [e] princeps in Cælis: sic Imperator Vicarius eius in terris, pro iustitia. Indè est quod toties *Diui* appellantur Imperatores, vt videre est in Codice, Institutionibus, & CIII.
Authenticis. Aliàs Imperatores Papæ, & non Dei dicerentur Vicarij in temporalibus; quod falsum, vt patet ex inscriptione. *Dei gratia electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniæ Hungariæ, Bohemiæ, Croatiæ, Sclauoniæ Rex, Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæ,*

b L. quæris ff. de Nat. rest. — c l. omnium ff. de leg. 2. — de quando de caus. 24 q. 1. — c l. iubemus 10. Cod. de S. Eccl. l. 23. Imper. C. de nupt. Bald. c. 1 de pace Constan.

CIV. *mola*, *& Vuitembergæ &c. Comes Tirolis &c.* Non ergo Sedis Apostolicæ gratia, vt Episcopi, Patriarchæ (excepto tamen Venetiarum Patriarcha, qui speciali priuilegio, *Dei gratia* inscribitur Patriarcha) sed Dei: à quo Dij terræ iustè vocantur, si tamen cum Dij appellantur; haud sui obliuiscentes gradum, qui de limo terræ formati sunt, in Cælum conscendere, & super astra exaltare solium præsumant, vti impij Caligula, & Domitianus, qui inter Imperatores, Domini, & Dij voluerūt primi adorari: Vel apostata ille Iulianus, ad cuius pedes, Sarracenorum Reguli genibus nixi ceu Mundi Dominum visi sunt adorare.

2. q. 3. § quia c. de vet. Iur. enucleand.

CV. *G. 03. ad l. iubem. C. de S. Eccles. Paul. Castren. in prob. Cod. n. 5. Theat. Vir. bum. p. 30. tit. A.*

CVI. *Ammia. l. 39. Theat. Vir. hum. D. luser. c. 410.*

CVII.

Antiquitùs cum in vno eodemquè staret Sacerdotis, & Regis potestas, Pontificis donabantur nomine Imperatores.

Rex idem hominum, Phœbique Sacerdos.

Sed *cum ad verum ventum est.* (Nicolaus Papa ad Michaelem Imperatorem) *vltra sibi nec Imperator iura Pōtificatus arripuit, nec Pōtifex nomen Imperatoris vsurpauit*; sed vtrique proprio intendentes obiecto, diuersis medijs pergunt ad finē: Pontifex vt doctrinæ sermone æternam comparet felicitatem

c. 6. cum ad 96.

CVIII.

CIX. Rex vero armorum strepitu ciuilem protegat politiam, pacem scilicèt, quæ anima corporis politici est. Nullus Imperatorem pro titulo vrgebit, quando tribunali, contentus altare haud tentet ascendere. Satis Imperatori post Papā à dextris immediatè sedère; & hoc spirituale habet quòd in coronatione inter alias cæremonias, à canonicis Sācti Petri in canonicum, & fratrem recipiatur. Post

Restaur. Castal. Tract. 10. § p. 64. n. 10.

CX. coronationem verò in canonicū, & fratrem Ecclesiæ Lateranensis. Quo titulo forsan (non subdiaconatus, vt vulgò dicitur) Pontifici in missa ministrat ferendo calicem, & similia. Alij tituli, quos à deuictis populis, & subactis prouincijs, sibi sumpsit, atque vsurpauit Imperator, puta Alemanicus, Gothicus, Francicus, Germanicus, Anticus, Alanicus, Vandalicus, Africanus, Pius, Felix, Inclytus, Victor, ac Triumphator, semper Augustus, videri possunt in prohemio Institutionum, Digestorum, & Codicis.

CXI. Circa *Augusti* cognomentum, primùm Octauio à Senatu volunt impositum: ob regiminis felicitatē, indè à successoribus vsurpatum: Ductum vel ab augendo, quod Imperator fines imperij prorogare d beat, vt in coronatione iurare solent. Vel ab augurio Augustus, quasi sacer veneratione dignus, & bonis inauguratus auibus.

Glossa c. intellecto de Iure Iur.

Sancta vocant Augusta Patres, Augusta vocamus.
Templa Sacerdotum, rite sacrata manu
Huius, & augurium dependet origine verbi.
Et quodcumque sua Iupiter auget ope.

Cui. 1. Paster.

Is inter imperiales titulos Romano populo charior fuisse creditur; vt potè cùm Pænus, & Romanus eodem tempore paribus votis, ac viribus imperium Orbis agitarēt. Fati decretū, vt semper validos aduersarios, & competitores Reges habeant, qui eorum superbiam & dominandi libidinem quasi catena circumdent. Magnus ille Fráciscus Primus Gallorū Rex, infensū habuit Carolū V. qui licèt redēptor Vrbis & Orbis gladij sui clauo, Francisci fixisset fortunam: ni eodem tempore à Solimano Turcarum Monarcha, & Othomanicæ tyrannidis columna insidijs, & armis fatigatus, Carolus, Franciscus, & Solimanus sibi adinuicem obstantes, & pugnantes alter alteri scādali petra fuisset. Sic enim in Fatis; quod ad Cælorum analogiam, mutuo obscurentur lumina Mundi.

Florus 2. c. 2.

CXII.

Ad *Augusti* cognomentum redeamus; quod sui superbū origine Tacitum loquacem fecit, & priuatæ domus esse dixerit, retinere sua: regię verò, de alienis certare. Quo voto Imperatorem Diocletianum edicto sanxisse credo, vt in posterum Persarum more, haud aliter quàm Deus adoraretur Imperator; ac Principem adituri, eius pedibus acciderent, ipsosque oscularentur. Cum antea Imperator in modum iudicum salutaretur, & clamyde purpurea duntaxat à priuato habitu discerneretur. Vt sic & militibus, penes quos eligendi, & deponēdi Imperatorem, post hac Cęsaris, staret Sacrosācta maiestas: vndè Maiestatē moribus prisci Romani venerabilem, quàm postea sequentes vitijs odiosam, ritu, & vestitu speciosam fecère. Tantam miratus Maiestatē Athalaricus Gothorum Rex, ait. *Sine dubio*

CXIII.

CXIV.

Auentin. 2. Annal Boiorum.

CXV.

Christ. Matt. de 4. Monar. ib. Otos. M. *bio Deus terrenus est Imperator, contra quem quicumque manum leuare annixus fuerit, ipse sui sanguinis reus erit*. Paucis mutatis idem rescripsit Theatrum Nouissimum Huma-
p. 91. in verb. Magestas. næ vitę. Cum Vestgothorum Rex Costantinopolim veniens laxatum omnibus curis animū inspiciendæ ædificiorum, operumque magnificentiæ impendit: ac deinceps regiam Imperatoris ingrediens, & obsequia variaque officia conspiciens, quasi in stuporem versus. *Ea (inquit) cerno, quæ sæpè incredulus audiebam: sine dubio Deus terrenus &c.* Rarò prodibant in publicum, & id nōnisi lecticis tensisque, & densissima armatorum testudine vallati. Ad eorum Maiestatem pertinebat, quod non nisi scripto, adi-
CXVI. rentur etiam præsentes. Titus Imperator
Tacit. An. quùm admoneretur ab amicis, quòd vltra posse rogantibus polliceretur, respondit:
Sueton. CXVII non oportere quemquam à Cæsaris colloquio tristem discedere.

Ad huius capitis coronidem, hoc vnum restat, quo gradu ab imo terræ ad Cæli fastigium (tale est Imperialem solium) per-
CXIX. ueniant homines? Dij enim terræ vel populorum oppressione fiunt, & tunc tyranni non Reges; aut populorum donatione, vt fecerunt Romani, postquam extincto Pō-
CXX. peio, solus Cæsar victor superuixit in Vrbe, nec ei populus amplius resistere posset, omnique libertatis recuperandæ spe sublata, cum militem donis, populum annona, cunctos dulcedine pellexisset: insurgere paulatim munia Senatus, Magistratuum, legum in se trahere, nullo aduersante: cum ferocissimi per acies, aut proscriptione cecidissēt; cæteri nobilium, quāto quis seruitio promptior, opibus, & honoribus extollerentur: ac nouis ex rebus aucti tuta, & præsentia quàm vetera, & periculosa mallent; ex Aristocratia Monarchia facta est, legem ferente populo, *Regiam* dictam, quia in ipsa de transferendo in Regē populare ius, ageretur, vt vim quā patiebantur, occultarēt: tunc enim donamus, cum retinere non possumus. Vel successione descendentium in maiores. Vel Dei extraordinario iudicio vt Saul, Dauid. *Tacit. An.*

Romanorum Imperium quomodo tā in prima Romuli monarchia, vel in Aristocratia a morte Tarquinij vitam habente: quàm in secunda cum ob Cæsaris libidinosam dominationem sub seruitute redière Romani, sanguine cœperit: sanguine succreuerit, sanguine finem habuerit, abundè iam diximus. Verum vt quæstioni satisfaciamus, rectoque tramite ad GalloGermani cum pergamus Imperium, Imperatorum perbreuem subscribam catalogum.

AD IMPERIVM PROVECTI FVERE.

Armorum vi,

Iulius Cæsar.
Augustus, quando vnà Lepidus, & Antoninus vti paternam hæreditatem inter se Romanum diuisere Imperium Diuisioni, tabula proscriptionis adiuncta, qua in hostes gladium exercere fas esset; Ciceronis facondo sanguine, vt par erat, Orbis delineata diuisione.
M. Philippus Arabs.
Trebonianus Gallus.
Maximus, qui cum sequentibus Tyranni non Imperatores
Maioranus. Seuerus.
Anthemius.
Anicius Olybrius.
Glycerius.
Iulius Nepos. Orestes.
Augustulus.
Heracleonas.
Tiberius III.
Philippicus Bardanes.
Nicephorus.
Hi omnes vi, dolo, versutia ex domo priuata imperiale ascendere culmen.
Tiberius si à Senatus electum credimus, cum specie recusantis, militibus stipatus animos Senatorum impulit,

Electione.

Cusantis Militibus.
Stipatus Senator.
animos impulit.
Tiberius Claudius Nero, electione à militibus casu facta.
Sergius Galba.
Vitellius.
Flauius Vespasianus.
Titus Vespasianus.
Nerua.
Traianus.
Adrianus.
Antoninus Pius.
Comodus.
Pertinax.
Seuerus Pertinax.
Opilius Macrinus.
Alexander Seuerus.
Maximinus Thrax.
Gordiani.
Maximus Pupienus.
Clodius Balbinus.
M. Antonius Gordianus,
Decius.
Trebonianus Gallus,
Valerianus.
Claudius.
Valerius Aurelianus.
M. Claudius Tacitus.
M. Aurelius Probus.
M. Aurelius Carus.
Valerius Diocletianus

Electione.

Valerius Maximianus Herculeus.
Constantius Chlorus, & collegæ.
C. Valerius Licinius.
Iulianus Apostata.
Valentinianus I. Valens collegæ
Theodosius M.
Martianus.
Leo M.
Leo Iunior.
Zeno Isauricus.
Anastasius Dicorus.
Iustinianus M.
Iustinus II.
Tiberius II.
Mauritius Cappadox.
Phocas.
Heraclius.
Constans II.
Arthemius, vel Anastasius II.
Theodosius III.
Leo III. Isaurus.
Irenes tutrix Constantini VI.

Successione.

Caligula.
Flauius Domitianus.
Bassianus Caracalla.
Geta.
Gallienus *Pessimi omnes*.
Constantinus M.
Constantinus II. Constans, &

Successione.

Constantius fratres.
Arcadius, & Honorius.
Theodosius II.
Valentinianus III.
Constantinus III.
Constantinus IV.
Iustinianus II.
Constantinus Copronimus.
Leo IV.
Constantinus VI.
Irenes tutrix Costantini VI.
Leo Magnus.
Leo Iunior.

Pretio.

Claudius, qui Cæsarum primus fidem militis promissione quinorum denariorum pignorauit.
Domitius Nero.
Saluius Otho.
Didius Iulianus, cum milites plus offerenti sub hasta imperium exponerent.
Marcus Anton Bassianus, vel Heliogabalus.
Iustinus I.

Hi

Hi omnes vel populi, vel militum, vel Senatus, vel Episcoporũ (vt Anastasij Dicori temporibus inolæuit) plausu; electionis titulo imperialem meriti sunt coronam. Eorum non pauci cognoscentes solius Dei esse, tribus digitis appendere Orbem terræ; tantum onus humeris suis impar reformidantes, non nisi coacti Mundi arripuère clauum. Eorum successores, si quæras? Progredere in

CAPVT QVARTVM.

De Imperio Romano.

1 *Mortalia omnia mutantur.*
Qualibet Respublica mutabilis.
2 *Regna fato pereunt.* 5.
3 *Discordia Deus disperdit regna.*
4 *Imperium debet terminis coerceri.*
6 *Imperij diuisio facta à Constantino M.*
8 *Imperij diuisio, eiusdem ruina.*
10 *Ab Aquilone omne malum.*
11 *Alaricus Gotthicus Italiam primus inuadit.* 13. 18.
12 *Arma fideicomitti non debent extraneis.*
15 *Alaricus vincitur à Stilicone.*
16 *Italiæ miser status.* 14. 29. 30.
perfidia Stiliconis. 19.
17 *Radagaisus Scytha vincitur.*
19 *Roma auro vitam redimit.* 23.
20 *Honorij Imperatoris ignauia, socordia.* 21. 22. *perfidia.* 24. 29.
22 *Alaricus instigatus Honorij superbia, perfidia, Romam capit.* 23. 24. 25. 28.
26 *Placidia Honorij soror captiua.*
27 *Alaricus renuntiat solium imperiale.*
29 *Roma capta, Gallina creditur.* 63.
30 *Romani imperij ruina.*
31 *Tyranni, qui dilaniarunt imperium.*
32 *Italia non respirauit vsque ad Carolũ M.*
33 *Sub Augustulo cadit Occidẽtis imperium.*
35 *Ius coronandi Imperatorem antiquitus penès Patriarchas.*
36 *Non coronabantur Imperatores nisi prius fidem catholicam iurarent.*
38 *Imperatores cum Hæresiarchæ, quomodo à Pontificibus puniti.*
39 *Pontificum morem ad Imperatorem recurrere Pontifex Gregorius intercidit. & cur?*
40 *Carolus M. Ecclesiam liberat à vexatione Longobardorum.*
41 *Aistulphus Rex Ecclesiam aggreditur.*
42 *Stephanus II. ad Carolum M. in Galliam confugit.*
43 *Barbarorum mira religio ergà Pontificem per eorum transeuntem castra.*
44 *Pipinus, & Carolus M. Pontifici obuiant centesimo ab vrbe lapide.*
45 *Pipinus, & Carolus M. pergunt in Longobardos.*
46 *Aistulphus iterùm mouet in Ecclesiam Pipino recedente.*
47 *Aistulphus moritur ab apro percussus.*
48 *Constantinus Imper. sacras demolitur imagines.*
49 *Desiderius Rex in Ecclesiam mollitur.*
Romam properat Pontificem proditurus deuotionis prætextu. 50.
Longob. Rex Episcopatus occupat. 51.
52 *Carolus M. contra Desiderium in Italiam pergit.*
53 *Mortaria, cur sic appellata.*
54 *Desid. Longob. Rex capitur à Carolo M.*
55 *Longobardi rebellant à Carolo M.*
55 *Car. M. in Italiã regreditur contra rebelles.*
56 *Aragisus Dux Beneuentanus Carolo M. cum bonis se dat.*
57 *Adalgisus recuperaturus paternum regnum cum Carolo M. congrediens, victus moritur.*
59 *Carol. M. ex Gallia iterum Romam pergit ad pacandos tumultus.*
60 *Imperium quomodò vacaret.*
61 *Carol. M. eligitur Imperator.*
62 *Imperium quid sit?*
64 *Imperium quomodo nullius factum.*

MOR-

I. MOrtalitas, quę antiqua Gręcorum æquauit regna, & Romanorũ humiliauit. Eccles. Omnia cõsumit tempus, nec quicquam stabile est sub Sole. Omniaque mortali mutãtur lege creata. Manilius li.1. Astro. Quęlibet politia, si ab initio, & constitutionem, & auxesim, habere contigerit, naturę cursu, in contrarium illa mutabitur. Quemadmodum ferro rubigo, ligno vermiculi ac teredones agnascentes perniciem afferunt, etiamsi cuncta externa nocumenta effugiant, ab istis tamen, quæ agnata habent, absumuntur: hoc pacto, & cuilibet Reipublicę pro natura ipsius, quędam adnascitur, & adhæret peculiaris militia. Polyb 6.

II. Mortalitati accedit Fatum, quo vt apud Liuium testatur Annibal, Grandiora Imperia (saltem in se) ruere debent; & si foris hostem non habeant, Domi inueniunt. Lib. 3. Deus, quia Rex Regum, & Dominãtium Dominus vult adorari, graui fatigatur Zelotypia, ne ad vnum totius Orbis deuoluatur potestas, vt agnoscamus terram eius esse, & nos colonos. Inde Lucanus. Leuit. 25. 23.

In se magna ruunt. lætis hunc Numina rebus
Crescendi posuere modum. Phar. 1.

Hæc Dei lex est (Cyprianus ad Demetrium) *vt firmentur fortia, & magna minuantur; & cum infirmata, & diminuta fuerint, finiantur.* Diminuendi modum attende. Quod enim diabolico spiritu Macchiauellus euomuit; *Diuide, & impera* dominãdi libidine; Deus vt potentes de sede deponeret, & exaltaret

III. humiles, diuidit, & disperdit. Voto Cęlum affectasse Gigantes habẽtur pro certo, quia terra esset labij vnius, & sermonũ eorũdem. Genes. 49. n 7. Solaque discordia Deũ obstitisse legimus, ne Cælũ ascenderent. *Venite descẽdamus igitur, & confundamus ibi linguam eorum, vt non audiat vnusquisque vocem proximi sui. Atque diuisit eos Dominus ex illo loco in vniuersas terras, & cessauerũt ædificare ciuitatẽ.* Genes. 11. n. 1. num. 9. Interrogatus enim in Trinitatis cõclaui Deus pater, qua basi Cælum conscensuros crederet, respondit: *Ecce vnus populus, & vnum labium omnibus, cœperuntque hoc facere, nec desistẽte a cogitationibus suis, donec eas opere cõpleant.* num. 6. En turris petra angularis, concordia. *Venite igitur descendamus, & confundamus.* Labitur enim, qui confunditur, & disperditur. Huc facit Lucani declamatio in Romanos, tunc pręcipites cum diuisos.

Tu causa malorum.
Facta tribus Dominis communis Roma, nec vnquam Phar. 1.
In turbam missi feralia fœdera regni.

Iam Romę corpus exuberãte capite; vel IV. tantæ moli, qualis est Orbis, cum exiguum staret caput, Romam: quæ haud solã Vrbẽ sed Orbem exigebat in mẽbra, eò credens dirigere oculos, quò nec præbet lumina Titan; ruere necesse erat nisi intra terminos An. 1. c. 11. n 8. coerceretur imperium, vt Augustus decreuit, teste Tacito. Pręuidit Augustus, at morte pręuẽtus nõ prouidit. Ab Augusto vsque ad Constantinum Magnum, Imperiũ tam latè diffusũ inter fatales terminos agnouit Euphratẽ sicut testantur ante Tiberiũ exẽpla Crassi; post, Imperatorũ Cari, Valeriani V. Iuliani Apostatæ, solo fato cadẽtium: dum enim imperij libido nouos suspicabatur Orbes, Orbis in Orbe angustij facti sũt termini cum Roma illa, quæ Termino primas sacrauit aras, visa est non pollère iustitia. Magnus Constantinus credens Orbi nõ vnam VI sufficere Romam, procreauit sororẽ, quam nouam Romã vocauit; vt Occidẽtem illa. Orientem regeret ista. Nec satis, adhuc videbatur monstrum; tanto corpori exiguum caput. Discerpsit igitur, & in quatuor partes distrahens imperium, Constantino suo primogenito Transalpinas dedit prouincias Galliam Hispaniam, Britanniam, Germaniam. Constanti assignauit Italiam, Africam Illyricum. Constantio tertiam partem scilicet Thraciam, Dalmatiam, Asiam. Et ita imperium disperdidit, cum diuisit?

Tu causa malorum. VII.
Facta tribus Dominis communis Roma, nec vnquam Lucan. 1.
In turbam missi feralia fœdera regni
O malè concordes, nimiaque cupidine cęci,
Quid miscère iuuat vires, Orbemque tenère
In medio? dum terra fretũ, terramq; leuauit.
Aer, & longi voluent Titana labores,
Noxque diẽ Cælo totidẽ per signa sequetur,
Nulla fides regni socij, omnisque potestas
Impatiens consortis erit, nec gentibus vllis
Cre-

Credite nec longe fatorum exempla petantur:
Fraterno primi maduerunt sanguine muri.

Non ergo mirum, si & nouæ Romæ sint
fraterno irrigatæ sãguine turres. Imperium
paterno amore diuisũ, Bello, & fratricidio
VIII. sit reintegratum, plaudente natura, vnum
perire, ne periret vnitas. Vsque ad Theodo-
sium Imperij indiuisus circulus, à centro
maiestatis aberrarunt barbari. Mortuo
Theodosio inter filios Arcadium, & Ho-
IX. norium distractum imperium, quod anteà
vnitum diuidebat hostes, discerptum post-
modùm ad sui excidium congregauit bar-
X. baros. Ab Aquilone venère, vaticinante
propheta: *Ab Aquilone pandetur omne malum* (Hierem. 1. n. 14.)
super omnes habitatores terræ. Quia ecce ego
conuocabo omnes cognationes Regnorum Aqui-
XI. *lonis.* Alaricus Gothorum Rex fulmen fuit
quod Honorij impletum socordia, & Sti-
liconis Consulis perfidia, imperij Romani
statuã percussit nõ in pedibus, sed in capite,
vt faciliùs diuellerentur mẽbra. Armis iner-
XII. mes Romani, disciplina sepulta, Barbarorũ
copijs fideicomittebant castra, ciuibusquè
despectis, Aquilæ dabãtur extraneis. Vidè-
re est orationẽ Synesij Cyrenarũ Antistitis
ad Imp. Arcadium. Debet (inquit) *Rex assi-* (Sigon. lib. 10. de Occid. Imp.)
due cum militibus suis versari; in primis autem cum ijs, quos agri, quos Vrbes, quos deniquè vniuersa regio, quæ illius imperio paret, propugnatores dat, & custodes Reipublicæ, ac legũ, sub quibus cõstituti sũt. Hi enim sũt quos Plato canibus similes esse dicit. Sed nequè Pastor vnquàm cum canibus lupos collocabit. Nam si quando in canibus imbecillitatem, aut ignauiam aliquã animaduerterint, & ipsos canes, & gregem, & pastorem deniquè ipsũ aggredientur: nequè legislator vmquàm arma concedet ijs, qui non sunt nati, et educati sub ipsius legibus. Nullum enim ab his pignus beneuolentiæ habet. Est enim hominis audacioris, cum videat iuuentutem alibi educatam, sine moribus viuentem, sua in regione arma tractantem, non extimescere, nec videre Tantali saxum tenui filo appensum impendere Reip. nã tum eam externi milites inuadent, cum rem sibi benè cessuram æstimabunt, ac sanè iam huius mali velitationes quædam, fiunt, iamquè nonnullæ partes imperij per idem vt corporis laborant, cum non possint ea, quæ aliena sunt, cum ipso corpore coalescere, & ad harmoniam sanã reduci. Secerneda autem esse tum à corporibus tum à Ciuitatibus ea omnia, quæ sũt in his aliena, & medici, & Imperatores censent. Qui verò exercitum non conscribit, qui illis opponi possit, & veluti illi domestici sint, vacationem militiæ petentibus multis permittit, suosque alijs rebus operã dare concedit, quid aliud quàm in propriã perniciem ruit? Cum ęquum esset istos Scythas, qui hic arma gestãt, persequi, & ab ipsa agricultura propugnatores accersère, & delectus adeo acres habere, vt philosophi ex scolis, opifex ex officinis, populi ex theatris euocarentur. Quomodo enim ferre possumus, partes viriles in nostra Republica alienorum, & externorum esse, & fortissimum imperiũ concedere alijs Bellicæ gloriæ principatũ: neque enim dubitandum, est, fore vt illi aliquando armis instructi hominum vrbanorum se dominos esse velint. Quod priusquam eueniat, reuocãdi sunt nobis Romanorum animi, & ita assuefaciendi, vt ipsi suo Marte vincere, & possint, & velint, nec omnino societatem vllam cum barbaris ineant, sed eos omnes dispiciant, omniquè loco funditus pellant. Primum igitur magistratu eijciantur, & procul à curiæ honoribus arceantur, quibus per summũ dedecus ea obuenerũt, & quę diù apud Romanos habita sunt, & re ipsa fuerunt honestissima. Nam, et Deam Themidem, quæ Senatui, et Bellonam, quæ exercitui præsidet, obuelare se arbitror, cum cernat hominem penula scortea indutum, ducem esse clamydatorum, et villosam pellem exuentem togam sumere, et de summa rerum cum Romano Magistratu cõsulere propè ipsum Consulẽ sedentem, longè post eum sedentibus ijs, quibus honos ille iure optimo debebatur. Atquè illos eosdem; vbi paululum è curia egressi fuerint, et pelles suas rursum induere, togamquè Romanã deridere, quod impediat ensis eductionem. Apud nos exercitus Magni sunt, nostriquè serui Scytis sanguine coniuncti, qui, nescio quo infelici Fato in Romanum imperium influxerunt. Illi suos duces habent magnæ auctoritatis viros non solum apud eos ipsos, sed etiam apud nos. Quod malum nostra dedit socordia nobis. Præter eos autẽ milites, quos iam habent, seruos etiam nostros ipsis accessuros exstimate. Hæc igitur nobis munitio demolienda. Purganda sunt Imperatoris castra non aliter, ac cumulus tritici, cunctos autem Scythas Romani, quibus cum illis res est, manu et consilio antecedunt. Scythas autem istos, et

F nar-

*narrat Herodotus, & nos ipsi cernimus morbo ti-
miditatis laborare. Hi enim sũt, qui vbiq; terra-
rum seruitia explent, quique sedem stabilem nũ-
quam habuerunt, qui sedibus suis sæpè à multis
expulsi, nostra ætate ad nos venerunt, non ani-
mo bellandi, verum supplices, cum rursus fini-
bus suis moti essent. Cum autem Romanorum
mores, sicuti in supplices decuit, humanissimos,
& non arma experti essent, barbari, quàm par
fuit, gratiam retulerunt: Nam insolentes facti
benefitium non agnouerunt. Quo nomine cum pa-
tri tuo aduersus ipsos armato meritas pœnas de-
dissent, rursus, ad misericordiam eius confugien-
tes, supplices se vnà cum vxoribus suis ad pedes
eius proiecerunt. Ille vero supplicantes erexit, &
Belli socios asciuit, & ciuitate donauit, & om-
nium bonorum participes fecit, & partẽ Roma-
ni agri eis attribuit. At illi propterea quod pater
tuus mitem se eis præbuit, nos in hũc vsque diem
derident. Qua fama humanitatis nostræ etiam
vicini eorum ad nos veniunt, aduentant enim
sagittarij equites petentes, vt eos complectamur
illosque nobis vtpote multo se inferiores exem-
plum proponunt. Ad difficile est istos expellere.
Si me audies, difficultas illa facile tolletur, si mi-
litum numerum adaũxeris, si Romanos ad virtu-
tem excitaueris, si legiones domesticas scripseris
si aduersus barbaros istos animo vehementi, &
concitato vteris. Nam mox vel agriculturæ ope-
ram ipsi dabunt, vel eodem itinere, quo vene-
runt, fugam capescent, & annuntiabunt ijs, qui
trans Istrum incolunt, nõ amplius esse apud Ro-
manos illam facilitatem, sed eos ducem habere
iuuenem quendam excelsi animi, qui etiam inson-*
XIII. *tem reprehẽdere possit.* Hunc sermonem vati-
cinio plenum cũ audisset nec timuisset Ar-
cadius, factum est vt prouincijs barbari nõ
contenti, Italiam quasi Domum repeterẽt
paternam. *Viginti, & eo amplius anni sunt,
cũ inter Constantinopolim,* loquitur Hierony-
mus, *et Alpes Iulias quotidie Romanus sanguis
effunditur Scythiam, Thraciam, Macedoniam,
Dardaniam, Daciam, Thessaliam, Achaiam,
Ephiros, Dalmatiã, cũctasque Pannonias Got-
thus, Sarmata, Quadus, Alanus, Hunni, Van-
dali, Marcomanni instãt, rapiunt. Quot matro-
næ, quot virgines Dei, & ingenua, nobiliaque
corpora his belluis fuere ludibrio? capti Episcopi,
interfecti prèsbyteri, et diuersorum officia cleri-
corum, subuersæ ecclesiæ, ad altaria Christi sta-
bulati equi, martyrũ effossæ reliquiæ. Romanus
Orbis ruit. Quid putas nunc habere animi Co-
rinthios Athenienses, Lacedæmonios, Arcadas,
cunctamque Græciam, quibus imperãt barbari?*

Ep. 3. sub ann. 400. ex Sigon. de Occid. Imper. in Honor.

Hæc scribente Hieronymo ante irruptio-
nem Gothicam in Italiam, ab eis maximã XIV.
fuisse occupatam perspicimus partem. Ad
Alaricum regrediamur, qui Gotthis, Ala-
nis, Hunnisque aliquot subsequentibus ex
inferiore Pannonia digressus Tridentum
versus, indè per Tridentinum saltum in
Venetiam tunc prouinciam. 14. Kal. Se-
ptembris descendit; eò Fortuna duce.

*Ingressus, solo peragens cum murmure Bellum
Protento leuiter frangebat mœnia conto
Irridens scopulos quamuis adamãte rigentes* *Claud.*
*Turribus inualidis, fragiles procũbere muri,
Ferratęquè Getis vltro se pandere portæ.*

Ab omnibus, propè iam capta Roma, su- XV.
bactaque vno impetu Belli Italia cum cre-
deretur; multiquè iam de fuga cogitarent.
Redit cum exercitu Stilico, à quo tribus
prælijs barbarus profligatus aufugit.

Tuquè non paruum Getico Verona triumpho *Idem.*
*Adiũgis cumulum. Nec plus Pollentia rebus
Cõtulit Ausonijs, aut męnia vindicis Hastæ.*

Elapso Alarieo, Stilico accusatur, quòd
eum cum perdere posset, nolluerit, vt Ho-
norij ruina filio suo imperiũ erigeret. Quid XVI.
enim (teste Orosio) quod Alaricus sæpè
victus, sæpè conclusus, semper fuerit di-
missus? Post primam ab Alarieo inuasio-
nem Italię factam Anno 405. Radagaisus XVII.
Scytha depredandi cupidine illectus, cum
ducentis millibus armatorum (quadrigen-
ta millia dicunt alij) ruit in Italiam: Omni-
busquè Ciuitatibus Venetæ prouinciæ par-
tim vi, partim metu superatis, Romã pro-
perat. Cũquè *agmine ingenti* (Augustinus) *5. de Ciu. Dei*
*& immani iã in Vrbis vicinia cõstitutus Roma-
nis ceruicibus immineret, vno die tanta celerita-
te victus est, vt ne vno quidem non dicã extincto,
sed nec vulnerato Romanorum, multo amplius,
quàm centum millium prosternerentur eius exer-
citus, atque ipse cum filijs mox captus pœna
debita necaretur.* Aliorum tyrannorum, qui
barbarorum captata occasione in impe-
rium conspirarunt, subtieeo perfidiam; In-
terim Alaricus, qui Stiliconis dolo in Epi- XVIII.
ro Arcadij hibernauerat, vt temporis op-
portu-

portunitate, hostiliq; manu fortè faceret se-
ditionem, diù irruptionis tẽpus cum expe-
ctasset, se illusũ credẽs, Legatos Rauennã
XIX. ad Stiliconem misit, pecuniam poscens pro
mora, quam gratià eius habuerat in Epiro.
Agitata in Senatu petitione, conclusum :
auro vitam Romanis redimere. Interim
Stilico læsæ maiestatis conuictus ad capi-
tale abstrahitur supplicium. Stiliconis mor-
XX. te comperta, barbari noua mollientes Ala-
ricum sollicitant; ille autem inducias cum
Stilicone factas seruãdas opponẽs, Legatos
de pace ad Honorium mittit: qui nec Belli,
nec pacis gnarus; nesciens quantum posset
XXI. cõtempta barbaries, Alaricũ despiciens, nec
pacem quæsiuit, nec Bellum ordinauit. Re-
pentè igitur claustris Alpium Noricarum
refractis secundò irrupit Alaricus Rauen-
nam vsq; Occidentalis imperij sedem
terram date, vel Bellum accipite, clamans
cum Imperatoris esset (responderet Ho-
norius) legem dare, non recipere, ac
XXII prioris expeditionis vmbram obijceret in
futuræ mortis præludium : ira succensus
Alaricus (attend te quæso Honorij super-
biam, Alarici patientiã) ad vrbem progres-
sus, vltrò cinxit exercitu. Auxilijs desti-
tuti Romani, consentiente Honorio, quin-
que millibus auri ponderibus; argenti tri-
XXIII ginta; tunicarum sericarum quatuor mili-
bus; pellium coccinearum tribus milibus,
coacti sunt ab incendio patriam redimere.
Pacto fœdere, statimquè violato negauit
XXIV. Honorius stare promissis. Alaricus è cõtra
collacrymãs eius vrbis excidium, quæ orbis
caput erat, iterũm legationis titulo Episco-
pos misit hortatum, ne culpa sua sineret Vr-
bem Mũdi dominã incendio absumi; Sena-
tores, ad quorũ pedes iam prouoluti reges,
XXV. modo seruire barbaris; æquis conditionibus
pacem componeret. Alaricum paucis sed
honestis contentum contrà imperij hostes
strenuè se profuturum. Tanta Alarici mo-
deratione elati Romani, quasi Fortunam
clauo tenèrent, bellum indixère Alarico Is
Romam properans, ciuibus euocatis Ho-
norij exponit iniquitatem, Vrbem expu-
gnaturus, ni vnà secum Romani Honoriũ
cogerẽt ad salutẽ. O pia barbaries, cum Ro-
XXVI. mam tenet, Romã offert Honorio. Cessère

vndiquè augustiati Romãni, inobsidẽ Pla-
cidia Honorij sorore data. Alaricus occu-
pato throno, more insolito barbarorũ deco-
rũ ducẽs imperia donare, Attalo Vrbis Præ-
fecto imperialibus insignibus redimito au-
gustale renuntiat solium, Humanitate tunc
induta barbaries auida nõ tàm armis, quàm XXV:
moribus Romanos vincere. Pro sedibus
Gallia contentus Alaricus, cum ad loca si-
bi pergeret assignata, noua circumuentus
fraude Sauri (qui cum tercentis militibus
Gotthos iam pacatos percusserat) rabie ac-
census, Romam regreditur, vt dolum dolo
reprimeret insidijsq: Roma potitus, *Ad* X
*stridulæ buccinæ sonum, Gotthorum clamorem
lugubri oppressa metu domina Orbis Roma con-
tremuit? Vbi tunc nobilitatis ordo? vbi certi
& distincti nobilitatis gradus? permixta om-
nia, & timore confusa. Omni Domui plan-
ctus, & æqualis fuit per cunctos pauor. Vnum
erat seruus, & nobilis: eadem omnibus imago
mortis, nisi quia magis timebant illi, quibus fue-
rat vita iucundior. Capitur Vrbs, quæ totum cæ-
pit Orbem: immò fame perit antè, quàm gladio.
Et vix pauci, qui caperentur inuenti sunt. Ad* Augusti. ad Dem
*nefandos cibos erupit esurientium rabies, &
sua inuicem membra laniarunt, dum mater
non parcit lactenti filio, & suo recipit vtero,* Hieron. ep. 3.
*quem malè antè effuderat. Nocte Moab capta
est, nocte cecidit murus eius. Quis cladem il-
lius noctis, quis funera fando explicet!* Oh Ro-
manorum miseria, Oh infelix imperium!
suo in conspectu, suoquè in sinu cum ce-
cidisset Orbis, quantis lacrymis Imperator
duciturijstitium soluisse, & gemitu paren-
tasse? Nec gutta cecidit. Romam captam,
gallinam credidit, quã in delitijs Imperator
habebat. Et tu Imperator? galinarum quidẽ
non hominum. Nè retrocedas lector, vt Ita-
liæ miserimum attingas statum, vnum pro XXIX.
cunctis gallina loquatur, adeò pretiosa, vt
Cæsaris educaretur manibus, cum vndiq;
tyranni, barbari, pestis, fames, bella grassa-
rentur. Principes in captiuitatem, Reges in
derisum. Sacerdotes in oprobrium, Sãctua-
ria poluta, habitatores dispersi, ipsa starẽt in
gladio elemẽta. *Eccè subitò post Romã captã
à Gothis, discurrẽtibus nuncijs Oriens totus in-
tremuit. Ab vltima Meotide inter glacialem* Hieron. in epit. Fabiolæ
Tanaim, & Massagetarum immanes populos,

vbi Caucasi rupibus immanes gẽtes Alexandri
claustra cohibent, erupere Hunnorum examina
quæ pernicibus equis hac illucque volitantia, cæ-
dis, ac terroris cuncta complerunt. Aberat tunc
Romanus exercitus, & bellis ciuilibus in Italia
tenebatur. Insperati vbique aderant, & famam
celeritatis vincentes, non religioni, non dignita-
tibus, non ætati parcebant, non vagientis mise-
rabantur infantiæ: cogebantur mori, qui nondum
XXX. *viuere cœperant, & nescientes malum suum in-*
ter hostium manus, ac tela redebant. Hæc fuit
Honorij Imperatoris vel potius pecudis
gloria, sub cuius regimine in Pannoniam
Hunni: in Hispaniam Vandali, Alani, Sue-
ui, & Gothi: in Galliam Alani, Burgundio-
nes, & Gothi certis sedibus quasi hæredita-
Sigon. de Occid. Imperio in Constant. Augustulo. ria, & paterna Domo permissis, recepti
sunt. Nec satis ad tantæ molis excidium, ni-
si conspirarent domestici. Intra viginti an-
norum cursum octo tyrãni dilaniarunt im-
perium: & quod barbari non fecerunt, fece-
runt ciues. Sunt isti, Maximus, Auitus, Se-
nerus, Anthemius, Olibrius, Glicerius, Iu-
XXXXI. lius, & Mormillus. *Hi sunt* (*Sigonio teste*)
Sig. 14 de Occid. Imper. *qui ipsas prorsus Occidentis prouincias amise-*
runt: hi sunt, qui Romam iterum atquè iterum
à barbaris captam, incensam viderunt, hi
qui Italiæ dominatione exuti, nomen gloriamque
Romanam funditus euerterunt: hi deniquè, qui
clarissimum imperij Romani lumen, atquè inue-
teratam populis nobilissimæ gentis auctoritatem
penitus extinxerunt. A Rhætorium enim de-
fectione vsquè ad Caroli Magni imperium,
Romam, quæ omnibus antè esse formidini
solita fuerat, barbarorum rabiem horrère in-
cipientem, indè pati, tandem cadere neces-
se fuit. Nec visa est resurgere, nisi cum Ca-
Idem in Honorio p. 163. rolum Magnũ habuit Redemptorem, qui
Occidentis imperiũ in Mormillo, fatali no-
XXXII. mine, *Augustolo* dicto, ob imperij diminu-
tionẽ (quemadmodum versa vice ob incre-
XXXIII. mentum *Augustus* dictus est Cæsar) extin-
ctum literis, & armis subleuauit.

Hęc præmissa volo, vt ex Italiæ infelicissi-
mo statu, quę destituta patrono campus
erat ad explendam barbarorum libidinem
XXXIV. intelligamus, quale ius, qualis necessitas
vrgèret populos nouum Imperatorem eli-
gere.

Iam coronandi Imperatorẽ tàm in Oriẽ-
te, quàm in Occidẽte trãsierat ius ad regia-
rum Vrbiũ Episcopos, qui Patriarchę vo-
cantur multos antè annos Anastasij Dicori XXXV
Imperatoris, qui regnauit seculo V. Christi.
Hũc Euphemius Patriarca coronare distu-
lit, quoad data syngrapha polliceretur fidei
defẽsorem fore. Quod cum Anastasius affir-
masset, & syngraphã nominis subscriptio-
ne, & sigillo corroborasset, ab Euphemio est
coronatus. Idem seruatum in Leone I. qui
non prius ab Episcopo Costantinopolitano XXXVI.
Anatolio coronatus, quàm in manu Episco-
pi fidei professionem faceret. Quod inuaria-
bili more seruatum vsquè ad Carolum Ma-
gnum Occidentis Imperatorem per manus
Leoni Romani Pontificis redimitũ, more
accepto ad Imperatoribus Oriẽtalibus, qui
à Patriarchis Cõstãtinopolitanis primarijs
Græcanici imperij Pontificibus consecrati,
aurea donabantur corona. A Carolo Ma- *Onuphr.*
gno posteà vsquè in pręsentem diem Sancta
hæc inoleuit cõsuetudo, vt quandò Roma-
num Imperium in Imperatorem trãsfertur
hoc inter alia primum iuret, Catholicã reli- *Bulla Aurea.*
gionem defendere. Cum enim *clementiam* XXXVII.
tuam (aiebat ad Leonem Augustum Leo
Papa) *Dominus tanta Sacramenti sui illumi-*
natione ditauerit, debes incunctanter aduerte-
re, regiam potestatem tibi non solùm ad Mun- *Ep. 73.*
di regimen, sed maximè ad Ecclesiæ presidium
esse collatam. Vndè, & Isidorus dicit:
Principes namquè sęculi nonnunquã intrà Ec-
clesiam potestatis adeptæ culmina tenent, vt
per eandem potestatem disciplinam Ecclesiasti-
cam muniant. Cæterum intrà Ecclesiam pote-
stas necessaria non essent, nisi vt quod non præ-
ualet sacerdos efficere per doctrinæ sermonem,
potestas hoc imperet per disciplinæ terrorẽ. Hæc
si deficiat, è sacrilegis manibus Orbem etiã
ruere necesse, cum Imperatoribus datum
cruce potiùs quàm gladio sustinere super
humeros principatũ. Hinc non pauci Impe-
ratores fidelium communione priuati quia
blasphęmarum insania, Christi Sanctorum
què imagines deturpare sunt ausi. Ad rem
nostrã facit Leo tertius Imperator Constã- XXXVIII.
tinopolitanus, à Gregorio III. Rom. Pont.
extra ecclesiam positus, quià sanctas imagi-
nes è sacris ædibus abrasisset. In Imperato-
rem, Pontificis gratia, arma mouit Longo- XXXIX.
bar-

bardorū decimus octauus Rex Luitprādus;
cuius vmbra Sultus Leo Papa in Leonē cū
Petri Gallo cantauit. Etsi paulò post idem
Leo Imp. hæresiar. Luitprādus imperādi cupiditate motus, vr-
bē Romā obsidèret: nec mirū à perfido Im-
peratore edocti barbari, cū Italiā more lu-
porum ingressi, tētarent Ecclesiæ dilaniare
pastorem. Consueuerant Romani Pontifi-
ces, si quid mali ab externo hoste immine-
ret, auxilia ab Imperatore Constātinopoli-
tano petere, quod facere destitit Gregorius
hostem in capite Imperatorē expertus. Le-
XL. gatos igitur mittit ad Carolū Frāciæ Prin-
cipem (Tunc primū Ecclesiæ tutela ab Im-
peratoribus Constantinopolitanis ad alios
translata est) vt laboranti Ecclesiæ auxiliū
Platin. in Greg. III. ferret. Quàm benignè patrocinium susci-
piens Carolus, Luitprandū Regem amicū,
& compatrem rogat, vrbem ne obsideret,
neuè Pontificem vexaret, eo enim nil mole-
stius quicquam, aut grauius sibi fieri posse:
Grata Luitprando ea legatio fuit; Carolo-
XLI. què petenti vt Romana ditione sinè male-
ficio cederet, haud grauatè cōcessit. Quieuit
Sigon. in Luitpran. An. 738. Ecclesia vsque ad annum 752. cum Aistul-
phus protēdendi regni cupidine debaccha-
tus, armis maiori, quàm quisquā aliùs antè,
ope paratis ad vrbē ipsam procedit. Aistul-
XLII. phum placare cum, verbis muneribusquè
Stephanus II. Rom. Pont. conaretur sed
frustrà; ad Constantinū Byzātinum Imper.
missis Legatis, vt cadenti succurreret Ita-
liæ confugit. Verùm cum id inutiliter ac sæ-
piùs tentasset, ad Pipinum Francorum Re-
XLIII. gem, per eorundem Longobardorum re-
gnum, iter arripiens Pontifex ipse, incolu-
mis (Barbarorum ergà Pontificem reueren-
tiam mortales perpendite) Galliarum intrà
XLIV. peruenit confinia: vbi Carolus Pipini filius
centesimo ab Vrbe lapide, tertio idem &
Pipinus obuiauere Pōtifici: Pedesquè Pipi
nus ęqui frenum equitantis Pōtificis tenens
nunquàm discessit, donec vbi diuersaturū
collocaret. Paucos intrà dies delecto exerci-
tu, vnà repetunt Italiam; Papiam Longo-
bardorum sedem obsidione stringunt, do-
nec calamitatibus victus Aistulphus resti-
XLV. tuere Romanæ sedi, vi occupata iuraret. Iu-
ramento credens Pipinus in patriam reuer-
titur. Cū adhuc in itinere esset, Aistulphus
defecit, ter replicando perfidiam, quasi pue-
rulus, qui solum volitante ferula terreretur
Adueniente enim Pipino, supplex pacem XLVI.
petebat: regrediente Pipino, cuncta ferro
igne superbus deuastabat. Sic dum noua sol-
licitudine angeretur de frangendo fędere,
inter venandum ab apro aper percussus in-
terijt. Interim Francorum Regibus Ponti- XLVII.
ficiæ prò sedis honore sanguinē in Italia fū-
dentibus; Gręcanici Imperatores impia
barbarie martyribus ditabant Ecclesię the-
saurum. Constantinus Imperator vbiquè sa- XLVII.
cras demolitus imagines Constantinum re-
gię Vrbis Episcopum impietati suæ resistē-
tem verberibus necat, in locum demortui
Niceta Spadone sui sacrilegij conscio, dato.
Dum in Oriente sic Dei fatigatur Eccle-
sia, nō desuēre in Occidente tumultus. De-
siderius vltimus Longobardorum Rex hæ-
reditaria imperij libidine stimulatus, per- XLIX
turbandæ Ecclesiæ occasionem captauit; &
Paulo Pont. nondum mortuo, sed grauissi-
mè affecto, Totonem Ducem Nepesinum
ad sedem Apostolicam inuadēdam sollici-
tauit, eique secretò auxilia promisit. Tantis
fulcitus Toto Pseudopapam fratrem suum
Laicū intrudit, quem per vim sacris initiari Sigon. ad 767.
voluit. Seditione tamē suppressa, ac canonicè
Stefanus IV. subrogatus in Papam, Deside-
rius prætextu deuotionis Romam se ad vi-
sitanda Apostolorum limina confert, & be- L.
nignè in Vaticano exceptus in Constanti-
num adulterinum Pontificem probra simu-
lat, vt dolum occultet; mandauerat enim
Paulo Affiartæ Duci Vrbis, quem sibi mu-
neribus conciliauerat, vt Christophorum
Primicerium, & filium eius Secundicerium
enecaret, vndè tanti ciuis morte debilitati
Romani, arma sua terribiliora faceret, edo-
cens Pontificem, Potentium etiam deuo-
tionem timeret. Sequenti anno 770. non cō- Sigon. An. 769.
tentus turbasse Romam, Rauennam simili LI.
seditione conciuit; mortuo namque Sergio
Archiepiscopo, Michaelē Ecclesiæ Scrinia-
rium adhuc sacris nō initiatum, ad Archie-
piscopatū euexit. Seditio tamen, populi de-
uotione supprimitur, Leone Archidiacono
iustis comitijs in Episcopū electo, & à Pon-
tifice consecrato. Desiderius interim, iam
voti impatiēs, obsessurus Romā, loca Eccle-
siasticę

ſiaſticæ ditionis occupat ; reſtitutionem à
Pontifice poſtulatam negat, & quia Ha-
drianus eò tẽpore Pontifex pergere ad De-
ſiderium recuſat, ipſe cũ exercitu Hadria-
num petit. Hadrianus ab anteceſſoribus
edoctus Francorum implorare auxilia, Ca-
LII. *Puteau 3. Hiſtor. Inſubricæ. p. 185.* rolus iam paternis imbutus moribus Ponti-
fici ſuccurere; Deſiderium verò intẽpeſti-
uo tempore pænitẽret, vnà cum Fatis Lon-
gobardico imperio finem pręſcribunt: Au-
gebat terrorem Rolandus, & Oluerius, qui
copias ducebant. Locum vbi cõtra Deſide-
LIII. rium paci renuentem à Carolo Magno pu-
gnatum eſt, propter interfectorum ſtragem
Mortariam incolæ appellauere. Deſiderius
Papiæ muris incluſus, fame, & peſtilentia
exterritus, vel liberos etiam homines in de-
peratione comitare ſolẽt, videns regni ſui ci-
tharã cõuerſam in luctũ, extremo cõſilio ne-
ceſſario magis quã vtili deditionis accepto,
vxorem, liberos, Regiamquè permiſit Ca-
rolo, hoc vnũ in tantis quòd ab inuicto Ca-
LIV. rolo vinceretur. Carolus vniuerſo Longo-
bardorum regno potius, relictis Frãcorum
pręſidijs, Deſiderium vnà cum coniuge ſe-
cum duxit in Galliam. Sed protinùs terga
LV. vertente Italiæ ab eo auertit Italia. Conſpi-
rant omnes Longobardorum Principes, vt
Aldagiſo primogenito Deſiderij paternũ,
& hæreditarium ſolium reſtituant. A Saxo-
nico igitur bello Domum Carolo reuerten-
ti nunciatur, Rorgaudum Longobardum,
quem Foroiulienſibus Ducem dederat, in
Italia res nouas moliri; & iam cõplures ad
eum Ciuitates defeciſſe. Ad motus cõpri-
mendos, cum ſibi feſtinandum iudicaret,
ſtrenuiſſimum qu m quam ſuorum ducens
LVI. raptim in Italiã proficiſcitur, Rorgaudoq;
qui Regnum affectabat, interfecto, eadem
Eginar. An. 776. qua venerat velocitate reuerſus eſt. Tu-
LVII. multuantium ſecundus Aldagiſus Dux
Beneuẽtanus fuit; ſed timore Caroli regre-
dientis perterritus, vxore, liberis theſau-
ris in obſtagium miſſis placauit Caro-
lum. Interea Græcorum manu Aldagi- LVIII.
ſus, ſuorum Longobardorum corda ſol-
licitans, cum viribus, & virtutibus ve-
rè regijs emineret, Italiam repetit. Pugna-
tum eſt in Calabria magno ſi quando vn- *Sigonius.*
quàm antè aliàs, armorum ardore: cum, &
Longobardi fidem, & Greci virtutem pro-
bare Regibus ſuis, ſtuderent. Æquata per-
aliquot horas pugna: demùm Gallis incli-
nauit victoria. Galliam Carolo repetente
Leonis Pontificis hoſtes domeſtici ad per- LIX.
fidiam reuertuntur. Ad Carolum mutuæ
indè querelæ, quibus vt finem poneret, de-
nuò Romã properat, ibiquè magno plauſu
oculatus teſtis Pontificiã reſonat innocẽtiã.
Carolũ tàdem vt de Eccleſia benemerentẽ LX.
ob Italiam barbarorũ manumiſſam iugo;
Petri ſedem toties à tyrannide vindicatam
Gentilium; Prouincias fidei lumine illu-
ſtratas; Conſtãtino Byzãtino Imperatore,
& ſucceſſoribus de fide male ſentientibus,
iuſto, & ſpecioſo titulo decoraret, gratiſſi-
mus Leo P.R. ita exigente Eccleſiæ tutela,
ita poſcente Italiæ neceſſitate, acclamante
populo vnà cũ plebe, & Principibus, Occi-
dentis Imperatorem golrioſo ſalutauit elo- LXI.
gio: *Carolò Auguſto à Deo coronato, Magno, et* *Sigon. An. 801. in Carol. M.*
Pijſſimo Imperatori Romanorum, vita, & vi-
ctoria.Ità ter populorum corda fortiter re-
ſonarunt: quum Greci ſocordia, debilitate,
perfidia fatigati, nullius declarauerãt Italiã. LXII. 1
Quid enim imperium? niſi in homines fa- *L. imp. ff. de iuriſ. omn. iud. c. fall. a d. 4.*
cinoroſos aduerſio, Qui ſi non graſſarentur,
mundus non indigẽret Imperatore, vel
prouinciæ Regibus, deficiente materia, in
qua tẽporalis exerceatur gladius. Sed iam
Caroli Magni diebus Italiam neglexerant LXIII.
Byzantini Imperatores, adeò vt captam
Romam, gallinam crederent; Chriſti fæ-
dantes fidem, quam ſanguine tueri iuraue-
rant. Vndè non amplius ſub illis Italia, po-
pulus, nationes, vrbes, eccleſia, vacans LXIV.
imperium in vnum Carolum inclinarunt
qui conſolaretur eam.

Imperium an adhuc poſſit dici Romanum?

Cap. V.

1 *Imperium in perſonis non in cęmentis. 2. quomodo adhuc dicatur Romanum.*
3 *Denominatio non ab euentu ſed ab origine.*
4 *Ibi Roma, vbi Papa.*
5 *Byzantium cur appelletur Roma?*
6 *Electio Imperatoris cur in Germania Prin-*

cipes

1 SI Roma Imperij sedes, Mundi caput tot sæculis ab imperij ablata corpore, sub donationis lãguet tributo, imperium haud potest denominari Romanum. Dolet caput, igitur & cætera languescent membra. Capto Byzantio, Græci amissum lacrymãtur imperium. Depopulata Hierusalem, haud ãplius Israelitę ausi sũt tribunal erigere. Et Roma perdita, Romanũ stabit imperium?

Romanorum, & ego dicerem imperium perditum, si in lapidibus, & cæmẽtis non in personis consisteret; vt in Patauinos exprobat Bernardus Iustinianus. *Histor. Venet. 1.* Nauali prælio congressis Carthaginensibus, & Romanis Luctatio Catulo Consule apud Egates Insulas, cũ ibi Pæni omnes cecidissent; *Tanta victoria fuit, vt de excidendis hostium mœnibus nõ quæreretur. Superuacuũ visum est in arcem, murosque sæuire, quum in mari esset deleta Carthago.* *Florus lib. 2. c. 2.* Roma igitur non in lapidibus, sed in personis. Ita seditiosos milites alloquebatur Otho Imperator: *Quid vos pulcherrimam hanc Vrbem, domibus, & tectis, & congestu lapidum, stare creditis; Muta ista, & inanima intercedere, ac reparari promiscua sunt: æternitas rerum, & pax gentium, & mea cum vestra salus, incolumitate senatus firmatur.* *Tacit. 1. Hist. c. 84.* Appellatur igitur Romanorum Imperator quamuis Germanus vel Gallus, non nationis, sed dignitatis, & originis titulo. Tantũ enim confert translatio, quantum apud eum erat, qui contulit, [a]. Sed Romanum Imperium Diuina fauente clementia; Populique Romani consensu; nec non Imperatorum, & Principum pactis Carolo M. comissũ fuit; & indè in posteros canonicè electos; quid ergo prohibet imperiũ dici Romanũ? III.

Restaur. Cast. de Imp. q. 7. tom. 3. Tract. — *a l. tradit. §. 1. ff. de acq. rer. domin.*

Denominatio non ab euẽtu,[b] sed ab origine sumitur. Imperium quod modò geritur, illud est, quod Carolo M. oblatũ, ergo si tunc, & nunc Romanũ erit. IV.

b L. si proc. ff. mand. l. 2. C. de impon. lucrat. descript.

Ibi Roma vbi Imperator. Iustinianus cum Byzãtij degèret. Constantinopolim voluit Romã appellari. V.

Romam autẽ intelligimus nõ solum veterem, sed etiam regiam nostrã, quæ Deo propitio melioribus condita est augurijs. *L. 1. §. sed. de veter. Iur. enucleon.* Viennam, Parisios, nũcupabimur Romã: vel si Pampilonæ degat Cæsar, Pãpilona Roma erit. Hoc voto à Constãtino noua Roma appellatum est Byzantium, quia originis retento primordio, renouabitur vt Aquila[c] iuuentus eius. Etsi Imperium, & Sacerdotium fraternizent, cum ibi Roma, vbi Papa; vbi Papa, ibi Apostolorum limina, & Roma, & curia, & audientia: ibi erit Imperij sedes, vbi Imperator. VI.

Michael. Vlcur to. 5. Tract. q. 3 num. 102. Castel. de Imp. Tract. 10. § q. 77. c Ps. 102. n. 5. Martin. Laudem. Innocent. Abbas Baldus. Decius Felinus.

Sed quomodo in solos Germanię Principes, ex tãtis, septẽ tantùm trãslata eligendi facultas, si intra, & extra Germaniã trãsponi potest imperium? Hoc loco mouetur, ergo & illa? Non mouetur, nec portæ inferi prę-

prævalebunt aduersus eam; Cælitus eorũ fideicomissa vt crederetur electio (quę Legis Regię sedē tenet) qua Romanus Populus in vnum suam contulit potestatem, adhuc vndè, & quandò? latet origo. Circa annum Domini millesimũ 19. Calend. Iunij hora nona diei, Cometes, & fax ardens aperto Cęlo, cum latè longo tractu fulguris, tanto cum splēdore terris incumberet, vt etiā qui in agris, & tectis essent, terrerentur, euanescente hiatu, Serpentis figura visa est. Terrę motus indè secuti magni, & horrēdi; Preludium forsam futuræ constitutionis, quæ Anno quarto post, edi est ab Othone III. Imperatore, & Principibus imperij, vt in posterum non per sanguinis successionē, sed septem Electorum Germanię suffragia, imperium conferreretur. Vnde verò originem habuerit electio? testātur historici, Ludouico IV. extincto, Imperij Principes cōuenisse, & Othonem Saxoniæ Ducem Imperatorem sibi exoptasse: Othonē vero recusante, eius consilio, Conrado Duci Franciæ imperium obtulisse. Conrado Henricus Anceps succedit, & cum eo inoleuit consuetudo, vt à regni Proceribus confirmaretur, vsque ad Othonem tertium, qui destitutus filijs in comitijs imperialibus Principũ, septem electores instituit, vtquè Francofordię electio fieret, approbāte Gregorio V. Papa Saxone anno. 1003. Vel iuxta Onuphrium Panuinum sub Gregorio X. à quo etiam inuentum cōclaue ad inaugurandum Romanum Pontificem. Huic subscriberem, nam Gregorius V. regnauit anno 1200. & tamē Sigonio teste annos ducentos quinquaginta, & vltrà non à solis septem electoribus, sed ab omnibus ferè Germaniæ Principibus Imperator eligebatur. *Hi sunt maximi in Alemania, ad quorũ nutum pēdet electio ipsius Regni, quod est quasi ara Imperij Romanorum, Archiep. Colonię, cuius titulus est, sacri Imperij Proto Cancellarius, post honorē Archipresulatus, Archiep. Maguntinus, Archiep. Treuerēsis, Rex Bohęmiæ; Comes Palat. de Rheno; Dux Austrię, Dux Sueuiæ, qui et Comes Bauariæ; Dux Polon.; Marchisius de Miche; Marchisius Brādeborg; Dux Saxonię; Dux de Brunesuuic; Dux de Carātene; Dux de Melai; Dux Brabātię, qui et Louanię; Lādegrauius Thuringiæ; Marchio Misnię. Inter omnes hos Magnates supereminēs est Archiep. Coloniēs. qui coronare tenetur regē Alemanię apud Aquisgranũ ab ātiqua, et aprobata cōsuetudine.* Possent etiam conciliari Platina, & Panuinus dicendo, sub Gregorio V. solis Germaniæ Principibus datum Imperatorem eligere: sub Gregorio verò X. ex Germaniæ Principibus septem selectos, qui alijs patientibus, nec contradicentibus, Orbis Imperium vni ad placitũ demādarent. Huiusmodi electio tandē à Carolo IV. corā Principum celeberrimo, & frequētissimo cōuentu in Vrbe Metēsi, *Aurea Bulla* exarata est IX.
sub anno 1356. die 10. Ianuarij, publicataq; Norimbergæ. Librũ hunc ita describit Pileus Cardinalis. Prędictus liber erat scriptus in Pergam. in 24. follijs, cũ coopertura grossa, in quo erant scripta diuersa negotia sacrum imperiũ, & eiusdē Electores tangentia: qui quidē liber transfixus erat cum filis serices glauci, & rubei coloris inuolutis, cũ Bulla, seu sigillo aureo rotūdo Imperiali appenso, in cuius vno latere apparebat figura imperialis in maiestate sedēs, cũ corona imperiali in capite, habēs in manu dextera sceptrũ, & in sinistra manu pomũ cũ cruce desuper, modo imperiali: & à latere dextero clypeũ cum Aquila, & sinistro clypeum cum forma Leonis. In circumferentia vero legebātur hæc verba. *Carolus IV. Diuina fauente clementia Romanorum Imperator sēper Augustus, et Bohæmiæ Rex.* Ab alio vero latere, castrũ magnum cum duabus turribus, habens portam inferiùs in medio, cum literis: *Aurea Roma.* In circumferentia verò legebantur hæc verba: *Roma, caput Mundi, regit Orbis frena Rotundi.* Ex hac Bulla, quam Francofurti vidi, clarè constat, ad septē Alemaniæ X.
Principes spectare electionē, quorum tres sunt Prelati; reliqui laici scilicet. Archiepiscopus Maguntinus, Coloniensis, & Treuerensis, Prælati. [...]or laici, scilicet, Palatinus Comes Rheni, Dux Saxonię, Marchio Brādeburgēsis, & Rex Bohęmię olim Dux.

Magna Maguntia; Crassa Colonia, Treueris alma
Atque Palatinus Dapifer, Dux portitor ensis;
Marchio prepositus Camerę: Pincerna Boęmus
Romanum Regem statuendi, dant sibi legem.

Naucler. Palmer.

Christ. Matth. de 4. Monare. in Conrado.

VII. Glossa in c. 34. venerab. de elect. Platina in vita Greg. V.

Lib. de Comitiis. Imperat. Idem an not ad Greg. X. Anno 1257

VIII. Ex Parisio Sigon. l. 19 de Regno Italia.

Apud Marqu. Freber. in not. ad P. de Andlo. lib. 2. cap. 5. in ver. Bull.

Gloss. in cap. ad Apost. de sent. & re iud. in 6.

vel

Restaur. Castal. de Imper. q. 8. Tractat. 52. *Hi faciunt Regem seruantes ordine legem*
Hi statuunt dominũ, cunctis per secula summũ
Primum locum occupat Maguntinus,
qui tanquam Cancellarius Germaniȩ Col-
legij Decanus vacante imperio ius conuo-
candi habet. Treuirensis, cui ex Caroli
IV. constitutione primum conuenit vo-
tum, praxi tamen me remitto. Tertius est
Coloniensis, cuius est, Romanorum Re-
XI. gi diadema imponere: horum quilibet
in sua Prouincia prȩcedit. Maguntinus in
Germania, vbi Cancellarius, excepta Co-
loniensi Prouincia. Coloniensis in Italia.
Treuirensis in Gallia, & Arelatensi pro-
uincia. Post Ecclesiasticos, veniunt Lai-
ci, quorum primus est Rex Bohemiæ; In-
dè Comes Palatinus Rheni; Dux Saxo-
niæ; & Marchio Brandeburgensis: qui
omnes eodem ordine ab Archiepiscopo
Maguntino interrogantur, ipsique versa
vice Maguntinum perquirunt, vt det ip-
XII. sis votum suum. Electo Imperatore, Ele-
ctorum est, quod in Imperiali curia, Mar-
chio Brandeburgensis aquam lauandis ma-
nibus Regi Romanorum ministrat. Pri-
mum poculum Rex Bohemiæ, libera ta-
men voluntate offert, nam, & dignitate
Diadematis, & priuilegio liber est. Co-
mes Palatinus cibum affert. Dux Saxoniæ
Marschalcatus officium exercet. Comiti
Palatino Rheni secundus locus inter ele-
XIII. ctores datur, quia inter alios hoc priuile-
gio gaudet, vt iudex Cȩsaris sit. Non quòd
Bulla Aurea. Imperator Palatini vassallus sit, sed quia
pia Imperatorum inoleuerit consuetudo,
vt iure priuatorum in propria causa vti ve-
lint. Huic iudicio occasionem forte dedit
XIV. Traianus Imperator, cum gladium hisce
Xiphil. in Epitom. Dionys. verbis Prȩfecto Prȩtorij tradidisse legitur.
Si bonus fuero, eo pro me: sin malus contra
me vtitor. Pari modo Rex Bohemiæ respe-
XV. ctu Silesiæ subijcitur iudicio Vratislauiensi
Scrbad. p. 10. de feud. §. 1. & respectu ducatus Glogouiensis, curiæ il-
lius Ducatus Patribus. Archiduces Au-
p. 55. striæ cum sint immunes à iurisdictione,
XVI. ortis controuersijs, aliquem è suis vassallis
iudicem constituunt, coram quo conue-
niantur, & ius accipiant. In causa enim
Cuspin. in Austri. p. 37. propria adeo verum quod nemo iudex, vt
acusantes Iudæos, quod de se ipso Christus
testimonium perhiberet, redarguerit; *iudi-*
cium meum verum est, quia solus non sum: sed L. qui iurisd. ff. de omn. iud.
ego, & qui misit me, Pater: quasi Christi XVII.
deficeret iudicium, nisi Patris solidaretur Ioan. 8.
testimonio.
Hinc curiosum emergit quæsitum, cur se- XVIII.
ptem? non sex, vel octo instituti sint Electo-
res? Septenarius numerus mirificus est, quia Petrus Bongus.
numeri omnes, qui intra denarium sunt,
vel gignũt numeros, qui sunt intra denariũ,
vel gignuntur ab eis: vel simul gignunt, &
gignuntur. Solus Septenarius, nec gignit, XIX.
nec gignitur. Vnitas non est numerus, sed
principium numeri: à nulloque genita,
omnes sequentes numeros gignunt. Octo
à bis quatuor gignuntur, sed nullum gi-
gnunt ex his qui sunt intra denarium. Qua-
tuor gignunt & gigũtur: repetitus enim hic
numerus octo gignit, & à repetito binario
gignitur. Cum gitur soli septenario nec gi-
gnere natura dederit nec gigni: merito Phi-
losophi hunc numerum omnium Rectori
Deo assimilarũt. Nã quod neque procreat,
neque procreatur, immobile. Procreatio in
motu est, cum alterum moueatur vt gi-
gnat, alterum vt gignatur. Solus autem
nec mouet, nec mouetur antiquus ille Prin-
ceps & naturæ auctor, cuius; mago, septena-
rius numerus, meritò dici potest. Viua; ma-
go, istius Prĩcipis Imperator est, ergo septe-
nario mistico numero eligendus erat. Septi- XX.
mus numerus quietis est. *Et requieuit in die*
septimo ab omni opere suo quod fecerat, igitur Genes. 2.
qui quietem Orbi prȩstat

O Melibœe, Deus nobis hæc otia fecit
Namq; erit ille mihi semper Deus, illius arã
Sæpè tener nostris ab ouilibus imbuet agnus
Ille meas errare boues (vt cernis) & ipsum Virgil.
Ludere, quæ vellem, calamo permisit agresti. Eglog. 1.

Septenario numero designandus erit. Se-
ptimo numero cõgregàtur Electores, quia
veterũ traditionib; huic numero inest quȩ-
dã peculiaris virtus, & energia: vndè ab Hȩ-
bræis dictus est numerus *libertatis*: à Phyta-
goricis *Virginitatis*: ab Apuleio *Purificatio-*
nis. Romani iuris illud miraculum, quo
mortui loquũtur; Humanarũq; rerũ incon-
stantia fit cõstans, dico testamentum, septẽ
testibus voluere signatũ. Romam intra se-
ptẽ circũdedere montes: sunt isti Capitoli- XXI.

nus, Palatinus, Auentinus, Cælius, Æsquilinus, Viminalis, Quirinalis;

Septem quæ vna sibi muro circumdedit arces.

A quibus forsan Septenatius Electorum deductus, vt sic tota Roma Caput Orbis tantæ creationi videretur assistere.

XXII. Quærenti, cur de Germania tantùm fuerint Electores selecti? dic: non omnium quę
l. Nō omnium ff. de legib. à maioribus nostris tradita sunt, rationem
reddi posse. Imperij arcana adeò nubibus inuoluta, vt nec è tertio Cęlo reuertenti de eis loqui liceat. De Alemania fuerunt illi principes, qui super humeros portarunt declinantem ecclesiam,

XXIII. Quanto verò spatio temporis gaudeant
Electores in Cæsarem promouère? respon-
In c. ad Apost. de R. I. in 6. det Glossa: quòd licet in alijs electionibus
statuta sint tempora. Imperialis tamen ele-
c. nec pro de elect. c. 2. de conc. præbendæ. ctio temporis non angustiatur termino,
Vel dicas quemadmodùm Papa infra tres
dies postquàm conclaue ingressi sunt Car-
XXIV. dinales, eligi debet, aliàs diminuuntur ci-
bi gradatim descendendo ad panem, vi-
num, & aquam, vt celeriùs expediatur pro-
c. vbi periculum §. in conclaui de elect. in 6. uisio; ita Imperatoris procedere debeat ele-
ctio, quia & ipse procurator, defensor, &
aduocatus Ecclesiæ. Multoties enim vidi-
mus quàm periculosum fuerit vacans im-
perium: & cum melius sit rem intactam
seruare, quàm post vulnus remedium quæ-
c. cupient. de elect. in 6. rere, quàm citùs fieri potest, occurrendum
crit. Electus Imperator, vngitur, conse-
XXV. cratur, coronatur. Vt & Reges Franciæ,
Hierosolymæ, Siciliæ, Angliæ: sed isti for-
Restaur. Castal. de Imper. q. 1. sam ex priuilegio; alijs quod exquirendum
relinquimus. Imperator non oleo Chrisma-
tis nec in capite, vt Pontifex, sed oleo bene-
XXVI. dicto in bracchio. Nec obstat Altissimi ius-
1 Reg. c. 10. su in capite vnctum Saulem: nam à capite
in brachium vnctio translata, vt ostendatur
quantùm differant auctoritas Pontificis, &
Sent. 4. d. 23. Imperatoris potestas. Notat Diuus Tho-
mas non omnibus prouincijs vnam esse
consuetudinem, & quamlibet suo loco ser-
uãdam, quę iuris dicitur peritissimus cẽsor.
De Imperatore rotundus est textus in *cæ-
remoniali*, vbi brachium exprimitur. Con-
gruentia quod non in capite, sed in brachio,
Esai. c. 9. siue humero, vel in armo legitur. *Factus
est principatus super humerum eius.* Est autem
armus humerus, sed brutorum proprius hu- XXVII.
merus hominum

Densa iuba, et dextro iactata recũbit in armo. *Virg. 3. Georg.*

Sed in quo brachio vngi debet Impera-
tor? in dextero, in quo fortior, & excellẽtior XXVIII.
virtus refulget. In dextero potentia alludi-
tur, iuxta ilud: *Saluauit sibi dextera eius*[a] *Psal. 97*
Saluum fac dextera tua[b] *Me suscepit dextera* *a Ps. 59. b Ps. 68.*
tua[c] *Hęc mutatio dexterę excelsi*[d] *Dextera Do-* *c c Psal. d Ps. 117.*
mini exaltauit me[e] *Tenebit me dextera tua*. In *e Ps. 138*
dextera dignitas est; *sed a dextris meis, astitit* *Ps. 109.*
regina à dextris tuis in vestitu deauratio. In de- *Ps 44.*
xtera igitur vngatur, ad Aaronis analogiã, XXIX.
qui iussu Domini cũ à Moyse in Sacerdotẽ
vngendus esset, inter cætera hoc vnum pri-
mum, quod in auricula dextera vnctus est.
*Cum immolasset Moyses sumens de sanguine
eius, tetigit extremum auriculæ dexteræ Aaron,
pollicem manus eius dexteræ, similiter, et pedis.* *8. Leuit. n. 23.*
Vnctioni affinis est coronatio, quę olim tri-
plex erat; Germanica, quæ Aquisgrani ab XXX.
Archiepiscopo Coloniensi, & dicitur Fer-
rea. Lombarda, quæ Mediolani ab Archi-
prẹsule Mediolanensi, & est argentea. Au-
rea, Romana est, quæ ab ipso Papa Romæ
fieri consueuit. Sed iam à longo tẽpore duas
vltimas coronationes, Imperatores negle- XXXI.
xerunt. Rodulphus I. Maximilianus I. Fer-
dinandus I. Maximilianus II. Rodulphus
II. Matthias Ferdinandus II. Ferdinãdus
III. Leopoldus I. hodiernus ac gloriosissi-
mus Imperator, antecessorũ inherẽdo vesti-
gijs sine cõtrouersia, Augusto titulo ad mi-
nistrat imperium; nec vmquã Italiam inui-
sère. Sola Germanica coronatio in vsu est. XXXII.
Aquisgrani celebratur ferrea corona.
quia Imperij caput, celebris ciuitas, vbi ce-
lebrari consueuèrunt concilia. Aquisgrani *c. pendre caus. 36 q. 2.*
non alibi ob felicem recordationem Caroli *Hostien. de penit. & remis. § cui. ver cui.*
Magni qui Imperij Occidẽtalis fons, & ori-
go, cujus ossa ibi requiescunt. Aquisgrani
vt Caroli M. inspecto sepulcro, humanitatẽ XXXIII.
prę oculis habeant, & se cum cæteris reddi-
turos rationem villicationis suę vsque ad
nouissimum quadrãtem. Hoc voto Samuel
postquam Saulem totius Israelis Principẽ XXXIV.
Regẽque salutauit ad Rachelis remisit tu-
mulum. *Hoc* (inquit) *tibi signum, quia vn-* *1 Reg. 10. n. 1.*
*xit te Deus in principem: cum abieris hodie à me
inuenies duos viros iuxta sepulcrum Rachel.*

Quasi

Quasi diceret, coronam tibi obtuli; sed tu ad sepulturam perge: illi enim regius fastus te non eripiet, sed includet. Regnum suum
XXXV. auspicari à Domino Dauid iubetur, in Hebron regiam sedem collocando. At, cur non potius Hierosolymæ, quę totius regni Metropolis erat: vel etiam in vrbe patria Bethlehem vt Regia natalem sedem illustraret? dulci sono resonat Lyranus: in Hebron sepulti erant principales Patriarchæ Adam, & Eua: Abraham, & Sara: Isaac, & Rebecca: Iacob, & Lia: Vbi igitur vetera erant Patriarcharum sepulcra, ibi voluit Deus, vt regium exrueretur palatium: nō solum vt Dauid eorum imitaretur exempla, sed vt eorundem meditaretur funera.

Hinc perantiqua, & hodierna cærimonia, vt oleo Reges, & Pontifices vngantur. cō- XXXVI.
ponitur hoc ex aromatibus, cinnamomo, cinericij coloris, vt Regum, & Pontificum in cineres annuatur conuersio. Vnde Glos. int.
Reges iniecto cinere augurari, sit suę mortalitatis admoneri. Hoc voto dicerē Aquisgrani iuxta Caroli Magni sepulcrum Cęsarem consecrari.

Coronatur *Ferrea* corona propter fortitudinem, qua infideles vincere, & rebelles conculcare vocatur. *Ferrea* vt ferrei regni à Daniele prędicti nomen decusquè retineatur: easq; quaprimo vsus est Carolus M. vt de visu Principum Oratores testantur, XXXVII.

CAPVT SEXTVM.

De Iuribus electo Imperatori competentibus.

1 *Imperator æmulus est Pontificis.*
2 *Imperatorē Papa facit, nō Papā Imperat.*
3 *Carolo M. data Pontificis electio?*
4 *Laici electione Parochorum donati?*
5 *Facultate eligendi Papam non vsus Carolus M.*
6 *Electores Imperatoris dicuntur causa instrumentalis, principalis verò Deus.*
7 *Iura Ecclesiastica Imperatoris.*
8 *Mundi dominus Imperator.*
9 *Nō potest Imper. interrogari, cur ita facis?*
10 *In infideles ius habet Imperator, non Papa.*
11 *Imperatoris iura primò Regem facere.*
12 *Bohemia quandò in regnum erecta?*
13 *Mantua in Marchionatum erecta?*
14 *Capitis Iurisdictionem exercère in Principes Germaniæ an Imperatoris sit?*
15 *Post Papā primus locus Imperatori datur.*
16 *Imperator cur pomo rotundo vtatur.*
17 *Romanorum imperium æternum stabit.*
18 *Aquila Imperialis quid significet?*
19 *Aquila armigera Iouis.*
20 *Aquila cur vterētur Romanī, & quādo 22.*
21 *Aquilæ proprietates.*
23 *Aquila Imperialis cur biceps?*
24 *Aquila Imperialis nō biceps sed duæ simul.*
25 *Nicolai de Ponte responsio de Leone allato.*
26 *Nationum insignia cur obscura?*
27 *Antiqua Romanorū insignia, & moderna.*
28 *Historicorum adulatio, iniuria.*

I ELECTI Cęsaris ius vno ex primam verbo, Pontificis *æmulus* est. *Aemulamini charismata meliora.* Iste templi, ille dominij claues habet. *Quæ sunt Cæsaris, reddantur Cæsari, quæ Dei, Deo.* In Ecclesia Pontifex, in tribunali Imperator; ad pacem
c. 22. Hadrianus c. Ego Ludouicus 30. d. 64. vterque; animarum ille, corporum iste. Quanta Imperij, & Sacerdotij antiqua concordia, adeo sub imperiali gladio viuebant Pontifices, vt Petri sedem Imperatori committerent, quam meliori Imperator ipse distribueret. Inter plurimos II.
Carolus Magnus est, cui Pontificis delata est electio: non quod iure, Cæsaris esset, Petro successorem dare; si enim Pontificis potestas omnium in Orbe suprema non habet distribuere regna, nec tollere imperia, etsi eminenter in ecclesiæ thæsauris omnia contineantur; quomodò Imperator, qui ad altare si vt minister (etiam deficiente Sacerdore) accedar, vnà cum Saule regno priuatur, dominabitur altari; & post redargutum Papam, quòd

 Chri-

Christus legem soluere non venerit, sed adimplere; quia regnũ eius de hoc mundo non fuerit; ipse Domini arripiet crucem, & potestatem, quam non habet, vel potest habere, nec sibi tradere, alteri distribuet? Reuoluantur sacra monumenta, nec à Saule, Dauide, Salomone, & successoribus videbimus vnctum Pontificem, sed è contra à
III. *c. 22. Hadrianus d. 63.* Pontifice Regem. Turcarum est, Patriarchatus sub hasta ex ponere si Carolo M. vel alijs electio est data Pontificis, retributio
IV. fuit fidei, & obseruantię, quę propria deserens regna, Apostolicę sedi opem latura accurebat. Si enim priuilegij titulo Laicis dedère Põtifices, vt tamquam Patroni Ecclesiæ particulari, quam ædificant, reparãt, aut dotem assignant, de sponso idest parocho
De Iure Patron. prouidère possint: Quid prohibet iure patronatus quod speciale priuilegium est, vniuersalem Romanam ecclesiam ei nubere, quem condignum credit Imperotor? Nil quidem obstat, nam quod de partibus dicitur, replicari potest de toto. Pia tamen illa obseruantia, religio, quę ad pedes Pontificis humiliauit Reges, suasit Carolum, & Lodouicum iuri quæsito cedere, contentos à
V. Pontifice coronam accipere; & beneficij soluere partem, gratè accipiendo: vt septem Iubilęorum buccinis ex synagoga Ecclesia canere valeat. *Egredimini, et videte filiæ Sion Regem Salomonem in diademate, quo coronauit illum mater sua in die desponsationis illius* (Imperialis coronatio nil
Cant. 3. n. 11. aliud quàm desponsatio) *et in die lętitiæ cor-*
VI. *dis eius*, Huic desponsationi assistunt Electores tamquam instrumentalis causa, cuius principalis Deus est. Indè Imperialium
Castal. de Imper. q. 43 Tractat. 10. 5. diplomatum hæc est inscriptio. *N. Dei gratia* Romanus Imperator.

Supra in 2. & 3. cap. Ad iura venio Imperialia quæ Ecclesiastica vel politica.

Ecclesiastica Concilio assistere, ad Pon-
VII. tificis dexteram immediatè sedère; Ius primarium precum, idest, facultatem, Pontifi-
a Gail. 2. obser. 155. b Mar.a de Iarisd. cis a indulto, vel iure b patronatus. Cuiuslibet Germaniæ ecclesiæ vnum canonicum
VIII. ad placitũ, eligere. Vniuersalis aduocatia,
24. Mith. n. 14 vel defensio Romanæ Ecclesiæ, cuius titulo Mundi Dominus dici potest. Si enim Catholica Religio, cuius director Pontifex est, vbique toto terrarum Orbe diffunditur; *& prædicabitur hoc Euangelium in vni-* *Ad Rom. 10. n. 18.*
uerso Orbe. Et quidem in omnem terram IX.
exiuit sonus eorum, & in fines Orbis terrę *Castal. de Imper. q. 109 10. 5. Tract.*
verba eorum: & Imperium quod ecclesię gerit tutelam vbique Christi portabit vexillum: & ab ipso quærere cur ita faciat, sacrilegium esset. Indè potestatem in Saracenos, quã Papa nõ habet (*De his qui foris sũt nihil ad nos*) habet Imperator, vt Fidei cum frigescit zelus sub vmbra imperialis gladij tuti, verbum Dei euangelizare possimus. *c. gaudemus de diuortijs. Michael* X *Vlcur: de Reg. uuidi q. 2. n. 99. Tractat. Tom. 5.*

XI. Imperatoris Politica iura sunt, Regem creare, vnde Otho I. Diuo Venceslao Boemorum Principi regium detulit titulum; quamuis ille vir sanctus ab omni ambitione remotus, delatum non vsurpauerit: plus potens an Imperator in deferẽdo, vel Princeps in abstinendo? nescio. Cęterum Henricus V. Imperator post obitum patris sui, celebrem Principum conuentum Maguntię celebrans, secumquè reputans potẽtiam subditos, regiones, quos regebat Vratislaus XII.
sua voce Bohemię Regem declarauit, mãdauitquè Gilberto Treuirorum pręsuli, vt eundem cum vxore Pragæ vngeret, & coronaret. Sigismundus Io: Franciscum Gon- XIII.
zagam, qui Domini tantùm titulo Mantuę pręerat, ad Marchionalem dignitatem euexit.

Capitis iurisdictionem in omnes Germanię Principes exercere potest. Cũ enim sub Friderico I. ambigeretur, an ius esset XIV.
Imperatori iudiciũ capitis exercère in Principes Germanię, extrà accusati Principis, ditionem ac fines? extitit, qui pro Imperatoris iure sese ad duellum offerret. Et quia nemo conditionem accepit, secundum Imperatorem pronuntiatum est.

Imperatori post Papam primus dabitur *Abbas Vvsperg.*
in Orbe locus: vt fatetur Henricus Rex XV.
Anglię. *Ep. ad Frideric. Imper. Vuibol. Becbers lib. 1. c. 2. n. 6.*

Sic tamẽ, hic vt tu, qui me cunctosq; per Orbẽ,
Præcellis Reges, ius arbitriumque iubendi
Vt decet, obtineas: mihi sit parère necesse.

Præcedentia non solùm iure, sed consuetudine legitima vt in omnibus conuentibus, & Concilijs (videatur vltimum Tridentinum) Cæsarei Oratores inter omnes XVI.
laicos primum teneãt recubitum. Hinc pomo

mo vtitur rotũdo, quod vniuersi Orbis designat dominium cum ad Mundi similitudinem factum sit. Vel fortè cum pomum rotundum sit, ex sui rotunditate arguat in ipso Imperatore demi finem, & principium. Demitur principiũ cum à Deo immediatè venerit, & cum Orbe è chaos emerserit. Demitur finis quia Tertulliano auctore in
XVII. æternum stabit Romanorum Imperium. *Christianus nullius est hostis, nedum Imperatoris, quem sciens à Deo suo constitui, necesse est, vt, & ipsum diligat, & reuereatur, & honoret,*
Ad Scapula c. 2. *& saluum velit cum toto Romano Imperio, quousquè seculum stabit: tandiu enim stabit.* De ense, sceptro, anulo, armilla non scribam, sunt enim communia Regibus. Aquila in-
XVIII. ter imperialia insignia, mystica est. Eius nobilitas, fortitudo ex eo colligitur, quia eius pennæ si imisceantur reliquarum alitũ
Plinius 10. c. 10. pennis, extraneas deuorant: ita Romani ex solis cadentium regnorum cæmentis, & ruinis sibi composuere diadema. Aquila
Ibid. numquàm fulmine exanimata, ideo armigera Iouis. Territum sed numquam concussum Romanum Imperium, quia Summi Iouis armigerum (vt Aquilam fabula canit Ioui dimicanti contra Gigantes fulmina ministrasse) Summo Pontifici arma ministrat, vt à Philistinorũ manibus arcam redimat, rebelles comprimat, audaces humiliet. Aquilam inter insignia voluère Ro-
XX. mani, quæ cæteris auibus altiùs volans, semper tamen tellurem inspicit, vt superba edoceretur Respublica, etsi super reliqua exaltata regna, infra mortalitatem videre, & ex Persarũ Chaldæorũ, Medorum Græcorũque cineribus vitã haurire, timendo mortẽ.
Eccles. 7. *Cogita vnde veneris, & erubesce, vbi es inge-*
Sap. 6. *misce, quò properas pertimesce. Quotidie cogita de ratione reddenda de te, & subditis. Iudicium enim durissimum fiet his, qui præsunt.* Aquila
XXI. prędam diuidit alijs auibus, non sola comedit. Sic Imperator condiuidere debet subditis, regni bona: imperium gerendo tamquàm pater non vti dominus. Pullos contra Solis radios Aquila probat, & si lippos oculos habeant in terram deijcit. Sic humi, & pedemontani relinqui debent qui serui natura nascuntur, ad montis apicem subleuando, qui absquè pauore, etiam Solis signare maculas haud reformidant.

Quandò verò apud Romanos aquilę ino- *Lib 10. c. 4.*
leuerit consuetudo? ex Plinio Romanis le- XXII.
gionibus aquilam C. Marius in secundo cõsulatu suo propriè dicauit. Erat & antea prima cũ quatuor alijs. Lupi, minotauri, equi, aprique singulos ordines anteibant. Paucis antè annis sola in aciem portari cæpta, reliqua in castris relinquebantur vsque dum Marius in totum ea abdicaret.

Cur bicipitem aquilam ponat Impera- XXIII.
tor in insignijs, cum antiquitùs vnius capi- *De Imp.*
tis esset? variant Politici. Restaurus Castal. *q. 9. Tractat 10.5*
testatur Bononiæ vidisse priuilegiũ Henrici VI. Imperatoris sub anno 1196. V. idus Septembris manu Cõradi in fauorem Dominorum de Cattaneis de Montebello Bononiensium; in quo erat appensum sigillum cereum vnius aquilæ non bicipitis, sed vnius capitis tantùm, his circumdatu m verbis. *Filij hominum iustè iudicate.*

Biceps est Aquila ob imperij Romani, scilicet, & Costantinopolitani diuisionem.

Picta biceps Aquila hinc occasum, hinc dum *Blosius Pallad. apud Castald.*
aspicit ortum
Alter, ait, nostri est Cæsaris, alter erit.

Biceps Aquila quia vtriusque Consulis (qui aquila vtebantur) potestas in impe- *L. 2. §. exactis ff. de orig. iur.*
rium translata. Biceps Aquila, quià cùm Occidentis fines pacasset Carolus Magnus cum Nicephoro Imperatore Græco socie- *Iacob Curius.*
tatem ita iniuit: vt Orientem ille, Caroli verò Occidentem, bicipitis aquilæ auspicijs gubernarent: Indè bicipitis aquilæ initium. Cuspinianus verò de bicipiti aquila aliter ex Suetonio recenset, & Velleio Paterculo. Qnintilio (inquit Varone) à Germanis circumuento, sub Augusto tres legiones Romanæ cæsæ, signa rapta, aquilæ duæ captæ, quas loco insignium Germania XXIV.
adhuc retinet. Non enim biceps est aquila sed duę simul, quarum altera alteram expansis alis obtegit. Tertiam signifer legionis tertiæ ablatam, palude demersis, ne in hostium manus veniret: alioquin tres haberent Germani Aquilas in insignibus imperij. Nec vmquam hæ redditæ sunt Imperio Romano quod Parthi fecerunt. Et propterea de illis iure vt autę victorię, nunc etiam imperij insignibus Germani gloriantur. XXV

Hęc

Hęc de bicipiti Aquila, quę vti imperij arcanum nec Principibus vulgatur. Interrogatus quondàm Nicolaus de Ponte Venetus Senator à quodam Legato *vbi nascerentur alati Leones?* respondit, *vbi bicipites Aquilæ*. Sacris, prophanisq; constat
XXVI. arcanis, cuiusquè gentis Principes ad terrorem malorum, quo sanctiores, venerabilioresaugustioresque forent,insignia
XXVII. quæpiam Imperij sumpsisse: Ita apud Romanos,fasces duodecim cum securibus, totidem apparitores, ignisquè, qui Imperatoribus pręgerebatur, sacra fuere Principatus: sicuti apud Persas aureum simulacrum, Hebræos vnctio. Germani Imperatores hastam, coronam spineam, clauos (quibus Christum seruatorem nostrum excrutiatum) insuper ensem, purpuram, diadema Caroli Magni progerere secum solebant: sicuti adhuc nostro ęuo Prefectus prætorio,quem Marescalum,hoc est maiorem aulæ nũcupamus,strictum ensem Cęsari præfert. Illa Imperator Sigismũdus Cæsar Augustus auorum memoria Norimbergę condidit: vbi quotannis conceptis ferijs, magna populi,qui vndique coit, frequentia, monstrantur, & antiqui Imperatores secum veluti pecularia sacrosancti imperij penetralia,Cæsareęque Maiestatis auspicia circumferebant: vt in hunc vsque diem Norimbergenses ad Aquas Graneas quandò designatus Princeps de se consuli Superos iubet, & solemnibus cæremonijs inaugurari solet, deportant. Hæc de Impe- *Auentini.*
riali culmine dicta sufficiant. Nam magni- *l. 5. An. Baior*
tudo Imperij efficit,& multitudo rerum gestarum,vt nequeant omnia acuratè prescri-
bi. Si quidem in Vrbe multa quotidie penè XXVIII.
fiunt,& in prouincijs,quæ subiectæ sunt imperio,vt ea nemo certò sciat, præter eos, à quibus geruntur,plurimi ne audierunt quidem gesta esse. Multa verò,quæ numquam acciderunt,omnium sermone celebrantur: multa quoque silentio prętereunt,quę acciderunt: cętera ferè narrãtur aliter quàm facta sunt. Ferèquè omnia dici fieriue putantur in gratiã Imperatorum, aut eorum hominum; qui plurimum apud Imperatores possunt. Quę de Imperatoribus restant, ex *Dion. Nicæus in Aug.*
historiarum prosequar monumentis.

CAPVT SEPTIMVM.

CAROLVS MAGNVS

Occidentis Imperator I.

1 *Hieroglyphici explicatio.*
5 *Childerici depositio, Pipini coronatio* 45.
6 *Caroli M natiuitatem stella præmonstrat.*
7 *Studia Caroli M.* 47.
8 *Ventorum diuisio à Carolo M. facta.*
9 *Ciuitates, Episcopatus, & Monasteria quot extruxerit Carolus M.?* 18. 55.
10 *Aquitaniã nouẽ diebus subegit Carolus M.*
11 *Saxones vicit Carol. M.*
12 *Desiderium Regem Longobardum viuum, capit.* 50.
13 *A Vasconibus inter insidias victus Rolandum amitit* 51. 14. *Mauros in Hispania vincit.*
15 *Tassilonem Bauariæ Principem in Monasterium detrudit Carol. M.* 52.
16 *Gentes ab eo Subactę.* 8. 17. 53.
17 *Godefredus Rex Danorũ in Carolum M. mouens, à famulo occiditur.* 54.
18 *Sancti Carolo M. bellanti assistunt.*
19 *Leonem Papam à Longobardis depositum in sedem restituit.*
20 *Pontificem iudicare renuit.*
21 *Sepulchrum Christi liberat.*
22 *Saxonibus tributa donat, vt ecclesiæ decimas soluant.*
23 *Byzantinus Episcop. S. Sepulchri claues Carolo M. donat.* 56.
24 *Episcoporum iudicia dicit inappellabilia.*
25 *Romano cantu Gallos modulari iubet.* 57.
26 *Sacram scripturam mendis purgat.* 58.
27 *Militibus congredientibus mandat Episcopos orare.*
28 *Ieiunio milites ad prælium armat.*
29 *A S. Iacobo certior redditur de salute militum in bello cadentium.*

30 *Im-*

RVentem Orbem armorum, literarumquè fulcro in hieroglyphico Palladis, & Martis, sustinens Carolus, cuius scabellum Longobardorum Rex Desiderius, Imperatoriam Maiestatem armandam literis, & armis instruit decorandam. Virtutum Chorus vti Religio, Iustitia, Pietas, Fortitudo, Prudentia qualia aulam erudiant, Regibus sunt documentum.

Micylli antiquum Epigramma de Carolo M.

Francorum primus vel Romanae hic imperat Vrbi,
Pontificis iussu lectus in imperium.
Saxones, ac Hunnos domuit, longosquè Sueuos Trith.
Et docuit Christi Teutona regna fidem.

Distichon eiusdem de eodem.

Magnanimus totum pacuit Carolus Orbem,
Grandaeuum hunc laterum tollit acuta luès.

EPIGRAMMA.

Pro Hieroglyphici intelligentia.

IN se tota ruit conuulsi machina mundi,
Quem Fortuna rotae praepetis instar agit,
Accurrit Carolus Fortunà maior, & Orbem
Sustinet, hinc Martis, Palladis inde manu.
Scilicet hic Mundum potuit firmare labantem,
Dum virtute animos, viribus arma regit.

Comes Caesar Plouenus Nobilis Venetus.

ALIVD.

CAROLVS *hic Magnus, Regum seù Maximus Atlas,*
Regno ex Gallorum venit ad Imperium.
Occiduum quamuis, Oriens vbi sustulit Orbem
Praecipitem, constans hunc super Astra tulit.
Relligio, & Pietas, Astraea, & Musica, Virtus
Cuncta simul Regem tunc cecinère Ducem.
Postea, ne Mundi quatiatur machina; Pallas
Consilio, ac Armis Mars, quoquè firmat eum.
Quò fugis, ò quò Rex? Hem tot post praelia inctum,
Te DESIDERIVM, *dura catena domat.*
Barbariem domuit; statuit post Bella, triumphos;
Regibus è victis alta trophaea premit.
Maior Alexandro datur, & qui Caesare Maior,
CAROLVS *Imperij Gloria prima fuit.*

M. Ant. Moles Neapolit. Sacerdos.

Kránt. 2. Sax. cap. 4.
XI.

Sed durius Bellum in Magnum
Saxones saxa colentes,
Deum credere, Deos negare,
Nouus vrget apostolus.

Martem adorabant, Irminsul vocâtes. sub tit. Dux ego Gêtis Saxonû *Krãtz. lib. 2. cap. 9.*

Æmulus Mars Gallicus Saxonici Ma rtis
Recisis Idòlo manibus *Ann. 772*
Ante hominem procidère Dij.
Armis non religione Saxones victi
Vt saxa Carolo abeunte ruebant
Nemo fidelis Principi, qui infidelis est Deo.
Proni ad lauacrum, proniores ad maculas,
Eo nouas lauare sordes fidentes,

Eginardus p. 98. V. Caroli. M.

Nec æstimare satis,
Ad horum vtrum precipites.
Septem vicibus debellati,
Quia pugnabant pro dæmone
Nec in septimo inuenère requiem:
Octauum
Bellum non fuit, sed carnificium

Krantius lib. 2. Saxon. cap. 23.
XII.
Exinde Saxonia pacato Vedechindo pacatiora inuenit tempora.

Vbi deglubita est Saxonia *Ann. 785.*
Quia à bono pastore tondi ægrè tulerat. At
At *Miserendi Deus*[49] *non oblitus*
Tertium supra trigesimum fatalem annum
Vedechindus Centurionis exclamauit voce;
Credo filium Dei crucifixum,
Regalia Episcopis dantur
Quum infrenem populum non arma, sed Religio pacasset
Interim Romæ Satan
Videns sine gladio Petrum
LONGOBARDIS
Vinctos tradidit successores

Sigonius de Regno Italiæ. Aimoinus. Aimoinus lib. 4. c. 70.

Accurit Carolus
Captiuam ducens captiuitatem: *Ann 774*
Ducentosque sex annos
Nationum princeps Italia Longobardico catenata ferro
Carolo manumittitur redemptore.
Et in DESIDERII[50] fatali nomine
Longobardorum desideratur imperium.
Verùm *Quià faciliùs vincere, quàm tueri*
Expeditiùsque Manus nostræ rapiunt, quàm teneant

Longobardi Duces vnà cum Adalgiso Desiderij filio numero septem debellantur à Carolo Eginar.

Ignis, qui sub cineribus latebat
Septem erùpit in flammas.
Longobardorum etsi teneret caput;
Haud vincere potuit,
Priusquam septem percuteret membra.
Venenum agnouit in cauda

XIII.
Non vna vice Carolum Hispaniam petisse concordant: de tempore discordant vel Sub anno 808. iam septem

Ex Alpibus[51] Pyrrenæos transgreditur saltus
Vbi Gentilitatis Luna, Fidei fatigante Solem
Semel à Vasconibus inter insidias deuictus Carolus
Vt homo patuit:

vel cũ Eghinardo sub anno. 778. Sabell. Regino. Amoinus lib. 4. cap. 72.

Et inter Gallicos proceres ROLANDVM perdidit,
Extinctum siti, quem non restinxerat ferrum.
Bis tamen victor in Hispania Aphricam strauit:
An Cœlo, vel Carolo dicam? nescio, ceciderè
XIV. Duo Reges in catenis, regna quatuor in tributo.
Bello forinseco ciuile est affine;
Vbi omnia misera,
Sed nihil victoria miserius.

Mariana lib. 7. c. 11. Eginar.

Moris est Prouidendo foris, ignorare Domi.
Bauariæ Princeps Tassillus cum affectaret diadema; An. 788.
Habuit, quùm tonso capite
Prophanum mutauit in sacrum.
Carolus vt sibi rolleret inimicum
In Ascererio, Deo obtulit amicum;

XV. *Tassillus ducta Desiderij filia, ipsa instigante ad Desiderij vindictam in Francos concitauerat Hunnos Eginar. Annal. 245. Amoinus. L. 4. c. 72.*

Deditis Britannis, victos Austriacos
Ignouit puniuit
Et quos cæcauerat dominandi libido
Excæcauit, & ferrum.
XVI. Vt ducere nescientes, ducerentur.

Regino. Eginar. in vita Caroli. tom. 2. Anal. Francor. p. 98.

Hungari
Contra duos haud Herculem posse credentes, An. 791.
Triplici Rege duce inuadunt Carolum,
Funiculum triplicem difficilè rumpi securi.
Sed quid! Satanæ triplicata carena
Contra funiculum illum, qui trinus, & vnus?
Quia *Regnum in se diuisum desolatur*,
Vnus moritur, alrer capitur;
Tertius
Quod retinère non valuit, donauit;
Allata Victoria
Cum ferretur super montes, & maria;
Vnus
Cædebat centum, Centùm profligabant
Mille.
Frisij, Liuonij, Bulgari, Bohemi
Pannones, Histri, Dalmatæ, Liburni

Annales Francorum tom. 2. Baronius.

Viderunt Carolum, sed fulminantem
Ego sum, cum intonuit,
Ceciderunt semiuiui retrorsum.
Danorum Rex GODEFREDVS
XVII. Gothis, Nouergis, Cymbrisque collectis An. [illegible]
Regnorum proditione Carolo bellum indicit.
Proditione vindicatur proditor,

Eghinardus In vita Caroli. Krantius lib. 1. Metropol. c. 17. Regino.

Carolo amica fors
Ne belli alea eius luderet triumphos,
Satellitis manu cædit,
Indignus traditor imperatorio cadere gladio;
Tantis spectaculis
Interfuisse Diuos Fama testatur;
XVIII. Veneratur Imperator,

Nactus

Mutius lib. 8.

Nactuſque victoriam promittit templa.
Cœlicum commilitonum fuêre ſtipendia,
Epiſcopatus [15] vndecim,
Tot monaſteria, quot alphabethi literæ.

Leo III. lingua & oculis orbatus ab inimicis: miraculosè illuminatur. Sigon.
XIX

Pontificibus Romæ vinctis
Adueniente Carolo, *An. 799.*
Lumen refulſit in habitaculo:
Percuſſoque latere Petri

Platina in vita Leonis III.
XX.

Leoni cum viſum. Manus Domini reſtitueret manus *An. 800.*
Caroli gladius reſtituit pontificatum.

XXI.
Henricus de Erphordia in vita Constantini z. 69. ex Helimando. Ptol. Lucensis. Io. Chemensis Archiep. Salzburgen.

Pontificis electus in iudicem, reſpondit
Hominis adorare, Dei eſſe, Deum iudicare.
E Cœlo petita pontificia poteſtas ſoli Deo debet innocentiam.
Chriſti ſepulcrum
Sarracenorum oppreſſum barbarie liberat:
Ita decebat Ab eo redimi Chriſti tumulum,
Qui Petri vindicauerat thalamum.

XXII.
Saxonibus vectigalia Carolus donat, saluis tamen Episcoporum decimis.

Fidem, quam Chriſtus redemit ſanguine
Carolus à Saxonibus coemit prætio,
Quãque Stylo ferreo nõ poterat carneis inſculpere cordibus;
Donato tributo, imprimit animo.
Mundi moderator & arbiter
Vectigalia Regum donauit.

XXIII.
Regino, Baronius in epitom. sub anno 796. alij dicunt missas à Gregorio Papa vt in cap. 010. Gregor. Turonen. append. Vel à Persarum Rege.

Petri colonus
Eccleſiæ decimas Gentilibus etiam impoſuit;
Byzantinus [16] Epiſcopus videns Carolum in telonio
Quaſi publicanum ſtare pro Petro, *An. 7*
Hieroſolymæ miſit claues:

XXIV.
Auentinus.

Si enim cuſtodiebat gazophylatium
Poterat, & cuſtodire ſepulcrum.
Rationem villicationis ponens
Ad vltimum vſque quadrantem voluit
Sacerdotis iudicium albo ſignari lapillo.

XXV.

Galliæ [17] & Romæ

XXVI
Auentin lib. 4.
XXVII.

Vt tolleret diſſonantiam *An. 787.*
Inter Gallicos choros, Romano modulatus eſt carmine:
Moſaicas [18] ſi Eſdras leges
Chaldaica combuſtas flammare parauit,
Carolus inſcitia corruptas reintegrauit.

Theganus de gestis Ludouici numero 7. Exemit Episcopos feudatarios ab onere belli, quo tenebantur. id. p. 826. Thesaur. annot. 86. in vita Caroli M.

Nouus Moyſes *An. 770.*
Dum arma gerebat in caſtris:
Voluit Epiſcopos lacrymari in choro.
Gentilitatis muros

XXVIII.
Iacobus de Voragine.

Tubis potiùs, quàm harpagonibus diruẽns;
Milites, quos hoſtis reficiebat ferculis,
Ipſe luſtrabat ieiunio.
Machabæo ſecurior

XXIX.

Sanctorum Iacobi, & Dionyſij ſponſione inſonuit:
Martyres in Cælo ſurgere,
Qui cadebant in terra milites.

XXX.
Imperij diuisa Græcis transigentibus facta sub Irene, Nicephoro, & Michaele Imperatoribus. Krant Aventin. Baronius. Sigonius sub anno 800. Platina. Quùm Leone III. auctore, & coronante, populus Romanus Carolo imperium detulit.
Pro Fidei tutela eliguntur Imperatores, quo titulo primus omnium salutatus est Carolus. Gretserus. c. 4. in apolog. pro Baronio.
Carolus canonizatur. Baron. An. 814. Em. Thes. adnotat. 104.

Hisce præconijs
Transactionis, Belliqueiure, Deus, Homo
Non Pharaonis, sed Mundi Deum faciunt.
Barbarie vndique fatigatum Imperium
Regnantisque IRENÆ imperitià nullius factum
CAROLI virtuti declaratur in præmium.
Cælo, terraque clamantibus,
Carolo Augsto à Deo coronato,
Magno, & pacifico Imperatori — *Ann. 800. Mense Decembris.*
Vita, & victoria.
Natalis fortè Seruatoris erat
Cum Imperatorem, Fidei defensorem LEO rugijt,
Dei cum sit, Orbem redimere
Cæsaris est protegere. — *Anno Canonizationis 1166.*
Reposita illi corona iustitiæ,
Descriptus [60] est moriens in libro viuentium:
Debebat Petrus Cælorum Carolo aperire ianuas;
Si Petro Carolus Romæ reserauit valuas.

XXXI.
Annal. Engolis Lauauit, idest baptizauit Mauros.
Ex cruce rubea, quam conspexit in humeris, milites morituros cognouit.

Adhuc viuens
E libro Vitæ regimen didicisse monstrauit.
Fidelior Moyse
Aquà absquè virga de petra manante — *Ann. 773.*
Triduò sitientem recreauit militem, Æthiopemque lauauit,
Cæli lumine, mortis intuens vmbram
Cruce signatos milites perituros in acie

XXXII.
Fatum sanomodo accipias.
Quantum sollicitus de fide catholica fuerit in Hispania, vide eius epistolam in 3. tom. Concil.

(Quasi fores clauderet Fortunæ) Sacello inclusit,
Vbi sepulcra signa fuère inæuitabilis Fati.
Admiramur, non eludimus Astra.
Tali panegyri Carolum dices hominem?
Dei non est inhiare alienis.

XXXIII.
Caroli vitia.
Orientem occupare tentauit Thesaur. annot. 64. vita Caroli Mannot. 9. vita Adalgisi.
Quatuor pelices habuit Mathalgardem, Fersuindam, Reginam, Adelindam, Eginar. vita Caroli M. Auentin. 4. Annal. Krantz. lib. 2. Pantaleon. p. 2. fol. 6.

Orientis libido, Occidentis questa est latro cinium.
Excuso, Rex erat.
Sua retinere priuatæ domus,
De alienis certare
Non tam personæ, quàm dignitatis est vitium.
Seruile credens
Vt bouem cornu, sic hominem voce ligari
Fecit ex thoro lupanar.
Scholam patris ingressa filia [63] inuenta est mater,
Priusquàm pudoris cingulum solueret maritus.
Peccator Carolus fit Dauid pænitens

XXXIV.

Lacrymarum fonte renatus.
A Caroli pænitentia
Discens Dominus mutare sententiam
Hædum conuertit in Agnum;

XXXV.
Eginar. ib.

Syngrapham [64] suo mitens rubricatam sanguine,
Qua, pacti iure, Angelo Duce, Cælum reposceret.

Krantz. Saxon. 2. cap. 20.

Septuagenarius limen subit securitatis

XXXVI.
Theganus n. 8

Regni anno quadragesimo, Imperij Decimoquarto. — *Ann. 814. Mense Ianuario.*
In septimo semper Diuinitatis numero

Septi-

XXXVII. Septima Sabbathi requiescens,
Orbem sustinendo, qua Deus quieuerat, extruendo.
Christi æmulator adinuicem instituuntur hæredes:
Filiorum curæ Ecclesiæ demandata tutela.
Aquisgrani quasi in cathedra tumulatus est, Sedens
Vt viui edoceremur à mortuo.
XXXVIII. Cilicio inuoluti sunt cineres:
Quo adhuc viuens sacco pro sago præcinctus,
Puluis meditabatur, se in puluerem reuersurum.
Euangelium manu tenebat,
Præseferens; *ex hoc didici bene mori*.
Gladio cingebatur
Pretiosum Crucis in diademate lignum,
Paratus pro Christi fide resurgere armatus.
XXXIX. Scabellum pedum *Desiderius* erat,
Vel quod iste *Carolum* ad inferos vsque sequeretur,
Vel quod ille *desiderium* ad superos traheret in triumphum.
Vanitas vanitatum,
De cineribus triumphant cineres.
Desiderij ossa facta sunt Caroli currus.
Humiles habitant in sepulcro,
Et mors, quæ omnia soluit,
Animo Reges coniungit.
XL. Sepulcri titulus est in pedissequo
Vis dignoscere Carolum, inspice Desiderium.

Auentin. l. 4. Annal. Egenar. vita Carol. In Basilica D. M. Virginis. Monius de Strada. Egenar. ib.

Brocchius hist. Aquisgrani. Maier. Annal. sub anno 774.

EPITAPHIVM CAROLI M.

Sub hoc conditorio situm est corpus Caroli M. atque Orthodoxi Imperatoris, qui Regnum Francorum nobiliter ampliauit, & per annos XLVII. feliciter tenuit. Decessit Septuagenarius Anno Domini DCCC. XIIII. Indict. VII. Cal. Febr. ætatis 72.

Aliud Epitaphium

Francus eram, mihi Franca fides Germanàque Virtus
Promeret Imperium, Romule Magne, tuum.
Magnus eram bello, magnus pietate Deorum:
Omnia virtuti peruia facta meæ.
Scit Desiderius, scit Saxo, Sclauus, & Hunnus,
Cimber, Aquitanus, Bojus, Iberus, Arabs.
Magna fuit Sophiæ mihi cura, Deique per æuum:
Dum doceo Christi Teutona regna fidem.
Dum mansura pio Superis do munere templa,
Dum facio Musis otia tuta Sacris.
Quantus eram, Christo nunc tantus in æthere viuo:
Pacato febris me necat orbe senem.

Nicolaus Reusnerus.

Caroli Magni Vxores, earumque effigies.

XLII. GAlliena Hiſpana, Galaſtriæ Regis Toletani filia, prima vxor Caroli Magni Imper. Hermingardis, aliàs Theodo-
Auentin. 4. Ann. ra, Deſiderij Longobardorum Regis filia, ſecunda vxor Caroli Magni Imper. repudiata tamen poſt coniugij annum.

Hildegardis, HILDEBRANDI Ducis Sueuorum filia: vel cum alijs, ex nobili GODEFRIDI Ducis Alemannorum familia nata; niſi dicamus Godefridũ familię caput: Hildebrandum Hildegardis patrem. Ex qua ei nati ſunt. Carolus Christ. Matth. in Carol. M.

Francorum Rex: Pipinus Italię Rex ante Patris obitum mortui: & Ludouicus Pius Imperator. Filię etiam quatuor ſecundum quoſdam; octo ſecundum alios, quarum fuere nomina: Rothrudis Conſtantino Leonis Imper. filio deſponſata: ſed coniugium impeditum fuit ab Irene Imperatrice Conſtantini Matre. 2. Bertha. 3. Ghiſela. 4. Hildegardis. 5. Adheleida. 6. Bellixandra. 7. Imma. 8. Gertruda. Moritur Hildegardis An. C. 783. Calen. Maij: poſtea die 12. Iullij, Mater Caroli M. Bertha diem quoque ſuum obijt.

Irmentrudam Sororem habuit Hildegardis Imperatrix, de qua fabula vel hiſtoria apud Bucelinum *p. 3. Hiſtoriæ Agilolfingicę*. Ex arce deſcendens Rauenſpurgenſi, in fęminam incidit pauperculam trium eodem par tu effuſorum liberorum parentem, quibus, ſibiq; tanto maiore inſtantia eleemoſinam flagitantem, quanto maior neceſſitas perurgebat alendorum. Attonita rei nouitate, ſimulq; indignata Princeps, minimè conſcia quod thoro illibato mulier vna tot filios ederet; faceſſere iuſſit vti adulteram. Lacrymas cum gemitu expellit paupercula, Deum inuocans innocentiæ teſtem, ſimul imprecatur, vt triplo plurium gemellorum matrem, Principem redderet, tot nimirum, quot menſes Anorus haberet, filiorum genitricem. Audit, qui preces pauperum non ſolùm, ſed deſiderium exaudit inultum pauperis contemptum non permiſit. Reperit namq;

Prin-

Princeps elapſo Anno, pueros infantes duodecim, inſigni corpuſculorum elegantia. Attonita primum mater, & hoc magis, quàm partus doloribus fracta, quòd abſenti coniugi, haud immerito ſe ſuſpectam crederet adulterij. Hinc cauta, coniuratis in ſilentium obſtetrice, ac Gynecęi puellis, negotium crudele obſtetrici mandat; vnico ſeruato infante; ceteros Scherzio amne mergi. In hoc ſollicita obſtetrix, dū flumini appropinquat; ſingulari Numinis prouidentia, præter omnem expectationem peregrè rediens Iſenbardus cum Palatino Comitatu, & ab his cognita, interrogata quid domi ageretur, quid in capite tectum geſtaret? cum ipſa *Catulos* ſeu *Guelphos* ferre responderet; Inſtanti Principi, vt detegeret; ipſa fruſtra, informes, cęcos, ſemineces aſſeueraret, ſuſpecta Principi, hunc in furorem concitauit. Demum rea criminis, ſupplex pulcherrimam prodidit ſobolem, tanto dignam genere: parenti ſtupenti, Deiq; arcana glorificāti. Tandē impunitate promiſsâ ſi ſilentiū ſeruaret obſtetrix, in aulam remiſſa quaſi re bene geſta; filios pater clam credidit educandos; res adeo latuit, vt ſolùm poſt ſexennium dum diem natalis ſui Iſembardus celebraret, regias inter epulas, ludum huic cenſuit exibendum, vt matri filios, Principibus conuitatis cognatos, aulicis dominos quaſi in theatrum produceret. Vndecim itaq. euocatis, eius inſtar, quem penes ſe mater retinuerat, ducali cultu pro dignitate excultis, ignorante quid ageretur matre, donec tam ſplendida ſobole coram menſa aſſiſtente, ſciſcitaretur Dux, quidnam ſupplicij mereretur, qui tā generoſos vndecim *Guelphos* naufragio deſtinaſſet? Expauit illico exanimis facta mater, ipſo, qui iudicem ſimulabat, marito mox pietatem coniugalem exerente, & inter amplexus, remedia omnia adhiberi curante, vt ſibi ac liberis redderetur, veniam criminis obtulit; filiumq. qui domi ſeruabatur, tanquàm fratrem gemellum cęterorum *Guelphum* deinceps appellari voluit, a quo in poſteros *Ghuelphorum* nomenclatura deſcendit.

Galliena vxor vel concubina Caroli M. Soror *Falſironis*, Regis, qui fuit pater bellicoſiſſimi ducis *Ferrau de Lazara*; ex quo originem ſumere gloriatur familia de Lazara Patauina, quę adhuc pro inſignibus *Alas* pingit. De *Lazara* appellatum Ferrau antiquiſſimū probat manuſcriptū ab Anno 1530. tranſcriptum ex alio antiquiſſimo M. S. in quo nomina Regum, Principum, Ducum leguntur Infideliū, qui contra Carolum pugnarunt. Fabula hęc, an Hiſtoria? ad eos remito, qui Pataui dictum ſeruant M. S.

Quarta Caroli M. vxor FASTRADA fuit, Rodulphi Francorum Comitis filia, ex qua natæ filiæ duæ Theodora, & Hiltrudis. Vel ſecundum alios tres Theodora, Hildudrin, & Rothaidis. Moritur Faſtrada Ann. C. 794. Maguntiæ ſepulta.

Luitgarda Sueua Germana quinta vxor Caroli M., ex qua liberos non ſuſcepit.

Caroli M. Concubinę.

VXore poſtrema defuncta nuptias dedignatus Carolus M. inter concubinas Mathalgarde habuit, ex qua Rothildem filiam ſuſcepit.

Gerſoindam nobilem fœminam Saxonici ſanguinis, ex qua naſcitur Adeldrudin.

Adeltrudem Reginam, ſiue Reginopyrrham, ex qua Drogo Epiſcopus Metenſis, & Vgo.

Adelindam, ex qua Theodoricus.

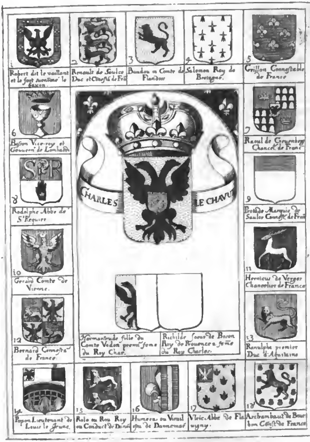
Hilmetrudem, ex qua Pipinus Gibboſus, & claudus regnandi cupidus, & patris proditor, vndè in monaſterium coniectus.

Rachildem, ex qua Rothruda.

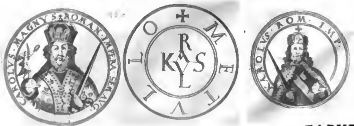
Liutperga. Leonia.

Princi-

Commilitonum insignia Caroli M.

Caroli M. Imper. Monetæ Aureæ.

CAPVT

ADNOTAT. HISTORICÆ.

XLV. IN Childerico. Regnandi cupiditas, quæ filios armat in patrem, in Deum vrget hominem, Pipinum Caroli Martelli filium, Maiorem Domus in Gallia suum sollicitauit in Regem, vt violenta quadam pietate throno pulsaret Childericum, vltimâ Pharamundi prolem. Vecordem hominem Childericum Gaguinus vocat, quod tamē minime latebat Gallos etiam priusquàm Childericum coronarent: at ne stipitē probo assicerent, omnibus prætulère auctore Carolo ipso Martello gloriosissimo Principe, & nemini secundo: vel secundum alios Carolomanno, & Pipino Martelli filijs auctoribus. *Childeric fils puisne Du Roy Dagobert II. Succeda à son frere Thierry, que quelques vn disens estre son pere: mais la plus probable opiniō est qu'ils estoient freres. Il ne fut pas plus spirituel que Thierry, ains aussi stupide, & insensè, Neantmois Charles Martel Prince de François, ou selon les autres, ses fils Carloman, e Pepin l'elurent à la dignitè Royale, pource que les François ne voulurent se de partir des Princes du sang Royal du Grand Clouis ausquels ils portoient vne singuliere afection, respect, & veneration, & n'en choisirent d'autres tant, qu'ils en trouuerent, non pas de capables, ains seulement de cette Race, Famille, & Maison Royale.* Sed vnde potuit Pipinus quod Carolus Martellus nequiquit? Multa tentauit Pipinus, & cum multa tentanti nō nihil succedat, Sacrorum restitutione, maiora potuit filius quàm pater. *Durant.* (apud eundem) *ces dix annèes il ne perdit l'occasion de trouer les moyens d'executer le baue dessein qu'il auort de se rendre absolù Monarque des François. Vn des premiers qu'il tint pour y paruenir fuit, de prometre aux Ecclesiastiques de restituer à l'Eglise ce que Martel luy auoit ostè, & meme il fit tenir vne Assemblèe pous cesuiet. Si ce Prince, estant Maitre du Palais, gaigna la bienueillance des Prelats, & des autres Ecclesiastiques, par cette action de iustice, il acquit aussi par sa valeur, & sa generosite l'amitie de la Noblesse, & du peuple François &c.*

In vita Caroli Martelli.

In vita Childer. R.P.H, Cesse.

In vita Pipini.

Speciosus forma. Corpore fuit āplo atquè robusto, statura eminenti, quæ tamen non excederet: nam septem suorū pedum proceritatem constat habuisse mensuram. Apice capitis rotundo, oculis prægrandibus, & vegetis, naso paulùm mediocritatē excedente, canicie pulchra, facie læta, & hilari: vndè formæ authoritas, ac dignitas tàm sedenti, quàm stanti plurimum congruebat. Ceruix quamuis obesa, & breuior venterque videretur proiectior, tamen hoc cæterorum membrorum celabat æqualitas. Incessu erat firmo, tantaquè habitudine virili, voce clarâ (sed quæ minus corporis formæ cōueniret) valetudine prospera, prætær quod antequàm decederet, quadriennio crebris febribus, corripiebatur: ad extremum etiam vno pede claudicabat. XLVI.

Krantz. Saxoniæ lib. 2. c. 7. Auent. Annal. Boior. 4.

Sermone etc. Non patrio sermone contentus, etiam peregrinis linguis edicendis studebat, Latinam ita perdidicit, vt ea ac patria lingua orare solèret. Græcam vero melius intelligere quàm pronuntiare poterat. Artes liberales studiosissime coluit, earumque Doctores plurimùm veneratus magnis extulit honoribus. In discenda Grammatica Petrum Pisanum Diaconum senex audiuit, in cæteris disciplinis Albinum (quem alij Alcuinum) alij Diaconum è Britannia virum vndecunque doctissimum, præceptorem habuit, apud quem, & Rhetoricæ, & Dialecticæ, præcipue tamen Astronomiæ discende, plurimum temporum & laboris impendit. Discebat & artem computādi, & intentione sagaci syderum cursū curiosissime rimabatur. In Poesi quoque exercitus in obitu Rolandi ita legitur cecinisse. XLVII

Tu patriam repetis, tristi nos orbe relinquis:
Te tenet aula nitens, nos lacrymosa dies.
Sed qui lustra geris octo, & binos super annos,
Ereptus terris, iustus ad astra redis.

Christ. Mart. in vita Caroli M.

Aliud legitur in mulierculā pēsa trahētē.
Nētis fila Deus mētem quoquè iungit Olympo.
In Musicis quoquè informatus, psallēdi disciplinam exactè calluit, eandemquè ipse emendauit. Cum enim apud *Ecclesiasti os*

lib. c. 2. s 2. n. 3.

I qua-

Auentin. Rotor. l. 4 p. 283.

quatuor dumtaxat tropi seu modi, Phrygius, Dorius, Lydius, Mixolydius, quos vulgus cantorũ tonos Autentos αυτεµ'τυς *id est clamosus* αὐτῃ *enim clamor* αὐτεω *voco, resono grecum est, vocat hactenus in vsu fuissent. Ne Latini vlla ex parte Grecis cederent, ducẽ à Comite diuisit, quatuor subdititios modos à quatuor primarijs distinxit, octo tropos fecit: illos cantores plagios, id est obliquos Græco vocabulo nũcupãt. Admodũ delectabatur libris D. Aurelij Augustini præcipuè ijs, quos de Ciuitate Diuina inscripsit. Ingenia sæculi sui omnibus modis fouit. Artium liberaliũ Doctores præter cæteros egregiè veneratus est: magnis illos afficiebat honoribus, plurima in illos beneficia conferens. Constat quosdã celebres è ludo literario in aulam receptos, sacerdotia locupletissima, & Pontificatus consecutos fuisse. O si mihi (inquibat) fata duodecim Hieronymos, Augustinosuè concederent. Subiunxit stomachabundus præceptor eius Albinus, suauis homo. Qui duodecim postules, cum suprema illa, atquè Aeterna Maiestas tanto temporis spacio duos duntaxat habuerit? Linguã patriã, hoc est Teutonicam locupletauit. Mensibus, & ventis Germanica vocabula à quatuor Mũdi partibus imposuit. Subsolanum Ostẽ, & Oster. Austrum Suden, & Sunder, Aquilonem Nordem, Fauonium Vuesten, Vester noncupauit. Ex hisce cæterorũ vocabula vtì à Græcis factum est, composuit. Mensibus quidem isthæc nomina fecit. Ianuarium ab hieme Vuintermon: Februariũ à cessando Hornung: Martiũ à tempore Lentzmonet: à Paschalibus Aprilem Ostermouet: Maiũ à gaudio Vunnemonet: Iunium ab orãdo Brachmonet: Iulium à fænisecio Heumonet: Augustum à messe Arnmonet: Septẽbrem à satione Vuitonmon: Octobrem a vindemia Vueinmonet: Nouẽbrem Vuindimonet: Decembrẽ à Natalibus Christi Heligmonet appellauit. Scripsit, et grãmaticam patrij sermonis, quam extare aiunt; conatus est regulis, ac præceptis cultiorem, & elegantiorem, ad ęmulationem Græcorum, Romanorumquè linguã Teutonicam reddere, omniquè barbarie exuere. Teutonica, & antiquissima carmina, quibus Heroũ, sicut mos est Germanorum gesta canũtur scripsit et memorię mãdauit. Liberalia literarum studia, pænè iã, vt ipse ait, incuria maiorum obliterata instaurare summopere connixus est. Et sui exẽplo ad ea ãplectenda cæteros inuitaret, ex Hybernia duos Scotos, Clementem, & Albinum acciuit, vt tum erant tempora, eruditissimos. Item ex Anglia alterum Albinum euocauit. Albinum Scotum Ticinũ misit, ibiquè ledum literarium aperire iussit. Commilito huius Clemẽs, mãdato Caroli in Lutecia Parisiorum consèdit: eiq; Magnus annonã, stipendia è fisco tradit: procerum, pauperumquè pueros ingenuos modo erudiẽdi causa tradidit, commisit vt nostro æuo Imperator Maximilianus Viennæ Noricorum factitauit. Albinum Angliũ secum detinuit. Inde Diui Martini Cænobio in agro Turonum sito, vbi doceret, cum in aula non esset, condonauit. Valdonemque Augiæ Maioris Magistrum ad D. Dionisij templum in agrum Parisiorum ex Sueuia docẽdi ergo transtulit. Et cum longo post tempore in Galliam diuertisset, pueros quos Clementi commiserat, epistolis, versibus, carminibus, orationibus, panegyricis, scriptis, vt periculum de eorum ingenio, atque indole faceret, sibi exhiberi iubet. Vbi tenuiores præter spẽ profecisse, nobiles verò gaudijs corporis deditos, cultum animi neglexisse deprehẽdit, illis ad dexteram seggregatis: Vos quidẽ macti virtute, inquit, estote filioli pientissimi, qui nostro imperio gnauiter defuncti estis, vestra erunt sacerdotia locupletissima, & Pontificatus maximi. Ego vos in aulã adscisco: ex vobis Senatores cooptabo: vos in album Prętorum, & patrum curiam adlegam. Deinde ad nobilium liberos, quos à læua collocarat, vultu haud iram dissimulans, ait at vos comatuli, & delicatuli freti opibus, & splendore parentum, nostrã maiestatem conspreuistis, vitia, otia, luxum, & inertiam bonis literis virtutibusquè contẽpto decreto nostro prætulistis, iubeo, & Deũ immortalem testor, nihil penitus commodi, honoris, ne obolum quidem ab Imperatore vestro, cuius iussa aspernati estis, expectate: faxim vt omnibus mortalibus ludibrio viuatis: & in vos exempla edam, nisi resipueritis, & negligentiam diligentia expiaueritis.*

Danubio &c. Carolus cũ bellũ quod contra Hunnos mouerat *conficere cuperet, et Pãnoniam, iterum petere constituisset, allatum est ei copias, quas Theodoricus comes per Phrisiam ducebat, in pago Striustri iuxta Vuisuram fluuium à Saxonibus esse interreptas atquè delatas. Cuius rei nuntio accepto magnitudinem, damni dissimulans, iter in Pannoniam intermisit: & cum ei persuasum esset à quibusdam, qui id sibi compertum esse dicebant, quod si inter* XLVIII.

Aimon. l. 4 c. 84.

Ra-

Radãtiam, et Alomoram fluuios, eiusmodi fossa duceretur quæ esset nauium capax, posset percommodè à Dannubio in Rhenum nauigari (quia horum fluuiorum alter Dannubio, alter Rheno miscetur, confestim cum omni comitatu suo ad locum venit: ac magna hominum multitudine cõgregata totum autumni tempus in eo opere consumpsit. Ducta est itaquè fossa inter prædictos fluuios decem milium passuum longitudine, latitudine trecentorum pedum: sed incassum: Nam propter iuges pluuias, & terrã quæ palustris erat nimio humore naturaliter infectam, opus quod fiebat, consistere non potuit. Sed quantum interdiu terræ à fossoribus fuerat egestum, tantum noctibus humo iterum in locum suum relabante subsidebat. Totum autumni tempus in tam preclarum opus, absumptum est: inuidente fortuna labori, qui inuito Cælo ceptus erat. Camporum grana si pecus gustabat, è vestigio peribat. Voces mugientium, quæ noctu resonabant, naturæ habiti sunt lamentationes nè eius termini pręterirentur. Tanti operis testimonium numisma, facit.

Iacob. de Bie in Gallia metallica.

XLIX.

At miserandi &c. Saxonici Belli finis post tertium supra trigesimum annum cælesti potius creditur quàm terrestri conclusum gladio, VuedeKindus enim *visitatus à Domino ad lumen respexit: & iuncto secum Albione viro primario qui trans Albin dominaretur in ea, quæ nunc est Holsatia interueniente, ex aulico quodam ad Regem Karolum, qui ad visurgum castra habebat, perducitur, Christi baptismum iam sponte deposcens. Tradunt nonnulli, quod supra significauimus, regem cum in Bardevvico consedisse, quum ad eum VVedeKindus perueniret. Alij etiam adijciunt in Mynda fuisse illi salutis initium. Tradũt enim ducem scrutandi auidum, lembo per pronum flumem deuectum, lacero habitu inter stipem poscientes consedisse; Quumquè, sacratissimo die Paschæ ex more Christiano omnes sacram Cõmunionem subirent, vidisse VuedeKindum ad os regis ludibundi speciem pueri, eoquè conterritum miraculo Christiana sacra postulasse. Rex susceptos in gratiã iussit baptizari ipse suis manibus VuedeKindum honoris gratia sustollens. Inde Saxonia iam pacata quieuit, & semel susceptam fidem numquàm reiecit. Interea diuinę Rex intentus Religioni, Bremensem quod diximus fundauit ecclesiam, prædijsque magnificè dotauit, episcopum consecrari faciens virum de his terris optimè meritum S. Vuillehadũ, natione Anglicum: qui post mortem Sancti Bonifacij Nogũtinensis Episcopi, annis XXXV. in Phrisia, & Saxonia Verbum Dei diseminauit, magno labore, incredibili periculo. Extant literæ eiusdem regis desuper terminos donatæ ditionis commonstrãtes, quarum exemplum supra posuimus. Idẽ quoq; Rex Ante post quàm annis alijs septẽ fundauit in ea Prouincia ecclesias (donãs regalia Pontificibus, quòd intelligeret populum in frænem posse religione contineri, armis verò placari non posse.) verdensem, Myndensem, Padeburnensem, Osnaburgensem, & vltra Vueserã. Hildesemensem, & Halberstadensem. Erãt illis temporibus alia prima ecclesiarũ fundationis loca, & perindè nominaque cũ translatis sedibus sunt in hanc appellationẽ cõmutata. Magdeburgensẽ autẽ vicinum archiepiscopatum postea Magnus Otto, domita gente Vvandalorũ, instituit. Hoc ordine finitum est bellum Saxonicum atrocissimum, & diuturnum, quod pro diuturnitate temporis, & magnitudine laboris, magnum & desiderabilem habuit exitum: durabat autem annos supra triginta.* Cap. 24

Krantz. Saxoniæ l. 2. c. 23.

VvedeKindus autẽ pacatus in sua sedet prouincia, Vvestphaliam solam gubernans: nam vltra visurgum prouincia, & angustijs Vvandalorum premebatur, et quod tenuere ditionis Pontifices gubernabant. Armorum insignia, quę militaribus (vt fit) signis preferebant, pullum equinum habebãt atrum. Sed placuit regi, postquàm de tenebris gentilium errorum peruenit in lucem veritatis, vt candidum acciperent. Ea verò sunt vetustissima Saxoniæ Arma, sæpius inde mutata, vel leonibus ex Anglia allatis, per Henricum Ducem Cognomento Leonem: vel stratorijs in Clypeo lignis, quæ rutæ sertũm ex obliquo condecorat, per Bernhardum prius Co-

mitem de Anebold, inde verò ſurrogatum Henrico Leoni in Ducatum Saxoniæ, quùm ille per Fridericum I. ſolemni Imperij Conuentu per ſententiam deponeretur. Vuede Kindus autem, quum rex illum Karolus baptizatum in ſua (vt diximus) prouincia gubernare permitteret, ædificato in Anglaria (nunc Angriam vocant) inſigni templo, instituto Collegio ſine fine Deo ſeruientium, quod nunc in Heruordiam ferunt eſſe translatum, ibiquè, dominabus imperit antibus ſeruit plurimum, ipſe in Chriſto deuotus religione profecit. Sederat illi ex magnis cauſis cum Geroldo Suæuorum Duce atrox bellum, quod varia diù fortuna protrahebatur. Mirum quomodò tàm longinquum: ex Sueuia in Saxoniam. Sederant Saxonibus prædia (quod ſuprà oſtendimus) in Hercinia, & Sueuis in Turingia: vndè facile potuit conflari de terminis bellum. Sed eo conſumptus perijt Vuede Kindus, chriſtiano ritu ſepultus in eccleſia eius quod fundauerat collegij: ibiquè aliquandiù quieuit, donec in Padeburnam à filijs transferetur.

Apud Iacobum de Bie in Gallia Metallica.

L.

Et in Deſiderij &c. Longobardici regni periodus ſub anno 774. non tàm ab hiſtoricis, quã ex numiſmatibus colligitur. Duo vidi quę Lectorum gratia cudenda curaui.

Vide Vetdug. p. 5.

Ex Alpibus Pyrrenæos. In Saxonia cùm degeret Carolus, ad eum de Hiſpania Saracenus quidam nomine *Ibinalarabi* cùm ſocijſe, ac ciuitatem dedens, quibus eum Rex Sarracenorum prefecerat: cuius perſuaſione *ſpem capiendarũ quarũdã in Hiſpania ciuitatum haud fruſtrà concipiens cõgregato exercitu profectus eſt: ſuperatoquè in regione*

Va-

Vaſconum Pyrrenæi iugo primo Pompelonem Nauarrorum oppidum aggreſſus in deditionem accepit, inde Iberū amnem vado traijciens, Cæſar auguſtam præcipuam illarum partium ciuitatem acceſſit: acceptiſque, quos Ibinalarabi, et Abitbaur quoſquè alij; quidam Saraceni obtulerunt, obſidibus, Pompelonem reuertitur. Cuius muros, ne rebellare poſſent, ad ſolum vſquè deſtruxit: ac regredi ſtatuens, Pyrrænei ſaltum ingreſſus eſt. In cuius ſummitate Vaſcones inſidijs collocatis, extremum agmen adorti, totum exercitum magno tumultu perturbant. Et licet Franci Vaſconibus tàm armis quàm animis præſtare viderentur, tamen, & iniquitate locorum, & genere imparis pugnæ inferiores effecti ſunt. In hoc certamine plerique Aulicorum, quos Rex copijs præfecerat, interfecti: direpta impedimenta, & hoſtis propter notitiam locorum ſtatim in diuerſa dilapſus eſt. Cuius vulneribus recordatio magnam partem rerum fæliciter in Hiſpania geſtarum in corde Regis obnubilauit.

Annal. Engol. ſub anno 778. Quot vicibus in Hiſpaniam contenderit Imperator? variant cronographi, ſub anno 774. triūphum egiſſe ex numiſmate patet.

Iſtis in prælijs cecidiſſe Rolādum Caroli ex ſorore nepotem non ferro tamē ſed ſiti, poſtquàm manu ſingulari in certamine Mauſirium Summum Sarracenorum Ducem iugulauit, hiſtoria eſt. Ad eius ſepulchrum vnà cum cornu, Caroli iuſſu gladium illum fuiſſe appenſum, quo Ferracutum gigantem Sarracenicùm, 12. cubitos altum, & robore, 40. viros æquantem transfodit in annalibus eſt. Eiuſdem Caroli pro Nepote hoc legitur Epitaphium

Sabell. En. 8. Giuald. l. 3. Camer.

Tu patriam repetis, triſti nos orbe relinquis
Te tenet aula nitens, nos lacbrymoſa dies.

Bauariæ etc. In Suburbano Mogontiacenſi, villa quæ vocatur Ingilinheim Carolus cum digeret, & generalem populi ſui

L. conuentum decreuiſſet, Taſſilonem Bauariæ Ducem crimine Maieſtatis Baiorij accuſarunt, obijcientes ei, *quod poſtquàm filium ſuum obſidem Regi dederat, ſuadente coniuge ſue Luitberga (quæ filia Deſiderij Regis Longobardorum fuit,) & poſt patris exilium Francis inimiciſſima ſemper extitit in aduerſitatem Regis: & vt bellum contra Francos ſuſciperent, Hunnorum gentem concitarat. Quod verum fuiſſe, rerum in eodem anno geſtarum probauit euentus. Obijciebantur ei, & alia complura, & dicta, & facta, quæ non niſi ab inimico irato fieri, vel proferri poterant: quorum ne vnum quidem inficiari cæpit. Sed noxæ conuictus, vno omnium aſſenſu, vt maieſtatis reus, capitali ſententia damnatus eſt. Sed clementia Regis licet morti addictum liberare curauit. Nam mutato habitu in monaſterium miſſus eſt: vbi tàm religiosè vixit, quàm ipſum libenter intrauit. Similiter, & Theodo filius eius tonſus eſt, et monaſticæ conuerſationi mancipatus Baiorij quoquè, qui perfidiæ ac fraudis eorū, conſocij, et conſentanei fuiſſe reperti ſunt, exilio per diuerſa loca relegātur. Hūni vero ſicut vi*

Aimoi l. lib 4. c. 90.

Taſſiloni promiſerunt, duobus exercitibus comparatis, vno Marcham Foroiulienſem, altero Baioariam aggreſſi ſunt fruſtra. Nam in vtroque loco victi, fugatiquè ſunt: et multis ſuorum amiſſis cum magno damno ad loca ſua ſe receperunt. Quam iniuriam velut vindicaturi, iterum Baioariam maioribus copijs petierunt. Sed in prima congreſſione pulſi à Baioarijs, et inumera eorum multitudo cæſa: multi etiam ex eis, qui per fugam euadere conati Danubium tranare voluerunt, gurgitibus abſorpti ſunt etc. Rex autem in Baioariam profectus, eandem prouinciam cum ſuis terminis ordinauit, atquè diſpoſuit. Vnde Bauaria ſubiecta Gallis, ex numiſmate patet.

Bohemi etc. Triumphum in Bohemos egiſ-

LIII. egisse Carolum vltra annales quantùm speciosa numismata: vt de Bohemis; & de

Abaribus.

Fides exèrcituum scilicet, quæ absenti

LIV. Carolo Abarum ideſt Hunnorũ geminatam retulit victoriam. *Danorum Rex Godefredus etc.* Imperator Aquisgrani cum ageret, contra Godefridum Regem expeditionem meditans, *nuncium accepit, classem ducentarum nauium de Nordmania Frisiam appulisse, totasque Frisiaco littori adiacentes insulas esse vastatas, iamquè exercitum illum in continenti esse, ternaquè prelia cum Fresonibus commisisse, Danosquè victores tributum victis imposuisse, et victigalis nomine centum libras argenti à Frisonibus esse solutas, Regem verò Godofridũ domi iam esse, et reuera ita erat. Qui nuncius adeò Imperatorem concitauit, vt missis in omnes circumquaquè regiones ad cõgregandũ exercitum nuncijs, ipse sine mora palatio exiens, primò quidem classi occurreret: deinde verò transmisso Rhenò flumine, in loco, qui dicitur Lippeham, copias, quæ nondum conuenerant, statuit operiri. Vbi dum aliquot dies moraretur, Elephas ille, quem ei Aaron Rex Sarracenorum miserat, subita morte perijt. Congregatisque tandem copijs quantà potuit celeritate ad Alarum fluuium contendit, castrisquè iuxtà confluentem eius,* quo *Vuisurę flummini coniũgitur, positis, minarum Godofridi Regis præstolatur euentum. Nam Rex ille vanissima spe victorię inflatus acie se cum Imperatore congredi velle iactabat. Sed cum Imperator memorato loco statiua haberet, diuersarum rerum nuncia ad eum desferuntur. Nam, & classem, quæ Frisiam vastabat, Domum regressam, & Godofridum Regem à quodam suo satellite interfectum, castellum vocabulo Hobbuochi Albiæ flumini ad positum, in quo Odo Legatus Imperatoris, & Orientalium Saxonum erat præsidium, à Vuilzis captum, & Pipinum filium eius Regem Italiæ. VIII. Id. Iulij de corpore migrasse: duasque legationes de diuersis terrarum partibus, vnam de Costantinopoli, alteram de Corduba, pacis faciendę causa, aduentasse narratur,* vt ex nummismate pater.

Annal. F. Ann. 810.

Quibus ille acceptis disposita pro temporis conditione Saxonia Domum reuertitur. LV.

Episcopatus &c. Inter Episcopatum à Carolo institutos, vltra restitutos, hi numerantur.

Anno C. 777. Salingstadensis, siuè, Osteruuicensis.
Anno C. 778. Halberstadensis.
Anno C. 780. Padebornensis.
Anno C. 780. Osnaburgensis.
Anno C. 785. Midensis.
Anno C. 788. Bremensis.
Anno C. 791. Mimingerodensis.
Anno C....... Hildesheimensis.
Anno C....... Bardouincensis, qui hodie Vendensis est cuius primus Episcopus fuit Suuibertus. *Matthias Christian. In vita Caroli M.*
Anno C. Schirensis, qui Magdeburgum postea translatus est. Vbi olim Venus,

& Gra-

& Gratiæ colebantur,
Anno C. 811. Hamburgensis.

Bizantinus &c. Carolum Romę degen-
LVI. *Aimoin. lib 4. c. 90.* tem Zaccharias presbiter adijt, *quem Rex Hierosolymam miserat, cum duobus Monachis, quos Patriarcha cum eo ad Regem misit: qui benedictionis gratia, claues Dominici sepulchri ac loci Caluariæ cum vexillo detulerunt. Quos Rex benigne receptos, per aliquot dies secum detinuit: & redire volentes, remuneratos absoluit.* Tanti muneris memoria numismate tali recolitur.

Galliæ, & Romæ &c. Romę cum Pascha celebraret Carolus vnà cum Hadriano
LVII. *Annal. Engol. sub anno 787.* Pontifice, *orta est contentio per dies festos Paschæ inter cantores Romanorum, & Gallorum. Dicebant se Galli meliùs cantare, & pulchrius quàm Romani. Dicebant se Romani doctissimè cantilenas Ecclesiasticas proferre, sicut docti fuerant à Sancto Gregorio Papa: Gallos corruptè cantare, & cantilenam sacram destruendo, dilacerare. Quæ contentio ante dominum Regem Carolum peruenit. Galli verò propter securitatem Domini Regis Caroli valdè exprobrabant Cantoribus Romanis. Romani verò propter auctoritatem magnæ doctrinæ, eos stultos, rusticos, & indoctos, velut bruta animalia, affirmabant, Et doctrinam Sancti Gregorij præferebant rusticitati eorum. Et cum altercatio de neutra parte finiret, ait dominus pijssimus Rex Carolus ad suos Cantores: Dicite palam, quis purior est, & quis melior, aut fons viuus, aut riuuli eius longè decurentes? Responderunt omnes vna voce, Fontem, velut caput, & originem, puriorem esse: riuulos autem eius, quantò longiùs à fonte recesserint, tantò turbulentos, & sordibus, ac immunditijs corruptos. Et ait Dominus Rex Carolus. Reuertimini vos ad fontem Sancti Gregorij, quia manifestè corrupistis cantilenam Ecclesiasticam. Mox petijt dominus Rex Carolus ab Adriano Papa Cantores, qui Franciam corrigerent de cantu. At ille dedit ei Theodorum, & Benedictum Romanæ Ecclesiæ Cantores, qui à Sancto Gregorio eruditi fuerant: tribuitquè antiphonarios Sancti Gregorij, quos ipse notauerat nota Romana. Dominus verò Rex Carolus reuertens in Franciam, misit vnum cantorem in Metis ciuitate, alterum in Suessionis Ciuitate: pręcipiens de omnibus ciuitatibus Franciæ Magistros Scholæ Antiphonarios eis ad corrigendum tradere, & ab eis discere cantare. Correcti sunt ergo Antiphonarij Francorum, quos vnusquisquè pro arbitrio suo vitiauerat, addens vel minuens, & omnes Franciæ cantores didicerunt notam Romanam, quam nunc vocant notam* Francicam: *excepto quòd tremulas, vel vinulas, siue collisibiles vel secabiles voces in cantu non poterant perfectè exprimere Franci naturali voce barbarica frangentes in gutture voces potius quàm exprimentes. Maius autem magisterium cantandi in Metis ciuitate remansit. Quantumquè magisterium Romanum superat Metense in arte cantilenæ, tanto superat Metensis cantilena cæteras scholas Gallorum. Similiter erudierunt Romani cantores Francorum in arte organandi. Et Dominus Rex Carolus iterum à Roma artis Grammaticæ, computatoriæ magistros secum adduxit in Franciam, & vbique studium literarum expandere iussit. Ante ipsum enim Dominum Regem Carolum in Gallia nullum studium fuerat liberalium artium.*

Mosaicas etc. Vniuersos *Veteris, ac noui* *Aeneas* *Rom. p. 284.* LVIII.
instrumenti libros librariorum imperitia, lectorum oscitantia, interpretum inscitia, et incuria temporum deprauatos, adamussim, et veritatem fondatis correxit. Extat publicum decretum: nec fuit, vt tanti imperatoris verbis vtar, in diuinis lectionibus, templisquè inter sacra officia, inconditos solæcismos, barbarismosquè inconcinnos obstrepere. Euangelistarum etiam edidisse suadet concordantiam numisma.

An-

Gallia Metallis

Angelus, enim, Aquila, Bos, & Leo Hyeroglyphica Euangelistarum vnà currum trahentia discordiam signant concor-
LIX. dem. De Caroli cum Romana Ecclesia fœdere, à qua Ecclesię defensor, & Occidentis Imperator legitur inauguratus in numismatibus videre est, quorum duo sunt.

Sacrum fœdus, & cum Hadriano Pontifice fuit.

Carolo Imperatori Occidentis, & Romanæ Ecclesiæ Defensori, titulus à Leone III. donatus, quum Græcorum incurià, langueret. Italia facta Barbarorum prœmium.

Moriens. Nam anno Christi MCLXVI, Indictione XIIII. *Imp. Friderico primo Cęs. Augusto imperante in numerum Cælitum relatus est*, Idem scribit Gaguinus: *Carolus ob* (*Auent. 4. Annal. p. 285.*)
LX. *vitæ merita in numerum sanctoum rerlatus esse à plerisquè creditur. Cui etiam loci incolæ diem festum agunt, Idquè ab Ecclesia Romana per-* (*In vita Ludouici Pij.*) *mitti Hostiensis Iurisconsultus tradit. Quo exemplo Lodouicus Vndecimus Carolum à Parisiensibus coli nostra ætate imperauit: missis vicatim nuntijs, qui diem festum celebrari populo indicerent pœna capitis repugnantibus indicta* (*Baron. Ann. 814. Sieur du Saussay in notis Breuiarij*) Adorauit eum Otho III. canonizauit vel Pas-
chal. II. vel Paschal. Antipapa, & canonizationem veneramur irreuocatam. LXI.

Videns absquè virga manare aquam de petra. Cum Saxonię degeret Imperator, & aqua deficeret in loco, vbi Emensul idolatrabãt, velletque ibi tres dies stare gloriosus Rex ad destruendum fanum, & *valde homines, & iumenta sitirent, subita Christi gratia, media die cuncto exercitu quiescente, apparuit eis torrẽs ebulliens salubres aquas, & cunctus exercitus, et iumenta eorum sufficienter recreati sunt: et tamdiu ebullijt aqua viua, donec fanum destructum est.* (*Annal. Egolif. an. 772.*) Sic decertantibus circa Basilicam S. Bonifacij in Friedislar Saxonibus, & Francis, (*An. 773.*) illi vt cremarent, hi vt protegerent, *duo iuuenes in albis, qui ipsam basilicam ab igne protegebant*, apparuere. *Et propterea ibidem non potuerunt neque interius, neque exterius ignem accendere, nec aliquod damnum inferre basilicæ sed nùtu diuinæ Maiestatis pauore perterriti, in*
fugam conuersi sunt nemine persequente. LXII.

Orientis libido. Orientale imperium affectasse Carolum, & occupare tentasse Krãtzius testis est. (*Saxonia lib. 2. c. 18.*) *Quum* enim in Franciam rediret Carolus jam Romanorum declaratus Augustus, *excepit oratores Irenes Constantinopolitanæ Imperatricis, pacem Græcis, & Gallis interponentes: metuebat enim sibi mulier à proceribus regni sui. Icta sunt fędera, et remisit Imperator Carolus Iesse Ambianensem Episcopum oratorem suum ad postulandum Irenes coniugiũ. Sed dum adhuc ibi Imperatoris legati manerẽt, Nicephorus inuasit imperium, capta muliere, et in monasterium destrusa: prospexere enim proceres Græci, quid illæ nuptiæ portenderent. Remisit tamen Nicephorus etiam suos oratores ad Carolum ad confirmanda fœdera: et inuento eo super Salam fluuium, responsa cum literis placida retulerunt.* Huiusce fœderis nummisma viget, quod supra retulimus.

Scholam patris ingressę filię. Eginardũ Ca- LXIII.
rolo familiarẽ fuisse legimus. *Erat enim cancellarius Imperatoris. Ferunt ab* Imma, *Caroli filia adamatum: cumquè amoris ardẽtioris, et* (*Iacobus Curio l. 2. c. 8.*)

mu-

Matth. Cirillian. p. 817.

*mutui affectum exuere non posset, nec tamen au-
res Virginis per internũcium appellare auderet,
nouissime proiecta audacia ad puellæ cõclaue clã
accessisse, ibidemquè intromissum, quasi ad eam
mandata Regis secreta haberet, solum cum sola
egisse, datisq; ãplexibus cupido satis fecisse amo-
ri: deprebẽdisse hoc Imperatorem, vestigijs in ni-
ue obseruatis: Licet elegantissima iuuẽcula, quã
audacem faciebat Amor, tergo insidentem, exce-
ptũquè, ad locũ, Hospitio cõtiguum deportasset:
ibiquè deposita sarcina per eadem vestigia cau-
tiùs obseruata redijsset. Imperator partim ad-
miratione, partim dolore permotus, nõ tamen ab-
squè diuina dispẽsatione id fieri apud animũ re-
putans, sese repressit, & visa interim silentio
suppressit: rem tamen, ubi Eginardum se fuga
subducturũ animaduertit, ad Senatum detulit,
sententias singulorum exquisiuit, vbi omnium
suffragio ad acerbissima supplicia condemnatus
est Eginardus. Tum Imperator, & honori filiæ,
& timori Eginardi consulens, attonitis omnibus
& consternatis. Eginardum ex improuiso abso-
luit, eiquè filiæ nuptias conciliauit.*

Singrapham. Decimo quarto Imperij an- LXIV.
no febri correptus Carolus: *Aquisgrani finem
viuendi fecit. Ante tamen mortem cum Beato
Aegidio quẽ pro sanctitate venerabatur agebat
vt pro se dominum deprecaretur. Fertur tenuis-
se peccatum quod nemini pandebat. Sed Sãctus
oratione instituta impetrauit, vt Schedam ab
Angelo susciperet, in qua describeretur Impera-
toris celata culpa, cum abolitione impetrata. Id
quale fuerit, etsi coniectura assequimur; silentio
tamen tegere modestius est.*

Krantz. Saxon. l. 2. c. 20.

CAPVT NONVM.

De Literis, & Armis.

Imperatoriam Maiestatem non solùm armis decoratam, sed legibus oportet esse armatam.
Iustinianus Imper. *in proœm. Instit.*

1 *Alex. M. nouum sibi auspicabatur Orbem.*
2 *Turcarum Bellum cum Venetis.*
3 *Athenienses quomodo legem scriberent.*
4 *Aquilę Imperialis laus.*
5 *Mercurius antiquis vltimus inter Deos.*
6 *Minerua in dextris Ioui assistit.*
7 *Pompeius è castris reuersus scientiarum Numina primùm salutabat.*
8 *Dionysius Siracusanus sapientum amator.*
9 *Leges quantùm proficiant Reipublicæ. ad quid inuentæ?* 17.
10 *Romani Cœlo tonante haud legem condebant.*
11 *Numa Pompilius quantũ profecerit Reip.*
12 *Olea militũ donabatur Sapiẽtiæ Numina.*
13 *Legum, armorumque cognatio.* 20.
15 *Malopunicum concordiæ argumentum.*
16 *I. Cæsar Semideus cur ex vtroquè Cæsar.*
18 *Romulus quomodo regimen diuiserit.*
19 *Pallas à Iouis capite nata.*
20 *Romani vincebant sedendo.*
21 *Carolus M. signabat decreta gladij capulo.*

1. INHVMANVM Ale-
xãdri animum aiebat an-
tiquitas, quùm nouum
auspicaretur Orbẽ, quem
Martis grauidaret fulmi-
nibus. Quid si viuentes
offenderet Monarchas,
quorũ armis tumescit Italia, sanguine cruẽ-
tatur Europa, nudata Africa Mauortijs cir-
cũfunditur monstris, Asia ipsa conflatur in
ensem; aurea noui Orbis exẽterantur visce-
ra, Cælique decoctis officinis solus ridet in
fornace Vulcanus? Luna æmula solis cœle-
stes cõfundẽs gyros, Leonis vsque peruenit
limina, qui tamẽ decimi lustri spatio vigilãs
ad postes quotidie, sanguinis Lunæ vallo
Solis circũdedit tribunal. Fortissimus Leo
inter tot Belli casus, legum innixus codici,
adhuc tenet apertum arma iuribus, nõ iura II.
armis æquilibrãda rugiens. *Cunctis Dijs, ho-
minibusque testatum facio, diù spreuisse tela, tã-* III.
dem ferrũ intulisse coactus Athenienſiũ more
canones Venetis stylo exarantibus ferreo.
Sed quò Aquilas euolare permitto? nec per-
mittẽte volabũt, inter scriptorum cancellos
factæ deargentatæ columbę, pennis de-
plumantur, nè in manibus literatorum defi- IV.
ciant calami. Sub vmbra alarum vestrarum

Turcarũ Bellum cum Venetis.

eruditorũ turba primis donata solijs, aureis
deuincitur catenis. Dãnatis Antiquis, quia
V. Mercurij gloria, vltimũ propinarent pocu-
lũ, & in cathedra, & in cõuiuio Palladẽ pro-
fitemur Ducẽ. Minerua in dextera assistẽs
VI. Cęsari non nisi vna togatos armatos admit-
tit milites: minimè subditorũ oblatis plau-
dens muneribus, haud sapiẽtiæ sale cõditis.
VII. Militum redeũtium è castris Põpeiano mo-
re post Mithridatis pugnam, primum est
Scientiarum numina salutare. Togatorum
VIII. ridet purpura, cum auriga Dyonisio Syra-
cusano, in ipso tyrannidis carpento trium-
phat Sophia. Expertum enim Rempubli-
IX. cam solis coalescere legibus vti corpora mẽ-
te. Vndè Catones plus Reipublicæ credant
profuturi, si militarem cõferant disciplinam
in literas: animoque forti, & prudenti Pa-
triæ accersendam gloriam, vt acquiratur

Pax optima rerum
Quas homini nouisse datum est.

Romanorũ diuturni mores tonante Cœ-
X. lo, nulla legum condendi potestas, vt mute-
scerent iura, quandò furor arma ministrat.
Haud Mundi lustrassent polos Romuleæ
XI. Aquilæ, si Numæ Pompilij colũbæ vicinarũ
nationũ furorem legibus non dulcorassent:
quarum sub armato clypeo, iura, iudicia, re-
ligionem, omniumque rerum publicarum
opes & potentiam, Regia obseruantia cõti-
neat, propugnet, fœcundet. Olea, qua for-
XII. tiores coronabantur athletæ, sapientiæ Nu-
mini donabatur: quia si armis imperatoria
XIII. decoratur maiestas, armatur literis. Mercuij
simulacro Herculea innitebatur claua, vt
Romanæ Reipublicæ tuitio de stirpe dua-
rum rerum, armorum scilicet, atquè legum
veniens, vimquè suam exinde muniens,
felix Romanorum genus reliquis etiam
XIV. præclaris gentibus anteferret. Istorum alte-
rum alterius auxilio semper eguit, nec mi-
nùs (teste Augusto) militaris res legibus in
XV. in tuto collocata est, quàm ipsæ leges ar-
morum præsidio seruatæ sunt. Athenis, Mi-
neruæ statua malopunicum (concordiæ ar-
gumentum) gerebat in dextris, galeam-
què in sinixtris, vt armorum, ac legum
conuertentia, fundari Respublicas præsi-
gnaret. Tanta legum, armorumquè cogna-
tio, vt quasi mutuas operas tradant, &
amicè conspirent. Arma sine legibus parùm
abessent à latrocinijs, & leges sinè executio-
ne latrarent sinè viribus irę. Nunquàm ab
humilibus principijs ad tantum fastigium
Romana peruenisset Respublica, nisi Ma-
gistratibus hìnc, indè in prouincias subactas
missis, armorum iuxtà, ac legum potestatem
fecisset. Romani (ait *Iamblicus*) armis, & le-
gibus exercentes sese, Orbem terrę suum fe-
cerunt: armis siquidem construxerunt, legi- XVI.
bus conseruarunt. Propterea Iulium Cęsarẽ
Pompeio in Pharsalicis campis deuicto
triumphum agentẽ Senatus curru in capito-
lio iuxta Iouem, ita donauit. Stabat ipse
super Orbis terrarum imaginem, sub titulo:
Semideus est. Vel cum alijs; stans super Mũ-
di globum sinistra tenens librum, dextera
gladium. sub titulo; *ex vtroque Cæsar.* im-
perium scilicet acquirendo, acquisitum
conseruando,

Non minor est virtus, quærere, quàm
parta tueri

Duo, sũt ex Sexto Aurelio in Traiano, quę
ab egregijs expectãtur Principibus Sãctitas
domi, in armis fortitudo, vtrobiquè prudẽ-
tia. Quid enim studiosius humanis reperitur XVII.
in rebus, quàm venerabiles sanctiones, per
quas diuinę, humanęquè res ab improbis
proteguntur, earum metu, hominum refre-
natur audacia, tutaquè fit inter improbos
innocentia, & in ipsi improbis formidato
supplicio comprimitur nocendi falcultas.
Romanę Vrbis excitator ille Romulus po- XVIII.
pulum suum ita descripsit, vt centum eo-
rum consilijs pręesent alij centum armis
defenderent. Vnde Poeta

Tu regere imperio Populos, Romane, memento,
Hæ tibi erunt artes, pacisque imponere morem,
Parcere subiectis, & debellare superbos.

Quid dignius (aiebat Theodoricus Gotho-
rũ Rex) die, noctuque assidua deliberatione
voluamus, nisi vt Rempublicam nostrã si-
cut arma protegunt: æquitas quoque inuio-
lata custodiat. Parùm arma foris, si domi
deficiat consilium. Leges iudiciorum sũt ar-
ma, quibus calumniantiũ expellitur iniqui-
tas; & armata vis intra cancellos disciplinę
coacta, metuenda voluptas est, quæ hostes
ipsos etiam profligando delectat. Bellorum XIX.
numen Pallas non alium glotiatur parentẽ,
quàm

quàm Iouis caput: nec Mundi patria, Roma extulit ingens cornu, nisi Belli virtute, & sapientia pacis: vndè ex Varrone sedendo, vincerent Romani, alij pugnando. XX.

In elogio X. Reg. Hungar.

Nec arma sine consilijs,
(Cecinit Comes Franciscus Nadasd)
Nec consilia sine armis,
Aut formidabilia hosti,
Aut victricia esse possunt militi.
Pulcherrima bellici corporis symmetria,
Cui caput Palladis, manus autē sunt Martis:
Fertiles ibi ad messem gloriæ agri,
Vbi Martialis aratri vomeres
Galeata regens Minerua, arma serit:
Omnia alia execranda sint in campis connubia;
Martis cum Pallade Sacrosanctum.
Vir aliarum mulierum
Hæc mulier caput esto viri
Acephalo ne fide militi,
Cuius tota in manibus spes est.
Non gloriæ, aut Virtuti,
Sed cæcæ adscribe Sortis aleæ
Si quas sola, inconsulto capite manus
Ab hoste extorsit victorias.
Nulla quidem sine metu geruntur bella.
Numquam tamen sine certo periculo,
Quæ sine consilio.

Magnus Carolus armorum fulcro labantem haud sustinuisset Orbem, ni literarum catena esset opitulata Pallas. Acquirunt arma, seruant iura; sique legum fixa clauo diuturna Belli violentia. Manibus prospicit Platonis Respublica, & viuentium laniena est aula illa, cuius sceptrum vti ferrum sine temperatura crudescit. Harmonia quædam est regimen, Herclè sonora, si loco, & tempori arma, literæquè subiaceant. In gladij capulo Carolus leges exculpsit, vt monumentum dynastis esset, iuribus arma tractare. XXI

CAPVT DECIMVM.
De Religionis Necessitate.

I. DE Deo *quid sit?* haud quæ-
ritur: finiti ad infinitum
nulla proportio; etsi Aca-
demici, & Pythagorei sa-
tisfacere soleant, ita po-
nendo: *Vnum, est, à quo, per
quod, & in quo, & ad quod*
II. *omnia sunt, ordinantur, permanent, continen-
tur, implentur, & conuertuntur, tanquàm pri-
mum Vnum, & primum Ens.* Hinc Dei cul-
III. tus nobis naturaliter insitus rationem ipsã
præcidit; & illo plus quàm rationalitate à
cæteris discernimur animantibus. Ex eo au-
IV. tẽ liquet; quia quoties periculis, timoribus,
vel gaudijs obruimur, statim iunctis mani-
bus in Cælum dirigimus lumina (& rebus
facillime ad naturam suam redeuntibus) eò
tendimus, vndè venimus. Promethei fabu-
V. la mysterium inuoluitur. Celestis illla flam-
ma, quæ cadaueribus immisit spiritum, eo-
rundem sollicitat corda, & quasi secum tra-
hit, vt vnà repetant centrum. Veiorum ex-
pugnatam Vrbem militibus populantibus,
VI. Camillus dum ex arce contemplaretur, il-
lachrymauit primùm; deinde cum felici-
tatem eius plauderent circumstantes, ma-
nus ad Cælum tollens precatus est. *Iupiter
Opt. Max. Dijquè rectè malefactorum arbitri,
haud vos latet non iniustè nos, sed necessitate
compulsos ab infestorum, et nefariorum hostium
ciuitate persequi pœnas.* Huiuscemodi Ritus
VII. *Domini* inuocandi nomẽ varius penes gen-
tes, icet naturalis, & in nationibus peranti-
quus vsque ad Henochi tempora, qui quo
ritu Deus inuocandus esset, instituit. *Iste
cœpit inuocare nomen Domini*, idest homi-
num cœtus sunt instituti ad publicas cate-
cheses, & preces vt per sacrificia, aliosquè ri-
tus, & cæremonias Dei peragerent cultum. *Genes.*
Priuata enim sacrificia ante Henoch prio-
res Abel, & Cain obtulerunt Domino: de
primogenitis gregis ille: de fructibus[b] terræ *a Cornel.*
iste. Ad munera cuius minimè respiciens *à Lapide.*
Dominus, protestari videtur non posse pla-
cere in munere, nisi placeat in corde. Vana *b Gen. 4. num. 4.*
Religio est, quę marmoreis superędificatur
columnis; Sacrificiorum adipes, hominum
corda sunt, in quibus quiescit religio. Alta- VIII.
ria, quæ Reipublicæ fulcra sunt, quando cõ-
structa vt ibi grassetur hypocrisis, in rotas
vertuntur volubiles, quę ad similitudinem
coruscantis fulguris reuertentes, in præceps
trahunt Boues, Aquilas, Leones Homines,
Cherubim ipsos. Caini imperium (qui pri-
mus vrbium erector, & director) tot cædi-
bus humiliatum, ferro tandem flammaquè
ęquatum solo, regnantibus exemplar sit, IX.
qua trabe thronum fulcire conueniat Nu-
mam sacris constitutis fundamenta. Ro-
manę Vrbi iecisse, quę numquam profectò
sinè summa placatione Deorum immorta-
lium tanta esse[a] potuisset. Falluntur ij (ait X.
Cicero)[b] qui totam de Dijs immortalibus
opinionem fictam esse dixère ab homini-
bus sapientibus, Reipublicę causa vt, quos
ratio non posset, eos ad officium religio du-
ceret. Nequè enim in pastoribus illis, qui- XI.
bus Romulus prefuit, nec in ipso Romulo
hęc calliditas esse potuit, vt ad errorem
multitudinis, religionis simulacra fingerẽt.
In lumine tuo. nostrorum temporum Vene-
tam illam Corneliorum prognatam natali-
bus Heroinam (coram Redemptore non
bis fantem largoq; fletu audiui rigantem)
vidi

XII. *vidi lumen dilecte mi? Vnde mihi idiomata, quibus Prouidentię tuæ Hispanorum, Gallorum, Græcorum, Italorumquè nationibus arcana communicata dignoscerem? ex cruento, sed perenni sacro tui pectoris fonte manarunt. Tu mihi Diuinus Plato, vnde Grecorum versutiæ innotescerent. Tu mihi veritatis annales, vt Gallorum irriderem triumphos, & Latij spernerem inanias: Philosophorum, & Poetarum, Magorumquè inter cathedras tibi nupta soli, purpuras, scientias, dicerem vanitatem, & omnia vanitas. Quid sæculo mancipamini genti-*

lium virgines, & terrei luminis ad custodiam excubate, cum olei luceat alimento, & vestra potius ardeat vigilantia? Hic lumen, quod inextinctum ardens tumiditatis meæ extinctum vento, lacrymarum vnda refulget. Difficultas igitur laborq; discēdi disertam nostram reddidit negligentiam. Nihil esse in auspicijs, ne quid in ipsis est, ediscerent, differere Atheorum fuit, Ignauiæ pretextu impietatē excusantes, vt sacrorū delubra impunè vexarent. Liceat vnà cum Cicerone exclamare, vt Statius:

Pròh Deum, popularium omnium, omnium adolescentium.

Cla-

In Synephebis. *Clamo, postulo, obsecro, oro, ploro, atque imploro fidem:*
Non leuissima de re, vt queritur ille, fieri in ciuitate facinora capitalia,
Ab amico amante argentum accipere meretrix non vult.

sed vt adsint, cognoscant, animaduertant, quid de religione, pietate, sanctitate, cęremonijs, fide, iureiurando, quid de templis, delubris, sacrificijsque existimandum sit.

XIII. Religionis nomen mysticum est: à religãdo dicitur (Aug. teste) qua animę religantur
De vera Religione Deo. *Ad vnum Deum tendentes, & ei vni re-*
1. lib. Retraction p. 5. litera D. *ligantes animas nostras, vndè religio dicta creditur, omni superstitione careamus. Dicta est etiam Religio, quod religatur. Quod verbum compositum est à legendo, idest, eligendo; vt ita latinum videatur religio, sicut eligo.* Definitur
XIV. Religio à M. Tulio Deorum metus, & Cæ-
3. de Inuent. p. 99. in p. 121 remonia. Vel quę superioris naturę, Diuinę nempe, curam, & cœremoniam affert. Vel Iustitia ergà Deos Quid enim iustius, Di-
De Partitione p. 309. uinę Prouidentię, quasi stipendij titulo, suas distribuere victimas. Commilitonũ Deo-
XV. rum stipendia, qui (vt locupletati referunt annales) pro patria nobiscum pugnãt, Phana sunt, altaria, templa, delubra. M. Alexandri pædagogus Leonides discipulum vidẽs
XVI. ad aras thura profundere cum monuisset, vt demùm, cũ thuriferas subegisset regiones illo modo supplicaret: Haud oblitus Macedo, sed potitus Arabia misit ei nauem thu-
Plin. 12. c. 14. re onustam exhortans, vt in Deos parcus es-
a 6. Cor. n. 6. se desineret. Parce [a] enim metet qui parcè, seminat: & qui seminat in benedictionibus de benedictionibus, & metet. Numæ cum hostes nunciaretur Pomeria aggredi, diui-
Plutar. in Numa. na fretus fiducia, respondit: *Ego verò sacra facio.* Quasi sacra faciendo, classicum caneret, & commilitones vocaret ad arma. Hac pietate adeò omnium pectora imbuerat, vt cum humanis rebus cæleste Numen interesse videretur, fides, ac iusiurandum pro summo legum, ac pęnarum metu, ciuitatem regerent. Et quùm ipsi homines se in Regis, veluti vnici exempli mores formarent; tùm finitimi etiam populi, qui antè, Vrbem positam in medio ad sollici-
Liuius. 1. tandam omnium pacem crediderant, in
XVII. eam verecundiam adducti sunt, vt ciuitatem totam in cultum versam Deorum vio-
lari ducerent nefas. Ab hisce principijs con- XVIII.
suetudo inoleuit Romanis, à Deorum sup- *a Liuius l. 1.*
plicationibus Bellum initiari. Indè Hanni- *b lib. 2. 6. c lib. 2.*
bali [a] Antioco [b] Perseo [c] Macedonum Regi primùm Deos, deindè milites opposuere Romani, Religionem militiæ neruum ex-
perti; Quam contaminatam, vti publicum XIX.
crimen puniebant homines, nè punirẽt Dij. Petitios Roma longà sęculorum serie, vti sacrorum Antistites coluit, donec sacerdotium seruis delegare non erubescentes, licet duodecim familijs eorum propagata progenies intra annum exaruit, &
penas soluit sacrilegij. XX.

Cuilibet de populo, in sacrorum temera-
tores querela conceditur; quod enim in di- *L. 4. C. de Haret.*
uinam religionem committitur, in omniũ *Val. b. de milit ac domestica Rom. disciplina.*
fertur iniuriã. Impius & ipse Bodinus Rerum publicarum firmissimũ fundamẽtum,
Religionem dixit: à qua ergà Principem XXI.
subditorum fides: Obedientia ergà Magi- *Lib. 4. de Rep.*
stratus: Pietas ergà parentes: Charitas ergà *Lactant. c. 8. de Ira.*
singulos: Iustitia ergà omnes. *Hanc si tollas, vita hominum stultitia, scelere, immanitate com-*
plebitur. Religio sola est, quæ custodit hominum *c. 12.*
inter se societatem. Et Seneca,

Vbi non est pudor,
Nec cura iuris, sanctitas, pietas, fides instabile regnum est.

è contra Sybaritis respondit Oraculum *Apud Athen. 12. cap.*
Sẽper eris fælix venerãs gens Numina diuum
Donec plus Superis fueris venerata virum quem
Intima sed;tio, tunc & tibi prælia su,gent.

Regis tria [a] sunt officia: imperare, iudica- *a Diog. Pittagor.*
re, & Deos colere. Dei vicem gerunt Principes legem manu tuentes, quam ore docẽt
Pontifices. Ius publicũ Vlpianus tria diui- *L. veluti ff. de Iustitia, & iure.*
sisset in capita: Sacra, Magistratus Sacer-
dotes: Horum duo Religio occupat, ne di- XXIII.
cam tria: si verum quod tribunal, & altare pari ambulant passu, teste Architas. Hinc Chrysippus legem dixit Regiam diuinarũ humanarumque rerum: Iurisprudẽtia Ro-
manis, diuinarũ, humanarũque rerum noti- XXIV.
tia fuit. Pietate sublata, fides etiã, & societas *Cicero. 1. de Nat. Deor.*
humani generis, & vnà excellentissima virtus Iustitia tollitur. Iustitiã affers, cũ cognitũ habes, quod sit summi rectoris, & domi-

ni

ni numen, quod consilium, quæ voluntas.
[Cicero. 4. de Finib.] Si pietas est cognoscere Deum, cuius cognitionis hęc summa est, vt Deum colas; ignorat vtique iustitiam, qui religionem Dei
[c Lactāt. Instit. 5.] non tenet. Quomodò c potest eam nosse, qui
vndè oriatur ignorat. Si Deum negare dementia est, insipientia est non admittere religionem. *Dixit insipiens in corde suo non est*
[Psal. 13.] *Deus.* Furiosorum, & dementium opinio,
[d Iamblicus segment. 3. cap. 20.] est sine vlla religione animos corporis d ergastulo detentos superis assimilari. Moxus
Lydus Crambi e vrbis inhabitatores obsi-
XXV. [Nicol. Damasc. in excerptis Peirescianis.] dione captos mersit omnes, vt qui Deum
vllum nossent, nec colerent. Legum caput,
ac sūma, opinio de Dijs est. Hac Lycurgus
Lacedæmonios; Numa Romanos; Atheniēses Ion ille priscus; Græcos propè omnes
Deucalion ad obedientiam conuerterunt.
[f Xenoph. 8. de Instit. c. 98.] Cyrus ipse f religiosam suorum pietatē sibi
quoque vtilem ducebat esse, quòd rationē
eandem sequeretur, cum illis, qui certo iudicio cum religiosis potiùs, quàm cum ijs,
XXVI. qui comisisse aliquid impiè videntur, nauigare mallent. Præterea futurum ratiocinabatur, vt si omnes illi rerum participes religiosi essent, minus aliquod impium facinus
tum contra se inuicem, tum contra Cyrum
ipsum designare vellent; & sibi fore addictiores, quo Dei esset metuentiores. Roma-
XXVII. nis post religionem omnia ponentibus (etiā
in quibus Summæ maiestatis decus erat) nō
dubitauerunt sacris Imperia seruire: quorū
[Valer. Max. 1. c. 1.] oculi lex, & Religio. Hanc tanti fecere, vt
XXVIII. ius Belli, nec penes Senatum vellent: priusquàm belli causam Pontifex approbaret.
[Ouen.] *Lex, & Religio iunxerunt fœdera: prauas*
Hęc hominum mentes, comprimit illa manus.
XXIX. [Lib. 1. c. 1. n. 2.] Vulgaris est apud Valerium cōtrouersia
inter Posthumium, & Flaminem Martialem consules ab vna, & Metellum Pontificem ab altera: contendebāt illi in Africam
aciem dirigere; è contra, aduersante Pontifice: post breue dissidium: *Religioni summum*
XXX. *cessit Imperium.* Petilius Prætor vrbanus, cū
sub Ianiculo à terrę fossoribus arca lapidea
inuenta esset plena libris, qui ex aliqua parte, ad religionis spectarent contemptū, per
victimarios in populi conspectu igne facto
XXXI. cremauit. Noluerunt enim prisci viri quicquam Romę asseruari, quo animi hominū
à Deorum auocarentur cultu. Vrgeant mo- [Valer.]
dò hęresiarchę, & Sacrosanctum a Tridenti- [Liuius]
ni decretum *de librorum delectu* vti inuidum [10 [illegible]]
libertati, & animarum conscientijs accu- [14. c. 13.] XXXII.
sēt violentum. Pretermitto Patres, Cōcilia, [a Sess. 18]
illiusque nationis eruditus moribus, quę teste Iulio: *Non numero Hispanos: non robore*
Gallos: nec calliditate Pœnos: nec artibus Græ- XXXIII.
cos: sed pietate ac religione omnes gentes natio- [De [illegible]]
nesque, superauit; perniciosos libros in flam- [sp. respō.]
mis, non à quocunque, sed per victimarios
(sunt isti religiosi ad hoc delecti) cremari
digito monstro: hoc solo voto nè impura lectione, hominum animi à Deorum auocarētur cultu. Quot clades Romanus sustinuit, XXXIV.
nō militum ignauia, sed cęremoniarū, & auspiciorū negligētia. Hostem nè metuas, sed
hostijs, & victimis Deum concilia, non vt
militum mentibus superstitionem inijcias,
sed vt virtutem religione confirmes: ita
consternatis militibus, terrente Hannibale, Fabius Maximus aiebat cædibus eru- [Plut.]
ditis Populo Romano illatis, non ab hostibus, sed à dijs, quorum auspicia contempse- [Florus c. 2.]
rat. Tissaphernes, & Agesilaus cum iurassēt sine dolo se seruaturos inducias: summa
fide promissis stetit iste, non ille. Querentibus verò militibus Agesilaus respōdit. Tissaphernem periurio suo & homines ab alie- XXXV
nare, & Deos sibi iratos reddere: se autem [Æmilius Probus]
seruata religione exercitum confirmare. Sic [in Agesilao.]
cum aduersus Persarū Regē, bellum, inferre, expediret ne ? hærens Dodeneum Iouē
cōsuluit, a quo cum retulisset: *Arbitratu suo*
bellū institueret: Dei responsum Ephoris renuntiauit, ab ore Sacerdotum auspicaturus XXXVI
victoriā, à quibus suasus Delphicū oraculū [Manus. po[illegible] in Ages. §. 12]
petere obediens taliter sciscitatur: *Apollonum idem sibi videtur, quod Patri?* Confirmauit Apollo, vt Homeri figmentū de Deorum dissidijs irrideret; & Agesilai religione
bellum inchoantis plauderet opinioni.
Non longè argētęę ille turbæ, quibus Israelitarum conuocabatur multitudo, quùm essent mouēda castra, Sacerdotibus filijs Aaron datę, vt vlulantibus tubis; promissam XXXVII.
cęlitùs sollicitarent victoriam; dicat Iosues [Numer. cap. 8. Lyranus.]
ille, cuius vexillis non ianuę, sed muri Ci-
uitatum aperti sunt; quibus machinis, & ca- XXXVIII.
tapultis munitas debellaret Hiericuntinas

nas turres? Haud bellicis tormentis, & Mauortijs machinis, sed tubis Sacerdotum inexpugnabilem æquaui ciuitatem solo: *Cumque septimo circuitu clangerent buccinis Sacerdotes, Muri illicò corruerunt.* (Iosue.6. n.20.) Corruerunt clangentibus tubis muri? Quomodo? Hierico Ciuitas illa magna quasi folium vento agitatum, in præceps ruit tubarum clãgore? Græciam fabulari dicimus, quando fidiculæ sono extructam gloriatur Ciuitatem, & nos tubarum destructam clangore non in fabulis, sed seriò dabimus?

XXXIX buccinæ ausculta tonum, & veritatis indè pondera consonãtiam *Tollite septem Iubilæorum buccinas,* iubet Dominus. Non quibuscunque, sed *Iubilæorum*, tubis dirutæ sunt Hiericuntinæ turres. Quale mysterium in Iubilæorum buccinis? attende. Clangit Sacerdos Sacra Iubilæi tuba septennio in septennium, & dum Sacerdos clangit, mendico Nabotho impia Iezabel restituit vineam. Sic tubæ clangore, æquilibrata Iudeorum Republica, septennio in septennio surgunt pauperes, humiliantur potentes: & quod septennio auaritia, & tyrannis cumulat, erigit, & attollit; pietas tubæ sono, disperdit, æquat, & remittit. Pauperes ære impotentes redimere pignora, religione recuperant. Sic Terra forte diuisa, haud arte cõfunditur. Clangit Sacerdos, & Leuita sacra Templo vasa remittit. Clangit Sacerdos in templo, & iudices omnes in tribunali silent: in excelsis gloria, in terra pax. Clangit Sacerdos, & Samaritanæ honestate vestiunt impudicitiam. Clangit Sacerdos, & telonium derelinquunt Matthæi. Clangit Sacerdos, & Lupi facti pastores tõdent pecudem non excoriant.

XL Hisce clangentibus tubis, Muri illicè corruerunt. Apprehendite Principes: nisi Dominus custodierit ciuitatem, frustrà vigilat, qui custodit eam. Sciscitanti Petro Aloysio Parmẽsi Duci, quid sibi videretur de arce Placentiæ extructa? Architectus respondit; omnibus numeris vndique firmissimam apparere nisi: quid? liberè profer; nisi esset de super discooperta: alludere volẽs sola Numinum tutela inexpugnabilem fieri.

XLI (Florus 2.c.12.) Profugus quondam Perses Macedoniæ Rex in insulam Samothracem fugit: celebri religione fretam, vt templa, & aræ defenderent, quem montes sui, & arma desererant.

XLII. Inter lumina, tam pictoribus, quàm architectis, quòd ex alto venit, maius esse Turcarum dixit Imperator Solimanus, quùm quatuor lampades

XLIII. pingi mandauit: quarum tres ardentes, quarta extincta sub titulo *HallaVerrè*, nostro idiomate *Deus dabit:* Tacitè innuens quatuor Orbis partibus ad vltimum potiturus cum tres iam tenêret, tribus luminibus figuratas, vltimam quoque, Dei manu, sperare.

XLIV. Mysticam Scalam vidit Iacob in somnis super quam ascendebant, & descendebant Angeli. (Gene.28.) Stabat scala ista, scribit Moyses; *Vidit scalam stantem: Angelos quoque Dei ascendentes, & descendentes.* (Philo de Somniis.) Mundi rota scalà istà, figuratur, quæ vti tormentarius puluis in ortu mõstrat hominem puluerem, in occasu fumum. Ascendentes, & descendentes Angeli sunt Reges, & Principes terræ. Ascẽdit Dauid, & vno angulari lapide Giganteæ moli super imposito, ruentem Iudæorum fulcit Rempublicam. Hercule fortior in sinu matris prosternens Anthæum. Ascẽdit Saul, & pastorale baculum regiam commutat in virgam. Ascendit Iosues solo halitu euersurus molem, quam verbis laborauerat erigere Dominus. Solis, & Lunæ in Orbis axe quasi clauo figuntur planetæ, cum creaturæ Creatorem gregarium mirantur militem. Descendunt ex aduerso Chaldæi, Assyrij, & in Hellespõti triũphata Semiramide, Dei præter, imperia omnia agnoscimus periodica. Descendunt Persæ illi, qui cum armis Cælum aggredi haud possent, tentarunt blasphemijs: sed Magno rotante Alexandro, ex Oriente ruerunt in Occidentem. Descendit, & ipse Macedo quùm Orbi Magnus, illi Orbis fuit adeo paruus, vt Zelotypiâ fatigata Fortuna, ebrietatẽ fingens illũ euomuerit. Descẽdit Cæsar postquàm Orbi datus est caput: inuidaque Fortuna, quæ summis stare diù negat, Romæ, in suo solio, in suo throno, Bruti interemit manu: vt in amicitiæ cõcordia, mundanam agnosceres discordiam. Vidit ergo scalam rotãtem de rhetore consulem. Siste quæso, si scala ista tamquàm rota Orbem vertit, quomodò Iacob vidit *scalam stantem?* Stabat Fortuna inconstans? con-

stans

XLV. *Philo ib.* stans forsan in inconstantia? Solius Dei est ponere firmamentum in medio aquarum. Rota est, ergo voluitur? *Scalam vidit stantem*, quia *Dominum innixum Scalæ*. dùm enim mundanæ res ab illo sustentatur, manent inconcussæ. Ità Holopherni Principi militiæ Assyriorum obsidenti Bethuliam, amiranti Iudaicum populum resistentiam parare, respondisse Achior Dux Ammoni-
Iudith 5. XLVI tarū legitur: *Perquire Domine, si est aliqua iniquitas eorum in conspectu Dei eorum: ascendamus ad illos, quoniam tradens tradet illos Deus eorum tibi, & subiugati erunt sub iugo potentiæ tuę. Si verò nō est offensio populi huius corā Deo suo, non poterimus resistere illis: quoniam Deus eorum defendet illos: & erimus in opprobrium vniuersæ terræ. Et factum est, cum cessasset loqui Achior verba hæc, irati sunt omnes magnates Holophernis, & cogitabant interficere eum, dicētes ad alterutrum: Quis est iste, qui filios Israel posse dicat resistere regi Nabuchodonosor? &c. vt ergo agnoscat Achior quoniam fallit nos ascendamus in montana, & cum capti fuerint potētes eorū, tūc cum eisdē gladio transuerberabitur: vt sciat omnis gens, quoniam Nabuchodonosor Deus terræ est, & præter ipsum, alius non est. Factum est autem cum cessassent loqui, indigniatus Holophernes vehementer, dixit ad Achior: quoniam prophetasti nobis dicens, quod gens Israel defendatur à Deo suo, vt ostendam tibi quoniam non est Deus, nisi Nabuchodonosor &c.* Deceptus tyrannus, quod viuus non credidit, morte probauit. Non frustratur Religio, nec Deus irridetur. Immolantem Cæsarem haruspice Spurinna monente, caueret periculum, quod nō vltra Martias Idus proferretur, cum spreta Religione introiret curiā: Spurinnamque deluderet; quòd sine noxa Idus Martiæ adessēt: venisse quidem eas respondit, sed non præterijsse. Protinus non preterijt, sed tribus,
Sueton. C. 82. I. Cæs. & viginti plagis confossus, interijt.

Haud tamē negamus multoties Religionis prætextu hypocrysim debachari: Anno
XLVII Christi 1667. in Oriente Iudæus, Sabadai nomine, prophetę titulum aucupatus, inter superstitiosam Hebræorum gentē, tanta adducebatur fama, vt & Turcis metū inijceret. Byzantiū profectus, ibique in vincula coniectus, sanctitatis opinione succreuit, adeout prohibiti Hebræi Sabadai alloqui, debitorum prætextu cū mercatoribus simulato, voluntariè carceribus traderentur, vt cum nouo propheta fabularentur. Sed ex multitudine rumor, ex rumore murmur, & suspicio certiores, quid rei esset, fecit custodes. Exinde strictiùs vincti Iudęi, haud sūt manumissi priusquàm magno Turcarum se redimerent questu. Coronatorum triginta millia lucrati dicuntur Turcæ: Sabadai diuitijs tandem, & honoribus auctus, Turca factus, vale dixit Hebræis. Cognoscunt, & Turcę quanti sit ęstimanda Religio: Osmanus Vrchanus Murat, cuius gladio Tur- XLVIII.
carum grande stabilitum imperiū, quoties cōuiuas vocabat, vescebatur adhibitis Talismanis (Turcarum sunt Sacerdotes) quorū pręceptis, & admonitione inter conuiuādū aures prębebant, & Alcoranum legi iubebant. Huiuscemodi obedientia illa est, quę *Lypsius Mon. po. lib. 4.*
coram Sultanis, Principum capita in disco offert in ipsa morte lętantium? Quid altissimū repleuit Euphratē, vt sicco pede Babylonem in medio flumine, aggrederetur erectam? Religio. Hac, Numa Pompilius Ro- XLIX
manorum bellicos iuuenes māsuefecit; vnde illis mos, singulis annis aliquot Principū filios Hetruscis in disciplinam tradere, vt *Val. Max. 1.*
sacra discerent ante omnia, negotiorum in Vrbe post, directiores futuri, & primas sedes in deliberationibus habituri. Sic & Galli cōmendantur à Cęsare, quod eorum iu- *L. de Bello Gallico.*
uenes priùs edocerētur quę ad religionem pertinent; deinde quę Reipublicę capessēdæ prosunt. Hac, impius ille Caligula terri- LI.
tus, quamuìs temerator Deorum, ad minima tonitrua, & fulgura cōniuens, caput obuoluens, ad maiora se è strato proripiens, sub lectúque condens vnā horrescere videbatur causā. Leones in Tēplo Adonis man- LII.
sueti vt hædi, bruta etiam religiosa arguūt. Elephantes prætereà sydera colere, cum in Mauritaniæ saltibus ad Amilonē amnem noua nitescente Luna descendunt: ibique LIII.
se purificantes, solemniter aqua circūspergi ac tādem salutato sydere in syluas reuerti. Transituros maria, Pliniana est historia, nō ātè naues cōscēdere, quàm inuitatos recto- *Lib. 2. cap. 1.*
ris iureiurando de reditu: quasi gnaros alienæ religionis: Visosque ægritudine fessos,

herbas supinos in Cęlū iacientes, veluti tellure precibus alligata.
LIV. Saxonum indomitā gentē, vt Carolus M. perdomaret qualecūque remisit tributum, decimas Ecclesiæ debitas præter, vt religionis vinculo, ciuile iugum gradatim imponeret.
LV. Minùs enim populus timebit iniustè etiā tractari à Principe, quem religiosum credat. Inde politioribus gentibus vnum fuit Sacerdotiū, & imperium, quo securius sceptrum stabilirent.

LVI. *Virgil. 7 Æneid.* *Hoc Priami gestamen erat, cum iura vocatis*
More dabat populis, sceptrumque, sacerque tbiara.

Hoc voto festinauit Augustus Princeps, & Pontifex simul iura dare Romanis
Rex idem hominum Phœbique Sacerdos.
quidquid malignentur Politici à Romanis Imperatoribus Sacerdotium assumptum, quo vndique libertati clauderent portas, iuxtà illud Taciti: Sacerdotium *ad firmamentum potentiæ assumebatur.*

Contra firmissimas hasce religionis columnas, quid adducēt perfidi atheistę? diabolicum forsan Macchiauelli pręceptum:
LVII *Oportet religionem esse: religiosum verò esse nefas* ? Huiusmodi venenum in ipsos atheos refūditur: *Oportet religionem esse*, Reassumā Macchiauelli verba: *Irreligiosum verò esse* si in aula, regnandi libidine, ergo & in familia prò fama, dignitate, opibus, & honoribus? ergo patris cum filio suspecta habitatio? fratrum cum sororibus; Magistri cum discipulo; hominis cum homine; ergò nulla societas.

LVIII Edocemur forsan Enceboli Constantinopolitani sophistæ doctrinam, cū sub Iuliano
LIX. Paganus, sub Constantio Christianus, sub alio alius? Vel illius Tartarorum Principis, qui cū ābitiosus ardēret Polonorū insigniri diademate, religionis suæ obtulit holocaustum, dicens: *Tuus Pontifex? meus Pontifex. Tuus Lutherus? meus esto Lutherus.* Vel Vandalorum pestiferæ gentis, cum adhuc gen-
Io. Lotreni. lib. 2. c. 3. De Ord. Reipub.
LX. tiles veram illis oblatā religionē amplecti promitterent, si vectigalium subleuarētur onere? Deo anteferendo gabellas? Vel ne-
LXI. fariæ Elisabethæ Anglorum Reginæ; cum illi referrent Hēricum Galliæ Regē sacris interuenire Missarum, illudentis: *Et ego factum audirem, vt Galliarum lucrarer Regnum.* Vel Hibraini Anno Sal. 1645. quùm magno Muphti (Pontificem nos vocamus) sacra interdixit, quia in Venetos Turcarum arma obstreperet iniusta, populorum irridentis murmur, iniuria religionis Imperiū pessundari? *Sertonacus Anticanus p. 62.* Vel impij tandem Macchiauelli, quando somniatur Græcorum Prin- LXII.
cipes, Centauri curæ traditos, vt prò tempore, & occasione, hominis bestiæque laruam sumere haud formidarent?

Dicant Athei: Romanorum cadentem statum Numa Pōpilius solo religionis astu, vel vnà cum religione, religiosus sustinuit? Holandi sacrorum bonorum depredatione LXIII.
instigati naturalē in suum insurgexēre Principem, obedientię posteam cum laxarent habenas, expertum: hominum infidelitatem impietati coniungi. Subticeo Varronem Consulem ob iram Iunonis infelici- LXIV.
ter dimicasse: Potitiam cecidisse gētem ob Sacerdotium in seruos translatum. Q. Fuluium Flaccum non impunè ex Iunonis Lacinię Templo marmoreas tulisse tegulas. M. Alexandri milites Cereris templū spo- *Valer. Max. 1.*
liaturos ingressos, obiecta flamma cæcitate mulctatos: aliaq; vt plurima occurrēt legēti. Romę non quid fiat, sed quid fieri debeat, attende: & cum exēpla propemodùm sint infinita eorum, qui temeratę religionis dedère pœnas, Polonię Regem Vratislaum LXV.
perpende: quùm Turcarū Imperatori Sultano pactas violauit inducias. Vnde periurij indignitate commotus Turca instaurato Bello, cùm in prælij discrimine has voces ad Deū clarissime emitteret: *Christe si Deus es? vt christiani tui de te perhibent, vindica perfidiam tuorum, qui cōtra pacta iura bello me inuadunt?* illico Regē, Polonorumque exercitum profligauerit Deus, vel Sultanus? nescio. Quòd si antiquitate certare mauis, accedat ambitiosus ille Pōpeius, quùm Octa- LXVI.
uium, & M. Antonium æmulos ad cœnā in sui pretoriā inuitatos nauem, iugulare moneretur à Pōpeianæ factionis Mena, respōdit: *Facere Mene oportebat me non præmonito,* *Plutar. in Anton.*
nūc præsētibus rebus acquiescamus: neque enim mecum peierare, fideque meā imperio postponere. Siciliā propè, Carthaginenses victi, Hamilcarē designarunt legatum, vt cum Romanis

manis fœdera renouaret. Negauit iste legationem subire, Romanos timens, Cornelio Asinę Romano consuli violatam à Carthaginensibus legationem vindicaturos. Hanno vero Pœnorum Ciuis, Romanorũ Religione fretus, Romam properat: dumque legationis suę munus audax exponeret Tribunus restitit, minarum spirans, Cornelijque consulis exemplar opponens, protestando de exemplo. Metu perculsum Pœnum subleuarunt Consules, & post obiurgatum Tribunum dixere. *Isto metu Hanno, te fides nostræ Ciuitatis liberat*. Gentilis Ciuitas, sed religionis, & iustitiæ pęnis totum volitauit per Orbem; vt in Deorũ Pantheõ summam, & primam Causam non solis religionis lanternis, sed religioso corde videatur scrutata: quondam enim erroris mater, facta est veritatis magistra. Non fugiat
quùm à Gallis capta: quidquid religiosissi- LXVIII.
mi in templis erat, partim in dolijs efossa terra, recondunt; partim imposita plaustr[o] secum auferunt. Virgines simul ex Sacerdotio Vestę nudo pede fugientia Sacra cum comitarentur, excepit L. Albinus, plebeius licèt, depositisq: vxore, & filijs virgines in plaustro locauit: ductaq. in triumphum vel victa Religio fuit, vt saltem per eam de hoste victore victi victoriam canerent. Blasphemet nunc quasi ex Romano- *Florus l. 1. 13.*
rum moribus Macchiauellus: *Oportet* LXIX.
Religionem esse, religiosum verò esse nefas. Vita religionem redimentes, religione, atque iustitia illud seruarunt imperium, quod vi occupauerant, & iniuria. *Florus cap. 2.*

CAPVT VNDECIMVM.
De Varia Religione.

1 *Homini connascitur religio.*
2 *Religio Catholica vna, prima, vera, inter omnes.*
3 *Religio amicitiæ vinculum.*
4 *Religio Reipublicæ caput, & fundamẽtum.*
7 *Corporis politici anima pax est.*
8 *Mala ex religionis discordia.*
9 *Eua cecidit ex colloquio cum authore diuersæ Religionis.*
12 *Quot facti idolatræ ex idolatrãtiũ cõsortio.*
15 *Isaac, & Ismael ex religionum varietate iurgantur: Sic Moyses, et Sephora.*
18 *Iudæi prohibiti sociari idolatris cur?*
19 *Aduenas frequẽtare, Reipublicæ nõ cõducit*
20 *Veneti cur in Cameracẽsi Bello respuerint Turcarum auxilia?*
22 *Iudæi nesciebant loqui iudaicè ex idolatrantium consortio.*
23 *Moyses cur Aegyptias respuerit papillas?*
24 *Moyses cur Pharaonis coronam proiecerit?*
25 *Deus ipse respuit malorum consortium.*
26 *Deus quomodo moueretur super aquas.*
27 *Nili aquam bibere interdicuntur Iudæi.*
28 *Nilus de Paradiso erupit.*
29 *Nilus turbidatur in Aegypto.*
30 *Nilus figura est Magnatum Reipublicæ.*
31 *Lugubri veste cur induerentur Romani?*
32 *Discordia turbat iustitiam.*
33 *Paulus inter Iudęorũ discordias triumphat.*
35 *Deorum nouitas apud Roman. prohibita.*
36 *Pęna capitis in nouas inducẽtes cęremonias*
37 *Hæreticorũ finis, auri sacra fames.* 42. 48.
41 *Caroli V. error Lutherum non punire.*
42 *Deus patrijs legibus colendus.*
Io: Baptistæ Cornelij D. Marci politia pro religione effig. hieroglyphicum.
43 *Religionis prætextu qualia patrentur.* 48.
44 *Magus Aegyptius religionis prætextu quid faceret.*
45 *Moses Cretensis seductor.*
46 *Sauonarola seductor.*
49 *Infidelis Deo, nõ potest esse fidelis Principi.*
50 *Iosaphat miscellam prohibet religionem, vt religionis vnitate terribilis fiat.*
51 *Achan, religionis discordia, iram Dei prouocat.*
52 *In quolibet genere datur vnum primum.*
53 *Iudas ex Gentilium commercio ruit.*
55 *Miscella religio cur inducta apud Aegyptios & an miscella esset?*
Aegyptij Animalia cur adorarent?
46 *Castellanorum, & Nicolaitarum Bellum Venetijs.*
57 *Angelus de Paradiso manu primos eiecit.*

58 *Rotharis duos in Ecclesia volebat Episcopos, & cur?*
58 *Ieroboam cur vitulos erexit?*
60 *Turcæ miscellam religionem non prohibent.* 75.
61 *Solimanus horto assimilabat religionem variam.*
62 *Holandia cum Prouincijs religionis creuit discordia.*
63 *Greci Principes Centaurorum curę cur traderentur.*
64 *Impietas Tartarorum Principis.*
65 *Hæreticorum mores.*
66 *Germanię Principes cur Hæresiarchis fauerint?*
67 *Cur Principes Germani discordarent in hæresi?*
68 *Religio Catholica non impedit salutem etiam hæreticorum consensu.* 74.
69 *Religio suadenda non imperanda.* 71.
70 *Deus tria sibi reseruauit in signum Omnipotentiæ.*
72 *Maximill. II. dictum de libera religione.*
73 *Hæreticorum tyrannis.*
74 *Catholici quo titulo possint in hæreticos, non verò è contra.*
75 *Turcæ quomodò variam religionem permittant.*
77 *Osmanus Murath cur Sacerdotes vellet in mensa?*
78 *Alcoranum cur Turcæ traducere nō possint.*
79 *Turcæ gladio finiūt religionis controuersias.*
80 *Mahometes Imper. IX. cur varias religiones toleraret?*
81 *Quo prætextu, & astu trucidauerit nobiles Græcos.*
82 *Turcarum ars in destruendo religiones sibi contrarias.*
83 *Fides ex auditu.*
84 *Plebs more pecudum currit.*
85 *Turcæ aberrantes in fide puniuntur pœna capitis.*
86 *Turcæ maiori odio insequuntur Persas quàm Christianos.*
87 *Regnandi pondus religione fit leue.*
88 *Principes debent studère vnitati religionis.*
89 *Nemo potest colere Principes, & Deum spernere.*

I. PERFECTIONVM, quę homini datę sūt, hęc
II. *Iamblicus.* vna maior & prima, Religio: Vix homo nascitur, quod cælesti irradiatus lumine, ad superna currit, & anhelat.

Ouidius.
Pronaque cum spectent animalia cætera terram
Os homini sublime dedit, Cœlumque tuèri.
Iussit, & erectos ad sidera tollere vultus.

Verùm qua Religione, vna, vel varia Deum colere expediat non vnà Orbis concordat. Religionum discordia publicum turbari regimen maior pars numero, antiquitate, eruditione, vsu (qui peritissimus iuris censor) concludere cogitur; Quicquid mundanæ vanitatis aduerſentur asseclæ.

Romanę Religionis, citrà discrimen, veritatem, dignitatem, vnitatem, necessitatē corde teneo. Ego enim nullum primum, nisi Christum sequens, Beatitudini tuæ, idest cathedræ Petri consocior, Iuramentoque Hieronymi, super Pontificalem petrā, ædificatam Ecclesiam testor: itā vt quicumque extra hanc domum agnum comederit, profanus sit. *Si quis in Arca Noe non fuerit, peribit regnante diluuio*: Hanc igitur senex tenebo fidem, quem puer nactus sum. (*Ep. ad Damas.*) Titulum nostrum *de varia Religione* politia expediam profana, solius ciuilis Reipublicæ gratia: Catholicam veritatem ad Pontificum historiam remittens, quam Deo aut tempore opportuno promitto.

Religionum igitur diuersitatem non solùm ab Ecclesiasticis extirpandam pastoribus, verùm à Regibus, vt seruetur ciuilis corporis anima, quæ pax est

Pax optima rerum III.
Quas homini nouisse datum est.

Efficacissimum amatoriū, & insolubile beneuolæ amicitiæ vinculū esse vnius Dei cultū, aiebat in *vita Adami Philo.* Veritas vna est, ergo vna Religio. Non possunt sub- IV.
diti in ciuilibus coalescere, nisi in primo & *L. 4. C. de Hæret.*
angulari Reipublicæ fundamēto, quod est V.
Religio, conueniant. Religionem offendēs VI. *7. Politic. cap. 8.*
omnes offēdere dicitur, vnde Religionem vti primum Reipublicę caput summa vi opor-

portere defendi; aiebat Aristoteles Anima politici corporis pax est; & solo vnionis in-
VII. strumento ex Bellorum potētia deducitur.
Omne regnum in se diuisum desolabitur, et domus supra domum cadet: Si diuiduntur
VIII. in eo, quod est primum; Respublica quomodo stabit? stabit: si populorum tumultus irreuerentia in Rege, inhumanitas in parentes, sui tandem seuitia, quę omnia, Religionis solicitantur discordia, Regiminis dicare audeas propugnaculum. Modernos prętermitto casus; & altiora repetendo, Euam respice, quando cum miscellæ religionis architecto cœpit miscere collo-
IX. quia, citò prœuaricata est, & Religionis nouitate se innocentia spoliauit. Sic prœmistione iam facta, iniquitateq; participata, ciuitatis Dei, & terrarum confusione; Filij Dei Filiarum hominum amore bacchati, in cupidinem terrigine deflexerunt ciuitatis, deserta pietate, quam in sancta Societate seruabant. Tantaque delictorum congesta mole, vt eam explicare deficeret Omnipotentia, nisi simularet pœnitentiam: *pœnituit eum, quod hominem fecisset in*
Genes. 6. *terra.* Repurgato postea per Cataclysmum Orbe, ex Chamo descendentes, statim ac
XI. Nembrotho associantur, aliàs Dei cultores, fiunt desertores; Cælo in ipso Deum aggredi adorti Generi Loth, qui nuptia-
XII. rum argumento cum filiabus Sanctissimi Patriarchæ veri Religiosi arguūtur, Sodomitarum illecti cōsortio, cum illis gehennas ingredi, quàm cum viro iusto luctuosam ciutatē ægredi maluerunt. Sic Labā Iacobi
XIII auunculus, Mesopotamiam ingressus, ad Idolorum abripitur cultum, & nè subter Terebinthum in valle Sichem defodisset idola, langueret forsam deprauata Rachel.

Quod si vrgeas politicam pacem, & ciui-
XIV le regimen antiquitate prœcedere fidei vnitatē, sine qua tot seculis inconcussum durauit, nec Regionum misceri discordia. Vi-
XV. deas cum Sacra tum profana historiarum obstare monumenta. Isaac, & Ismael Ido-
Gen. 21. lis cum luderent, Lyrano teste, idest Religionum varietate æmularent; diuisā famliā insurgunt àdinuicem, nouercam armant in
Exod. 4 patrem soloque exilio nouatoris, componi-
XVI. tur iurgium. Moysi, & Sephoræ in Ægyptum pergentibus, Dominus cum occurreret, volens occidere Moysem, haud quieuit Dominus priusquam Sephora acutissima petra, circumciso præputio, filij, sub vno pastore vnū admisit ouile. *Sponsus Sanguinū tu mihi es:* Gētilis improperabat vxor hisce declarans querelis, quali pace fruātur, coniuges Religione discordes. Pertranseo Iudæos adhuc in semitis rubri Maris, Æ- XVII.
gyptiorum conspicientes cadauera, sola Ægypti recordatione, oblitos Deum, conflasse vitulos, toties præuaricatos, quoties cum Salomone ipso vnà Gentes coirent. Inde
tot vicibus prœceptum: *Non inibis cum eis fœ-* XVII.
dus, neque cum Dijs eorum. Non babitent in terra tua, ne forte peccare te faciant in me. Huc facit decretum illud: *Iumenta tua non facias*
coire cū alterius generis animantibus. Quæ qui- Gloss. ordin.
dem si ad literam sumantur, ridicula videntur. Mystice igitur *to* iumenta in *populares* vertas; vt explicat Interlinearis. Vel
cū Morali: *per iumenta subditi significantur:* XIX.
Sed quid? populus non coire poterit cū populo; & cū natione natio? Animal sociabile definitur homo: & sine Societate aut Deus, aut bestia: Quarè ergò iumēta tua nō facies coire cū alterius generis animātibus? soluit
Philosophus quia *frequētare aduenas alienis* 7. Politic.
educatos legibus, inutile putant ad rectam Ciui-
tatis normam. Vnde proloquium *nō coutuntur* Ioan 4. XX.
Iudæi Samaritanis. Religiosissima Venetorū Respublica, Cameracēsis Belli oppressa pōdere, tot Principum recusauit triumphū, cum Turcarū Militum triginta millia ab Othomano Imperatore in auxilium oblata renuit: vel vt volunt politici, nè Turcis in sinu receptis, fauor retorqueretur in odiū: vel quia sub Crucis cadere mallet vexillo; quā
sub Lunę signo prœclaros ducere triūphos. XXI.
Capitis pœna erat inter Iudæos, qui Idolo Moloch de suo dedisset semine, idest cum gentili fœmina nuptias celebrasset. *Si quis dederit de semine suo Idolo Moloch morte mo-*
riatur. In æternitatis speculo inspiciente Leuit. 2.
Sapientia præuaricaturum Israelem Idolomanicorum contubernio, vt & maternum obliuisceretur Idioma. *Vidi Iudęos,* in-
quit Esdra, *& filij eorum ex media parte loque-* Lib. 2. c. 13.
bantur azoticè, nesciebant loqui Iudaice; sed XXII
loquebantur iuxta linguam populi, & populi.

Præ-

XXIII. Præuiderat hoc Moses, cum à Pharaonis filia de papyrione ereptus profanas respuit papillas, ne vnà cum lacte impietatem sorberet, & nè redargueretur, quod Ægyptiorum nutritus Sanguine in ipsos ingratus

XXIV. concitaret elementa. Grandior factus cùm ab eadem adduceretur ad Regem Moysi ioco coronam imponente, illam statim proiecit, pedibusque conculcauit; vndè à Sacerdote ibi stante ferè interfectus, ex Oraculo Dæmonum, minātiū, abeo Ægyptum subuertendam. Sed cur coronam proijcit Moses, quem Pharaonis Deum iam Dominus constituerat? proicit, *quoniam ibi sculptum vidit simulacrum*. Sculpturam, auream, inanimatam licet, Dij terræ timent; & animas voce, calamo, ferro propugnantes Belial nobiscum diuersari mini-

Gloss. Ordin.

XXV. me verebimur? Deus ipse ex malorum consortio macularetur (si maculæ capax esset diuina bonitas) *Ferebatur Spiritus Domini super aquas*. Ferebatur quomodò Spiritus ille, *apud quem non est trasmutatio, nec vicissitudinis obumbratio*? Ferebatur ex aquarum consortio; Non quod super aquas

Genes. 1.

Iacobi p. 1.

XXVI. moueretur Spiritus Domini (hoc enim immensitati eius repugnat) sed quia aquis in-

XXVII. federat, elemēto natiua propēsione fluido) super eas ferri, & trāsmutari videtur. Promissionis terrā ingressus Israel quia Nili aquas sitiret, redarguitur a Domino; *quid tibi vis in via Aegipti, vt bibas aquam turbidam?* Hebraicè Sichor: שחור. Communis editio habet Geon. Nilum scilicet cuius aqua turbida. Mementote Hebræi quod dereliquistis me fontem aquę viuę, vt bibatis aquam turbidam, & de flumine maledicto extinguatis sitim vestram, misericordiam meam? Conuertimini, & cum salutis initium sit notitia peccati, Nilum maledictionibus buccinate. Siste Domine, Sacrum

Gloss. Interlin. in c. 2. Hierem.

XXVIII. fluuium, quem de Paradisi fonte manare precipis, anathematizas? Aquam turbidā fluuium illum dicis, qui inter argenteas ripas aureo superexuberans alueo, pretiosis lapillis, fulgentibus gemmis atque conchilijs omnē circuit Æthiopiam. *Et nomen fluuij Gehon*. Si in sanctuarij fonte fœdantur aquę, quid in palustribus Sodomæ? ex commixtione terræ (respondet Lyranus) turbi-

Genes. 2.

datur Nilus multis diuisus riuis ad irrigandam Aegipti terram Vnde Hieronymus: XXIX
Quāuis de Paradiso flumina Aegipti exire credantur, tamen quia pedibus Pharaonis violata sunt; perdiderunt splendorem suum. De Paradiso limpida, & pretiosa surgunt, sed Ægyptiorum conculcata pedibus venenosa erūpunt in mari serpentes, & Crocodillos euo- XXX.
mentia. Nilus de Paradisi exuberans fonte cum lapillis, & gemmis, magnates Reipublicæ sunt, Regijs oriundi natalibus, qui vtì Patrij penates auro, lingua, manu publicos excēdēre lares. Sed exterorum moribus deprauati, Æthiophiæ inquinati cōsortio, natalium amisso splendore, patriæ facti hostes in capite, tyrannidis, & vitiorum draconibus, Reipublicę mare conturbant. Lugubri veste induebātur Romani, solùm cū XXXI.
Cęsaris, & Pōpeij intestino angerētur Bello, quid cum discordes non homines habemus, sed Deos? Sacrilegiorum plausu mercantur factiones, & in luctū vertitur cythara, quando ęmulamur blasphemias. Sceleri ius dari, vbi iudices Religio partitur, XXXII.
notauit Paulus cum in Hæbreorum Concilio vnanimiter damnaretur, *sciens quia vna pars Saducæorum esset, & Pharisæorum altera, exclamauit in Concilio: Viri fratres ego Pharisęus sum, filius Pharisęorum, & ipse de resurrectione mortuorum ego iudicor. Et cum hæc dixisset, facta est dissensio inter Pharisæos, et Saducęos et soluta est multitudo. Saducæi enim dicunt, non esse resurrectionem, neque Angelum, neq; Spiritum: Pharisæi autem vtraque confitentur. Factus est autem clamor magnus. Et surgentes quidam Pharisęorum, pugnabant dicentes: nihil mali inuenimus in homine isto.* Hic duo obseruo: primum Pauli artem, vt calumniantium effugeret manus: secundum, eos qui paulò ante, Pauli hostes erant, fiunt modò patroni, & quem calumniabantur seductorem, plaudunt Prophetam. *Quid si Spiritus* XXXIII.
locutus est ei, aut Angelus. Iam viderat Paulus sola Religionis discordia sibi patēre salutē, ideo. *Hanc vnitatem reproborum perniciosam sibi Paulus conspiciens, cum in medio Pharisęorū, et Saducæorum esset, dicit: de spe, et resurrectione mortuorum ego iudicor. Qua voce vehemēter percussa, protinùs cōtra se inuicem audiē-*

Act. 23. n. 6.

tiam

tiũ turbâ dissiluit, & dum in duas partes tumultuantiũ multitudo scinditur, Paulo via ereptio-
XXXIV. *nis aperitur.* Paulus ille, qui irridens dissonã Hebræorũ impietatẽ, consonã Romanorũ idolomaniã timuit. Iudæorũ enim eruditi
XXXV. ruinâ, duodecim tabularũ lege interdixère subditis, separatim nouos habere Deos, Ædilibus mãdãdo, seuerè animaduertere ne quid, nisi Romani Dij & patrio more colerentur. Indè Christiana Religio (quantò acrius armorum strepitu, Deorũ pluralitatem tuebatur Gentilitas) tantò humiliùs patientię clypeo vnitatẽ propugnabat. Religionum enim confusione suspecta, deorũ discordiam fulciebat idolatràcium concor-
XXXVI. dia. Vnde perantiquus vetustioribus populis mos, bonis, capiteq; minuere eũ, qui auitã confunderet Religionem. Amanus Assueri inter ministros primus, Iudæorum accerrimus hostis, hoc vnô illos tentauit opprimere prætextu, quòd nouis vterentur legibus, & cęremonijs. *Dixitq: Aman Regi Assuero. Est populus per omnes prouincias regni tui*
3. Esther. num. 8. *dispersus, à se mutuò separatus, nouis vtens legibus, & cæremonijs, insuper, & regis scita contemnens.* Quasi scita spernerent Regis, quia nouis vterentur legibus, & cęremonijs: futurũ enim, vt Numinis sublato metu, & Principum pereat reuerentia, cum more piscan-
XXXVII. tium, turbidum exoptant mare. Non synderesis cum probata sit eorum nouitas, sed dolus ad populos decipiendos, denudati iã sũt falsi prophetæ, qui cum in ouium
XXXVIII. venirẽt vestimẽtis, inuẽti sunt intùs lupi rapaces, non animarum sitientes salutem, sed dignitatũ anhelãtes fastus, in cœnis primos quærẽtes accubitus, gaudẽtes salutari in foro, dilatantes phylacteria sua, vt appareant
XXXIX. hominibus erectores, cũ sint euersores. Dicite Zelandi, Holãdi. Vestfrisij cæteriq; hæresiarchæ, Ecclesiarũ, Episcoporũ, Canonicorũ redditibus, quos maiores vestri extra hominũ ponẽtes comerciũ, vt Dei essẽt patrimoniũ, qualẽ dedistis frugẽ? venditis, cõmutatis, & quę parẽtũ vestrorum vltimo iudicio data erant Deo, modò testamẽtorum violata lege, ab hominibus vsurpãtur: nec vos pudet possessores vocare Episcopos, & Canonicos, qui militari vestiuntur cingulo, vt in Sãctos ipsos templorum claudantur valuæ, quasi eadem Ecclesia Deos, & homines capere nequeat. Detecta est vestrorum, dealbati parietes, dominãdi cupido, libidinis efrenis licentia, qua in Christi sinu XL.
(claustrum est) violatæ virgines; & quæ pacta ait Prætor hominibus seruabo, Dijs ser- *L. ait Pretor C. de pactis.*
uare negastis. Quid aliud Lutherus, Melãcton, cęterique reformatæ, dicã veriùs, conspurcatæ Religionis docuerunt? Felix Imperator Carolus V. sed felicior si Pontificio Legato fidẽ habuisset protestãti nonnullos Germanię Principes, Religionis prętextu, impio patrocinari Luthero, vt quod haud poterãt armis, Religionis nouitate tẽtarẽt. XLI.
Quanto vtilius erat vnum, quàm vnitatem perdere, *Diuinũ Numẽ* (Mæcenatis dogma fuit) *omni modo, omni tempore, ipse cole iuxta leges patrias, et alij vt colant, effice. Eos verò, qui in diuinis aliquid innouãt, odio habe, et coerce: nõ Deorũ solum causa, quos tamẽ, qui cõtemnit, nec aliud sanè quidquam magni fecerit, sed* XLII.
quia noua quædã numina hi tales introducẽtes, multos impellũt ad mutationem rerũ. Vndè coniurationes, seditiones, cõciliabula existũt, res profectò minimè conducibiles principatui. Bergomẽsem Prouinciã Io: Baptista ex Corneliorum Piscopia nobilissima apud Venetos fa- *Dio. Cas. lib. 52.*
milia moderante germine, Procuratoria, nunc purpura redimito, solemni die corporis Christi, vt moris erat, rogationem cum ageret ciuitas; renuebant hęresiarchæ milites, ad vrbis excubãtes præsidium: vnà cum Catholicis, reuerentiæ signo, Eucharistico Pani farissam inclinare, antecessorum freti patientia. Restitit Prętor consilio non minus, quàm pari manu, sed armata (nè sub Veneto Leone, quem rugire, vt redẽptum protegat, gloriantur Orbem, perduellis triumpharet orcus) Redemptoris fidẽ expositus redimere sanguine: Iubet itaque Sacerdotem immediatè subsequenti sibi donõ &c deijci (dubium an Eucharistico pani vel magistratui) sic fide primùm, armata deindè concione, furẽte tandem hęresi, sed duram inclinãte ceruicem, tanto mysterio triumphalem erexit pyramidem; nouum, & semper incassum, tentatum quoties, vsque in hodiernum diem. *Vre, seca* (cum Cicerone aiebat, *vt membrum potius aliquod, quàm totũ corpus intereat.* Et Cyprianus. *Puniantur*

XLIII. Philip. 2. De Gen. *niantur à te, ne tu prò illis puniaris.* Historiarũ
reuoluantur monumẽta, vbi innumerabilis
propemodùm seductores circũuẽtoresquè
videre erit, specie Religionis, vulgus solici-
a. d. Bello Iudaico c. 12. tãtes. *Egrediebãtur in solitudines* (Iosepho te-
ste) *promittẽtes Deum signa eis ostensurũ liber-*
tatis; Vt Ægyptius ille magnus, cũ prophe-
tæ opinione vsurpata, triginta fermè homi- XLIV.
nũ millia in Præsidẽ cõgregauit, quos vana
seductione deceperat; & ni Festus Roma-
norũ in Iudæa Præses occurrisset citò, actũ XLV.
erat de illa prouincia. Sic anno Christi 428.

Moses Cretensis fingens Moysem illũ, qui
Israelitas per mare rubrum deduxerat, in
patriam reducẽdi pretextu, omnes demer-
sisset in mari, nisi Christiani piscatores cer-
tiores fecisent Iudæos: omnes, qui ex alta
rupe se proijciebant in mari, vel dilacerari,
XLVI. vel aqua submergi. Flammarum lingua lo-
quatur Dominicanus ille Sauonarola, quò
tendèret simulata pietas, cum Dei Vicariũ XLVII.
redarguit? ab amicis combustus, ex crucia-
tibus intonat, Florẽtiæ Dominatũ, Magna-
tum plausum, populorũ adorationẽ, Reli-
gionis naufragio mercabar circumcelionũ
more, quorũ immanitate ferro, & fustibus Aug. ep. 68. ad Ianuariũ Donatistam.
concisos homines, dirutas domus, vastatos
agros: spoliata delubra ab ijs conspicies, qui

vt

vt latrones, viuentes, vt Circũcelliones morientes, in cineribus honorãtur vt martyres. Hi sunt, qui amicti stolis albis venerunt ex tribulatione magna infideles Deo, proditores patriæ, ab ãtiquo Iudęorũ Alcimo edocti Blaspemarum pretio in Deum, patriã, & parentes, Sacerdotium emere à sacrilega tiranorum manu. Si infidi Numini quod colebant fideles haud Principi esse possũt, querebatur in aulicos Constantinus Chlorus, quum eorum exploraturus animũ, vulgato edicto, vt vel Dijs immolarẽt, vel aula excederent; multos inuenit Christo cedere nè aula caderent. *Si fidi non fuerunt Numini, quem colebant, neque mihi fidem præstabunt, neque certam operam nauabunt, ad me, meum, que imperium tuendum.* Reiecit itaque Regis Iosaphathi forsan eruditus exemplo, quando vnà cum Principibus Leuitas, & Sacerdotes misit, qui de Iuda lucos & excelsa aufferrent, habentes librum legis, & erudiẽtes populum. Vnde repurgato regno & Religionis firmata concordia, *factus est pauor Domini super omnia regna terrarum, quę erant per gyrum Iuda, nec audebant bellare contra Iosaphat:* didicerat enim à maioribus suis, quòd vnus Achanquia religione discor, cum de anathemate tulit, prouocauit Dominum ad iracũdiam, vt reliqui in Bello caderent. Si in politico regimine ad vnũ reducimus omnia, in vnoquoque genere, illud cunctorum dicentes mensuram, quod est perfectissimum; Metallorũ principem, aurum volumus: lapidũ, adamas: plãtarum, Oliuam: florum rosã: Leonem, quadrupedum: volatillium, aquilam: planetarum, Solem: sphærarum, Empireum: Angelorum, Michaelem: hominum, Regẽ: Imperatorẽ, Principum: Imperatorum Petrum: omniũ, Deum: *Domini est terra, & plenitudo eius: Orbis terrarum, & vniuersi qui habitant in eo.* Si Legum ciuilium discordia, quæ directè terminantur ad corpus, pessundat Rempublicã: quanto magis Spiritualiũ antinomia, soluet regiminis harmoniam? non pugnant corpora, nisi crudescant animi, nec anima religionis præter agnoscit legem, quæ tamquam Palinurus, ad securitatis pacificũ appellet portum. Exemplo sit Iudas ille Machabęus, cui Deus ipse tãto Imperatori cẽturiatus, Fecialẽ se pręstitit, vt diceres Iudam imperare, Deum pugnare. Vicit quotquot obstites habuit: et si ex victorijs arguere fas est, Deũ nõ hominem dicas. Homo cognitus est, cum pro homine reliquit Deum; tanti ęstimatur mundana Societas. Iudas vsque dum Cęlicæ tubæ Gentilium intercidẽti commercium paruit, Gentiliũ terror, Dei flagellum visus est: cum Romanorum magis, quàm Dei arma pertimuit, ac Numinis spreto decreto, Romam misit, cum eis statuere fędus, & societatem, minus quàm homo probatus interijt. Non possumus cum religione discordibus, fędus inire, nisi Dijs ipsis Bellum pronunciemus.

Dicenti cum Plutarco miscellam religionem ad stabiliendum inductam Sceptrum, nè subditi in Regẽ conspirent: *Sunt qui Regem quendam callidum, atque versutum narrent, quia deprehendisset Ægiptios natura leues, et ad res nouas apprime procliues esse animaliũ cultum in singulis ferè vrbibus peculiarẽ lupi Crocodilli, icbneumonis, accipitris introduxisse in populum temerarium, & ad res nouandas promptum, diuersitate religionis distraheret et multitudini alioqui inuictæ occasionem perpetui dissidij daret. Si quidem cum animantes illę infestè ac hostiliter se mutuò peterẽt, earum cultores in factiones quoque sensim distracti sunt.* Respõde Historiam Plutarcho ipsi suspectam, eo vel maximè quod Macrobio teste, curauerint Ægyptij suę religionis leges, non confundere, vel misceri, externorum superstitione. Vix enim credere ducor Ægyptios illos, qui Græcis ipsis Deorum tradidere nomina, sordida animalia, tamquàm Numina coluisse. Animalia terræ in Deos erexere, vt Diuinitatis singularia attributa, animaliũ colerent recordatione, vt in Leone fortitudinem, in Apibus iustitiã in Gallo prudentiam. Saturnum, & Serapim non prius coluerunt, quàm Ptolemæorum tyrannide fuerint oppressi: & imperio paruerunt, nè religionis suæ mores confunderent. Itaque cum pecudibus, aut sanguine Deos placare, piaculũ esse ducerent, sed precibus, & thure solo: Saturno, autem, & Serapidi Dijs aduenis hostię pecudum atque etiam humanæ mactandę essent: fana eorum extra pomerium locauerunt, vt &

M illi

Marginalia (left column): XLVIII; 1. Match. 7.; XLIX.; Eusebius c. 11. & 12.; L. Paralip. c. 17.; Ib. n. 10.; LI.; LII.; Psal.; LIII.
Marginalia (right column): LIV; LV.; Siculus apud Schamb.; Lib. 5 Saturn. c. 7.; Plutar. de Isid.

illi sacrificij solemni sibi cruore colerentur, nec tamen vrbana templa pecudum
Macrob. morte pollucerentur. Cum igitur nullum Ægypti oppidum intra muros suos, aut Saturni, aut Serapis fanum receperit, Ægyptum vnitam dicas, & non diuisam.

Plutar. de Iside. Quod si religionis discordia securos velis Ægypti Reges, in Ægypti etiam religiosa discordia cum Plutarco dabis Romanorum triumphasse concordiam, & dum *sua singulæ defendunt animalia, & eorum iniurias ægre ferunt, factum esse vt ob animalium inimicitias ipsæ gentes, re non obseruata, infestæ, sibi inuicemque hostes redderentur. Sanè soli omnium Ægyptiorum Lycopolitæ ouem edunt: quia idem Lycos, idest lupus facit, quem prò Deo habent. Et nostra adeo tempestate cum Cynopolitæ piscem Oxyrincum ederent, Oxyrinchitæ canes comprehensos, ac mactatos victimæ in morem comederunt, atque de causa conflato bello, cum ipsæ grauibus sese inuicem damnis affecerunt vrbes, tum affectæ à Romanis pœnam ijs infligentibus, fuerunt:* Ciues si cupis discordes, vrge ludis Accademijs, Theatris Palestris nè in Regem

LVI. conspirent? Placidius omnium Catellanorum & Nicolaitarum est Bellum, quod Venetijs super pontes, qui tamquàm catena inter insulas illas mare vinciunt, iusto belligerandi ritu nutritur. Ibi Iuuenum carneæ turres, quasi luctatorum hæredes naturali offensionis, & defensionis norma, gladio manus, agilitatis clypeo aggredientes, regredientes, hominum exprobrant crudelitatem, quibus cum nec vngues natura tribuerit, vt pacificè viuerent, in iniuriam nulla data causa, modo, vel medio (& siquid propulsandum, Angelum manu

LVII. Cornel. à Lapide c. 3 Gen. n. 23. primos parentes de Paradiso eijcientem, imitaremur) diabolica inuenère tormenta ad militaris virtutis excidium. Haud forsam sufficit manus, vt vim vi repellamus? pugni ferocissimo ictu hominem de terra extolli, in vndas de ponte proijci, exanimari, interimi experimur quotidie. Tam suaui dissidio! Venetorum gloriosissima Respublica pacatos subditos tenens, non vti domina sed mater regere plauditur. Quale enim imperium, quod minus vel magis haud diuidat, & securè imperet? Rotharis Longobardorum Rex in qualibet Ecclesia duos volebat Antistices; Catholicum, & Arrianum: vt Religionis discordia in Longobardos mouère Itali moraLVIII.

rentur Principes. Ieroboam Salomonis seruus à decem tribubus Iudææ electus Rex, timens ne ad domum Dauidis reuerterentur regnum, si sacrificaturus in domo Domini ascendisset populus in Hierusalem, duos vitulos aureos erexit statim: tribuque Leui repudiata, Sacerdotes elegit de fœce populi, vt diuidendo securus imperaret. Turcarum Monarchia, & si tot sectis erroribusque implacata, vndè Hierosolymis, Camerario teste, vnà videre sit Romanos, Græcos, Armenos, Surianos, Marcionitas, Nestorianos, Iacobitas, Gregorianos, innumerabilesque alios: tamen ex religionum varietate, numquam visa est inclinare, sed potentior florescere. Sabbell. Ennead. 8. lib. 6 LIX. 3. Reg. c. 12. LX. Camer. tom. 1. p. 361. c. 58

Ridebat Solimanus suorum querelas petentium Christianos Alcorani astringendos legibus: dicens, quod sicuti in horto herbarum varietas, & florum diuersitas minime obest, sed mirifice delectat, sensusque recreat; sic in imperio diuersa fides & religio potiùs vsui est, quàm detrimento: Inde videmus eiusdem domi cohabitare conniuges, liberos, parentes, fratres, sorores, qui & si religione discordes, vnà tamen conueniunt in politicis, & familiaribus prò libertate tuenda. Talia sunt florentissima Europæ regna, Germania, Anglia, Holandia, Amstelodamum præcipuè, quod religionis discordia adeo viribus creuit, vt Principibus legem ponere, nè transirent terminos suos, haud formidauerit. Non longe Græci, quorum Principes, Centaurorum curæ tradebantur, vt iuxta temporum occasionem, bestiæ hominumque simul laruam sumere edocerentur. Talis, Tartarorum ille Princeps, cum Polonice diademate vellet coronari, solaque obstaret religio, religionis offerens holocaustum dixit. *Si tuus Pontifex ò Polonia? meus & Pontifex. Si tuus Lutherus? meus esto Lutherus.* LXI. Ex Bodino Schomberus. 3. Polit. c. 11. LXII. LXIII. LXIV. Io. Louenius de Ordin. Rep. lib. cap.

Hæc prò miscella religione compaginant Hæresiarchæ illi, qui à tempore Caroli V. vt Austriacum domum deprimerent

in tutelam recepère Lutherum, Caluinum, Zuinglium. Toto tamen resonant orbe Sacræ virgines ſtupratæ auaritia, ambitione, luxuriaq; duce, quę libera voluntate, ac ſolemni cōtractu, pluribus luſtris consūmato, ſponſæ Chriſti factæ, neſcio quomodo ſponſum deſererent ęternum, vt cum Apoſtata adulterarent. Hi ſunt, quos in fidem recepi-
LXVI ſtis ò vos Germanię Principes, quandò auos proauoſq; veſtros ignauia redarguebāt noui
LXVII circūcelliones, vt exaltaretis capita, & propagaretis regna. Contentio inter vos, quis eſſet maior, uos & nouatores veſtros redarguit regnum quęrere non ęternum, ſed temporale. Saxoni tutela nouæ religionis data; reliqui Principes nouas moliuntur ſectas, vt populorum irretita multitudine cornu eleuarent non in gloria ſed in gehenna; eodemqne tempore, quo libertatem conſcientiæ propugnare obſtrepebant Saxonia, Suetia Luthero vnitæ Pontifici. Hanc dicitis li-
LX VIII. bertatem? Religio Catholica veſtrorum etiam conſenſu impedimento non eſt: quin felicitatem conſequamur ęternam, & tamē Catholicis nullum datis ingreſſum, imo ferro, flammis inſequimini, cum ex ſugeſtu tuba canitis religionem voce ſuadenda,
LXIX. dam, haud armis imperandam. Animam cogere ſolius Dei eſt, qui in diuinitatis ſignum tria ſibi reſeruauit Stephano Batori teſte: ex nihilo aliquid facere: fu-
LXX. tura prę uidere: conſcientijs dominari. Si verum declamatis cum Lactantio nihil tam voluntarium, quàm religionem, à qua ſi animus ſit aduerſus, nulla religio: quia hominum uoluntatibus do-
Lib. 5 diuinar. Institu. 4. 19.
LXXI. minari, ſuprà vires hominum ſit conſtitutum: cur Catholicos vti Reipublicę euerſores è politico, regimine excluditis? Si voluntas per eſſentiam libera eſt, & coacta voluntas non eſt voluntas, undè hoc libero arbitrio, Gentium omnium conſenſu dicimur volo velle; volo nolle, reſpectu ipſius etiam Dei, à quo coactè volentes numerantur inter nolentes, cur Catholicorum templa profanatis vbiq: veræ religionis exercitium negando.
C. meritò 25 q. 1.
Scaliger. exercit. 107.
LXXII. Maximiliani II. Germanorum Imperatoris in vos retorqueo verba: Nulla intolerabilior tyrannis, quàm conſcientijs dominari velle, cum Deus ipſe hominum non urgeat voluntates. Si religionis arma non debent eſſe carnalia vnde Apoſtoli ad prędicandum miſſi, nec, virgam, nec baculum portare iuſſi ſunt, ſed annuntiantes pacem, ubi non fuerit; pacificè regredientes puluerem tantùm de pedibus excuterent: cur vos ſolo ęquantes altaria, ſacros illudentes miniſtros perſequimini de ciuitate in ciuitatem, & in vaſis, quę ſtabant prò menſa Domini, Balthaſaris exemplo, temulenti bibitis cum vxoribus, & concubinis, laudantes ferreos ueſtros Proteſtantes quia in fruſta concidère Apoſtolos, & Prophetas? Audio reſponſum; vindictę titulo in Catholicos, eorumque bona graſſari, quia in terris noſtris veſtræ haud tolerentur blaſphemiæ: Nulla (primùm reſpondeo) inter ſectam veſtram, & religionem noſtram LXXIV.
proportio: nos pręſentis temporis Hereſiarcharum etiam conſenſu Catholica religione ſaluamur; cum quilibet in ſua fide ſaluari poſſit: Politicorum eſt commentum, cui Vltramontani ſubſcribunt; nec ex religionis parte nobis ſalutem contenditis, quemadmodum auctore Chriſto, *Tu es Petrus & ſuper hanc petram, ædificabo Eccleſiam meam*, vobis negamus. Nos Cathedræ Petri conſociati delubra, templa iam Chriſto donata, profanari nequimus, ſed Chriſti exemplo prophanatores cædimus, flagellamus, & ſi Chriſtus zelo domus ſuæ, factus eſt carnifex, & nos lictores inſurgimus in vos, qui cum non poſſitis in Chriſti perſonam, ſæuitis in imaginem. Noſtrorum labor, & vigilia eſt, amiſſa recuperare, & Dei patrimonio reſtituere, quæ vos ferro flammis vſurpaſtis, longa ſeculorum ſpreta poſſeſſione. Nos conſeruamus, uos violenter occupatis. Perdita repetimus, uos tyrranicè in alienis graſſantes, prædia noſtra, Eccleſias noſtras, gladio haſtaque metientes, regna confunditis, & ubi Sacerdotum erat chorus, facta ſunt militum caſtra. Redargui forſan poſſumus, nos ueſtri aliquid retinere patrimonij? non: quod violenter opprimitis, noſtrum erat. Quo titulo, tyrrannidem cooperitis? cum ex præteritis fas ſit futura pręuidere, ad poſtes vigilamus quotidie ſuper

2. Corin. 10. v. 4.
Matt. 10. LXXIII.
Matth.

gregem nostrum, nè vos lupi rapaces venié-
tes in vestimétis ouium possitis Esau rapere
manibus, quãdò Iacobi concionamini voce.
LXXV. Dicant modo Turcę, an in ore gladij
vnam religionem doceant? Talismanorum
est munus (Sacerdotes isti) Imperatores ip-
LXXVI. sos Mahometanis instruere pręceptis, indi-
canteq: Muphthi nõ vna vice religionis reos
dicere ipsos Monarchas. Osmanus Vrcha-
LXXVII nus Murat Turcici imperij erector *quoties*
conuiuas vocabat vescebatur adhibitis Talis-
manis, quorum pręceptis & admonitionibus in-
ter conuiuandum aures præbebant: & Alcora-
Annales Turcar. *num legi iubebant.* Arabico idiomate, quo cõ-
positum, in linguam Turcicam versione
LXXVIII. prohibita, ne popularibus vulgato myste-
rio, daretur ansa disputandi; Mos illis, mi-
litum gladio finire controuersias, quas Do-
ctorum incipit calamus. Turcarum sub
LXXIX. imperio obijcies Romanos, Gręcos, Iaco-
bitas, Nestorianos, Iudæos vnà viuẽtes: Ma-
LXXX. homethi Imperatoris IX. inuentio fuit, vt
captum Byzantium, ferro, flammis vastatũ,
hominibus vndequaque vocatis, repleret:
etsi menti dissonis Tyranni verbis, fuerint
LXXXI. in præmium sanguine pressi, quotquot ille-
cti fuère sponsionibus auri. Vrbe expugna-
ta, Christianos inuitauit nobiles, vt natalitũ
Bertellus in Mahumetho Turcar. Imp. IX. probato splendore, maiori quàm antea do-
narentur stipendio. Venère multi, & capite
dignas pendère pœnas, credidisse tyranno.
LXXXII. Quod si Turcæ, haud lacessunt religione di-
uersos: ex eo est, quòd Romanis politiores,
leniùs, & inde vtiliùs, fluminum more de-
plantent religiones cõtrarias: Sacerdotes tol-
lendo; ruentes Ecclesias non reędificãdo no-
uasq: prohibẽdo. Ita decremẽto latenti Ro-
mana Ecclesia paruulos suos, desiderati qui
frangerent panem, sentit loqui iuxta linguã
populi & populi, cum alij loquantur arabicè,
alij iudaicè (sic Esdra cũ reuerteretur in pa-
triam, vidit Iudęos ducentes vxores Azoti-
das, Amonitidas, & filij eorum ex media
2. Esdrae c. 13. n. 24. parte loquebantur Azoticè, & nesciebant
loqui Iudaicè) Sacrorum perdita memo-
ria, quomodo audient sine prædicante? Si
fides ex auditu, auditus autem per verbum
LXXXIII. Christi: euenit vt in tertia saltem vel quar-
ta generatione infidelium nuptijs, Tur-
carum commercijs, sine templo, sine pa-
store ad colendum Numen trahantur eo
modo, quo à reliqua vident adorari turba,
pecudum namq: more, vna errante, insequũ-
tur & reliquæ. Asia exemplo sit, alias Chri- 10. ad Rom.
stianorum fecunda mater, nunc adeo steri-
lis, vt rarò inueniantur ibi pueri, qui Otho-
manico more militiæ *Iannizzerorum* dictæ, LXXXIV.
adscribi possint. Vbi verò lenta via euerti nõ
potest contraria religio, ferro, & igne
crudescũt, vt in Turcas, qui in Mahomethi
aberrantes lege, Persianam (dicunt ipsi) hæ-
resim profitentur. Catholicorum eru-
diti ruina (qui religionis potius discordia
quàm inimicorum armis cecidere confessi)
Persarum fidem non tantum prædicare, sed LXXXV.
credere, adeo nefas ducunt, vt Persas
debellaturi, Germaniam prætermiserint:
quamuis horum discordia non vna vice
securiorem spem occupandi Germaniam
quàm Persidem dederit. Ab vno disce
omnia: si in Persas quotidie vigilat, quia
Turcicam religionem confundunt, quantò LXXXVI.
acrius vigilabit in eos, qui destruunt. Re-
gnare graue est pondus, & si sola religione
Turcis ipsis fit leue, obsecrat vos Paulus,
Christiani Reges, vt digne ambuletis voca-
tione, qua vocati estis, solliciti seruare vnita-
tem spiritus in vinculo pacis. Vnum corpus LXXXVII.
& vnus spiritus, sicut vocati estis in vna spe
vocationis vestrę. Vnus Dominus, vna fi- LXXXVIII.
des, vnum baptisma: donec occurramus om-
nes in vnitatem fidei, & agnitionis filij Dei:
vt iam non simus paruuli fluctuantes, & cir-
cumferamur omni vento doctrinæ. Veritatẽ
facientes in charitate, crescamus in illo per
omnia, qui est caput, Christus: ex quo totũ
corpus cõpactũ, & connexũ per omnẽ iun-
cturam subministrationis, secundùm opera-
tionem in mensuram vniuscuiusque mem-
bri. Hoc testificor in Domino, vt iam non
ambuletis, sicut & Gentes in vanitate sensus
sui, in tenebris, alienati à vita Dei per igno-
rantiam; qui desperantes, se tradiderunt
impudicitiæ, in auaritiam, quæ exco-
gitauit Idola, vt lucraretur argentum.
Ecclesiæ aurum proiecistis in turbam
Vltramontani Magnates, nomine gre-
gis de bacchaturi. Populus religione so-
lutus edocuit, neminem erudiri posse,
colere principes, & Deum spernere. Qua-
liscum-

liſcumque ſit Reipublicę forma, vt incolumis perſeuèret: vnitas religionis veluti cæleſte depoſitum ſedulò cuſtodiatur, omneſque rimulæ pacis oſoribus occludantur. Semel enim immiſſi, vt vulpes Sampſonis facibus à tergo tractis, latenter primo, palàm tandem diſcordias, & ſimultates ſuperſeminant.

LIBER SECVNDVS.

LVDOVICVS PIVS

Occidentis Imperator. II.

1 *Virtus Ludouici à Fortuna preſſa, honoris reſurgit in templo.*
Hieroglyph: Ludouici Pij, Carmina Elogium pietas. 5.
6 *Monaſteria à Ludouico Pio extructa.*
7 *Aquitaniæ diademate inſignitur; numus.* 34.
8 *Volebat fieri Monachus.* 22.
9 *Patris bona, Eccleſiæ, pauperibus elargitur, & tripodem emit paternam.* 35.
10 *Lygerimus ducit in Oceanum, num.* 37.
11 *Immunitatem Eccleſiæ renouat.*
12 *Leonem* 11. *Papam ab inimicis vindicat.*
13 *Priuilegia largitur Hiſpanis.* 39.
14 *Procidit coram Stephano. numiſma* 40.
15 *Clericis arma probibet.* 41.
16 *Ciuitates Italię, Romanę donat Eccleſię* 32
18 *Gentes à Ludouico deuictæ.*
17 *Leges Eccleſiaſticæ libertati aduerſæ à Ludouico abrogatur.*
19 *Bernhardum nepotem excæcat Epiſcoporum conſilio.*
20 *Ludouici pœnitentia in Concilio Attiniaco.*
21 *Filijs regna diuidit.* 43.
23 *Matrimonium celebrat cum Iuditha.* 30.
24 *Solio deturbatur à filijs.* 45. *recuperat.* 25.
26 *Filijs indulget.* 27. *Morientis Verba.*
28 *Numiſma Ludouici Pij & Hirmengerdæ vxoris: inſignia comilitonum Ludouici Pij.*
32 *Epitaphium Ludouici Pij.*
35 *Suis manibus coronatur, numiſma.* 8.
36 *Leonis Imper. & Ludouici Pij fœdus.*
44 *Lotharium aſſumit conſortem imperij.*
45 *Ludouici ſpes in Chriſto tota, vt ex nutaiſmate. Verba eius cum exauctoraretur.*

E Manu Fortunæ (quę tandem Ludouici calcata pedibus victa iacet) victrix ſurgens Ludouici toties iactata Virtus ad templum pergens honoris, Regibus eſt monumentum: Heroum virtutem veluti palmam inclinatam reſurgere,

EPIGRAMMA.

Concide ſors inquit Caroli non digna propago,
Gallorum nimiâ Rex pietate malus;
Heu fata, horrendos ferum librauit in ictus;
Perdere vt Regem, ceu noua Parca foret.
Obſtitit hic contra pedibus, ſortemq; minantem
Cum premeret, Virtus ſis mihi Præſes, ait.
Nec non deluſo Virtus mucrone tuetur
Impauidum, & capiti laurea ſerta parat.
Nè timeat quicumque Pius, Cælo edita Virtus
Deſpicit inſtabilis bella cruenta Deæ.

Comes Cæſar Plouenus Nobilis Venetus.

ALIVD.

Prob, regale nefas! Genitori Filius audet
Vi rapere Imperium: carceris eſſe Reum!
Parce precor Genitis Pater ò, qui Regius extas
Heros, parcendo diceris ipſe PIVS.
Eſto animo forti, Lodouice, ſuperba triumphat
Cum Fortuna, Tibi digna Trophæa parat.
Perſequeris Fortuna Ducem, diſtringis & enſē,
Rex tamen haud ictus ſenſit iniqua, tuos.
Virtus hunc retrahit, dextrâ complectitur illum,
Quem rota non vertit, ſub pede preſſit eam.
Victorem Victrix ad Templum ducit Honoris.
Quem ſociat Virtus, Hunc comitatur Honos.
Contra Fortunam vicit cum prælia Virtus:
Sors bona tunc Regi reddidit Imperium.

Excel. M. Ant. Moles Neapolit. Sacerdos.

Antiqua Carmina Micylli

Hunc pietas celebrem facit, & clementia morū
Quamuis idem æque fortis ad arma fuit
Anatis capitur regnum affectantibus, at mox
Reſtituit populus ſceptra, fidemque viro.

De Eodem

Ludouico nati ſunt reddere ſceptra coacti,
Vtque Pater Magnus, ſic erat iſte Pius.

ELO-

E L O G I V M.

Indignata Fortuna
In tumulo tumescere Carolum
Resurgit illa, dum moritur iste,
In filijs execratura parentem.

Quia sub pedibus Carolus Desiderium tenebat.

Obtinuit,
Impotens in vnum, discordià potest in quatuor,
Meritis plaudentia vota
(Omini iuncto nomine)
Ducunt ad thronum, vt transducant ad trigonem
Ex imperiali pila
Agnouit lusum in ludo;
Aleatores haud homines, sed Deos credens,
Terrarum in Orbe ludere solitos,
Prouida calliditate, decipere aggreditur:
Pietas est,
Ann. 806. Qua illuduntur, quà iugulantur Numina,
Appensus[34] in statera diadematis,
Inuentus est habere plus Aquitanico regno.
Carolus Septuagenarius die, quinquagenarius Imperio.
Vix alphabetum supputauit claustris:
Ludouicus,
Romanorum more, claustrorum viginti nouem clauis,
Vnico regni anno suam numerauit ætatem.
Iuit Rex, & nè remaneret Sacerdos, reuocatus est Imperator.
Iussus imperare, didicit parère. Oblatus Monasterio, quia voluit,
Victimæ præferens obedientiam, sustulit in humeris principatum.

V.
Viuente Carolo Aquitaniam regit. Baron. n. 5. Annal. Francos. in vita Ludou. Carolus 23. Monasteria erexit suo vitæ cursu. Ludou. cum 29. annorum esset intra annum, 29. fundauit. Romani annos numerabant, singulis in annis clauum figendo parieti.
VI.
Volebat fieri Monachus in Aquitania.
VII.
VIII.

Proprijs[35] manibus coronatur ad aras,
Non opus Sacerdote, vbi ministrat pietas
In altari Christi
Regem Regum coronat dominantium Dominus.

Baron. num. 24. Theganus apud, Duchesne p. 276. tom. 2.

Ann. 813. Romanorum Imperator,
Quiritum iure hæreditarem Cæsaris[36] emens,
Ann. 814. Mensulam in tripodem elaboratam pretio redèmit,
Thesauros pauperibus terræ largiendo Thesaurizauit in Cælis.

Ex paterna hæreditate nihil retinuit, præter tripodem, quam pretio redemit.
IX.
Baron. num. 64. Theganus n. 8. hæreditatē vendebant Romani.

Nouam[38] aquis ponendo legem,
Voluit Ligerim terminos egredi,
Si Oceanus, aquarum transgreditur terminum.

X.
Ligerim ...[illegible] in Oceanum

Princeps solutus legibus, Sed legibus viuens
Ecclesiæ labantem titulum *Immunis est*, refixit.
Et cum Carolo partitus immortalitatem Ludouicus,
Quirinalis sedère ianitores Castor, & Pollux,
Ann. 815. Vt Ecclesiastici hostiam hostiret Pontifici.

XI.
Theganus n. 10. propria manu subscribit Ecclesiæ priuileg.
XII.
Leo. III. Papa vexatus ab inimicis vindicatur à Ludouico Bar. n. 1. Aimonius lib. 4. cap. 3.

Sub Africa cecidisset Hispania, nisi accurrisset Gallia
Quæ fugientibus non asili, sed ciuium lilia porrexit.
O Hispani[39] Gallus vobis hæc otia fecit,
Quem toties canentem terque, quaterque negastis?

Ter

& prædijs dotauit. Baron.

XIV. *Theganus de gestis Ludou. c. 16. 17. 18. Baron. n. 99.*

XV. *Baronius n. 8. In vita & alijs Ludou. apud duchesne p. 298. Aimonius lib. 2. cap. 11.*

XVI. *Gratianus in c. 30 Ludou. d. 63. Baron. n. 10. Laurentius à Valle qui contra Constantini donationem [illegible]*

Ter procidens Ludouicus coram 40. Stephano Quinto, Ann. 816
Instruit coram Petro canere Gallos.
Vendiderat Clerus 41. tunicam & emerat gladium; Ann. 817
Sed cum Deo deesset, vt adesset; iussit Cæsar
Gladium vendere, & tunicam redimere.
Petri patronus
Constantini 42. donationem digito in puluere scriptam
Stylo in silice rescripsit ferreo:
Et quod in Italia tenebat Gallia;
Ad Petri pedes appendit.
Venite *Laurentij* nec in *Vallibus* buccinate:
Si Græcis nulla fides, Gallo fidite:
Cuius labor, Pontificum detegere labes.
Ab Episcoporum femore abripuit gladium vnum,
Sed in Pontificis manu restituens duos;
Spirituale dominium *intonuit*; temporale *donauit*.
Temporibus ponendo terminos;
Oh tempora! oh mores!
Cum resonaret Rex; reboauit grex,
O mores! ò tempora!
Si tyranni exemplo corrumpitur Regnum,
Regis ad exemplum totus componitur Orbis.
Quem potius Alcidis capite,
Quàm Atlantis sustinens humeris,
Finitimos religione tantùm exterruit,
Et si quid alij iniuria occupassent,
Ipse sola iustitiâ gubernaret.
Inter *Digèsta* iura *Authenticum* hoc gladij signauit capulo,
In *Canones*, si quæ *leges*, dicite *paleas*. Ann. 819

XVII. *Baron. num. 7. Tollit leges, quæ contra canones.*

Sic stabat & stetisset,
Nisi inuida Fatorum series
Quæ summis stare diù, negat.
Pingi, pandi, pangi
Inauris Fortuna voluerit,
Vt nobis maligna: æqua sibi
Quod alijs illicet, soli licetet,
Fasque per Nefas, ius denegaret.
Idolomani, Romani Ignoscunt Fato, agnoscunt Crucem,
Vterque videt, nemo intelligit:
Superbus vnus, humilis alter
Fide supplet, perfide negat.
Inermia erant arma
Cum Godefridij filij Pannones, Vascones, Britones
Implumant Aquilas, Gallum Mauriq; deplumant
Cæsaris sceptrum, pedum discerpitur Petri:
Canit Gallus, plangit Petrus, armatur Cęsar,
Pauet Luna, ridet Roma, Imperiumque quiescit.
Semel cęcus cum excęcauit nepotem Bernhardum:
Credulus vterque non callidus iudex & reus,
Pastorum semitis aberrauit, ille puniendo, iste peccando.

XVIII. *Baron. ann. 814. & in tota Ludouici vita Annal. Fuldem. Aimo Non eodem sed diuerso tempore. Tres Episcopi Mediolan. Cremon. Aurelian. sollicitarunt.*

XIX. *Bernhardum, vt imperium sibi [et] primogenito*

Quis

Ann. 818. *Quis non delinquit, cum sub occulis Episcoporum*
Ius datum sceleri canitur?
Hoc sine venia, populo submittere Regem.
Vnum delictum duplici expiauit pœna,
Et quia occulorum peccatum fuit, cœpit lacrymari:
Vsque dum sanguinem impiorum, pietatis aqua deleuit.
Ann. 822. Attiniaci non coram Ambrosio, sed Concilio;
Vt quorum oculi offenderant in delicto,
Regia sanarentur satisfactione.
Sanauit omnes, filios præter.
Roma tribus tyrannis,
Cesar tribus scinditur furijs, vel filijs? nescio:
Parricidas instetit, cum[43] Regnantes delegit.
Diuiso imperio, otondisset coronam,
Ni in turbam missi feralia fœdera regni
Ann. 819. *Concordia imperij foret discordia fratrum.*
Reginæ tumulus bigamum excitauit thalamum
Ann. 819. Desponsatur Iuditha, Quæ solo pulchritudinis scelere.
Sponsum, quem non fecit, dixit adulterum.
Priuigni nè filium nouercæ haberent in fratrem
Ann. 833. Inter corrucas, & adulteras exsibilant patrem, matrem,
Dantes ergastulo, quem subditi traxerunt è claustro.
Armata pietas sacro tantum dolo poterat exarmari.
Ad aras vocatur,
Vt quod formidarunt militum castra,
Audeant Sacerdotum altaria.
Nunc in Pontifices clament Reges:
Domum Dei, speluncam fecistis latronum.
Pietatem spoliauit Religio.
Nec amplius vox fratris, sed patris
De *Mentito campo* clamat,
Christo teste, Sacerdote iudice, actore impio filio,
Pius[45] damnatus est pater.
Quaterni haud satis fuère armorum motus,
Vt genitori restituerent liberi libertatem.
Ann. 834. Imperauit, cum diuisit.
Consortis impatiens potestas,
Tribus pressa tyrannis, reuocauit Regem.
A filijs, gaudens recognosci in patrem.
Cum personas agnouit, ignouit delictis.
Sed descendente, non ascendente amore,
Expirare, non respirare voluère parentem.
Qieuit Imperij anno 26. Ætatis. 64.
Quiesco, placidè fando,
Filiorum? non; sed matris in sinu.
Ludouico consepulta pietas
Iubet filios parentare parenti,
Exeat aula, qui vult esse Pius.
Sed resonat aula,
Ludouicus habitauit in aula, & fuit Pius.

repeteret. Baro. n. 18 sic Ludouicus quem capite damnarat Episcopi lumine tantū priuauit
XX.
Baron 1. publice egit pœnitentiam vt ex Paschasio apud Surium. die. 2. Ian. t. 1. Aimoinus, 5. c. 12.

XXI.
Regna filijs diuidit. Volebat fieri Monachus in vita Ludou.
XXII.
Theganus. Bar. n. 12. Vita, & actus Ludouici. Aimoin. 5. c. 12. 14. 17.
XXIII.
Sigonius de regno Italiæ. Nithardus.

XXIV.

Vbi filij prodidere patrem mentitus campus vocatur. Vita, & acta Ludouici Pij. *Aimoin. 5. c. 14*
XXV.
Sigonius de regno Italiæ. in vita Ludouici Pij. Filij discordiâ diuiduntur

XXVI.
Parricidis parcet Pater.

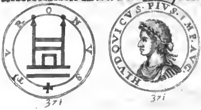
In Basilica S. Arnulphi, sepultus in vrbe metensi. Vita & acta Ludou.
XXVII.

Epitaphium Ludouici in Monasterio S. Arnulphi Metensis.

Imperij fulmen, Francorum nobile culmen,
Erutus à seclo conditur hoc tumulo
Rex Lodouicus tantum pietatis amicus
Quod Pius à populo dicitur, & titulo
Hildegard soboles, Karoli Magni pia proles
In pacis metas; colligit hunc pietas
Rumelicum villam, quicquidue refertur ad illam
Arnulfo sancto contulit, huicque loco.
Stirps à quo procerum Regumq; vel Imperatorum
Quorum muneribus sistitur iste locus.

XXVIII.

Nummisma Ludouici Pij Imp.

Ludouicì Pij Vxores II.

Hermingardis Augusta *Ingrami* vel *Nigrani* Saxoniæ ducis filia, ex qua nati sunt Lotharius Imperator, Pipinus Rex Aquitaniæ, Ludouicus Rex Franconiæ, & Bauariæ. Hanc Remis coronatam nummisma docet.

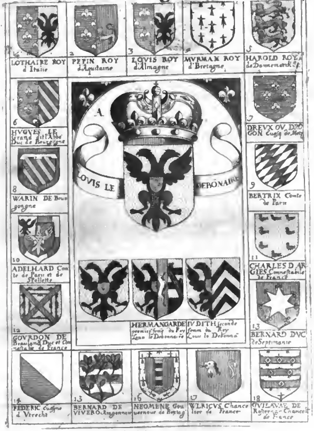
XXIX

Secunda vxor nomine Iuditha, filia Guelphi primi Comitis Altorfiensis in Sueuia, Soror Contadi, & Rudolphi Principum; pepérit ei Carolum Imperatorem cognomine Caluum.

Princi-

Commilitonum inſignia Ludouici Pij.

A*Ppenſus*. Anno 778. natus Ludouicus, pietate imbutus, & multa poſt bella, patris iuſſu peracta, petijſſet clauſtrum, ni à Carolo vocatus fuiſſet ad regnum, vt ex numiſmate, licet tempora non concordent, nam poſtea;

XXXIV.

Romæ ab Adriano Papa iterũ inaugurati. *Annal. Engoliſmi.*

XXXV. *Proprijs manibus, &c.* Imperij consortem Lodouicum sibi delegit Carolus Año 813. ut ex Thegano. Cum intellegisset Carolus iam appropuinquare *sibi diem obitus sui (senuerat enim valde) vocauit filium suum Ludouicum ad se cum omni exercitu, Episcopis, Abbatibus, Ducibus, Comitibus, loco positis: habuit grande colloquium cum eis Aquisgrani Palatio, pacificè & honestè admonens, vt fidem ergà filium suum ostenderent. Interrogans omnes à maximo vsque ad minimum, si eis placuisset, vt nomen suum, idest Imperatoris, filio suo Ludouico tradidisset. Illi omnes responderunt, Dei esse admonitionem illius rei. Quo facto, in prima die Dominica ornauit se cultu Regis, & coronam capiti suo imposuit; incedebatque clarè vestitus, & ornatus, sicut eum ducuerat. Perrexit ad Ecclesiam, quam ipse à fundamentis construxerat, peruenitq: ante Altare, in eminentiori loco constructū cæteris Altaribus, & consecratum, in honorem Domini nostri Iesu Christi: super quod coronam auream aliam, quam ipse gestabat in capite suo iussit poni. Postquam diu orauerunt ipse, & filius eius, locutus est ad filium suum coram omni multitudine Pontificum, & Optimatum suorum, admonens eum in primis Omnipotentem Deum diligere, & timere, eius præcepta seruare in omnibus, Ecclesias Dei gubernare, et defendere à prauis hominibus: Sororibus suis, & fratribus, qui erant natu iuniores, & nepotibus, & omnibus propinquis suis, indeficientem misericordiam semper ostendere præcepit. Deinde sacerdotes honorare vt patres; populum diligere vt filios, superbos nequissimos homines in viam salutis coactos dirigere, Cœnobiorum consolator, & pauperum esse. Fideles ministros, & Deum timentes constitueret, qui munera iniusta odio haberent. Nullum ab honore suo, sine causa discretionis eliceret: semetipsum omni tempore, coram Deo, & omni populo irreprehensibilem demonstraret. Post quam hac verba, & alia multa coram multitudine filio suo ostenderat, interrogauit, si obediens voluisset esse præceptis suis? At ille respondit: Libenter obedire, & cū Dei adiutorio omnia præcepta, quæ mandauerat ei pater, custodire. Tunc iussit eum pater, vt proprijs manibus coronam, quæ erat super Altare eleuaret, et capiti suo imponeret, ob recordationem omnium præceptorū, quæ mandauerat ei pater. At ille iussionem patris impleuit. Quo facto, audientes missarum solemnia, ibant ad Palatium. Sustinuit enim filius patrem eundo, & redeundo, quandiù cum eo fuerat filius. Non post multos dies magnificis donis honorauit eum pater suus, & dimisit eum ire in Aquitaniam. Antequàm diuisi essent, amplexantes se, & osculantes propter gaudium amoris, flere cœperunt. ille perrexit in Aquitaniam, et Dominus Imperator tenuit Regnum, et nomen suum honorificè sicut dignum erat.* De hac coronatione proprijs manibus facta, numisma inspice,

nam. 6.

Sublato Carolo; ex Aquitania Ludouicus Aquisgranū petit, anno Incarnationis 814. vbi patris receptos thesauros sororibus distribuit: reliqua pauperibus donās, *thesauri maximam partem misit Romam, temporibus B. Leonis Papæ, et quidquid super hoc remanserat sacerdotibus, et pauperibus aduenis, viduis, orphanisque omnia distribuit, nihil sibi reseruans, præter vnam mensam argenteam, quæ triformis est, in medio quasi tres clypei in vnum coniuncti: quam sibi retinuit ob amorem patris, et tamen eam alio pretio redemit, quod pro patre tradidit.* Hoc eodem anno, cum Leone Orientis Imperatore, fœdus pepigisse creditur, licet non appareat ex numismate tempus. *Thegan. num. 8. De Gestis Ludouici Pij.*

Nouam

XXX-VII. *Nouam aquis*. Ligerim à naturali alueo in Oceanum à Lodouico traductum numismma monstrat.

XXX-IX. *O Hispani?* Grassatibus in Hispania Mauris fugitiuis Hispanis, inter indulta, quę largitus est Lodouicus, sequentia legimus.

Ex Archiuis Metropolitanæ

Duchesne p.321. Annal. tom. 12. *Narbonensis Ecclesiæ.*

In nomine Domini Dei, et Saluatoris N. I. C. Ludouicus diuina ordinãte prouidẽtia, Imperator Augustus. Omnibus fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ, ac nostris, præsentibus scilicet, et futuris, in partibus Aquitaniæ, septimaniæ, Prouinciæ, et Hispaniæ consistentibus. SICVT nullius vestrùm notitiam effugisse putamus, qualiter aliqui homines propter iniquam oppressionem, et Crudelissimum iugum, quod eorum ceruicibus inimicissima Christianitati gẽs Saracenorum imposuit, relictis proprijs habitationibus, et facultatibus, quæ ad eos hæreditario iure pertinebant, de partibus Hispaniæ ad nos confugerunt, et in septimania atque in ea portione Hispanię, quæ à nostris Marchionibus in solitudinem redacta fuit, se se ad habitandum contulerunt, et à Saracenorum potestate se subtrahentes, nostro dominio libera, et prompta voluntate se subdiderunt: ita ad Omnium hominum notitiam peruenire volumus, quòd eosdem homines sub protectione, & defensione nostra receptos in Libertate conseruare decreuimus, eo videlicet modò, vt sicut cæteri liberi homines cum Comite suo in exercitum pergant, et in Marca nostra iuxta rationabilem eiusdem Comitis ordinationem, atque admonitionem, explorationes, et excubias, quod vsitato vocabulo, wactas, dicunt, facere non negligant, et missis nostris, et filij Nostri, quos pro rerum opportunitate illas in partes miserimus, aut Legatis, qui de partibus Hispaniæ ad nos transmissi fuerint, paratas faciant, et ad subuectionem eorum veredas donent. Alius verò census ab eis, neque à Comite, neque à Iunioribus, et ministerialibus eius exigatur. Ipse verò, qui pro maioribus causis, sicut sunt homicidia, raptus, incendia, deprædationes, membrorum amputationes, furta, latrocinia, alienarum rerum inuasiones, et vndecunque à vicino suo, aut criminaliter, aut ciuiliter fuit accusatus, et ad Placitũ venire iussus, ad Comitis sui mallum omnimo: dis venire nõ recuset. Cæteras verò minores causas more, sicut hactenus fecisse noscuntur, inter se mutuo definire non prohibeantur. Et si quispiam eorum in partem, quam ille ad habitãdum sibi occupauerat, alios homines vndecumque venientes, attraxerit, et secum in portione sua, quam ad portionem vocant, habitare fecerit, vtatur illorum seruitio, absque alicuius contradictione, vel impedimento, et liceat illi eos distringere ad Iusticias faciendas, quales ipsi inter se definire possunt. Cætera verò iudicia; idest criminales actiones, ad examẽ Comitis reseruentur. Et si aliquis ex his hominibus, qui ab eorum aliquo attractus est, & in sua portione collocatus, locum reliquerit: locus tamen, qui relictus est à domino illius, qui eum prius tenebat non reddat. Quod si illi propter lenitatem, & mansuetudinem Comitis sui, eidem Comiti, honoris, & obsequij gratia, quippiam de rebus suis exhibuerunt, non hoc eis pro tributo, vel censu aliquo computetur: aut Comes ille, vel successores eius hoc in consuetudinem præsumant, neque eos sibi vel hominibus suis, aut mansionaticos parare, aut veredas dare, aut vllum censum, vel tributum, aut obsequium, pręter id, quod iam superiùs comprehensum est, præstare cogant. Sed liceat tam istis Hispanis, qui præsenti tempore in prędictis locis resident, quam his qui adhuc ad nostram fidem, de iniquorum potestate fugiendo, confluxerint, & in desertis, atque incultis locis per nostram, vel Comitis nostri licentiam concidentes ædificia fecerint, & agros incoluerint, iuxta supradictum modum, sub nostra defensione, atque protectione in libertate residere, & nobis ea, quæ superius diximus, tam cum comite suo, quàm cum missis eius, pro temporum opportunitate alacriter atque fideliter exhibere. Nouerint tamen ijdem Hispani, sibi licentiam à nobis esse concessam, vt se in vassaticum Comitibus nostris more solito commendent: Et si beneficium aliquod quispiam eorum ab eo, cui se commendauit, fuerit consequutus sciat se de illo tale obsequium seniori suo exhibe-

habere debere, quale nostrates homines de simili beneficio senioribus suis exhibere solent. Idcirco has nostræ auctoritatis literas eis dare decreuimus, per quas decernimus, atque iubemus, ut hæc nostræ liberalitatis, & mansuetudinis constitutio, erga illos tenore perpetuo ab omnibus fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ, & nostris inuiolabiliter conseruetur. Cuius constitutionis in una quaque ciuitate, ubi prædicti Hispani habitare noscuntur, tres descriptiones esse volumus. Unam quam Episcopus ipsius ciuitatis habeat, & Alteram, quam omnes; & tertiam ipsi Hispani, qui in eodem loco conuersantur. Exemplar verò earum in Archiuo Palatij nostri cēsuimus reponendum, ut ex illius inspectione, si quando, ut fieri solet, aut ipsi reclamauerint: Aut Comes, vel quilibet alter contra eos causam habuerit, definitio litis fieri possit. Hanc quippe constitutionem, ut per diuturna tempora à fidelibus S. Ecclesiæ Dei, & nostris, & verius credatur, & diligentius conseruetur, manu propria subscripsimus, & annuli nostri impressione signari iussimus.

Signum domini Ludouici Serenissimi Imperatoris.

Durandus Diaconus ad vicem Helisacbar recognouit.

Datum Kal. Ianuarias, Anno (Christo propitio.) II. Imperij domni Ludouici pijssimi Augusti Indict. VIII.

Actum Aquisgrani Palatio regio in Dei nomine feliciter, Amen.

In nomine Domini Dei, & Saluatoris Nostri Iesu Christi, Ludouicus diuina ordinante prouidentia Imp. Aug. Notum sit omnibus fidelibus S. Dei Ecclesiæ, & nostris, tam præsentibus, quàm futuris, seu etiam successoribus nostris, quia postquam Hispani, qui de potestate Saracenorum se subtraxerunt, & ad nostram, seu Genitoris nostri fidem se contulerunt, & præceptum auctoritatis nostræ, qualiter in Regno nostro cum suis Comitibus conuersari, & nostrum seruitium peragere debent, scribere, & eis dare iussimus: querimoniam aliqui ex his Hispanis nostris auribus retulerunt, duo capita continentem. Quorum vnum est, quòd quando ijdem Hispani in nostrum Regnum venerunt, & locum desertum, quem ad habitandum occupauerunt, per præceptum Domini, & genitoris nostri, ac nostrum sibi, ac successoribus suis, ad possidendum adepti sunt, hi qui inter eos maiores, et potentiores erant, ad Palatium venientes, ipsi præcepta regalia susceperunt. Quibus susceptis, eos qui inter illos, minores et infirmiores erant, loca tamen sua bene excoluisse videbantur, per illorum præceptorum auctoritatem, aut penitus ab eisdem locis deppellere, aut sibi ad seruiendum subijcere conati sunt. Alterum est, quòd simili modo de Hispania venientes, se ad Comites, siue vassos nostros, vel etiam ad Vassos Comitum comendauerunt, et ad habitandum, atque excolendum deserta loca acceperunt. Quæ, ubi ab eis exculta sunt, ex quibuslibet occasionibus, eos inde expellere, et ad opus proprium retinere, aut alijs propter præmium dare voluerunt. Quorum neutrum iustum, aut rationabile nobis esse videtur. Et ideo per hanc nostræ præceptionis auctoritatem, decernimus, atque iubemus, ut hi qui, vel nostrum Domini, et genitoris nostri præceptum accipere meruerunt, hoc, quod ipsi cum suis hominibus de deserto excoluerunt, per nostram concessionem habeant. Cæteri verò, qui simul cum eis venerunt, et loca deserta occupauerunt, quidquid de incerto excoluerunt, absque ullius inquietudine possideant, tam ipsi quàm illorum posteritas: ita duntaxat, ut seruitiu nostrum illo, ut qui ipsum præceptum accepit, pro modo possessionis, quã tenet, facere debeat. Hi verò qui postea venerunt, et si aut Comitibus, aut Vassis nostris, aut paribus suis se commendauerunt, et ab eis terras ad inhabitandũ acceperunt, sub tali forma eas in futurum, et ipsi possideant, et suę posteritati derelinquat. Hoc nostræ auctoritatis decretum, non solum erga præteritos, & præsentes, verum etiam erga futuros, qui adhuc ex illis partibus, ad nostram fidem venturi sunt, conseruandum statuimus: ac de constitutione nostræ septẽ præcepta, vno tenore conscribere iussimus. Quorum vnum in Narbonna, alterum in Carcassona, tertium in Roscilionа, quartum in Empurijs, quintum in Barchinona, sextum in Gerunda, septimũ in Biterris haberi præcepimus, & exemplar eorum in Archiuo Palatij, ut prædicti Hispani ab illis septem exẽplaria accipere, & habere possint: & per exemplar, quod in Palatio retinemus, si rursum querela nobis delata fuerit, facilius possit definiri. Et ut hæc nostræ auctoritatis Constitutio firmiorẽ obtineat vigorem, et à fidelibus Sanctæ Dei Ecclesiæ

ſiæ plenius per tempora conſeruetur, manu propria ſubterfirmauimus, & anuli noſtri impreſſione ſignari iuſſimus.

Data iv. Id. Febr: Año Chriſto propitio. iij. Imperij Domni Ludouici piiſſimi Aug. Indict. 9.

Actum Aquiſgrani Palatio regio in Dei nomine feliciter. Amen.

Arnaldus ad vicem Heliſacbar recognouit.

Stephano iv. Leone Papa defuncto, eius
Thegan. num. 16. ſucceſſor Stephanus *poſtquam Pōtificatū ſu-*
XL. *ſcepit, iuſſit omnem populum Romanum, Fidelitatem cū iuramento promittere Ludouico, & diriges Legatos ſuos ad ſupradictū Principē, nūciauit ei, vt libenter eum videre voluiſſet in loco vbicumq; placuiſſet. Quod audiens magno tripudio repletus, cœpit gaudere, et cōfeſtim iuſſit Miſſos ſuos obuiā ire S. Pōtifici, cum ſalutationibus maximis, & ſeruitia præparare. Perrexit poſt Miſſos Dominus Ludouicus obuiam ſuprà dicto Pontifici, obuiās ei in campo magno Rhemenſiū. Deſcēdit vterq; de equo ſuo, & Princeps ſe proſternēs omni corpore in terrā, tribus vicibus ante pedes tanti Pontificis, & tertia vice erectus, ſalutauit Pontificē iſtis verbis, dicens.* Benedictus, qui venit in nomine Domini, & illuxit nobis. *Et reſpondit Pontifex:* Benedictus ſit Dminus Deus noſter, qui tribuit oculis noſtris ſecundum Dauid Regem videre. *Amplexantes enim ſe, & oſculātes pacifice perrexerunt ad Eccleſiam; qui cum diū orauerunt, erexit ſe Pontifex, & excelſa voce, cum Clero ſuo, fecit ei laudes regales.* Numiſma videas.

XLI *Clerus.* Ludouici facta cū eſſet exercitatio Chriſtū humilitate ſequi: *Tūc cœperūt deponi ab Epiſcopis, et Clericis cīgula balteis aureis, et gemmis cultris onerata, exquiſiteq; veſtes*
Vita & actus Ludouici Pij. *ſed et calcaria talos onerantia relinqui. Monſtro enim ſimile ducebatur, ſi Eccleſiaſticæ familiæ*
Anno 817. *deputatus, conaretur aſpirare ad ſecularis gloriæ ornamenta.*

Cōſtantini. Cuius vndiq; agitatam donationē Ludouicus firmauit, vt ex Gratiano. XLII.
Ego Ludouicus Imp. Aug. ſtatuo, & concedo per Cap. 3 Ludouicus
hoc pactū confirmationis noſtræ tibi beato Petro
Principi Apoſtolorū, et per te vicario tuo Domino Paſchali ſummo Pōtifici, & vniuerſali Papæ, et ſucceſſoribus eius in perpetuum, ſicut à prædeceſſoribus noſtris, vſq; nūc in veſtra poteſtate, et ditione tenuiſtis, et diſpoſuiſtis Romanam ciuitatem cum ducatu ſuo, & ſuburbanis, atq; viculis omnibus, & territorijs eius montanis, & maritimis, littoribus, & portubus, ſeu cunctis ciuitatibus, caſtellis, oppidis, ac villis in Thuſciæ partibus. Item infra. *Quando diuina vocatione huius ſacratiſſimæ ſedis Pontifex de hoc mūdo migrauerit; nullus ex regno noſtro, aut Francus, aut Lōgobardus, aut de qualibet gente, homo ſub noſtra poteſtate conſtitutus, licētiam habeat cōtra Romanos, aut publice, aut priuatim veniēdi, aut electionem faciendi, nulluſq; in ciuitatibus, aut in territorijs ad Eccleſiæ B. Petri Apoſtoli poteſtatē pertinentibus aliquod malū facere propter hoc præſumat. Sed liceat Romanis cū omni veneratione, et ſine qualibet perturbatione, honorificam ſuo Pontifici exbibere ſepulturam, et eū quem diuina inſpiratione, et B. Petri interceſſione, omnes Romani vno conſilio, atq; cōcordia, ſine qualibet promiſſione, ad Pontificatus ordinē, ſine aliqua ambiguitate, vel cōtradictione more Canonico conſecrare, & dum conſecratus fuerit, legati ad nos, vel ad noſtros ſucceſſores Reges Frācorū dirigātur, qui inter nos, et illum amicitiā, et pacem, ac charitatem ſocient. Regnātes.*

Præceptū Domini Ludouici Imp. de diuiſione Regni ſui inter filios. XLIII

IN *nomine D. Dei Sal. N. I. C. Ludouicus diuina ordinante prouidētiā, Imperator Auguſtus. Omnibus fidelibus, ſanctæ Dei Eccleſiæ, et cuncto Catholico populo, præſenti ſcilicēt, & futuro, gentium, ac nationum, quæ ſub Imperio ac regimine noſtro conſtitutæ ſunt. Notum fieri volumus omnium veſtrūm ſolertiæ, quòd inter dilectos filios noſtros, Pipinum, Ludouicium, Karolum, Regni nobis à Deo Comiſſi talem diuiſionem facere decreuimus, vt poſt noſtrum ab hac mortalitate diſceſſum, vnus quiſq; illorum ſcire valeat, ſi eos diuina pietas nobis ſuperſtites eſſe voluerit: quæ portio ſibi ad*

O. 2 tenen-

tenendum atque gubernandum à nobis assignata sit. Quam diuisionem eo modo describere, ac designare volumus, vt singuli iuxta ordinationem nostram, & fines Regni sui, qui in alienigenas extenduntur, cum Dei Adiutorio defendere studeant, & pacem, ac fraternam caritatem inter se custodire valeant. Cuius diuisionis modum, atque ordinationem talē nobis facere placuit.

Hæc autem tali ordinatione disposuimus, vt si post nostrum de hac luce discessum, aliquis eorum priusquam fratres sui, diem obierit, & talem filium reliquerit, quem populus ipse eligere velit, vt patri suo succedat in Regni hæreditate: volumus vt hoc consentiant patrui ipsius pueri, & regnare permittant filium fratris sui in eo Regno, quod pater eius, frater eorum habuit. Quod si talem filium non habuerit, tunc volumus, vt illa pars Regni, quam idem habebat, diuidatur æqualiter inter illos fratres, qui superstites remanserunt.

Placuit etiam inter prædictos filios statuere, atque præcipere propter pacem, & concordiam quam inter eos perpetuò permanere desideramus vt nullus eorum fratris sui terminos, vel regni limites inuadere præsumat, neque fraudulenter ingredi ad conturbandum Regnum eius, vel marcas minuendas: sed potius adiuuet vnusquisque illorum fratrem suum, prout temporis opportunitas permiserit, & auxilium ei ferat contra inimicos eius iuxta rationem, & possibilitatem.

Nec aliquis vllum hominum fratris sui pro quibuslibet causis, vel culpis ad se confugientem suscipiat, ad intercessionem pro eo faciendam, quia volumus, vt quilibet homo peccans, & intercessione indigens, intra Regnum Domini sui, vel ad loca sancta, vel ad honoratos homines confugiat, & inde iustam intercessionem mereatur.

4 Similiter præcipimus vt quemlibet liberū hominem, qui Dominum suum contra voluntatem eius dimiserit, & de vno Regno in aliud profectus fuerit, neque ipse Rex suscipiat, neque hominibus suis consentiat, vt talem hominem recipiant, vel iniuste retinere præsumant.

Nec solum de illis, sed etiam de seruis fugitiuis statuimus obseruandum, vt nulla discordijs relinquatur occasio. Sed, et hoc præcipimus, vt nullus ex his tribus fratribus nobis in corpore consistentibus, vel nostrum, vel cuiuslibet, vel alterius hominem, Sacramentum fidelitatis sibi promittere faciat, & per hoc eum, vel à nobis, vel ab altero Domino suo per huiusmodi Sacramentum auertat, sed attrahat.

5 Quin etiam præcipiendum nobis videtur, vt post nostrum ex hac mortalitate discessum, homines vniuscuiusque eorum accipiant beneficia, vnusquisque in Regno Domini sui, & non alterius: ne quando per hoc, si aliter fuerit, scandalum aliquod possit accidere. Hæreditatem autem suam habeat vnusquisque hominum illorū, absque cotradictione in quocumque Regno, hoc cum legitimè habere cognouerit.

6 Et vnusquisque liber homo post mortē Domini sui, licentiam habeat se commendandi inter hæc tria regna, ad quemcūque voluerit, similiter qui nondum alicui commendatus est.

7 De traditionibus autem atque venditionibus, quæ inter partes fieri solent, præcipimus vt nullus ex his tribus fratribus suscipiat de Regno alterius, à quolibet homine traditionem, vel venditionem rei immobilis, hoc est terrarum, vinearum, atque syluarum, seruorūque, qui iam casati sunt, siue cæterarum rerum, quæ hæreditatis nomine censentur: excepto auro, argento, & gemmis, armis, ac vestibus, nec non & mancipijs non casatis, & ijs speciebus, quæ proprie ad negotiatores pertinere noscuntur. Cæteris verò illis hominibus hoc minime interdicendum iudicamus.

8 Si autem fœminę, sicut fieri solet, inter partes, et regna legitime fuerint ad coniugium postulatæ, non denegantur iustè poscentibus: sed liceat eas vicissim dare, eos accipere, et affinitatibus populos inter se sociare. Ipsæ vero fœminæ potestatem habeāt rerum suarum in Regno, vnde exierint, quamquam in alio propter mariti societatem habitare debeant.

9 De Obsidibus autem, qui propter credentias dati sunt, et à nobis per diuersa loca, ad custodiendum destinati sunt, volumus vt ille Rex in cuius Regno sunt, absque voluntate fratris sui, de cuius Regno sublati sunt, ad patriam eos redire permittat. Sed potius in futuro in suscipiendis obsidibus alter alteri mutuum ferat auxilium, si frater fratrem rationabiliter postulauerit. Idem iubemus, et de ijs, qui ob sua facinora in exilium missi, vel mitendi sunt.

10 Si

10 *Si causa, vel intentio, & controuersia talis inter partes, propter terminos, aut confinia regnorum orta fuerit, quæ hominum testimonio declarari, vel definiri non possit, tunc volumus vt ad declarationem rei dubiæ, vexillo crucis, Dei voluntas, & rerum veritas inquiratur: nè vnquã pro tali causa cuiuslibet generis pugna, vel campus, ad exterminationem iudicetur. Si vero quislibet homo de vno regno, hominem de altero regno, de infidelitate, cõtra fratrẽ Domini sui, apud Dominum suum accusauerit, mittat eum Dominus eius ad fratrem suum, vt ibi comprobet, quod de homine illo dixit.*

11 *Super omnia autem iubemus, atque præcipimus, vt ipsi tres fratres curam, & defensionem Ecclesiæ S. Petri simul suscipiant, sicut quondam à proauo nostro Carolo, & auo nostro Pipino, & beatæ memoriæ genitore nostro Carolo Imperatore, & à nobis postea suscepta: vt etiam cum Dei adiutorio, ab hostibus defendere nitantur, & iustitiam suam quantum ad ipsos pertinet, & ratio postulauerit, habere faciant. Similiter de cæteris Ecclesijs, quæ sub illorum fuerant potestate, præcipimus, vt iustitiam suam, & honorem habeant, & Pastores atque in rectores venerabilium locorum habeant potestatem rerum, quæ ad ipsa pia loca pertinẽt, in quocumque de his tribus illarum Ecclesiarum possessiones fuerint.*

12 *Quòd si de his statutis, atque consentijs, aliquid casu quolibet, vel ignorantia, quod non optamus, inruptum fuerit, præcipimus, vt quàm citissimè secundum iustiam emendare studeant, nè quando propter dilationem, maius damnum possit accrescere.*

13 *Hæc autẽ omnia ita disposuimus, atque eo ordine affirmare decreuimus, vt quandiù diuinæ Maiestati placuerit hanc corporalem nos agere vitam, potestas nostra sit super à Deo conseruatum regnum, atque Imperiũ istud, sicut hactenus fuit, in regimine, atque ordinatione, & omni dominatione regali, atque Imperiali: et vt obediẽtes habeamus prædictos filios nostros, atq; Deo amabilem populum nostrum, cũ omni subiectione, quæ patri à filio, et Imperatori, ac Regi à suis populis exhibetur. Et si aliquis ex his tribus filijs nostris per maiorem obediẽtiam, ac bonam voluntatem in primis, Deo Omnipotenti, ac postea nobis placere cupiens, morum probitate promeruerit, vt ei maiorem honorem ac potestatem conferre delectet: et hoc volumus vt in nostrà maneat potestate, vt illi de portione fratris sui, qui non placere curauerit, et regnum, et honorem, ac potestatem augeamus, et illum talẽ efficiamus, qualiter ille proprijs meritis dignus ostenderit.*

14 *Hoc postremò statuendũ nobis videtur; vt quidquid adhuc de rebus, et conuentionibus, quæ ad profectum, et vtilitatem eorum pertineãt, his nostris decretis, atque preceptis addiderimus, volumus sic à prædictis filijs nostris obseruetur, atque custodiatur, sicut ea quæ in his iam statuta, et descripta sunt, custodire, et conseruare præcipimus.*

Ad Aquitaniã totam inter Ligerim, & Sequanam, et vltra Sequanam pagis 28. idest Catalonis, Meltianum, Ambiensis, et Pontium vsque in Mare.

Ad Baiuuariam totam Toringiam, Ribuarias, Aroarias, Saxoniæ, Frisiæ, Ardenna, Asbania, Bragbẽto, Franderes Menpiscon, Medenenti, Amau, Austerbã, Aderteẽsis, Feruuanensis, Bolensis, Quentouico, Camalecensis, Virdomanensis.

Ad Alamaniam, totam Burgundiã, excepto quod Pipino datum est, totam Prouinciam, et totam Gothiam; de ista media Francia VVarensis, Vngensis, Castrensis, Portiano, Regemensis, Laudunensis, Mosellis, Treueris. * * *

Hic vetustissima membrana deficit. Cõsortem etiam Imperij à Ludouico Lotharium filium fuisse creatũ, numisma testatur

licèt patrẽ postea pœnituerit, vt innuere videtur Agobardus Lugdunensis Episcopus. Duchesne p. 329.

De Diuisione Imperij Francorum inter hæredes Ludouici Imper.

Epistola.

D*Omino Ludouico gloriosissimo Imperatori. Cũ vnusquisque fidelis omni fideli fidei*

O *since-*

sinceritatē debeat, dubium nō est, quòd præcipuè fideli Prælato, cui Respublica ad gubernandum commissa est, fides seruanda sit ab omnibus, qui diuinæ dispositioni fideliter subiecti sunt, sicut Apostolus docet: omnis, *inquiens*, anima potestatibus sublimioribus subdita sit. *Quāquàm circa nullum infideliter agendum sit. Propter quod, et alius Apostolus dicit*, subditi estote omni humanæ creaturæ propter Deum. *Et docemur*, orare pro omnibus hominibus, prò Regibus, & his qui in sublimitate sunt: vt quietam, & tranquillam vitam agamus in omni pietate. *Et in alio loco dicitur*, Ideò necessitate subditi estote, non solum propter iram, sed propter conscientiam. *Cum autem hæc ita sint, & omnes vobis fideles esse debeant; quomodo quisquam fidelis vobis esse poterit, si videns, aut intelligens vestrum periculum non se ingerit, quantum potest, vt vobis indicet, et cognitum faciat: si tamen locus, aut facultas penitus illi non denegatur? Testor Omnipotentem Deum, qui scrutator est cordium, & renum, quia nulla alia extat causa, pro qua hæc scribere præsumo, nisi quia doleo, quantum dicere non possum, de periculis, quę vobis imminere videntur, & maximè animæ. Nam quantò excellentior substantia est anima corpore, tantò excellentiori solicitudine curam animæ gerere debemus, quàm corporis, ita Domino docente in Euangelijs, sicut ipse optimè nostis. Anno itaque præsenti, in attritione, et commotione, agitatione, et afflictione Terrę, et habitantium in ea, quanta mala increbuerint, nemo hominum est, qui enumerare possit: nulla exigente causa, nulla compellente necessitate, vt ita fieri oporteret certamina, quæ tenemus, quia si voluissetis, tranquillam, & quietam vitam ageretis cum filijs vestris, non minus quàm pater, & auus. Admisit omnipotens, et misericors Deus, qui habitator est pectoris vestri, adsit etiam patientia vestra, qua cæteros homines præcellitis: vt hæc, quæ suggero, tranquille, audire, & perpendere dignemini. In illo tempore, quando filium vestrum participē nominis vestri facere curastis, ita in publicū vestros interrogando hoc inchoastis, dicentes: quod ad stabilimētum Regni pertinet, et ad robur regiminis, debet homo differe, an non? Cùmque omnes respondissent, quod vtile, et necessarium est, non esse differendum, sed potiùs accelerandum: statim vos, quod cum paucissimis tractaueratis, omnibus aperuistis, et dixistis vos velle propter fragilitatem vitæ, cui inserta est mors, vt dum valeretis nomen Imperatoris vni ex tribus filijs vestris imponeretis, in quò voluntatem Dei quoquomodo cognoscere potuissetis. Propter quam cognoscēdam iniunxistis, vt facerent omnes ieiunium triduanum, offerrent sacerdotes sacrificia omnipotenti Deo, qui suauis, et mitis, et multæ misericordiæ est omnibus inuocantibus se: exiret quoque ab omnibus eleemosyna per illud triduū solito largior, vt Omnipotens Deus, qui summa benignitate regit corda in se sperantium, infunderet in corde vestro voluntatem suam, & non sineret super alium inclinari voluntatem vestram, nisi super eum, qui sibi placuisset. Itaque perfecistis omnia quæ in tali re facienda erant, tali fide, & spe, vt hoc à Deo vobis infusum, & inspiratum nemo dubitaret. Cæteris filijs vestris designastis partes Regni vestri, sed vt vnum Regnum esset, non tria, prætulistis illis, quem participem nominis fecistis. Ac deinde gesta scribere mandastis, scripta signare, & roborare, & consortem nominis vestri factum Romam misistis, à summo Pontifice gesta vestra probanda, & firmanda. Ac deinde iurare omnes iussistis, vt talem electionem & diuisionem cuncti sequerentur, ac seruarent. Quod iuramentum nemini visum est spernendum, aut superfluum, sed potiùs opportunum atque legitimum: eò quòd ad pacem, et concordiam pertinere videretur. In processu quoque temporis, quotiescumque, aut quocumque Imperiales litterę mitterentur, amborum Imperatorū nomina continebant. Postea verò mutata voluntate, conuulsa sunt statuta, et de Litteris nomen omissum est, et in omnibus contraria attentata sunt: cùm neque per seipsum Deus, neque per Angelum, neque per Prophetam vobis dixerit:* Pœnitet me ita constituisse. *Sicut de Saule dixit Samueli.* Adhuc quoque nescitis qualiter in secretis Dei consilijs definitum est. *Et ecce, sine ulla ratione, et consilio, quem cum Deo elegistis, sine Deo repudiatis: et cuius uoluntatem in eligendo quæsistis, non expectato exitu uoluntatis eius, rem probatam reprobatis. Non ignorat prudentia vestra, quòd sequendus est Deus, non præcedendus. Nam qui præcedere uult, tentat. quod non est ex*

fide

fide, dicente ipso Domino, Non tentabis Dominum Deum tuum. *Oro Domine mi, adsit benignissima pietas vestra, nè aspernanter ista accipiatis, sed potiùs ingredimini sacrarium mentis vestrę, cum Deo, & loquimini cum eo mediante fidei pietate, & inuenietis vos dixisse Deo, non verbis, sed rebus: Domine rogauimus, & deprecati sumus faciem respectus tui suppliciter, ita vt illuminatione, & gubernatione eligeremus participem Imperij: sed quia tecum benè non fecimus, sine te melius consilium inuenimus, Absit, Absit. Auertat Deus à vobis, vt inspirationem Dei repudietis, & voluntates hominum, carnalia tãtum sapientium statuatis, vt in errorem inducamini, & deducimini. Obsecro clementiam vestram, vt secundum à Deo vobis collatam prudentiam, perpẽdatis quomodo beatus Iacobus Apostolus reprehendat eos, qui proprijs animorum motibus, proponunt aliquas effecturas sine prospectu diuinæ permissionis, dicens*: Ecce nunc, qui dicitis Hodie, aut cras ibimus in illam ciuitatem, & faciemus quidem ibi annum, & mercabimur, & lucrum faciemus: qui ignoratis, quid erit crastinũ: Quę enim est vita vestra? Vapor est ad modicũ parens, deinceps exterminabitur. *Pro eo, vt dicatis, Si Dominus voluerit, & si vixerimus, faciemus, hoc aut illud. & cauete ab hominibus, qui sequuntur spiritum suum: quia nõ omnium est fides. Cognouit Dominus, qui sunt, eius, & quicunque eius sumus, quantulacunque veritatis luce fruimur, & veritate illuminante, sinceriter vos amamus, fideliter vestram sempiternam felicitatẽ exoptamus. Et idcirco tanta mala, tanta scelera, isto anno ex hac occasione perpetrata dolemus, & timemus valdè, nè in vos furor Dei concitetur. Recordamur namque ardentissimæ religionis vestræ, quam cognouimus semper in assiduitate orationum, in Psalmis, & Hymnis, & Canticis spiritualibus cantantem, & psallentem Deo in corde puro, in contritione cordis, in compunctione placidæ mentis, in solicitudine misericordiarum, & omnium bonorum fluenuitate. Et ideò, vt dictum est, timendum nobis videtur, nè tepescat, nè frigescat: optandum, verò vt feruescat, perseuerando vsque in finem, vt salus, sempiterna sequatur. Et quia superiùs de legitimo, & opportuno iuramento, facta est, videtur mihi non celandum Excellentiæ vestræ, quòd murmuratio est nunc inter homines propter contraria, et diuersa iuramenta: et non sola murmuratio ad illud pertinere eis videtur, quod beatus Hieronymus in expositione Hieremiæ dicit in illo loco, vbi Propheta ait*: Et iurabis; viuit Dominus, in veritate, & in iudicio, & iniustitia. *Ait ergo prædictus Doctor, simulque animaduertendum, quòd iusiurandum hos habeat comites, veritatem, iudicium, atque iustitiam. Si ista defuerint nequaquam erit iuramentum, sed periurium.*

Desponsatur Iuditha. Mortua *Hermingarde* priore Ludouici coniuge, *Iuditham* Guelphonis. I. filiam secundo consanguinitatis gradu sibi iunctam exambijt, exoratâ prius dispensatione Romani Pontificis: etsi semper aliqui essent, qui rem tunc temporis valde insuetam minus approbarent, è quibus Sanctum Fridericum Episcopum Vltraiectensem quia reclamantem, scelere Ludouici & Iudithæ è medio sublatum & martyrio coronatum ferant. Quantum porro a veritate fabula hæc aberret, Chronologia docet; cum teste Claudio Roberto *in Gallia Christiana*, Præsul ille SS. Martyrium subierit Sal. Anno 838. quo nouendecim iam Annis Ludouicum Imperatorem Iuditha maritum habuit. Si quid in eo connubij commisit exemplo, acriter postea & ipsa Iuditha luit, cum vterque, ille a proprijs filijs, hęc à priuignis exagitarentur, licet Numine impellente postea Imperio restituti. Certe Iuditha multis Annis, summâ cum laude Ludouico conuixit tanquàm maximarum virtutum à pio Cęsare adamata, eamq; viri egregij laudarunt, præcipue Freculphus Lexouensis; ex Monaco Episcopus Tuldensis, eiq; historiam suam inscribens ita alloquitur: *domina Augustarum felicissima Iudith, dũ in humanis quo altiùs excrescat, nõ inuenitur etc.* donec instinctu pessimi genij *Aimoino* teste, adultiores facti Ludouici & Iudithę priuigni contra iuniorem Carolum Iudithâ editum inuidiâ concitati, quòd à *patre plus cunctis filijs amaretur*, non ipsum quidem, sed matrem, suumq; parentem impeterent, axauctorarent, ipsam etiam cum germanis fratribus Conrado & Rudolpho in monasterium detruderent, donec Cęlo ipso cum elementis plaudente Aquisgra-

ni folio restituerentur. Ibidem Iudit[a]am ab Italia reducem, Ducibus Rataldo Episcopo & Bonifacio recepit, quam etsi nullo modo sibi suspectam admittere noluit, priusquam a sceleratis perfidè traductam solemniter comprobaret innocentiam. Quod vbi facile præstitisset, multo maiore deinceps in honore; eiusq; filium *Carolum* precipuum habuit suæ senectutis solatium Conuinxit viro suo Iudit Annis 21. & à morte eiusdem, Anno Sal. 840. cum filio Carolo in Gallias secessit: Anno verò Christi 843. ex hac vita migrauit.

Pius damnatus est Pater. Qui in Domino confidens, cum

exautoraretur, *Hic nos in sceptro reponent*, numisma protulisse testatur. Acta verò Impię, ac nefandæ exautorationis Ludouici Pij Imperat. sunt.

A..V. *Omnibus in Christiana Religione constitutis scire conuenit, quale sit ministerium Episcoporum, qualisque vigilantia, atque solicitudo eis circa salutem cunctorum adhibenda sit, quos constat esse vicarios Christi, et clauigeros regni Cęlorum: quibus à Christo tãta collata est potestas, vt quodcunque ligauerint super terram, sit ligatum, & in Cælo, & quodcunque soluerint super terram sit solutum, & in Cælo. Et in quanto sint ipsi periculo constituti, si ouibus Christi pabulum vitæ ministrare neglexerint, & errantes ad viam veritatis arguendo, obsecrando reducere pro viribus, non studuerint, iuxta illud Propheticum,* Si non annũciaueris, *inquit* iniquo iniquitatem suam, & ipse in impietate sua mortuus fuerit, sanguinem eius de manu tua requiram. *Et multa scis similia, ad magisterium pastorale pertinentia, quæ in diuinis sparsim continentur. Quapropter eisdem Pastoribus Christi summopere studendum est, vt erga errata delinquẽtium moderationem discretissimam teneant, vt sint iuxta beati Gregorij doctrinam, documentum benè agentibus per humilitatem socij, contra delinquentium verò vitia per zelum iustitiæ erecti: quatenus postbabito torpore, aut segnitie, vel humano fauore, aut mundiali timore sic exerceant ministerium suum, vt & præsentibus salubriter consulant, & futuris sint exemplum salutis. Verùm quia in agro Dei, qui est Ecclesia Christi, noxia quæque instinctu hostis antiqui pupullare non cessant quæ necesse est, vt adbibito surculo pastorali, radicitus extirpẽtur, & propter maleuolos quosque, qui benè acta, aut intilligere nolunt, aut maleuola intentione potiùs intelligere, quàm ipsam veritatem delectantur amplecti, oportet eosdem Pastores, vt quandocunque de generali vtilitate, vel publica coercitione quippian in Conuentibus suis decreuerint, id iuxta morem Ecclesiasticum scriptis committant. videlicet, vt posteris omnem ambiguitatem, & occasionem iustè detrahẽdi, vel reprehendendi penitus amputent. Proindè notum esse necessarium duximus omnibus filijs sanctæ Dei Ecclesiæ, presentibus scilicet, & futuris, qualiter nos Episcopi super Imperio Domini, & gloriosissimi Lotharij Imperatoris constituti, anno Incarnationis Domini Iesu Christi DCCCXXXIII. Indictione XII. Anno siquidẽ eiusdẽ Principis, primo, in mense videlicet Octobri, apud Compendium Palatiũ generaliter conuenimus, & memoratum Principem similiter audiuimus, & hoc quidem illi siue optimatibus illius, seu omni generalitati populi, quæ vndique illuc confluxerat, manifestare iuxta iniunctum nobis ministerium curauimus: qualis sit vigor, & potestas siue ministerium Sacerdotale, & quali meretur damnari sententiã, qui monitis sacerdotalibus obedire noluerit. Deindè tam memorato Principi, quàm cuncto eius populo denuntiare studuimus, vt Domino deuotissimè placere studerent, & in quibus eum offenderant, placare non differrent. Examinata quippe sunt multa, quæ per negligentiam in hoc Imperio contigerunt, quæ ad scandalum Ecclesiæ, & ruinam populi, vel Regni interitum manifestis iudicijs pertinebant: quæ necesse erat, vt citò corrigerentur, & in futuro omnibus modis vitarentur. Inter cætera etiam commemoratum est à nobis, & omnibus ad memoriam reductum, qualiter Deus Regnum istud per administrationẽ bonæ memoriæ Karoli præstantissimi Imperatoris et per prædecessorum suorum laborem, pacifi-*

apud Du chesne Annal. Franc. tom. 11. p. 331.

pacificum, & vnitum, atque nobiliter dilatatū fuerit, & Domino Lodouico Imperatori à Deo ad regendum sub magna pace commissum, Dominoquè protegente, sub eadem pace, quandiu idem Princeps Deo studuit, & paternis exemplis vti, ac bonorum hominum consilijs acquiescere curauit, conseruatum manserit. Et quomodo in processu temporis, sicut omnibus manifestum erat, per eius improuidentiam, vel negligentiam, in tantam venerit ignominiam, & vilitatem, vt non solum amicis in mæstitiam, sed etiam inimicis venerit in derisionem. Sed quia idem Princeps ministeriū sibi commissum negligenter tractauerit, & multa quæ Deo, & hominibus displicebant, & fecerit, & facere compulerit, vel fieri permiserit, & in multis nefandis consilijs Deum irritauerit, et sanctam Ecclesiam scandalizauerit: et vt cætera, quæ innumera sunt, omittamus, nouissimè omnem populum sibi subiectum, ad generalem interitum contraxerit, et ab eo diuino, iustóque iudicio subitò Imperialis sit subtracta potestas. Nos tamen memores præceptorum Dei, ministerij que nostri, atque beneficiorum eius, dignum duximus vt per licentiam memorati Principis Lotharij Legationem ad illum, ex auctoritate sacri Conuentus mitteremus, quæ eum de suis reatibus admoneat: quatenus certum consilium suæ salutis caperet, vt quia potestate priuatus erat terrena, iuxta diuinum consilium, et Ecclesiasticam auctoritatem, ne suam animam perderet, elaborare in extremis positus totis viribus studeret. Quorum Legatorum consilijs, et saluberrimis admonitionibus libenter assensum præbuit, spacium poposcit, diémque constituit qua, de salubribus eorum monitis certum eis responsum redderet. Cum autem suprascriptus instaret dies, sacer idem Conuentus vnanimiter ad eundem venerabilem virum perrexit, eúmque diligenter de quibus Deum offenderat, et sanctam Ecclesiam scandalizauerat, ac populum sibi commissum perturbauerat, admonere, et cuncta illi ad memoriam reducere curauit. Ille vero eorum salutiferam admonitionem, et dignam, congruamque exaggerationem libenter amplectēs; promisit se in omnibus illis acquieturum salutari consilio, et subiturum remediale iudicium. Porro de tanta salubri admonitione hilaris, illicò dilectum filium suum Lotharium Augustum sibi festinatò affuturum supplicauit vt ille ruptis quibuslibet morulis cum suis Primatibus veniret: quatenus primum inter eos mutua reconciliatio secundum Christianam doctrinam fieret, vt si quod in cordibus eorum næui aut discordiæ inerat, pura humilisque postulatio veniæ expiaret, ac deinde coram omni multitudine iudicium sacerdotale more pænitentis susciperet, quod, & non multò pòst factum est. Veniens igitur idem Dominus Lodouicus in Basilicam sanctæ Dei genitricis Mariæ, vbi Sanctorum Corpora requiescunt, Medardi videlicet Confessoris Christi, atque Pōtificis, necnō Sebastiani præstantissimi Martyris, astātibus Presbyteris, Diaconibus, et non parua multitudine Clericorum præsenti etiam præfato domino Lothario filio eius, eiusque Processoribus, atque totius populi genaralitate, quotquot videlicet intra sui septum eadem continere potuit Ecclesia: et prostratus in terram super cilicium ante sacrosanctum altare, confessus est coram omnibus ministerium sibi commissum satis indignè tractasse, et in eo multis modis Deum offendisse, et Ecclesiam Christi scandalizasse, populumque per suam negligentiam multifariè in perturbationem induxisse. Et ideo ob tantorum reatuum expiationem publicam, et Ecclesiasticam se expetere velle dixit pœnitentiam, qua miserante Domino per eorum ministerium, & adiutorium percipere mereretur absolutionē tātorum criminum, quibus Deus ligandi, ac soluendi intulerat potestatem. Quem etiam ijdem Pontifices, vt pote medici spirituales, salubriter admonuerunt, asserentes ei quòd puram, & simplicem sequeretur vera remissio peccatorum, vt apertè confiteretur errata sua in quibus maximè se Deū offendisse profitebatur, ne forte interitus aliquid tegeret, aut in conspectu Dei quippiā dolosè ageret, sicut iampridem in Compendio Palatio ab alio sacro Conuentu correptus corram omni Ecclesia eum fecisse omnibus notum erat, ne sicut tunc, ita & nunc per simulationem, & calliditatem duplici ad Deum corde accedēdo, ad iram potiùs quàm ad veniam suorum peccatorum prouocaret quoniam scriptura testante, simulatores, & callidi prouocant iram Dei. Verùm pòst huiusmodi admonitionem professus est se in omnibus ijs præcipuè delinquisse, vnde à memoratis Sacerdotibus fuerat familiariter siue verbis siue scriptis admonitus, vt digna increpatione correptus, super quibus car-

cartulam summam reatuum suorum vnde illud specialiter redarguerent continentem ei dederunt, quam ille in manibus gestabat.

Cap. 1. *Videlicet sicut in eadem cartula plenius continetur, reatum sacrilegij incurrendo, & homicidij eò quod paternam admonitionem, & terribilem contestationem sub diuina inuocatione ante sacrum altare in præsentia Sacerdotum, & maxima populi multitudine sibi factam secundum suam promissionem non conseruauerit, eò quòd fratribus, et propinquis violentiam intulerit, et nepotem suum quem ipse liberare potuerat, interficere permiserit, et quòd immemor voti sui signum sanctæ Religionis propter vindictam suæ indignationis fieri postea iusserit,*

2 *Quòd auctor scandali, et perturbator pacis, ac violator sacramentorum existendo, pactum quod propter pacem, et vnanimitatem Imperij Ecclesiæ quæ tranquilitatem communi consilio, & consensu cunctorum fidelium suorum fuerat inter filios suos factum, & per Sacramentum confirmatum, super illicita potestate & in eo quod fideles suos in contrarietatem eiusdem primi pacti, & iuramēti aliud Sacramentum iurare compulerit, in periurij reatū præstatorum violatione Sacramentorum inciderit & quantum hoc Deo displicuerit, liquidò claret, quia postea nec ipse nec populus sibi subiectus pacem habere meruit, sed omnes in perturbationem, pœnam peccati sustinendo, iusto Dei iudicio postea inducti sunt.*

3 *Quia contra Christianam Religionem, et contra votum suum sine vlla vtilitate publica, aut certa necessitate prauorum cōsilio delusus in diebus Quadragesimæ expeditionem generalem fieri iussit, & in extremis Imperij sui finibus in Cœna Domini, quādo Paschalia Sacramenta ab omnibus Christianis ritè sūt celebrāda, Placitum generale se habiturum constituit: in qua expeditione quantum in ipso fuit, & populum in magnam murmurationem protraxit, et sacerdotes Domini à suis Officijs contra fas amouit, & pauperibus grauissimam oppressionem irrogauit.*

4 *Quòd nonnullis ex suis fidelibus, qui pro eius suorumque filiorum fidelitate, et saluatione, Regnique nutantis recuperatione, humiliter eum adierant, et de insidijs inimicorum sibi præparatis certum reddiderant, violentiam intulerit, & quòd contra omnem legem, diuinam videlicet, & humanam eos, & rebus proprijs priuauerit, et in exiliū tra di iusserit, atque absentes morti adiudicari fecerit, et iudicantes procul dubio ad falsum iudicium induxerit, & Sacerdotibus Domini, ac Monachis contra diuinam, & canonicam auctoritatem præiudicium irrogauit, et absentes damnauit, et in hoc reatum homicidij incurrendo, diuinarum seu humanarum legum violator extitisset.*

5 *De diuersis Sacramētis sibique cōtrarijs atque perniciosis à filijs, siue à populo eo præcipiente, & compellente, irrationabiliter sæpè factis; pro quibus non modicam in populo sibi commisso peccati maculam induxit, reatū periurij nihilominus incurrisse, quoniam hæc proculdubiò in auctorem, per quem fieri compulsa sunt, iure retorquentur. Sed in mulierum purgatione, in iniustis iudicijs, in falsis testimonijs, atque periurijs, quæ eo permittente coram se perpetrarunt quantum Deum offenderit ipse nouit.*

6 *De diuersis expeditionibus, quas in Regno sibi commisso non solum inutiliter, sed etiam noxiè sine consilio, & vtilitate fecit, in quibus nimirum multa, et innumerabilia sunt in populo Christiano flagitia perpetrata, in homicidijs, et periurijs, in sacrilegijs, in adulterijs, in rapinis, in incendijs siue in Ecclesijs Dei siue in alijs diuersis locis factis, in direptionibus, et oppressionibus pauperum miserabili, et penè apud Christianos inaudito patratu: quæ omnia ad auctorem, sicut præmissum est, reflectuntur.*

7 *In diuisionibus Imperij ab eo contra communem pacem, et totius Imperij salutem adhibitum suum temere factis, et in Sacramento etiam quod iurare compulit omnem populum, vt contra filios suos sicut contra inimicos suos agerent, cùm ipse eos paterna auctoritate consultuque fidelium suorum pacificare potuisset.*

8 *Quòd non suffecerint ei tot mala, et flagitia per suam negligentiam, et improuidentiam in Regno sibi cōmisso perpetrata, quæ enumerari non possent, quo quibus, et Regni periclitatio, et Regis dehonestatio euidenter prouenerat: Sed insuper ad cumulum miseriarum nouissimè omnem populum suæ potestatis ad communem interitum traxerit, cum debuisset esse eidem populo dux salutis, et pacis, cum diuina pietas inaudito, et inuisibili modo, ac nostris seculis prædicando, populo suo misereri decreuisset.*

Igi-

Igitur pro his vel in his omnibus, quæ supra memorata sunt, reum se coram Deo, et coram Sacerdotibus, vel omni populo cum lachrymis confessus, & in cunctis se deliquisse protestatus est, & pœnitentiam publicam expetijt, quatenus Ecclesiæ, quam peccãdo scandalizauerat, pœnitendo satisfaceret, & sicut fuerat scandalum multa negligendo, ita nimirum se velle professus est esse exemplum dignam penitentiam subeundo. Post hanc verò confessionem, cartulam suorum reatuum, & confessionis ob futuram memoriam Sacerdotibus tradidit, quam ipsi super altare posuerunt, ac deinde cingulum militiæ deposuit, et super altare collocauit, et habitu seculi se exuens habitum pœnitentis per impositionem manuum Episcoporum suscepit: vt post tantam talemque pœnitentiam nemo vltra ad militiam secularem redeat. His itaque gestis, placuit vt vnusquisque Episcoporum, qualiter hęc res acta fuerit, in proprijs cartulis insereret, eàmque sua scriptione roboraret, & roboratam memorato Principi Lothario ob memoriã huius facti offerret. Ad extremum omnibus nobis, qui interfuimus, visum est, omnium cartularum, immò tanti negotij summam in vnum breuiter strictimque congerere, & congesta proprijs manuum nostrarum subscriptionibus roborare, sicut sequentia factum esse demonstrant.

CAPVT TERTIVM.

IVdith vxor Ludouici Pij, Lotharij Imperatoris nouerca, mater Caroli Calui, vnde dissidia quæ filios armarunt in patrem, tractatum excitat de Nouercis.

1 *Nouercæ definitio & priuigni.*
2 *Odiosa priuignis ac vicissim. et 12.*
3 *Nouercarum scelera in priuignos.*
4 *Priuigni lege fulti contra nouercam.*
5 *Infaustum gen'ibus nouercæ coniugium,*
6 *Nouerca an absq. venia in ius vocetur, actione etiam famosa?*
7 *Morte puniuntur priuigni et nouerca si carnaliter commixti: quo iure? 9.*
8 *In solidũ condemnãtur priuigni & nouerca.*
10 *Naturaliter filius abhorret matris concubitum.*
11 *Quali pœn.t puniatur priuignus occidens nouercam?*

NOuerca grecè Μυτρειά, quasi Noua Arca teste *Glossa. §. socerum de Nupt* vel cum Tholosano *lib. 9. Syntag. c. 26. n. 31.* νέα ἀρχὴ recens Princeps in domum traducta mariti prioris coniugij liberis insidiatrix vt èis abroget imperium, suisque afferat. Vxor itaq. liberis, quos ex alia possideo coniuge, nouerca est. Priuignus vxoris meę filius est ex alio marito natus. *Modestinus l. 4. de Gradibus* Odio certare irreconciliabili Priuignos & Nouercam
11. cecinit Euripides in Alcette

Inimica enim, est subiens nouerca liberos
Priores, vipera nihilo mitior.

Sęuæ namq, immanes, truces, dirę, crudeles magisque funestæ quám vitrici. Hinc Alexander

Terribilis non aliud nouerca malum

Et Seneca in Hippolyto.

Audite Athenæ, tuq. funesta patre
Peior nouerca.

Prouerbium antiquum vt trucem annuas inimicitiam *Nouercale O.lium*: & apud Tacitum. Annal. 1. *Nouercales manus.* Idem homini insigne malum, ac nouerca.

Dies quandoq. parens, quan loq. nouerca:

Et Claudianus de Raptu Proserpinę. lib. 3.

In diræ subito mores transiisse nouercæ.

Et Seneca in Octauia

Tulimus sęuæ iussa nouercæ
Hostilem animum, vultusq. truces:

Rursùmq.

Sæua cui lacrimas dedit *Etiam nouerca*

Statius lib. 2. Syluarum, in Epicedio in Glauciam Melioris.

Cui Sibilla Serpens
Poneret, & sæuæ vellent seruire nouercæ.

Priuignos amare si vellent, non posse creduntur, natorum suorum Zelotypia furente. Arsinoes Lysimachi Macedonię Regis vxor Agathoclem vitricum in regni successionem destinatum veneno necauit, teste *Iustino lib. 17.* Agrippina à Claudio Cęsare superinducta liberis, operam proti-

nos

nus dedit vt filius suus domitius Nero adoptaretur à Claudio, idq. consequuta, vt ei imperium pararet, statim è conspectu patris subduxit Germanicum ex prima vxore natum, veritaq. frustari desiderio suo, venenum marito intulit immedicabile veneficę ope locustę confectum, quod Claudio in boleto porrexit, teste Dione Cassio *lib.* 60. Dein Germanicum eiusque sorores interfecit, mariti abscondito testamento. *Xiphilinus in Nerone.* Hinc Virgilius *lib. 2. Georg.*

Pocula si quando sęuę infecere nouercę.

Conuenit Glossa *c. Pastoralis de re Iudicata. Solent* nouercę in priuignos sęuire. Phineus Agenoris filius filios, quos ex Celopatra susceperat nouercę crimine excecauit vt alia omiram quę passim occurrent apud Historicos. Lege Plutarchum *in*
IV *Parallelis*: ex quibus edocti Iurisperiti legibus occurrerunt ad tutelam priuigni, ne pater nouercalibus delenimentis, instigationibusue infatuatus malignè in sanguinem suum ferat testamento iudicium. Septitia Trachalorum mater filijs irata, cum iam parere non posse, Publio seni admodum nupsit, inde moriens vtrumq. testamento pręterijt. Aditus Augustus, qui nuptias mulieris, & iudicia improbauit
V suprema. *Val. Max. lib. 7. c. 7.*

Infaustum cum durerent Gentes, liberis nouercam superinducere; Sibaritis legem tulit Carondas, vt qui liberis nouercam superinduceret, à consilio Senatus & patrię submoueretur; existimans nunquàm ab eo patriam, salubria sperare posse consilia qui liberis olim proprijs, ac familię pessimè consuluisset. *lib. 12. Biblioth. Diodor. Siculus.* Qui liberis suis nouercam superinducit, non honore dignus, sed infamis, vt pote distensionis auctor domesti-
VI cę. *Stobeus.* Nullam venerarionem priuigni erga nouercam cum natura conciliauerit; priuignus nouercam absq. veniæ impetratione in ius vocat *l. 13. ff. de in ius vocā.* in quà enumeratis personis, quę inscio Prætore, in ius vocari non possunt, nouerca non recensetur. Ratio enim, cur parentes sine venia in ius vocari Prætor vetat, ea in edicto narratur prohibitorio, ne famosa actio contra eos intentetur *l. 10. §. penul. ff. de in ius vocando.* Famoso autem iudicio, & quidem furti actione Nouercas, Vitricosq. à priuignis rectè conueniri constat *l. 3. l. 11. C. de Furtis.* Hæc vera post mortem mariti: viro namq. viuente, mulier nupta haud subit iudicium; sed maritus ipsius causam defendit, agit, prosequitur: vnde viuo patre, priuignus in ius nunquam nouercam vocat. Natura quæ vti incestuosum, nefarium, sacrilegum cum matre commertium filios abhorrere docuit; priuignum à nouerca non auertit; licet lege suffragante huiusmodi interdicta connubia; quamuis Antonius Caracalla præter instituta maiorum, nouercam Iuliam duxerir in vxorem, nuptiasq. incesto primus pollucrit, quasi Principi quodcumque liberet, impunè licere. *lib. 1. Ge-* VII
nialium. c. 24. Alex. ab Alexandro. Lex Mosaica morte puniuit priuignum & nouercam, si carnaliter commixti ignominiam reuelauerint patris sui. *Leuit.* 20. Iusta Romanis exhæredationis causa, si priuignus cucurbitauerit in nouercam. 56. *Auth.* 115. Hinc Dauid perpetuo tradidit carceri concubinas illas, quæ in seditione Absalonis, domi relictæ, cum Absalone rem habuere carnalem. Ex hoc aliud corollarium deduces Priuignos à nonerca conuentos & VIII
vice versa, in solidum condemnari; non autem in eo, quod facere possent. Mariti namq. hæredes priuigni sunt, non nouercæ; ad quos frustra legis priuilegium extenditur citra legis rationem, quæ in causa filiationis fundatur, & priuilegium est personale: propterea contra fraudulentas & clandestinas nouercarum direptiones expilatę hęreditatis actio est: licet enim hęredes defuncti mariti aduersus superstitem vxorem, quę socia humanæ atq. diuinæ domus suscipitur, hanc actionem intendere non possint *l. 5. ff. de Crimine expil. hered. l. 4. C. eod.* Priuignis tamen eam competere contra Nouercam, Imperatoribus placuit. *l. 2. 3. C. eod.* Nam ex vi bonorum raptorum, & famosà furti actione in iudicium rectè trahitur *l. vlt. C. de vi bon. rapt. l. 3. l. 11. C. de Furtis.*

Nec obstat quod nouerca in causa priui-

gni,

gni, & è contra, non admittatur, propterea vti mater recensenda veniat: non enim excluditur vti mater, sed vt domesticum testimonium *l. 3. ff. de Testibus*; tanquam *Suspecta* repellitur.

IX. An verò in vindictam naturæ, & iuris gentium? vel potius ad obsequium iuris ciuilis, incestuosus cum nouerca priuignus puniendus veniat? quęstio est. Illicita namq. consanguineorum aut affinium coniunctio est incestus, quem feriat tamen Naturam scilicet, vel Legem? cautè obseruandum. Is enim pro arbitrio iudicis punitur: ille verò pęna gladij, absq. vlla contradictione coercetur. Prohibitum esse priuigni cum nouerca coniugium, nemo dubitat §. 7. *et* 8. *Instit. t. de Nuptijs. l.* 14. §. 4. *de Ritu Nuptiarum* adeo vt ne quidem sponsam patris, quamuis nouerca nondum fuerit, vxorem priuigno ducere liceat. *l.* 12. §. 1. *ff. de ritu nupt.* Abisag Sunamitidem 3. *Reg.* 1. *n.* 3. recordare puellam pulchrã, quę dormiebat quidem cum Rege, & ministrabat ei; eam tamen Dauid carnaliter non cognouit. Hanc mortuo Dauide cum concupiret Adonias, eamq; in vxorem postulasset à Rege Salomone fratre suo 3. *Reg.* 2. *n.* 14. minime exauditus incestuosæ petitionis pœnam luit capite. Auget honestatem Vlpianus. *l.* 1. *ff. de Concubinis*. §. 3. filij concubitum cum patris concubina nefarium vocans: quanto magis crimen erit detestandum, si legitimam patris viduam quis stuprauerit?

X. Huic dificultati facile occurres, si inter naturę legem, quę insita cordibus hominum, *Signatum est super nos lumen cueltus tui domine*; & mores Gentium, discrimem agnoscas. Priuignus thorum scandit nouercę absque pudore & verecundia; non sic filius quamuis furore agitatus libidinis; ęstro percitus si matrem comprimat, reum verberante natura, timet, trepidat, & actum priusquà absoluat venereum, pęnitentià ductus abhorret seipsum; vt de Elephante legimus, qui deceptus ab admissario cum carnaliter matri se immiscuisset, re cognita, occiso protinùs admissario, seipsum è rupe dedit pręcipitem. 9. *de Histor. Anim.* 26. *Arist.* Obstat ergo Natura materno incestui; Gentium mores coniunctionẽ prohibent Nouercalẽ: audi Paulũ Apostolum. *Cor.* 5. *Omnino auditur inter vos fornicatio; & talis fornicatio, qualis nec inter gentes: ita vt vxorem patris sui aliquis habeat.* Cũ itaq. absq. verecundia (quam vel inuitri subire coguntur filij inuerecundi qui miscentur cum matre) accedat ad priuignum nouerca; hunc concubitum non videtur abhorrère Natura. Huc facit Phędra apud Nasonem in epistolis Hippolythum compellans,

Viderit amplexus aliquis? laudabimur ambo.
Dicar priuigno fida Nouerca meo.

Quod porrò hæc coniunctio non solùm prohibeatur *Leuit.* 18. *Deuteronom.* 22. *num.* 30. *& c.* 27. *n.* 20. sed ibidem capite plectendos hosce incestuosos lex sacra edicat *Leuit.* 20. 2. *ij.* duas leges fuisse: Iudicialem, & politicam non naturę: neq: in modo cœrcendi Gentes omnes conuenere. Apud Baiuuarios olim, si nouerca & priuignus se se miscuissent; post separationem à iudicibus factam; omnia eorum bona in Fiscum transferebantur. *tit.* 6. *leg.* 2. quod etiam in Alamanorum Constitutionibus legitur. *tit.* 39. *leg.* 1. teste Frederico Lindebrogio in *Codice legum Antiquarum*. Senatus Mediolanensis Vincentio Malduro, qui carnaliter se imixtum fatebatur cum priuigna; pęnam irrogauit pecuniariam. *Iul. Clarus.* §. *Incestus*. *n.* 2. Ruben primogenitus Iacobi, (*Genes.* 35. *n.* 22. *& c.* 49. *n.*) dormiuit cum Bala concubina patris nec morte mulctatur. *Effusus es sicut aqua, non crescas: quia ascendisti cubile patris tui, & maculasti stratum eius*. Dauid concubinas suas quę se immiscuerunt cum Absalone, carcere mancipauit.

Rusticus quidam de incestu cum priuigna, ante Annos 25. commisso coram Frisię Senatu cum accusaretur, allegata vicennali pręscriptione se liberauit: teste Bouricio *in Captiuo c. ij. n.* 146.

Verumtamen ad coercẽdũ reprimendũ odium, quo inuicem appetuantur Priuignus & Nouerca, acerbissimis legibus Romani conati sunt furorem eorum comprimere pęnà statutà patricidij in priuignum, qui nouercam occideret. *l.* 3. *sed sciendum*.

XI. *dum. ff. ad l. Pompeiam de Parricid. Sed sciendum est lege Pompeia de consobrino comprehensum esse: sed nos etiam pariter complecti qui pari, propioreue gradu fuerint. Sed & nouercę, & sponsę personæ omissæ sunt: sententia tamen legis continentur.* Vt pœna extraordinaria, adycerem ego, ad iudicis arbitrium puniantur, cum in lege expressi non fuerint, sed ex interpretatione tantum includantur. Eodem iure vtimur in gratiam vitrici, priuigni, priuignæ, vt qui eos occiderit pœna teneatur, quæ est in lege Cornelia de Sicarijs. *l. 1. ff ad l. Pompeiam de Parricid.* Excipe tamen adulterium: Adulterantem namq. cum nouercà filium occidens deportatione in insulam punitur ab Hadriano Imperatore, *l. 5. diuus. ff. eod.* quod tamen diligentius distingue. Aut enim pater filium in adulterio cum nouerca deprehendit, & in scelere occidit: vel eo in casu preterijt, dissimulauit, & postea cõpressam distulit vindictam: donec venãtem in sylua, venationis prætextu, quasi feram insequeretur, occidit. Primo casu crederem patrem nullà pœnà teneri: secundo casu deportatur in Insulam, *quod latronis magis, quàm patris iure eum interfecisset.* ita Hadrianus lege citata.

XII. Odium Nouercale est ita intestinum, fatale & innatum, vt vel mortui, vel ludentes debeant diligentissime sibi cauere. In Canem cũ adolescens quidam lapide collimaret aberrauit percussitq. casu nouercam, dicens: *Ne sic quidem malè*: Plutar. *de animi tranquillit.* Altera vice, teste Euripide in Alcestide.

Exiguo lapidi puer addit serta nouercę,
Mutasse vt vitam, sic ratus ingenium.
At puerũ extinguit tumulo hęc illapsa; nouercę.
Priuigni exanimen vel tumulum fugite.

Adijce *controuersiam v. lib. 4. in Excerptis Controuer. Senecę.* Abdicauit quidam filium. Addicatus medicinę studuit. Cum pater ęgrotaret; & medici negarent posse sanari, sanauit. Reductus est patri. Ægrotare nouerca cępit: desperauerunt medici. Rogat pater filium vt curet nouercam. Nolentem abdicat. Quemadmodum maternę dilectioni suffragatur Iuris præsumptio; vt mater soleat erga filios beneuolentia prouocare patrem; ita à nouerca lex semper præsumit concitari genitorem in priuignos. *Paul. Castren. Consil. 177. Contra superius.*

LIBER

LIBER TERTIVS

Lotharius Occidentis Jmper. IIJ.

IN labro æneo de speculis mulierum (quo introspicientes Hebræi non solum corporis, sed & animæ intuebantur sordes) sui
I. Exod. 38. cap. 8. deformatam parricidio, & dęmoni similem intuens animam, pænitentia ductus Lotharins, purpuram scindit, sceptrum calcat, & Monachatus persona Personam laruat, vt Cælorum ianuas furtim saltem ingredi quiret, Regibus sit documentum: Regem regum, & dominantium timère Dominum.

II.

EPIGRAMMA.

TV, Tu, nè paueas, es Tu Lotharius ille;
Dæmonis effigiem, quam geris ore vides.
Fallitur haud speculum; speculis hic indè repostis,
Æneo in hoc Labro Multus es ore Satan.
Enumera scelerum species, Regemque Parentem
Regno depositum, vincla, vel arma, neces.
At quæ monstra foues rigido sub pectore, lædant
Plus animum, Turpis quàm sit Immago notis.
Horruit effigiem! Cordis sunt signa dolentis,
Purpura scissa manu, fracta corona sola.
Cessit & Imperium, longè sed sponte recessit;
Efficitur Regis Regia, Cænobium.
Mundum destituit, sed vt hic potiatur Olympo,
Rex sacer in sacra Relligione manet

S. Theol. D. M. Anton. Molles Neapol.

Comes Cæsar Plouenus Nobilis Venetus.

In templi labro, quod pectoris intima reddit,
III. *Princeps Tanarium se videt esse Iouem;*
Despectoque throno, cellam petit eminus aula,
Vt tergat lachrymis crimina mille suis.
Turpem animum in pulchra qui maiestate tenebit
Descendat solio, nam secus inde ruet.

Antiqua Micilly Carmina.

Diuiso in fratres regno, Lotharius arma
Cesaris, & titulos accipit Imperij.
Sed mox siue hominum, seu rerum fata perosus. IV.
Imperium noto, quod gerit, ipse dedit.

De eodem

Imperium nato Lotharius arrogat vltro,
Ipse inter monachos religiosus obit.

Anno Christ. 840.

ELOGIVM.

Nithardus. Hist. 1.

Thronum occupat parricida, Fugite fratres
Patris insidiatus Imperio, vestris inhiabit regnis
Sequentem in mortuos, viuentes timete.
Inurbanus filius *Pietatis* dedignatus trientem
Innofficiosum clamat Patris testamentum
Vt impietatis consequatur assem.
Nec illius seculi vitia:
Hominum sunt ista, non temporum;
Apud quos *rara concordia fratrum*.
Non amantur, sede armantur
Illi paternis literis, iste paterno gladio
Ampliare suum, aliena vsurpare certantes,
Inter leges, & arma
Consuluère Palladem sed armatam.
O Ludouice immeritò piaris *Pie*?
Quatuor monstra feminauit Pietas tua,
Bello plusquam ciuili
In campo *Fontaneo* Francica marcescunt lilia
Cæsisque centennis mille virorum,
Mentiti campi metiuntur pacta,
Lotharium obiurgante natura:
Haud fontium aquis parricidium lustrari
Sed sanguine militum desciscentium in Regem;
Iure filij desciscentis in patrem,
Regis ad exemplum totus corrumpitur Orbis,
Hic Imperiales Aquilæ Ludouici vmbra perterritæ,
(Datum est Manibus manus parricidas percutere)
Alarum remigio Letho eripientes filium,
In filium dederunt fulmina patri.
Dies Ascensionis erat, cum descendit Cæsar.
Ducem Hostium Carolum habens, vidit:
Lapidem, quem reprobrauerant ædificantes,
Caput Anguli.
Classico exutus vestibus Lotharius,
(Quibus in choro spoliauerat Ludouicum)
Aquisgranum, inde Lugdunum, Alpes tandem aufugit;
Aliò non poterat se recipere fera.
Omnia cum perdidisset, clamabat adhuc;
Omnia bona mea mecum porto,
Ostendens liberos, & vxorem.
Quam si Satan Iobo dedit in vindictam
Lothario Deus donauerat in pænitentiam.
Inter totfluctus plenos luctu, enatauit cum sarcinis
Sed quia amoris erant, pressum non oppressère,
Hinc Galliæ Pastores
Videntes lupum in vestimentis ouium,
Vt oues congregent, feram percutiunt.
Regnum filiorum gladio diuisum,

Anno 841. vel 842.

Anno 843.

VII. *Lotharius testamento patris nõ contentus, quo diuisa filijs regna erãt, omnia sibi solos vindicauit: ex quo atrox bellũ natum est. Respub & Stat. Imperio Roman. G:im: sub anno 840.*

VIII. *Omnia occupabat Lotharius eo prætextu, quod pater ei gladiũ, & coronam misisset in articulo mortis; hoc tamẽ miserat voto, vt ipsum excitaret ad defẽsionem testamẽti paterni. Aimoinus lib. 5. cap. 19. In Burgundia factũ est prœliũ Aimoinus de Gestis Francorum. lib. 5. c. 19. Annal. Francorum. Fuld. sub anno 841. Septimo Kalen. Iulij primò pugnatũ est: sub anno 842. die 16. Martij ad Argentoratũ. Mathias Christian. de 4. Monar. in vita Lothar. Nithardus lib. 2. & 3.*

IX. *Carolus iste est Iudithæ filius, quem vti adulterinum accusauerat Lothar.*

Sigonius.

X. *Nithardus. l. 4. Viginti qua tuor Episcopi electi fuere, vt iurgia componerent, quorum vnus Nithardus fuit*

Ponti-

Pontificum
(Quorum est non soluere sed adimplere)
Vnitur calamo.
(Tantum poterat Petri nauicula,
Cum in animarum capturam rete laxaret)
Regum iudex factus Sacerdos
Super aspidem, & basiliscum ambulauit,
Conculcauit Leonem, & Draconem.

XI. *Salfeldiç oppido Coloniā Agrippinam propè diuisio facta est Matth. Christ.*

Pipino exheredato per Auum Aquitaniam
Donarunt Patres.
Ludouico vltra Rhennanam prouinciam;
Carolo à Britannico Mari Mosam vsquè,
Lothario vti cani infideli cecidere micæ.
Austrasiæ partem nactus, suo insigniuit nomine,
A Lothario *Lotharingiam* appellauit.
Vel vt hoc nomine quamuis breuem, longiorem faceret
Vel nouo lauacro nouum daret nomen.
Aut quod alieno nomine nollet suas seruare prouincias;
Vel vere pęnitens nec aliena vsurparet nomina.
Italiæ etiam coronam dedere ferream
Vt eius verticem si non aurum, firmaret ferrum.
Alexandri nouum cum auspicaretur Orbem
Orbatus cum Antiocho Fortunæ irridet orbitam
Quæ inclinans, Imperij leuigat pondus.
Arriderem
Ni in alienam messem falcem ponens,
Ecclesiæ vberibus
Impinguatus, incrassatus, recalcitrando,
Quod in Petrum haud possunt Angeli, tentasset homo,

XII. *Eccle æ inimicus, quia Roma non pot iebatur. Baronius 836. n. 4.*

Sacerdotum si est:
Domini ferre crucem, nec tradere regna;
Regum sit;
Sanctorum non ingredi *Sancta*:

XIII.

Cabillonensis ciuitas *Ann. 834.*
Quia Regi fidelis, quid posset, experta, Tyrannus,
Vidit aquas dolo captari
Et si non flammine, flumine

Vide Theganu. n. 52. Baronium sub anno. 834. num. 4.

Dolio inclusam Sanctimonialem mergi; *Ann. 834.*
Criminibus fatigatus fastidiens Imperium:

XIV.

Ablatum *Ludouico Primo*,
Restituit *Ludouico Secundo*.
Hoc solum laudandus, quod naturæ hostis
Arbor mala bonos fecerit fructus.
Nesciens hominibus imperare, Deo aggreditur seruire.
In tunicam mutatur purpura,
Vt laruatus incedens Diuis innotesceret.
Bacchantur & Cæli,
Personam persona pænitentiæ vertit.
Vetus Athlas iuueni Alcidi onus imposuit;
Adiunctis hic inde fulcris, ne caderet.

Ca-

Carolo Prouinciam, & Burgundiam XV.
Lothario Burgundiæ partem, & Lotharingiam tradit
Non Geometrica sed Arithmetica æqualitate:
Ne personarum distinctio redargueret diuidentis affectum.
Apud Treuiros in Prumiensi Cænobio Angulum petijt
Vt qui rexerat, regeretur
Et Orbi inuisus, Cęlo pateret.
Vel quem superbum deposuerat, humilem exaltaret.
Ann. 855. Obijt tertio Kalend. Octob.
Tranquillè claudens vitam turbulentam
Imperij anno decimo quinto: Ætatis Sexagesimo.
Fortunam nouo subijciens Fato.
Pari ludo Dij Hominesque contendunt;
Orbis coniectam pilam Lotharius reijciens,
Lusit Fatis, illudendo Fastis.
Pia Ambitio
In cinere sui posuit memoriam,
Vt posteritati imponeret impunè, *memento;*
Sibi primùm, alijs exinde imperare.

XVI. *Sigonius de regno Italiæ lib. 5. annis quindecim regnauit post patris obitũ Sexagenarium, & vltra credo mortuum, quia 6. ann. 817 creatus est Imperator à patre, & Romæ à Paschali Papa 823. annorum viginti saltem esse debebat, cum crearentur.*

XVII.

Epitaphium Lotharij ex Rhabano Mauro.

Continet hic tumulus memorandi Cæsaris ossa
Lotharij magni Principis, atque pij.
Qui Francis, Italis, Romanis præfuit ipsis,
Omnia sed spreuit, pauper, & hinc abijt.
Nam bis tricenos Monachus sic attigit annos,
Et se mutauit, ac bene post obijt.

XVIII.

Lotharij Vxor.

Irmingardis *Hugonis* Comitis filia, ex qua Lodouicum nomine secundum Imperatorem; Lotharium; & Carolum suscepit.

Adnotationes Historicæ. XIX.

Fontaneo. Locus est, vbi contra Lotharium reliqui fratres vnà pugnarunt, vt ex numismate.

XX.

Moneta Aurea Lothar. Imper.

CAPVT SECVNDVM.

de Patria Poteſtate.

1 *Lotharij impietas.*
2 *Pater idem ac vigilans*
3 *Pater à patrocinio.*
4 *Centum Patres à Romulo cur delecti?*
5 *Filijs Troglodite Brutorum cur nomina imponerent.*
6 *Pater cũ nomen eſſet amoris, inuidiæ factũ eſt. Feminæ* Pater Patriç *appellatç.*
7 *Cicero primus omnium,* Patriæ Pater *ſalutatus.*
8 *Nõ omnes Imper. dicebãtur* Pater Patriç.
9 *Omnis pater Princeps eſt, non è contra.*
10 *Magis eſt Pater quã Dominus in diuinis.*
11 *Gentiles patris titulo inuocabant Idola.*
12 *Pater nomen dignitatis, diuinitatis, rogationis.*
13 *Chriſtus quando patris nomine Diuinitatem inuocaret?*
14 *Solus Deus vocandus Pater.*
15 *Patrem vtì Deum veneramur.*
16 *Poſt Deos, & Angelos veniunt parentes.*
17 *Piſidæ parentibus primitias libabant.*
18 *Parentum perſona ſancta eſt.*
19 *Præceptum honorandi parentes primum eſt: & diuino cultui ſimile.*
21 *Obedientia parentibus cur ſub titulo proponatur honoris?*
22 *Inhonorandi parentem pœna.*
23 *Filius quando patrem honorare dicatur.*

I. LVdouici pietas, eiuſdemq.
filiorum impietas præcipuè illus Lotharij antefignana, qui ante aram crucis, Epiſcopornm miniſterio, criminum prætextu, exauthorauit patrem; profundum excitat tractatum patriç ſcilicet poteſtatis; vt quantum poſſit pater, quantumq; debeant filij, edocta poſteritas, priſcorum abhorrendo crimina, illibatam ſui ſeruet innocentiam.

Quid Patris nomen ſibi velit?

II. prima eſt queſtio? cui ſatisfacies ſi prò vigilantia recipias. Nam פְּטוּרִים (Patar) hebraico idiomate dimiſſum ad cæterorum vigilantiam ſignificat: vnde cantores capita Leuitarum *Patrum* in cubiculis dimiſſi, vt die noctuque cantico operam darent, פֶּטֶר (Peturim) vocabantur. Filius verò primogenitns à Patre ſumens denominationem פֶּטֶר *(Peter)* appellabatur. Patrem
III. etiam à patrocinio dicas, ideſt inopum vindicem, & defenſorem : quemadmodum centum illi Patres à Romulo, Vrbis ab initio, delecti vt infirmiores à validioribus
IV. Plut. in Romulo. tuerentnr: vtilia atque inutilia monſtrarent. Horum prudentia ne quid deeſſet ſuis, prouidebat; fortitudo arcebat pericula; beneficentia augebat, ornabatque ſubiectos. Eorum Imperare officium erat non regnum. Patris nomen cum non tantum honoris ſed & oneris Troglodytæ vellent, maiorum haud filios nominibus appellabant: ſed tauri, arietis, ouis; Et hos quidem patres, has matres, quoniam ab Diod. Sicul. l. 3. c. 3. Rerum Antiqu.
his, non à parentibus quotidianus præbeatur cibus. Subditos etiam hoc nomine patris, Romulus edoctos voluit, vt minores præſtantiorum non inuiderent honoribus, ſed cum beneuolentia ducerent, hoc enim voto, patris nomen dederat illis licet poſtea ab alij vſurpatum nationibus, vt quod tunc amoris erat, & minimè inuidioſum, dignitatis eueniret, & ſuperbiæ; vnde & V.
feminæ patriæ matres ſint appellatæ, vt de VI.
Agrippina matre Neronis legitur. Sicque venerandum illud vocabulum, quo Romulus populum à Senatu diſtinxerat, populum in tumultum excitaret. Primus omnium, qui a Romanis *Patriæ Pater* ſalutaretur, Cicero fuit. Quapropter Plinius eum ita ſalutar. *Salue primus omnium Parens Patriæ appellate*! Cuiusappellationis honor, vt tum ante omnes, ſuo merito ei contigit, ita nunc (ſubiungit Appianus) Appian 2. de Bello Ciuili. VII. l. 7. c. 30.
Imperatoribus duntaxat dignis tribui ſolet. Nam ne his quidem quamquàm regiam poteſtatem adeptis ſtatim cum cæteris cognominibus hoc quoque additur, ſed VIII.
vix tandem vt abſolutæ virtutis teſtimoniũ publico decreto conceditur. Eminentiori digni-

dignitate in Patris quàm in Principis con-
IX. stituta, nomine. Omnis enim Pater Prin-
ceps: sed non omnis Princeps Pater est.
Omnis Pater Princeps, cum in familia sua
quilibet Princeps; nec familia aliud, quam
paruum regnum: & regnum magna fami-
lia, vnde Aristoteles liberorum, & paren-
tum societatem, regiam vocauit amici-
1. Pol. 8. tiam. Non quilibet Princeps Pater est;
nam postquam in tyrannidem versa sunt
regna, opus esse cœpit legibus, quas &
ipsas inter initia tulère Sapientes, vt iam
parère edoctis hominibus, modò iubère
Principes erudirentur ab ijs, qui inter gen-
tes potentiores fuère, quia meliores. Tan-
Senec. ep. 90. tum enim quantum vult potest, qui se nisi
quod debet, non putat posse. Inde Cyril-
lus notat: in diuinis etiam, maius esse *Pa-*
X. *trem esse, quam Dominum; cum sit plus in*
Deo filium generare, quàm mundum creare.
Gentiles Idola cum colerent, & inuoca-
XI. Lactant. rent,, sub *Patris* agerent titulo. *Iupiter à*
Firmian. 4. Instit. *præcantibus vocatur Pater, & Saturnus,*
diuin. *& Liber, & cæteri deinceps Dij*: Lucillus
concordat.

Vt nemo sit nostrum, quin aut Pater *Opti-*
mus diuum,
Aut Neptunus Pater *Liber, Saturnus* Pa-
ter *Mars*
Ianus Quirinus Pater *nomē dicatur ad vnū.*

2. Fastor. Et ad Augustum Ouidius.

Sancte Pater Patriæ: tibi plebs, tibi Curia
nomen
Hoc dedit: hoc dedimus nos, tibi nomen, Eques,
Res tamen ante dedit: sero quoq; vera tulisti
Nomina: iam pridem tu Pater Orbis eras:
Hoc tuper terras, quod in æthere Iuppiter alto.
nomen babes Hominum tu Pater, ille Deum.

Exinde habes non tam dignitatis, quàm
XII. Diuinitatis, & Rogationis esse Patris no-
men. Diues ille in inferno sepultus, Abra-
Luca. 16. hamum Patris titulo inuocabat, vt Laza-
rum mitteret. Christus Dominus toties
XIII. Patris nomine diuinitatem inuocabat,
quoties vellet misericordem: nobis impo-
nendo, à Deo sub Patris titulo quotidia-
num peterè panem: soli Deo, Patris reser-
uando titulum, vt quemadmodum vnus
est Deus, vnus sit Pater. *Et patrem nolite*
XIV. *vocare vobis super terram: vnus enim est Pa-*
ter vester, qui in Cælis est. Quomodo ergò Matt. 23.
genitoribus *Patris* datur nomen quod Dei
est? Genitoribus datum, vt tamquam
Deos veneremur, quorum in manu mors, XV.
& vita filiorum. Genitoribus datum vti
Dei vicem gerentibus: quemadmodum
enim de Regibus intonuit Sapientia. *Per*
me Reges regnant, & Principes dominantur;
ità *Eccles*. de patribus: *Filij Sapientiæ, Ec-*
clesia iustorum: & natio illorum, obedientia, & cap. 3.
dilectio. Iudicium patris audite filij, & sic fa-
cite, vt salui sitis. Post Deos, & dæmo-
nes, idest Angelos, primum locum date XVI.
parentibus, cum omnia quæ possidetis, eo-
rum sint, qui genuerunt, & educarunt.
Pietas fundamentum est omnium virtu- o Aristoxenes Pythagoreus apud Stobæum serm. 77.
tum: hęc iubet filio, vtì Deum venerari pa-
rentem, neque enim multo secus [o] liberis
parens. Pisidæ [p] conuiuantes, Parentibus
primitias vtì Dijs, Mercurio, putà, & p Cicero pro Ca. Plancio.
Genio libantes, vulgarunt quàm sancta
debeat esse filijs Parentum persona. Sancta XVII.
idest sanctificata, vt delubra, ac reliqua, ex- q Stobæus ser. 43.
tra hominum comertium, quorum nobis XVIII.
sola restat veneratio. Vel sancta, idest l. 9. ff. de obseq. à l. s
sanctione munita, vt muris, & portæ ciuita-
tis, cum pęna capitis sit sancita in eos qui
deliquerint in muros, et portas ciuitatis;
ita cum grauior sit in parricidas sancità pæ-
na, à sanctiendo parentum personam
sanctam dicas: vt in decalogo, cuius se-
cunda tabula habet in fronte: *Honora Pa-*
rentes. Mandatum primum in promissione, XIX.
teste Apostolo, quia diuino cultui, qui in
prima exaratur tabula, honor immediate Ephes. 6.
succedit parentum, qui tantum à diuino
distat cultu, quantum à prima, secunda XX.
elongatur tabula. Sub titulo honoris, obe-
dientia proponitur, quia magis diligi XXI.
quàm timeri à filijs cupit parentes. Pœ-
nam adiungit, *si vis longęuus esse super ter-* XXII.
ram, vt amoris defectum supleret timor.
Honor, & dilectio obedientiam pariunt
inde vti dilectionis, & honoris partus im-
ponitur obedire. Cognoscetur filius hono-
rare, & diligere patrem, cum paruerit. XXIII.
Hisce igitur tribus accomodabitur sermo:
quorum primus amor erit tamquàm vin-
culum cæterorum.

CAPVT TERTIVM.

1 *Amor ex ſympathia ex beneficijs.* 2.
3 *Filius amat patrem ex ſymphathia.*
4 *Pater cogitur amare filius.* 34.
5 *Patrem non amare inſania eſt.*
6 *Filij an poſſint maiora parentibus dare quam acceperint?* 9. 10.
7 *Filij qui maiora parentibus retulere.*
8 *Pater generat, vt libidini ſatisfaciat.*
11 *Proauis, plus debet filius, quàm Patri.*
12 *Pater dat viuere, ſed non bene viuere.*
13 *Differentia inter nutricem, & patrem.*
14 *Pater exactor creditorum, quæ tenebant maiores in deſcendentes.*
Filius tantum debet, quantum poteſt. ib.
15 *Filius tenetur mori prò patre.*
16 *Aruntij Romani eiuſque filij mutuus amor*
17 *Creuſa Reg: abhorret vitam ſine liberis.*
18 *Seleucus vel Zaleucus ne filium vtroque oculo priuaret, vnum ſibi iuſſit effodi.*
19 *Cur natura dederit patri amare filium?*
20 *Palumbes ſe deplumat, vt filium cooperiat.*
Vultur ſanguinem haurit, vt partum alat.
21 *Patris amor ſine termino Ius naturę quid?*
23 *Quinti, eiuſdem filij mutuus amor.*
24 *Cadauera mutuo ſe complectentia.*
25 *Poſt Deum parens Patrię prefęratur.*
26 *Ciconiarum pietas in parentes.*
27 *Filia lacte matrem alit in carcere.*
28 *Perſona patrem in carceribus lactat.*
29 *Cimon Athænien: vinculis redimit patrem.*
30 *Eneas Deos, & patrem ſolùm ab incendio ſuſtulit Troiæ.*
31 *Pro delicto torquendi ſint pater, & filius: cur filius primò torquendus?*
32 *Filius prò debitis patris ponitur in vinculis.*
33 *Carolus Magnus ſuſpectos criminis patrem et filiũ, cur vtrũque damnauerit?*
34 *Amor deſcendit non aſcendit.*
Patris, & filij inæqualis eſt amor. ib.
35 *Patris amor non poteſt abſcondi. Vide hiſtoriam Alphonſi Regis Arragoniæ.*
36 *Salomon vnde coguouerit vnius, & non alterius feminæ filium eſſe, quem iuſſerat occidi?*
37 *Naturæ eſt, parentum amori conſulere.*
38 *Abrahæ iubens Dominus ſilium occidere ſubmiſſa voce; retractat exclamando?*

AMoris duplicem credo cauſam. Sanguinis ſympathiam; & beneficiorum munera: quæ ſæpè & antipathia obſtante, ſanguinem mutant, & tamquam colorati perſpicilli rem repreſentant aliter, ac eſt in ſe. Hominem alioquin vitioſum, virtuoſũ credimus ſu perpeliceo cooperti beneficiorum. Et ſi non ametur, repugnan-
11 te ſanguine; nec odio habetur, gratiarum fauente cumulò. Cæſar poſtquàm militem donis, populum annona, cunctos dulcedine otij pellexit, potuit munia Senatus, Magiſtratuum, legum in ſe trahere nullo aduerſante: cum ferociſſimi per aciẽ aut proſcriptione cecidiſſent, ceteri nobilium, quanto quis ſeruitio promptior, opibus, & honoribus extollerentur: ac nouis ex rebus aucti tuta, & præſentia, quàm vetera, & periculoſa mallent. Lue ſęuiente, Andreas Cornelius Piſcopia quotidiana in pauperes panis diſtributione, populum cum ſibi conciliaſſet, qui facto concurſu dietim Cornelij palatium frequentabat, patrem eum appellando. Diſplicuit ſermo in auribus Senatus, cujus decreto interdicta publica illa panis elargitione; cum adhuc ad Cornelij ianuas, populus conueniret, ne videretur Cornelius plebem ſollicitare impetrauit, vt viam publicam muris claudere poſſet, quibus arceretur populus, qui vſq. in hodiernam diem ſtabiles perſeuerant. Vndequaque ſit amor, niſi filij nequam oculus lucem reformidet, Patrẽ amabit. Amabit ex ſympathia, & pluſquã ſympathia propter ſanguinis non ſimilitudinẽ ſed identitatem, ex patre excurrẽtis in filium qui cũ per alium nõ excurrerit alueũ nec mutatus nec alteratus, ſed ex paterno vaſe in filij transfuſus viſcera, eũdem

Tacit. An.

reti-

retinēt colorem, & qualitatem: inde proloquium: talis filius, qualis pater. Huic naturali sympathiæ si beneficiorum ciuilem
IV. adiungas catenam vndique circundati filij, velint, nolint, diligent genirorem: quod si non diligant? hęc sola ratio prò non diligente clamet, insanum esse. Parentes suos non
V. amare impietas est, non agnoscere insania. Quis tam ingratus est? (queritur Se-
De benef. 3. c. 1. neca) quàm qui quod in prima parte animi positum esse debuit, & semper occurrere, ita deposuit, & abiecit, vt in ignorantia m verteretur? apparet illum non sæpè de reddendo cogitasse, cui obrepsit obliuio. Ad rem facit quæstio quam mouet
De benef. 3. c. 29. Seneca. An aliquando liberi maiora beneficia dare parentibus suis possint, quàm
VI. acceperint? quod concedendum videtur cum parentibus & potentiores, & meliores filij fuerint, meliora etiam tribuere potuerunt, cum fortuna illis maior esset, & voluntas. Ioseph, Salomon patri, & matri maiora quàm acceperint, rependère. Sileant regna atque imperia parentibus liberorum donata gladio; & sola parentum vi-
VII. ta, filiorum morte vindicata loquatur. Quidam faber aurarius Toletanus à Petro primo Rege Castulonis, iniustè cum damnaretur ad mortem, petijt filius mori prò
Fulgos. 5. c. 4. patre, & impetrauit. Hic maiora retulit?
VIII. Filio sane Pater vitam dedit vt voluptatibus, & libidini satisfaceret potiùs quàm liberos procrearet; at filius non potuit patri dare, quin sibi adimeret. Moritur filius, vt Pater viuat. Pater generat, quia carnis stimulus eum colaphizat. Maiora ergo filius patri rependit, quàm acceperat?
IX. Minora tamen constanter dicas, quia hanc ipsam dandi facultatem filius patri debet. Fabri filius patri restituit, quod mutuo acceperat. Quamuis primis maiora sequentia; negare nequeunt Fortunæ initium aliunde venisse. Sola natura, quæ Deus est, sui est ipsius origo. In ratione descensus, semper eo minor à quo descendit: non enim potuisset in tantum proce-
Cap. 7. dere, nisi cœpisset. Inde *Ecclesiastes*, honora parentes, quia non esses nisi ipsi essent. Tolle radicem (clamat Seneca) nc-
cit. loco. mora non surgent; nec tanti montes veluentur. Aspice Rhenum, aspice Euphratem, omnes deniq; inclytos amnes: quid sunt, si illos illic, vnde effluunt, æstimes? processu diuitias aquarum, & impetus fortitudinem parauerunt. Idem in cæreris euenit: principia sua semper sequens magnitudo obruit. Non potuisset quidquam consequi filius, nisi parentum beneficium antecessisset.

Nec obstar similitudo, quam adducit Seneca de infanti, quem si nutrix non aluisset: consilium, manum gerere haud potuisset: neque gloriæ culmen in castris, vel togam fuisset adeptus. Patris, & Nutricis beneficium equa lance pensatur, quia nec sine patre, nec sine nutrice potuissem ad vlteriora procedere. Quis tamen bellicis operibus nutricis præferet beneficium? X.
Vltra quod si initio suo filius, quidquid potest, debet; Filij initium non est pater, nec auus: semper enim vlterius aliquid, vnde familiæ descendat origo. Quibus maioribus etsi ignotis plus debeo, quàm patri, cum patris successor, quæ debet pater, soluere tenear. Si quæ patri rependi quamuis magna, infra ęstimationem paterni muneris sunt: quia non essem, nisi genuisset; deberem etiam diuitijs, & dignitatibus voluptari, quia genuisset. Genuit, & pauper sum. Genuit, & vilis sum. Igitur exiguum, incertum, & boni malique communis, indiferens materia id in quo genitus. Poteram facere; nec feci quia genitus, sed quia volui. Pater me nudum genuit, bysso, & purpura egomet indui, ipsumque humilem, & egenum ad summam prouexi dignitatem. Primum ergo ad omnia gradus: sed non ideo omnium est maius, quia primum: nisi dicamus ad apicem ascendere fortunę satis esse, nasci. Et tamen scimus ad bene viuendum minimam portionem esse, viuere. Bene viuis, respondebit Pater, quia viuere dedi tibi. Primum donaui, & memet ipsum donaui. Sine illa nutrice alieno te aluissem lacte, etsi alieno quàm meo haud potuissem generare sanguine. Quod auis, proauisque tenearis, & plus illis quàm mihi debeas, quia hæres meus onera mea haud ferre recuses; vnà idem sentimus,
XI.
XII.
XIII.

Q 2 ascen-

ascendentes omnes loco stare parentum,
XIV. nec minus eorum deberi cineribus, quàm
vitæ meæ. Quia hæres meus alieno obstri-
ctus es ære, sed ego creditor. Maiorum
ego successor. In vultu meo antiquos in-
spice. Quidquid illis debes, mihi debes.
Igitur solue, si soluere vnus valet prò tan-
tis. At quomodo solues, si creditores nu-
merare non potes? Solue quod potes, si
non quod debes. Numquam enim pote-
ris, quantum debes. Tantum debes,
quantum potes. Si nihil debes, cum ni-
hil potes: omnia debes, quum omnia po-
tes. Maiores tui dederunt tantum, quan-
XV. tum potuerunt. Tu ergo restitue, quan-
Cicero pro Sex. Roscio. tum potes, prò me mori, si res postularet,
XVI. Humana atque diuina cogerent iura; For-
Appian. Alexan. 4. de Bel. ciuil. tunas restituas, nisi ipsas maiori ducas
quàm vitam. Par referas pari. Recorda-
re Aruntium Romanum, quando filio
XVII. non sustinenti absque patre efugere Anto-
nij tyrannidem, persuadebat, vt homo
iuuenis vellet esse superstes. Carentem
liberis abhominor vitam: & cui probatur,
vitupero. Cum facultate mediocri vitam
cum procreatione liberorum consequar:
Creusa (aiebat) Regina cum Appollinem
Delphicum supplicaret liberorum causa.
Euripid. Seleucus vel Zaleucus Locrensis Legisla-
tor, cum filius eius vtroque oculo priuan-
XVIII. dus esset in pœnam adulterij, ne ius viola-
ret, & filio consuleret, rogante populo ab-
Heracl. in Pol. solui, vnum sibi, alterum filio iussit effo-
Val. Max. di. Diuisit lumina pater, & opes diuide-
XIX. re negabit filius? vna est oppositorum ra-
tio. Parentum cordibus natura dedit suos
diligere partus, ne rueret machina orbis.
Palumbem videmus se ipsam deplumare,
vt hyemalem in glaciem partum coope-
riat: Vulturem è fæmoribus haurire san-
guinem, vt filios alat. Qualis progenies?
qualem laborem impenderet parens, nisi
illi amata posteritas? Nulla penè cultura
XX. foret, si familiæ non impelleret amor: hæc
Pierius Valerian. cupidos, & auaros genitores facit; & cru-
ciamur in tormentis, vt vos in diuitijs, &
voluptatibus luxuriemini. Rationis iners
XXI. iste amor, & inter naturales affectiones,
quarum cetera animalia censentur exper-
tia, natura reposuit, quià intra terminos
non includitur. Ius naturale est quod na- XXII.
tura omnia animalia docuit: vt maris, &
fæminæ coniunctio: liberorum procreatio:
& educatio: videmus enim cetera quoque
animantia istius iuris peritia censeri, aie-
bat. *Imper.*[a] *Iustin.* feras etiam. *Vlpianus.*[b] *a Instit. 1. tit. 2.*
Si igitur amamus, cur non amamur? amari *b l. 1. ff. de Iust. & Iure.*
scio. Quintus Ciceronis frater compre-
hensus vnà cum filio suo, armatos orabat, XXIII.
vt se prius occiderent quam filium: at filius
supplex aduersum rogabat; quibus vt satis-
facerent percussores eodem momento ne-
cauerunt vtrumque. Itidem Egnatij pater, XXIV.
filiusque in complexu hærentes, vno ictu
ciciderunt, præcisis amborum simul cerui-
cibus: & ademptis quoque capitibus trun-
ci se complectebantur mutuò. Ex cineri- *Appian.*
bus ipsis parentum filiorumq; mutuum di- *Alexan. 4. de Bello*
scite amorem. Naturalem etiam ex parte *Ciuili.*
liberorum vult Pomponius[o] post Deum XXV.
immediatè ante ipsam patriam diligendos *o l. 2. de Iustitia, & Iure.*
docens parentes, quamuis priuatis publi- *Florus 1.*
ca alibi anteponenda dabo. Coriolanus *c. 22.*
iniuriam à patria sibi illatam armis feroci-
ter vindicasset, nisi quod iam inferentem
signa filium, mater Veturia lacrymis suis
exarmasset. Hic mater plus potuit, quàm XXVI.
patria. Genitricum senectam inuicem *Plin. 10. c. 23.*
educantes Ciconiæ, monstrant parentem *Cicero ep. 109. l. 9. ad Atticum.*
non alere, nepharium, & inhumanum es-
se. Ingenui sanguinis mulier in carcere XXVII.
necanda stabat: misericordia motus ipse
custos aditum filiæ dedit, diligenter ta-
men excussæ, ne quid cibi inferet, vt fame
periret, sed longius distracta morte, cu-
riosius obseruabat causam, quam tandem
inuenit in filia, exerto vbero famem ma-
tris, lactis sui leniente subsidio: specta-
culi nouitas ad Magistratum perlata, pœ-
næ remissionem mulieri impetrauit. Quid *Valer. Max. l. 5. c. 4.*
non excogitat filialis amor? sub sole no-
uum: natæ vberibus alita mater. Contra
naturam dicerem, nisi parentes diligere XXVIII.
prima naturæ lex esset. Duæ aliæ picturæ
exponuntur: Personæ, patrem suum vlti-
ma senectute confectum, parique custo-
diæ traditum nutrientis prima est: videte
senem quasi infantem filiali pectori admo-
tum, manibus tractare mammillas, labijs
lac sugere, & in sinu filiæ patrem renoua-
ri.

ri. Huc filios voco, vt lactem restituant
prò sanguine, quem receperunt. Cimonis
Athænienfis altera est effigies, qui vt
XXIX. Miltiadem patrem publicè damnatum
vinculis eximeret, vltrò se se carceribus
obtulit. Captum cum esset Ilium, Achi-
ui miserati captiuorum ærumnas, liberis
dedere ciuibus, vt vnum quod vellent se-
XXX. cum asportarent. Statim Æneas neglectis
cęteris, Deos tulit pænates. Tunc Græ-
ci viri religione commoti donarunt iterum,
vt quod post Deos charissimum duceret,
sumeret. At ille parentē extulit Anchisem.

Per medios hostes patriæ cum ferret ab igne
Alciatus in embl. *Enęas humeris dulce parentis onus.*
Parcite (aiebat) vobis sene adorea rapto
Nulla erit: erepto sed patre summa mihi.

Tunc maiori adhuc pietate victi Achi-
ui charissima quęque, & antiqua dedere.
Ita tractantur hostes, quùm pij erga Deos
XXXI. atq; parentes. Sed cur proniores erga li-
beros videmus parentes, quam liberos er-
ga parentes? si prò eodem enim delicto
torquendi veniant pater, & filius, non
pater ad presentiam filij, sed filius ad præ-
sentiam patris si torqueatur, statim ve-
ritas elucebit. Criminalis experientia
docuit lenius esse patri suæ mortis patibu-
lum, quàm filij periculum: è contra tor-
queatur, vel capite etiam plectatur pater,
à filio non subleuabitur, si sibi mors immi-
XXXII. neat. Atheniensium lex erat, quòd si pa-
ter in iudicio succumberet, nec litem so-
Alex. 6. c. 10. lueret, filius eius carceri donaretur, vt
quod non facit sententia iudicis, cogeret
filij amor. Filius in carcere, pater in fle-
tu: & qui timidus haud Magistratus pa-
rebat Imperio, nunc humilis rogat. Ne
XXXIII. mireris, prius homo erat, modò pater est.
Peragrabat Italiam Carolus Magnus,
cum patrem, & filium de homicidio su-
spectos, & confiteri negantes, vtrumque
ad suspendium damnauit: tunc genitor, ge-
niti amore commotus statim insontem fi-
lium, se culpæ reum proclamauit. Sed
vnde disparitas? Viuit pater si viuat filius;
moritur pater, vt proprio sanguine filio-
rum vitæ prospiciat: & filius quamuis
optimus non rependit? Nec supracitatas
retorqueas historias: hitundo enim non
facit ver? Quid igitur, Parentum, & li-
berorum inæqualis est amor? nullum la- XXXIV.
tet. Descendit amor, non ascendit. Pa-
ter in filio amat quod suum est. Filius di-
ligit in patre quod suum non est. Ille de-
dit, iste recepit. Propter hoc haud potest
mater obliuisci infantem suum, vt non mi-
sereatur filio vteri sui, & si illa oblita fuerit, Isai. 49. n. 15.
ego tamen (natura loquitur) non obliuis- XXXV.
car, Velit nolit intra viscera assumere co-
gitur quod dimisit. Ad libertatem sub
Alphonso Arragoniæ Rege ancilla quę-
dam proclamabat, quia ex libero homine
filium suscepisset, iuxta patrias leges. Ne-
gabat Dominus ne filium amitteret, & an-
cillam. Iussit Rex filium sub hasta veni-
re, & plus offerenti dari. Tum pater pro-
fundens in lacrymas discooperuit amorem
vel potius lacrymæ discooperuère patrem.
Naturę interest amorē fouere paternū, vn- Panorm. 2. de reb gestis.
de vbi deficit pater, naturà suplet. Cū inter Alphon. Fulgos. 7.
altercantes mulieres iussisset Salomon in- c. 3.
fantem diuidi: dixit mulier, cuius filius vi- XXXVI.
uebat, ad Regem (*commota sunt quippe vi-*
scera eius super filio suo) Obsecro Domine,
date illi infantem viuum, & nolite interfi-
cere eum. Ex aduerso dicebat altera:
Nec mihi, nec tibi, sed diuidatur. Res-
pondit Rex: date illi infantem viuum, non
occidatur: hęc est enim mater eius. Vn-
de cognoscis Rex? *commota sunt quippe vi-*
scera eius super filio suo, quod enim çelat 3. Reg. c. 3. u. 26.
mater, natura prodit: cuius officium est XXXVII.
geniti, & genitoris dilectioni consulere.
Filium occidere Deus mandat Abraha- XXX.
mus, sed submissa voce, & quasi susurrat ad VIII.
aures; dum verò reuocat, fortiter clamat.
Et ecce Angelus Domini de Cœlo clamauit,
dicens: Abraham, Abraham: non extendas ma-
num tuam super puerū. Vigilabat Deus ne si- Genes. 22.
nistra opinione apud filium pater Abrahā
laboraret. Amate matrē ò liberi, non enim
est amor vllus huiusmodi, & qui suauius XXX X.
ametur. Nihil est tam honorificum liberis, Eurip. in Erectheo apud
quàm bono, & honesto genitore esse natos, Stobæum
& debitum honorem parentibus offerre. serm. 77.
En ab amore descendimus in honorem.
Honorat qui diligit, & diligit, qui hono-
rat. Parentes amamus, cum veneramur.
Veneramur quomodo? in sequenti.

CAPVT QVARTVM.

De Reuerentia Parentibus præſtanda.

1 *Parentibus nihil præſtantius,*
2 *Filius Deo charus, qui parentibus obedit.*
4 *Cur Decalogus duabus tabulis exaratus?*
5 *Parentum reuerentia, & cultus Dei iuxta ſe ſtant.*
6 *Pater eſt quoddam Numen.*
7 *Parentum bonor probemium eſt ad cultum Dei.*
8 *Dijs quaſi honorabiliores Parentes.*
9 *Parentes quaſi Dij Lares.*
10 *Filij ſunt veluti Sacerdotes æditui.*
11 *Cultus parentum duplex: corporis, & animi.*
12 *Pater ſi peccauerit, quomodo corrigendus.*
13 *Noe filij irridentes patrem.*
14 *Populi maledicti in maledictione Noe contra Cham.*
15 *Cham magis ebrius quàm Noe.*
16 *Filij cum patre lauacrum ingredi probibiti.*
17 *Filius nec in ſomnijs inhonoret patrem.*
18 *Decius renuit coronari viuente patre?*
19 *Laurentius Celſus Venetorum Dux ergà patrem quomodò ſe gereret.*
20 *Veneti Duces crucem ferant in cornu regali.*
21 *Q. Fabius Romanorum Conſul patrem conſulem equitem accedere non permittit.*
22 *Q. Fabio laudabilior Laurentius Celſus.*
23 *Q. Fabius an laudatus à patre?*
24 *Pater, & Patria quantum poſſint, cognoſcentur, ſi opponantur.*
25 *Coriolanus matri non Patriæ cedit. Salomonis mater ſedet ad dexteram filij:*
26 *Galliarum Rex in cubiculo matris non cooperit caput.*
27 *Aloyſius de Arros Hyſpanicus corā Ludoco Galliarum Regi cur prætenderet cooperire caput?* 14.
28 *Dercyllidæ Imperatori cur iuniorum nemo cederet in theatro?*
29 *Apud Romanos ſoli patres famil. Magiſtratum gerebant.*
30 *Romani cur adoptionem fingerent?*
31 *Inter priuatos lares quis præcedat, an filius quia Magiſtratus! vel pater.*
32 *Taurus Philoſophus in priuatis filio Magiſtratui patrem antepoſuit.*
33 *Dauid etiam Rex factus patri obediebat.*
34 *Siciliæ Pro Regis lepida obiurgatio in filium ingratum.*
35 *Patrem vincere dedecus eſt.*

I. NIhil inter homines patre, & matre præſtantios habetur illis ò Cyrne, qui ſanctam curant iuſti-
II. *Theognides apud Scob. ſer. 77.* tiam. Quiſquis in vita ſua parentes colit, Hic, & viuus, & defūctus Dijs
III. charus eſt, Sicuti qui quod fieri in patrem conuenit, non facit, hic omnes Deos conrē-
Antiphanes ib. ptui habet. Cū dæcalogum vno poſſet Dominus exarare lapide, in duas diuiſit tabulas. Cur? vt honorādi parētes pręceptū pari
IV. in gradu ſederet cum præcepro colēdi Deū Hoc in dextris, illud in ſinixtris: ſed vtrumque, & vtrobique primū. Non poterat Dominus primum face re parentum honorem, niſi diuideret. Diuiſit, vt in capite tāquàm legum ſumam agnoſcerent filij reuerētiam
pręſtare parētibus: quæ Dei ſupra nec infra V.
honorem eſt, ſed iuxta: & ira Dei, & parentum iungitur cultus, vt prima cum ſecunda iungitur tabula. Recte enim intelligētibus *Alexides ib.*
ne diuina quidem marri præferenda ſūt. Pa- VI.
rentes magnum ſunt Numen prudentibus: *Menander ib.*
Et parēres honorare prohęmiū eſt ad Deos *Plato 2. de legib.*
venerari. Dij dicūtur terreſtres, cum nobis VII.
proprer viciniratem, ſi dicere fas eſt, vel VIII.
ipſis Dijs honorabiliores ſint. Deorum dicite imagines, vel Deos Lares, atque dome-
ſticos, beneficiorum auctores, rerū noſtra- IX.
rum creditores, & dominos, ex quibus ea ſolùm repetunt, quorum ipſa redditio iterū

nobis

nobis est beneficium. Sed quoniam venerabile parentis est nomen, cuius gratia ipsos appellamus Deos, sequitur quod in

X. patria domo veluti Fano quodam æditui, & Sacerdotes dicantur à natura consecrati filij, vt parentum cultui operam darent. Sed

XI. cum duplex sit cultus, alter corporis, alter animi, vterque alacriter exequendus. Exigit corpus vt liberali victu, suaui lecto, placido somno, pretiosa vnctione, ac reliquis corporis curæ necessarijs, eis prospiciamus ipsorum diligentiam imitati qua suos infantes educauerunt: diuinantes etiam quæ ipsi aperte non flagitant. Nam & illi per coniecturam circa puerulos multa diuinarunt, cum ex inarticulato, & flebili vagitu aliquid peterent, sed quid & quale peterent, monstrare non possent. Sit igitur nobis exemplum quid rependamus vicissim. Animi tandem exigit cura, vt eorum mandatis nostra faueat voluntas. Quod si aliquando aberrauerit, ex pena seruis infligenda retrahantur in viam veritatis; vt quod in alijs abhorrēt, & ipsi fugiant; Chri-

XII. stus bruma rigente cum manum ad ficulneam extendisset, nec fructus in ea inuenisset, maledixit; non vt arbori intempestiue malediceret, sed vt hominem erudiret: Apostolos increparet, in arborem correctione conuersa, quę adstantes indirecte feriebat.

Filij ergo ad seruos, & ancillas se conuertant, vt patrem erudiant. *Hierocles ex libro quomodo erga Parentes agendum sit, apud Stobæum loc. cit.* Turpitudinem *patris tui, & turpitudinem matris tuæ non discooperies: mater tua est, non reuelabis turpitudinem eius.* Vineam eum plantasset Noe, nec vinea

Leuit. 18. suo pepercisset auctori, bibens vinum, inebriatus est, & nudatus in tabernaculo suo. Quod cum vidisset Cham, verenda scilicet nudata patris, irrisit, & propalauit fratribus. Sem vero, & Iaphet cooperientes

XIII. pallio, patris virilia non viderunt. Irrisit

Genes. 9. vnus, miserti sunt alij. Habuit ille maledictionem; isti benedictionem. Maledictus Cham totam maculauit progeniem: & ob paternam execrationem seruitutis iugo, sub laboribus, & tributis, oppressi fuere Amorræi Chananæi, Heuæi, Iebusæi descendentes omnes à Chanaan. Bo- XIV. Abulensis q. 13.

ni verò filij nudatum amictu patrem viderunt; nè paterna reuerentia, vel ipso minueretur aspectu. Si quidem etiam tacito vultu, pietas frequenter offenditur. Magis ebrius quam parens extitit filius, Ambros. lib. de Noe & Arca. c. 31.

cum patrem videret. Nam si non vidisset patrem, haud vtique risisset. Neque enim ridendus, sed reuerendus est pater. Romę XV.

(subiungit Ambrosius) vetus fuisse dicitur vsus, nè filij cum parentibus, & maxime puberes intrarent lauacrum: nè forsan parentes suos agnoscerent homines, sed Deos crederent. XVI.

Somniauerat Ioseph fratrum manipulos, cultum, & reuerentiam exhibere manipulo suo, qui cum patri Iacobo retulisset somnium, nihil ei durum respondit. Somniauit insuper Solem, & Lunā, & Stellas vndecim sibi genuflectere; quod cum patri narrasset restitit iste, & increpauit dicens: *Num ego, & mater tua, & fratres tui adorabimus te super terra m?* Sed Gen. 37. v. 10

cur duplicati somnij primum tantum increpat Iacob? vtrumq: Imperium futurum XVII.

præfigurat: & tamen in secundum, & non in primum succenset pater: sed quare? in fratres tantum ex primo somnio præfigurabatur Imperium: in patrem etiam ex secundo. De secundo ergo arguitur, quia cum debeant filij honorare parentem, nec in somnijs violare debent reuerentiam. *Grauiter obiurgauit filium timens, nè quid ille peccaret. Potest ne, inquit, vt pater, materque, & fratres adoremus te? Nam per Solem patrem, per Lunam matrem, per vndecim stellas fratres significare videris. Quod caue, ne vmquam in mentem tibi, mi puer, veniat, trade potius obliuioni visiones ista.* Philo lib. de Ioseph.

Decius Imperator, eum Decium filium suum Imperiali diademate proponeret insigniri, renuit filius dicens: Vereor nè si fiam Imperator, dediscam esse filius. Malo non esse Imperator, sed humilis filius, quam Imperator, & filius indeuotus. Imperet pater meus, meum Imperium sit parere humiliter imperanti. Nam parētum exuit affectum, qui mole superposita filium extinguit. XVIII.

Laurentium Celsum Venetorum Ducem, filium cum pro Ducali dignitate parens asperto teneretur conuenire capite, Valer. Max. l. 4.

renue-

renueret tamen ne vim faceret dignitati
paternę lis est composita, vt Cornu Regali
Crux figeretur aurea, quā reliqui Duces in
hunc vsque seruant diem, cui se inclinare
non filio protestatus est pater. Sic filij pru-
XX. dentia patrio consuluit honori, absq; de-
Io: Bapt. trimento dignitatis. Non sic Romanus il-
Æguatius, 5. c. le Consul. Q. Fabius Maximus: obuiam
7. cum haberet patrem proconsulem in equo
XXI. vehentem, descendere iussit, cum iuxta
patrias leges Consulem non nisi pedes adi-
ret Proconsul. Paruit Imperio Fabius, &
XXII. filium collaudauit: vel finxit laudare, vt
vim quam patiebatur, occultaret: quo pa-
triæ Imperium etiam contra patrem, reti-
Aulus neret. Laudauit ille filium, non ego lau-
Gellius dabo patrem, à quo tentatus filius non po-
Noct. Attic lib. 2. tuit Patriam exaltare, nisi patrem depri-
c. 2. meret. Laudabilior Celsus, quum in capi-
XXIII. te erexit crucem, nè vmquam vnà venirent
pater, & Patria: & vnius impotentia cla-
ram faceret alterius Omnipotentiam. Lu-
na quoties concurrit cum Sole, & iuxta So-
lem, sedem ponit, gyros confundit cæléstes
tenebras expandit, cędem prænuntiat. Sic
Pater & Patria: quæ etsi filios non audeant
iniuria tollere; tollit Pater, & quidem im-
pune. Opposita cum iuxta se posita magis
elucescant, quantum possit patria haud
cognosces, nisi patriæ opponas patrem.
XXIV. Coriolanus plus matris Veturiæ precibus
flectitur, quàm multis legatorum, & Sa-
Valer. cerdotum cum infulis supplicationibus, ip-
Max. 5. c. 4. sum cum exarmarent lacrymæ matris, non
Patriæ gladius, vel amor in dubium trahit,
cui plus debere profiteretur. Salomonis sa-
pientia, cum ad ipsum veniret Bethsabee
XXV. mater eius, *surrexit in occursum eius, adora-
uitque eam, & sedit super thronum suum: posi-
tusque est thronus matri Regis*. Regnum non
c. 2. v. 19. Bethsabee, sed Salomonis erat, & tamen
XXVI. in dextris sedet mater? Francorum similis
mos, in Reginæ Matris cubiculo, nudato
capite stare Regem: vnde, cum ex Hispa-
niarū Magnatibus (qui corā Hispano Re-
XXVII. gi cooperto loquuntur capite) Aloysius de
Arros eodem priuilegio etiam coram Lu-
douico XIV. viuente Galliarum Rege,
gaudere peteret, res ita composita, quod in-
tra Reginæ matris cubiculum Regem adi-
ret, vbi cum Rex caput nudatum teneat,
nec ipse cooperiret. Mortua matre Amu-
rathes. III. Turcarum Rex Sal. Anno
1583. matris cadauer pedes vsq; ad vltimā
Regię innuam comitatus, ne Palatini
equos conscenderent sed incederent pedi-
tes, per aliam viam ipse ad Meschitam se
contulit Baiazetis, in qua iustitium solu-
tum; teste *Sagredo*. Regis non vnius fa-
miliæ, sed totius regni parentis exemplo
componantur filij quomodò coram patri-
bus stare debeant. Licurgi legibus cum XXVIII.
cælibes à ludorum spectaculis prohiberen-
tur, Dercillidæ Imperatori, in theatrum
descendenti, iuniorum nemo cessit, cum
prò se quisque diceret, *Ne tu quidem, qui*
mihi cessurus sit, genuisti. Inde Romani so- *Plutar. in apoph.*
lis parentibus deferebant Magistratus, vt *Lycurgi.* XXIX.
tolleretur contentio Parentum, & Filio- *Mendoca de Florib.*
rum, quis eorum esset maior, cum filius *Var. l. 5.*
prò tribunali sederet: quare sæpe numero *Probl. 1.*
alicuius honoris candidati, cum in comitia
descendendum erat, fictis adoptionibus li-
beros mentiebantur. *Plerique* (Tacitus) *ni-* XXX. *Histor. 15.*
tebantur, vt numeros liberorum in candidatis *Annal. 2.*
præpolleret, quod lex iubebat.

Quis autem intra priuatos lares præce-
dere debeat vel candidatus filius, vel pri- XXXI.
uatus parens? quæstionem soluit Taurus
Athæniensis phylosophus, ad quem cum
visēdi gratia venisset Clarissimus vir, Cre- *apud Aulum Gel-*
tæ Prouinciæ Præses & cum eo simul eius- *lium 2.*
dem Presidis pater, post mutuam salutatio- *Noctium Atticar.*
nem, allata mox est vna sella, quæ in prom- *l. 2. c. 2.* XXXII.
ptu erat; interim dum alię parabantur, inui-
tauit Taurus patrem Presidis, vt sederet.
Renuit iste, inquiens, sedeat hic potiùs,
qui Populi Romani Magistratus est. Ab-
sque preiudicio, replicauit Taurus, tu in-
terea sede, vsque dum querimus vtrum cō-
ueniat te nè potius sedere, quia pater es:
an filium, quia Magistratus est. Et cum pa-
ter sedisset, appositumque esset aliud quo-
que filio eius sedile, Taurus ità disseruit:
In publicis locis, atque muneribus, atque
actionibus, cum filiorum, qui in Magi-
stratu sunt potestatibus collata interquie-
scere paululum, & conniuere patria iura,
sententia est. Sed quùm extra Rempubli-
cam in domestica re, atque vita sedeatur,
ambu-

ambuletur, vel in familiari conuiuio discumbatur, tunc inter filium Magistratum, & patrem priuatum publicos honores cessare; naturales & genuinos exoriri. Et quia sessio nostra priuata actio est, vtere tu pater apud me ijs honoribus prior, quibus domi quoque vestræ te vti priorem decet. Fauet Dauid, à Samuele sacratus
XXXIII. in Regem, adhuc subditus patri vel ferebat cibum fratribus quasi famulus, dum bellarent aduersus Phylistæos, vel in Be-
1. Reg. 17. n. 17. thelem sui patris gregem pascebat. Ad rem facit lepida illa obiurgatio Siciliæ pro
n. 15. ib. XXXIV. Regis in filium, qui patrem suum quia senio confectum prò nihilo habebat. Bistegaerat paterna Domus: superiori parte oblectatus pater, hac sola contentus, reliquum patrimonij filio dederat. Ingratus filius quotidie patris inquirens in annos, tędioque habens superstitem genitorem, in infimam ędis detrusit. Cum quereretur parens, sed in cassum, Pro Regi delata querela, filium protinùs vocauit, interrogans, an sciret se sacro signo signare Crucis? tremebundus respondit: scio. Signa te ergo? *In nomine Patris*, dum proferret, eleuauit manum ad frontem, vt de more, *& filij*, dimisit ad pectus: *siste* P. Rex intonuit. Pater non nè in altis habitat? & filius subtùs quiescit? Vade ergo reconciliari patri tuo, nec dediscas te Crucis signo XXXV.
signare, nisi fustibus signari velis. Lætare fili, Patris iustitia est, sed tua victoria. Patrem enim vincere dedecus est; Victo autem gloria paratur victorialis. *Antiphanes apud Stobæum. serm. 77.*

Cadmum assumens Agaue misera exibat
Patrem suum trementem: gestabat autem ipsum humeris.
Confectū senio, & onere premebatur honesto
Nisi pater esses, dicerem te non rectè sapere. *Sophocles*
Parentes bonora, & qui genere tibi proximi sunt *Pythagor.*
Quā iucunda res est parenti liberos obedire. *Agathon apud Stobæum. ib.*

Et ecce obedientia, quæ parentum gratia quarto capite examinanda venit.

De Obedientia Parentibus præstanda. Cap. V.

1 *Rex populi pastor.*
2 *Pater natura imperat filijs.*
3 *Mater non gaudet potestate in filios.*
4 *Filij filiæ nostræ in cuius sint potestate?*
5 *Differentia subiectionis, & reuerentię.*
6 *Parētū duos honoramus, sed vni obedimus.*
7 *Fœminæ incapaces potestatis.*
8 *Fœminarum honor à marito pendet.*
9 *Fœminæ antiquitus in perpetua tutela.*
10 *Ius patrium Romanorum proprium.*
11 *Dommium consistit etiam in abusu.*
12 *Pater potest vendere filium non mater.*
14 *Maria Iudæa, coxit & comedit filium.* 18.
15 *Cur mater filium distrabere non possit?*
16 *Nil prejudicat libertati, seruitutem pręter,*
17 *Ius distrahendi liberos odiosum.*
18 *Odia sunt restringenda.*
Nigrum interpretamur per rubrum.
19 *In necessitate omnia iura silent.*
20 *Duarum matrum contentio de comedendo filium.*
21 *Omnium durissimum fame mori.*
22 *Fames etiam, sacra prophanat.*
23 *Megarensis offerens filiabus vendi, vel fame mori.*
24 *Hebræi præ fame vendentes filium.*
25 *Fame aliquem necare, impium est.*
26 *Filia non potest vendi à patre.*
27 *Pater etiam necessitate filium vendens, sanguinolentus est:*
28 *Si pauper vendere potest.*
29 *Pater redimere filium: quali prætio possit?*
30 *Quando pater vendit filium; contractus est innominatus.*
31 *Filius non vocat patrem in ius etiam emancipatus.*
32 *Iam Consul cur non possit torqueri?*
33 *Patrem vincere dedecus est.* 34.
35 *Filius nullum actum ciuilem exercet.*
36 *Peculia castrense vel quasi politico iure inuen a.*
37 *Filiu tenetur sacra paterna colere.*
38 *Filius impubes inuito patre non cogitur religionem suscipere.*
39 *Plus valet Ecclesiæ vsus, quàm Augustini auctoritas.*

40 *Ius vitæ habet pater in filium.*
41 *Ius patrium non est proprium Romanorum, sed & Galiorum.*
42 *Ægyptij non puniebantur, occidẽtes filium.*
43 *Deus titulo creationis qua Dominus, omnia potest anichilare.*
44 *Abraham centum annis præcedebat filium tempore sacrificij.*
45 *Isaac quando ad sacrificium pergebat, nesciebat quò duceretur, Domino iubente.*
46 *Filij sub patre veluti Leones sub curru.*
47 *Filij sapientia est patri obedire.*
48 *Dominica, & patria potestas quomodo discreparent.*
49 *Serui solo miraculo resurgunt.*
50 *Filij patre mortuo nouum dominium non acquirunt.*
51 *Emancipatio, & manumissio confunditur.*
52 *Ius patronatus dabatur patrono, & patri.*
53 *An pater posset filium sine causa occidere?*
54 *Fœminæ exclusæ ab hæreditate Romanę.*
55 *Penes Gallos, & Britannos maior natu solus hæres est.*
56 *Apud Lycios & Cantabros fœminę solæ sunt hęredes.*
Isaac nulla quęsita causa patri se subiecit ad mortem.
58 *Legis. 2. ff. ad l. Cor. de Siccar, explicatio.*
59 *Pater qui filium in venatione occiderat, cur damnetur?*
60 *Patria potestas quomodo regiã antecellat?*
61 *Pater prior Rege.*
62 *Pater soli Deo tenetur, si filium occidat.*
63 *Patris potestas.*
64 *Correcta politico non ciuili iure.*

IN vnaquaque ciuilitate, ius esse, & amicitiam docuit Philosophus. Regi sane erga subditos in beneficij supereminentia. Benefacit enim ijs qui sub regno sunt: & bonus cũ sit, ipsorum curã habet, non secus atque ouium pastor. Vnde Homerus Agamenonem pastorem populorum dixit. Talis est & paterna: tametsi magnitudine beneficiorum pręstet. Auctor enim eius est, quod videtur esse maximum, vt videlicet sint filij, eorumque educationis, & institutionis, id quod maioribus quoque attribuitur. Nam & pater filiorum, & maiores nepotum, &
II. *Arist. loco cit.* Rex à se rectorum natura Imperium obtinet. Imperium obtinebit pater non mater, si enim patrium est, soli adhærebit patri cũ
III. de potestate loquimur, quæ cum iure agna-
IV. tionis, & familiæ coincidit, cuius caput, fons, origo, masculus, & non fœmina. Propterea filij filiarum nostrarũ non in nostra
l. 195. familiæ de V. S. sunt potestate, sed in patris eorum. Nec dicas in quarto Decalogi præcepto vnà cum
V. patre includi matrem: *Honora parentes* nam obsequium longe distat à subiectione; naturæ iure, debetur illud; ciuili iure ista. Vnde notanter dixit Dominus: *Hono-*
VI. *ra parentes:* non *subditus eris parentibus*. Vtrũque honoramus, vtrũque diligimus, & vtriq; obedimus, cum soli obedimus parenti, si verum, quod duo sint in carne vna. Patri obedimus, quia cum duobus Dominis haud seruire possimus, propter patrem relinquo matrem, quę ad obsequium non ad Imperium nata est. Fœminas ab omnibus officijs publicis, & ciuilibus si exclusas voluit Politicũ regimen; à domesticis seclusit Æconomicum: *Mulier esto subdita vi-* VII.
ro cum dignitatem neque familiã habeas. Mu- *l. feminæ de R. I.*
lieres honore maritorum erigimus, genere nobili- VIII. *§. Feminæ*
tamus, forum ex eorum persona statuimus, & *Instit. 1. de Adoption.*
domicilia mutamus. Quod si postea deterioris conditionis virum fuerint sortitæ, priori dignitate priuatæ, posterioris mariti sequentur conditionem. *l. mulieres 10. C. de dign.* Imo si priora respiciamus tempora.
non solum sub potestate mariti, sed propter IX.
sexus imbecillitatem, & rerum forensium *Infragm. tit. 2.*
ignorantiam in perpetua fuisse tutela, auctor est Vlpianus. Inde Iustinianus Imperator. *Ius autem potestatis quod in liberos habemus, proprium est ciuium Romanorum: nullę enim sunt gentes in Mundo, quæ talem in libe-* X. *de Patria pot. §. 2. hoc tit. Instit. 1.*
ros habeant potestatem, qualem nos habemus. Est autem Patria potestas *Dominium quod* XI.
habet Genitor in vitam genitorumque bona, sed reuocabile. Dominium dicitur quod non in re sed tantum vsu, sed & abusu consistat. Vsum igitur, & liberorum abusum patri des, vt ex dicendis patebit. *l. in re mandata C. Mandati l. sed et si §. consultus ff. de petit. hered.*

In Filiorum personam primus patriæ

pote-

potestatis effectus est quod pater fame laborans possit filium oppignorare, vendere, redimendi reseruata cautione, oblato iusto prætio, vel æquè bono mancipio.

XII. *L. 1. C. de Patrib. qui fil. distrax.* Imperator Constantinus A. Prouincialibus ita rescribit. *Si quis propter nimiam paupertatem, egestatemque victus causa filium filiamus sanguinolentus vididerit, venditione in hoc tantumodo casu valente, emptor obtinendi eius seruitij habeat facultatem: licet autem ipsi, qui vendidit, vel qui alienatus est, aut cuilibet alij ad ingenuitatem eum propriam repetere: modo si aut pretium offerat, quod potest valere, aut mancipium prò huiusmodi præstet.* Libet huius edicti

XIII. *L. 1. ff. de V.S.* ponderare verba. *Si quis.* Pater ergo vel mater? nam verbum *si quis* tam masculos, quàm fœminas complectitur. Egestatis ratio, quæ Imperatorem & nolentem coegit, vt filios distrahere patri daret; forsan non vrget in matre; vt notum fecit

XIV. Maria illa Eleazari filia de vico Vetezobra, quam vi animi ac necessitate impulsa, contra naturam est excitata: *Raptoque filio, quem lactentem habebat, miserum te, ait, infans in Bello, & fame, & seditione cui te seruauero? apud Romanos etiam si vixeris, seruiturus es: fames autem præuenit seruitutem bis verò seditiosis sæuiores sunt. Esto igitur mihi cibus, & seditiosis furia, & humanæ vitæ fabula, quæ sola deest calamitatibus Iudæorum. Et hoc simul dicens, occidit filium, coctumque medium comedit: adopertum verò reliquum seruauit. Ecce autem aderant seditiosi, & contaminatissimi nidoris odore capti, mortem ei statim, nisi quod parasset ostenderet, minabantur. Illa verò bonam partem se reseruasse respondens, aperit filij reliquias. Illos autem confestim horror cœpit, atque demencia, visuque ipso diriguerunt. At mulier: & hic, inquit, est verè filius, et facinus meum: comedite: nam et ego comedi. Nolo vt sitis, aut fœmina melliores, aut matre misericordiores. Quod si vos pietatem colitis, et mea sacrificia repudiatis, ego quidem comedi, reliquum eius me manebit.* *Flau. Ioseph. de Bello Iud. 7. c. 8.* Cæterum ma-

XV. tri fame laborante distrahendi filios ius non competere probabilius est. Acuta ratio videtur Harprectho quia cum martis *De Patria Pot. §. 2. n. 23.* transactione nullum præiudicium, filiorum inferatur libertati; signum, nullo iure gaudere matrem: cui non subscribo, XVI. quia nec pater filium posset distrahere, *L. transactione 26. C. de transact.* cum nec ipse per transactionem, liberorum possit præiudicare libertati. Libertas *L. Libertas de R. I.* rerum omnium fauorabilior, sola seruitutis veritate concutitur. Ius liberos distra- XVII. hendi ciuile est, & si non pœnale, odiosum certe: vnde restringendum non ampliandum. Lex citata sub titulo *De patribus qui filios suos distraxerunt*, concipitur; *C. eod. de R. I. in 6.* non ergo ad matres extendenda. Nigrum XVIII. interpretamur per rubrum. Patrem vocat *L. 16 Imper. ff. de iudiciis ad.tit.* rubrum, igitur in nigro haud possumus inserere matrem, quæ potestatis inca pax a cuius intuitu, datur ius liberos distrahendi. *a §. fem. de Adopt.* Mulieris factum coquentis filium iniuriam potius quàm ius existimo, vt pote cum illa *plus iracundia quàm fames* succenderet, teste Flauia: Qua propter vel nimis, vel nihil probat historia. Reaccedamus ad verba legis. *Propter nimiam paupertatem, egestamque victus causa.* Hu- XIX. ius iuris non est obscura ratio: si enim inter arma iura silent ciuilia, ita in horribili egestate, qua aduersus naturam natura pugnat, naturalia quiescunt iura. Quod si Claudianus de paupere amante canendo lusit. *Epigram. de paupere amante.*

Paupertas me sæua domat, dirusque Cupido
Sed toleranda fames, non tolerandus amor.

Seriò vertam

Non toleranda fames, sed tolerandus amor.

Rege Syriæ obsidente Samariam, extrema fame laborabat ciuitas. Duæ conuenere matres, Da filium tuum dixit vna, vt comedamus eum hodie, & filium meum comedamus cras. Coxerunt filium, & comederunt, licet crastina die filium absconderet altera. Huic teterrimæ, & miserrimæ morti quis resistet? XX. *Reg. 4. c. 16. n. 28.*

XXI. *Homer. Odyss.*

Dura qaidem miseris mor est mortalibus omnis.
At perijsse fame, res vna miserrima lõge est.
Triste genus lethi miseris mortalibus omne est.
Tristius esurie extingui, atque occũbere fato.

Nimis accerbum famis est Bellum, quod sacra etiam iura prophanat. Patrimonium Dei extra hominum commertium, in san- *Pet. Reic. Mun. decis. Lenen. 3. n. 251.*

XXII. ctuario ipso tutum non est, & iure subripi- *§. Sacra. de Rerum Diu. Tit.* tur. Iure igitur vendet filium parens, quem si non vendat, vtrumque interire, necesse. *1. Instit. 2. L. Sanci-* Megarensis quidam legitur, filiabus suis *mus, §. prædia, C. de SS. Ec-* optionem obtulit: Vellent ne vendi, an do- *clef.* mi fame perire?

XXIII. *Verum ô improbæ puellæ miseri patris.*
apud Aristoph. in Acharne. Megar. *Ascēdite ad cibū, si quid inueneritis alicubi,*
Audite sane, conuertite ad nos ventrem,
Vtrum vendi mauultis, an esurire male.
Puel. *Vendi, vendi.*

Quis non responderet vendi, ne fame periret? Vendiderant Iudæi liberos suos, ne fame caderent iterumque vendere consulebant Nehemiæ temporibus: *Et erant qui dicerent: Filij nostri, & filiæ nostræ multæ sunt*
XXIV. *Nehem. c. 5. n. 2.* *nimis. Accipiamus pro prætio eorum frumentum, & comedamus, & viuamus.* Fame coacti filios suos ditioribus vendere volebant: subiungit. Fames quantum possit, ex eo videas quod & prò capitali crimine reos fa-
XXV. me necare impium Antiquitas duceret: quo nomine in vinculis coniectis, vt morerentur, cibi aliquantulum apponebatur, vt sic aliquo modo expiarentur. *Filium Fi-* *Cælius Rhodig. lib. 26. c. 1.* *liamue.* Filium concederem, Filiam non da-
XXVI. rem. Filiam enim haud crederem venditam, sed pudicitiam filiæ. Infelix filiæ libertas, quæ ancilla cadit, ne fame pereat; prostituitur vt surgat libera. O quàm merito indignum vocauit parentem, qui liberam vendiderat inops.

Ouidius lib. 8. Metam. circa finem.
Iamque fame patrias altique voragine ventris
Attenuarat opes: sed inattenuata manebat
Tum quoque dira fames, implicatæque vigebat
Flamma gulæ. Tandem demisso in viscera censu,
Filia restabat non illo digna parente,
Hanc quoque vendit inops.

Nouum forsan? filiarum lenones parentes, famis prætextu lupanario pudicitiam exponere, quæ iure libari creditur, vt pote à Domino vendita.

XXVII. *Sanguinolentus vendiderit.* Si fame vrgente, iure vendit, cur vt sanguinolentus diffamatur parens? qualicumque vendat titulo *Instit. 4. tit. de L. Aquil.* sanguinolentus est, qui liberum hominem mutat in pecudem: talis est seruus.

Venditione in hoc tantummodo casu valente. Potius enim paupertas quam pater filium vendere creditur. *Emptor obtinendi* XXVIII *eius seruitij habeat facultatem.* Nota verba *obtinendi, facultatem*, quæ Dominica potestate longe sunt inferiora: vt ex sequentibus patet. *Licet enim ipsi, qui vendidit, vel qui alienatus est, aut cuilibet alij* (& tamen rei vindicatio soli Domino competit) *ad ingenuitatem eum propriam repetere; modo si aut* *L. in rem actio C. de rei vindic.* *prætium offerat, aut æquale mancipium*, ita exigeret equitas, etsi absolute, non maius, non minus, nec æquale nominet lex: *aut mancipium prò eiusmodi præstet*, etiam si deterius, satis honoris tantum habuisse, quod XXIX. liberum hominem, filium familias, à patre venditum possederit. Non ergo venditus sed oppignoratus? Non venditus, quia non vindicaretur à patre, nam vindicatio dominium arguit, quod tamen venditione extinguitur. Sed vindicatur *More Quiritum*. Igitur oppignoratus? non. Quia eo nequiret vti possessor, sed vtendo furtum *L. 1. ff. de rei vind.* faceret. Quid ergo si non venditio, non pignus? ignorare fateor: Contractum dicas *C. de Pignor.* innominatum. XXX.

Secundus paternæ potestatis effectus est: filio familias patrem in ius vocare, nisi XXXI. impetrata venia non licere. Quod & in *L. 4. quisq. ff. de in ius vocando l. final. C. eod.* emancipatum vrget, quia licet patria sit soluta potestas, adhuc tamen præcedentis potestatis durant reliquię. Sic decurio eo quia priùs vel consul alicuius fuerit ciuitatis, ob vestigia dignitatis pręcedentis torqueri nequit. Verius tamen huiusmodi pri- XXXII. uilegium paternę reuerentię, & non potestati tribuerem, cum & matri in filios non habenti potestatem competat. *ib.*

3 Effectus affinis primo inter filium, & parentem quamlibet litem prohibet. Sed XXXIII. *L. his nulla ff. de iud.* superuacaneus mihi videtur: qualis enim lis, vbi quelibet denegatur actio? iam interdictum filio patrem in ius vocare, ad quid inter illos litem prohibère? Pittacus filium XXXIV. admonens cum patre in iudicio non contendere, tali vtebatur dilemate. Si de patre iniquiora dixeris, damnaberis: sin equiora vel ob istud damnari dignus es. Patrem vincere dedecus est: cuius gloria *Stobæus ser. 77.* plus in Imperio, quàm in victoria.

4 Effectus paternę potestatis omnem ci-

XXXV. ciuilem actum exercere sine patris consensu filio negat: putà in iudicio stare: contra-
XXXVI. here: testari: exceptis peculijs Castrensi vel quasi; politico potius quàm ciuili iure permissis: vt eorum illecebris alliciantur homines ad leges, & arma, quæ vti duo fulcra, ne ruat, sustinent Orbem.

5 Effectus inter reliquos qui penès
XXXVII Romanos erant, est Paterna retinire sacra, quæ Ouidius iura sacrata vocat.

Dij præcor, & pietas, sacrataque iura parentum, *lib. 10. Metam.*
Hęc prohibere nefas, scelerique resistete nostro.

Quam loquendi formulam ex 12. *Tab. leg.* promanasse, eruditè probat Harprecthus, verba hæc erant *Sacra priuata perpetua manento.* Quod explicat Cicero *de Sacris autem, hæc sit vna sententia, vt conseruentur, & deinceps familijs prodantur: & vt in lege posui, perpetue sint sacra. Hoc posito, hæc iura, Pontificum auctoritate, consecuta sunt, vt, ne morte patris familias sacrorum memoria occideret, ijs essent ea adiuncta, ad quos eiusdem morte pecunia venerint.* Hoc ius quod *tit. de patria poss.* *lib. 2. de legib.*
XXXVIII. in sacrorum religione, & cineribus teneantur filij obedire paternis, adhuc perseuerare creditur vsque dum saltem ad pubertatem filij peruenerint; cum intra decimum quartum annum masculi, decimum secundum feminæ parentibus inuitis catholicos etiam penès, Iudæorum liberi, baptismi
XXXIX. vnda renasci haud possint. Ita Romanæ Ecclesiæ consuetudo, quæ plus valet, quàm Hieronymi, vel Augustini auctoritas; Principumque vsus, qui peritissimus iuris est censor, sub quorum protectione viuit Iudaismus.

6 Patrię potestatis effectus est ius vitę,
XL & necis, quo in filium gaudet parens. Nec Ciuium Romanorum proprium, vt do-
XLI. cuit Iustinianus Imperator. Nam & Galli in liberos, & vxores ęquè vt in seruos ius vitę, & necis habuère. Parentes in Ægypto, *tit. de patria poss. Cæsar. l. 6. de Bello Gall.*
XLII. qui filios neci dedissent, morte non mulctabantur, sed triduum integrum, ac trinoctium sese affictare cogebantur ad defuncti cadauer. Quando iniunctum crederetur, eum vita exui, qui vitæ fuisset auctor. Sic reliqua Latinorum, Iudęorum, Gręcorum monumenta testantur Hebreos, Celtas, Persas, aliasque barbaras etiam nationes, vitę & necis vsas esse potestate: vt post Aristotelem docuit Bodinus. *de Repub.* Abrahami historia vnigenitum immolari volencis, arguit filium vsque ad necis, & vitæ potestatem lege naturæ subiectum. Quod totius Orbis conditor vnigeniti victimam ab Abrahamo peteret, non considero; quia Deus non vt legislator, sed crea- XLIII.
tionis iure quà Dominus, quo titulo, vt cuncta ex nihilo condidit, ad nihilum etiam reducere iure potest, vniuersalis est Dominus bonorum, corporum, animarumque nostrarum, & quas vult vocat, quas non vult indurat. Quod difficilè video, est: Abrahamo centenario maiori, filium Isaacum, humilem paruisse. Cum venissent *ad locum, quem ostenderat ei Deus,* *Genes. 22.*
in quo ædificauit altare, & desuper ligna composuit: cumque alligasset Isaac filium suum, posuit eum in altari super struem lignorum. Quis posuit? Abraham centum, & triginta XLIV.
annis maior, Quem posuit? robustum iuuenem, qui humeris ipse suis, & per arduum excelsis montis ascensum ad vsum holocausti ligna portauit, quibus anrea onerauerat parer iumentum, victimam crematurus. Isaac triginta annorum validissimus iuuenis, qui non Poetarum fabulis, sed veritatis camænis, vera Iphigenia cecinit.

Et hocce corpus prò salute Patriæ
Proque vniuersa Græcia trado volens
Vt immolatum hinc addicatas Numinis
Ducatis aras; quando diuum Oracula
Ita canunt.

Sed vnde sciebat Isaac tentatum à Do- XLV.
mino in montem pergere patrem? Isaaco nulla legitur facta reuelatio. Imo in itinere suspicatus forsam, vel mirabundus quod absque victima ad sacrificium pergerent: dixit Parri suo: *Pater mi. At ille respondit: Quid fili? ecce, inquit, ignis, & ligna, vbi est victima holocausti? aixit autem Abraham: Deus prouidebit sibi victimam holocausti, fili mi. Pergebant ergo pariter, & venerunt ad locum.* Vbi, quis alligauit? *Genes. 22. n. 7.*
Pater. Nec resistit Filius? *O religiosam animam* (inquit Chrysostom.) *fortem men-*

mentem, ò ingens robur animi, ò rationem, omnem humanæ naturæ affectum vincentem. Vtrũ admirer iustius, fortè ne Spiritum Patriarchæ, an tam constantem pueri obedientiam: quod neq. reluctatus est, nec factum ægre tulit, sed cessit, et obtemperauit ijs; quæ à patre fiebant, et sicut agnus, cum silentio super altare decubuit, expectans Patris dexteram. Quæ à patre fiebant, obseruabat, Domini ignorans decretum. Patris expectabat dexteram, non Angeli vocem, cum sola obedientia illum alligasset. In altari obedientia certabat: & parentum obsequium obedientiam Deo vincere conabatur. Et forsã vicit. Deo obe-
XLVI. *Laurent. apud Pier. um Valerian. lib. 1.* diuit Abrahã, cui resistere nequibat: Homini obediuit Isaac, cui poterat non obedire: si tamen violentia illa, quæ omnia potest in omnibus, in filio valet in patrem. Sub hoc enim iugo, quod tamen leue, & suaue, pecudes, & agni fiunt ferocissimi ipsi Leo-
XLVII. nes, qui Iunonis in templo humiles Dianę currum trahebant.

Adiunxere feras, quod quamuis efferat proles Officijs debet molliri victa parentum.

Zenonis scholam longo iam tẽpore fre-
Aelianus de Var. hist. lib. 3. quentauerat Adolescens Eretricus. Domũ reuersus, interrogat usque à patre quid didicisset, *dicam post ea* respondit. Iniuriosum
XLVIII. cum crederetur responsum, & valuparet à patre; patienter, & modeste ferens, inter
l. quod minime. de R. I. verbera replicauit. *Hoc ipsum didici, iram patris moderate ferre*.
XLIX. Dices: si sic est, coincidet cum Dominica, patria potestas? antiquitus solũ discrepasse credo, quia seruus iure ciuili mortuus non potest ad libertatem proclamare: cum à priuatione ad habitum non detur regressus. Et quemadmodum mortui solo resurgunt miraculo; ita serui sola manumissione, quæ iuris est miraculum, ad vitam libertatis resurgere possunt. Filius verò cum libertate sit
L. tantum priuatus, & non negatus, ad seruorum differentiam, qui non solum pri-
Inst. 2. tit. de hered. qual. & differ. uati, non sed obtenebratum, detegitur. Inde moriente patre, non dicuntur nouum ius acquirere, sed vetus continuare. Non
LI. excipio hic peculium castrense, vel quasi;
tit. Quib. mod. ius pa. po. soluitur Inst. 2. cum in istis habeatur, vt familiarum princeps. In reliquis idem ius erat patris in filium; ac Domini in seruum. Signum

Emancipatione, & Manumissionis vocabula LII. *Instit. 1. tit. de legit. Par. tutela.*
à Triboniano confundi. Manumisso, siue Emancipato filio, idem Patronatus ius; quod in libertum competebat Patrono, in *tit. de patria po. §. ius autem 1. n. 4.*
filium dabatur, & Patri. Quapropter nulla alia superest differentia inter patrem, & Dominum, præter supracitatam, licet Io: Harprecthus velit à Domino distinctum
patrem, quia serui à Dominis quandocunque, & quacunque de causa possent interfici: liberi autem à patribus non nisi causa, aut cum propinquorum consilio, aut per se cognita. Forsan vt quemadmodum haud patri liceret sine causa filium exhęredare, nec liceat sine causa occidere. Hoc non obstat, si patri demus facultatem etiam sine causa liberos occidendi. Nam in patre ab hęreditate ad vitam fallit argu- LIV.
mentum. Penes Romanos duodecim etiam tabularum legibus, fœminę non includebantur in hęreditate; ergo liceret (ita concluderent aduersarij) sine causa, patri filiam occidere. Fallit illatio ex eorum sententia; non igitur arguamus ab hæreditate ad vitam. Penes Gallos, pe- LV.
nès Britannos solus natu maior est hęres, reliqui exhæredantur; ergò occiduntur. Per vos non currit, ad rem igitur minime est hæreditatis paritas. Lycij filias LVI.
non filios hæredes nuncupant. Cantabri *Alex. lib. 6. cap 10.*
maribus omissis, filias ex asse instituunt. *Stobæus serm. 42.*
forsam vt securiorem facerent pudici- *Herod. l. 4.*
tiam, vt alibi dicemus. Erat ergo patribus LVII.
potestas etiam sine causa interficiendi liberos, vt in Isaaco, qui nulla perquisita causa, *l. 2. ff. l. Cornel. de Sicar. & venef.*
patris se submisit Imperio. Nec obstat Vlpianus dum scribit *inauditum* filium à LVIII.
patre occidi non posse, sed accusandum apud prouinciæ præsidem Tą inauditum, *loc. cit.*
idem est ac suppositum filium vt glossat Bartolus, quem occidere minime potest, cum vti filium non agnoscat.

Cæterum an adhuc duret tanta potestas, dubia est quæstio. Imperator LIX
Hadrianus patrem damnat, *qui filium* *l. diuus 5. ff. ad l. Pomp. de Parricid.*
suum in venatione necauerat, quia nouercam adulterabat: quod latronis magis quàm patris iure eum interfecit. Nam patria potestas in pietate debet, non atrocitate consistere. Aurea sunt illa verba: *quod latronis magis,*

gis, quàm patris iure eum interfecit. Cur in ve-
natione elam occidisti, quē in paternę do-
mus aula, in tuo tribunali, Prineipe corā, iu-
re patrio neeare poteras? Clā occidisti, vt te-
nebrę patrocinarētur timorem tuum: bene
agens non odit lucem: tu latebras quæsisti
quia rapinam arbitratus es Principi esse
LX. ęqualē. Patria potestas, quæ in pietate nō in
atrocitate cōsistere debet, Regię similis est,
& plusquàm Regia; gradus enim ita natu-
ra paulatim mōstrauit. Homo erat, nèc erat
Pater, vel Prineeps, deficientibus, quibus,
LXI. imperaret. Homo fuit, venit Pater subleua-
tus tandem in regē, dominatus est piscibus
maris, & volatilibus Cæli, & vniuersis ani-
mantibus, quæ mouentur super terrā. Nee
Æterna intonuit Sapientia *Dominamini pi-
scibus maris, &c.* quod regium est: nisi post
primū decretum: *crescite & multiplicamini*,
Genes. 1. n. 2. quod patrium est. Et quemadmodum Re-
gi in tyrannum etiā vertēti, nemo resistere
iure potest; cū causa regiæ potestatis è Cęlo
petita soli Deo debeat innocentiā; ita pa-
LXII. ter etiam absque causa filium suum interfi-
ciens, soli Deo debet innocentia, nec aliter
quàm pastor si propriam occidat peeudē,
villicationis suæ rationem reddere tenetur.
Hoc sensu eredo in parētum manu antiqui-
tús fuisse vitæ necisusque potestatē. Quam
LXIII. l. Vltim. C. de emend. Propin. correctā à Romanis Cæsaribus volunt: reli-
cta tantumodo patri potestate immorige-
ros, aleatores, scortatores coercendi filios
At si legitima, & tot seculis inconcussa per-
mansit, cur correcta Romani illi, qui à
reliquis nationibus Iudæorum, Ægyptio-
rum, Græeorum, Persarum, iura asseruere
patria modo recalcitrantes in primos, alios
sollieitant, vt patrum saerata iura profa-
LXIV. nent? Dicite vos politico potius quam eiui-
li iure facultatem vitæ necisq: languere an-
tiquatam, exemplo potestatis Dominicę,
quæ religionis prętextu ab Imperatoribus
sublata, cum præoculis haberent anti-
quam libertatem tollere populi Romani
enim postquam extincto Pompeio, solus
Cęsar victor superuixit in Vrbe; populo
iam oppresso, omnique libertatis recuperā-
dæ spe sublata, cum *militem donis populum
annona, cunctos dulcedine otij pellexit: insurgere
paulatim munia Senatus, Magistratuū, legum
in se traber*[illegible], *n*[illegible] *aduersante cum ferocissimi
per acies, a*[illegible] *proscriptione cecidissēt; cęteri no-
biliū, quanto quis se*[illegible] *uitio promptior, opibus &
bonoribus extolleretur: ac nouis ex rebus aucti
tuta, & præsentia quam vetera, & periculosa
mallent*; ab Aristocratia ad Monarchiā fe- Tacit.
cere transitū, legem ferendo, *Regiā* dictam; Annal. 1.
quia in ipsa de transferēdo omne populicū LXV.
ius agererur in vnum tamquam in Regē, vt
vim quam patiebātur, occultarent: & quod
retinere nequiquerāt, donarēt. Duo supere-
raat. quę antiquę Reipublicæ adhuc tene- LXVI.
bant effigiē: Dominica, & Patria potestas,
quarum titulo Dominus, & Pater, ius sibi Instit. 2.
dicētes de seruo, & filio nulli rationem red- tit. de bis
debāt Displicebat Imperatoribus, qui pau- qui sunt
latim libertatem eredicauerant, cū populus sui vel alien.
enim vnà conueniret à Parritijs minime se- tit. 2. de Iur nat.
clusa plebe, ad legem condendam; postea Gent. & ciuili Instit. 1.
plebs seiunctis patritijs, duę factę sunt iuris LXVII.
scripti speties, Lex, & Plebiseitū. Segrega-
tis postea Senatoribus, & paulatim restri-
cto regimine, nata est tertia iuris speties,
Senatus Consultum; quod tandem in Mo-
narchiā cecidit, penès vnum reposita Impe-
rij mole: *Quod Principi placet, legis babet vi-
gorē*, sed cū adhuc in patre, & Domino radi-
ces ageret Respublica, Antoninus Pius
Imperator Dominicam potestatē antiqua- LXVIII.
re cogitauit. *Dominorum quidem potestatē in
seruos suos illibatam esse oportet, nec cuiquā bo-* §. 2. sed.
minum ius suum detrabi, sed Dominorū interest, bæc tempo-
nè auxilium contra sæuitiam, vel famem, vel in- re tit. de
tolerabilē iniuriā denegetur ijs, qui iuste depre- bis qui sunt sui
cantur. Ideoque cognosce de querelis eorū, qui ex vel alien.
familia Iulij Sabini ad statuā confugerūt. Etsi Inst. Iust. 1.
*vel duriùs babitos quā ęquū, vel infami iniuria
affectos esse cognoueris, vęnire iubes, ita vt in po-
testatē Domini nō reuertantur.* Correctionis ra- LXIX
tio modo Pietas, modo ipsorū Dominorū
vtilitas ab Antonino innuitur: vtraq: tamē
facilime corruit. Si dominorū potestatē in-
seruos suos illibatā esse oportet, nec cuiquā
hominū ius suum detrahi, cur Dominis, po-
testas, quę tot seculis, & nationibus illibata
permansit, detrahitur? Quia dominorū in-
terest (respōdet Antoninus Pius) nè auxiliū Athen.
implorantibus denegetur cōtra dominorū lib. 6
sęuitiam: interest enim nè quis re sua male
vtatur, adiungit Iustinianus Imperator. Sed
cuius

LXX. cuius est interesse? Imperatores, vel Domini? si Domini, vult abuti tamquam re sua, cuius vsus, & abusus nemini denegatur. Quando Dominus bonis suis abutitur, aleis ludendo, luxuriosè viuendo, resistit Imperator? non. Quare ergo re- *l. in re mandata C. mandati. l. sed etsi § consuluit. ff. de petit. hered.* XVI sistere prætendit in casu serui prætextu quod Domini intersit? Quod si ad pietatem recurras; maledicta pietas est, quæ iustitiam destruit. Fateare veritatem Iustiniane, cuius intersit? *Reipublicæ interest*, LXXII. iam expirauit Respublica, quæ fuit, non est: *Imperatoris* dicas. Imperatoris interest, talem Dominorum supprimere potestatem, nè pristinæ libertatis refricetur memoria. Idem dicas de patria potestate, quæ vim faciens Monarchię, pietatis tollitur prætextu ab Hadriano Imperatore. Poterit Pater (clamat Alexander Imperator) inobedientem filium publico carceri tradere, & iudici puniendũ offerre, qui pœnam imponet, quam pater perscribet. *l. 5 ff. ad l. Pomp. de parr.* LXXIII. *l. si filius C. de patr. po.* Oh Alexander? grandem potestatem patri tribuis. vide quæso quid agas? superiorẽ iudici cõstituis patrem; si patri obtemperauerit iudex, erit error peior priore? Et si iudex ad patris libitum tenetur pœnã imponere, ad quid premere iudicẽ, & patrem, vt ad illũ ascẽdat iste? Quiesce (respõdent Impera- LXXIV. tores Diuus Seuerus, & Antoninus) promittimus patri facturos ità, sed obseruaturos nequaquã: defectionis semper erit prætex- *l. 14 milites §. vlt. ff. de re milit.* tus. Sic Diuus Pius desertorem qui à patre suo fuerat oblatus, in deteriorem militiam dari iussit. *Ne videatur (inquit) pater ad supplicium obtulisse*: Priuatũ carcerẽ habere nulli concedimus, & læsæ maiestatis reos volumus etiã parentes, qui intra priuatos lares, suos incluserint filios. Vnum regnum, vnus Rex, vnum tribunal reliquos declarat hostes, qui vt imperent, diuidunt. Vnde quibusdam in locis extructa ergastula quædã; quæ non carcer, non domus, sed quid medium, captos pueros vsque dum corrigantur ieiunijs, laboribus, vigilijs, verberibus *ibid.* LXXV. ad meliorem instruunt frugem: vt in omnibus fere Hollandię, & Germanię vrbibus, *l. 1. C. de priuat. carcer.* Bremę, Lubecę, Hamburgi, Amstelodami, vbi & notoriam Domum ego vidi, intra quam inclusę mulieres illę, quę vel meretriciatum, vel lænocinium exercere inuentæ sunt. LXXVI. Ibi tamquam puellæ sub magistra, quę ex Cathedra docet, subincumbentes oneri, proprijs manibus cibum lucrantur. LXXVII Alta voce aliquando insonat Magistra idiomate suo: *qui non laborat, non manducat.* LXX. VIII. Debiles tamen, & pauperes tantùm inclusas vidi: auri sacra fame, & ibi vti honestas matronas, pellices, & scorta decorante. Filij obedite præpositis vestris etiam *serm. 77.* LXXIX. discolis. Quicumque patrem timet, ac reueretur (aiebat Timocles apud Stobęum) Hic in bonum ciuem euadet proculdubio, & hostibus incomodàre poterit. Parentum *Eurip. in Alcmaeone.* iura non negligatis: si enim patris non tamen Dei est abbreuiata manus. Prosequitur Deus piacula parentum. Iupiter inspicit illos (Orphæus) qui colunt iura parentum; & qui negligunt præ animi impudentia. Ac illis quidem benignus, & mitis bona largitur: His verò infensus indignatur per furias. Sunt enim in terra vehementes parentum furiæ. Furiarum nomine vel animi agitationem dicas, vt in Lothario, qui cruciatus synderesi purpuram mutauit in tunicam, pauore potiùs quàm pietate. Vel pœnas intelligas, quæ attrocissimæ, nequaquam tamèn parricidarum condignæ sceleri. En quomodo gradatim in scæna est parricidium. Cuius quid nominis in sequenti percurram capite.

De Nomine Parricidij. Cap. IV.

1 *Parricidij nomine omne homicidium venit.*
2 *Parricidium à cæde patris dicitur.* 7.
3 *Homo sacer quis esset apud Rom.*
4 *Occisores Cæsaris parricidæ dicuntur.*
5 *Curia clausa vbi occisus est Cæsar.*
6 *Idus Martias cur parricidium dictum?*
8 *Parricida. 1. parenticida.*
9 *Parricidium à cæde patris.*
10 *Neronis impietas matris cadauer inspicien-*

cientis.
11 *Artaxerxes centum, & quindecim filios babuit.*
12 *filij 50. conspirant in patrem*
13 *Darius nouerca frui probibitus, tentat occidere patrem.*
14 *Parricida non est credendus filius.*
15 *Parricidæ qui dicantur?*
16 *Pœna est mensura delicti.*
17 *Qui puniantur parricidij pœna?*
18 *Occidens matrem punitur pœna parricidij. Parentum nomine pater, & mater.*
19 *Selimus Turcar. Imper. patrē cur occiderit.*
20 *Amuratbes occidit fratrem: & cur?*

Plures esse res, quàm vocabula studiosos non latet. Parricidij nomen, cum omne homicidium complecteretur antiquitùs, in eos modo restringitur qui nepharias parenti intulere manus. Romulus in parricidas penã nullã decretã homicidium omne vocauit parricidium: illud quia crederet nefarium, & impium, hoc impossibile. *Si quis liberum hominem morti sciens: luit, parricida esto.* Singulare est (subiungit Plut.) quod qui pœnam in eos, qui parentes necauerunt, nullã sanxerit, *quoduis homicidium, parricidij designauerit nomine.* Etymologia deducta non tam à patre, quàm à pari, quasi cædisset parem.

tit. ff. ad l. Pomp. de Parric.

Plut. in Rom.

I. Lex Romani erat, Festo teste, & inter Tribunitias prima, vt si quis *sacrum hominem* (id est capitali damnatum supplicio) occideret, parricida non esset. Hic parricidæ nomen, *non vtique is, qui parentem occidisset, dicebatur; sed qui qualemcumque hominem. Id autem fuisse indicat lex Numæ Pompilij Regis bis composita verbis, si quis hominem dolo sciens morti luit, parricida esto.* Quapropter Parricidij Quæstores appellabantur, qui solebant creari causa rerum capitalium quærendarum. Cæsar cum patriæ pater appellaretur, eius occisores vti parentis patriæ percussores, parricidæ sunt appellati, illaque nex parricidium, alias publicum parricidiũ. *Erupit deinde eorum* (Iulio Cęsari alloquitur Valer. Max.) *parricidium, qui dum te hominũ numero subtrahere volunt, Deorum cõsilio adiecerunt.* Sic cum Caium Cassium obiurgat, *Diuus Iulius sancta proles eius se nobis offert: quem C. Cassius numquam sine præfatione publici parricidij nominandus, cum &c.* Idem de Marco Bruto *M. Brutus suarum prius virtutum, quàm patriæ parentis parricida &c.*

III.

Festus.

IV.

lib. 1. c. 6.

cap. 8. 2. c. 1. § 3.

lib. 6 c. 4. §. 5. et c. 2. n. 4.

Curiam ipsam in qua Cęsar vulneratus occubuit, obstrui placuit: Idusque Martias parricidium nominari; ac nè vmquam eo die Senatus haberetur. Apud igitur priscos parricidium dicebatur, quoties homo hominem occidisset, hoc est par parem; eo videlicet sęculo, quo crudelitas erat occidisse bouem, aut gallum gallinaceum. Sed postquam hominum crescente malitia tanti faciebant hominem, quanti brutum; parricidij vox ad summæ impietatis significationem deflexa est: & parricidij restricto vocabulo ad patris interfectorem; multi volunt parricidam per syncopem dici, quasi *parenticidam.* Vel Parricidium, *Patricidium* dicas, a patre, & cęde, vt de Nerone, qui matre perempta, procurrens nudam contemplatus, nec verbo temperauit flagitiosore. *Nesciui* (inquit) *mibi esse matrem adeo venustam.* Artaxerxi Persarum Regi ex pellicibus centum, & quindecim cum essent filij, tres tantum legitimi Ariarates, Ochus, Darius, quem non Persarum more, sed paterna indulgẽtia adhuc viuens Regẽ fecit, hac noua pietate nouam suscitans impietatem. Patrem namq. filius occidere cogitans, Quinquaginta fratribus communicato consilio, nullũ habuit aduersum. Fratres natura discordes in patris nece concordes, scelere colligantur in vnum. Ac vbi deficit amor, supplet impietas. Causa parricidij? parricidio ipso scelestior. In Aspasiam nouercam Darius ab Artaxerse cucurbitare non datus, adulterium sibi nouercæ negatum, petit morte compensari parentis. Cuius filius tyranus iste? Artaxersis natu maior. Spurium fuisse redarguit Ouidius.

V. VI. *Sueton. in Iulio c. 78.* VII. VIII. X. *Cælius Rhodig. li. 11. c. 17.* XI. XII. XIII. *Cælius ib.* XIV.

Ex illo natum mater me dicit: & ipsa
Nescio nam certe quis possit ferre parentem.

Animal natura ferum, patris reuerentia mansuetum cum in patrem molitur: nega

filium; probare volentem ne audias. Parri-
XV. cidij vocabulum ad necem fratris, sororis, aui, auiæ, patruelis, matruelis, patrui auunculi, amitæ, cõsobrini, cõsobrinæ, vxoris, viri, Sponsi, Spõsæ, generi, nurus soceri, socri, vitrici, nouercę, priuigni, priuignę, patronę, significãdã vsurpetur? est questio vocabuli.
l. 1. 3. 4. ff. ad l. pomp. de parric.
XVI. Pęnę idẽtitas paritas equale licet arguãt delictũ. Quis tamẽ dicet par esse patrẽ, & nouercam occidere? patrem, & fratrem necare? & tamen sub eadẽ lege Põpeia de Parricidijs includitur homicida patris & fratris.
l. 1. cit.
XVII. Marcianus ipse I. C. fatetur sola pæna legis Corneliæ de Sicarijs teneri scilicet capitis pœna, nõ culei, qui vnũ ex supracitatis occiderit. Parricidis dictis solumodo, qui in Pa- XVIII.
trem, vel matrẽ impij surrexerint; sãguinis spectato vinculo naturali, quod æqualiter vigens in patre, ac matre, parentũ nomine XIX.
voluit Deus in Decalogo vtrũq. appellari. Parricidã igitur dices Selimũ, quùm regnãdi cupiditate Baiazetem patrẽ suum, postquã pater ad Imperium destinauerat filiũ, veneno sustulit, capite plectens Hamonem Iudæum medicum, qui spe futuræ pẽsionis mille Asprorum annuæ (talis erat couẽtio) Regi suo potionẽ dederat. Parricidã nõ dicas Amurathẽ, cuius primũ facinus occupato Imperio, quinque fratrũ, cędes fuit. Nũquã enim patrẽ, & fratrẽ dixeris esse pares. XX.

Petrus Bertellus in vita Baiazet.
Idem in vita Amurathis 3. Imp. 14.

De Scelere Parricidij. Cap. VII.

1 *Ante hominum malitiam vna lex, qualis quàm omnibus antè seculis.*
2 *Circumcisionis lex prima, inter scripta iura*
3 *Peccatum ex prohibitione agnoscitur.*
4 *Ante scriptam legem, qua lege viuerent?*
5 *Lex in cordibus hominum exarata.*
6 *Lex introducta, quia homo spreuit naturam*
7 *Deus cur legem scriptam ante Abrahamũ non daret?*
8 *Moyses voluisset ãtiquorum silere crimina.*
9 *Prudẽtũ Prudentia est crim. maiora silere.*
10 *Cur Parricidij non meminerint Moyses Lycurgus 14. 15. & Romulus. 16. 19. 22.*
11 *Vibius Seuerus patris delator, & aduocatus contra paterna crimina.*
12 *Pater fugiens iram Principis à cliente absconditus, a filio proditus.*
13 *Filius à Principe hæreditatem, vt lucretur, patris postulat mortem.*
17 *Spurium dixère Persæ parricidam.*
18 *Parricida filius non est.*
20 *Parricidium omnia complectitur scelera.*
21 *Vtile aliquando magna præterire scelera.*
22 *Parricidarum primus apud Romanos. L. Ossius licet non sit, cur dicatur?*
23 *Parricidij lex à Romanis cur CC. tãtùm post annos à commisso parricidio vulgata?*
24 *Plures parricidæ intra annum latæ legis*
25 *Pompeius patriæ parricida legem parricidij tulit.*
26 *Ante Pompeium duo tantùm parricidæ apud Romanos leguntur. (cidio?*
27 *Lex parricidij cur prauia Neronis matri-*
28 *Matricidium Neronis quali dicterio carperent Romani?*
29 *Agentes, & cõsẽtientes pari pæna puniũt.*
30 *Romani iniusti qui à Neronis matricidium non punirent.*
31 *Agrippinæ verba morientis ad carnificem.*
32 *Scorpiones deuorans mater ab eorum vno tandem deuoratur, & à quali? 35. Scorpio cur filios deuoret? ib.*
33 *Parentibus vsque ad mortem obediendum bruta docent.*
34 *Verberantem patrem non licet repercutere.*
36 *Parricidæ cur pater non parcat?*
37 *Cum parcit, calumniator præsumitur. 39.*
38 *Cæsar ipse paternum petit tribunal, cum causa patriæ po. agitur.*
40 *Non eadem iustitia patri, & iudici.*
41 *Pat. po. non in atrocitate sed pietate cõsistit.*
42 *Filij paternam mortem sollicitantes viperæ, & vulturi assimilantur.*
43 *Vultures à sacrificio exclusæ.*

IN tyrannidẽ postquã versa sunt regna, opus fuit legibus, quas & ipsas inter initia tulère Sapientes. Antequã hominũ creuisset malitia, nullã ipsis legimus legẽ datã; vna Orbi lex erat: *Quod tibi fieri nõ vis, alteri ne feceris.* Inter homines ille potentior qui melior. quum vero crimina Dominum I.
ad iracundiã prouocarunt, purgatoque per cataclysmũ orbe, Abrahamo datã inuenimus legẽ, quæ inter scripta iura intonat prima,

ma; *anima cuius caro præputij circumcisa non*
II. *Genes. 17.* *fuerit, peribit de populo suo.* Abrahamum ante, humano generi latam legē nō inuenies: etsi sub diluuio videas naufragum Orbem humanaq; natura ad malum prona, vt
Genes. 6. Deū pænituisset hominem in terra fecisse. Sic post naufragiū cū terra esset labij vnius, & sermonum eorundem, superbos gigātes, qui Cælum ascēdere cogitauerāt, linguarū cōfusione dispersit. Siste lector: Si peccatū per legem agnosco: *cōcupiscentiam nesciebā,*
III. *Ad Rom. 7. n. 7. & c. 3. n. 20 Ioan. 15. n. 22.* *nisi lex diceret non concupisces. Per legem enim cognitio peccati,* vt iam Christus docuerat. *Si non venissem, & loquutus fuissem eis, peccatum non haberent.* Quomodo de nō vetitis criminibus primi puniuntur homines? Nulla lex ante Abrahamum intonat; & tot diluuij, & dispersionis resonant pœnæ? Innocentiam lex facit nocentem: & omnes ibi innocentes, vbi nullum vrget mandatum.

IV. Vel legē nō vulgauit Æterna Sapientia (*Responde*) quia vni naturali mādato subiectum desiderabat hominē. Vnus dominatur omnibus, & vna instruit cunctos. Non erat opus exarare legē, quæ in cordibus hominū sculpta erat. Ad quid iubēre Caino,
V. *non occides; non mæchaberis;* si etiam antequā Mundi staret compago, verū erat, occidere hominem, & similia patrare, nephas. Legibus non subijceretur homo, si naturæ paruisset.
VI. Spretis, quæ in se bona, eaquè amplexus, quæ de se mala, coactus est obedire mandatis, quæ mala quia prohibita: cū prophanasset ea, quæ prohibita, qui mala. Vel antea Abrahamum non dedit legē; ipsique
VII. Abrahamo verbotenus vnā imposuit legē, ne crimina lege monstraret, & scelera replicatæ leges multiplicarent. Multum debeo Moysis hystoriæ, quæ Æternæ Sapiētiæ vulgat arcana, et vbi deficit natura, supplet gratia, vt quid voluerit, quid potuerit Dei
VIII. Omnipotētia, haùd nos lateat. Inculpabilis tamē illa historia, voluisset culpari si potuisset, fratricidiū, aliaque tacēdo crimina, quæ nota quia scripta, nisi veritas obstitisset: sed quia diuina dictāte Sapiētia, historiarū monumēta erigebat Moyses, in testimonium Dei & Gētiū, qui prohibēre distulit vsq; dū replicata scelera petiēre prohibitionē, inuoluit potius, quàm explanauit, quæ homines palā fecēre factis, vt Legislator postea occultaret verbis. Summa enim prudentia altissimi viri, & rerū naturæ peritissimi malue
rūt, velut incredibilia scelera, & vltra audaciam posita præterire, quàm dū vindicant, ostendere posse fieri: Tale fuit parricidiū, in quod scriptura dirigitur. Multa iudicia, IX. *Seneca 1. de clem. c. 23.*
Domino iubēte, Hebræis Moyses dedit, & X.
de Parentum iniuria hoc vnū tulit. *Qui percusserit patrem suum, aut matrem morte moriatur.* *Exod. 21. n. 15.* Qui percusserit? & qui occiderit, qua pœna parricida punietur? Haud forsam præuidebat Diuina Sapientia inter futuros parricidas sæuum illum Romanū, qui patriæ hostem accusauit patrē? nomē vtrique Vibius Serenus. XI. *Tacit. An. 4. §. 28.* Reus pater, accusator filius in Senatū adducti sunt. Ab exilio retractus, illuvieque, ac squalore obsitus, & tum catena vinctus perorante filio. Præparatur ē cōtra adolescēs multis mūditijs alacri vultu, *structas Principi insidias, missos in Galliam concitores Belli,* iudex idē, & testis dicebat. At cōtra reus nihil infracto animo, obuersus in filiū, quatere vincula, vocare vltores Deos, vt sibi quidē redderent exilium, vbi procul tali more ageret; filium autē quandoq; supplicia sequerentur. Non præuidebat forsan Æterna Sapientia filiū prætoris Annalis li- XII.
ctoribus proditurum, quē cliens absconderat in latibulo? *Is ad quendam suum clientem fuga delatus, cui paruum, ac vile tectum erat in suburbio contemnendum modis omnibus, latebat in tuto: donec ipsius filius rem suspicatus, percussores sub id tectum duxit, & à Triumuris paterna bona ædilitatemque accepit.* *Appian. Alex. 4. de Bellis Ciuilib.* Sic Toranius vir prætorius, pater adolescentis alioquin XIII.
perditi, qui tamē multū posset apud Antonium, tunc rerum summa potitum, à centurione cædendus, centuriones rogabat, tantisper cædē differrent, vsquedū Antonium filius supplicaret. Ridentes illi, supplicauit inquiunt, sed mortem. Id quum intellexit Senex, iterum breuissimum petijt spatium, donec videret filiam: quā visam iussit adire paternorum bonorum hæreditatē, ne & illius mortē frater ab Antonio impetraret. Pertranseāt cū Nerone innumera alia, quæ cum Deum minime laterēt futura, cur in filium solummodo percussorē nō occisorem *ibid.*
pœnā imponit? Silentio parricida donatur, XVI

quia Moyses parricidium nominare nō au-
sit; neque in tota scriptura nominatū repe-
ries, parricidij vocabulo, timēs sāctum idio-
ma polluere. Voluit vt mācus notari, quàm
crimen possibile prohibitione mōstrare. A-
theniensiū Legislator Solon, ex septē Græ-
XV. ciæ Sapiētibus vnus interrogatus, cur nullū
Cicero orat. pro Sex. Roscio. supplicium cōstituisset in eum, qui parentē
necasset, respondit, *se id neminem facturum*
Laertius in Solone. *putasse.* Sapienter fecisse dicitur cum de eo
Cicero cit. loco. nihil sanxerit, quod antea commissum non
erat, nè nō tam prohibère, quam admonère
videretur. Charitas, quæ est inter natos, &
parentes, dirimi nisi detestabili scelere
Cicero in Fœtium. potest. Solonē sequitur Romulus, similiter
XVI. existimans impossibile esse, vt quis tam di-
rum, & impium scelus committere auderet.
Plutar. in Rom. Seculo illo incognitum parricidij nomen,
noluit lege vulgare, nè exterarum nationū
barbaries, Romanorum corrumperet poli-
tiam. Parricidium, idest parentis excidium
me semper latebit; nec filius dicetur, qui
in patrem intulerit manum. Spurium, &
XVII. vulgo conceptum dicebant Persæ Parrici-
Erodot. lib. 1. dam; Eaque natura, quæ in seipsum, &
in patrem sæuire prohibet, vnam eādemque
personam cum filio dicit. Patrem verberat
filius, non ergo filius: & quem nuptiarū ti-
XVIII. tulus presumptione iuris, & de iure, quę ad-
uertis etiam testibus non concutitur, qui nō
est, filiū dicit: fit parricidio Spurius, illique
vulgum damus prò patre: nemine reperto,
cuius dignus sit filius. Tacuit Romulus par-
ricidium, pœnam nō habens, quæ metiretur
XIX. delictū. Vna mors ei, qui multiplicatis irre-
titur criminibus, solatiū est. Vnica mors cū
XX. plura nequeat expiare delicta; & parricidio
Cicero pro Sex. Roscio. scelera omnia cōmisceantur, quę pœna po-
terit in eum reperiri, qui mortem obtulerit
parenti, prò quo mori ipsum, si res postula-
ret, diuina, atque humana cogerēt iura? Nū
quàm, vel raro tantū expectes facinus, & si
accidat, dubita, videns. In Parricidā cum le-
ge cœperunt, facinus illis pena monstrauit.

Pessimo loco pietas fuit, postquā culeos
vidimus & cruces. Ea enim sæpè comit-
XXI. tuntur, quæ sæpè vindicantur. Periculosum
est ostēdere ciuitati, quāto plures mali sint.
Seneca. 1. de Clem. 23. Multo minus audebant liberi nefas vltimū
admittere, quandiù sine lege crimen fuit.
Plura sæcula visus Romulus rectè eiusmo- XXII.
di iniuriam desperasse futurā: solum sexcen-
tis post annis, Roma tale facinus perpetra-
uit; sed post Hannibalis bellum, Lucius
Hostius fertur primus patrē occidisse. Fieri *Plutar. in Rom. Cælius Rhodig. in lib. 9. c. 17. F.*
tamē posse post conditam vrbem annis sex-
cētis L. Hostius portētosi ingenij homo, &
proruptæ audaciæ docuit, qui omnium pri-
mus patrem necasse narratur. Obstat tamē *lib. 3. c. 3.*
Alexander dum Romanorū primū parri-
cidam Marcum Malleolum, nō L. Hostiū
designat. *Marcus Malleolus* (inquit) *matre*
interempta, Romanorum primus parricidij dam-
natus, insutus culeo, in mare præcipitatus fuit.
L. deinde Hostius post secundum Punicum bel-
lum, parricidij insimulatus, pari supplicio ex-
cruciatus, pęnas dedit. Sed quomodo saluatur
Plutarchus, à quo L. Hostius describitur
Romanorū primus parricida? Vt esset inno
cens ciuitas, innocentē putauit reū; abscōdit
primum, vt obicem poneret secundò. Dissi-
mulauit vnū, vt desperaret reliqua. Sed cum
& ipsi Romani, quos vt Deos est aliquādo
antiquitas venerata, legū pietate fierent au-
daciores, suppliciū in parricidas singulare
excogitauerūt; vt quos natura ipsa retinere
in officio nō potuisset, ij magnitudine pęnæ *Cicero pro Sex. Roscio Amer.*
maleficio summouerentur. Diuersitas tem-
porum, quibus patratur scelus, & in scelus
pęna vulgatur, reuelat Romanorū politiā.
Post Vrbē cōditā, sexcentis post ānis L. Ho-
stij legitur parricidiū, quod secundum fuit
penès Romanos, nec tamen in primū Mar-
ci Malleoli, neque L. Hostij secundum, lex XXIII.
promulgatur, sed vsque ad tertium Cōsula-
tum Pompeij Magni differtur, anno Vrbis
781. vt cum Giphanio sentit Harprecthus.
Idē probat rubrica de Parricidiis, dum in-
scribitur. *De Lege Pompeia de Parricidijs.* Sic *Instit. 4. de pub. Iud. §. 6 alias n. 1.*
in lege prima. *Lege Pōpeia de parricidijs ca-*
uetur. Centū, & octuaginta annis vsque ad
Pōpeij tertium consulatū prouisio distrahi-
tur, vt parricidij deleretur memoria Antea
moribus tātumodo prouidēdo, vt dissuetu-
do consuetudinem antiquaret. Eadem sē-
per pęna fuit, licet vt nouam glorietur Pō-
peius: In sui voluere maiores in culeo viuos
parricidas, atque ita in flumen deijci: quod *Cicero ib.*
& hodie seruatur, & vnà cū eo simia, canis,
gallus insuitur, vt magnitudinē sceleris ex-
probe-

XXIV. probemus, quod nihil iuuat. Plures intra ā-
nũ à lata in parricidas lege perhorrescimus
parricidas, culeoque insutos, quā omnibus
Seneca de Clem. 1. c. 23. sæculis insutos accepimus. Post Pompeiũ,
quì dũ in parricidas meditabatur legē, pa-
triæ moliebatur parricidiũ, licet illi auersa
fortuna, Cæsarique secunda, quot fuerint
parricidiæ? numerare pudet. Ante vero Pō-
peium tria ad summum reperies M. Mal-
XXVI. leoli, & L. Hostij cētum octogintaque ānos
Pōpeium ante, & tertium tempore Pom-
peij, quod Pōpeiano ædicto de Parricidijs
occasionem dedisse creditur, licet sileat no-
men: si enim Romani vrgente primo, & se-
cundo parricidio pęnā scribere minime vo-
luere, inuerisimile puto centum octaginta-
que post annos absque occasione, scripta le-
ge parricidij refricasse memoriā. Nisi dica-
mus pęna pręoccupasse Neronis matrici-
XXVII. dium, ne Romani vnde se excusare haud
haberent, non mulctatum Neronem, quia
incognita pęna. Sacrosanctæ huic pręuisioni
corrėspōdet dicterium illud Neronianę af-
XXVIII. fixum statuæ. Occisa matre apposuère cu-
Sueton. in Nerone §. 45. Dio Nicæus. leum cum tabella, cui erat inscriptum: *Ego
quid potui? sed tu culeũ meruisti*. Significare
volētes culeo dignum Neronē, licet in ty-
rānidis carpēto triumphum duceret parri-
cida. Dionis Nicæi sunt hæc: *Neronem in vr-
bē venientem, matre interfecta, omnes publicè co-
lebant: priuatim autē quoties tutò, & libere lo-
qui poterant, carpebant, & vellicabāt. Nā cu-
leum in quadam statua ipsius de nocte suspende-
runt, vt ex eo significarent Nerone in culeum co-
nijci opportere, exposueruntque puerulũ in foro,
alligata ad eũ tabella, in qua scriptum erat: Nō
te tollo, ne matrem occidas. Legebatur in pleris-
que locis scriptum*, Νέρων, Ὀρέστης, Ἀλκμέων
μητροκτόνοι *Nero, Orestes, Alcmeō matricidę*.
Oh barbari Romani? potuistis suscitare
Brutos, qui Cęsaris parricidio, patrię vindi-
carēt matricidium, Imperio vestro per Or-
bē tam late profuso salubre creditum, vt iā
labantē Rēpublicam, ad vnum, rerum sum-
ma deuoluta fulciret; & in Neronē crude-
liorem bruto, Brutus nō insurgit, qui patrię,
patris, matris parricida persequatur? Si tā-
tillum veritatis vestris inest legibus, ob cri-
XXIX. minis atrocitatē nō solummodo plecti, qui
crimē ipsi admiserunt: sed & cōscius parti-
cipesque, quorum ope vel dolo patratum *§. alias 6.*
est. Inde vxorem consulentē, & cōsentientē *Instit. 4.*
viri neci morte puniri. Medicum, Pharma- *de pub. Iu. l. l.*
copolā, Chirurgum aliquali modo partici- *vtrum 6. ff. ad l.*
pes cum ipsis parricidis supplicio affici, re- *Pomp. de*
ctè traditur. Quale supplicium vobis, ò Ro- *parricid. l. 2. l. 3.*
mani, est condignum, cum toties in vestros *ff. eod.* XXX
patres tumidi tumultuantes, modo, placidi
parricidis maledicta pietate fauetis. Nisi
cum Agrippina viscera materna, & ventrē,
qui tale tulerat monstrum, solummodo
reum dicatis. *Ventrē feri* (Cēturioni distrin-
genti ferrum protēdens vterum, Agrippi-
na exclamabat rogās) *vt vtero dirũ ensem con-* XXXI.
deret, adijciens: *Hic, hic est fodiendus ferro mō-* *Tacit. An 4. 14.*
strũ qui tale tulit. Feræ ipsæ haud matrē offē-
dunt, nisi vt se defendant. Scorpiones, qui
vndeni pariuntur à matre, deuorantur om- XXXII.
nes, vnum præter, qui solertissimus se ipsius
matris clunibus imponēdo, tutus, & à cau-
da, & à morsu loco fit. Hic reliquorum vl- *Plinius li. 11. c. 25.*
tor qui postremo genitores supernè cōficit.
O naturę solertia? & hominibus humaniora
bruta? Si scorpionum vndeni pariuntur cur
in genitorem non insurgit genitus, cum de-
uoratur? Occiditur primus nec resistit se-
cundus. Laceratur tertius, nec fugit quar-
tus: omnes humiles necem expectant vs-
que ad decimum. Sed cur? si resistit vnde-
nus, poterant, & priores resistere? poterant,
sed natura (quæ tam callidum fecit vnde-
num, vt sibi potius quàm illi consuleret, ne
Scorpionum extingueretur species) humi-
les priores voluit, vt ex feris ipsis edocere- XXXIII
mur vsque ad mortem parentibus obedire.
Etsi ibi illicita defēsio, vbi licita offēsio, *l. si seruus.*
filios verberantem patrē repercutere non *C. de his qui ad Ec-*
licebit. Ædesius Cappadox mercaturæ *cl. conf.*
causa in Grēciā ablegatus à patre, inscio pa- XXXIV
tre prò mercatura philosophiā didicit. Re-
uersum tāquàm inutilē domo pater exegit,
& baculo vti canē insequebatur. Tum ille
cōuersus, & ad patris procidens pedes, phi-
losophiæ lucrum paucis ostendens non sui
sed patris vsque ad necem totum esse fate-
tur. Scorpio, qui osculando cædit, filicidam
pungit, cum videt interire naturam. Ma-
terna magis quàm sua viscera diligēs vnde- XXXV.
num vsque, vltionem differt, de paterna
sperās pietate, quę nō filijs sed sibi cōsulens,
velit

velit partum amare,& ſibi ſimile procreare.
Non parcit autem, ſed & vndenũ interime-
ret, quem naturali inſtinctu vt parricidam
prænoſcens perquirit, decem necando, vt
vnum occideret.

Grande hæc ſcorpionum in patrẽ pietas
quæſitum excitat. Si plus deſcendit quàm
aſcẽdat amor: & Filij parcẽt patrij cur filijs
non parcit pater? Erixonem equitẽ Roma-
num quia filium ſuũ flagellis occiderat, po-
pulus in foro graphijs cõfodit. Et quia inau-
XXXVI. ditum Romanis in filios ſæuire parentẽ: vix
illum Auguſti Cęſaris auctoritas, infeſtis tã
patrum quàm filiorũ manibus eripuit. Nè
Seneca de clem. 1. c. 14. mireris, haud valet parens parricidiũ expia-
re, niſi morte parricidam puniat. Parricidæ
ſi indulgeat, pietati, ipſi ſuſpectus eſt, falſo
effinxiſſe querelã, quod parricidio peius. T.
Ariũ qui filium deprẽhẽſum in parricidio,
XXXVII. *ib. c. 15.* exilio damnauit, cauſa cognita, nemo non
ſuſpexit: quòd contentus exilio, legato.
Maſſiliæ parricidam contineret, & annua
illi præſtaret quanta præſtare integro ſo-
lebat. Hæc liberalitas effecit, vt in qua ciui-
tate numquam deeſt patronus peioribus,
nemo dubitaret, quim reus in meritò
damnaretur, non poterat. Hoc ipſo exem-
plo, eodemque loco dat Seneca quomodo
Cęſar Auguſtus ſuſpicionem purgaret,
quæ in ipſum augebatur, quia clemens
pietatem fouiſſet paternam. *Cogniturus*
de filio (ſcribit Seneca) *T. Arius, aduo-*
cauit in conſilium Cęſarem Auguſtum. Venit
in priuatos penates, aſſedit, pars alieni conſilij
fuit. Non dixit: Imo in meam domum veniat.
Quod ſi factũ eſſet, Cæſaris futura erat cogno-
tio, non patris. O grandem poteſtatem! ad
XXXVIII. patris tribunal vocatus Cæſar, cum de filio
conſulitur, conſul eſt nõ iudex, patrẽ ipſum
Cæſar veneratur, vt principem. *Audita cau-*
ſa, excuſſiſque omnibus, & his quæ adoleſcens
prò ſe dixerat, et his quibus arguebatur, petit vt
ſententiam ſuam quiſque ſcriberet, nè ea omniũ
fieret, quæ Cæſaris fuiſſet. Deinde priuſquam
aperirentur codicilli, iurauit ſe T. Arij hominis
locupletis hæreditatẽ non aditurũ. Dicet aliquis,
puſillo animo. Timuit, nè videretur locum ſpei
ſuæ aperire velle, filij damnatione. Ego contra
ſentio. Quilibet noſtrum debuiſſet aduerſus opi-
niones malignas ſatis fiduciæ habere in bona cõ-
ſciẽtia: Principes multa debẽt etiam famæ da- XXXIX.
re. Iurauit ſe non aditurum hæreditatem. Non
poterat aliter ſuam redimere famam, toties
perditam, quoties parricidam non occiſum
ſed relegatum vulgaret. *Arius quidem eodem*
die, & alterum hæredem perdidit, ſed Cæſar li-
bertatẽ ſuæ ſententiæ redemit: & poſtquam ap-
probauit gratuitam eſſe ſæueritatẽ ſuam, quod
principi ſemper curandum eſt, dixit, relegandum
quò patri videretur. Non culleum non ſerpen- XL.
tes, non carcerem decreuit: memor, non de quo
cenſeret, ſed cui in conſilio eſſet. Parricidij ſce-
lus erat in cauſa, ſed pater pro tribunali ſe-
debat. Qui cum patrio iure vocaſſet Cęſarẽ,
patria etiã pietate ſcelus expiare Cęſar du-
xit. *O dignum, quem in conſilium patres aduo-*
carent, ò dignum quem cohæredem innocentibus
liberis ſcriberent. Hæc clementia Principem de-
cet, vt quocumque venerit, manſuetiora omnia
faciat. Nemo Regi tam vilis ſit, vt illum peri-
re non ſentiat. Qualiſcumque, pars Imperij eſt.
In Magna Imperia ex minoribus petamus exẽ-
plum. Non eſt vnum imperandi genus. Impe-
rat Princeps ciuilibus ſuis, pater liberis, pręce-
ptor diſcẽtibus, tribunus, vel cẽturio militib. Nõ-
ne peſſimus pater videbitur, qui aſſiduis plagis
liberos, etiam ex leuiſſimis cauſis, compeſcet?
Immo ſi ex grauibus. Patria poteſtas in pie- XLI.
tate non in atrocitate conſiſtere debet. At
vnde eſt, quod impij filij parentum abutẽ-
tes pietate armantur in patrem? Filiorum
oculus nequam erit, quia parens bonus eſt?
Ambitio, vehementiſſima humani gene-
ris peſtis filium facit ingratum. Vt pater-
nam occupet hæreditatem.

Filius ante diem patrios inquirit in annos. *Ouid. 1. Metam.*
Viperæ poſſunt iſti aſſimilari, quæ poſt in- XLII.
tra vterum conceptos catulos, ſingulos die-
bus ſingulis parit, viginti ferè numero. Ce-
tere tarditatis impatientes, perrumpunt la-
tera occiſa parente. Tardiorem genitoris fe- *Plin. 10. c. 62.*
rentes filij ætatem, mortem accelerant; &
parricidij gladio, parentum vitale filium
incidentes, fata vel eludunt, vel adimplent
Vulturem diceret hæredipetam, & filium
qui patri fatum feſtinat, Pierius Valerianus *Pierius Valerian. lib. 28.*
quia ex cadaueribus nutriatur, vultur, & *Heredipeta.*
viuat. Inde morderet Seneca: *Si vultur es*
cadauer expecta. Huic alludit Martialis.

Cuius vulturis hoc erit cadauer.

Pro-

XLIII Prophetam autem dixit vulturem Hierosolymitanus Hesychius, & à sacrificio diuinæ literæ excludunt, vt pote figura hominis sanguinolenti, qui miserorum visceribus, & atro sanguine depascatur. Lector hic siste gradum, & quomodo parricidium excuses, cogita; si tamen possibile tanti sceleris inuenire patronum, licet peioribus numquam desit. *ibid. Pierius.*

An Parricidium possit excusari. Cap. VIIJ.

1 *Scelera semper habent patronum*
2 *Poetę magna scelera cur Dijs adscriberent?*
3 *Nero Agamemnoni similis.*
4 *Iupiter Saturnum patrem exulari iubet.*
5 *Deus Abrahamum tentat, vt filium immolet.*
6 *Indi, Caspij, Bactriani parentem fame necant, quum septuagenarium.*
7 *Casus singularis filij occidentis patrem, quia senio confectum.*
8 *Magnatum auaritia, & crudelitas ingenos.*
9 *Caroli M. pietas erga paupere.*
10 *Filius plangens patrem à se inscienter occisum.*
11 *Timoleon increpatur, quia Patrem tyrannum cum occidisset, plangebat.*
12 *Titus Arius quia parricidæ indulget, immeritò ducitur accusasse.*
13 *Parricida nequit habere defensorem.*
14 *An pro patria liceat occidere Patrem?*

I. *de Ira c. 23* VItia magno coli; nulli vitio defuisse aduocatum scripsit Seneca. Poetarũ furor fabulis humanos errores alentium, vt sceleribus ius darent, auctores illis Deos inscripsit, vt exemplo diuinitatis crimina excusaret nefaria.
II. Hinc in Venere, à Ioue voluptate concubitus delinito, noctem geminatam fuisse fabulãtur. Orestem, quia auctoribus Dijs, matrem cædit, parricidij immu-
III. nem faciunt. Neronem cum Agamemnonis assimilaret filio Iuuenalis, nocuum illum, innoxium istum sequentibus cecinit.

Par Agamemnonidæ crimen, sed causa facit rem
Satyra 8. *Dissimilem. Quippe ille Deis auctoribus vltor*
Patris erat cæsi media inter pocula, sed nec &c.

Lictoribus forsan indigebat Deus, vnde matris Carnificem filium destinaret? Amiserat fulmina Iupiter, quod crimen non nisi peiori scelere vindicaret? Nequit Iupiter omnium parens, in patrem armare filium, nec enim sua interest sacrum violari nomen; nisi per irrisionem Ethonicos insequamur apud quos, Iupiter Saturnum patrem in exilium misit, ne in mortalibus damnaret quod in diuinis ipse patrauit. *Lactan. c. 6*
Vnus, & verus Deus filios ad parricidium
IV. prouocauit numquam, neque tentauit; Tentauit Abraham immolare filium; sed
V. tentasse dicitur, licet suo vtens iure, nemini inferret iniuriam.

Parricidiũ excusare prætendis, quo colore? ea forsan egestate, qua vrgente filium vẽdit iure pater? vt iam retro barbaries vetulos patres, & senes labori inutiles vrgebant ad mortem? vt de Indis, Messagetis, Caspijs ex Herodoto refert Cęlius Rho-
dig. *Legimus siquidẽ Caspios, gẽtẽ immanem, & feram, parentes inclusos fame necare, quum iam ætatis annum septuagesimum excesserint.* VI *lib. 11 c. 18.*
Idẽ Bractriani faciunt. *Eos Onesicritus scirbit, qui iam senio morbouè confecti sunt, viuos canibus apponere, ad hoc ipsũ de industria enutritis, quosqe illarum gentium vocabulo sepulchrales vocent.* Ita quidem se excusauit Año Christi 1308: quidã ex rustica Vvãdalorũ gẽte, qui in sudore vultus sub seruitutis iugo panem excudũt quotidianum. Nobilis domina, vxor comitis de Mãsueld, filia comitis de Luchouu, cũ parẽtes inuisere con-
stituisset, iter faciẽs per Ericam Lunebur- VII
gensem, in vicino fruticeto audiuit vocem gementis, miserabiliterque precãtis: missoque vno ac altero ex familia iubet contemplari quid esset: nec demorata reditum, cũ

moram facerent, ipsa aditura iussit aduerti currũ. Conspexit senem annis iam pressũ, labori inutilem, ligatis manibus eiulantẽ, orare vt vitę eius parceretur. Iuxta vidit virum scrobem effodere: quem interpellans rogat quid moliatur. Ille nihil ratus illicitum, plane confitetur, patrẽ suum iam labori defunctum, & inutilem, quique panẽ suum quærere nõ possit, sepeliturum. Illa impium redarguit, quod parenti nõ parceret. Non times (inquit) improbe Deum, cuius est mãdatũ de honorandis parẽtibus, & de nemine occidẽdo, minimè vero patre? Ad hæc ille suspiciens. Nõ possum (inquit) ò domina auferre panem paruulis, quos multos alo domi, & dare inutili seni: vtrisque autẽ enutriendis non sufficio. Quid faciam? Tum ingemiscẽs domina respexit in suos, dixitque: Videtis, quæ sit horum pauperum cõditio, quibus nemo impẽdit misericordiã, sed magis emungũtur ad sanguinẽ. Illa prolata aliquot argẽtea, dedit filio, vt patri vitam permitteret. Pollicetur ille, quoad duraret pecunia patri prospecturũ. Oh potens paupertas! macie adeò extabescet pater, vt ipsũ neu tiquã cognoscat filius? Si vnde alere deficit, neque occidas, habes. Egestas ipsa sit parricida; manus, quæ compactæ, vt panem porrigerent, lapides dabunt? Ale liberos, cum vtrisque non sufficis; & naturę redde parẽtem, quæ de manu tua haud requiret, si non des, quod non habes, sed ab Epulonibus illis, qui tot inopes fame mori patientes, nec micas permittunt, quæ cadunt de mensa: Tantas calamitates in Orbe nemo percipit corde: & si aliquis ignoscit, nemo succurrit. Vbi Carolus Magnus, qui & in extranea regna ad pauperes subleuandos mitteret aurũ? Veniet Domini dies, ò Magnates, quãdo villicationis vestrę rationẽ dabitis, cur tot captiui in cõmerciũ deducti, nec redempti, ab hoste fuerint occisi. Lazari in postibus domorum fame absumpti! Iudicium attẽdite quod dilatũ, non ablatum.

Krant.

lib. 7. suæ Vuandaliæ c. 48.

VIII.

IX.

Quid restat vnde excusetis? casu occidi, qui cum præter hominum opinionẽ, acciderit, mihi non imputandus. Ego Iulij Mansueti filius, cum ex Hispania, Rapaci legioni adderetur, impubes relictus sum domi. Mox adultus, inter septimanos à Gabba conscriptus oblatum forte patrem, vulnere straui hunc dum semianimem exarmarem cognoui; tentaui lacrymis remittere sanguinem, cum non possem, expirauit. Piati patris Manes me forsan vt parricidam auersabimini? facinus publicum est: inter ciuilia arma, eam teneo partem, quę est obsequij. Meum parère; Imperatoris, quæ facienda sunt, cogitare. *Tacit. Hist. 3. c. 25.*

Lacrymas tua fili, damno. Patrem plangis vel inimicũ? Si hostem? nefas: ex planctu argueris plus patrem, quàm patriam diligere, & hoc proditoris, non ciuis est. Timoleon Timophrontem fratrem suum, qui tyrannidem moliebatur, occiderat: cuius facti cum postea Timoleontem peniteret, & idcirco se à publicis negotijs subduceret, à Teleclide increpatus *si decertaueris* (inquit) *præclarè; tyrannum te occidisse arbitrabimur, sin minus, fratrem*. Si patrem plangis; occidisti patrem, non inimicum; casu non genuit, cur casu occidisti? casus minime parricidium tollit, quo patriæ filius erga patriæ hostem supremo es functus officio. Quod si dicas in ciuili bello aberrare iustitiam, in iustitiam redarguèris pugnasse, vnde vel patris, vel patriæ parricida esto. Titius Arius, quia Cæsaris Augusti consilio filium in parricidio deprehensum relegauit, nec culeum, & serpentes decreuit, criminosior factus est ipso parricida, Romano suspicante populo, quin reus merito damnatus esset. Neque Augusti iuramentum innocentiam purgauit, sed rerum crescente fama, Arium & Cæsarem reos duxit temerarium, dicaxque vulgus. Cadat igitur parricidium sine patrono; quem non excusat sententia Cæsaris, neque excusabunt Oratoris verba. Qualis lingua perorabit, obstrepente sanguine patris, qui in vulneribus multiplicato ore clamat de terra: sed rumor ad Cęlum ascendit, vt Deus ipse impossibile credens scelus, velit descendere in terram, vt sciat, & cognoscat. *Descendam, & videbo* (quasi non cognosceret, & videret) ait Dominus Omnipotens. Parricidiũ itaque cũ nulla prorsus excuset causa; libenter ipsum derelinquo, & cum Papiniano fateor, Parricidium facilius perpetrari, quàm defendi. Causa si quæ esset,

XI.

Plutar.

XII.

XIII.

esset, Patria esset: cuius gratia Demetria Græca filium in bello fugientem necauit. Huc fortis illa Spartana.

Plus pariet mihi ventre manus, faciat ista parentem;

Quæ mihi, quæ patriæ non peritura parit.

Eristhenes quia malè in hostem pugnasset, inedia sublatus à matre docuit, indignum vita, qui Reipublicæ familiam præfert. Hinc mater Cleomenis mandauit filio pacem conficere etiam cum morte matris, quæ vetus inutilis iam cecidisset. Iustinus lib. 16. Quæstionem absoluat fortissimus ille Aulus Fuluius, quum filium occidit sequacem Catilinæ; exclamans. *Te patriæ genui, non Catilinæ.*

Parricidium quomodo probetur? Cap. IX.

1 *Quilibet homo liber creditur, nec obligatus.*
2 *Probationes parricidij luce meridiana sint clariores. 8.*
3 *Parricidiũ nõ creditur etiã si videatur. 5. 7.*
4 *Agrippina, & Nero mutuo parricid. petiti.*
6 *Dijs ipsis parricidium prædicẽtibus nõ creditur. 10.*
9 *Parricidium facilius pa... ...ur, quam excusetur.*
11 *Sola parricidæ c...f...ione parricidium probatur.* [illegible]
12 *Parricidium à conscientia parricidæ proditur. 14.*
15 *Nero parricidio agitatus, cecidisset, ni Seneca excusasset.*
16 *Seneca parricidium excusans, à parricida interimitur.*
17 *Parricida furijs agitatur.*
18 *Parricidã bruta, homine deficiẽte, accusant.*
20 *Parricida semetipsum prodit.*
21 *Parricidæ qui infeliciter interière.*
22 *Parricidij indicia.*

QVemlibet innocentem credimus, etiam in leuissimis, quibus septies in die ipsemet iustus luitur, natura voluit, qua omnes creduntur liberi, nisi probentur serui. Inde
II. probationes luce meridiana clariores esse debere, proloquium est, quod inter Iuristarũ cancellos quotidie decantatur. Quid dicam de Parricidio, si leuiora crimina difficulter? ostendit meridiana lux? dicam tam dificillime parricidiũ probari, vt pater ipse sub par-
III. ricidæ manibus cadens, non adhuc credat. Experta Agrippina Neronis sæuitiã, solũ insidiarum credidit remediũ, si non intelli-
IV. gerentur. Pereundum Neroni, & ad inuicẽ Agrippinæ, nisi præueniretur: Burrhi, & Senecæ sententia fuit. Præcucurrit Nero, vel præcucurrère Seneca, & Burrhus, nam ille pauore exanimis cũ ictu leui fauciã euasisse sentiret, impietatẽ exarmauit, & ni obstitisset illi, cecidisset iste. Renouatur parricidiũ, & sũma sceleris Aniceto mãdatur, Cubiculũ ingredientẽ (vbi Ancillarũ vna erat, quæ statim dominam deseruit) cũ Anicetũ satellitibus stipatum videret; repentinos strepitus, indicia omnia suspicata extremi mali, ita fatur. *Si ad visendũ venisset, refotam nuntiaret: sin facinus patraturus, nihil se de filio credere, non imperatũ parricidiũ.* Nihil de filio V. Tacit. c. 8. An. 4.
credis Agrippina? modo modo vulnere sau- VI.
cia contis, & remis cecidisses cõfossa; ni imprudens Aceronia *se Agrippinam esse, & vt mat. i principis subueniretur,* clamasset, quam quia principis creditam interimère matrẽ, & nunc non suspicaris de filio? non suspicor equidem, etsi vulneribus obruar. Non suspicarer, si Dij ipsi accusarent Neronem. Vos Chaldęi in testes voco, cum super Nerone consulerem; reponentiq. Oracula, *fore vt imperaret, matremque occideret,* replicaui contemnens: *me occidat, dum regnet.* Dum filium vteri mei recordor, nequaquam parricidam timeo. Quod si conuincatur, vinciatur venter, nõ Nero, quia ferã ediderit, & non hominem. Spurium dixere Persæ VII.
eum, qui patrẽ occidisset, haud enim possibile in vno iungi filium, & parricidam. At Neronem si ventris mei partum fateor, maticidam nego. Qui Neronem vult matricidam, matricidij rationem reddere cogitur, quod in minimis noxis, & in his leuioribus peccatis, quæ magis crebra, & iã propè quotidiana sunt, maximè, & primũ quæritur, quæ causa maleficij fuerit. Non

temerè creditur parricidium, neque leui cõ-
VIII. iectura res penditur; neque incertus teſtis
auditur, neque accuſatoris ingenio res iudi-
catur: cum multa ãtea commiſſa maleficia,
tũ vita hominis perditiſſima; tum ſingula-
ris audacia oſtẽdatur, neceſſe eſt, neque au-
dacia ſolũ, ſed ſummus furor, atque amẽtia.
Hęc cum ſint omnia, tamẽ extent, oportet,
expreſſa ſceleris veſtigia, vbi, qua ratione,
per quos, quo tempore maleficiũ ſit admiſ-
ſum. Quæ, niſi multa, & manifeſta ſint, pro-
Cicero orat. prò Sex. Roſcio Am. fecto res tam ſceleſta, tam atrox, tã nefaria
credi nõ poteſt. Magna eſt enim vis huma-
nitatis: multum vale cõmunio ſanguinis:
reclamitat iſtiuſmodi ſuſpicionibus ipſa na-
tura: portentum, atque monſtrũ certiſſimũ
eſt, eſſe aliquem humana ſpetie, & figura,
qui tantum immanitate beſtias viceris, vt
propter quos hanc ſuauiſſimã lucem aſpe-
xerit, eos indigniſſimè luce priuarit; cum
etiã feras inter ſeſe partus, atque educatio,
& natura ipſa conciliet. Baſſianus Cæſar cũ
magna laboraret inuidia, quia fratrem oc-
cidendum curaſſet, ac Papiniano prętorij
præfecto, ob eximiam Iuriſprudentiã ſum-
mæ apud Romanos authoritatis negotium
dediſſet, vt hoc facinus apud Senatum de-
fenderet: reſpondit Papinianus. Multò fa-
cilius eſt parricidium perpetrare, quam de-
IX. Eraſ. Rot. l. 8. Apoph. fendere. Dicerem ego: Multo facilius eſt
parricidium defendere, quam patrare. Pa-
tratur repugnante natura, fauente defendi-
tur, dum patratur, impoſſibile fit poſſibile;
quod impoſſibile oſtẽdere facile duco. Fa-
ctum non creditur, agendum deſperatur;
Dijs ipſis minime fides datur accuſantibus.
X. Quid igitur, ius ſceleri datum canam? &
parricidijs aperiam poſtes, crimina diſſi-
mulando? abſit. Maiora crimina, maxima
probatione eluceãt, opus eſt: quæ in parrici-
dio vna eſt: delinquẽtis cõfeſſio. Ex ore tuo
te iudico, cũ poterit redarguere iudex, dam-
XI. nabit; alioquin, abſoluet. Sed quis (dices tu)
reuelabit turpitudinẽ ſuam? ſeipſum prode-
XII. re nemo tenetur? Mala conſciẽtia, quę ſce-
leſtum inceſsãter agitat, prodet. Lotharius
noſter imperator, poſt facinus cõmiſſum in
Ludouicum furijs agitatus, nõ quieuit, do-
nec in tunicam mutata purpura, in clau-
ſtris expiaret, quod patrarat in regno. Vi-
detis quos nobis poetæ tradiderunt patris
vlciſcendi cauſa, ſupplicium de matre ſum- Cicero prò Sex. Roſcio.
pſiſſe, cum præſertim deorum immortaliũ
iuſſis, atque oraculis, id feciſſe dicantur; ta-
men vt eos agitent furiæ, neq; conſiſtere vſ-
quam patiantur, quod nè pij quidem ſine
ſcelere eſſe potuerunt. Sic ſe res habet, iudi-
ces; magnam vim, magnam neceſſitatem,
magnã poſſidet religionẽ paternus, mater-
nuſque ſanguis, ex quo ſi quę macula cõce-
pta eſt, nõ modo elui non poteſt, verum vſ-
que eo permanat ad animũ, vt ſummus fu-
ror atque amẽtia conſequatur. Nolite enim
putare, quemadmodũ in fabulis ſępenume-
ro videtis, eos, qui aliquid impiè ſceleratéq;
commiſerint, agitari, & perterreri furiarum
tedis ardẽtibus. Sua quemque fraus, & ſuus
terror maxime vexat: ſuum quẽque ſcelus
agitat, amentiaque afficit: ſuæ malæ cogita-
tiones, conſcientięque animi terrent. Hæ
ſunt impijs aſſidue domeſticæque furię, quę
dies, noctéſque parentum pœnas à ſcelera-
tiſſimis repetunt filijs. Hęc magnitudo ma- XIII.
leficij facit, vt, niſi manifeſtum parrici-
diũ proferatur, non ſit credibile. Nero, per-
fecto demum ſcelere, magnitudinem eius
intellexit. *Reliquo noctis* (ſcribit Tacitus) XIV.
modo per ſilentium defixus, ſæpiùs pauore exur- Tacit. Ann. 14. c. 10.
gens, & mentis inops lucem opperiebatur,
tamquam exitium allaturum, & niſi Burrhi, XV.
& Senecæ adulatio firmaſſet, parricidium
excuſando, quod diſcrimen improuiſum,
& matris facinus euaſiſſet, pauore, vel
violentia popularium cecidiſſet. Sed diui-
na vindicta à Nerone Burrhus, & Seneca Gruter. in vita Senecæ.
interempti, quòd matricidium excuſaſ- XVI.
ſent Neronis, fama credit. Iupiter inſpicit
illos, qui colunt iura parentum (aiebat Or-
pheus) Et qui negligunt præ animi impu- apud Stobæum ſerm. 77.
dentia. Ac illis quidem benignus, & mitis
bona largitur: His verò infenſus indigna-
tur *per furias*. *Sunt enim vehementes in terra* XVII.
parentum furiæ. Titium Cloelium Tarraci-
nenſem, cum cœnatus cubitum in idem cõ-
claue cum duobus adoleſcentulis filijs iſſet,
inuentum eſſe mane iugulatum, cum neq;
ſeruus, neque liber ibi pernoctaret, in quem
caderet ſuſcipio, duos adoleſcentes præter,
qui ne sẽſiſſe quidem aſſerebãt. Sed quia nõ
ſensère, tamquam ſuſpecti, & merito delati
ſunt. Neutrum ſenſiſſe ſuſpicioſum ſanè,
quis potuit, vel auſus eſt ſe in id conclaue
commit-

committere, eo potissimum tempore, cum ibi duo essent adolescentes filij, qui & sentire, & defendere facile posset? erat porrò nemo (cõcludit Cicero) in quẽ ea suspicio cõueniret. *Tamen cum planum esset iudicibus factum, aperto ostio dormiẽtes eos repertos esse, iudicio absoluti adolescentes, & suspicione omni liberati sunt. Nemo enim putabat quemquam esse, qui cum omnia diuina, atque humana iura scelere nefario polluisset, somnum statim capere*
XVIIJ. *potuisset: propterea quod, qui tantum facinus cõmiserunt, nõ modo sine cura quiescere sed ne spirare quidem sine metu possunt.* Natura ipsa accusatrix parricidam propalat, & si verum quod nil occultum, quin reueletur; veris-
XIX. simum, hominum deficientia, bruta in auxilium à natura vocari, vt palam faciant.
De fera Numinis vindicta. Bessus, Plutarco teste necauerat patrem, quod cum diu clam fuisset, postea temporis ad hospites quosdam cum iuisset cœna-
XX. tum, nidum quẽdam hirundinum hasta incussa deiecit, pullosque interfecit. Cumque ij, qui aderant, quærerent (vt fieri ad solet) quanam re impulsus rem tam insolẽtẽ egisset, Nõ (inquit) auditis hirundines falso de me vociferari, & testari me patris mei esse interfectorẽ? Re ad magistratũ delata, ac facinore deprehẽso, Bessus supplicia pepẽdit.

Indè videmus, quod licet à magistratu non abripiantur parricidæ ad suppliciũ, occulta tamen vindicta Dei scelus commissũ luit. Selymus eodem in loco, quo patrem fratrẽque fugientes trucidauit, interficitur. Adol- XXI.
phus dux Geldriæ, qui patrẽ asperrime tractauerat, trucidatur. *Comin. lib. 3.* Chramnus Clothario patri Regi Franciæ bellum mouet, vincitur Chramnus, & igne consumitur. *Gregor. Turon. 4. cap. 16. & 20.* Lotharius, cuius dedecore de parricidio factus est sermo, à die iniuriæ in patrẽ illatæ, haud ãplius respirauit, nisi cum expirauit; Si hęc malefi- XXII.
cij magnitudo nõ creditur, nisi penè manifestum parricidiũ proferatur, qualis presũptio, qualia signa erũt veritatis indicia? Turpis adolescẽtia (respondet Cicero) vita omnibus inquinata flagitijs, cum probro, & dedecore sumptus effusi, audacia prorupta, temeritas, quæ ab insania non lõge distet, Parentis odium, paternæ animaduersionis metus, amici improbi, serui cõscij, tempus idoneum, locus opportunè captus ad eam rem: penè dicã, respersas manus sanguine paterno iudices videant, oportet, si tantũ facinus, tã immane, tã acerbũ credituri sint. *Pro Sex. Rosc. Amer.* Et si quo minus credibile est, nisi ostẽdatur, eo magis est vindicandum, si cõuincatur. Probatũ tãdem, qua pęna punietur? sequẽs caput dabit.

CAPVT DECIMVM.

De Pœna Parricidij.

1 *Parricidij non est condigna pœna.*
2 *Parricidij pœna culeus est cum cane, gallo vipera, simia. 13. 15. 25.*
3 *Publiolus Malleolus primus parricida apud Romanos.*
Quomodo portarentur ad mare.
Parricidij pœna multoties mutata.
5 *Parricidij pœna apud Aegyptios, apud Macedones. 6. apud Lusitanos. 7.*
8 *Parricidij pœna à Tarquinio indicta.*
9 *Parentum ac Deorum violatio eadem est.*
10 *Culeus quid sit?*
11 *Virgæ sanguineæ quid?*
12 *Lupini cur darentur parricidę?*
13 *Soleæ ligneæ cur inducerentur?*
16 *Canes obscœni, & immundi.*
17 *Canem immolare nefas.*
18 *Sacerdos non poterat habere canem.*
19 *Mali Genij.*
20 *Canis omnium fidelissimus.*
21 *Parricidæ canibus dandi.*
23 *Canis crudelis, & sæuus est.*
24 *Canem portare infamia erat.*
25 *Cur cum Gallo insuatur, parricida?*
26 *Gallus in parentes sæuit.*
27 *Vipera an parricida sit? 29.*
28 *Vipera homini terror est.*
30 *Vipera rodit caput masculo, cum coit.*
31 *Simia præ amore occidit partum.*
32 *Parricida simia est.*
33 *Parricidas terra respuit.*

I. Licèt parricidio, in quo omnia complexa sunt scelera, condigna pęna accomodari haud possit, ingrauescentibus tamen, in diem parricidijs pęnam coacti statuere maiores, vt quos natura ipsa retinere in officio non valet, pęnę magnitudine sũmo arceãtur maleficio. Et si Modestino credimus: Pęna parricidij more maiorum hęc instituta est: vt parricida virgis sãguineis verberetur, deinde culeo insuatur cũ cane, gallo gallinaceo, & vipera, & simia, deinde in profũdũ mare culeus iactetur. Quod verũ si mare proximũ sit, alioquin bestijs obijciatur. Tali pęna primùm Publicus Malleolus, matre interẽpta interfectus est. Super plaustrũ, cui atri iunguntur boues, cũ impijs animalibus impios homines culeo insutos ad mare deportari ex Cuiacio refert Arnisæus.

Cicero prò Sex. Rosc. ciol 9 ff. ad l. Pomp. de Parricid.

II.

III. Heinn ogus Arnisæus de patre, & viberis c. 5.

More Maiorum instituta dicitur Parricidij pæna à Martiano in citata lege, licet Cicero de culeo tantum mentionem habeat; *Insui voluerunt in culeum viuos, atque ita in flumen deijci*. Forsam qui hæsitantes Romani, an incerto iure potiùs, quã lata lege, parricidiũ insequerentur, mutabatur cum tempore, pæna. Cornelius Sylla de parricidio quæstiones dedit, sed qua pœna puniret, nõ legitur. Pæna legis Corneliæ de sicarijs creditur argumento legis *l. 1. ff. ad l. Põp. de parricid.* Hadrianus deficiẽte aqua ad bestias parricidas damnauit. Cõstãtinus verò antiquam reuocat pænam. *Si quis(inquit) parentis, aut filij, &c. fata properauerit: siue clam, siue palam id enisus fuerit, pœna parricidij puniatur: & neque gladio, neque ignibus, neque vlli alij pœnæ subiucietur, sed insutus culeo cum cane, & gallo gallinaceo, & vipera, & simia, & inter eas ferales angustias comprehensus, serpentium contubernijs misceatur: &c. vt regionis qualitas tulerit, vel in vicinum mare vel in amnem proijciatur: vt omni elementorum vsu viuus carère incipiat, & ei Cælum superstiti, terra mortuo auferatur.* Huius legis libet principaliora verba explanare.

orat. prò Sex. Roscio

IV. l. 2. ff. 32 de orig. iuris.

l. 1. ff. ad l. Pomp. de parr. l. pæna 9 ff. eod. l. vnica C. de ijs qui par vel lib. occid.

Pœna parricidij puniatur: et neque gladio, neque ignibus, neque vlli alij pænę subijciatur. vt

V. Apud Ægyptios, qui singula parricidarũ mẽbra acutis calamis impetebant, mox minutissimis ictibus consauciatos, super spinarũ aceruos cõburebãt. Macedones saxis obruebant. Lusitani finibus eiectos parricidas saxis opprimebant. Romani culeo insuebãt. Quod supplicium à Tarquino Rege primũ excogitatũ videtur, qui M. Tullium duumuirum, quia libros secreta sacrorũ cõtinentes, custodięque suæ cõmissos, Petronio Sabino corruptus rescribendũ dedisset, culeo insutum, in mare abijci iussit. Idque supplicij genus multo post parricidis lege irrogatũ est. *Iustissimè quidem: quia pari vindicta parentum, ac deorum violatio expianda est*.

Alex. ab Alex. 3 Genial. c. 5. Diodor. Sicul. 1. c. 6.

VI. Alex. lib. 2. c. 5.

VII.

VIII.

Valer. Max. 1. c. 1

IX. *Sed insutus culeo.* Culeus hoc loco saccum

X. coriaceum, vel lineum significat: ab occulẽdo idest claudendo, sic dictũ, quo ad frumẽtum, vinumque ferendũ, multis vtantur in partibus: Vsurpatur etiã à I.C. culei nomen pro grãdi quodã vase viginti ãphoras scripsit Plinius, vel vrnas quadraginta, dixit Columella continente. Vnde Priscianus Grammaticus.

Plin. 14. c. 4. lib. 33.

Est & bis decies, quę conficit amphora nostra
Culeus ac nulla est maior mensura liquoris.

Ex corio saccum hic credo, non enim verificaretur in vase, quod *insueretur*.

Cur autem culeo insueretur parricida, hisque animalibus potius quàm alijs introclusis, inquirere duco. Sanguineis virgis cæ- XI.
debatur priùs antiquitùs parricida; quam tamen exacerbationem sustulit Constantinus Sanguineæ istæ virgæ, siue sanguineum flagellum, vt vocat, sunt rami cuiusdam arboris, cui *sanguinea* nomen est à corticis sanguineo colore, teste Plinio. Priusquam tamen fustigaretur, ductus in carcerem, dum parabatur culeus, os folliculo lupino obuoluebatur, soleæ ligneæ pedibus inducebantur, vti ex antiquissima lege refert Sigonius. Lupina folia apponebantur propter amaritudinem, quam lupinus habet, leguminum omnium amarissimus. Soleæ ligneæ inducebantur, vt ipsi viuenti terra omnium mater deficeret, & meritò: cum & ipsi paterni amoris, & obligationis excidisset memoria.

Virgi. Aeneid. lib. 8. lib. 16. c. 18 & 37. lib. 19. c. 10. lib. 24. c. 10.

XII. lib. 2. c. 31. de iudicijs.

XIII. Plin. li. 18. c. 14.

Culeo postea insuebatur. O singularem Romanorum sapiẽtiam, exclamat Cicero. XIV.
Nõne videntur hunc hominem ex rerum natura sustu-

Orat. prò Sex. Roscio *sustulisse, et eripuisse, cui repentè Cælum, Solem, aquam, terramque ademerunt? vt qui eum necasset, vnde ipse natus esset, careret ijs rebus omnibus, ex quibus omnia nata esse dicuntur. Noluerunt feris corpus obijcere, ne bestijs quoque, quæ tantum scelus attigissent, immanioribus vteremur: non sic nudos in flumen deijcere, ne, cum delati essent in mare, ipsum polluerent, quo cætera, quæ violata sunt, expiari putantur. Denique nihil tàm vile, neque tàm vulgare est, cuius partem vllam reliquerint. Etenim, quid tàm est commune, quàm spiritus viuis? terra mortuis? mare fluctuantibus? littus eiectis? ita viuunt dum possunt, vt ducere animam de Cælo queant, ita moriuntur, vt eorum ossa terram non tangant: ita iactantur fluctibus, vt numquam alluantur: ita postremo eijciuntur, vt ne ad saxa quidem mortui conquiescant.* Idem voluit Ouidius,

Dij te summoueant, ò nostri infamia sed
1. Metamor. *Orbe suo, tellusque tibi, potusque negetur.*

Cum cane cur? vt ipse sceleratum exprobret hominem, & immundum, qui patrem interemerit. Canes enim apud Poetam Latinum obscæni sunt, & immundi.

XV.

XVI. 1 Georg.

Tempore quamquam illo tellus quoque, et æquora Ponti
Obscænique canes, importunæque volucres Signa dabant.

Sic Q. Horatius cum ait.

Vixisset canis immundus, vel amica lutosas.

Ideo asylis, & sacrosanctis sacrificijs canem prohibebant antiqui, & nulli Cælitum immolabant. Romani cum mense Februario canē litarent, sacerdoti supremi, ac purissimi numinis familiæ suæ canem, aut aliquid cum eo rei habere nefas statuerunt. Vel insuère canem, quia canes prò infernalibus furijs plerumque accipiuntur, quibus agitari parricidas veteres existimabant. Inde sectatores Chrysippi quosdam malos genios oberrare dicunt, quibus, loco carnificum Dij vtantur in puniendis flagitiosis, & impijs hominibus: ita Lares genios, quosdam esse diros, ac furiarum naturę affines ad puniendum factos, qui in vitas, & familias hominum inspiciant. Itaque canum exuuijs vestiri, & canem eis adsidere vt callidis scrutari, atque vlcisci malorum facinora. Hactenus vel insuère canem, quia omnium fidelissimus homini canis est. Idcirco ad arguendam parricidæ infidelitatem, cautum est, vt canis cum parricida insueretur in culeo: vt cani fidelitati opposita hominis elucesceret infidelitas. Insuère canem, vt rabida percitus fame, parricidæ pasceretur cadauere: quapropter inhumatos parricidas canibus deuorandos commisère Insuère canem, vt ab eo animali, natura pugnaci, & aduersus ignotos cum primis feroci, crudelique grauiùs infestaretur, & per momenta dilaniaretur. Eademque ratione gallus gallinaceus cum serpente vipera additus est: quo hæc inter se animalia natura inimicissima, sine intermissione pugnando, parricidam grauius affligant. Insuère canem, vt crudelitatis, & sæuitiæ figura, qui etsi inter homines educatus, ab humana non abstinet carne, sed sanguinis lingendi auidissimus sæpissime, & vbique mingit. Hinc est quod ad exprobrandam personam profanam, crudelem, vilem, canis nomen vsurpatur. Grandis infamiæ olim indicium fuit, si canem, vel circa castra, vel ad alium locum reus portare in humeris damnaretur: vt Rittersusius canit.

XVII.

XVIII. Plutar. in problem.

XIX.

XX. Plin. 8. c. 40.

XXI. Baldus l. 1. C. de his qui parri. occid.

XXII. Plin. 8. c. 40 Plutar in problem.

XXIII.

Bened. Arias Mon. lib. de arcano sermone. XXIV.

Quippe vetus mos est, uti si quis Rege remoto,
Sanguine, vel flamma, vel seditionis aperta
Turbine seù crebris regnum vexare rapinis.
Audeat: ante graue quam fuso sanguine pœnam
Excipiat, si liber erit, de more vetusto,
Impositum scapulis ad contigui comitatus
Cogatur per rura canem confinia ferre:
Sin alius sellam cuius dispendia pœnæ
Ille Palatinæ custos celeberrimus aulæ
Non potuit vitare comes cunctisque vidēdus
Portauit scapulis passus plus mille latrātem
Hanc quoque tùnc alij simili prò crimine pœnam
Sustinuere decem comites totidemq; coacti
Fœda tulere canes, generoso pondera coltos
Et gallo gallinaceo.

apud Philippū Carteratium to. 3. Hor sub cisiuar c. 96.

Non quia pugnax sit, & viperæ maximè infestus, ac inimicus: indequè fiat, vt animalibus cōtrarijs iunctus, atrocior excitetur pugna, eaque parricida grauius conturbetur, & affligatur. Naturalis enim hæc inimicitia inter gallum, & viperam potius diminuit, quàm augeat dolorem cōdemnati: quia si concordes forent, XXV.

in

in eum ambo irruerent, morſuque crucia-
rent. Gallum iunctum credit Decianus,
vt cantu cruciatum euigilare faciat, nec
quieſcere permittat. Vel vt cantu interclu-
ſo audito à nauibus prętereuntibus, quili-
lib 9 prax. crimin. c. 16. n. 11. bet inuitetur ad conſpiciendum atrociſſi-
mum ſcelerati parricidæ ſupplicium. Gal-
lum inſuère, quia cum gallus non ſolum
matrem ſaliat: ſed patrem etiam immani-
XXVI. ter inceſſet; Sapientiſſimi Legiſlatores vnà
cum vipera, ſimia, cane, in parricidæ cu-
leum inſuendum duxère gallum, vt eiuſ-
dem criminis rei, eodem ſimul afficerentur
ſupplicio, & pœnas luerent pares: Inobe-
Vliſſes Aldourãd. lib 14 Ornithologia c. 1. dientem enim filium declinare pœnas non
permittit humanitas. *Vbi eſt illa naturæ vis*
(Theodoricus Rex conqueritur) *quæ am-*
XXXIV. *plexu copulæ deſtinatur ad poſteros? Ferarum*
apud Caſſiod. Variar. 2. ep. 14. *catuli ſequuntur parentes: à ceſpite ſuo virgulta*
non diſcrepant: propago vitis propriæ ſeruit ori-
gini, & diſcrepat homo à ſuo fuſus initio. Quid
dicamus illa beneficia, quæ vel extraneam poſ-
ſunt obligare perſonam? nutriuntur à paruu-
lis, ipſis laboratur, ipſis diuitiæ conquiruntur:
& cum ſibi vnuſquiſque credat abundare,
quod poſſidet, cum à patribus adhuc quæritur
prò altera potius ętate, peccatur. Proh dolor,
non merebimus eorum affectum, prò quibus ſu-
bire non recuſamus exitium: Maria ipſa ſæuis
tempeſtatibus excitata, genitoris cura non re-
fugit: ut peregrinis mercibus acquirat, quod
propriæ ſoboli derelinquat. Aues ipſæ, qua-
rum vita ſemper in eſcis eſt, natura ſua extra-
nea ſorde non maculant. Ciconia redeuntis
anni iugiter nunciatrix, eijciens triſtitiam bie-
mis, letitiam verris temporis introducens, ma-
gnum pietatis tradit exemplum: nam cum pa-
rentes eorum pennas, ſenio coquente, laxauerint,
nec ad proprios cibos quærendos idonei potue-
rint iaueniri, plumis ſuis genitorum membra
frigida refouentes, eſcis corpora laſſa reficiunt:
& donec in priſtinum vigorem, alis grandęua
XXXV. *redierit, pia viciſſitudine iuuenes reddunt, quod*
à parentibus paruuli ſuſceperunt. Et ideo non
immeritò longa vita ſeruantur, qui pietatis offi-
cia non relinquunt. Perdicibus etiam mos eſt,
oua perdita, per alterius matris damna ſarci-
re, ut adoptione alienæ ſobolis, incommoda ſue
reparent orbitatis, ſed mox, ut nati fiduciam
habere cæperint, ambulandi, ad campos exeunt
cum nutrice: qui vt fuerint materna voce com-
moniti, ouorum ſuorum potius genitricem pe-
tunt, quamuis ab alijs furtiuis fætibus edu-
centur. Quid ergo homines facere debebunt,
quando, & hanc pietatem, auibus ineſſe co-
gnoſcunt? Romulum itaque qui facti ſui acerbi-
tate pollutus, nomen fœdat Romanum, ad ve-
ſtrum facite venire iudicium: & ſi eum patri
ſuo Martino manus inieciſſe conſtiterit, proti- XXXVI.
nus legitimam ſentiat vltionem. Quia ideo ele-
gimus mores veſtros, quia crudelibus parcere
non poteſtis. Quando genus pietatis eſt, in il-
los diſtringere, qui contra naturæ ordinem ſce-
leratis ſe docentur actionibus miſcuiſſe.

Et vipera. Viperinum ſerpentem in cu-
leo inſui, non quia parricidam, qui parentē
necando, in lucem veniat, ſed quia Gallo XXVII.
Gallinaceo inimiciſſima ſit, vt ſupra nota- Piccbard. Inſtit. 4. tit. 8 de pub. Iud. §. alia deinde c.
ui, voluere multi. Vnde non vulgaris Poeta.
Vipera nam Gallis ſemper acerba fuit.
Volunt alij viperam inſui, quia & homini XXVIII.
maximum ſemper incutiat terrorem, & Decianus l. 9. c. 16.
beſtijs ferocioribus, iuxta illud Horatij *ca-*
ne peius, & angue. Sic Virgil. lib. 1. ſer. ep. 18.
Frigidus, ò pueri fugite hinc, latet anguis in
herba. Eclog. 3.

Verius tamen inſutam à maioribus vi- XXIX.
peram ea ratione, quia & ipſa ſimili ſit ir- Plin. 10. c. 62. Cælius Rodig. c. 13.
retita ſcelere, parentiſque exeſo vtero, pro-
rumpat in lucem, propter rerum viciſſitu-
dinem, cuius argumentum rerum natura
nobis obieciſſe videtur in vipera. Quæ
mirabili ratione, talionem rependere XXX.
agnoſcitur, cum exeſo parentis vtero, fœ-
tus prorumpit, in matrem iuſtiſſima pœna,
ſi verum quod coeuntis maris præ dulcedi-
ne fœmina caput prærodere, narratur. *Quo* XXXI.
nomine quorundam coniectatio eſt, antiquarum
legum ſcito parricidis id irrogari ſuppli-
cium, vt culeo inſuti cum vipera præfocen-
tur.

Et ſimia, non ea ratione, quia catulos
ſuos, aliquando occidere ſoleat, hoc enim Plin. 8. c. 54.
præ nimio accidit amore, quum replicatis
amplexibus ſuffocat partum, ſed vt parri-
cida exprobretur, qui tam immani ſcelere XXXII.
genitores violauit, hominem non eſſe, ſed
efferam quandam belluam, hominis dun-
taxat figuram habentem. Vnde de parrici-
da, & matricida Nerone Iuuenalis canit.

Libera

Satir.8. *Libera si dentur populo suffragia, quis tam*
Perditus; vt dubitet Senecā præferre Neroni.
Cuius supplicio, non debuit vna parari
Simia, nec serpens vnus, nec culeus vnus.

Hisce inter se inimicissimis animalibus, simia canis timore perterrita, simia gallinaceum fugante gallum, viperam gallo, quæ fugere impotens, ipsius delinquentis corpus ingreditur, qui meritò per momenta dilaniatur.

De Parricidio hæc sufficiant, quæ cum semper sint pauca vtinam cum Solone, mihi pro lege stetisset silentium. Tacuere Romulus, & Solon, vel nè parricidium lege vulgarent; vel quia sceleri condignam pœnam nescirent. Mendis nostris parce lector, in horrendis parricidij tenebris quis non errabit? Discite filij obedire parentibus. Et si vestrum aliquis (quod absit) pollutas teneret manus humilitate luat. Viuens renuis? facies etiam sepultus. Experientia testatur parricidas ab ipsis euomeri sepulchris, nec intra viscera humi receptos, priusquam parens baculo sacrilegas XXXIII purgaret manus.

LIBER QVARTVS

LVDOVICVS IJ.

Occidentis Imper. IV.

1 *Fulmē de Cælo in plumis cadēs pietatis est hieroglyphicum.*
2 *Turris equata solo pressæ superbiæ symbolū*
3 *Adolescētes citharizantes rigori præferūt pietatem.*
4 *M. Antonij Moles Cæsaris Plouení: Micylli carmina pro Ludouico. II.*
5 *Ludouici II. pietas, effigies, hieroglyphicum in Roman. ducit, Drogone suadente Archiep.* 33. 6.
7 *Bononiam capit.* 39. 7. *eius consiliarij fulmine percussi.* 40. 8. 9. *Obuians Sergius Pontifex sola cruce Ludouicum. II. exarmauit.* 41.
Ei Petri valuas claudit Sergius Papa. 43.
Religio, pietas erga Sergiū Pontificē. 41. 11.
Italiam à Saracenis vindicat.
13 *Beneuentum cur dictum Maleuentum.* 48.
14 *Mauri submersi in mari, a S. Petro, & Benedicto.* 52.
15 *Ludou. II. Romam properat iudicaturus inter Danielem, & Gratianum* Superinstan. 54.
Anastasium Antipapam in Pontificatum intrudit Ludouicus. II. & Benedictum deponit. 16.
Nicolai Pontificis pedes osculatur. 55. 17.
Rauennæ Archiepiscopum Pontifici iubet humiliari. 56. 18.
20 *Treuirensem, & Colonniensem Archiepiscopos in Nicolaum Papam fouet.* 20.
21 *Cæsares haud moliuntur in Pontificem, quam sacrilego Sacerdotum consilio.*
22 *Saracenos vincit Ludouicus. II. Apuliam subiugat.* 53. 57.
23 *In Capuano agro succidit vineas.* 23.
24 *Seoda Saracenorum Princeps in triumphum ductus, humanas irridet vanitates.*
25 *Patruis regna rapientibus, ad Pontificem accurrit Ludouicus. II.* 56.
Itala corona redimitur 34. 26. *Ab Adalgiso proditoriè carceri traditur.* 27. *à Iuramento absoluitur per Nicolaum Papam.* 28.
Ludouici. II. mors. Epitaphium. 30. 29. *vxores, filij.* 31.
Numus aureus. 32. *Quando Imperator.* 37. 35. *Ser-*

36 *Serg. ei negat titulum Imperatoris.*
38 *Drogo Metensis Arch iep. Synodum congregat in Papam; sed à Papa dissoluitur.*
41 *Francorum miles à demone ex improuiso vexatus.*
44 *Apostolorum reliquias venerans Ludou. II. cur munera non offerret solita?*
45 *Rustici Ludouicum. II. visuri, messem prætereunt.*
46 *Pontificis confirmationem vsurpat,*
47 *Gallis dissentientibus inter se, Saraceni, & Slaui in Italiam irrumpunt.*
48 *Itali Saracenos ex Africa vocant.*
50 *Romana Sarraceni templa expoliant.* 14.
51 *B. Apollinaris Abbatis ope Cassinense monasterium in Saracenos defenditur.*
55 *Nicolai Papæ coronationi assistit Ludouicus. IJ.*
59 *Hadrianus Papa mandat Carolo Caluo nè Ludouici regnum inuadat.*

FVlmen de Cœlo cadens in Hieroglyphico Ludouici, solo æquans altissimas turres, in plumis tandem absque incendio quiescens, Principem docet rigori iungere pietatem: Superbos in tur-
III. ris fastigio designatos debellare, & humilibus compati, propterea in puluinari I
absque incendio fulmen quiescit. Adolescentes Cithara, dechacordo pulsantes ad pedes Ludouici, rigori pietate antelata dulcisono sono, & cantu leges volunt II.
euulgari.

Allusio ad Hieroglyphicum.

Fesiues Populi generosum cernite Regem,
Sublimi exposit ut præsidet ipse throno.
V. *Iustitia, & Pietas Illi sua Numina cedunt,*
Austerus numquam, sæpè benignus adest.
Clemens in reprobos, miseret, quos corrigit; vltra
Iustitiam, Pietas se penes ampla fauet.
Spes, Amor in citharis, fidium modulantur, vt auras,
Harmonia, Imperium sic solet esse suum.
Spe sociatur Amor, ceu Spes sociatur Amore;
Spes vbi munus auet, munera donat Amor.
Rex velut est fulmen, quò currit ab Aethere praeceps,
Seruat puluinar, Turris at alta ruit.
Sors dedit Imperio Lodouicum nempè Secundum;
Imperij at Sortem Primus in Astra locat.
Rex Bonus Imperium Summo sic æquat Olympo,
Par velut Ipse Ioui, Numen in Orbe, præest.

M. Anton. Moles Neap. S. Theol. D.

Iupiter excelsæ fastigia diruit Arcis. IV.
Plumasque innocuo de super igne cadit.
Rex Iouis in morem solum caput abscidit audax,
Hinc terror cunctis, Rebus, & alta quies
Dulcior in tali Clementia visa rigore,
Angelicus legum visus in aure sonus.

Comes Cæsar Plouenus Patritius Vener.

Antiqua Micylli Carmina.

Hunc Genitori viuus regno suffecit, & armis,
Vindice quæ gessit tempora longa manu.
Tandem compositis bello, rebusque paternis,
Insubrum moriens clausit in vrbe diem.

De eodem.

Ludouicus plusquam ciuilia cœperat arma,
Deinde apud Insubres vixit, obitque diem.

ELOGIVM.

Lotharius scilicet, & Carolus Caluus: Parricida ille, dominij auidus iste.

Lilium inter Spinas,
Vipêra, & Lupus Ludouicum sæpiunt,
Haud meritis, sed nomine secundum.
Patrem cum suspicit, parricidium,
Patruum si respicit, rapinam inspicit,
Sed citò dediscit, quod diù didicit,
Cum in deargenratam columbam aquilla degenerauit. *Anno Christi. 841.*
Si fulmina, non oleas in rostro vides,
Cum Romam pedat ex Sacerdotum sunt pedis.

VI. *Anastasius. Baronius. Episcopi Ludouico suadent Romã subiugare sub anno 844. n. 5.*

Ab Archiepiscopo Metensi Drogone
(Qui in patrem armauerat filium)
In Pontificem armatur Cęsar.
Et post vinctam pietatem
Angularem petram negat Petrum.
Gallorum discordia excitata Italiæ concordia,
Ferro ferream redèmit coronam.

VII.

Bononia quæ semper docet,
Vrbis, populorumque excidio,
Docuit Romam timère tyrannum.

VIII. *Diu in fulmine. duo co siliarij perempti.*

Et Cęlum plausit sed fulmine
Solos consiliarios impetens:
Vel quia in Ludouicum
Redimitum lauro nec Iupiter posset;
Vel quia reorum cancellos egredi pœna nequiret,
Saucij sed non scauri
Vt vincant Orbem, properant Vrbem,
Fulmina spernunt?
Timebunt *videntes in quem transfixerunt*.
Cum Cruce obuiauit Sergius
Vt quæ vicerat Deum, vinciret hominem.

IX.

Vix venit, vidit Cęsar in Christi humeris principatum, *Ann. 844.*
Quòd victus retulit obedientiæ triumphos.
Petri clausas valuas manu cum posset
Solo reserauit ore:

X. *A Pôtifice clauditur Petri ianua.*

Officium boni Principis se facturum.
Ludens eludit Sergius,
Benedictus qui venit in nomine Domini.

XI. *Vt Ludouicus Roma recederet, dicitur Sergius simulasse. Leonis Pôtificis confirmationem sibi vindicabat. Baronius. n. 10.*

Aliunde haud poterat venire,
Maurorum maulia, manumissor Italiæ.
Aliunde poterat venire,
Qui Imperiali clauo Petri fixisset claues,
Si Gallus exterruisset Leonem.

XII. *Regresso Ludouico in Gallias, Mauri Italiam.*

Sed procul in Gallia cantus *Ann. 847.*
Barij, & Beneuenti vel Maleuenti
Lustro Mauritanicæ lustrabantur feræ.

XIII. *occupant auxilij prætextu.*

Hispaniam Siconulphi, Adalgisi ex Africa
Protectores egressi, proditores aggressi

Inter

Inter litigantes fideles, gaudent infideles.
Prima vice Francorum exercitus superatur. Leo Ostiēsis in Chro. Cassinensium. Baron. secunda vincit.
Venerat Gallus, sed victus reciderat silens,
Vsque dum sydere, & tempore recinens noto,
Ann. 851. Ad satietatem, Maurorum tot millia cędit
Donec militi diceret Lodouicus
Parce ferro. XIV.
Leo Ostiensis Chronic. Cassin. lib. 1. c. 29 Plat. Sigon. Anastasius licet in tempore discrepent; certum est ferè omnes cecidisse submersos.
Alijs, sacrorum spolijs onustis, repetentibus Africam
Obuiauere Petrus, Benedictus in Mari:
Certatum naufragio,
Tali campo dignus Piscator.
Beneuentana prouincia ex æquo diuisa,
In barbariem euomens virum,
Maurorum sanguine perduelles subditos dealbauit.
Anastasius, Daniel Ludouici minister calumniatur Gratianum superioris nomen est dignitatis.
Ann. 855. Daniele superinstam vexante Gratianum,
Romam properat Ludouicus,
Vbi XV.
Falsos ipsos expertus Danieles,
Accusato subiecit accusantem.
Sed illi summum ius, summa iniuria,
Quem tradiderat iudex, amicus repetit,
Vt iustitiam pietati sociaret.
Felix Roma,
Ni in Solis vultu sæpe vidisses errare colores. XVI.
Benedictum canonice electum deponit, & Anastasium anathematizatum vi intrudit in odiū Romani Cleri liberè eligentis Pōtificem Anastasius. viuebat Lotharius eius pater.
Ann. 855. Quem Papam Deus vocat, reuocans homo,
Vt portæ inferi præualerent
Anastasio, cui Ecclesia occlusserat postes,
Aquilam tradit, vt per speculam euolaret.
Ne mirèris parricida supererat,
Eius in ludo hæ fuere literæ,
Quid in Pontificem Reges:
Quid in genitorem genitus posset: XVII.
Genuflectit ad pedes Nicolai Papæ.
Se nihil posse in eum qui omnia potest,
Paternos cineres redarguit filius,
Ann. 861. Nicolai puluerem pedum lingens.
Rauennæque Pastori suadens XVIII.
A. 858. Vnà cum Rege colla submittere.
Hæc ne mutatio dexteræ Excelsi?
Non mutauit, sed detexit
Patris in semitis aberrasse.
Ann. 863. Nec filium vsque ad aras sed vltra,
Pro homine dereliquisse Deum.
Theutgardus Treuirensis, & Guntharius Coloniensis Præsules à Benedicto Papa
Deum dereliquit pro Deo,
Cum Romano Præsules Treuiris Coloniæque prætulit
Numina caput habent, XX.
excommunicati cōtra Nicolaum Papā à Ludouico defendūtur. Baron ex Ruperti hist.
Et inter Deos terræ
Quirinus cum sit Vrbis, & Orbis,
Dij cum Ludouico noxij noxam luent.
Dispersis lapidibus Sanctuarij
Quum Cæsar tumet, Episcoporum calamum time. XXI.
Hic Aquilæ Aquilo,

Vnde panditur omne malum.
Sed renouata vt aquilæ iuuentus eius
Stridentibus pennis ter Saracenos secat. *Ann. 866.*
Leo Ostiensis. XXII. Samnio Canusio, Venosa Lucania, Materaque subacta,
Haud Venere vt quondam, sed Marte,
Africam plectit Capua:
XXIII. Oleas, vineamque succidit;
Nè Martyrum potarentur sanguine.
Vel sat cruentus barbarorum potus.
Hostium duodecim millibus in hostiam Nemesi libatis,
Barij muros operuit fames, quos aperire nequiuerat ferrũ
Plaudebat in plaustro Saracenorum Princeps Seoda
Ridebatq. vinctus victoris irridens Rotari trophea.
XXIV. Germaniam inde rapuere patrui,
Nec Petri gladius potuit abradere titulum
XXV. *Excommunicati ab Hadriano Papa non resiliunt. Anno nus Sigonius. Baron.* *Id æquius, quod validius.*
In triumphum Italia Africa traheret,
Si vt par erat,
A tyrannis sua vindicasset regna.
Iustitiam vicit Pietas,
Cum familiæ, Orbis prætulit principatum.
Tanto Augusto angusta corona, duplicata laurea, *Ann. 869.*
Plauditur Imperator Orbis, Italiæ Redemptor.
Bis coronatur à Sergio vel Leone imab Hadriano in signũ lætitiæ. Post Normannos in Gallia, Saracenos Italia,
XXVI. Neminem vinci puduit, Adalgisum præter.
Bis proditor, Cesarem compedibus dedit:
Vt quem non vicerat manu, vinciret iniuria;
In manicis ferreis alligauit.
XXVII. *Proditione captus Ludouicus Adalgiso cum multa promisisset, à iuramento absoluitur per Ioan: Papam.* Cur non quereris Ludouice quereris?
Digna factis recipimus.
Ligat Adalgisus in terris, quẽ Nicolaus alligauit in Cęlis.
Ne amplius hęsitarem, *Ann. 872.*
De Romani Pontificis potestate:
Huius pro Dei gratia,
XXVIII. A iuramento recedo sine periurio:
Et quod tyranno promisi, salua Maiestate nõ adimpleo
Vt quod in Ludouici Gallo nõ reperio, a Petri repetã petra.
XXIX. *Ottauius de Strada à Rosberg.* Huius in brachijs expirans pietatis,
Salutis Anno 875. Ætatis. 53. Imperij. 19.
Cornu exaltauit in gloria
Discite Principes
Inter clementiam, & pietatem, claudere Iustitiam;

Sepul-

Sepulcri Epitaphium in Eccl. S. Ambrosij Mediolani.

D. P. M.

Hic cubat æterni Ludouicus Cæsar honoris,
Aequiparat cuius nulla Thalia decus.
ibid. *Nam nè prima dies regno, solioque vacaret,*
Hesperiæ Genito Sceptra reliquit Auus.
XXX. *Quam sic pacifico, sic forti, pectore rexit,*
Vt puerum breuitas vinceret, acta senem.
Ingenium mirerne, fidem, cultusue sacrorum,
Ambigo, virtutis, an pietatis opus?
Hic vbi firma virum mundo produxerat ætas,
Imperij nomen subdita Roma dedit.
Et Saracenorum crebras perpessa secures,
Liber tranquilla vexit vt ante, togam.
Cæsar erat Cælo, populus non Cæsare dignus:
Composuère breui stamina Fata die.
Nunc obitum luges infelix Roma Patronum,
Omne simul Latium, Gallia tota dehinc.
Parci: tenam viuus meruit hæc præmia, gaudet,
Spiritus in Cælis, corporis extat honos.

Ludouici Iunioris Vxores II.

ENgiberga Augusta, vel secũdum alios Luitgarda Ludouici vxor prima, sed repudiata: ex hac genuit Hermingardim vxorem Bosonis Italię Pręfecti: ex quibus XXXI. nascitur Italiæ Rex Ludouicus, quẽ Berẽgarius Veronę excæcauit .... Augusta secunda vxor Ludouici Imp. filia Vinigisi!

Numus aureus Ludouici II. Imper.

XXXII.

Adnotationes.

ROmã, etc. Anno Christi. 841. Romã à Lothario Ludouicum missũ vnà cũ patruo Drogone Archiepiscopo Metensi, qui Caroli Magni filius naturalis fuerat, scribit Ado. Sed Põtificũ repugnat series, cũ
XXXIII. teste Adone ad Sergiũ mitteretur Ludouicus, & ille 844. tãtũ regnauerit Año. Obierat Gregorius IV. quẽ voto suo haud propitiũ sperabat, quia viuentẽ offẽderat. Hoc autẽ anno Ludouicum; *Imperatorem* vnctum nõ solum ãtiqui scriptores (inter quos Leo Ostiensis) tradunt, verum diplomata probãt, vt notat Sigonius. Primum est Lotharij diploma Carisiaco datum salutisanno 845. *Quarto Idus Ianuarias, Año Lotharij Augusti in Italia 22. in Francia secundo, & Ludouici Imperatoris primo.* Ita legitur in subscriptio-
De Regno Italiæ. l. 5 in Lothar. ne. Secundum *VII. Septembris datũ Gãdulfo villa Palatio regio, anno Imperij Lotharij in Italia XXII. in Francia secundo.* Quid autem probet pro Ludouico hoc secundũ diploma à Sigonio transcriptũ, nõ video: Verisimile etiam à Sergio Ludouicũ inunctũ Imperatorem, cũ quidquid petierint Galli, facillime dedisset Pontifex, vt quã citius ab vrbe discederent, & Romanos timore perculsos liberarẽt. Cæterũ Anastasij auctoritas, qui Ludouici coronationi fortè inter- XXXVI. *In vita Serg. 3. Platina*
fuit, valde obstat; cũ & Italię Regẽ tãtũmodò appellet, & in imperialẽ titulũ à Lodouico petitum, à Sergio negatum scribat. Anastasium audi. *Dominico vero die sequente, in eadẽ Principis Apostolorũ Basilica omnes Archiepiscopi, & cuncti Abbates, & omnes, qui cum eo venerunt Franci sunt congregati, omnesque pariter Romanorum nobiles, & pręclari. Tunc almificus Põtifex manibus ipsũ Ludouicum Imperatoris filium, oleo sancto perungens, regali, ac pretiosissima coronauit corona Regẽq; Longobardorum prefecit, cui regalem tribuens gladium illico subcingi iussit. Deinde Missarum celebritate finita, ab Ecclesia omnes cum Rege lętantes regressi sunt.* Vsque ad huc titulus Imperatoris silet. Cõtrouertitur modo, & negatur. *His igitur peractis à prędicto postulauerunt Põtifice, vt omnes Primates Romani*

ni fidelitatem ipsi Ludouico Regi per sacramẽ-
tum promitterent. Quod prudentissimus Præsul
fieri nequaquam concessit. Sed sic orsus est illis:
quia si vultis Lothario Magno Imperatori hoc
sacramẽtum, vt faciant, solummodo consentio.
atque promitto. Nam vt Lodouico eius filio hoc
XXXV. *peragatur, nec ego omnis nobilitas Romanorum*
consentit. Tunc demum in eadem Ecclesia se-
dentes pariter, tam beatissimus Pontifex, quam
Magnus Rex, & Omnes Archiepiscopi, & E-
piscopi, stantibus reliquis sacerdotibus, & Ro-
manorũ, & Francorum optimatibus, fidelitatẽ
Lothario Magno Imperatori sẽpre Augusto pro
XXXVI. *miserunt.* Perpende sacratissimi Pontificis
pium prætextum, nè filio iuret, patrẽ oppo-
nit, & nè videatur dolo negare, quasi per-
duelles damnat, qui viuente Lothario, alij
iurarent. Quemadmodũ vnico illuminatur
Sole, ita & vno Imperatore regitur Orbis.
XXXVII. Quod si apud Leonem Ostiẽsẽ creatũ Im-
peratorem Ludouicum reperias, minime a
Pontifice, sed à patre dicas, quẽ Imperij as-
sumpsit consortem, vt præallegata probant
diplomata; Si enim verũ quod ex actis Ro-
mani Cõcilij ãno septimo Leonis Papę VI.
celebrati, ãno Domini 853. notat Baronius
eum annũ bis nominari Imperij Ludouici
quintum, planè sequitur non nisi anno se-
Ann. 844 n. 11. cundo Pontificatus Leonis, nempe anno
Domini octingentesimo quadragesimo
octauo. Romæ Ludouicum coronari Im-
peratorem.

6 *Pedis &c.* Ludouici fulmina ex Episco-
porũ dicuntur fabrefacta pedis, quorũ solo
Consilio Romam animo pergebat hostili.
Drogo Caroli Magni naturalis filius, Eccle
XXXVIII. się Metẽsis Archiepiscop. caput seditionis,
erat, & cũ seditiosis Põtifici infestus aduer-
sus eundẽ Pontifici sollicitauit synodum,
Qui conuenère, sunt.

Gregorius Archiep. Ecclesiæ Rauennẽsis.
Angilbertus Archiep. Eccl. Mediolanẽsis.
Ioseph Episcop. Ecclesię Eporediensis.
Northãdus Episcop. Ecclesiæ Vercellẽsis.
Sigifridus Episcop. Ecclesiæ Regiensis.
Toringanus Episcop. Ecclesię Cõcordiẽsis.
Odelbertus Episcop. Ecclesiæ Aquensis.
Ambrosius Episcop. Ecclesiæ Lucensis.
Donatus Episcop. Ecclesiæ Pisensis.
Petrus Episcop. Ecclesiæ Volateranensis.
Gausprãdus Episcop. Ecclesiæ Pistoriẽsis.
Lancio Episcop. Ecclesiæ Senensis.
Lupus Episcop. Ecclesiæ Textinæ.
Sigismundus Episcop. Eccles. Aprutinẽsis.
Ricco Episcop. Ecclesiæ Asculanensis.
Fratellus Episcop. Ecclesię Camerinensis.
Gisus Episcop. Ecclesiæ Firmianę.
Racipertus Episc. Eccl. Pinnensis, & cęteri.
Cum quibus etiam Boso Comes.
Adalgisus Comes.
Ioannes Comes.
Vuldo Comes.
Vuinfridus Comes.
Marinus Comes, & reliqui: qui tamen
omnes pudore operti, & confusi à Pontifi- *Anastas.* XXXIX.
cè, cum non possent resistere sapientię, &
spiritui, qui loquebatur, mitiores facti re-
trocesserunt.

7 *Bononiam vbi aduènit, cum male ab oppi-*
danis acciperetur, ira percitus exercitum vrbi
admouit, atque imparatam ciuitatem adortus,
vrbem leui negatio, expugnauit, ac muris ad vi- *Sigon. de Regno Italiæ in vita Lotharij, & Anastas.*
ctoriæ monumentum, pœnamque defectionis nu-
dauit. Tantas porrò in agro strages edidit, vt
finitimi populi hostili, atque inusitata Franco-
rum feritate perterrefacti proprias sedes dese-
rerent, atque abdita latibula incolumitatis cau-
sa conquirerent.

8 Et Cęlum. *Cum verò hæc per omnem lo-* XL. *Anastas. pergit.*
cum, singulasque vrbes, atque vicos, & agros
sæua operantur nequitia: ad põtem peruenerunt
Capellæ, & cũ tãta esset Cæli serenitas, vt in
toto aere nubes aliqua, aut pluuiæ signũ nusquã
videri potuisset: subito atrarum non modica den-
sitas nubium facta est, vt nimbosis procellis, &
coruscationibus circumdati, quidã de primati-
bus Drogonis consiliarijs fulminis ictu percussi,
interempti sint. Hoc videntes horribile signum,
nimio omnes fracti timore, correpti sunt; sed
nullatenus mentis ferocitatẽ deponentes, atroci
voluntate ad Vrbem velociter properabant. XLI.

9 Cum Cruce. *Quorum aduentum antedi-*
ctus beatissimus Papa Sergius fieri propius cũ
cognouisset; in eiusdem excellentissimi Ludouici
Regis occursum vniuersos indices ad fere nouẽ
millia ab hac Romana Vrbe direxit: quẽm cũ si-
gnis, & magnis resonantibus laudibus suscepe-
runt. Et dum vrbi penè vnius miliarij spatio
appropinquasset, vniuersas militiæ scholas, vnà
cum patronis direxit, dignas nobilissimo Rege
lau-

laudes omnes canentes, aliisque doctissimis Grecis imperatorias laudes decantantibus, cum dulcisonis earum laudum vocibus ipsum Regē glorificè susceperunt. Obuias illi eius Sanctitas dirigens venerandas cruces, idest signa (sicut mos est Imperatorem, aut Regem suscipere) ita eum cum ingenti honore suscipi fecit. Ipse verò Ludouicus Rex, qua hora sibi sacratissimas cruces, & signa obuiam aduenisse cōspexit: alacris factus, valde lætatus est. Tunc suo vniuerso cū populo omnibus Romanis iudicibus, ac scholis antecedentibus ad beatū Petrum studuit properare. Quem antedictus almificus Pontifex in gradibus ipsius Apostolicæ aulæ eundem Regem in ipso die Dominico post Pentecosten, suo cū Clero expectauit. Coniungente vero eodem Rege, vniuersosque gradus eiusdē sacratissimę beati Petri Ecclesiæ ascendente, ad prænominatū appropinquauit Pontificem, qui in atrio super gradus, iuxta fores Ecclesiæ, cum vniuerso Clero, et populo Romano assistebat. Tunc mutuo se se complectētes, tenuit idem Ludouicus Rex dexte-
XLII. *ram antedicti Pontificis. In interius ingressi atrium, ad portas peruenere argenteas. In quo atrio vnus de exercitu à demonio arreptus, in conspectu omnium Francorum valde vexatus est.* En dæmones ipsi vindices Ecclesiasticę immunitatis tyrannos vrgent.

XLIII. 10 Petri, &c. *Tunc Almificus Presul claudi faciens omnes ianuas beati Petri, atque serari præcepit, et Regi, Sancto Spiritu admonente sic dixit: si pura mente, & sincera voluntate, & prò salute Reipublicæ, ac totius Orbis, & huius Eccles. huc aduenisti, has mea ingredere ianuas iussione: sin aliter, nec per me, nec per meam iussionem istæ tibi portę aperientur. Statim illi respondens Rex dicit, quod nullo maligno animo, aliqua prauitate, vel malo ingenio aduenisset, Tunc eodē Præsule præcipiente, appositis manibus, prædictas portas patefecerunt. Et ita in eandem venerabilem aulam Beati petri ingressi sunt, laudem Deo, & eius excellentiæ decantantes, vniuersus Clerus, & cuncti religiosi Dei famuli, extensa voce acclamantes: Benedictus qui venit in nomine Domini, &c. Sicque cum eodem Pōtifice ipse Rex, simulque omnes Episcopi Abbates, & iudices, et vniuersi Franci, qui cum eo aduenerant, ad cōfessionem Beati Petri appropinquantes; seseque proni eidem prosternentes, Deo nostro omnipotenti, & eidem Apostolorum Principi gratias redderent. Et data à prædicto almo Pōtifice super populum oratione, ab Ecclesia pariter omnes egressi sunt.* Vsque modo Anastasius. Nulla hic (notat Baronius) mentio munerum, quæ de more Principi Apostolorū offerebātur, cū asportare, non portare, venissēt. Inde & ipso Ludouico reclamante forsan, *continuis postea diebus sequentibus omnia suburbana pestifera deuastatione compresserunt, agrosque, segetes, atque prata, quasi fulmineus impetus destruxerūt. Dū hæc gerebantur, ipse à Deo protectus Pontifex, à quibusdam audiuit, quod in vrbem hospitalitatis causa introire voluissent. Sed munitis, clausisque portis, vt fieret minimè concessit.* Quan tocius postulatis annuente Pontifice, vt inde regrederētur armatæ cohortes. *Statimque Dominico die sequente in eadem Principis Apostolorum basilica omnes Archiepiscopi, et cuncti Abbates, & omnes, qui cum eo venerant Franci, sunt cōgregati, omnesqe pariter Romanorum nobiles, & præclari. Tunc almificus Pōtifex manibus suis ipsum Ludouicū Imperatoris filium, oleo sācto perungens, regali, ac pretiosissima coronauit corona, Regēque Longobardorū præfecit, cui regalem tribuens gladium illic eo subcingi iussit. Deinde Missarum celebritate finita, ab Ecclesia omnes cum Rege lætantes regressi sunt.* Tanta Principum, populorumq; multitudine celebrata solemnitate, vt præ hominū frequētia maturę segetes maximū in agros acceperint detrimentum. Inter cęteros Siconulphus, qui se Principem Beneuentanum ferebat, cū magno exercitu venit, ac benignè à Rege, ac Pōtifice acceptus facilè quęcunque petijt, impetrauit. *His omnibus finitis, ipse Excellētissimus Rex Ludouicus ampla cū lętitia reuersus est, vbi ab exordio principatus sui incoluit. Tunc verò læti omnes cū coniugibus, ac liberis Senatus, Populusque Romanus, tā ingenti peste liberati, & à iugo tyramicæ immanitatis redempti, sanctissimū Sergiū Præsulem, velut salutis auctorē, ac restitutorem pacis venerabantur. Ille tamen non suæ virtuti rē gestam, sed diuino muneri deputabat.*

Ann. 844. n. 7. XLIV. Anast.s. XLV. Siconulphus Ludou. Anast.

12 *Leonem*. Postquam in Sergij demortui locum suffecerāt Romani Leonē, *cœperunt iterum non mediocriter contristari, eo quòd sine imperiali non audebant auctoritate futurū cōsecrare Pontificem: periculūque Romanæ vrbis*

bis maxime metuebant, ne iterum, vt alias, ab hostibus foret obsessa: hoc timore, & futuro casu perterriti, quod eū sine permissu principis Præsulem cōsecrauerunt, fidem quoque illius sibi honorem, post Deum per omnia, & in omnibus conseruantes. Lothario verò, & Ludouico vindicantibus sibi confirmationē Romani Pōtificis, obstitisse Leonē Baronius scribit.

Anastas. — Ann. 847 n. 10.

XLVII. Sigon. l. 5. Ann. 841. — 13 Francorū *Regum dissensione comperta, Slaui, & Saraceni Africani, accensi: in sinum Adriaticum processerunt.*

XLVIII. Liuius. l. 9. Plinius l. 3 c. 11. — 13 *Maleuenti, &c.* Beneuēti ciuitas olim à Diomede condita, & Maleuentū vocata, sed boni ominis voto à Romanis Beneuētū vocari cępit. Vnde verò, & cur venerint, Saraceni? Leo Ostiēsis disertè notat. Beneuēti tyrranidē regius Quæstor occupauerat Adalgisus, quod iure Siconulpho ex fratre nepoti mortui Principis cōueniret; hinc inde sollicitatis copijs, Mauros ipsos intra Italię traxère sinum; *Cū præfatus Sicbardus* (siue Sigebardus) *Princeps Beuentanorū à suis nequiter fuisset occisus: præfatus Radelchis Thesaurarius ipsius, illi in Principem successit. Interea Capuani quibus tunc Landulphus Castaldeus pręerat, prò multis nequitijs suis Radelchim valde infensum habebāt. Cumque illum hac de causa metuerent, inito consilio ad Siconulphum, siue Sigenulphum Principis Siconis filium, fratrem verò Germanum Sicbardi siue Sigebardi, qui tunc Tarēti exulabat, se cōferunt, eumque sibi Principē eligunt. Qui tum eisdē Capuanis cū magna Beneuentanorum manu, quibus idē Radelchis exosus erat, comitatus, Salernum adijt, & contra dictū Radelchim se se modis omnibus instruens Belli initium dedit. Ortus est contra se inuicem dimicandi ardor, ac studiū, & crebra conserebant prælia. Verum quia omne regnum in se diuisum desolabitur, concordiaque res paruæ crescunt; discordia maximæ dilabūtur: ab ijs Saracenorum exercitus contra se diuersi in locis accersiti, totum nō modo principatum, verum etiam Italię regnū dissēsione sua, ferro, & igni per annos ferme triginta demoliti sunt. Primus itaque Radelchis in auxiliū suum Saracenos euocat per Pandonem quendā fidelem suum, qui tunc Barim regebat. Quos dum idē Pando iuxta murum urbis, & oram maris locasset improuidus: illi vt sunt ingenio callidi, intempesta nocte Barin Vrbem per loca abdita penetrant; plurimisque peremptis, predictum patriæ proditorem, marinis fluctibus donant. Is autem Rex Calphon, quos prædictus Radelchis, quia pellere Vrbe non poterat, cœpit familiariter colere, & ad sui auxilium prouocare. Cumque illis totam Siconulphi regionem deuastans, Capuam quoque vniuersam redegit in cinerem. At contra Siconulphus ex Hispania Saracenos accersens, frequentibus prælijs, omnes fere per circuitum, præter Sipontum, à Radelchis iure vrbes abstulit,* L *Beneuentumque expugnare cœpit.*

Et Baroni sub anno Christi 843. — Anastas. — XLIX.

14 *Naufragio, &c.* Hominū cum creuisset malitia, vt Deū pœnituisset hominē in terra fecisse, suscitauit gētē amarā, & perditam, qua Romā perderet. Ex Africa properātes Mauri, suburbia trās Tiberim adorti, cū Vrbem ingredi minimè permitterētur, omnia depopulati sūt, & Sanctorū Apostolorū Basilicas pretiosis suppellectilibus expoliarūt. Ruinā disertè tradit Leo Ostiēsis licet Sigonius, Anastasius, Pithęus, Baronius circa tēpora nō vnà sentiant. *His tēporibus* (Leo Ostiensis) *pręsidente Sedi Apostolicę* lib. 10. 29. *Sergio Secundo, qui Ludouicum Imperatorē coronauit, ingēs Saracenorum multitudo ex Africa classe Romā deuecta, Ecclesias SS. Apostolorum Petri, & Pauli omnino deprædati sunt; multis illic interfectis, per Appiā viam iter aggressi ad Lundanam ciuitatem peruenerunt: quā cum igne succendissent, cūctosq; illic ciues partim cœpissent, partim interemissēt, omniaq; in circuitu vastassent, secus Caietā applicātes castramētati sūt. Aduersus hos missus à Spoleto Frācorū exercitus turpiter superatus aufugit, quos Saraceni persequentes tādē ad loca vicina Monasterio trans flumen, quod Camellum dicitur (antiquitus Liris) applicuerunt. Ecclesiamque Sancti Andreæ Apostoli ignè combusserunt, atque ad cellam S. Martyris Apollinaris peruenientes in loco, qui Albianus dicitur: è vestigio ad hoc monasterium Cassinense, videlicet quod dudum iam fama vulgante compererant, quodque tunc præsentialiter oculis ex eo eodem loco cernebant, omni annisu properare curabant; tardiore tamen hora prohibiti, ibidem tentoria figunt, ea intentione, vt die huc altero properātes cœnobiū omne destruerent, & quæque hic reperissent cūcta diriperent, omnesq; hic degentes gladio trucidarent. Maxima tunc erat Cœli serenitas, tātaque prædicti fluuij sicitas,*

tas, vt pedibus illum quispiam transuadere potuisset. Itaque cum ad fratrum aures huiusmodi nuncius peruenisset, mortemque tam subitam, tam horrendam sibi imminere conspicerent maximo timore perterriti, omnes nudis pedibus, cinere asperso capite, cum Litanijs, ad B. *Benedictum conueniunt, orantes Dei clementiam, vt illorum animas misericorditer suscipere dignaretur, quorum corpora tam repentinæ morti tradere iudicio suo instituisset. Tota igitur nocte fratribus in oratione pernoctantibus sanctæ memoriæ Abbas Apollinaris, de quo supra retulimus Reuerendissimo Abbati Bassacio apparens dixit. Quare fratres ita turbamini? vel cur ita mœstum geritis animum? Cui cum Bassacius diceret propter mortem, Pater omnium nostrum, quam ante oculos cernimus huiusque loci desolationem, quam prestolamur. Nolite, inquit ille, vltra metuere; omnemque ex animo mœstitiam, ac sollicitudinem pellite: Benedictus enim pater vestram à Domino ereptionem obtinuit, ipsumque vobis venisse in auxilium pro certo noueritis: vota tantū vestra, ac preces ad Dominum ex corde profundite. Nos enim id vna vobiscum ante conspectum Domini facimus. Et dubitare nolite, vllam vobis, neque huic loco ex infidelium ferocia gignendam esse molestiam. Cum autem expertectus Abbas hæc omnia fratribus indicasset: vniuersi procidentes in faciem, cum lacrymis, ac singultibus, magnisque clamoribus cœperunt Deo laudes, & gratias reddere, eumque immensis iubilationum vocibus glorificare, atque benedicere, qui illos B. Benedicti precibus ab imminenti periculo dignaretur eripere; quodque supererat noctis spatium, in hymnis, ac Dei laudibus duxere peruigiles. Fidelis plane Deus in verbis suis, & sanctus in omnibus operibus suis, qui iusto polliceri dignatus est, dicens: Inuoca in die tribulationis, eripiam te, & glorificabis me, cum ecce post paulum, Cælum, quod diximus, nulla fuscabat nubes, repente nubibus, coruscant fulgura, tonitrua mugiunt, & adeo vehemens inundatio pluuiæ erumpit, vt fluuius quem supra diximus, vltra ripas excrescens, vndique se late diffunderet. Mane igitur Saraceni surgunt, & ad fluminis appropinquantis oram intelligunt cuius vada die præterito pedibus, vt diximus, transire potuissent, nunc se ripas vix posse contingere. Diligenter itaque nauem aliquam inquirentes, cum omni transmittendi fluminis spe frustrati essent, dolentes se eam prædam amisisse, quia abire onusti cogitabant (vt sunt barbaræ immitisque naturæ) frementes digitos sibi cœperunt, manusque præ furore corrodere. Colles itaque huius cœnobij sanctorum martyrum Georgij, ac Stephani titulis nobiles, igne succidentes per duos Leones* sic dictam viam *Caietam ad sua castra reuersi* LII. *sunt. Post aliquot dies cum ad propria redire disponerent, debilitatos ac subneruatos equos omnes dimisere, conscensisque nauibus iter in Africam aggrediuntur. Cumque patriæ proximi vicinos iam intuerentur montes, & nautico more plausu inter se, & gratulatione perstreperent: repente conspiciunt nauiculam quandam inter suas huc, illucque crebro discurrere duos tantum homines habentem, quorum vnus pulchra canitie, clerici speciem præseferebat, alter habitu Monachus videbatur. A quibus solerter inquisiti, vnde tam hilares, tamque festiui remearent, quidnè gessissent? Ex Italia se, atque ex Roma ipsa redire, ibique cædes ingentes, rapinas, atque incendia patrasse fatentur: Petri, inquiunt, & Pauli Ecclesias vastauimus? ad Benedicti vero prædandum monasterium, quoniam obiectu amnis ire nequiuimus, cellas eius trans ripam positas igne succendimus. Cumque vicissim, & ipsi quærerent, qui nam & ipsi essent; huiusmodi ab eis recipiunt responsum: Nos (iniquiunt) illi summus quorum domos diripuisse, ac succendisse ita gloriamini: verum quinam simus, continuò ex euentu discetis His dictis, repente euanescunt, tantaque è vestigio procella subsequuta est, vt naues omnes partim se collidentes, partim in mōtes, ac scopulos impulsæ naufragium fecerint, vixque pauci euaserint, per quos cæteris ista innotescerēt. Hoc ordine Petrus Apostolus suas iniurias vindicauit, & Benedictus suum monasterium liberauit.*

14 Beneuentana, &c. Cuius impulsu in Saracenos postea moueret Ludouicus, idem Leo Ostiēsis prosequitur. *Huic ergo Ludoui-* l. c. 31.
co admodum adolescēti ab afflictis varia peste LII.
Longobardis per venerabilē Bassacium Abbatem supplicatum est, vt ad istas se cōferret partes, eosque ab infidelium vexationibus eripere, ac talibus cladibus finē dignaretur imponere, quod & factum est. Eorū enim supplicationibus annuens

nuens Ludouicus, Beneuentum venit, eique Radelchis, ac Beneuentanis Saraceni omnes traditi sunt. Quos omnes ipso die Vigiliarum Sanctæ Pentecostes, extra Vrbem duci, atque ad vnum iugulari iussit. Inter quos Massar etiam illorum dux capite cæsus est. Moxque idem Imperator conuocatis Longobardis omnibus, totam prouinciam Beneuentanam inter Radelchim, & Siconulphũ æquo iure partitus est, Anno Domini octingẽtesimo quinquagesimo primo, paucisque post diebus, compositis rebus, ad sua remeauit.

15 *Romam, &c.* Cur vero Ludouicus concito gradu Romam peteret, scribit Anastasius. *Quidam Daniel magister militum iniquitatis, ac stultitiæ mole cæcatus, ad Serenissimi Domini Ludouici Imperatoris vestigia properauit, eique multa falsa, & inutilia verba, quę credi nullo modo possent, super Gratianum eminentissimum Magistrũ militum, & Romani Palatij egregium Superinstam, et Consiliarium dicere non dubitauit: Nã costanter eum accusabat falsitate ob inuidiam, dicẽs Imperatori de Gratiano Romanæ vrbis Superinsta: Quẽ erga vos fidelem esse creditis, mihi soli in domo sua, nimium super Francos murmurans, dixit secrete: Quia Franci nobis nihil boni faciũt, vel adiutorium præbent, sed magis, quæ nostra sunt violenter tollunt: quare non aduocamus Græcos, cum eis pacis fœdus componentes, & Francorũ Regem, & gentem de nostro regno, & dominatione expellimus? Quo audito mox prædictus Imperator immenso furore incensus, sine literis etiã ad Romanum directis Pontificem, & Senatũ, Romam venire velociter procurauit. Quem tamen veniẽtem Dominus Leo Papa honorifice sicut mos est, super gradus maiores B. Petri Apostoli residẽs suscepit, & mellifluis prædicationis verbis placare cœpit. Quadam verò die, ipso Imperatore cum sanctissimo Leone Põtifice, omnibus Romanis proceribus pariter, & optimis Francis in domo, quam Beatæ memoriæ Leo Tertius Papa iuxta Ecclesiã B. Petri Apostoli fecerat, sedẽtibus de prædicta accusatione placitum habuit. Tunc Daniel iniqua fronte armatus, falsaque cogitatione imbutus dixit corã omnibus: iste Gratianus habuit mecum consilium hãc Romanam terram de vestra tollere potestate, & Græcis tradere illam. Cui statim non solum Gratianus, verumetiam omnes Romani coram Imperatore dixère. Mentiris nullo modo verum est, quod dicis. Cognoscens autem Imperator, & omnis Romanorum, Francorumque nobilitas prædictum Danielem tale crimen per falsitatem, & inuidiam contra Gratianum dixisse: illico idem clementissimus Imperator nolens contra instituta veterum Augustorum peragere Romanorum, eos secundum Romanam legem instituit iudicare. Quo iudicio ipso Daniel multorum verbis reprehensus, ore proprio manifestauit se falsum testimonium, super eum dixisse: ideo tam dicto Gratiano multa, & humili supplicatione petiuit; quem ille statim plenaria ipsi reddita gratia, libenter concessit, & sic de mortis est periculo liberatus.*

In fine vitæ Leonis IV. Pontif.

LIV.

16 Moritur Benedictus, vnde Romã reuersus Ludouicus Nicolai assistit coronationi, quẽ quam humiliter prosequeretur, Anastasiũ audi. *Tertio consecrationis eius die cum Augusto conuescens sapiẽti flamine resplẽdebat, charitateque plenus epulabatur in Christo: finitoque cõuiuij apparatu, cõsurgit, Cæsarẽque spiritualem filium, et charissimum deosculatus, immenso circumdedit amore. His ita gestis, Serenissimus Imperator ab Vrbe discessit, sedemque in loco, qui dicitur Quintus, collocauit. Beatissimus autem Præsul hoc audiens, dilectionis eius compulsus plenitudine, atque amoris, ad eundem locum cum proceribus, et optimatibus properauit. Quem cum vidisset excellentissimus Augustus, obuius in aduentum eius occurrit, frenumque Cæsareis suis manibus apprehendens, pedestris more, quantum sagittæ iactus extenditur equum traxit. Cum quo imperiale ingressus tentorium, salubribus ad inuicem fruebantur colloquijs, mensisque epulis perornatis, spirituali alacritate cibum pariter sumpserunt. Cibis vero, et mensis remotis; Serenissimus Cæsar beato Præsuli plura contulit dona. Quibus susceptis equum conscendens conabatur reuerti. Augustus eius amore fretus, Imperialis equi superascendens Cathedram, ouanti cum eo incedebat animi voluptate. Ad quendam quidem cum peruenisset spaciosissimum itineris locum, Imperator equo descendit; equumque Pontificis iterum (vt memorauimus supra) traxit, dulcissimisque osculis ad inuicem propinquantes, latifluè gratulati sunt. Cæsar vero ad tentorium remeans, cœptũ arripuit iter: Præsul autem nobilissimorũ cœtibus quibus prosequu-* LV.

ſequutus fuerat ſæpius Romam ingreſſus, almifica eſt comitatione magnificatus.

Rauennæ, &c. In Ioannem Epiſcopum Rauennatem cũ quererentur ciues, conuocatur Synodus, & cum videret idẽ Archiepiſcopus ſe voto fruſtrari *ab Imperatore adiuuari popoſcit. Cui ad hæc per Internũtium*
LVI. *Auguſtus dixit: Vadat, & faſtu elationis depoſito, tanto humiliet ſe Pontifici, cui & nos, &*
Anaſtaſ. *omnis Eccleſiæ generalitas inclinatur, & obedientia, & ſubiectioni colla ſubmittat: quia qui cupit aliter, minimè conſequi poterit.*

Ludouico vero noua expeditio in Saracenos, quando, & cuius impulſu facta apud Leonem Oſtienſem legitur. *Longobardi igi-*
Li. 1. c. 35. *tur videntes ſeſe cælitùs pro ſuis iniquitatibus flagellatos, afflicti, ac demum neceſſitate*
LVII. *arctati, tertio iam Legatos in Franciã ad pręfatum Ludouicum tranſmittunt, exorantes, ac flagitantes, vt iterum venire eoſque, ac patriam à nefandiſſima Saracenorum gente dignaretur eripere. Ludouicus Rex generale edictum in vniuerſas Regni ſui partes dirigens, vt nullus omnino eſſet, qui ſe ab hac expeditione ſubtraheret. Anno Domini octingenteſimo ſexageſimo ſexto, immenſum valde congregauit exercitum, ſimulque cũ dõna Angerberta Auguſta coniuge ſua iter arripiens, Beneuenti fines per Sorã ingreditur: ac mẽſe Iunio peruenit ad Monaſteriũ huius ſanctiſſimi Patris, quod deorſum eſt; vbi à venerabili Abbate Berthario vniuerſis Monachis illi procedẽtibus, maximo cum honore ſuſceptus eſt. Die altera montẽ adoraturus aſcendit, ibidemque magna nihilominus honorificẽtia à fratribus eſt receptus. Cumque vniuerſum cœnobium circumiens perluſtraſſet, & optimè fatis ædificatũ laudaſſet, præceptum confirmationis totius Abbatię (iuxta quod ſui prędeceſſores Imperatores iam fecerant) Beato Benedicto faciens, et regalia inibi cõferens, munera, Fratribuſque ſe multum commendans, deſcendit. Poſt hæc inde digreſſus, Capuam adijt, quam tribus obſeſſam menſibus cępit, & eã maxima ex parte deleuit. Inde perrexit Salernum: dehinc nauigauit Amalfim. Puteolus quoque pergens, eiuſdẽ vtitur lauacris, perque Neapolim reuertẽs, Seſſulam adijt, demum apud Vallem Caudinã caſtrametatus, non multo poſt ingreſſus eſt Beneuentum. Apud Luceriã porrò Apulię ciuitatem, vniuerſo ſuo congregato exercitu, conſequẽter cum Saraceni congreditur. A quibus primo certamine ſuperatus, demum ex his opitulante Deo victoriam triumphalem adeptus, vniuerſis eorum caſtris potitur. Inde Barium contendens quatuor illam annis obſedit. Materam interim munitiſſimam illorum ciuitatem capiens, igne illam, ferroque conſumpſit. Poſt hæc Venuſiã venit, & tam in ea, quàm in Canuſio pugnatorum præſidio poſito, Barum hinc, inde cœpit grauiter expugnare, ſicque redijt Beneuentum. Ibi itaque cũ in eius obſequio Abbas Bertharius moraretur, oratorium paruum, quod intra Monaſteriũ sãctæ Sophiæ prædeceſſor ſuus Abbas Baſſatius inchoauerat, omni diligẽtia, ſtudioque cõpleuit, & in honorẽ S. Patris Benedicti à Stephano Teanenſis Eccleſiæ Præſule cõſecrare fecit. Tũc tẽporis prędictus Rex B. Benedicto præceptum fecit de vna curte ſua, nomine Laianu in loco, qui dicitur Turturitus, & de Sancto Gregorio cum omnibus rebus, & pertinentis eorum. Cum autem Saraceni Barium degentes vndique anguſtiati ad extremitatẽ vltimã perueniſſent, miſſo Imperatore exercitu, & ciuitatem, et Seodam cũ ſuis omnibus cæpit, eoſque vniuerſos gladijs trucidari iuſſit. Deinde Tarentum obſideri è veſtigio iuſſit: nã & ipſam olim idem nequiſſimi cœperant. Interea duo quidam comites, niſi ſunt in Imperatorem inſurgere: quod cum cognouiſſet Imperator, perſecutus eſt eos vſque Marſiam, vbi illi non audentes conſiſtere, fugerunt Beneuentum. Imperator autem dum illos proſequitur, venit Iſerniam, quam tentantem reſiſtere, expugnauit, et cæpit. Inde Aliphas pertranſiens, & per Teleſiam venit ad ciuitatem, quæ nominatur ſanctæ Agathæ, quam per dies plurimos, quoniam capere nõ poterat, obſidebat. Tandem Berthariu Abbas, quoniã Hiſembaldus Gaſtaldeus, qui ipſam ciuitatem obtinebat: eius conſanguineus erat: apud Imperatorem pro illo interueniens, & illi gratiam, & ciuitati veniam impetrauit. Adelchis etiam Beneuentanus Princeps ad pedes eiuſdẽ Imperatoris proſtratus, tam præfatis, qui fugerant, quàm ſibi, qui eos recipere præſũpſerat, ipſius Imperatoris gratiã adquiſiuit. Ludouico apud Beneuentũ poſito, Adelchis Princeps ipſius ciuitatis, Diaboli inuidia ductus, inuenta occaſione, quod Franci in ciuitate multa inſolenter agerent, aduerſus eum ſecurè agentem protinus inſurrexit, eumque capiens cuſtodię mancipauit, cũctos milites illius*

dispolians, fugere compulit. Sed non in longum Deus passus est innocentem hominem frustra affligi, moxque intra quadraginta dies innumerabili Saracenorum exercitu ab Africa aduentante, Ludouicus è custodia ex templo dimissus est, & Sacramentis obstrictus, recedens à Beneuento, intra tres dies abijt Barulum, ibique per menses circiter vndecim remoratus interim per quosdam suos comites, primo tria millia de hinc nouem millia ferme Saracenorum apud Capuam interemit. Post hæc eo aduentante Capuam, Saraceni cognito eius aduentu, relinquentes Principatum, Calabriam adeunt eamque funditus depopulantes, conscensis nauibus ad sua (maximam tempestatem perpessi) quot quot euaserunt, reuersi sunt.

19 *Nec Petri, &c.* Anno octingentesimo septuagesimo, vt notat Sigonius, vel sexagesimo nono, vt cum Aimoino, vult Baronius; *Ludouicus, & Carolus Lotharij patrui, quorum alter Germaniæ, alter Franciæ Rex*
LVIII *erat. 5. Kalendas Augusti in vnum conuenientes Lotharingiam ita inter se diuiserunt, vt Ludouicus vrbes Coloniam, Aquas, Treuiros, Traiectum, Metas, Argentinam, & Basileam; Carolus Lugdunum, Visontionem, Viennam, Tungros, Tullum, & Virdunum cum adiacentibus obtineret. Ludouicus autem Imperator legatis missis fraternam hæreditatem ad fratrem potius, quàm ad patruos pertinere contendens, Hadriano Pontifice ius suum tuente, ac per Legatos diras in Ludouicum, & Carolum intentante idem sibi regnum, sed frustra vindicauit.* Ex
l. 5. c. 24. Aimoino Legationes transcribam. Ad Carolum Caluum Hadriani Papæ legatio prima legitur. *Carolus Legatos Hadriani Papæ Paulum, & Leonem Episcopos suscepit cum epistolis missis sibi, & præsulibus, ac Regni primoribus in his Galliarum partium regionibus consistentibus in quibus continebatur, vt regnum quondam Lotharij, quod Ludouico Imper. spiri-*
LIX *tuali filio eius hæreditario iure debebatur, & quod ad eum post mortem, ipsius Lotharij, redijt vel homines in eo degentes mortalium nullus inuaderet, nullus commoueret, nullus ad se conaretur inflectere. Quod si quis præsumeret, non solum per suæ auctoritatis ministerium infirmaretur, verumetiam vinculis anathematis obligatus, nomine Christianitatis priuatus, cum Diabolo omnino locaretur; & si quis de Episcopis tam nefariæ temeritatis auctorem, vel tacendo fugeret, vel non resistendo consentiret, non iam pastoris, sed mercenarij nomine se nouerit fore censendum: & quia non pertineret ad eum quidquam de ouibus, nec pertineret ad eum consequenter de pastoralibus dignitatibus. Cum quibus Episcopis, & Nuncius Ludouici Imper. venit, nomine Boderardus, de his nihilominus satagens.*

Inter literas autem hic inde missas, sequentes edidit Epistolas Baronius. *Hadrianus Episcopus seruus seruorum Dei omnibus gloriosis Ducibus, Comitibus, & cæteris primoribus in regno Karoli excellentissimi Regis constitutis. Omnes quidem virtutes Christi cultoribus sectandæ sunt; sed nulla vtilius, quàm pax cum dilectione mutua inter omnes, & maximè inter sublimiores personas custoditur, & colitur. Quanto enim quis sublimior, tantum ad mores suos quosque trahendum constat esse facilior. Ideoq; his præsentibus opportunè, ac importunè moneo, suadeo, et exhortor apicibus, quo pacis bonum in omnes, sed præcipuè inter sublimiores Mundi Principes ædificare, et construere satagatis. In hoc enim dilecti filij mei Regis vestri Regnum totum poterit incolume permanere, si neminem ille concutiens, à nullo concutiatur. Non autem ignorare vos credo, qualiter desiderabilissimus, & spiritualis filius meus Hludouicus pijssimus, & à Deo protectus Imperator, non vt quidam aduersus sanctæ religionis filios, non contra fidei Christianæ domesticos, sed aduersus filios Belial, aduersus Christi nominis inimicos, præcipuè pro nostra securitate, proque multorum liberatione fidelium, qui fine tenus apud Samnium, & circumquaque regiones iam iamque periclitabantur, ita vt etiam fines nostros infestatio propemodum Saracenorum inuaderet, egressus à summo sublimitatis propriæ solio, & à pacatissimo requiei suæ fundamine, non corpori parcat, non æstibus, non algoribus, non denique vllis euentibus cedat; sed omnia incommoda, omnia discrimina pro Christi nomine tolerans, nihil est, quod pro Christianorum exemptione recuset arripere; nihil est, quod pro fidelium quiete, ac pace detrectet assumere.*

An. 869. n. 94. quas Parisijs à Nicolao Fabro eius familiari transmissas profitetur.

Ad

Ad æmulationem iustissimi Imperatoris Ludouici II. euocati Principes sequentia patienter audiant.

Cap. III.

VIrtutum omnium diademate redimitũ Ludouicum nè mereris. Iustus fuit, & iustitiæ angulari
I lapide Domum Sapientiæ superædificauit; extruxit columnas septem
virtutum, quæ vnà intuentes iustitiam, &
cultu demisso adorantes, excellentissimam
omnium, & genitricem fatentur. Sociabilẽ
virtutem iustitiã dixit Philosophus, cui cę-
Pr. 3. c. 11. teræ omnes virtutes necessario consequun-
tur: cuius tecto tamquam Cęlo reliquę cõ-
camerantur. Solem iustitiam fare, vnde in-
ferioribus lumen diffunditur. Vt in fidibus
tibijs, vocibus, atque cantu ex distinctis so-
II. nis concentus seruatur, quem discrepãtem
aures eruditæ ferre non possunt, isque con-
cẽtus ex dissimilium vocum moderatione
resonat concors: sic & summis, & medijs, &
infimis interiectis ordinibus, vt sonis, mo-
derãte ratione ciuitatem dissimillimorum
concinere: & quæ harmonia dicitur à musi-
cis in cantu, eam esse in ciuitate concordiã;
quæ vti arctissimũ in Republica incolumi-
f Augus. 2. de Ciu. Dei c. 21. tatis vinculum, sine [f] iustitia nullo pacto es-
se potest; ita disputabat Scipio Africanus.
Et cũ disputationi adesset L. Furius Pilus
III. aggressus est accuratissima oratione iusti-
tiã vituperare, vt Lelij eloquẽtiã ad laudẽ
illius virtutis excitaret: eadem mente, qua
Glauco [m] iniustitiam laudat, vt Socratẽ de
iustitia disserẽtem audiret. Cum igitur pe- m 2. de Rep. Platonis.
roranti Piloni Rẽpublicã sine iniuria haud
regi posse, respõderet Lelius nihil tam ini-
micũ, quàm iniustitiam ciuitati, nec omni-
no nisi magna iustitia geri, aut stare posse
Rempublicã: ad intermissa reuertitur Sci-
pio, Rempublicam definiens, eam *esse rem* IV
populi, sed iure gestã. Remota enim iustitia,
quid sũt regna, nisi magna latrocinia? Quia V.
& ipsa latrocinia quid sunt, [a] nisi parua re- a August. de Ciu.
gna? Apud Hispaniarũ Regẽ Philippũ IV Dei c. 4.
querente, & obstrepente Maximi Legato Salut. Anno 166.
Apostolico, cõtrà immunitatis iura à secu- VI.
lari curia carceribus quendã mancipari, cũ
respõderet Aloysius de Harros Sontẽ esse,
propterea iure teneri: replicãti Legato in-
cõpetentiam fori, & minãti, se recessurũ, ni
sibi restitueretur captiuus, finẽ fecit Hispa-
nus aiendo: *Dominatio sua Reuerend. ad libitũ*
pergat, noue, enim aperientur valuæ, si vete-
res nõ sufficiãt. Stabit enim Hispania sine Le- VII.
gato, at non sine Iustitia. Vetus illud est: sine b Plutar.
iustitia nè Iouem [b] quidem posse principẽ de Doctrina Princi-
agere. Manus hominũ cum Imperio Prin- pum.
cipis regitur, pacto societatis adstringitur,
placiti lege præda diuiditur. Hoc malum si
in tantorum perditorũ hominũ accessibus
crescit, vt & loca teneat, sedes constituat, ci-
uita-

uitates occupet, populos ſubiuget, euidentius regni nomẽ aſſumit, quod ei iam in manifeſto cõfert, nõ adẽpta cupiditas, ſed addita impunitas. Madet Orbis (aiebat ad Donatũ Cyprianus) mutuo sãguine: & homicidium, quùm admittunt (clamabat) ſinguli, crimẽ eſt: virtus vocatur, quùm publicè geritur. Impunitatem ſceleribus acquirit, non innocẽtiæ ratio, ſed ſęuitiæ magnitudo. Hęc illa malorum origo, quæ Romanã peſſum
a *lib. 2. de Ciu. Dei. c. 18.* dedit Rempublicã, vt notat Auguſtinus. [a]
Cũ enim fouendæ iuſtitiæ cauſa olim benè morati Reges conſtituti [m] ſint: & regnum ad bonorum perfugium, ac præſidiũ aduerſus populi iniuriam [n] comparatum ſit, voto dicẽdi ius populis, iniuſtaque tollẽdi facta: Haud pace fruetur Reſpublica, ni iuſtitiam colat. Iuſtitia, & pax deoſculatæ ſunt; earũq; deerrãte vna, inſequitur altera aiebat. IX.
Dominicus Cõtarenus Venetorũ Dux Sereniſſimus, cuius atauos Franciſcũ Cõtarenũ, Cæſaris Maximiliani obſidione diflata, in vna Aſulana arce aſſertorẽ ſuum tota vidit Italia; Dominicum Contarenum, qui,

m *Cicer. 3. offic.*
n *Ariſt. Polit. 5. c. 10.*

VIII.

CIIII

poſt ad Marignanũ profligatos Heluetios, Forũ Iulij, Longobardorũq; vrbes, Veneto reſtitutas Imperio, Lilia à Frãciſco Gallorũ Rege, Virtutis (fęderata Gallo Reſpublica) monimẽtũ accepit, quùm eius fratrẽ,
Anno S. 165. 6. Europæ aulis octo vicibus caduceatorẽ Senatus obijciens, hunc ſibi reſeruauit in Patria, vt quẽ longeuũ ętate Fata permiſerãt Reipublicæ fines iuſtitia, sãctitate, & Religione produceret. Propterea cum ad Imperium traheretur inuitus, popolum ſuum annuo munere proſequẽs, *Fructus iuſtitiæ Pax* lemate cudi numiſma dedit, nec vnquã mutauit, vt inceſſanti murmure in auribus obſtreperet ſubditorum, extinctam pacẽ ſola reuocandã iuſtitia: quæ in Reipublicæ hieroglyphico, *Iuſtia et Pax deoſculatæ ſunt*, quod ſuper giganteos gradus, vbi Venetus ſuperbos pede cõculcat gigantes, legit viator, Fato percita quodã, vt breui haud tẽpore truncum legeretur *Iuſtitia, et ..... deoſculatæ ſunt*. Eodem illo anno, quo in ducali ſacello Cretenſis quidam paciferã ſurripuit X
Imaginem, protinus Cretenſe ſequutum eſt bellum, ſola conficiendum Iuſtitia, quę Superum ſupererat teſtimonio. Stateram
nè

nè trasgrediaris, Pythagoricũ ænigma est, quod explanat Plutarchus: Sũmam docens habendam esse rationẽ iustitiæ, neque eius fines exeundos. Hæc sola Imperij columna qua subtracta, machina quassat. Excitantibus Palatinis Fridericum III. Imperatorẽ Ladislaum Vngariç Regẽ veneno tollere, vt regnũ sibi adijceret nobilissimum, Respondit Cęsar: Nolo in me Iustitiã ab opulentia vinci, Turcç ipsi pro lapide angulari regiminis cũ posuerint iustitiam, Turcam aduersus Christianis iniustè excitantẽ Solimanus redarguit: ęque bonis & malis ius fore administrandum. Alexander ille, qui Persas, Hircanos, Indos, & quidquid vsque in Oceanum extendit Oriens, vastauit, fu-

XI. gauit; post amicorum iacturam, vel proditionem quùm iaceret in tenebris, aliàs scelus, alias desiderium suum mœrens, victor tot Regum atq. populorum irę tristitiæque succubuit. Id enim egerat, vt omnia potius haberet in potestate, quàm affectus. Ob quàm magnis homines erroribus tenentur, qui ius dominandi trans maria mittere cupiunt, felicitatem credentes, si veteribus noua adiungant, & per extraneos campos, Lares vltra protendant, quasi angustus sit Orbis, vt imperium latè difundant. Ignari inter imperia, hoc vnum constare, sibi Imperare. Quod non lateret, si animaduerterent, quàm sacra res sit iustitia. Hoc ante

XII. omnia sibi quisque persuadeat Regem in hanc pulcherrimam virturem vltrò etiam impendere, iuuare: vt tota cogitatio à priuatis quàm longissimè auersa sit. Iustitiæ hoc est præmium, iustum esse. Mè iustum esse gratis oportet. Nec interest publicare iustitiam, si virtuti non glorię studeas. Nam qui iustus esse dedignatur sine gloria, oppi-

XIII. dò erit cum infamia. Regem à tyrranno sola iustitia disgregat; cum omnia regna à tyrannide cœperint. Natalia haud faciũt Regẽ, sed virtus: alioquin Nero, Constantius, Leo, inumerique alij, qui pontice longo sanguine censentur, pictosque vultus ostendunt, inter Reges forent enumerandi. Summa gentium felicitas erat, in quibus non ex potentioribus, sed ex melioribus rector eligebatur. Nec potentior erat, nisi qui melior. Penès Sapientes regnum erat, qui infirmiores à validioribus tuentes, suadebant, dissuadebant, & vtilia atque inutilia monstrabant. Sub perpendiculi hieroglyphico

XIV. cuius verba, *ad omnium mẽsuram*. Academicus quidam iustitię annuit in diferentiam; vt sicut corpora omnia perpendiculo mensurantur, ita iustitia æquentur subditi. Vel sub figura trianguli, cuius verba, *æqualis vndique* humili, scilicet atq; superbo. Vel sub falcis titulo, cuius lema: *æquat*. Desumptum forsan ab Horatiano illo carmine Mors æquo pulsat pede pauperum tabernas, Regumquè turres. Vel tandem affinium, amicorum, ipsorumque hostiũ merita læua manu ęqua lance librantis: dextera verò, sanguinis affectum, & amicorum violentiam pellẽtis, nè in iustitię messem falcẽ ponant, sub lemate *si mei non fuerint dominati, tũc immaculatus ero*, vt in suo hieroglyphico ãnuẽs criminis osor, iustitiæ cultor, iuris amator Ludouicus Philippus *De Lauriliere*, Christianissimo Regi à Sanct. Consf. Secretis, & mãdatis, aureo sui ministerij cælo, Deorum (hoc est Principum) in Cœlo, Astrææ simulacrum ad viuum sculpsit Læua statera iustitiæ agens, familiares, & necessarios, sub specie mulieris trutinã obterentes, personã acceptanres, propulsat dextera; nec sine dexterę symbolo, (maius enim iniusta repellere, quam iusta agere, licet sint vni connexa duo:) dexteram non lęuam extẽdit. Nec mireris Gallię decus, si haud solis Francis, sed & aduenis refulgeas. Immensa enim luminis sphęra toti mundo clarescit, quam si stupui cum viderem, obstupesco dum scribo. Excelsas prætereo, dotes, quę in culmine medium ignoranres, & vltra gradus, negant accessum. Panegyrim canat, si quis Argus centoculo oculatiorem vidit, & Briareus scribat quẽ adoptaret Iustitia si filię daretur procreare parentẽ, vel sponsę imperare marito, quę repetens ex æthere terras, temploque summi ætheris pulsa, logum pellicibus dedit; humanum nacta cubile, Tonantis vxor, extat Francorum nomine nupta Philippo. Exinde Gallia, quæ religione politiores est antegressa nationes quemcumque æmula ciuitas ciuem ad exemplum iustitię proponeret, hunc Gallia in exemplar fidenter opponeret

securà

Marginal notes: De liber. educat. — a Senec Epist. 93. — liq. 1. Od. 4.

ſecura victoriæ. Ciuili diſcordia Venetorum preſsa Reſpublica, ob Rainerij Zeni, & Georgij Cornelij, Ioanne eius patre tunc principatum agente, ſimultates, quæ vel amicitiæ, vel neceſſitudinis vinculo reliquos vrgebat; Decem Viralem Poteſtatem actum eſt reuocandam: quià ſubditis impar, grauiſſima ſcelera inferioribus magiſtratibus ordinario iure expianda ſubijceret; Nobilium verò, leuiſſima licet, ſibi ſumeret extraordinario iuris rigore (*ritu, & ſigillo* vocant) exquirenda. Nobilium plaudebant turmæ, & quaſi ad libertatem proclamarēt, ſceleribus iura dātes, Rēpublicā funditùs euertebāt, cuius Ariſtocratiā, Magnatū moderatione ſublata veluti Reipublicę fulcrū, quod popularē eludit tumultū ruere natura erat. Actū erat de Decē Virali

XV. Anno 16 2. Nanius lib. 7.

Collegio, ne dicam de Republica, niſi libera, & pręgraui oratione Baptiſta Nanius morum candore, & doctrina venerabilis patritios increpando, imperij recturos habenas, quoaduſq; legibus viuere profiterentur patriis: Quæ leuiora atrocioribus pęnis flagitia penſarent, nè patrię Harmonia, vel tacito murmure, diſſonaret. Iuſtitiam paci ſacro nuptam cōnubio ne diuortirent, ſed obſequij ſtylo exararent Imperium. Sic rigido tribunali, duriſſimæ legi, & atrociſſimis piaculis non bona ſed corpora maiores noſtri ſubmiſère luenda. Iudici iura damus ad perſonas reſpicere, vt populi labes in baculo, nobiliū vero in virga viſitet ferrea. Sic enim noſtra erit odendo delicta, innoxios venerari cōciues. His dictis rigor placuit & legem quamuis durā, duxère ſer-

uan-

uădă inter decē Viros Nanio delecto,& tăto successu publicis refertis ănalib. Iustitiă
XVII ponens Iustinianus Imp. hisce generalibus exprimit: *Constăs,& perpetua volŭtas ius suŭ cuique tribuĕdi.* Si cuiq; Achabo nephas erit Nabothi vineă vsurpare, sed ad similitudinē Solis Ecliptică non ægredientis, termi-
XVIII. nos nō asportabit:& sub termini Hieroglyphico, Quiritŭ more Astręam venerabitur: siue designando bona, siue distribuĕdo præ-

iudex, legum est iudex sed custos: cŭ enim iustitia bonŭ sit alienum (ad differentiam XX.
aliarum virtutum, quæ etiam minime ad proximum relatione facta, possunt esse virtutes) & in alienis arbitrari non liceat, infertur, quod ad vltimum vsquè quadrantem, rationem villicationis reddere tenebimur. Iudices ergo perpendire, non hùc spectare Iuristarum axioma, de minimis non curare prætorem: si eodem enim iure

mia, vel pęnas: vnde iustitię in distributiuă, & commutatiuam diuisio venit. Illa pęnas, & præmia retribuĕdo pro ratione, ac varietate meritorum: Hæc circa contractus, & æqualium rerum permutationes ad normă
Cicer. 1. de Orat. iuris exercendas. Cuiusque iustitiæ finis
XIX. æqualitas erit, quam æqualitatĕ sumes, vel ex proportione arithmetica, ex pari scilicet numerorum calculo, vt in commutatiua, in qua lex quătumuis dura est obseruăda: nec

gaudemus in aliena magna, vel parua, cum in magna haud possim, sequitur nec in minima. Notabilis est lex illa, qua furti actio non tam conceditur in latronem surripientem pecuniă, sed & in surripiĕtem saccum. L. qui fac tum ff. de Furtis.
Regrediamur ad distributiuă iustitiă, cuius finis æqualitas(aiebat Petrus Maurocenus Ioannis filius) inter Venetos Aristocraticos cognomine Iustus. Hic populorum XXI.
plausu.

super nubes caput extollere videas, vt iudicum est: mẽtem ad astra tollere, ne ad affectus inclinent. In terra pedes, sed in Cælo caput, si velis rectè iudicare. Sinixtra colũbis, innocentię blãditur simulacro, & dextera coruos crocitantes, prępotẽtes scilicet insequitur. Non arithmetica tamen, sed geometrica sit hæc æqualitas, vt ex qualitate personarum, loci, temporis determinetur æqualitas. Haud enim contra passum vt Pythagorici appellant; vel relationem iustam dices, vt Radamantus canebat.

XXII.

Aristot. Ethic. 5. c. 3. XXIII. Ibid. c. 8.

Si contra passus fuerit, quod fecerit idem
Iudicium planè rectum, vindictaque fiet.

In multis enim dissonat: puta si principatũ habens percussit: non oportet repercuti. Et si principem percussit, non percuti solum oportet, sed & puniri. Arbitrium boni viri perpendiculũ est distributiuæ iustitię, quod aliquando ad rigorem, aliquando ad pietatem flectit. Pietas, an rigor vincat, vel vincere debeat, non vnà omnes concordant. Et cum sua trahat quemque voluptas, ad titulum vocor.

CAPVT QVARTVM.
De Clementia.

56 Pe-

56 *Periclis gloria de pietate.*
57 *T. Vespasian. petit Pontificatum, vt à cęde abstinere posset.*
58 *Ara* ignoti Dei *Clementia est: seu miserorum, & cur?*
59 *Clementia cuique ignota.*

I. LVdouici pietate, Adalgisi
excitata perfidia, seruus
Dominum compedibus
tradit, nec soluit, prius-
quam fortiori vinculo, iu-
ramenti scilicet, stringat
Deo esse periurum, si fal-
lat proditoribus pactum. At Diuina satagẽ-
te Iustitia, ad naturam suam rebus facillimè
redeuntibus, Adalgisi cõpede crura sonant.
Ludouicum, an iustum iudicem, vel clemẽ-
tem principem bis perduelis spectet librare
crimina? quæstio est. Si quæras, quid facti?
pepercit. Quid iuris? vulgi variant labantia
corda. Iustitia, & Pietas pugnam literario
cæstu comitunt, diluens illa crimina mor-
te: hæc pœnam sumere, quasi sibi para-
ret; inter vtramque volat dubijs victoria
pennis. Iustitiæ cum staret irreuocabile ver-
bum: quod scripsi, scripsi, meliora concipere
abnuens: Clementiæ patronus, ille cui par
Cicero nemo fuit, ita exorditur.
Inuictissime Cęsar! hominẽ adeo furibun-
da ludit insania, vt Rege corã, perduellioni
patrocinari fidelem subditum putet posse.
Hoc voto me cõsuluit Adalgisus, vt ad arã
æquitatis ad pia propensum te vota vocarẽ,
II. quod illi consulẽs perago, vindictã flagitãs.
Iustitiam exequi si pietas est, sanguinis pen-
dat pęnas. Paucis proditionem cõplectar:
Hominis non priuati, sed Regis perduellio
fuit: non extranei, sed naturalis Domini: nõ
inficientis, sed fauentis: non vlciscentis, sed
ignoscentis. Huius ego suscipiam causam?
quem populi accusant, quem iura damnant?
Quid agã? vnà cum reliquis clamabo, suspẽ-
dite, Regem nostrum vindicate. Ego solus
conabor, quod reliqui formidant. De thro-
no tuo clementiam deijciam, solij dexterã,
atque sinistram iustitia claudam, tecum dũ
imperat pietas, proditor triũphat impunis,
III. iusque datum sceleri canimus. Clementiæ
igitur euellam simulachrũ. Sed qualia ani-
mo tristi reuoluo: Imperiũ sine pietate, quis
impiũ haud arguet? & impio, quis subiace-
bit? aquilis rapaciores, & inciuiliores ciuiles
aquilę non in plumis, sed vnguibus filios fer- IV.
rent? Gloriæ cumulum pietati princeps de-
bet, cui locus non esset, nisi culparum occa- V.
siones emergerent. Punire, si carnificis;
ignoscere nonnisi principis est. Clementia, VI.
non iustitia Regẽ fecit, nec fecisset, si morũ
probitas cuncta componeret. Crimina do-
nare Principis refert, nè solumodo destrue-
re posse, credatur. Liliũ princeps est, & mo-
rum suauitate reliquis supereminet. Saulem
Dominus, cõstituit in Regem, quoniã non
fuit similis illi in omni populo. *Altior fuit* 1 Reg. c. 10. n. 23.
vniuerso populo ab humero, & sursum, qui cum
Ammonitas fugasset, obstrepente populo: c. 11. ib. n. 12.
quis est iste, qui dixit: Saul non regnabit super
nos? date viros, & interficiemus eos. An altior
vniuerso populo fuerit? ex responso percipe. VII.
Non occidetur quisquam in die hac, respondit
Saul. Minimè enim latebat primũ Iudęo-
rum Regem, quod etsi cum clemẽtia à late-
re sederet illi iustitia; hæc tamẽ velatos suf- VIII.
ferret oculos, quasi erubescens, & non nisi
cooperta punire audẽs: illa verò absque per-
sona, pia quadã violentia, vim inferens ipsi Lucæ: 21
iustitię crimina donat. Signa in Sole, Luna-
que, & stellis Primi Iouis præcursura aduẽ- IX.
tum in nube venientis Deũ digito monstrãt
tenebras quærere, quasi rubore suffusum, Pausan.
quia punit. Pictæ cum starent in Areopago
Furiæ, indutæ nigro, cõspersæ sanguine, cir-
cumdatæ anguibus: cupressum stringentes X.
dextera, torrenque sinistra; placido tamen
designatæ vultu, veluti tranquillæ Eu-
menides sola pietatis larua afflictam excita-
bant iustitiam. Armorum enim terror, pęna- XI.
rũque timor Imperiũ si dedère, haud tenuè-
re. Metus, & terror infirma vincula; Asia- XII.
cæ nationes haud in Romanũ insurrexissent
Imperiũ, si Cęsarẽ dilexissent beneficum, &
non timuissent potentem, *adfluẽtibus paula-* Tacitus annal. 6. c. 36.
tim, qui metu magis, quàm beneuolentia subiecti
repertis auctoribus sustulerãt animum, Moysẽ
Hebręi minime credidere prophetã, prius-
quam cum Ægypto Pharaonẽ demersisset XIII.
in mari. Hierusalem, sanctã dixit ciuitatem XIV.
Syria, cum Princeps Naamã Iordani lym-

lymphis lepram abluit. Quid verò non retulit Ioui Idolatra Nabuchodonosor, cum
XV. mansuetis victorem vidit à Leonibus redire Danielem? tunc sine incensis Idola, sine victimis altaria, vnum loquebatur pro cunctis, *paueant habitantes in vniuersa terra Deum Danielis*: sed paueant, quia priùs dilexerant, haud enim timor nisi præcurrat amor. Priusquam ab inferis viduæ filium
XVI. reuocaret Christus, non odio, non amore prosequabantur Hebręi: at quũ re-
XVII. sedit cadauer, & cępit loqui, accepit omnes timor, & magnificabant eum; cuius politiam imitatus Petrus, Samariam, Galilęã, Iudęam fidelem habuit pertransiens, benefaciendo. Vide Dominũ in ianuis Capharnai Idolomanico Centurioni, natione ex-
XVIII. traneo, professione militi famulari, & inde
XIX. considera Creatori Omnipotenti gratiarũ esca, creaturam fieri obsequentẽ. Rex Regum, & dominantiũ, vt agnosceretur Dominus haud terrisono Thaborrẽ prosternit
XX. fulmine Christus, vel ab ęthere tela misit manibus fabricata Cyclopũ, sed Cœlos expandit, & in Sapientię æterna domo gloriæ venditauit thesauros, vbi Beatorum animæ non timidę, sed amantes Deo persoluunt laudes profundę nãq; noctis chaos: Omnipotentiæ suę brachio, Erebi in virga, & gladio percurrens amnes, solas exigit blasphemias. Officiorum in lumine splendeat Deitas, quæ nõ in spiritu gradi, & forti subuertente montes & conterente portas; non
3. Reg. c. 19 v. 12. XXI. in cõmotione, non in igne, sed in sibilo auræ tenuis, sic enim à prophetis agnosci voluit, vel eã cognoscere non nisi in sibilo auræ tenuis valuere Prophetę. Pro Philistinis, Hebreorũ cum pugnasset sanctuarium, grata barbaries intulit eum Dagonis in tẽplum:
XXII. & statuẽtes eum iuxta Dagonẽ paribus victimis atque incẽsis donarunt Dagonẽ, & Arcam. Cũq; altera die diluculò surrexissent Azotij vidẽtes Dagonẽ iacentem coram Arca Domini, quę ouans in altari calcabat truncum, protinus super plaustrũ imponentes Arcã, duabusque vaccis plaustro iunctis, nullo comitatu sequente, remiserũt Iudæis. Sistite gradũ Philistini? Sanctuarium, quod Iudaicam fugauit aciem, occidit Pontifices, vnde eàdẽ in ara cum vestro sedit Idolo, modo vaccarũ in humeris exulare iubetis? sic apud memores stabit gratia facti? pergat Arca (constantes mussitant Philistini) nostro egrediatur terminos, quæ ingrata nostra dedignatur altaria. Remissa arca cum in Bethsamirarum peruenisset agrum, ligna plaustri conciderunt illicò, vaccasque imposuerunt super ea holocaustum Domino. Sed nescio cur, percussis de populo septuaginta viris, & quinquaginta millibus plebis, furore succẽsi patrios extra lares exterminarũt arcã, Cariathiarim mãdantes habitatoribus, vt Domini reducerent Arcã: Tali prosequentes honore Arcam illam, quam Domini credebãt sãctuariũ, quum pietatis immemor, pœnas cum sanguine poscit. Adstipulantem triũphos, & gentiles adorant: cũ crimina vrget, à primogenitis ipsis sociatur iumẽto. Dicat David cur Obededonis Gethæi diuertisset XXIII. Domũ, ibique in area, quę cęli tecto concamerabatur, reliquisset arcã, cũ de domo Aminadab asportaret in ciuitatẽ Siõ? cũ tympanis, psalmis, tympanis, & sistris initiatur comitatus, & repente in rustico tugurio, Boum exsibilatur mugitu? Gethæo Dauid Arcã tradis, & quia interdiceris cum gentibus inire fœdus, Deũ ipsum gentilibus prodis? Quis non proderet (inquit Dauid) cum Pontifices cadũt! quia calcitrãtibus bobus, nè cadat Arca, in Arcã extendũt manũ: arcã diuertite, ego reuertar; cum Dijs Deus ipse pernoctet, vsq; dum obsequia nostra rependat. Seruiui ei, sed propter retributionem: fletum cum potu miscebo, cum lacrymas mea sua clementia temperabit. Filius meus cum ægrotaretur; in cinere, & 2. Reg. c. 12. cilicio Dominum deprecabar, ac mortuo puero purpura, bissoque indutus, petiẽs panem XXIV. cum redarguerer. *Quis est sermo quem fecisti, propter infantem: dum adhuc viueret, ieiunasti, & flebas: mortuo autem puero, surrexisti, & comedisti panem?* satisfeci: *Propter infantem ieiunaui, cum adhuc viueret, nunc autem, quia mortuus, quare ieiunẽ?* Haud facile cognoscere est, vnde suasus in Caluario Christum Centurio publicauerit Deum? XXV. *vere hic homo filius Dei erat.* Soluere videtur Marcus, *Videns autem Centurio, quia sic clamans expirasset, ait: vere hic homo filius Dei erat.*

erat. Quia clamãs expirat homo, dignoſcetur vt Deus? ſed quid clamabat? Hæc prõtulit moriens. *Pater dimitte illis, quia neſ-*
XXVI. *ciunt, quid faciunt.* Auditor ergo pro clamãte reponet: *igitur Deus*? Catholicos erga, Turcarum illatio fuit. Cum in militum dubitaretur tentorio, quis Deorum videretur maior? iuſſit Turca Gẽtilium deſcribi Idola, & cum Venerem in lupercalibus modo adulteram, modo ſcortum conſpiceret; Iouem in ſinu Danais, vel Ganimedis: ferro Martẽ æquare regna: in natos, & ſeipſum ſęuire Saturnum; ad Chriſtum tandem cõuerſus Crucifixum vidẽs in Caluario iacẽre, pectus ei perforari, vt neminẽ lateret in terrã deſcendiſſe de Cęlo, nõ Cæſari rapturum regna, ſed redempturum imperia, ſoli Chriſto (clementiæ argumẽto) victimas, & holocauſta retribuit; reliqua Idola, quę ſibi, nõ populorum ſaluti conſulere videbãtur, irriſit vt manufacta. Percipe modò, vnde hominem crederet Centurio Deum: crucifigentes viderat Cẽturio Iudeos, & Chriſtum deprecantem *pater ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt*. Latrones, qui Crucifixi erant cum eo, improperantes, & Chriſtum Paradiſi valuas reſerantẽ. Hebræos ſeuiẽtes in mortuum, & mortuum cruenti lateris vnda, Eccleſiæ agros irrigantẽ, vnà cum turba reuertebatur, percutiens pectora ſua, ait, haud potuiſſet ſic clamans homo expirare, ni filius Dei eſſet. Nec aliter poterat vincere Deus, qui ſi aliter vincat, haud Deus eſt. Moyſem cum in Pharaonẽ
XXVII. voce, veluti imperatoria teſſera ob armaret, *ecce* (inquit) *conſtitui te Deum Pharaonis*: non tamen populi liberandi (reſonat Afri-
XXVIII. cana tuba) ſed Pharaonis puniẽdi, quaſi diuinitatem exuens, cum refractarium Pharaonẽ ſeueritate plecteret; at cũ populum beneficijs honorat, iã nõ Moyſes, ſed Deus & veluti ſibi reſtitutum numem, diuitias Deitatis oſtendit. Vituli infamia delinquẽtẽ populum furore concitato, penituſque abolere tentanti, occurrit Moyſes, & Diui-
XXIX. num honorẽ veluti iræ delinimentum opponẽs, orabat: Ne iraſcatur furor tuus quæſo Domine, teque credant Ægyptij non Deum, ſed impoſtorem, dicentes, callide eduxit eos, vt interficeret in montibus, & deleret in terra: quieſcat ira tua, & eſto placabilis ſuper nequitia populi tui. Si te enim
nõ aſpiciãt miſericordem, Deum eſſe dubitabunt. Quieuit Dominus, non tãtum pro- XXX.
nus in pietatem, quãtum nẽ detraheret Diuinitati: vnde vitulum cum populus fabricaſſet, non deſtitit (inquit Cyrillus Hierosolym.) Deus à benignitate. Negauerunt
Deum homines, ſed Deum ſeipſum nõ negauit. Seipſum quodammodo negaſſet, ni *Catechef. 2.*
miſericors pepercſſet. Iſraelitę negauerunt Deum, & vitulum adorauère veſani, ſed Deus ſeipſum non negauit. Illi dementes pecudem conclamarunt regem; & tamen Deus pro amore ſuo illos ſeruauit, Diuinitatem de miſericordia oſtentas, de venia probans, de munificentia confirmans, Velit, nolit, Omnipotens, qui ſeipſum negare nequit, ſuimet circundatus vinculis miſericordiam non negabit. Tyrij Dijs ſuis vincula inijcere ſoliti, id fortaſſe indicabant, quod lento ferrentur gradu in ſcelerum ex- *Pluta in*
piatione. Verum cum à M. Alex. obſide- *probl.* XXXI.
rentur, eorumque multis videretur audire muſſitãtem Apollinem, quę in vrbe agerenrur, nõ ſibi probari, ideoque ſe ad Alex. XXXII. *Plutar. in*
ab ire. Hi perinde, ac ſi hominẽ ad hoſtes *vita Alex.*
transfugere aggreſſum, deprehendiſſent in facto, coloſſum Dei ligauere catenis, clauiſque affixerunt baſi, Alexandriſtã appellantes, minãteſque, vel ampliorẽ, & immunẽ redderet locum, vel vnà caderet in obſidione. Simile apud Pauſaniã legitur Mar-
tis ſimulachrũ cõpedibus irretiri, quo vin- XXXIII.
culo propitium ſibi, ac Reipublicæ perpetuum bellatorẽ Idolum illud, nec vnquã ſuę vrbis deſertorẽ futurum, veluti in peculio obligatum habere voluerũt. Huc vſque Gentilitatis ſomnia exiſtimãtis Deum, vt vile mãcipiũ in numero haberi pecudum; niſi erudita dicas, vt Deorum pietate hominẽ erudirẽt. Perãtiqua veritas eſt Dominum Moyſi effudiſſe preces, vt ad Iudæis
iraſcẽdum, dimitteret: ſed quali catena vi- XXXIV
cerat homo Deum, cõpedibuſque dederat ſolium vẽto agitatũ, eum, qui omnia tenet ſolius verbi clauo? Pietate vinctum tenebat, quæ cum iuſtitiæ ſupereminеat, Deum docet ſola pietate vincere, & vinci. Hoc vinculo Principi ſubditus, vti genitori cohæret-

hæret genitus. Inde antiquorum mos, vt in-
XXXV. grediente Principe ciuitatem, carcerum re-
serarentur valuę, vt clementiæ fortiori liga-
mine cohiberet captiuos: vel quia Principũ
campus sola staret pietas, vnde soli coram
tyranno occluderetur custodia, Isaia teste.
c.14.v.16. Misericordia, & veritas custodit Regem, &
roboratur clementia thronus eius. Luculẽtã
de Ammonitarũ exercitu victoriã reporta-
uerat Saul, qua elatus populus postulauit ad
1. Reg. c. 11. necem Regis obtrectatores. *Quis est iste* (in-
quiunt) *qui dixit: Saul non regnabit super nos?
date viros, & interficiemus eos.* Restitit cle-
mentia Saulis, qua regnum firmasset æter-
num, ni populatus esset sacrilegio. Episto-
XXXVI. larum reperta sarcina, vnde Cæsar Pompeij
conscios detegere potuisset, nec legere
Plin. lib 7. c. 25. patiens, comburi iussit, vt auctoribus igno-
sceret, non agnoscendo. Et tu Ludouice
non ignosceris agnoscendo. Vterque Cęsar,
sed tu victus, ille clementia victor. Radal-
giso dum parcis, iustitiæ imperas; dum pu-
nis, iustitiæ subieceris: & si te subiectum fa-
ris, omnia quomodo prætendis posse? pieta-
tem non potes? Gentili ergo Cęsari cede,
qui in pietatis templo, nulla tibi reseruata
sede, omnia occupauit subsellia. Cęsar tecũ
Ludouice, decertat; arma vibrat clementię,
XXXVII. attende quomodo. Deprecanti Ruffo ordi-
nis Senatorij viro, vt clementiæ testimonio
indulgeret; *nemo* (inquit Ruffus) *credet, ò
Cæsar te grauissimam post acceptam iniuriã me-
cum in gratiam redijsse, nisi magnũ aliquid mi-
hi contuleris beneficium*; respondit *mea causa,
Ruffe operam dabo, nè vnquam irascar tibi, cui
non modo donanda iniuria, sed insuper pręstan-
dum est beneficium*. Hac politia eruditus Ti-
berius; cũ multi è domo Principis, equites-
XXXVIII. que, ac Senatores sustentasse opibus, iuuisse
consilijs dicerentur seruum illum *Clemen-
tem* nomine, qui Agrippam magno sume
animo, non quærere duxit sanguinarius
etsi Princeps, plus sperans de clementia, quã
de iustitia. Apollinis tale est Imperium. In
Tacit. Annal. 2. crimine deprehẽsi latrones illi, qui Torqua-
ti Tassi asportauerant pretiosa Parnassi, tor-
turæ stilo posteaquã designauère socios, qui
XXXIX. alienis victitantes laboribus, solis titulis,
Musarũ decertãt in choro, ipsius Imitatio-
nis Domo obtorto collo retracti, quò se re-
ceperãt, Pretoris mãdato, capite fuere dam-
nati. Patibulũ cum vidisset, excãduit Apol-
lo; quia pœna sanguinis Numinis regiam, in
tyrãnorum lanienam concureret montem.

Si quoties (aiebat Apollo) *peccant homi-
nes, sua fulmina mittat
Iupiter, exiguo tempore nullus erit.*

Extraordinario igitur mãdas supplicio cor-
rigi, satis iudici voluit pęnarum timore pur-
gare delicta, indignum rectori, posteri-
tati nomen humano transcribere sangui-
ne. Hoc semper in animaduersione seruabit
vt sciat alterã adhiberi, vt emendet malos:
alterã; vt tollat. In vtroque nõ præterita sed
futura intuebitur. Nemo enim (teste Pla- XL
tone) prudens punit, quia peccatum est, sed
nè peccetur. Reuocari præterita haud pos-
sunt, futura prohibentur. Quid ergo (Sene- lib.1. de Ira. c. 6.
ca quærit) nõ aliquãdo castigatio necessaria
est? quid ni? sed hęc sincera, cum ratione:
non enim nocet, sed medetur specie nocẽdi.
Quemadmodum quędã hastilia detorta, vt XLI.
corrigamus, adurimus, & adactis cuneis, nõ
vt frangamus, sed vt explicemus, elidimus:
sic ingenia vitio praua dolore corporis, ani-
mique corrigimus. Nempe medicus primo
in leuibus vitijs tentat, non multum ex quo-
tidiana consuetudine inflectere, & cibis, po-
tionibus, exercitationibus ordinem ponere,
ac valetudinem mutata tãtum vitę disposi-
tione firmare: proximum est, vt modus pro-
ficiat: si modus, & ordo nõ proficit, subdu-
cit aliqua, & circumcidit: si, nè adhuc quidẽ
respondet: interdicit cibis, & abstinẽtia cor-
pus exonerat, si frustra molliora cesserũt; fe-
rit venas, membrisque si adherentia nocent,
& morbum diffundũt, manus offert; nec vl-
la videtur dura curatio, cuius salutaris effe-
ctus est. Ita legũ pręsidẽ, ciuitatisque recto-
rem decet, quãdiu potest verbis, & his mol-
lioribus, ingenia curare, vt faciẽda suadeat,
cupiditatemq; honesti, & ęqui conciliet ani-
mis faciatque vitiorum odium, pretium vir-
tutum: transeat deinde ad tristiorem oratio-
nem, qua moneat adhuc, & exprobret: no-
uissime ad pœnas, & adhuc leues, & reuoca-
bilis decurrat: vltima supplicia sceleribus vl-
timis ponat, vt nemo pereat, nisi quem peri-
re etiam pereuntis intersit. Fulminum mo- XLII.
re incedat iudex, quę paucorũ periculo ca-
dunt,

dunt,

dunt, omnium metu: sic animaduersiones magnarum potestatum terrent latiùs, quã nocent, non sine causa. Non enim quantũ fecerit, sed quantũ facturus sit, cogitatur in eo, qui omnia potest. Adijce nunc, quod priuatos homines ad accipiendas iniurias opportuniores acceptarũ patiẽtia facit: regibus certior est ex mãsuetudine securitas. Quia frequens vindicta paucorũ odium reprimit, omniũ irritat: voluntas oportet ante, sæuiendi, quàm causa deficiat. Alioquin quemadmodũ præcisæ arbores plurimis ramis repullulant, & multa satorũ genera, vt densiora surgant, recidũtur: ità regia crudelitas auget inimicorum numerum, tollẽdo. Parẽtes enim, liberique eorum, qui interfecti sunt, & propinqui, & amici, in locum singulorum succedunt.

Hoc quàm verũ sit, te admonere domestico exẽplo Seneca satagit. *Diuus Augustus* XLIII. *fuit mitis Princeps, si quis illũ à principatu suo æstimare incipiat: in communi quidẽ Republica gladium mouit. Cum hoc ætatis esset, quod tu nunc es, duodeuicesimum egressus annum, iam pugiones in sinu amicorum absc ōderat, iam insidijs M. Antonij consulis latus petierat, iam fuerat collega proscriptionis: sed cum annum quadragesimum transisset, & in Gallia moraretur, delatum est ad eum inditium, L. Cinnam stolidi ingenij virum, insidias ei struere, dictum est, & vbi, & quãdo, & quemadmodum aggredi vellet, vnus ex consiliis deferebat. Constituit se ab eo vindicare: consilium amicorum aduocari iussit. Nox illi inquieta erat, cum cogitaret adolescentem nobilem hoc detracto, integrum Cn Põpeij nepotem damnandum. Iam vnum hominem occidere non poterat: cũ M. Antonio proscriptionis edictum inter cœnam dictarat. Gemens subinde voces emittebat varias, & inter se contrarias. Quid ergo? ego percussorem meum securum ambulare patiar, me solicito? ergo non dabit pœnas, qui tot ciuilibus bellis frustra petitũ caput, tot naualibus, tot pedestribus prælijs incolume, postquã terra, marique pax parta est, nõ occidere constituit, sed immolare, nam sacrificantem placuerat adoriri. Rursus silentio interposito, maiore multo voce sibi, quàm Cinnæ irascebatur: quid viuis, si perire te tam multorum interest? quis finis erit suppliciorum? quis sanguinis? Ego sum nobilibus adolescentulis expositum caput, in quod mucrones acuant. Non est tanti vita, si vt ego non peream, tuam multa perdenda sunt. Interpellauit tandem illum Liuia vxor: et Admittis (inquit) muliebre consilium? fac quod medici solent: qui vbi vsitata remedia non procedunt, tentant contraria. Seueritate nihil adhuc profecisti: Saluidienum Lepidus secutus est, Lepidũ Muræna, Murænam Cæpio, Cæpionem Egnatius, vt alios taceam, quos tantum ausos pudet: nunc tentat, quomodo sibi cedat clementia. Ignosce L. Cinnæ. deprehensus est: iam nocère tibi non potest, prodesse famæ tuæ potest. Gauisus sibi, quod aduocatum inuenerat, vxori quidem gratias egit: renunciari autem extemplo amicis, quos in consilium rogauerat, imperauit, & Cinnam vnum ad se accersit: dimissisque omnibus è cubiculo, cum alterã Cinnæ poni Cathedram iussisset: hoc (inquit) primum à te peto, nè me loquentem interpelles, nè meo sermone medio proclames: dabitur tibi loquendi liberum tẽpus. Ego te, Cinna, cum in hostium castris inuenissem, non factum tantum mihi inimicum, sed natum seruaui, patrimonium tibi omne concessi. Hodie tam felix es, & tam diues, vt victo victores inuideant. Sacerdotium tibi petenti, præteritis compluribus, quorum parẽtes mecum militauerant, dedi. Cum sic de te meruerim, occidere me constituisti. Cum ad hanc vocem exclamasset, procul hanc abse abesse dementiam: non præstas (inquit) fidem, Cinna: conuenerat, nè interloquereris. Occidere (inquam) me paras, adiecit locũ, socios, diem, ordinem insidiarum, cui commissum esset ferrum.* Et cum defixum videret, ne ex cõuẽtione iam, sed ex cõsciẽtia tacẽtẽ: Quo (inquit) hoc animo facis? Vt ipse sis Princeps? male mehercule cũ Republica agitur, si tibi ad imperandũ nihil prętер me obstet. Domũ tueri tuã nõ potes. Nuper libertini hominis gratia in priuato iudicio superatus es. Adeo nihil facilius potes, quam cõtra Cęsarẽ aduocare? Cedo, si spes tuas solus impedio. Paullusue te, & Fabius Max. & Cossi, & Seruilij ferent, tãtũque agmẽ nobiliũ, nõ inania nomina pręferẽtium, sed eorũ, qui imaginibus suis decori sunt? nè totã eius orationẽ repetẽdo, magnã partem voluminis occupẽ: diutius enim quã duabus horis locutũ esse cõstat, cũ hãc pęnam, qua sola erat cõtẽtus futurus extẽderet Vitã tibi (inquit) Cinna, iterũ do, prius hosti, nunc,

nunc insidiatori, ac parricidæ. Ex hodierno die inter nos amicitia incipiet: contendamus, vtrum ego meliore fide vitam tibi dederim, an tu debeas. Post hæc detulit vltro consulatum, questus, quod nõ auderet petere: amicissimum, fidelissimumque habuit, heres solus fuit illi: nullis amplius insidijs ab illo petitus est. Hisce gradibus, Ludouice, potuit Tiberius Principũ more ad Romani imperij peruenire fastigium indeque, egredi non tyranni, sed Monarchiæ titulo, etsi primordijs Romanorum; Cæsaribus vnum staret violentiæ scabellum. Tu verò Magni Caroli pronepos, cui fortuna dedit armorũ literarumque fulcro Orbẽ sustinère ruentẽ, cum regiminis molẽ non tã electione, quàm hæreditario iure reuoluas, byssum fucari, vel decolorari, & pollui malefactorum sãguine ne permittas. Nocentium nãque siue innocentiũ sit sanguinis, humanus erit: quem si delibaueris semel, leonum more sities crebriùs. In Adalgisum succenderis? En genu reuandit, suppliciterque veneratur procũbes.

XLIV. Vindictã paras? cãcellos egrederis regnantium, quibus, & feras inter, tãquã magnanimis satis est, prostrasse leonem. Diadema frangis, cum subditorũ pretiosos disperdis Lapillos: quos si contudit proditor, tu pius remittas: nisi gaudeas posteritati tradere, imperialem potuisse exornare coronam, & noluisse. Clemẽtiam reuoca; nè mussitetur: inter. Ludouicos primum cecinisse Pium: secundum exibilasse crudelem. Ars nequit naturam inuertere. Hæc te plantauit, irrigauitque clementia, pietate, illa incremen-

XLV. tum dabit. Theodosij recordare Magni, *Sozomen. lib. 7. c. 24.* cuius etsi non tenearis lege, legibus tamen profiteris viuere, cum ad triginta dierum spatiũ vsque supplicia distulit damnatorũ, vt interim Imperatoris nonnihil mitigaretur ira, & indignatione sedata, misericordię, ac pœnitentię aperiretur locus. Haud Magnum latebat Theodosium; nõ minus periculosum esse à suis despici, quàm timeri. *Seneca lib. 2. de ira.* *Necesse est multos timeat, quẽ multi timent*; Labe-

XLVI. rianum est carmen. Ita natura constituit, vt quod alieno metu magnum est, à suo non vacet. Leoni (aiebat Seneca) quàm pa-

XLVII. uida sunt ad leuissimos strepitus pectora? acerrimas feras vmbra, vox, & odor insolitus exagitat. Quidquid terret, & trepidat. Non est ergo quare concupiscat quisquam sapiens timeri. Pompeius cẽsor factus, dum XLVIII.
nimis seuerè vulgi mores inquirit, & grauiora remedia, quàm delicta erãt, inducit; ea quæ armis tuebatur, armis amisit. Ferro cum ferream redimeret Italiæ coronã Lu- XLIX.
douicus Pius, Bernhardo oculos effodiendo Imperium amisit, ex impudentique sæuitia didicit esse pium. Rara temporũ felicitas, in quibus pręstat occasio piam moliendi sæuitiam. Draco ex Atheniensibus Legislatoribus vnus, cuius leges non L. *Aristot. in Rhet.*
atramento, sed sanguine scriptas, Demadis proloquium fuit, vnde Herodicus, Aristotele teste, non hominis, sed Draconis vocaret leges, quæ propterea dicebantur funebres: tantum inuidiæ hac seueritate contraxit, vt apud Æginã in theatro, populari pręfocaretur tumultu; ipsiusque leges tacito cecidere populi obliteratę consensu. Draconi LI.
affinis Gallus ille: cuius erat cantilena, reus senex est, suspendatur, suspẽdatur: alia multa, & maiora patrauit. Iuuenis est, suspẽdatur; nam maiora patrabit. Quod gallicè perbellè sonat. *Pendez, Pendez il en à bien faict d'autrez: Pendez, Pendez il en ferà bien d'autrez.* Cato exemplar Aristocratici viri, LII.
dum nimium ærarium, ac vectigalia protegit, fereque in omnibus aduersaretur publicanis, in multis socios, equites alienauit à Senatu, & bicipitẽ fecit Rempublicã. Nonnisi enim nocère iniuria poterat, vbi summus rigor vrgebat. Nã vt medico multa funera, ita Principi multa supplicia sunt inuidiosa. Nec alia est differentia inter belluarũ, hominũque rectores, quàm timor, & amor. LIII.
Solem si ęmularis, Ludouice, cur ecclypticam deflectis clementiæ? Feras inter volatiles, apibus delatam Aristocratiam nullus ambigit, quarum Principem aculeo, vel omnino carere, canit Alciatus. LIV.

Vesparum quod nulla vnquã Rex spicula figet
Quodque alij duplo corpore maior erit,
Arguit Imperium clemens, moderataque regna
Sanctaque iudicibus credita iura bonis.

Aureo illo sęculo, quo animo rector eligabatur, ac sũma gẽtium fęlicitas erat; in quibus non poterat potentior esse, nisi melior:

Offi-

officium erat imperrare, non regnum: ac ne-
LV. mo quantum posset aduersus eos experiebatur, per quos cęperat posse. Potes Ludouice, & omnia potes, sed militum manu, inter quos enutritus Radalgisus, victoriæ circumuolatus alis, haud semel tibi detulit Maurorum triumphos. Violauit modo diuina, humanaque iura: sed Solis in vultu sæpe videmus etiam varios errare colores:

Tu cum sis maior esto placabilis ira
Nam faciles motus mens generosa capit.
Corpora magnorum satis est prostrasse Leonem
Pugna suum finem, cum iacet hostis, habet,
At Lupus, & turpes instant morientibus vrsi,
Et quæcumque minor nobilitate fera est.

Inde Claudianus in cōsolatu Mālij Theod.

Lenè fluit Nilus, sed cunctis amnibus extat
Vtilior, nullas confessus murmure vires
Acrior, at rapidus tacitas prætermeat ingens.
Danubius ripas: eadem clementia sæui
Gurgitis immensam deducit in ostia Gangem;
Torrentes immane fremant, lapisque minentur
Pontibus, inuoluant spumoso vertice syluas,
Pax maiora decet: peragit tranquilla potestas
Quod violenta nequit; mandataq; fortius vrget
Imperiosa quies, &c.

Nonnè abauum tuum Carolū M. turpi crimine læderes, si stupratores filiarum vlciscendo, vulgasses iniuriam. Adalgisum dū prosequeris, hæsitabit posteritas, ā Maiestatis deficientia ipsum fecerit audacem, vnde culpæ consortes ille agendo, tu patiēdo, pari debeatis pœna puniri. Clemētiæ donetur proditor, cuius sub vmbra nō minùs decet latère proditorēm, quàm proditā Maiestatem, si enim melius rem intactā seruare, quā post volnus remedium quærere, absit vindicta, que nō nisi feriendo sanat vulnus, & sa-
Fulgos. lib. 5. de clementia. LVI. nando plagam ostentat. Animam agēs Pericles cum victorias, eiusque eloquentiā auscultaret laudātes amicos, ipse apertis oculis quasi redarguēs, mirari aiebat quod triūphos laudarent, cum earum rerum partē sibi vindicaret fortuna, laudarēt potius, quod quum longo tēpore Athenas rexisset, *nemo ipsius causa lugubrem vestem vnquam induerat.* Hunc æmulatus T. Vespasianus, non tātū curauit Pontifex creari, nè cogeretur cuius- Sue. in vita LVII.
quam sanguine cruentare manus, sed protestabatur dicēs: non oportere quemquā à facie principis tristē discedere. Quemadmodum enim Sol, quibus affulsit, calorem impertitur (aiebat Leo I. Imper.) ita ab Impe- Zonar.
ratore illis tribuēda clemētia, quos aspexisset. Hæc illa ara, vnde Apostolus, cum ignotum Deum Athenienses colerent quisnam hic Deus ignotus esset, planè ostendit. *Præteriens, & videns simulacbra inueni, & aram in qua scriptum erat,* Ignoto LVIII.
Deo; *Quod ergo ignorantes colitis, hoc ego, et annuntio vobis,* Sed Numinum quale cęca venerabatur Athenis? Clementiam, Ignoti Dei titulo, soluit Statius. lib. 2. Theb.

Vrbe fuit media, nulli concessa potentum
Ara Deum, mitis posuit Clementia sedem:
Et miseri fecere sacrā: sine supplice numquàm
Illa nouo: nulla damnauit vota repulsa;
Auditi quicumque rogant; noctesque, diesque
Ire datum, et solis numen placare querelis
Parca superstitio; non thurea flamma, nec altus
Accipitur sanguis, lacbrymis altaria sudant.
Mœstarumque super libamina serta comarum
Pendent, et vestes mutata sorte relictæ.
Mite nemus circa, cultuque insigne verendo,
Vitatæ laurus, et supplicis arbor oliuæ.
Nulla autem effigies, nulli commissa metallo
Forma Dei, mētes habitare, et pectora gaudet:
Semper habet trepidos, sēper locus horret egenis
Letibus: ignotæ tantum felicibus ara.

Supplicum, & miserorum dicebatur ara, à felicibus odiosa. Nulla erat effigies, corde tantum venebatur. Eius originem à posteris Herculis credo: quum illo vita functo, regni pulsi ad patrocinium confugère Athenienses, quorum manu restituti, Misericordiæ Aram posuere Athenis, & quia nulli homi- Lyran.
num nota, *Ignoto Deo* dixère gemitus, & lacrymas pro sacrificio mactantes.

CAPVT QVINTVM.

De Rigore.

1 *Rigoris descriptio.*
2 *Aureum seculum.*
3 *Imperium virgis figuratum.*
4 *Clementia quandoque nocet.* 25.

5 Lu-

5 *Lodou. XII. redarguitur, quia clemens.*
6 *Terminus cur Romanis inter Deos?*
7 *Caroli IV. responsum ei, qui volebat pecunia pensare delictum.*
8 *Rex nec vitæ, nec regni Dominus.*
9 *Parcere malis nocere est.*
10 *Scythæ cur fulminibus coronarent reges.*
11 *Populi more fluminum reguntur.*
12 *Lupus in Arca mansuetus cur?*
13 *Rigor necessarius. 18.26.*
14 *Gladius cur, & vbi adoratus?*
15 *Maximil. suplicia cur veneraretur? Franciscus I. Galliarum Rex malam crucem salutabat.*
16 *Mala crux* la Potenza *gallicè vocatur.*
17 *Laurentij Medicei rigor decorosus.*
19 *Turcarum Iustitia.*
20 *Artaxerxis rigor. Tamerlani.* 21.
22 *Phineas iustitia reconciliat Deo Iudæos.*
23 *Saul ob clementiam regno priuatur.*
24 *S. Ludouici Gallorum Regis iustitia.*
25 *Dauid ob clementiam punitur.*

CLementiæ dũ oneraretur votis Ludouicus, en byssо circumamictus talari rigidus Cato, cuius ferrea virga, ac struthiocamelus summi iuris erant vexilla. Virgæ titulus
I. cum legeretur in fronte *Lex quantumuis dura est obseruanda*: in tergo *iudex, legum non es iudex, sed custos*: conticuère omnes intentique ora tenebant. At ille priusquam tonaret eloquio; seuero volens supercilio mouère, toruo spectauit lumine aulam: inde dictis Radagisum aggressus, tetigit verbis vltima verba suis.

Aureũ fuit sęcũlũ Lodouice, quùm nec
II animus vel causa cuiquam in iniuriã esset; cũ bene imperanti bene pareretur, nihilque Rex maius minari malè parentibus posset, quàm vt abiret è regno, vnde Ouidius.

Metb. 1

Aurea prima sata est ætas, quæ vindice nullo
Sponte sua sine lege fidem, rectumque colebat:
Pęna, metusque aberãt, nec verba minãtia fixo
Aere ligabantur, nec supplex turba timebat
Iudicis ora sui, sed erant sine iudice tuti, &c.
Postquam Saturno tenebrosa in tartara misso
Sub Ioue Mũdus erat, subijtque argẽtea proles
Auro deterior fuluo præciosior ære,
Iupiter antiqui contraxit tempora veris
Perque hyemes, ęstusq; & inæquales autumnos,
Et breue ver spacijs exegit quatuor annum.
Tum primum siccis aer feruoribus vstus
Canduit, & ventis glacies astricta pependit.
Tum primũ subière domos, domus antra fuerũt,
Et densi frutices, & iunctæ cortice virgæ.
Semina tum primum longis cerealia sulcis
Obruta sunt, pressique iugo gemuere iuuenci.
Tertia post illam successit ænea proles
Sæuior ingenijs, & ad horrida promptior arma,
Non scelerata tamen. De duro est vltima ferro.
Protinus irrupit venæ prioris in æuum
Omne nefas. Fugère pudor, verumque fidesque
In quorum subiere locum, fraudesque dolique
Insidięq; & vis, & amor sceleratus habẽdi, &c.
Effodiuntur opes, irritamenta malorum,
Iamque nocens ferrum, ferroque nocentius aurũ
Prodierat, prodit bellum, quod pugnat vtroque
Sãguineaque manu crepitantia concutit arma.
Viuitur ex rapto, non hospes ab hospite tutus,
Non socer à genero, fratrũ quoq; gratia rara est.
Imminet exitio vir coniugis, illa mariti.
Lurida terribiles miscent aconita nouercæ.
Filius ante diem patrios inquirit in annos
Victa iacet pietas: & virgo cæde madentes
Vltima Cælestum terras Astræa reliquit.
Neuè foret terris securior arduus æther,
Affectàsse ferunt regnum Cæleste Gigantes,
Altaque congestos struxisse ad sydera montes.
Tum Pater Omnipotẽs misso perfregit Olimpũ
Fulmine, & excussit subiectum Pelion Ossæ

Conuersis nunc ex hominum vitio tem- Psal. 22. n. 4.
poribus: cum ab initio fieret correctio ver- III.
bis, vix modo satis est ferrum. *Virga tua et baculus tuus ipsa me consolata sunt.* Virgas offerentem Cęsari cum vidisset in somnis Cicero, Imperium promissum reposuit; ita per virgas regnum designante Haruspice. Cęlum enim & ipsum Mortalibus venerabile, non cum lambit, securit & secat. *In matutino interficiebam omnes peccatores terræ, ut disperderem de ciuitate Domini omnes operantes iniquitatem.* In matu- Ps. 100. v. 8.
tino, canit Lyranus. 1. celeriter sine expectatione, ad præcauendum de infectio-

ne

ne aliorũ,glossat Moralis. Venite,& videte opera Domini, dextera Domini fecit virtutem; dextera Domini exaltauit me, dextera Domini fecit virtutem, non moriar, sed viuam,& narrabo opera Domini. Quæ sunt ista opera Domini? conclude Dauid.
Ps. 117. Attendite,& videte *castigans castigauit me Dominus*, Castigans castigauit me, Radalgisus personet, cum & mea interesset perire. Castigans castigauit me: haud enim mortis egredi poterat valuas, nisi ingrederer ego portas iustitiæ. Castigans castigauit me, nè bis perduellis superuiueret opprobrium hominum, & abiectio plebis. Castigans castigauit me, nè proditoribus aperto asylo, proditionibus instruerem tyrones, colere Musas quùm auxilij prætextu Domum meam accersiui. Hæc quæ hospitij iure hostibus ipsis fidem præstat, Cæsarem, Redemptorem vitæ libertatisque fefellit. Castigans castigauit me, qui quondam proditor, vt gratissimam indulgentiam mihi accidisse præstarem, primam secunda proditione rependi. Quid ergo Ludouice? clementia tua tertiam expectat? Primam præter, omnia tibi imputantur; nisi enim primam donasses, reliqua haud duceres punienda.
IV. Neapolitanus Prorex Parafran Diribera homicidæ collabente deouò, cui, efflagitantibus aulicis, ignouerat, exclamauit; quià primum donaui, hoc secundum mihi imputetur. Ab homicida Ludouicus XII. Galliarum Rex rogatus terni
V. homicidij veniam dare, cum tertio audiret patratũ (quali echo repedat) succensus exclamat *tertio, tertio*: cui ioculator. Quid Domine, tertij? dumtaxat primi. Nam secundum & tertium, tua sunt: Si tu non donasses primum, hic reliqua non perpetrasset.
VI. Vtriusque iustitiæ finis æqualitas est, vnde Romanis inter Deos, Terminus erat. Hanc æqualitatem si tollas, iustitiam perdis, aiebat Imperator Carolus IV. nobili illi Zachoræ qui cum sacerdoti religionis errorem
VII. arguenti oculos effodisset, pecuniam pro satisfactione arbitrio iudicis æstimandã offeret: Absque talione (aiebat Carolus) ius non æquatur, nec pecunia oculi remittuntur. Facinus tuum appendamus, Radalgise; quid fecisti? vinculis Cæsarem coercui. Occidere minus erat? Cęsari legem dedi: Tu ergò Cęsare maior, & si illo maior, non nisi Iouis cogitas culmen. Causa siquidem regiæ potestatis è Cęlo petita, soli Deo debet innocentiam. Cæsari dedisti legem, igitur Ioui rapuisti Imperium, cuius est Reges creare, regna condere, singularibusque instruere astris, iuxta illud: Cor Regis in manu Dei. Iuramento deuinci; igitur vnà cum Cęsare Deum Vbi? in propria ciuitate, in aula populo coram à subdito accepit, qui legem dederat Orbi. Cur? vt occuparem Imperium: & tu Ludouice te Lupo commites, qui vt oues rapiat? pastorem percutit? inhiatur Imperio, & sola proditione faustum erit votum. Quemadmodum duos Soles respuit Cęlum, ita duos Cæsares Imperium: quod tamquam circulus vno voluitur centro. Vel igitur Radalgisus cadat: vel Ludouicus proditori cedat vitam, & Imperium, neutrius Dominus es vtrumque non a te, sed aliunde habes: aliud vt regas, illam vt viuas. Quando? cum Mauri ciuium bona diripiunt, totamque Italiã VIII.
cędibus, & incendijs deuastant: prodere studemus fidei, libertatisque propugnaculum. Cum ex Gallia transgreditur Alpes, vt Petro Claues, populis fidem, Prouinciæ libertatẽ repeteret vnguibus barbarorũ oppressam; solus obstat Radalgisus, apertisque castris Maurorum commilito in Deum, in hominem vnanimes armantur in prelia fratres. Quid igitur Deum erga, ignosces, qui Deum ipsum fefellit? pinguior victima mactari Deo nequit, quam sceleratus homo. Parcere malis, bonis nocère est. Iustitiam exequi pietas est. Coram te Ludouice Rex innocens, sed proditus, & vnà IX.
procumbunt proditor per vota precantes: Proditori dum faues, Regis prodis innocentiam. Membrorum suorum cum nemo Dominus, quanto minus alieni; Diadema tuum haud est, nisi in quantum cũ regia immunitate, gloriatur incolumis vita regnantis. Reliquũ desuper tibi cõmissũ, nõ vt sub vmbra clementiæ scelus caneret impunè, sed quo securior cubaret, & inter improbos formidato supplicio viuendi fulciatur communitas. Erudita babaries Scytharũ Principem fulminibus coronauit, vt timendo X.

non aſpernarentur ; & non aſpernando dili-
gerent. More fluminum reguntur populi ;
niſi aggeribus includantur, irrumpunt,
XI. inundãt, & alueo naturali relicto, aquarũ ra-
piditate, aduerſa omnia proſternunt. Quas
cędes, nefaſque ſcelus furibundus non ad-
mittit populus, quum abſque capite vaga-
tur liber? Semel manſuetus legitur Lupus,
cum in Arca Noe, quia catenis circumda-
XII. tus Omnipotentiæ, oues diſcerpere ne-
quit. Circumſpice Ludouice, quot duces,
& Principes ſuſpicione laborarẽt, ſi Cæſaris,
& commilitonum proditor foret immunis.
Expedit moriatur vnus, ni referre ducas
pro cunctis fidelibus vnum præſtare per-
duellionem. Gothicis oriundus natalibus,
quod Gallica formidat pietas, barbara au-
debunt iura, Gothicis punietur legibus.
Quis reſiſtit? forſan antiqui Reges?
XIII. loquatur vnus pro cunctis, *aut hunc pœnam dare, aut Gothorum interire regnum*. Lacte ſi
viuant excetræ, morſibus inſpirant, & dul-
cedine augent atra venena. Glabreſcit vul-
pes, ſed immota natura ſeruat pullos, cum
non habet. Viridaria non niſi falce vireſ-
cunt, & ſolo ferro glandariæ ſylvæ infrugi-
fera inſeruntur vineta. Ferreus acinacis
Martis inter Scythas ſimulacrum cruor
Herod. lib. 4. 62. perfundebatur pinguiores offerrebant vi-
XIV. ctimas, eumq; in Deorum cętu vt rigi-
diorem profitebantur venerari. Apud
Ammian. Marcell. Alanos adeo religioſus erat, gladius
vt non templum neque delubrum,
non tugurium culmine tectum ſed ſo-
lus gladius barbarico ritu humi fictus
nudus, ceu Mars honorificè coleretur,
quaſi fruges, & meſſis ferreo deberetur
vomeri. Iuſtitiam, in hoc ſolo & cum
cęteris Numinibus complectentur: vnde
in iuſtitiæ ſimulacro cętera colere cre-
deremur. Imperatorem Maximilianum.
I. loca ad fontium deſtinata ſupplicia, ve-
XV. nerabundum pręterire ſolitum ſequenti le-
gimus voce *Salue Iuſtitia*. Alij de Rege
Galliarum Fanciſco I. traducẽtes hiſtoriã
cũ ante ſupplicia pręteriens aperiret caput,
interrogatus cur? reſpondit: quia hæc ſunt,
fulcra regnorum; propterea malam crucem
Gallico idiomate *la Potenza* iure vocant, cũ
ibi Principũ ſit radicata poteſtas. Hinc pro-
pe Viã Lacteam videre eſt in Cęlo ad Cen- XVI.
tauri pedes Meridionalem coronam: cuius
enim inſunt ſagittæ manibus, ſubſunt &
coronæ pedibus. In Rempublicam Vo- *Iouius in vita Leonis X.*
laterrani cum inſurrexiſſẽt populi, & morte
Prętoris ad libertatem proclamaarent: An-
gebatur Reſpublica, & quomodo domandi
rebelles, diffidebãt Patres. Armis, belloque XVII.
præmere reſtitebant ſeniores, & clementia
ſub iugo mittendos cum ducerent:
ſubſtitit Laurentius Mediceus, & currus
retorquendos hoſtiles, gentes domitan-
do ſuperbas, nè clementiæ prætextu,
Reipublicæ dedecoraretur Imperium, ob-
tinuit. Tanti te facient, Ludouice, quan-
ti tua poſtulabit iuſtitia. Si plus proditori
quàm tibi tribuas, & tuam negligen-
do ſalutem, clementiam iuſtitiæ præferas,
nè queraris, ſi milites te deſpiciant, in ſontes
non pro ſontibus electi ſunt Reges, & par-
cere, perſonę eſt, non dignitatis. Chlamys,
purpura, enſis, Imperij inſignia, lictores,
armatique milites, qui aulam complent,
ſanguinem poſcunt, quibus non ſtiparetur
Maieſtas, ſi ad indulgendum occuparet
tribunal. Regnorum recenſeantur primor-
dia, quæ ſanguine conſperſa non minus iu-
re, quàm iniuria creuêre. Manlius Tor-
quatus filium, quia contra Imperium *Florus lib. 1. c. 14.*
pugnauerat, quamuis victorem occi-
dit, quòd plus in Imperio eſſet, quàm in-
victoria. Sileant regnorum illa monu-
menta, quæ non armis, ſed religione
protracta, ad ciuilem minimè cõferunt po-
litiam. Turcarum grãde perpendatur Im-
perium, poſt Romanos, tã longannorũ per-
miſſũ ſenectute ad ſolius iuſtitię retributio-
nem, quæ à Chriſtianis repudiata, barbaris XIX.
deſponſata plangitur. Othomanorum mos,
cuius Mahumetes Imper. IX. auctor, vena-
les deglubere iudices, & ſuper genitoris pel- *Petrus Bersell. in vita Mahum.*
lem ſedère genitum, vt patris exemplo ex-
periretur filius ad perſonas, & munera non
reſpicere, nec proprio ignoſcere filio: vt de
Muſtapha legitur, quũm ob ſtuprum vxori
Achmetis Baſsà illatum, filiũ Celebi morti
tradidit. Quod ſi ãtiquitatis ſacra, vel profa- XX.
na voluamus, Artaxerſes eſt in propatulo:
centum, & quinquaginta ſtabant illi filij, cũ
deſciſcerent, trucidauit ad vnum, nec patet-
na

na obstitit pietas, filios sine labe damnare, Doceas Lodouice quæso, cur inter Arabes, Persas, Armenos, Turcas pudendi sceleris iugum excruciat? raro furta, homicidia nunquam? Quia pœnæ plures sunt, quàm flagitia: at vbi pœnans superant scelera, nec pœna est mensura delicti, ibi in communem nefas, ius datum sceleri canimus.

XXI. Parum lactis quidam Magni Tamberlani pedisse quus cuidam feminæ surripuerat, hac querente, Domino iudicante, torculari traditur latro, quo ab illo corpore surreptum exprimeretur lac. Quidnam? odium
XXII. forsan duces crudele tyranni? sacri obstant annales. Phineæs. Israelitam scortantem cum Madianitide, vulnus quo ambo transfixit, nonne tantum Deo placuit, quod Hebreis hostibus paccaretur? Vnde cum Saulis diademate Domini cecidit verbum, etsi illud pactum æternum? *apprebendit*
1. Reg. 15. *Agag regem Amalec viuum*, viuum petebat clementia? sed mortuum exigebat iustitia. *Et quia dimisisti virum dignum morte de manu*
3. Reg. 20. *tua, erit anima tua pro anima eius, & populus tuus pro populo eius.* Credidit Galliarum Rex Lodouicus Sanctus, & reputatum est
Camerar. lib. 1. hor. subcisiuar. c. 10. illi ad iustitiam: quum forte psalmodiam solueret, rogatus cuidam indulgere facinoroso, annuit; mox cum in versiculum psal-
XXIV. mi 106. incidisset, vbi legitur: *Beati qui faciunt iustitiam omni tempore*, protinus improbauit gratiam, exclamans: Principem, qui punire quit, & oequit, sceleris coram Deo auctorem fieri. Ps. 18. v. 14. Inde Regibus Psalmista veniam ab occultis efflagitans: supplex adiungit: *& ab alienis parce seruo tuo*, ab alienis? falleris Dauid, delicta suos tenet auctores: & nemo alieno obstringitur crimine. Homicidium, adulterium, tua, haud aliena sūt. XXXIV. Aliena fateor, inquit Dauid, in patrādo, sed mea in iudicando. In vindictā malefactorum, laudem verò bonorū, constitutus cum essem Rex super Sion montem sanctū eius tanquam pastor super gregē suum, insomnes cum traducerem noctes, lupis oues disperdidi, & inter canes vigilantes, haud dētibus sed latratu auras insteti. Qua spe frustraris Lodouice, per duellioni si ignoscas? Territet forsā ferro Mauros, vel dēsos moriturus in hostes pro libertate, pro Rege, pro fide manu tentare vellet parricida belli? Ille potēs fraude Turcas in sinu recepit, illisque mutuo fœdere iunctus Acherōta mouebit euersurus regna, & labefacturus Imperiū. Hi erūt intempestiuę clemētiæ fructus. Ita fatur iustitia, quam si negligis, te omnes iure contemnent. A Iure vel a clementia fateris thronum? Primum si pręfers in acquirendo; nè desesas in seruando.

CAPVT SEXTVM
De Æquitate.

2. *Malus princeps tam sub quo nihil, quam omnia licent.*
3. *Ex rigore inuidia, ex clementia despectus.*
4. *Principis conditiones quæ sint?*
5. *Correctionis finis. 16. 18.*
6. *Apum Rex aculeo non vtitur.*
7. *Regi satis non punire sed posse punire 9.*
8. *Intererat Caini à Deo puniri.*
10. *Gladius igneus ante Paradisum signum amoris fuit.*
11. *Princeps ingreditur, vt Leo; sedet, vt ouis.*
12. *Gladium euaginare, sed arborem verbare Principis est.*
13. *Rigor absque pietate sæuitia est, non iustitia.*
14. *Aquila cum olea, & fulmine Imper. insigne.*
15. *Lex cum daretur in Sinai, ad sonum buccinæ micabant fulgura.*
16. *Iustitia sub specie mulieris cum virga, & libro.*
17. *Imperatores à Papa excommunicati*
18. *Subiectis parcere Regium est.*
19. *Paucos punire, deterrere omnes. Alex. Seuer. raro, sed sine pietate puniebat.*
20. *Saladini pietas. Venetorum pietas in Ianuenses.*
21. *Canis clementia erga annum.*
22. *Panem habere, & medicum esse Principem decet.*
23. *Aser quid sibi velit?*
24. *Damon quali iustitia, & pietate damnatus*

tus à Christo.

25 *Oleum, & vinum adbibita à Samaritano dum vulnera alligaret, pietatis, & rigoris sunt signa.*

26 *Asinus iniuste queritur, cum vapulat.*

27 *Virga, & baculus consolantur eos homines qui iumenta dicuntur ex Dauide.*

28 *Iacobi Carrariensis lepidum, sed iustum responsum in malefactorem rapientem pecuniam.*

29 *Lenta iustitia sit contra mala fecunda.*

I (*l. 1. ff. de Iust. & Iure.*) TOties à litigantibus euocata Iustitia, coacta redarguit inuocari, & non cognosci. Æqui, bonique artē vocauit Vulpianus, & ad tyrannidem rigor, vel immoderatam libertatem trahere conatur pietas. Vitiosa sunt extrema, nec minùs malus est princeps sub

II. quo omnia, quàm sub quo nihil licet. *Tam omnibus ignoscere crudelitas est, quàm nulli. Modum tenere debemus sed quia difficile est* (*Seneca lib. 1. c. 2. de clem.*) *temperamentum, quidquid æquo plus futurum est, in partem humaniorem præponderet.* A iustitia in paruis deflectas, si vsurpatam eam velis in magnis, rudimēta sunt iuditia-

III. ria. Vis ab omnibus inuideri? rigidus esto. Si despici, esto clemens. Præ oculis clementiam habeas, solàque criminum occasione turbetur, hæc negligi non solius Regis, sed & subditorum obstet libertas. Si

IV. potentioribus placet pietas, populo displicet, quam hercle iuuare duxère regentes. *Felix abunde sibi visus Princeps, si fortunam suam publicauerit, sermone affabilis,* (*Seneca ibi c.*) *accessuque facilis, vultu qui maximè populos demeretur, amabilis, æquis desiderijs propensus, & iniquis acerbus.* Quod si correctio

V. contingat, futura potiùs, quàm præterita respiciat, vt malus corrigatur, & iustus exerceatur. Alienas vlciscendo iniurias, *hæc tria lex secuta est, quæ Princeps quoque sequi debet: aut vt eum que punit, emen-* (*Seneca lib. 1. de clem. c. 22.*) *det; aut vt pœna eius cæteros meliores reddat; aut vt sublatis malis securiores cæteri viuant.* Apes exemplo sint, quarum Rex, naturæ claris formatur insignibus, vt magnitudine corporis præstet, & specie: tum (quod (*Ambros. lib. 5. Hexamer. c. 21.*) in rege præcipuum est) morum mansuetudine. Nam etsi habeat aculeum, tamen eo non vtitur ad vindicandum. Sunt enim

VI. leges naturæ, non scriptæ literis, sed impressæ moribus, vt leniores sint ad puniendum, qui maxima potestate potiuntur. Ad legum obseruantiā sufficit, posse punire, nec VII. semper expedit, experiri vltimū posse. Oblectamentis sępè ad seruitutis etiam iugum subditi reducuntur, quos potestatis nequit violentia. Apum reginam mansuetudinem natura edocuit, aculeo potitur, nec ad pungendū vtitur, sed suauitate sibi subijcit examen. Hominem cum ab Opifice suo fecisset apostatare superbia, pręsumentem sibi eminentiorem gradum, quàm sibi competeret, vindicare; ob proteruam malitiam, & læsę Maiestatis crimē, quod nullo poterat sacrificio expiari, vel lege purgari iuxta illud: *ex operibus legis non iustificabitur omnis caro corā* (*2. Ad Gal. 16.*) *illo:* anathemate ferijt, innocentia spoliauit, laborem imponēs, qui otio erat abusus; verbi semine de terra spinas educens, vt originale crimen ante oculos haberet homo, propter quod germinat terra labruscas; emisit tādē Deus de paradiso voluptatis, vt potiùs male factori cōsuleret, quā sibi vindictā reposceret. Sed quę tādē hęc bonitas est rem VIII. (*Serm. 60. de diuer. vtriusque loc.*) datam auferre? soluit Chrysostomus: Cogita quis futurus Cain, si post homicidium, in Paradiso mansisset. Si enim cum ab illa habitatione excidisset, si ad laborē, & ęrumnas damnatus, & mortis minas intuēns imminētes, si cum ante oculos positam parētis calamitatē haberet, & obiecta pedibus suis, iræ Dei vestigia cerneret, ac tantis malis circūseptus esset, in tantam erupit improbitatē, vt naturam ignoraret, cōmunionis obliuisceretur partus, eū, à quo nulla fuerat affectus iniuria, necaret, fraternum sanguinem funderet, dexterā cruētaret; cumque Deus illum admonēret, vt quiesceret, nō parēret, sed cōditorem suum probro afficeret, parētibus ignominiā inferret, hic si in Paradiso versatus esset, expende in quātam nequitiā prorupisset. Nam si tam multis frenis iniectis, tot saltus dedit; si sublati obices lethales isti fuissent, quò non seipsum pręcipitē egis-

ſet? Sed non contentus Deus, quod homo
perizomate ex folijs ficus contexto cooper-
uiſſet nuditatem ſuam, veſtiuit eum tuni-
ca pelliceа ex illius agni pelle, confecta,
1. Io: 29. de quo Baptiſta: *Ecce Agnus Dei, ecce qui*
IX. *tollit peccata mundi.* Satis Domino fuit,
oſtendere virgam, & ante Paradiſi ianuas
verſari gladium, haud natura igneum,
X. ſed in ſpeciem igneî non ad furoris, ſed
amoris indicium. Tremulæ flammæ,
indicia ſunt amoris, quo flagrans ſupre-
mus ille Cherubin in ara crucis ex cineri-
XI. bus ſuis phœnicem, tuam ſcilicet reuocauit
animam. Ab hoc Regum Rege diſ-
cite Principes veluti rugientes Leones
inter veſtras oues, vt agnos ſedere. Re-
XII. giminis ſit politia excandeſcere in homi-
nes, ſed arbores verberare: gladio ac-
cingi, euaginare, ſed vltra auricu-
lam non extendere, vt vnco veluti intra
honeſtatis lares trahamur. Rigor abſque
XIII. pietate ſæuitia eſt, non iuſtitia nec illo com-
Plvtar. Nicaeus p. 2. in Pompeio. ponuntur, ſed dilabuntur imperia. *Lu-
cullus rei militaris peritiſſimus, qui primus è ci-
uibus Romanis Taurum Montem tranſijt belli
gerendi cauſa, qui duos potentiſſimos reges bello
vicit, quique in Aſia longiſſimè progreſſus eſt:
tamen inſidis ad omnia militibus eſt vſus, à
quibus etiam ad extremum deſertus eſt. Multa
enim ipſis imperabat, parũ erat affabilis, in pri-
mis acer in rerum geſtarũ rationibus repoſcen-
dis, inexorabilis in ſupplicijs, neſciebat, aut
molli oratione placari, aut muneribus reconcilia-
ri. Cuius rei argumento eſt quod Pompeius, cum
eoſdem milites poſtea recepiſſet, eos nè minimũ
quidem ſeditioſos habuit: tantum homo homini
XIV. præſtat.* Imperatores cum ſupremæ poteſta-
tis titulo ſoli vellẽt belli, vel pacis impone-
re morem, aquilam habuere inter inſignia
cuius in dextera olea, in ſiniſtra fulmẽ, cle-
mentiæ, & rigoris annuebãt neceſſitudinẽ:
ita tamen vt illi ſeruiret iſte. In ſolitudinẽ
Exod. 19. Sinai traducto ſuper alas aquilarũ Iſraeli, vt
Dominus vulgaret legẽ, ad buccinæ clãgo-
rem micabãt fulgura, ſtrepebãt tonitrua, vt
XV. iura quæ de ſinu educebantur clementiæ, ſi
violata, reſurgerent in manu iuſtitię: quam
fuluo cõplectabatur ãtiquitas auro ſub ſpe-
XVI. cie mulieris, cuius in dextera virga, apertus
codex in ſiniſtra, vbi inſcriptũ erat adagiũ
Argue, Obſecra. Paſtores, & non percuſſores
moderabantur codice Principes, quorum
eſt, calamo potiùs, quàm gladio habenas
Imperij tenere: verbis mollioribus ingenia
curando (docet Seneca) vt facienda ſuade- De Ira lib. 1. c. 5.
at, cupiditatemque honeſti, & ęqui conci-
liet animis, faciatque vitiorum odium, pre-
tium virtutum: tranſeat deinde ad triſtio-
rem orationem, qua moneat adhuc, & ex-
probret: nouiſſimè ad pęnas, & has adhuc
leues, & reuocabiles decurrat: vltima ſup-
plicia ſceleribus vltimis ponat, vt nemo pe-
reat, niſi quem perire etiam pereuntis in-
terſit: & vt documentum ſint omnibus
quia viui noluerunt prodeſſe, morte eorum
Reſpublica vtatur, nè peccetur. Hùc reſ- Io: Bapt. Egnat. l. 6.
pexit Conſtantinus Pontif. Max. cum Phi-
lippum Coſtantinopolitanum Principem
de fide Catholica male ſentientem, ſępius XV.
ad monitum, nec reſipiſcentem imperiali
dignitate priuauit. Innocentius I. Pon-
tif. Max. quũ Arcadium Byzantinum Cę-
ſarem excommunicationis anathema-
te monuit, vt Ioannem Chryſoſto-
mum Eudoxiæ vxoris aſtu in exilium pul-
ſum reuocaret. Nicolaus Pontifex di-
ris Eccleſiaſticis Lotharium Ludouici Se-
cundi Imperatoris fratrem vltus eſt, quia
iuſtam iniuſtè repudiaſſet vxorem.
Gregorius VII. Henricum Imperato-
rem, altaria, & Sacerdotia vęnalia ha-
bentem, extra communionem fidelium
reiecit, nec veniam petenti tribuit, niſi
cum Henricus ingraueſcente hyeme ad
Canuſij portas nudis pedibus, vbi excuba-
bat Pontifex, zona ad collũ pręcinctus, ſup-
plicem ſe ſe pedibus Põtif. publicè ſpectan-
tibus omnibus exhibuiſſet. Alexand. III.
Friderico Æneobarbo Imperatori haud
communionem reſtituit, priuſquam
in D. Marci Veneto veſtibulo Prin-
cipe, & Senatu coram, Imperialem calca-
ret ceruicem, vt aſpidem, & baſiliſcũ expro-
brando: *Super aſpidem & baſiliſcum ambula-
bis & conculcabis leonem & draconem:*
Cęterum ſubditum, referre, dimittere, cu- XVIII.
ius peccatum deprehenditur, ſi pœni-
tentia facti ſpem bonam polliceatur, Plato-
niplacuit, cuius ſententia nemo pru-
dens puniat, quia peccatũ ſit, ſed nè pecce-
tur.

Sen. lib. 2. c. 16. de ira. tur. Reuocari enim præterita haud possunt: futura prohibentur, & quos volet nequitiæ male cedentis exempla fieri, palàm occidet: non tantùm vt pereant ipsi, sed vt alios pereundo conste nant. Fulminum incedant more: paucos feriant, sed omnes deterreant. Pœna ad paucos, timor ad omnes.

XIX. Faciliùs enim vniuersos impelli, quam singulos vitari. Condemnationes raras volebat Alexand. Seuerus, sed quùm factæ essent, non indulgebat. Cum de monte descendisset Moyses, & appropinquans ad castra, sexcenta tria millia hominium strauit, vt eorum sanguine multitudo Israelitarum redimeretur incolumis. Saladini Turcarum Principis exemplo sit pietas: Hierosolymis captis, lacrymantem fœminarum vulgum, & Matronarum comitatum libertate, ac muneribus donatum, quo mallent, data remisit custodia. Sed vagari sino Veneti clementiam cum in Ligures de libertate certarent, Clodia tandem, vnà cum quatuor millibus captiuorum ad deditionem receptis; sic publicè priuatimq; captiuu, sunt ha bi r, vt difficilè crederes eum esse Ianuensem hostem, qui Venetam libertatem penitus opprimere studuerat. Certatim enim Matronæ cibo, potu, pecunia, vestibus ęgrotanti hosti ferebant opem, vt inde eluceret Leonis natu ram esse, parcere subiectis, & debellare superbos. Floribus liceat rem nostram aspergere, & serijs festiua miscere. Horatij enim carmen.

Lamprid. Tacit. Hist. 3. XX. Leuit. 1. Exod 32.

Omne tulit punctū, qui miscuit vtile dulci. sic intelligas; Ad metā ille peruenit, brauiūq; tulit, qui miscuit vrile dulci. *Didaco Salazani (cuius inter S. Ioh. insulæ primos occupatores celebre est nomē) canis erat molossus acer, & barbaris in primis infestus, Bezerillū vocabant. Nocte, quæ diem quo Cacicum Mabodomacam prælio Hispani vicerunt, secuta est, Salazar canem aduersus Indicam anum, quæ inter captiuos erat, emittere constituit. Id vt comodius faceret, epistolam tradidit vetulæ perferendam ad gubernatorem, qui duobus inde forte miliaribus aberat, sed eo consilio, vt simul atque à suorum conspectu ablata esset, canem in eam solueret. Ea quum læta abiret, sperans se huius epistolæ beneficio libertatem cōsecuturam, vixq; inde lapidis iactu abesset, Salazar canem emittit, is vetulam facilè assequitur. Misera anus vbi Molossum furibundum ad se rectà tendere videt, humi residens, his eum idiomatis sui verbis mulcere cœpit: Domine canis, Domine canis, ego fero istas literas ad Gubernatorem, obsignatam ei epistolam ostendens, & addens. Ne sęuias in me Domine canis. Hic canis, velut supplices illas, & adiectas preces sensisset: protinus mitigato impetu substitit, & sublato altero crure, vt canes ad parietem solent, eam perminxit. Ea res Hispanis, qui ferociam, & sæuitiam animalis nouerant, miraculo fuit, puduitque ipsos fœminam interficere, cui canis pepercisset.* à feris ipsis clementiam discite homines.

Camerar. Lib. 1. c. 38. XXI.

Prudens (aiebat Cassiodorus) se ipse compellit. Minus cautus est, qui vrgetur ab altero: sed quia rara prudentia, & frequens ignauia, necesse est violentia eam sæpè comprimere. Prudenter sanè (notauit Naxera) se in Principem eligi detrectauit ille, qui nec panis habebat copiam, nec medicinæ peritiam. *Non sum medicus, & in domo mea non est panis, neque vestimentum: nolite constituere me Principem populi:* vtrumque Superiori necessarium; patris animum, panē delargiēdo, ostentare, & medici sæuitiam referre. Non potest ad medicinæ deuenire remedia, qui priùs panis, vestimentiq; non præbuit liberalis auxilia. Aureo illo seculo, quo penes sapientes fuisse regnum Possidonius scribit, horum erat officium. Continere manus, à validioribus infirmiores tueri: suadere, dissuadere; vtilia atque inutilia monstrare. Horum prudentia, nè quid deesset suis, prouidebat; fortitudo arcebat pericula; beneficentia augebat, ornabatque subiectos. Aser sortem accipit quintam: *Cecidit sors quinta tribui filiorum Aser per cognationes suas, fuitque terminus eorum Halcath.* Quid sibi velit Aser? Moralis respondit: *Aser interpretatur carcer; & conuenit statui Principum, ad quorum spectat officium illos, quos paterna castigatio corrigere non potuit, vinculis, & carceribus mancipare.* Hic ille Aser de quo Iacob: *Aser pinguis panis, & præbebit delicias Regibus.* O quā aptè in vno Asere coniūguntur pinguē esse panē, delicias ministrare, & reos vinculis alligare, carceribusque includere.

in Var. XXII. in Iosue. c. 19. § 10. XXIII. Genes. 49.

Sed

Sed quibus Regibus Aser est panis? illis sanè, qui seipsos nouerunt regere, & ad Regis normam componere; refractarijs verò, & ceruicosis haud panis delicatus est Aser, sed carcer durissimus. Illis est carcer, quos paterna admonitio, & blanda nequiuit emendare suasio: morigeris præbet panis delicias, & deliciarum cupedias.

XXIV. Tentator ille pessimus Satan, pietatis prætextu, dum mentitur obsequium, Diuinitatem aggreditur tentans, vt in panem mutaret lapides. Christus, cui vti Superiori licet omnia videre, haud tamen arguere intererat; blande respondit *non de solo pane* Matth. *viuit homo.* Institit deceptor. *Si filius Dei es, mitte te deorsum.* Iterum Dominus patientia sui, occultat perduellis perfidiam, qui adhuc non didicerat Deum cadere non posse. Tandem cum Domini tolerantià diaboli augeretur malitia, durè increpans, tartaream iussit domum repetere. *Vade Satan.* Principes aduertite regimen. Bis præbuit Regum Rex exemplum patientiæ, iræ flammas semel ostendens: at cum aliena modestia cresceret dæmonis insolentia, pià Christi irà illius frenatur audacia.

XXV. Samaritanus ille misericos in hominem incidens plagis saucium, & vulneribus confossum; protinùs ex equo desiliens, hominem refouens, oleum, & vinum plagis in- Luca 10. fudit. *Alligauit vulnera eius, infundens oleum, et vinum.* Sed cur priùs oleum, & postea vinum? Optimi Principis præferebat imaginem: oleum blandè fouet, tumorem demulcet, & austeritatem nescit: vinum acriùs vrit, viuaciùs mordet. Ad olei igitur prius recurrit subsidium, sed cum crudiora essent vulnera, quæ blandis nequirent curari fomentis, fortiora adhibet remedia, vt sic medici placiditas, & vulneris denunciaretur proteruitas. *In vino morsum districtionis adhibet, in oleo mollitiem pietatis: per vinum vngantur putrida, per oleum sananda foueantur.* Apuleij Asinus Aureus cum ad Appollinis Gregor. quereretur tribunal duriùs quàm par esset, & intolerabili sæuitia a Domino vapulare, respondit Apollo, sibi non Domino imputaret: Æthiopem enim lauat, qui aquilarum moribus imbuere iumenta laborat. Boccali. Reg. 1. Quod tibi æquum, alteri pium: & sicut hominum baculus ratio est, canum lapides sunt. XXVI. Cum Regio canant vate, quos iumentis haud dissimiles, vel natura pro- Psal. 22. xit, vel mala educatio deformauit; *Virga tua, & baculus tuus ipsa me consolata sunt.* Senilem animam mollis dum exolueret sopor Scardeo. Iacobi Carrariensis Patauini Principis, fa- tius lib. 3. XXVIII. cta sui omnibus potestate, foribusque laxatis, vt cuique insimulandi pateret aditus, & si quid aliquem defraudasset, redderet quadruplum; Laudabant omnes, vnum preter, cui pecuniam ob remissam sibi capitis damnationem, vti indebite solutam restitui, petenti, generoso spiritu, sed exili voce, respondit: *si tunc iustitia in te reddita fuisset, modò non querereris de me. Capitale erat crimen, cuius pecuniaria pœna in solius Reipub. gratiam conuersa est. Abi, nam si pecunia reddatur, tu quoque caput, pariter reddas, necesse est. Huius tantum conscius sum sceleris, quod mitius quàm merueras, mulctatus fueris.* Illis ergo XXIX. metum incutias, apud quos ratio non proficit. Sit modus in rebus: plus enim committitur, quàm quod possit coercitione sanari. Lento adiutorio opus est contra mala continua, & fecunda; non vt desinant, sed nè vincant. Periculosius enim timeri, quàm despici: Necesseque est multos timeat, quem multi timent. Nemo regere potest, nisi, & qui regi. Regem æquitas regit.

Antiqua Micylli Carmina.

Hic fratris regni praeuertit fraude nepotes,
Dum petit Augustas ambitiosus opes.
Britone dehinc victo, vastantibus omnia Mauris,
Perfidia Medici perditur ipse sui,

De eodem.

Hunc etiam bello Caluum petiere nepotes,
Qui Medici infidi fraude venena bibit,

In Ecclesia S. Dionysij Martir,

Imperio Carolus Caluus Regnoque potitus
Gallorum iacet hic sub breuitate situs.
Plurima cum villis, cum clauo, cumque corona
Ecclesiae viuus hunc dedit ille bona.
Multis ablatis nobis fuit hic reparator
XXVII. *Sequani fluuij, Ruolique dator.*

Epitaphia Caroli Calui.

In Natuacensi Monasterio.

Hoc Domini Caroli seruantur mēbra sepulcro,
Conspicuus Romae, qui fuit Imperio.
Dardanideque simul gētis, nō sceptra relinquēs
Sed potius placide regna tenens alia.
Ecclesiamque pio tenuit moderamine Christi,
Semper in aduersis tutor, & egregius.
Italiam pergens febribus corrumpitur atris
Et rediens nostris abijt in finibus.
Quem Deus excelsis dignatur iungere turmis,
Sanctorumque choris consociare pijs.
Quinta Dies mensis lumen cum panderet Orbi
Octobris Spiritum reddidit ille Deo.

Aurea Moneta Caroli Calui Imper.

Vxores Caroli Calui.

Hermendrudis prima Caroli Calui vxor cuius familia latet; ex ea nascuntur Ludouicus III. Balbus Imper.

Lotharius adhuc in teneris extinctus.

Carolus Aquitaniae Rex; quē Albinus athleta in lucta, humiprostratum, ignarus quisnam esset, ita aflixit, vt dorso perfracto, expiraret.

Carolomannus quum in genitorem moliretur, à patre excecatus.

XXVIII. Iuditha Anglorum Regis Edinulphi vxor, quam mortuo marito, ad patrem reuertentem *Balduinus* Arduennae saltuarius intercepit, & speciosae feminae debacchatus amore, & ipse pulcherrimus, nec ignobilis, volentem an non, Carolo, inconsulto, sibi desponsauit. Hermendrudis abbatissa in Monasterio Losnaniensi. *Annal. Francor. Sigon. Regino.*

Vxor Secunda Caroli Calui Richildis est, filia Buccini, Soror Bosonis Burgundiae Regis, ex qua duos suscepit liberos Carolum, & Ludouicum, qui annum non vixerunt. XXIX.

Aa 2 ELO-

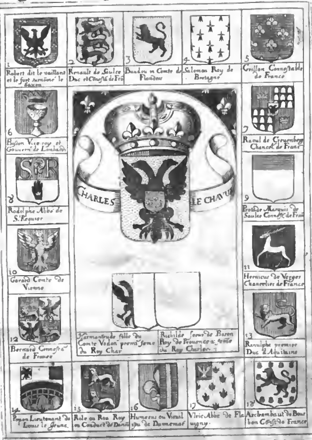
ELOGIVM.

SIne Cæſarie Cæſarem nè mirèris,
Cincinnos glabrauit, cum iuris circinos fregit,
Alopecia : abūdantia: phalacroma : defcientia.
Caroli Magni nepos, Ludouici Pij filius.
Comparatione reſonat deterrima.
VI. Sapientiæ alopecia pilorum foret phalacroma,
Si ex Maiorum fonte, non decurriſſet, ſed creuiſſet vberiùs·
Seru antiquitus non poterāt nutrire comam.
Caluitio exuitur, vitio induitur,
Nè lupus ſtaret in veſtimentis ouium.
Caroli instabilitas.
Seruitutem ferens in capite,
VII. Radere, non tondère pecudes, quiuit.
Pro patre pugnat in fratrē.
Regalis Leo comatus naſcitur,
Tyrannus decaluatus noſcitur.
VIII. Lauro pudenda operiens, non protoplaſti ficulnea
Nithardus lib. 4. Victo Lothario, licet ad socia etiam prouocaſſet Saxones, iterum Carolus Imperium reſtituit, vt labanti ſuccurreret Ecclesiæ.
Qua callidum, vel refrigeret caput, vel Cœli retundat fulmina;
Innube forte Cęlum, Si facinore lucèret trinus, & vnus.
Patrem cum fert, parricidam ferit;
Mulcenſque mœrentem,
Victum fratrem victoris ſolatur Imperio,
IX. Triumphum ducens Dare, non quærere regna.
X. Superis gratus, Ambitionis pretio, ex hoſte feciſſe fratrem,
Baronius. Hincmarus de trāſlatione S. Remigij.
(Clemens amaſſet A tropos, ſi hamaſſet ad rogum,
Quem ſæua finit adire regnum.) Anno Christi 842.
Annales apud Pithœum. Occidit ducem, vt potiretur ducatu; Barcinonēſi tancautū, & nil mali ſuſpicanti; id. Aimonius de Geſtis Francor. lib. 5 c. 20.
Gloria noui Principatus fuit,
Armatæ militiæ, militantis Eccleſiæ prædia dare,
Foſſati, & Deucotori choros locare pro caſtris,
Cęde Ducis, vſurpata Septimania
Quaſi in ſeptimo quieturus non diù Septimaniæ quieuit,
XI.
XII. Pacem Galli cantu, ſolita dare Lutetia,
Auro, Gemanique lacrymis à Nordmannis redèmit. Ann. 843.
Canat nunc Mercurius, animamque ad Tartara mittat; Ann. 844.
Baronius ex Cod. ſcripto Odonis. S. Maurus vindex in Nordmannos, quia profanauerant, eius ſacellum. & duellum.
Bella gerunt armis alij, ſed Carolus auro,
Hi ferro, hic auro caſtra inimica fugat.
Aurea ſi tali fiunt ſub Principe Bella, Ann. 845.
Qualia tranquillæ tempora pacis erunt?
Aurea, ſed ſacra pluuia, Martis igne reſtincto,
XIII. Dedit Iupiter fulmina Sanctis.
Munera ſi placant Deos, non placant Sanctos,
Ab hominibus exulare coactos,
Ad morum correctionem Lupus Epiſcopus ſcribit ad Carolum Baronius.
Sanctorum, Hominumque monomachia preſſa Patria,
XIV. Viuentes, querebatur, in mortuos uè ſæuirent.
Genus frænis Ouid. 4. de Tristibus.
Si Superum haud ſeptus tumulus, Quid erit inferorum thalamo?
XV. Deglubentem oues non tondentem,
Regino, ſed Baronius dixit cū Sigeberto Bar. An. 850. n. 24 quib, diabolus dicitur præceſſiſſe
Miſertus Lupus venit erudire paſtorem,
Equus, & Mulus ſine intellectu,
Rigido duos reſpuens ore lupos,
A Britonnibus biduo victus, triduo fugatur; An. 850.
Vt ſi non literis, edomaretur armis.
Patruelium regno, Barbarorum reparaturus iacturam

Iner-

Insignia Principum Castra sequentium, Caroli Calui

XXXI. Adnotationes Historicæ. CAPVT II.

8 *Victum*, &c. Victum Lotharium ad Imperium reuocat, nè Dominij libidine dimicasse crederetur. Nummisma inspice.

Anti-

Inermia retulit arma,
Ann. 852. Cum à minori pelleretur maior.
Superbia victoriam clepsit,
Et victoris carpento tiumphans victus;
Ann. 856. Pipinum coronauit, & Carolum, Radendo, non redimendo.
Prodiga posthac ciscat iuuentus; Si aura præscidit vetustas,
Labantem Ecclesiam legibus fulcisse Carolum,
Galliam instaurasse Galliæ,
Cum hominibus retulit humanitatem.
Apud fratrem, vt ouium insimulatus lupus,
Ann. 858. Orbis Pastorem iudicem petijt.
Et Petri clauibus, Paulique gladio Iurgia fraterna subdens,
Ann. 859. *Thronos Dei* fatur Episcopos, Regumque Censores.
Rothaldo succidens, quem infructuosum succiderat
Iam satis Carole,
Ann. 865 Humana excessisti facta, si cedas Fato.
Sed heu? serò sanus, citò insanus,
Regnandi cupedinem Deorum cupedia ducens,
Ann. 869. Hanc protulit legem
Quidquid excelsum est, cadat.
Cadat Nepos, nec arbitratus rapinam æquari maiori,
Lotharingiam Patruelis Patruus inuadit,
Et nè quid impietati deesset,
Filium Pater, Carolus Karolomannum Struthio struit.
Ann. 870 Fascum Religionem; Nefas crederet Religiosum fore,
Iuramento stetit, Cum Periurium esset inutile Regno,
Simulatione Protheus, Execrans orando
Ann. 872 Pharisæorum impietate,
Phylacterijs sacris tyrannidem obtegebat.
Petrique Primatum ex Tartareis euomens eructatum cuniculis,
Sub Pontificis lege negauit Reges,
Licet Augustales fasces
Vno colligasset annulo Piscatoris, Empto, vel Romæ dato;
Solis Cælorum clauibus postes referauit Imperij
Ann. 875 16. Kal. Ianuar. Oliuarum à Pontifice redimitus ramis In cupressus exaruit
Quum suorum sanguine sacras irrigauit palmas.
Deus, & Cæsar solo Iustitię sociantur in Throno.
Et frustrà legis petit auxilium, qui committit in legem
Nouam cùm sauciasset, ad Veteris accurrit medicum,
Ann. 875 Vnde venenum.
Præter fel, & acetum,
Quid Dijs propinet sitientibus Iudæa non habet.
Mortalitatis calamitas
Ann. 876. Ac si vię morti deessent: per medicamenta grassatur.
Moritur, & in Cęsarum Fastis
Ann. 876. Eius digladiantur Virtus, & Vitium.

XVI. *Vincitur Carolus à nepotibus. An. Fuld. sed victoria clari, regnū turbantes nouo prælio vidit Monasterio … tur. Annal. Fuld. Sigeber. Corbię Caroli; Suessione … Ecclesiæ reformatio. …*

XVII. *Pithœus Baronius n. 46.*

XVIII. *Vuenilonē Archiepiscop. Senonū, perduellem accusat in … Tullensi. Duch. p. 416. …*

XIX. *… Rothaldū Episcopum, quem insimulauerat. Baron. Ann. 865. n. 30.*

XX. *Mortuo Lothar. Lotharingiā … bita filio … occupat … nus. 3. c. 24. … ero … in … habito Metensi ab Episcopis … ste coronatur. Duch. p. 455. t. 2. … scribus tenet.*

XXI.

XXII. *Iussus ab … Pp. Romā … marii Lauaud … st Episc. … qui ad Pōt. prouocauerat insolenter rescribit. Baron. n. 93.*

XXIII. *Annal. Fuld. Aimoin. 5. c. 31 à Io. Papa eligitur Imp. postquā muneribus Romanū sibi sociasset Senatū Annal. Fuld. An. 875. licet Aim. scribat Romam petisse Papa inuitante. Obiit Benedictus à Io. Pont. donatur. Baron. n. 12.*

XXIV *Vincitur à Nepote, Ludouico Germanico, … inusitato bello … Aimoin. Annal. Fr. … apud Pithœum. P. 126.*

XXV. *A Iudæo Sedechia nomine … permixtum Gognosc.*

10. *Arma-*

De translat. S. Remigij. XXXII. Ann. 845. n. 9.

10 *Armatæ Militiæ*. Qualibus Sacrilegijs Sacrum tunc temporis profanaretur Petri, Sanctorumque patrimonium ex Hincmaro tranſcripſit Baronius.

Quando tres fratres Reges, Lotharius, Ludouicus, & Carolus Regnum poſt patris ſui obitum inter ſe diuiſerunt: Epiſcopium Rhemenſe, quod tenebat Fulco Presbyter, Carolus inter homines ſuos diuiſit. Villam Iuliacam Richuino in beneficium dedit. Cum autem vxor illius nomine Berta in Cubiculo Villæ ipſius iaceret, venit ad eam S. Remigius, dicẽs: Non eſt iſte locus tuus ad iacendum: alterius meriti, & officii eſſe debet, qui hanc Villã habere, & in hoc cubiculo iacere debet: ſurge quantocyus, & hinc abſcede.

XXXIII. *Quod illa paruipendit, putans ſe viſum inane videre. Altera vice venit ad eam S. Remigius, & dixit ei: Cur hic nõ abſceſſiſti, ſicut tibi præcepi? vide nè ampliùs hic te inueniam. Quod illa, vt peiùs pro nihilo duxit. Tertio, vt venit ad eam Sanctus Remigius dixit: Nonne etiam ſemel, & ſecundò tibi præcepi, vt hinc abſcederes? ſed qui contempſiſti hinc pergere, aliorum deportatione abſcedes: & percuſſit illam virga, quam tenebat in manu. Quæ, toto corpore in maximum tumorem conuerſo, quod vidit, viro ſuo Richuino, & alijs quamplurimis dixit, & per aliquantos dies ſeueriſſimè cruciata, vitam finiuit. Cuius Corpus vir eius in Eccleſiã Sancti Remigij deportari, eamque ibidẽ ſepeliri fecit.* Et inferius. *Licet non tam frequenter exerat Deus in pernicioſos vindictam, non tamen vſquequaque inulta noſtris temporibus deſerit præſumptorum piacula. Nam Blithgarius quidam nuper manſum de theſauro Eccleſiæ in Villa Tenoilo pretio, apud Bernardum cuſtodem obtinuit, vnde famulos Sancti Remigij cum flagellis eiecit. Clamantibus autem eis S. Remigium, vt eos adiuuaret; idem Blithgarius cum irriſione illis reſpondit: Modò patebit, qualiter vos Sanctus Remigius adiuuabit. Videte quomodo in adiutorium veſtrum venit. Et inter hæc verba cum maximo clamore ingemuit; & in incredibiliter inflando intumuit; ſicque medius crepuit, & mortuus eſt, &c.*

11 *Paceta, &c.* Normannorum irruptio

XXXIV. licèt penes auctores certam temporis haud habeat ſedem, cum ex nummiſmate ſub anno 874. triumphum videatur egiſſe

apud Pithæi tamèn, veteres Francorũ Annales, ſub anno 845. refertur. *Normanni Regnum Karoli vaſtantes per Sequanã vſque Pariſios Nauigio venerunt, & tam ab ipſo, quã incolis terræ accepta pecunia copioſa cũ pace diſceſſerunt. In Friſia quoque tribus prælijs conflixerunt, in primo quidem victi, in ſecundis verò duobus ſuperiores effecti magnam hominum multitudinem proſtrauerunt.* Idem ſcripſit Aimoinus *gens Nortmanica Galliam irrumpẽs, Parriſios vſque venit: Monaſteriũque Beati Germani Parriſijs depopulata eſt. Quorum Dux, Ragenarius nomine, ſub Principe Horic ſe iactaret opulentiſſimum Regnũ Caroli adquiſiſſe, et Monaſterium almi Germani deuaſtaſſe, et quod ibi maiorem mortui, quam viui numerum haberent; nullumquè ſibi reſtitiſſe præter Germanorum ſenem mortuum, continuò virtutem beati viri expertus concidit; ac poſt triduum expirauit: nec ſolum ipſe, verum etiam, et cæteri raptores, et violatores Sancti loci dyſenteriæ morbo perierunt.* li. 3. c. 20. de Geſtis Francor. Ann. 846.

13 *Dedit Iupiter.* Remeantibus Normannis victoribus Bello, ſed auro victis, aliud legitur Deus ſuſcitaſſe flagellũ in profanatores. Maurum nempè, vt ex ſcripto codice Odonis eorum temporum chronographo tranſcripſit Baronius. *Poſtquam cuncta* (eius ſunt verba) *quæ animo conceperat, iuſta Dei permiſſione de eodem exercuit loco Gaidulphus cõuocatis amicorum, atque affinium turmis ad conuiuiũ apparatioris prandij: ſcelerate a ſe geſta poſt inſatiabilẽ lautitiorum edacitatẽ ciborum, et meri nimiam potationem cunctis, qui aderant, iactantia, deſperabiliter barathro demerſus, referre cœpit: Ne, inquiens teterrimum genus monacorum per ſuccedẽtia tempora locum hunc, vanis ſpebus animarum, repetere, aut vendicare valeat, cum Domorum euerſione te-* XXXV. Eſt in Vaticana Biblioth. Ann. 845. n. 41.

ſtamen-

stamenta sunt ablata prædiorum, quibus se opinari poterant possessiones tantorū recuperaturos fundorum. Nec dum verba compleuerat, eum ecce contra se super mensam, ad quam lasciuiens residebat, astare vidit venerandi Monachum habitus, virum cuius facies igneo resplendebat aspectu, canicies verò comptissimi dignitate honoris, super niuem micans, candebat. Qui ferulam manu gestans, toruisque aliquantisper respiciens luminibus eum forti conamine calce, quidem in ventre, ferula autem in capite validè percussit. Qui illico amens effectus, atque caput huc, illucque super scapulas crebro iactans, eiulando clamare cæpit: Maure tu me interficis, Maure tu me interficis. Cumquè hæc, & alia cunctis, qui aderāt audientibus oculis iam cæcatus, quos capitis percussione amisserat, frequenter repeteret, Arij mulctatus damnatione, effusis intestinis infelicem (vt erat dignus) finiuit vitam particeps demoniorum effectus. Hæc ita gesta Germanus Monachus nostræ Cōgregationis, qui à patruo suo ipsius loci Monacho, se ita peracta, sicut hic inserta sunt, frequenter ista audisse, confirmat, qui de eodem cænobio cum cæteris fratribus ab ipso peruersæ mentis homine expulsus, sæpe ad Domum patris huius Germani fratris veniens, cuncta ex ordine referre solitus erat. Astipulantur etiam huic assertioni religiosæ admodum, & reuerendæ personæ, quæ ab eodem tempore vsq ad nostram perdurantes ętatem, euidentissimis ista profitentur indicijs; ex quibus ego etiam duos vidi, quos pro hoc ipso ad me euocans, atque ab eis cuncta diligenter sciscitans, verissima, hæc esse prout ea ipsi oculis inspexerant, asseruere addentes etiā hęc, quod post expulsionem loci illius habitatorum, & eiusdem desperabilem scelerati viri percussionē, prædia, & villæ, quorum subsidijs, & redditibus locus ille eatenus substiterat, perceptione satis iniusta tam à Comite Andegauensi, quam ab aliis quibuscumque præsumptuosæ, ac cupidæ mentis hominibus vsurpatæ sunt, atque peruasæ. Exinde flagella in Ferrariēsi cœnobio S. Iudoci cel-
XXXV. la, quam peregrinis exhibendā Carolus M. cōmiserat, inter multa, quę pro recuperatione Lupus Abbas Ferrariēsis scripsit, quùm violenter occuparetur à Comite Odulpho, extat Epistola 45. ad Carolum. *Omnipotētis Dei, quæso recordamini, qui gratis dedit, vobis vitam, nobilitatem, pulchritudinem, potentiam, laudabilemque prudentiam, & quod maius est omnibus, sui cognitionem. At honorate eum in seruis eius, quia ipsi vtpote habenti omnia, conferre nihil potestis. Polliceri dignatus est ille: Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiā consequentur: Estote nobis nimium indigentibus misericordes, vt pro nobis Beatitudinē misericordiam ipse vobis restituat. Plus minusue quadriēnium est, ex quo septuaginta duo Monachi, quos ad eorum votum, electionemque mihi commisistis, quiue indesinenter vobis in diuersa occupatis pro salute, ac prosperitate vestra excubant, propter abstractas facultates patiuntur incredibilem vestimentorum, leguminum, ac piscium indigentiam, & publica hospitalitas peregrinis iuxta constitutionem piorum Regum exhibenda, intermissa est: famuli Monasterij squalore torquentur, & frigore. nec possunt subuenire miseris, quoniam ab alijs multitudo collecta, mihi relicta est, & copia vndè sustētabatur, ablata. Siquidē intercedēte matre vestra Serenissima, Pater vester Ludouicus Augustus remediū animæ suæ ad salutem posteritatis supplementum hoc cœnobio nostro contulerat. Nec tamen cū id haberemus diffluebamus abundantia, vt in delicias incompetēter solueremur, quia quæ regula concedit, integris facultatibus Monasterij vix poterant procurari; nunc autem longè pauciora consecuti, abstinemus inuiti, algemus coacti: pueros, senes, atque infirmos propter inopiā non fouemus. In tanta calamitate Patri, & Matri vestræ quotidianas preces, & annuum officium persoluimus, quasi quod illi contulère, possideamus. Fecerunt enim illi totum quod potuerūt, & domum suam robustissimè firmauerunt. Tangat itàquè vos affectus eorum, per quos esse cæpistis; instaurate illorum eleemosynā, ingenti periculo hactenus intermissam, nec obliuiscamini nostri, etiam vos iam eleemosyna indigetis. Tempus est, vt Dei timor, atque amor vestram compungat mentem, quia iam peruenit corpus ad virilem ætatem. Nec differatis quæso vlterius bonū, quod vos velle dicitis, quoniam cum nesciatis, quid superuentura pariat dies: tamen, quia nobiscum quotidiè ad eius iudicium tēditis, cui verissimè dicitur. Tu redde vnicuique iuxta opera sua: dubitare non potestis. Horribile est autem incidere in manus Dei viuentis. Nec vero dicere dignemini vos, non posse. Siquidem, vt ait Apostolus; Deus non irridetur. Scit ille quantū*

non aspernarentur; & non aspernando diligerent. More fluminum reguntur populi; nisi aggeribus includantur, irrumpunt,
XI. inundãt,& alueo naturali relicto,aquarũ rapiditate, aduersa omnia prosternunt. Quas cędes, nefasque scelus furibundus non admittit populus, quum absque capite vagatur liber? Semel mansuetus legitur Lupus, cum in Arca Noe, quia catenis circumdatus Omnipotentiæ, oues discerpere ne-
XII. quit. Circumspice Ludouice, quot duces, & Principes suspicione laborarẽt,si Cæsaris, & commilitonum proditor foret immunis. Expedit moriatur vnus, ni referre ducas pro cunctis fidelibus vnum præstare perduellionem. Gothicis oriundus natalibus, quod Gallica formidat pietas,barbara audebunt iura, Gothicis punietur legibus. Quis resistit? forsan antiqui Reges?
XIII. loquatur vnus pro cunctis, *aut hunc pœnam dare, aut Gothorum interire regnum*. Lacte si viuant excetræ, morsibus inspirant, & dulcedine augent atra venena. Glabrescit vulpes, sed immota natura seruat pullos, cum non habet. Viridaria non nisi falce virescunt, & solo ferro glandariæ syluæ infrugifera inseruntur vineta. Ferreus acinacis Martis inter Scythas simulacrum cruor
Herod. lib. 4. 62. perfundebatur pinguiores offerrebant vi-
XIV. ctimas, eumq; in Deorum cętu vt rigidiorem profitebantur venerari. Apud
Ammian. Marcelli. Alanos adeo religiosus erat, gladius vt non templum neque delubrum, non tugurium culmine tectum sed solus gladius barbarico ritu humi fictus nudus, ceu Mars honorificè coleretur, quasi fruges, & messis ferreo deberetur vomeri. Iustitiam, in hoc solo & cum cęteris Numinibus complectentur: vnde in iustitiæ simulacro cętera colere crederemur. Imperatorem Maximilianũm. I. loca ad fontium destinata supplicia, ve-
XV. nerabundum pręterire solitum sequenti legimus voce *Salue Iustitia*. Alij de Rege Galliarum Fancisco I. traducẽtes historiã-cũ ante supplicia pręteriens aperiret caput, interrogatus cur? respondit: quia hæc sunt, fulcra regnorum; propterea malam crucem Gallico idiomate *la Potenza* iure vocant, cũ ibi Principũ sit radicata potestas. Hinc pro-

pe Viã Lacteam videre est in Cęlo ad Centauri pedes Meridionalem coronam: cuius XVI.
enim insunt sagittæ manibus, subsunt & coronæ pedibus. In Rempublicam Vo- Iouius in vita Leo.
laterrani cum insurrexissẽt populi,& morte
Pretoris ad libertatem proclamaarent: An- nis X.
gebatur Respublica, & quomodo domandi rebelles,diffidebãt Patres. Armis, belloque XVII.
præmere restitebant seniores, & clementia sub iugo mittendos cum ducerent: substitit Laurentius Mediceus, & currus retorquendos hostiles, gentes domitando superbas, nè clementiæ prætextu, Reipublicæ dedecoraretur Imperium, obtinuit. Tanti te facient, Ludouice, quanti tua postulabit iustitia. Si plus proditori quàm tibi tribuas, & tuam negligendo salutem, clementiam iustitiæ præferas, nè queraris,si milites te despiciant,in fontes non pro fontibus electi sunt Reges, & parcere,personę est, non dignitatis. Chlamys, purpura, ensis, Imperij insignia, lictores, armatique milites, qui aulam complent, sanguinem poscunt, quibus non stiparetur Maiestas, si ad indulgendum occuparet tribunal. Regnorum recenseantur primordia, quæ sanguine conspersa non minus iure, quàm iniuria creuère. Manlius Tor-
quatus filium, quia contra Imperium Florus
pugnauerat, quamuis victorem occi- lib. 1. c. 14
dit, quòd plus in Imperio esset, quàm in victoria. Sileant regnorum illa monumenta, quæ non armis, sed religione protracta, ad ciuilem minimè cõferunt politiam. Turcarum grãde perpendatur Imperium, post Romanos, tã longannorũ permissũ senectute ad solius iustitię retributionem, quæ à Christianis repudiata, barbaris desponsata plangitur. Othomanorum mos, XIX.
cuius Mahumetes Imper. IX. auctor, venales deglubere iudices,& super genitoris pel- Petrus
lem sedère genitum, vt patris exemplo ex- Bertelli in vita
periretur filius ad personas, & munera non Mahum.
respicere, nec proprio ignoscere filio: vt de Mustapha legitur,quũm ob stuprum vxori Achmetis Bassà illatum,filiũ Celebi morti tradidit. Quod si ãtiquitatis sacra, vel profa- XX.
na voluamus, Artaxerses est in propatulo: centum,& quinquaginta stabant illi filij,cũ desciscerent,trucidauit ad vnum, nec pater-

na

na obstitit pietas, filios sine labe damnare, Doceas Lodouice quæso, cur inter Arabes, Persas, Armenos, Turcas pudendi sceleris iugum excruciat? rarò furta, homicidia nunquam? Quia pœnæ plures sunt, quàm flagitia: at vbi pœnans superant scelera, nec pœna est mensura delicti, ibi in commune nefas, ius datum sceleri canimus.

XXI. Parum lactis quidam Magni Tamberlani pedisse quus cuidam feminæ surripuerat, hac querente, Domino iudicante, torculari traditur latro, quo ab illo corpore surreptum exprimeretur lac. Quidnam? odium

XXII. forsan duces crudele tyranni? sacri obstant annales. Phineæs. Israelitam scortantem cum Madianitide, vulnus quo ambo transfixit, nonne tantum Deo placuit, quod Hebræis hostibus paccaretur? Vnde cum Saulis diademate Domini cecidit verbum, etsi illud pactum æternum? *apprehendit*

1. Reg. 15. *Agag regem Amalec viuum*, viuum petebat clementia? sed mortuum exigebat iustitia. *Et quia dimisisti virum dignum morte de manu*

3. Reg. 20. *tua, erit anima tua pro anima eius, & populus tuus pro populo eius*. Credidit Galliarum Rex Lodouicus Sanctus, & reputatum est

Camerar. lib. 1. hor. subcisiuar. c. 110. illi ad iustitiam: quum forte psalmodiam solueret, rogatus cuidam indulgere facinoroso, annuit; mox cum in versiculum psal-

XXIV. mi 106. incidisset, vbi legitur: *Beati qui faciunt iustitiam omni tempore*, protinus improbauit gratiam, exclamans: Principem, qui Ps. 18. v. 14 punire quit, & nequit, sceleris coram Deo auctorem fieri. Inde Regibus Psalmista veniam ab occultis efflagitans: supplex adiungit: *& ab alienis parce seruo tuo*, ab alienis? falleris Dauid, delicta suos tenet auctores: & nemo alieno obstringitur crimine. Homicidium, adulterium, tua, haud aliena sût. Aliena fateor, inquit Dauid, in patrãdo, sed mea in iudicando: In vindictã malefactorum, laudem verò bonorũ, constitutus

XXXIV. cum essem Rex super Sion montem sanctũ eius tanquam pastor super gregẽ suum, insomnes cum traducerem noctes, lupis oues disperdidi, & inter canes vigilantes, haud dẽtibus sed latratu auras insteti. Qua spe frustratis Lodouice, per duellioni si ignoscas? Territet forsã ferro Mauros, vel dẽsos moriturus in hostes pro libertate, pro Rege, pro fide manu tentare vellet parricida belli? Ille potẽs fraude Turcas in sinu recepit, illisque mutuo fœdere iunctus Acherõta mouebit euersurus regna, & labefacturus Imperiũ Hi erũt intempestiuę clemẽtiæ fructus. Ita fatur iustitia, quam si negligis, te omnes iure contemnent. A Iure vel a clementia fateris thronum? Primum si præfers in acquirendo; nè desesas in seruando.

CAPVT SEXTVM
De Æquitate.

2 *Malus princeps tam sub quo nihil, quam omnia licent.*
3 *Ex rigore inuidia, ex clementia despectus.*
4 *Principis conditiones quæ sint?*
5 *Correctionis finis.* 16. 18.
6 *Apum Rex aculeo non vtitur.*
7 *Regi satis non punire sed posse punire* 9.
8 *Intererat Caini à Deo puniri.*
10 *Gladius ligneus ante Paradisum signum amoris fuit.*
11 *Princeps ingreditur, vt Leo; sedet, vt ouis.*
12 *Gladium euaginare, sed arborem verbare Principis est.*
13 *Rigor absque pietate sæuitia est, non iustitia.*
14 *Aquila cum olea, & fulmine Imper. insigne.*
15 *Lex cum daretur in Sinai, ad sonum buccinæ micabant fulgura.*
16 *Iustitia sub specie mulieris cum virga, & libro.*
17 *Imperatores à Papa excommunicati*
18 *Subiectis parcere Regiam est.*
19 *Paucos punire, deterrere omnes. Alex. Seuer. raro, sed sine pietate puniebat.*
20 *Saladini pietas. Venetorum pietas in Ianuenses.*
21 *Canis clementia erga annum.*
22 *Panem habere, & medicum esse Principem decet.*
23 *Aser quid sibi velit?*
24 *Damon quali iustitia, & pietate damnatus*

tus à Christo.
25 *Oleum, & vinum adhibita à Samaritano dum vulnera alligaret, pietatis, & rigoris sunt signa.*
26 *Asinus iniuste queritur, cum vapulat.*
27 *Virga, & baculus consolantur eos homines qui iumenta dicuntur ex Dauide.*
28 *Iacobi Carrariensis lepidum, sed iustum responsum in malefactorem rapientem pecuniam.*
29 *Lenta iustitia sit contra mala fecunda.*

I. *l. 1. ff. de iust. & iure.* TOties à litigantibus euocata Iustitia, coacta redarguit inuocari, & non cognosci. Æqui, bonique artē vocauit Vulpianus, & ad tyrannidem rigor, vel immoderatam libertatem trahere conatur pietas. Vitiosa sunt extrema, nec minùs malus est princeps sub
II. quo omnia, quàm sub quo nihil licet. *Tam omnibus ignoscere crudelitas est, quàm nulli. Modum tenere debemus sed quia difficile est*
Seneca lib. 1. c. 2. de clem. *temperamentum, quidquid æquo plus futurum est, in partem humaniorem præponderet.* A iustitia in paruis deflectas, si vsurpatam eam velis in magnis, rudimēta sunt iuditia-
III. ria. Vis ab omnibus inuideri? rigidus esto. Si despici, esto clemens. Præ oculis clementiam habeas, solàque criminum occasione turbetur, hæc negligi non solius Regis, sed & subditorum obstet libertas. Si
IV. potentioribus placet pietas, populo displicet, quam hercle iuuare duxère regentes. *Felix abunde sibi visus Princeps, si for-*
Seneca ibi c. *tunam suam publicauerit, sermone affabilis, accessuque facilis, vultu qui maximè populos demeretur, amabilis, æquis desiderijs propensus, & iniquis acerbus.* Quod si correctio
V. contingat, futura potiùs, quàm præterita respiciat, vt malus corrigatur, & iustus exerceatur. Alienas vlciscendo iniurias, *hæc tria lex secuta est, quæ Princeps quo-*
Seneca lib. 1. de clem. c. 22. *que sequi debet: aut vt eum quē punit, emendet; aut vt pœna eius cæteros meliores reddat; aut vt sublatis malis securiores cæteri viuant.* Apes exemplo sint, quarum Rex, naturæ claris formatur insignibus, vt magnitu-
Ambros. lib. 5. Hexamer. c. 21. dine corporis præstet, & specie: tum (quod in rege præcipuum est) morum mansuetudine. Nam etsi habeat aculeum, tamen eo non vtitur ad vindicandum. Sunt enim
VI. leges naturæ, non scriptæ literis, sed impressæ moribus, vt leniores sint ad puniendum, qui maxima potestate potiuntur. Ad
legum obseruantiā sufficit, posse punire, nec VII.
semper expedit, experiri vltimū posse. Oblectamentis sępè ad seruitutis etiam iugum subditi reducuntur, quos potestatis nequit violentia. Apum reginam mansuetudinem natura edocuit, aculeo potitur, nec ad pungendū vtitur, sed suauitate sibi subijcit examen. Hominem cum ab Opifice suo fecisset apostatare superbia, pręsumentem sibi eminentiorem gradum, quàm sibi competeret, vindicare; ob proteruam malitiam, & lęsę Maiestatis crimē, quod nullo poterat sacrificio expiari, vel lege purgari iuxta illud: *ex*
operibus legis non iustificabitur omnis caro corā *2. Ad Gal. 16.*
illo: anathemate ferijt, innocentia spoliauit, laborem imponēs, qui otio erat abusus; verbi semine de terra spinas educens, vt originale crimen ante oculos haberet homo, propter quod germinat terra labruscas; emisit tādē Deus de paradiso voluptatis, vt potiùs male factori cōsuleret, quā sibi vindictā re-
poſceret. Sed quę tādē hęc bonitas est rem VIII. *Serm. 60. de diuers. tellum loc.*
datam auferre voluit Chrysostomus: Cogita quis futurus Cain, si post homicidium, in Paradiso mansisset. Si enim cum ab illa habitatione excidisset, si ad laborē, & ęrumnas damnatus, & mortis minas intuēns imminētes, si cum ante oculos positam parētis calamitatē haberet, & obiecta pedibus suis, iræ Dei vestigia cerneret, ac tantis malis circūseptus esset, in tantam erupit improbitatē, vt naturam ignoraret, cōmunionis obliuisceretur partus, eū, à quo nulla fuerat affectus iniuria, necaret, fraternum sanguinem funderet, dexterā cruētaret; cumque Deus illum admonèret, vt quiesceret, nō parèret, sed cōditorem suum probro afficeret, parētibus ignominiā inferret, hic si in Paradiso versatus esset, expende in quātam nequitiā prorupisset. Nam si tam multis frenis iniectis, tot saltus dedit: si sublati obices lethales isti fuissent, quò non seipsum pręcipitē egisset?

ſet? Sed non contentus Deus, quod homo perizomate ex folijs ficus contexto cooperuiſſet nuditatem ſuam, veſtiuit eum tunica pellicea ex illius agni pelle, confecta,
1. Io. 29. de quo Baptiſta: *Ecce Agnus Dei, ecce qui*
IX. *tollit peccata mundi*. Satis Domino fuit, oſtendere virgam, & ante Paradiſi ianuas verſari gladium, haud natura igneum,
X. ſed in ſpeciem ignēi non ad furoris, ſed amoris indicium. Tremulæ flammæ, indicia ſunt amoris, quo flagrans ſupremus ille Cherubin in ara crucis ex cineri-
XI. bus ſuis phœnicem, tuam ſcilicet reuocauit animam. Ab hoc Regum Rege diſcite Principes veluti rugientes Leones inter veſtras oues, vt agnos ſederē. Re-
XII. giminis ſit politia excandeſcere in homines, ſed arbores verberare: gladio accingi, euaginare, ſed vltra auriculam non extendere, vt vnço veluti intra honeſtatis lares trahamur. Rigor abſque
XIII. pietate ſæuitia ẹſt, non iuſtitia nec illo çom-
Proc. Nicaus p. 2. in Pompeio. ponuntur, ſed dilabuntur imperia. *Lucullus rei militaris peritiſſimus, qui primus è ciuibus Romanis Taurum Montem transijt belli gerendi cauſa, qui duos potentiſſimos reges bello vicit, quique in Aſia longiſſimè progreſſus eſt: tamen infidis ad omnia militibus eſt vſus, à quibus etiam ad extremum deſertus eſt. Multa enim ipſis imperabat, parū erat affabilis, in primis acer in rerum geſtarū rationibus repoſcendis, inexorabilis in ſupplicijs, neſciebat, aut molli oratione placari, aut muneribus reconciliari. Cuius rei argumento eſt quod Pompeius, cum eoſdem milites poſtea recepiſſet, eos nè minimū quidem ſeditioſos babuit: tantum bomo homini*
XIV. *præſtat.* Imperatores cum ſupremæ poteſtatis titulo ſoli vellēt belli, vel pacis imponere morem, aquilam habuere inter inſignia cuius in dextera olea, in ſinixtra fulmē, clementiæ, & rigoris annuebāt neceſſitudinē: ita tamen vt illi ſeruiret iſte. In ſolitudinē
Exod. 19. Sinai traducto ſuper alas aquilarū Iſraeli, vt Dominus vulgaret legē, ad buccinæ clāgorem micabāt fulgura, ſtrepebāt tonitrua, vt
XV. iura quæ de ſinu educebantur clementiæ, ſi violata, reſurgerent in manu iuſtitię: quam fuluo cōplectabatur ātiquitas auro ſub ſpe-
XVI. cie mulieris, cuius in dextera virga, apertus codex in ſiniſtra, vbi inſcriptū erat adagiū *Argue, Obſecra.* Paſtores, & non percuſſores moderabantur codice Principes, quorum eſt, calamo potiùs, quàm gladio habenas Imperij renere: verbis mollioribus ingenia curando (docet Seneca) vt facienda ſuade- De Ira lib. 1. c. v.
at, cupiditatemque honeſti, & ęqui conciliet animis, faciatque vitiorum odium, pretium virtutum: tranſeat deinde ad triſtiorem orationem, qua moneat adhuc, & exprobret: nouiſſimè ad pęnas, & has adhuc leues, & reuocabiles decurrat: vltima ſupplicia ſceleribus vltimis ponat, vt nemo pereat, niſi quem perire etiam pereuntis interſit: & vt documentum ſint omnibus quia viui noluerunt prodeſſe, morte eorum Reſpublica vtarur, nè peccetur. Hùc reſ- In Bapt. Ecgnat. l. 6.
pexit Conſtantinus Pontif. Max. cum Philippum Coſtantinopolitanum Principem de fide Catholica male ſentientem, ſępius XV
ad monitum, nec reſipiſcentem imperiali dignitate priuauit. Innocentius I. Pontif. Max. quū Arcadium Byzantinum Cęſarem excommunicationis anathemate monuit, vt Ioannem Chryſoſtomum Eudoxiæ vxoris aſtu in exilium pulſum reuocaret. Nicolaus Pontifex diris Eccleſiaſticis Lotharium Ludouici Secundi Imperatoris fratrem vltus eſt, quia iuſtam iniuſtè repudiaſſet vxorem. Gregorius VII. Henricum Imperatorem, altaria, & Sacerdotia vęnalia habentem, extra communionem fidelium reiecit, nec veniam petenti tribuit, niſi cum Henricus ingraueſcente hyeme ad Canuſij portas nudis pedibus, vbi excubabat Pontifex, zona ad collū pręcinctus, ſupplicem ſe ſe pedibus Pōtif. publicè ſpectantibus omnibus exhibuiſſer. Alexand. III. Friderico Æneobarbo Imperatori haud communionem reſtituit, priuſquam in D. Marci Veneto veſtibulo Principe, & Senatu coram, Imperialem calcaret ceruicem, vt aſpidem, & baſiliſcū exprobrando: *Super aſpidem & baſiliſcum ambulabis & conculcabis leonem & draconem:*
Cęterum ſubditum, referre, dimittere, cu- XVIII
ius peccatum deprehenditur, ſi pœnitentia facti ſpem bonam polliceatur, Platoni placuit, cuius ſententia nemo prudens puniat, quia peccatū ſit, ſed nè peccetur.

tur. Reuocari enim præterita haud possunt: (Sen. lib. 2. c. 16. de ira.) futura prohibentur, & quos volet nequitiæ male cedentis exempla fieri, palàm occidet: non tantùm vt pereant ipsi, sed vt alios pereundo consternant. Fulminum incedant more: paucos feriant, sed omnes deterreant. Pœna ad paucos, timor ad omnes.

XIX. Faciliùs enim vniuersos impelli, quam singulos vitari. (Lamprid. Tacit. Hist. 2.) Condemnationes raras volebat Alexand. Seuerus, sed quùm factæ essent, non indulgebat.

XX. (Leuit. 8. Exod. 32.) Cum de monte descendisset Moyses, & appropinquans ad castra, sexcenta tria millia hominium strauit, vt eorum sanguine multitudo Israelitarum redimeretur incolumis. Saladini Turcarum Principis exemplo sit pietas: Hierosolymis captis, lacrymantem fœminarum vulgum, & Matronarum comitatum libertate, ac muneribus donatum, quo mallent, data remisit custodia. Sed vagari sino Veneti clementiam cum in Ligures de libertate certarent, Clodia tandem, vnà cum quatuor millibus captiuorum ad deditionem receptis; sic publicè priuatimq; captiuu, sunt ha bi t, vt difficilè crederes eum esse Ianuensem hostem, qui Venetam libertatem penitus opprimere studuerat. Certatim enim Matronæ cibo, potu, pecunia, vestibus ęgrotanti hosti ferebant opem, vt inde elucerit Leonis natu ram esse, parcere subiectis, & debellare superbos. Floribus liceat rem nostram aspergere, & ferijs festiua miscere. Horatij enim carmen.

Omne tulit punctũ, qui miscuit vtile dulci. Sic intelligas; Ad metã ille peruenit, brauiũq; (Camerar. lib. 1. c. 38.) tulit, qui miscuit vtile dulci.

XXI. *Didaco Salazani (cuius inter S. Iob. insulæ primos occupatores celebre adhuc est nomẽ) canis erat molossus acer, & barbaris in primis infestus, Bezerillũ vocabant. Nocte, quæ diem quo Cacicum Mabodomacam prælio Hispani vicerunt, secuta est, Salazar canem aduersus Indicam anum, quæ inter captiuos erat, emittere constituit. Id vt comodius faceret, epistolam tradidit vetulæ perferendam ad gubernatorem, qui duobus inde forte miliaribus aberat, sed eo consilio, vt simul atque à suorum conspectu ablata esset, canem in eam solueret. Ea quum læta abiret, sperans se huius epistolæ beneficio libertatem cõsecuturam, vixq; inde lapidis iactu abesset, Salazar canem emittit, is vetulam facilè assequitur. Misera anus vbi Molossum furibundum ad se rectà tendere videt, humi residens, bis eum idiomatis sui verbis mulcere cœpit: Domine canis, Domine canis, ego fero istas literas ad Gubernatorem, obsignatam ei epistolam ostendens, & addens. Ne sæuias in me Domine canis. Hic canis, velut supplices illas, & adiectas preces sensisset: protinus mitigato impetu substitit, & sublato altero crure, vt canes ad parietem solent, eam perminxit. Ea res Hispanis, qui ferociam, & sæuitiam animalis nouerant, miraculo fuit, puduitque ipsos fœminam interficere, cui canis pepercisset.* à feris ipsis clementiam discite homines. Prudens (aiebat Cassiodorus) se ipse (in Var. 1.) compellit. XXII. Minus cautus est, qui vrgetur ab altero: sed quia rara prudentia, & frequens ignauia, necesse est violentia eam sæpè comprimere. Prudenter sanè (notauit (in Iosue. c. 19. § 20.) Naxera) se in Principem eligi detrectauit ille, qui nec panis habebat copiam, nec medicinæ peritiam. *Non sum medicus, & in domo mea non est panis, neque vestimentum: nolite constituere me Principem populi*: vtrumque Superiori necessarium; patris animum, panẽ delargiẽdo, ostentare, & medici sæuitiam referre. Non potest ad medicinæ deuenire remedia, qui priùs panis, vestimentiq; non præbuit liberalis auxilia. Aureo illo seculo, quo penes sapientes fuisse regnum Possidonius scribit, horum erat officium. Continere manus, à validioribus infirmiores tueri: suadere, dissuadere; vtilia atque inutilia monstrare. Horum prudentia, nè quid deesset suis, prouidebat; fortitudo arcebat pericula; beneficentia augebat, ornabatque subiectos. Aser sortem accipit quintam: *Cecidit sors quinta tribui filiorum Aser per cognationes suas, fuitque terminus eorum Halcath.* Quid sibi velit Aser? Moralis respondit: *Aser interpretatur carcer; & conuenit statui Principum, ad quorum spectat officium illos, quos paterna castigatio corrigere non potuit, vinculis, & carceribus mancipare.* Hic ille Aser de quo Iacob: *Aser pinguis panis, & præbebit delicias Regibus.* XXIII. (Genes. 49.) O quã aptè in vno Asere coniũguntur pinguẽ esse panẽ, delicias ministrare, & reos vinculis alligare, carceribusque includere.

Sed

Sed quibus Regibus Afer est panis? illis fanè, qui seipsos nouerunt regere, & ad Regis normam componere; refractarijs verò, & ceruicosis haud panis delicatus est Afer, sed carcer durissimus. Illis est carcer, quos paterna admonitio, & blanda nequiuit emendare suasio: morigeris præbet panis delicias, & deliciarum cupedias.

XXIV. Tentator ille pessimus Satan, pietatis prætextu, dum mentitur obsequium, Diuinitatem aggreditur tentas, vt in panem mutaret lapides. Christus, cui vti Superiori licet omnia videre, haud tamen arguere intererat; blande respondit *non de solo pane* Matth. *viuit homo*. Institit deceptor. *Si filius Dei es, mitte te deorsum*. Iterum Dominus patientia sui, occultat perduellis perfidiam, qui adhuc non didicerat Deum cadere non posse. Tandem cum Domini tolerantia diaboli augeretur malitia, durè increpans, tartaream iussit domum repetere. *Vade Satan*. Principes aduertite regimen. Bis præbuit Regum Rex exemplum patientiæ, iræ flammas semel ostendens: at cum aliena modestia cresceret dæmonis insolentia, pià Christi irà illius frenatur auda-

XXV. cia. Samaritanus ille misericos in hominem incidens plagis saucium, & vulneribus confossum; protinùs ex equo desiliens, hominem refouens, oleum, & vinum plagis in-

Luc. 10. fudit. *Alligauit vulnera eius, infundens oleum, et vinum*. Sed cur priùs oleum, & postea vinum? Optimi Principis præferebat imaginem: oleum blandè fouet, tumorem demulcet, & austeritatem nescit: vinum acriùs vrit, viuaciùs mordet. Ad olei igitur prius recurrit subsidium, sed cum crudiora essent vulnera, quæ blandis nequirent curari fomentis, fortiora adhibet remedia, vt sic medici placiditas, & vulneris denunciaretur proteruitas. *In vino morsum districtionis adhibet, in oleo mollitiem pietatis: per vinum vngantur putrida, per oleum sananda foueantur*. Apuleij Asinus Aureus cum ad Appollinis Gregor. quereretur tribunal duriùs quàm par esset, & intolerabili sæuitia a Domino vapulare, respondit Apollo, sibi non Domino imputaret; Æthiopem enim lauat, qui aquilarum moribus imbuere iumenta laborat. Boccal. Reg. 8. Quod tibi seuum, alteri pium: & sicut hominum baculus ratio est, canum lapi- XXVI. des sunt. Cum Regio canant vate, quos iumentis haud dissimiles, vel natura pro- Psal. 22. xit, vel mala educatio deformauit; *Virga tua, & baculus tuus ipsa me consolata sunt*. Senilem animam mollis dum exolueret sopor Scardeo. Iacobi Carrariensis Patauini Principis, fa- rius lib. 3. XXVII. cta sui omnibus potestate, foribusque laxatis, vt cuique instimulandi pateret aditus, & si quid aliquem defraudasset, redderet quadruplum; Laudabant omnes, vnum præter, cui pecuniam ob remissam sibi capitis damnationem, vti indebite solutam restitui, petenti, generoso spiritu, sed exili voce, respondit: *si tunc iustitia in te reddita fuisset, modò non quereretis de me. Capitale erat crimen, cuius pecuniaria pœna in solius Reipub. gratiam conuersa est. Abi, nam si pecunia reddatur, tu quoque caput, pariter reddas, necesse est. Huius tantum conscius sum sceleris, quod mitius quàm merueras, mulctatus fueris*. Illis ergo XXIX. metum incutias, apud quos ratio non proficit. Sit modus in rebus: plus enim committitur, quàm quod possit coercitione sanari. Lento adiutorio opus est contra mala continua, & secunda; non vt desinant, sed nè vincant. Periculosius enim timeri, quàm despici: Necesseque est multos timeat, quem multi timent. Nemo regere potest, nisi, & qui regi. Regem æquitas regit.

Antiqua Micylli Carmina.

Hic fratris regni prauertit fraude nepotes,
Dum petit Augustas ambitiosus opes.
Bretone dehinc victo, vastantibus omnia Mauris,
Perfidia Medici perditur ipse sui,
De eodem.
Hunc etiam bello Caluum petiere nepotes,
Qui Medici infidi fraude venena bibit.

In Ecclesia S. Dionysij Martir,

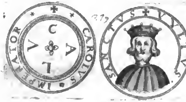
Imperio Carolus Caluus Regnoque potitus
Gallorum iacet hic sub breuitate situs.
Plurima cum villis, cum clauo, cumque corona
Ecclesiæ viuus hunc dedit ille bona.
Multis ablatis nobis fuit hic reparator
XXVII. *Sequani fluuij, Ruolique dator.*

Epitaphia Caroli Calui.

In Natuacensi Monasterio.

Hoc Domini Caroli seruantur mēbra sepulcro,
Conspicuus Romæ, qui fuit Imperio.
Dardanidæque simul gētis, nō sceptra relinquēs
Sed potius placide regna tenens alia.
Ecclesiamque pio tenuit moderamine Christi,
Semper in aduersis tutor, & egregius.
Italiam pergens febribus corrumpitur atris
Et rediens nostris abijt in finibus.
Quem Deus excelsis dignatur iungere turmis,
Sanctorumque choris consociare pijs.
Quinta Dies mensis lumen cum panderet Orbi
Octobris Spiritum reddidit ille Deo.

Aurea Moneta Caroli Calui Imper.

Vxores Caroli Calui.

Hermendrudis prima Caroli Calui vxor cuius familia latet; ex ea nascuntur Ludouicus III. Balbus Imper.

Lotharius adhuc in teneris extinctus.

Carolus Aquitaniæ Rex; quē Albinus athleta in lucta, humi prostratum, ignarus quisnam esset, ita aflixit, vt dorso perfracto, expiraret.

Carolomannus quum in genitorem moliretur, à patre excæcatus.

XXVIII. Iuditha Anglorum Regis Edinulphi vxor, quam mortuo marito, ad patrem reuertentem *Balduinus* Arduennæ saltuarius intercepit, & speciosæ feminæ debacchatus amore, & ipse pulcherrimus, nec ignobilis, volentem an non, Carolo, inconsulto, sibi desponsauit. Hermendrudis abbatissa in Monasterio Losnaniensi. *Annal. Francor. Sigon. Regino.*

Vxor Secunda Caroli Calui Richildis est, filia Buccini, Soror Bosonis Burgundię Regis, ex qua duos suscepit liberos Carolum, & Ludouicum, qui annum non vixerunt. XXIX.

ELOGIVM.

SIne Cæsarie Cæsarem nè mirèris,
Cincinnos glabrauit, cum iuris circinos fregit,
Caroli Magni nepos, Ludouici Pij filius.

Alopecia i. abundantia: phalacroma i. deficientia.

Comparatione resonat deterrima.
Sapientiæ alopecia pilorum foret phalacroma,
Si ex Maiorum fonte, non decurrisset, sed creuisset vberiùs.

VI. *Serui antiquitus non poterant nutrire comam*

Caluitio exuitur, vitio induitur,
Nè lupus staret in vestimentis ouium.
Seruitutem ferens in capite,

Caroli instabilitas.

VII. Radere, non tondère pecudes, quiuit.
Regalis Leo comatus nascitur,

Pro patre pugnat in fratrē.

VIII. Tyrannus decaluatus noscitur.
Lauro pudenda operiens, non protoplasti ficulnea
Qua callidum, vel refrigeret caput, vel Cœli retundat fulmina;
Innube fortè Cęlum, Si facinore lucèret trinus, & vnus.

Nithardus lib. 4. Victo Lothario, licet ad idola etiam prouocasset Saxones, iterum Carolus Imperium vestiuit, vt labanti succurreret Ecclesiæ.

Patrem cum fert, parricidam ferit;
Mulcensque mœrentem,
Victum fratrem victoris solatur Imperio,

IX. Triumphum ducens Dare, non quærere regna.

X. Superis gratus, Ambitionis pretio, ex hoste fecisse fratrem,

Baronius. Hincmarus de translatione S. Remigij.

(Clemens amasset Atropos, si hamasset ad rogum, *Anno Christi 842.*
Quem sæua finit adire regnum.)
Gloria noui Principatus fuit,
Armatæ militiæ, militantis Ecclesiæ prædia dare,
Fossati, & Deucotori choros locare pro castris,
Cęde Ducis, vsurpata Septimania

Annales apud Pithœum. Occidit ducem, vt potiretur ducatu; Barcmonēsi incautū, & nil mali suspicantē i. d. Aimonius de Gestis Francor. lib. 5. c. 20.

Quasi in septimo quieturus non diù Septimaniæ quieuit,
Pacem Galli cantu, solita dare Lutetia,

XI. Auro, Gemanique lacrymis à Nordmannis redèmit. *An. 843.*

XII. Canat nunc Mercurius, animamque ad Tartara mittat; *An. 844.*
Bella gerunt armis alij, sed Carolus auro,
Hi ferro, hic auro castra inimica fugat. *An. 845.*
Aurea si tali fiunt sub Principe Bella,
Qualia tranquillæ tempora pacis erunt?

Baronius ex Cod. scripto Odonis. S. Maurus vindex in Nordmannos, quia profanauerant, eius sacellum. i. duellum.

Aurea, sed sacra pluuia, Martis igne restincto,
Dedit Iupiter fulmina Sanctis.

XIII. Munera si placant Deos, non placant Sanctos,
Ab hominibus exulare coactos,
Sanctorum, Hominumque monomachia pressa Patria,
Viuentes, querebatur, in mortuos uè sæuirent.
Si Superum haud septus tumulus, Quid erit inferorum thalamo?

Ad morum correctionem Lupus Episcopus scribis ad Carolum Baronius.

XIV. Deglubentem oues non tondentem,
Misertus Lupus venit erudire pastorem.

Genus frœni. Ouid. 4. de Tristibus.

XV. Equus, & Mulus sine intellectu,
Rigido duos respuens ore lupos,

Regino, sed Bermos dixit cū Sigeberto Bar. An. 850. n. 14. quib. diabolus dicitur præcessisse

A Britonnibus biduo victus, triduo fugatur; *An. 850.*
Vt si non literis, edomaretur armis.
Patruelium regno, Barbarorum reparaturus iacturam

Incr-

Inermia retulit arma,
Ann. 852. Cum à minori pelleretur maior.
Superbia victoriam clepsit,
Et victoris carpento tiumphans victus;
Ann. 856. Pipinum coronauit, & Carolum, Radendo, non redimendo.
Prodiga posthac ciscat iuuentus; Si aura præscidit vetustas,
Labantem Ecclesiam legibus fulcisse Carolum,
Galliam instaurasse Galliæ,
Cum hominibus retulit humanitatem.
Apud fratrem, vt ouium insimulatus lupus,
Ann. 858. Orbis Pastorem iudicem petijt.
Et Petri clauibus, Paulique gladio Iurgia fraterna subdens,
Ann. 859. *Thronos Dei* fatur Episcopos, Regumque Censores.
Rothaldo succidens, quem infructuosum succiderat
Iam satis Carole,
Ann. 865 Humana excessisti facta, si cedas Fato.
Sed heu? ferò sanus, citò insanus,
Regnandi cupedinem Deorum cupedia ducens,
Ann. 869. Hanc protulit legem
Quidquid excelsum est, cadat.
Cadat Nepos, nec arbitratus rapinam æquari maiori,
Lotharingiam Patruelis Patruus inuadit,
Et nè quid impietati deesset,
Filium Pater, Carolus Karolomannum Struthio struit.
Ann. 870 Fas cum Religionem; Nefas crederet Religiosum fore,
Iuramento stetit, Cum Periurium esset inutile Regno,
Simulatione Protheus, Execrans orando
Ann. 872 Pharisæorum impietate,
Phylacterijs sacris tyrannidem obtegebat.
Petrique Primatum ex Tartareis euomens eructatum cuniculis,
Sub Pontificis lege negauit Reges.
Licet Augustales fasces
Vno colligasset annulo Piscatoris, Empto, vel Romæ dato;
Solis Cælorum clauibus postes reseravit Imperij
Ann. 875. 26. Kal. Ianuar. Oliuarum à Pontifice redimitus ramis In cupressus exaruit
Quum suorum sanguine sacras irrigauit palmas.
Deus, & Cæsar solo Iustitiæ sociantur in Throno.
Et frustrà legis petit auxilium, qui committit in legem
Nouam cùm sauciasset, ad Veteris accurrit medicum,
Ann. 875 Vnde venenum.
Præter fel, & acetum,
Quid Dijs propinet sitientibus Iudæa non habet.
Mortalitatis calamitas
Ann. 876. Ac si viæ morti deessent: per medicamenta grassatur.
Moritur, & in Cæsarum Fastis
Ann. 876. Eius digladiantur Vitus, & Vitium.

XVI. *Vincitur Carolus à nepotibus. An. Fuld. sed victoria elati, regnis turbantes nouo prælio victi Monasterio [illegible]tur. Annal. Fuld. Sigeber. Corbiæ Caroli: Suessione [illegible] Ecclesiæ reformatio. [illegible]*

XVII. *Pithœus Baronius n. 46.*

XVIII. *Vuenilone Archiepiscop. Senonum, perduellem accusat in [illegible] Tullensi [illegible] p. 436 [illegible]*

XIX. *[illegible] erat Rothaldu Episcopatu quem insimulauerat. Baron. [illegible] 865 n. 30.*

XX. *Mortuo Lothario Lotaringia [illegible] à filio L[illegible] occupat [illegible] 5 c. 24. [illegible] [illegible] habulo Metens. ab Episcop. [illegible] coronatur. Du [illegible] 2. [illegible] certè [illegible] tenet.*

XXI.

XXII. *Iussus ab [illegible] Rom. [illegible] Laudunensis Episc. [illegible] qui ad Pōt. prouocauerat insolenter rescribit Baron. n. 93.*

XXIII. *Annal. Fuld. Aimoin. 5. c. 31 à Io. Papa eligitur Imp. postquā muneribus Romanū sibi sacrasset Senatū Annal. Fuld. An 875. licet Aim. scribat Romam petisse Papa inuitante. Oliuis Benedictis à Io. Papa donatur. Baron. n. 12.*

XXIV. *Vincitur à Nepote, Ludouico Germanico, [illegible] bello [illegible] Annal. [illegible] apud Pithœum p. 126.*

XXV. *A Iudæo Sedechia nomine, [illegible] Veneno.*

De transl. S. Remigij. XXXII. Ann. 845. n. 9.

10 *Armatæ Militiæ*. Qualibus Sacrilegijs Sacrum tunc temporis profanaretur Petri, Sanctorumque patrimonium ex Hincmaro transcripsit Baronius.

Quando tres fratres Reges, Lotharius, Ludouicus, & Carolus Regnum post patris sui obitum inter se diuiserunt: Episcopium Rhemense, quod tenebat Fulco Presbyter, Carolus inter homines suos diuisit. Villam Iuliacam Richuino in beneficium dedit. Cum autem vxor illius nomine Berta in Cubiculo Villæ ipsius iaceret, venit ad eam S. Remigius, dicēs: Non est iste locus tuus ad iacendum: alterius meriti, & officii esse debet, qui hanc Villã habere, & in hoc cubiculo iacere debet: surge quantocyus, & hinc abscede.

XXXIII. *Quod illa paruipendit, putans se visum inane videre. Altera vice venit ad eam S. Remigius, & dixit ei: Cur hic nõ abscessisti, sicut tibi præcepi? vide nè ampliùs hic te inueniam. Quod illa, vt peiùs pro nihilo duxit. Tertio, vt venit ad eam Sanctus Remigius dixit: Nonne etiam semel, & secundò tibi præcepi, vt hinc abscederes? sed qui contempsisti hinc pergere, aliorum deportatione abscedes: & percussit illam virga, quam tenebat in manu. Quæ, toto corpore in maximum tumorem conuerso, quod vidit, viro suo Richuino, & alijs quamplurimis dixit, & per aliquantos dies seuerissimè cruciata, vitam finiuit. Cuius Corpus vir eius in Ecclesiã Sancti Remigij deportari, eamque ibidẽ sepeliri fecit.* Et inferius. *Licet non tam frequenter exerat Deus in perniciosos vindictam, non tamen vsquequaque inulta nostris temporibus deserit præsumptorum piacula. Nam Blithgarius quidam nuper mansum de thesauro Ecclesiæ in Villa Tenoilo pretio, apud Bernardum custodem obtinuit, vnde famulos Sancti Remigij cum flagellis eiecit. Clamantibus autem eis S. Remigium, vt eos adiuuaret; idem Blithgarius cum irrisione illis respondit: Modò patebit, qualiter vos Sanctus Remigius adiuuabit. Videte quomodo in adiutorium vestrum venit. Et inter hæc verba cum maximo clamore ingemuit; & in incredibiliter inflando intumuit; sicque medius crepuit, & mortuus est, &c.*

11 *Pacem, &c.* Normannorum irruptio
XXXIV. licèt penes auctores certam temporis haud habeat sedem, cum ex nummismate sub anno 874. triumphum videatur egisse

apud Pithæi tamèn, veteres Francorũ Annales, sub anno 845. refertur. *Normanni Regnum Karoli vastantes per Sequanã vsque Parisios Nauigio venerunt, & tam ab ipso, quã incolis terræ accepta pecunia copiosa cũ pace discesserunt. In Frisia quoque tribus prælijs confligerunt, in primo quidem victi, in secundis verò duobus superiores effecti magnam hominum multitudinem prostrauerunt.* Idem scripsit Aimoinus *gens Nortmanica Galliam irrumpẽs, Parrisios vsque venit: Monasteriũque Beati Germani Parrisijs depopulata est. Quorum Dux, Ragenarius nomine, sub Principe Horic se iactaret opulentissimum Regnũ Caroli adquisisse, et Monasterium almi Germani deuastasse, et quod ibi maiorem mortui, quam viui numerum haberent; nullumquè sibi restitisse præter Germanorum senem mortuum, continuò virtutem beati viri expertus concidit; ac post triduum expirauit: nec solum ipse, verum etiam, et cæteri raptores, et violatores Sancti loci dysenteriæ morbo perierunt.* li. 5. c. 20. de Gestis Francor. Ann. 846.

13 *Dedit Iupiter*. Remeantibus Normannis victoribus Bello, sed auro victis, aliud XXXV.
legitur Deus suscitasse flagellũ in profanatores. Maurum nempè, vt ex scripto codice Odonis eorum temporum chronographo transcripsit Baronius. *Postquam cuncta* (eius sunt verba) *quæ animo conceperat, iusta Dei permissione de eodem exercuit loco Gaidulphus cõuocatis amicorum, atque affinium turmis ad conuiuiũ apparatioris prandij: scelerate a se gesta post insatiabilẽ lautitiorum edacitatẽ ciborum, et meri nimiam potationem cunctis, qui aderant, iactantia, desperabiliter barathro demersus, referre cœpit: Ne, inquiens teterrimum genus monacorum per succedẽtia tempora locum hunc, vanis spebus animarum, repetere, aut vendicare valeat, cum Domorum euersione te-* Est in Vaticano Biblioth. Ann. 845. n. 41.

stamen-

stamenta sunt ablata prædiorum, quibus se opinari poterant possessiones tantorũ recuperaturos fundorum. Nec dum verba compleuerat, eum ecce contra se super mensam, ad quam lasciuiens residebat, astare vidit venerandi Monachum habitus, virum cuius facies igneo resplendebat aspectu, canicies verò comptissimi dignitate honoris, super niuem micans, candebat. Qui ferulam manu gestans, toruisque aliquantisper respiciens luminibus eum forti conamine calce, quidem in ventre, ferula autem in capite validè percussit. Qui illico amens effectus, atque caput huc, illucque super scapulas crebro iactans, eiulando clamare cæpit: Maure tu me interficis, Maure tu me interficis. Cumquè hæc, & alia cunctis, qui aderãt audientibus oculis iam cæcatus, quos capitis percussione amisserat, frequenter repeteret, Arij mulctatus damnatione, effusis intestinis infelicem (vt erat dignus) finiuit vitam particeps demoniorum effectus. Hæc ita gesta Germanus Monachus nostræ Cõgregationis, qui à patruo suo ipsius loci Monacho, se ita peracta, sicut hic inserta sunt, frequenter ista audisse, confirmat, qui de eodem cænobio cum cæteris fratribus ab ipso peruersæ mentis homine expulsus, sæpe ad Domum patris huius Germani fratris veniens, cuncta ex ordine referre solitus erat. Astipulantur etiam huic assertioni religiosæ admodum, & reuerendæ personæ, quæ ab eodem tempore vsq ad nostram perdurantes ętatem, euidentissimis ista profitentur indicijs; ex quibus ego etiam duos vidi, quos pro hoc ipso ad me euocans, atque ab eis cuncta diligenter sciscitans, verissima, hæc esse prout ea ipsi oculis inspexerant, asseruere addentes etiã hęc, quod post expulsionem loci illius habitatorum, & eiusdem desperabilem scelerati viri percussionẽ, prædia, & villæ, quorum subsidijs, & redditibus locus ille eatenus substiterat, perceptione satis iniusta tam à Comite Andegauensi, quam ab aliis quibuscumque præsumptuosæ, ac cupidæ mentis hominibus vsurpatæ sunt, atque peruasæ. Exinde flagella in Ferrariẽsi cœnobio S. Iudoci cel-
XXXV. la, quam peregrinis exhibendã Carolus M. cõmiserat, inter multa, quę pro recuperatione Lupus Abbas Ferrariẽsis scripsit, quùm violenter occuparetur à Comite Odulpho, extat Epistola 45. ad Carolum. *Omnipotẽtis Dei, quæso recordamini, qui gratis dedit, vobis vitam, nobilitatem, pulchritudinem, potentiam, laudabilemque prudentiam, & quod maius est omnibus, sui cognitionem. At honorate eum in seruis eius, quia ipsi vtpote habenti omnia, conferre nihil potestis. Polliceri dignatus est ille: Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiã consequentur: Estote nobis nimium indigentibus misericordes, vt pro nobis Beatitudinẽ misericordiam ipse vobis restituat. Plus minusue quadriẽnium est, ex quo septuaginta duo Monachi, quos ad eorum votum, electionemque mihi commisistis, quiue indesinenter vobis in diuersa occupatis pro salute, ac prosperitate vestra excubant, propter abstractas facultates patiuntur incredibilem vestimentorum, leguminum, ac piscium indigentiam, & publica hospitalitas peregrinis iuxta constitutionem piorum Regum exhibenda, intermissa est: famuli Monasterij squalore torquentur, & frigore. nec possunt subuenire miseris, quoniam ab alijs multitudo collecta, mihi relicta est, & copia vndè sustẽtabatur, ablata. Siquidẽ intercedẽte matre vestra Serenissima, Pater vester Ludouicus Augustus remediũ animæ suæ ad salutem posteritatis supplementum hoc cœnobio nostro contulerat. Nec tamen cũ id haberemus diffluebamus abundantia, vt in delicias incompetẽter solueremur, quia quæ regula concedit, integris facultatibus Monasterij vix poterant procurari; nunc autem longè pauciora consecuti, abstinemus inuiti, algemus coacti: pueros, senes, atque infirmos propter inopiã non fouemus. In tanta calamitate Patri, & Matri vestræ quotidianas preces, & annuum officium persoluimus, quasi quod illi contulère, possideamus. Fecerunt enim illi totum quod potuerũt, & domum suam robustissimè firmauerunt. Tangat itaquè vos affectus eorum, per quos esse cæpistis; instaurate illorum eleemosynã, ingenti periculo hactenus intermissam, nec obliuiscamini nostri, etiam vos iam eleemosyna indigetis. Tempus est, vt Dei timor, atque amor vestram compungat mentem, quia iam peruenit corpus ad virilem ætatem. Nec differatis quæso vlterius bonũ, quod vos velle dicitis, quoniam cum nesciatis, quid superuentura pariat dies: tamen, quia nobiscum quotidiè ad eius iudicium tẽditis, cui verissimè dicitur. Tu redde vnicuique iuxta opera sua: dubitare non potestis. Horribile est autem incidere in manus Dei viuentis. Nec vero dicere dignemini vos, non posse. Siquidem, vt ait Apostolus; Deus non irridetur. Scit ille quantũ*

potestis conferre, qui nō nisi quod iustum est, exigit, nec trepidetis timore, vbi non est timor. Audite potiùs benefacere, si in hac vita prosperè, & in futura feliciter desideratis regnare. Cur enim non constanter audeatis immutare, quod nullus, iustum esse, possit ostendere? Consensu bonorum omnium iustum est, quod possimus, possibili regali potentiæ, necessarium nobis, vtile, non tam nobis, quam vobis; nos enim ex hoc beneficio temporalem consequemur vsum; vos autem accedentibus alijs bonis pręmium sempiternum. Flectant igitur pietatem vestram iustissimę supplicationes, humilimæ preces, quas maxima extorquet egestas. Et nunc perficere dignamini, quod tunc firmissime concessistis, cum vobis Dauidicum illud fixum est, quod locutus sum. Namque nec aliter decet vestram nobilitatem, atquè probitatē, quæ omnibus imitabilis esse debet, nec verò aliter conuenit vestræ saluti, ac Reip. paci. Nos autem, nec in debito famulatu reddendo inueniemur segnes, & in placanda vobis, quantum poterimus Diuinitate, curabimus esse feruentes.

15 *Misertur Lupus*. Anno 850. Salutis; Ætatis vero Caroli Regis 30. cū Gallię omnis grassaretur malitia, ac renuentē Regē à Sacerdotibus leges recipere, coactū à Barbaris suscipere armata iura, Lupus ad meliorem frugem, & morum incrementum sequentibus Epistolis perducere satagit.

Epist. 64. *Vt pacificè, feliciterque regnetis, obseruanda vobis fideli dilectione collegi. Creatori vestro*
XXXVII. *Deo, & Iudici futuro gratias habete semper, & agite, qui vos hactenus malis pluribus liberauit, & bonis multiplicibus exornauit; Vtique vobis initium profectum, atque perseuerantiā in bonis actibus largiatur quotidianis pręcibus flagitate, cum essetis paruuli, loquebamini, vt paruuli, sapiebatis, vt paruuli: Nunc autem ad virilem perducti ętatē secundum eumdem Apostolum in quo euidenter Dei spiritus loquebatur euacuate, quę fuerūt paruuli. Scilicet, stulta, atque inania declinantes, rationabilia præsenti, & futurę saluti profutura sectamini. Quæ agenda sunt, prospicite diligenter, & retractate subtiliter commune, quale consilio cum Dei vestrisquè perfectè fidelibus; quia id Diuinum nos instruit eloquiū. Qui sibi nequam est, cui bonus erit? Nec vos cuilibet, ita subijciatis, vt ad eius arbitrium omnia faciatis: Cur enim Regium nomen prætenditis, si Regna nescitis? vt Pace cunctorum dixerim, non expedit vobis, & populo, vt aliquem vobis æquatis, ne dum proponatis. Quoniam Deus, qui scit, quid sit in lumine, præmonet: Nè des potestatem filijs tuis in vita: quia melius est, vt illi te deprecentur, quam tu illos, si filijs hoc non est concedendum, quanto minùs alijs? Vicem vos gerere Dei, quis ignorat; at ipse dicit, gloriam meam alteri non dabo. Non admittentur ergo à vobis monitores, quos Baiulos vulgus appellat, nè gloriam vestram ipsi inter se partiantur, & meliorem amorem alienant à vobis. Imitatione Dei, nolite personaliter iudicare, sed in causa eadem diues, mediocris, & pauper eumdem vos sentiant, vt sit quod potentes terreat, & quod mulciat, non resistentes. Benè semel gesta numquam nisi in meliùs mutaueritis, vt fidem vestram, atquè constantia cuncti mirentur. Fugite leuitatem, morum maturitatem apprehendite, vt vestra probitas cunctis possit prodesse subiectis. Vitate malorum societatem, quoniam, vt scriptum recolitis Corrumpūt bonos mores colloquia mala. Amplectamur bonorum collegium, quoniam cum sancto, sanctus eris, & cum viro innocente, innocens eris. Et apud eumdem Regem, & Prophetā pulcherrime dicitur: Ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat: &, Nè metuatis Potentes, quos ipsi fecistis, & quos cū vultis, extenuare potestis. Nè confidatis in Principibus, in filijs hominum, in quibus non est salus; sed transferte spem vestram ad Deū, qui fecit Cælum, & Terram, qui custodit veritatē in seculum. Concipite honestam virtutem. vt quod vos non decet præstare, nemo scienter à vobis audiat postulare. Cogitate multa, nè dicatis omnia: quia vel iuxta diuinam Scripturam. Qui custodit os suum, custodit ab angustijs animam suam. Vel iuxta secularem literarum sententiā. Quòd occultum velis, nemini dixeris. Quomodo namque poteris ab alio exigere silentium, quod tibi ipsi non præstas? &, Non potest vox emissa reuerti. Communem vtilitatem, & opportunitatem omnium carissimam vobis omnes intelligant, et certatim omnes sibi vos præferre contēdet. Diuinas, et humanas leges iustas dumtaxat nemo sinatur contemnere, quia malorum impunitas vitiorum semper peperit incrementum. Humilitas cuncta opera vestra venustet, quia scriptum est. Quid superbit terra, et cinis? Et quanto magnus est humilitate, in omnibus, et*

coram

coram Deo inuenies gratiã. Et ipse Redemptor noster, admonet. Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde, & inuenietis requiem animi vestri. Eleemosynis assiduis Deum vobis placate, secundum illud. Miserere animæ tuæ placens Deo; quia, vt sacræ continent literæ; Eleemosyna à morte liberat, & non patitur animam ire in tenebras. Saluator quoquè hanc ita commendat: Date eleemosynam, & omnia mũda sunt vobis. Glorificate Deum in omnibus, quia ipse testatur: Qui glorificat me, glorificabo eum, & qui cõtemnunt me, erunt ignobiles. Rex, & Propheta eximius sic sibi Deũ proponit. Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Hæc studiose custodientes, Deo, & bonis quibuscumque placebitis: rebelles Dei, vt credimus, vobis pugnantibus comprimetis, atq; vincetis: & post Regnũ temporale, ac laboriosum consequemini sempiternum, & vere quietum.

Sic in Epistola 93.

Explicari facile non potest, quam cupiam, Domine mi Rex Gloriæ Carole, Ego vltimus vester famulus in omnibus vestram prosperitatem, & spiritualem, & secularem; propterea aliquoties, & verbis, & scriptis vltrò me ingessi, vt mea deuotio, opitulante Dei gratia, vestræ prodesset felicitati. Nunc etiam, quod vtilissimum vobis, & vestro Regno multa meditanti occurit, paucis aperio. Obseruantia iustitiæ, non solum apud Dominum meritum vobis comparat; verum etiam terrenam potestatem confirmat. Bonorum societas prefectam vobis, & laudem parit ad exemplum Beati Dauid, se imitandum proponens, ait. Ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat. Segregatio etiã peruersorum, æquè laudabilis est, vt idem ipse Dauid instituit: Non habitabit in medio Domus, meæ, que facit superbiã: qui loquitur iniqua, non direxit in conspectu oculorum meorum. Quod autem fidelissimus quisque debeat esse familiarissimus illa sententia instituimur: Quæ pestis ad nocendum efficacior esse potest, quã familiaris inimicus? Quorum Consilio Respublica Domino faciente (de quo dicitur: Fiat Pax in virtute tua) possit esse tuta, & quieta, sanctæ literæ his verbis insinuant, Multitudo Sapiẽtium sanitas est orbis terrarum. Item intelligunt, quod non est sapientia, non est prudentia, non est Consiliũ cõtra Dominum, et in Dauidis consilijs ab æquitatis tramite non recedunt. Vnde eadem consilia ab ipso Domino ad vtiles rediguntur affectus. Alibi etiam satis hic apertè, docemur, vbi legimus: Cõsilium semper à sapiente require. Sapientem hic intelligimus, quem aut experientia docuit, aut lectio erudiuit, aut inspiratio Diuina ceteris pretulit magnum aliquid fieri. Quæso recolite memoria illud, quod prudentissime dictum est. Antequam incipias consulte, et vbi consulueris maturè facto opus est. Sic enim, et præcipitatio vitabitur, eo nocitura dilatatio. Romani Orbis terrarum Domini quibus Cõsiliarijs vsi sint, hac vna, et breui sententia ad vestram, nostramquè vtilitatem considerare digneminr. Fidum erat, et altum Reipublicæ pectus, curia silẽtique salubritate munitum, & vallatum vndique, cuius limẽ intrãtes abiecta priuata charitate publicam induebant. Tales quæso, tales quærite, qui publicam dilectionem, hoc est totius Populi preferunt priuatis commodis, & miserante Domino, motus isti molestissimi conquiescent. Imperatorum gesta breuissimè comprehensa vestræ maiestati offerenda curaui, vt facilè in eis inspiciatis, quæ vobis imitanda sint, vel cauenda. Maximè autem Traianum, et Theodosium, suggero cõtemplandum, quia ex eorum actibus multa validissimè poteritis ad imitandum assumere. Ita diuinissimè regnetis, vt semper Deus regnet in vobis.

Item ex Epistola 96.

Glorioso Domino precellẽtissimo Regi Carolo integrè fidelis Lupus. Cum à vestra maiestate digredi præcepistis, vt impendente Quadragesima, quædam vobis dirigerem, vnde caperetis fructum aliquem ædificationis. Sermonem itaq; Beati Augustini, in quo iurandi consuetudinem dissuadet, quãquè sit ferale periurium ostendit, vestræ prudentiæ destinaui, profuturum vobis plurimum credens, si vobis admonentibus, quidam assiduè iurare desistant, et quòd rectè iurauerint, non contemnant. Non adulandi vitio in gratiam vestram dico, sed desiderio salutis eorum, qui nobiscum in Cælum inuocãt, quicumque fidem vobis iureiurando firmauerunt, si ab ea saltem latenter deficiunt, iam sibi mortem animæ intulerunt, nec possunt esse Filij Dei, qui noluit esse pacifici. Admoneantur ergo nostra industria, sui periculi, et saluberrima institutione tanti Doctoris ad correctionis remedium inuitẽtur. Misi præterea celsitudini vestræ gemmas, quas dudum opifex noster exculpendas, et po-

liendas acceperat, quarum formam, atquè nitorem si approbaueritis memorato artifici gratulabor. Opto, et Oro, vt benè semper agatis, et propitio Deo, felici successu diutissimè gaudeatis.

17 *Labantem Ecclesiam.* In Gallia vndiq; grassante malitia in Sãctuario, & in capite, Sacerdotibus scilicet, & Iudicibus, vulnus; ad meliorem frugem, et subditos duceret, vt sanaret, Concilium habuit Carolus in Villa Cariliaci, vt ex Antonij Augustini Codice transcripsisse Baronius profitetur.

Baron. n. 21. ann. 836.

Pag. 20. vsq. 22.

XXX. VIII.

[In nomine Sanctæ, & indiuiduæ Trinitatis Carolus Dei gratia Rex Illustris, Episcopis, & dilectis, ac fidelibus Missis illustribus Comitibus nostris salutem. Notũ sit fidelitati vestræ, quia Decimoquinto Kalend. Martij, secundum sacram auctoritatem synodum venerabilium Episcoporum, ac Conuentum fidelium nostrorum, apud Cariliacum fecimus conuenire. Cum quibus inter cætera Ecclesiastica vtilitatis, ac Regni necessitatis negotia, considerauimus, qualiter rapinæ, & delationes, quæ partim occasione super irruentium paganorum, partim mobilitate quorundam fideliũ nostrorum in Regno nostro per eos etiam, qui Ecclesiam Dei defendere, & tueri, & Regni soliditatem, & quietem debuerant prouidere, grassantur; aliquo modo, annuente Domino, sedari valeant, & amoueri. Quorum consilia decreuimus, vt quia peccata, quæ in suo initio, vt sunt, magni ponderis æstimantur, pernicioso processu ipso etiam exitiabili supra ius mentis loquantur, & quasi insensibilis; ac si quando resipiscere moliuntur casibus suis obligent, vt si resurgere velint, non possint. Antequam censura Ecclesiastica, ac legales sententiæ huiusmodi prædatores terribiliter, feriant, Episcopi quique in suis Parochijs, & Missi in illorum Missaticis, Comitesque in eorum Comitatibus paritèr placita teneant, quo omnes Reipublicæ Ministri, & Vassi Dominici, omnesque quicumque, vel quorumcumque homines in ijsdem Parochijs, & Comitatibus, sine vlla personarum acceptione, & excusatione, aut dilatione conueniant. Et Episcopi illius Parochiæ breuiter annotatas sententias de huiusmodi causa, Euangelicæ, videlicet, & Apostolicæ, & Propheticæ auctoritatis, nec non, & decreta Apostolica, atque Canonica omnibus relegant, & aperto sermone cunctis, quale, quantumque peccatum sit, & qualem, quantamque pœnitentiam, & quam immanem seuerissimam vindictam exposcat, cum alijs debitis, & necessarijs, atque vtilibus prædicationibus innotescere curent. Missi quoque legales sententias, sicut eas cognitas habent annotent, & prædecessorum nostrorum Regum, atque Imperatorum, nostraque capitula de hac causa in vnum collecta omnibus nota fiãt. Et Episcopi Dei, & Apostoli auctoritate, tales deprædationes, omnibus interdicant, & Missi, & Comites nostri cuncti ex Regio nostro banno prohibere firmiter studeant, & cognoscant omnes, quia si ab hinc in antè in Regno nostro talia facere aliquis præsũpserit, secundum Diuinas sententias specialiter excipiet sententiam, & secundum Leges, ac Capitula Regia emendari cogetur, & secundum iudicium fidelium nostrorum condignam vindictam suscipiet. Et si talis persona fuerit, vt Episcopi, & Missi nostri, ac Comites in illorum ministerijs, quòd prauum actum fuerit, potuerint emendare, secundum præfixa monita, illud emendare studeant, aut per fideiussores ad nostram præsentiam venire faciant. Si autem aliquis quiscumque inobediens extiterit, cum summa festinatione nobis notum facere curent, vt quanto citiùs ad nostram presentiam illum venire iubeamus, & dignam vltionem, secundum Iudicium fidelium nostrorum sustineat. Et si (quod absit) talis emerserit, qui Dei timorem postponat, & Ecclesiasticam auctoritatem contemnat, ac regiam potestatem refugiat, fiat quiscumquè ille fuerit, quia, & secundum canonicam auctoritatem ab omnium Christianorum cœtu, & Sanctę Ecclesię consortio, & in Cęlo, & in Terra alienus efficitur, & Regali potestate, atque omnium Regni fidelium vnanimitate, sicut Dei, & Ecclesię inimicus, & Regni deuastator presequetur, vsque dum a Regno exterminetur. Et si aliquis Comes fuerit, qui hoc in suo Comitatu fecerit, aut ibi talia increscere permiserit, & ipse illa non emendet, aut nota nobis, non fecerit, vt nostra

ſtra auctoritas talia corrigat; ſciat quia talem ſententiam indè ſuſtinebit, ſicut tempore anteceſſorum noſtrorum conſuetudo fuit. Et ſi aliqui itinerantes deprædationes, & rapinas per Regnum noſtrum fecerint, & Epiſcopi, ſui Miſſi, & Comites hoc emēdare non potuerint; quam citiùs poſſint, nobis notum facere curent: vt iubeamus ipſos deprædatores per eamdem viam cum Miſſo noſtro redire, & illa omnia, quæ alij egerunt legaliter emendare, & talem armiſcaram ſicut à nobis iuſſum fuerit, aut iudicii, ſicut cum fidelibus noſtris conſideraverimus ſuſtinere, ſi autem dilecti fratris noſtri, ac nepotum noſtrorum homines, fuerint, qui talia egerint, & hoc nobis innoteſcat, vt illis nota faciamus. Et illi ſuos homines, ſicut illis meliùs vſum fuerit, de talibus caſtigare procurent, ſicut & nos noſtros homines caſtigare volumus. Si in illorū Regnis indecentia, & aliqua noxa (quod abſit) facere præſumpſerint; admonendi ſunt, qui in aliena rapere contendunt, vt ſolicitè audiant, quod veniens in iudicio, Dominus dicat: Eſuriui, et non dediſti mihi manducare, &c. quibus dicit: Diſcedite à me maledicti in ignē æternum, qui paratus eſt Diabolo, et Angelis eius. Hinc ergo colligendum eſt, quanta damnatione plectēdi ſint, qui aliena rapiunt, ſi tanta animaduerſione feriunt, qui ſua indirectè tenuerunt. Perpēdant quo eos obliget reatu res capta, ſi tali ſubijcit pœnæ non tradita. Perpendant quo demeretur iniuſtitia illata, Si tanta percuſſione digna eſt pietas non impenſa. Audiāt raptores, qui multiplicant non ſua, vſquequaq; et aggrauant contra ſe denſum lutū! Denſum lutum contra ſe aggrauare, eſt terrena lucra cum pondere peccati cumulare. Audiāt, quid Chriſtus dicat: Quid prodeſt huomini, ſi totum Mundum lucretur, animæ verò ſuæ detrimentum patiatur: ideſt, quid prodeſt homini ſi totum, quod eſt extra ſe congregat, et hoc ſolū, quod ipſe eſt, damnat. Audiant illi, qui rapiunt in hoc ſeculo, deficiēt autem, et in ſeculo demittent; ſed ſecum ad iudicium cauſas rapinæ, ideſt, damnationem ſecum ferrent: vt alibi ſcriptum eſt. Audiant, quia Propheta Iſaias dicit: Rapina pauperis in domo veſtra, et cauſa Viduæ, non ingreditur ad eos, et lacryma Viduæ vſque ad maxillam deſcendit; et Dominus non delectabitur in illis. Audiāt, quia in cuius domo rapina eſt, ſiue in domo corporis, ſiue in domo manſionis, non habitat in domo Spiritus Sanctus, ſed Spiritus malignus. Et ſi accedit ad communionem Corporis, et Sanguinis Chriſti, ante dignā ſatisfactionem, non mundatur per illam Communionem à peccato, ſed pleniùs, ſicut Iudas, quando in Cœna plenus rapina, et iniquitate communicare præſumpſit de manu Chriſti, poſſidetur à Diabolo; vnde, et ſuſpēſus crepuit mediùs. Ad quem Cauſa viduæ non ingreditur, nec ipſe ſi dignè non ſatisfecerit, in Cæleſtem Eccleſiam intrare valebit. Audiant raptores, quid iterū Propheta dicat. Qui prędaris, nonne, et ipſe prędaberis? Videlicet, quia ille, qui prędatur res pauperum, et Eccleſiarum, ac ſeruorum Dei deprędatur à Diabolo, et prędа illius fit. Audiant, quid S. Apoſtolus dicat, per quem locutus eſt Chriſtus, et qui raptus fuit vſq; ad tertium Cęlum, et qui raptus fuit in Paradiſum, et audiuit talia ſecreta verba, quę non licebat hominibus loqui: ait namq; Quia neq; rapaces, neque homicidę, neque adulteri Regnum Dei poſſidebunt. Ille intendat quale, quantumquè peccatum eſt rapina, quam cum adulterio, et homicidio factus comparauit Apoſtolus. Item ipſe dicat: Si quis fornicator, aut adulter, aut Rapax aut homicida eſt, cum huiuſmodi nec cibum Chriſti diſcipulo, (ideſt) Chriſtiano licet ante ſatisfactionem, ideſt, correctionem, ac emendationem, et dignam pœnitentiam. Audiant, quod Sanctus Ioannes Apoſtolus electus et dilectus Chriſti, qui in Cęna ſupra pectus, eius recubuit, talē hominē ſalutare vetat, dicēs: Nec Aue dixeris, nec in Domum receperis. Audiāt, quid in Toletano Concil. S. Epiſcopi, qui in Cęlo, et cum Deo regnāt et in terris miraculis coruſcāt de totius Mūdi partibus congregati decreuerunt. Si quis de potentibus Clericum, aut quemlibet pauperē, aut Religioſum expoliauerit: et mandauerit ad ipſum Epiſcopus, vt eum audiat, et ſi contempſerit; inuicem mox ſcripta percurrant per omnes Prouincię Epiſcopos, quoſcumq;

cumq; adire potuerint, vt excommunicatus habeatur, donec audiat, & reddat aliena. Ecce de pauperum raptoribus. Audiãt Raptores, & prædones rerum Ecclesiasticarum, quod Sanctus Anacletus Papa, ab ipso Petro Apostolo Presbyter ordinatus cum totius Mundi Sacerdotibus iudicauit; dicit namque: Qui abstulerit aliquid Patri, vel Matri homicidæ particeps est. Pater noster sine dubio Deus est, qui nos creauit, mater verò nostra Ecclesia, quę nos in Baptismo regenerauit: Ergo, qui Christi pecunias, & Ecclesiæ rapit, vel fraudat, homicida est, vtq; homicida ante conspectum iusti Iudicis deputabitur. Qui rapit pecuniã proximi sui iniquitatem operatur: qui autem pecuniam vel res Ecclesiæ abstulerit, sacrilegium facit, et vt sacrilegus iudicandus est. Item S. Vrbanus Papa, & Martyr: Res, & facultates Ecclesię oblationes appellantur, quia Domino offeruntur, & vota sunt fidelium, & pretia peccatorum, & Patrimonia pauperum. Si quis illa rapuerit, reus est damnationis Ananiæ, & Sapphiræ, & oportet huiusmodi tradi satanæ, vt spiritus saluus sit in die Domini. Item sanctus Lucius Papa: Rerum Ecclesiasticarũ, & facultatẽ raptores, à Liminibus sanctę Ecclesię anathematizatos Apostolica auctoritate pellimus, & damnamus, atq; sacrilegos esse iudicamus: & non solùm eos, sed etiam omnes consentientes quia non solum, qui faciunt, rei iudicantur, sed etiam, qui facientibus consentiunt. Par. enim pœna agentes, & consentientes comprehẽdit. Et Sanctus Augustinus in sermone Euangelij Sancti Ioannis, ita dicit. Fur sacrilegus loculorum sacrorũ, & Dominicorum est Iudas; & qui aliquid de Ecclesia furatur, & rapit, Iudæ perdito cõparatur. Itẽ in Sac. Canon. Sãcto Spiritu, dicatis, & Christi sanguine confirmatis scriptum est: Si quis oblationes Ecclesię extra Ecclesiã accipere, & dare voluerit pręter cõscientiam Episcopi, & eius, cui huiusmodi officia commissa sunt, nec cum eius voluerit agere Consilio, anathema sit, Episcopus autem omnibus dicere debet, quid anathema sit, & nè disperent ostendere debet quãdiù duret anathema, idest, quãdiù quisque errorem non corrigit, & digna satisfactione non emendat, vt recõciliationem, & indulgentiam valeat promereri. Si quis vero ante satisfactionem, & reconciliationis indulgẽtiam in peccatis sui perseuerãs mortus fuerit, iam anathema perpetuum ad mortem pro quo non dicit Apostolus, vt oretur. Sed & plura si necesse fuerit Episcopus quisque colligere, & dicere procurabit.]

18 *Apud fratrem*. Galliarum turbato regimine, Carolum, vt tyrãnum apud Ludouicum fratrem Germanię regem insimulãt. [Mense autem Iulio collectis, & ordinatis exercitibus ireque profectis, repentè Die media subijt Regem curarũ maxima moles. Legati enim ab occidẽte venerũt Edalhartus Abbas, & Otho Comes postulantes eum, vt populo periclitanti, & in angustia posito presentia sua subueniret. Quod nisi celeriter fieret, & ex parte eius spe liberationis priuarentur à Paganis cum periculo Christianitatis quærere deberent defensionem, quam à legitimis, & orthodoxis Dominis inuenire non possent, Tyrannidem enim Caroli se diutiùs ferre nõ posse, testati sunt, quia quod ex eis pagani extrinsecus nemine resistentę aut scutum opponente, predãdo, captiuando, occidendo, atque vẽdendo reliquissent, ille intrinsecus subdole sæuiendo, videndo disperderet, nec quemquam esse in omni Populo, qui iam promissionibus, aut iuramentis eius fidem adhiberet cunctis de bonitate illius in disperationem cadentibus. Quibus auditis Rex grauiter conturbatus est. Duplici enim premebatur angustia, quoniam si Populi votis acquiesceret, cõtra fratrem, quod impium esset, agere deberet: si autem fratri parceret à periclitantis Populi liberationem, quod ęquè impium esset, cessare deberet. Ad hoc accessit etiam nõ modicus angustiarum cumulus, Vulgi, videlicẽt æstimatio, suspicatur totum, quod actum fuerit in huiusmodi negotio, non voto fieri Populo condolentis, sed sola intentione regnum dilatare cupiẽtis. Quod longè aliter esse, quã se vulgi fert opinio, cũcti consiliorum Regis conscij veraci sermone testantur. In ista igitur curarũ molestia positus, tandem Consilio sapientium acquiescens simul & conscientiæ suæ puritate præditus maluit multorũ vtilitatibus

Ex Ann. Veter. Francorũ Pithæus. Ann 858. XXXIX.

bus

bus cõſulere, quã vnius hominis pertinaciæ conſentire: præcibuſquè legatorum fauens, votis Populi præſentiam eius deſiderantis, cũ Diuino adiutorio ſe ad futurum promiſit. Mediante autẽ menſe Auguſto VVangioni collecto comitatu per Alſatiam profectus: venit in Galliam ad Villam Regiã in Regno Caroli, quæ vocatur Panticona, vbi occurrerũt ei ferè omnes Primates partium illarum exceptis eis, quos tunc Carolus ſecum in præſidio habuit, pugnans contra Normannos ſupra Ligerem fluuiũ, qui vt audiuit Ludouicum eſſe intra terminos Regni ſui, dimiſſa obſidione, cum exercitu occurrit, in loco, qui vocatur Briaeus, viaſq; multitudine Orientalium ſimul, & eorum, qui è ſui contra Tyrannidem eius coniurauerant, cum ſe virtute cerneret imparem, nec poſſe ſine grandi periculo ſuorum cum fratris copijs in acie congredi, diſpoſito tamen, & quaſi ad pugnandum milite ordinato ipſe quidem cum paucis latẽter abſceſſit. Exercitus verò in loco certaminis derelictus cognito ducis abſceſſu ad Ludouicũ tranſiuit. Ille verò ſedato impeto populi Carolum perſeqni cupientis ad diſponenda Regni negotia, quaſi libera vtens poteſtate, diligentiam, curamquè conuertit. Et primùm quidem nimis incauta ductus ſecuritate, omne robur totius exercitus, quem ab Oriente ſecum adduxerat, remiſit in Patriam, fruſtrà in deſertores, & proprij Domini proditores ſpei ſuæ fiduciam ponens, quorum etiam conſilio ibi decreuit hiemare, ignarus per omnia imminentis ſibi periculi, quod ei parabatur ex parte Caroli, cuius animum ad vtilitatem iniuriarum ſuarum erexerat filij Conrati Comitis; Ludouicum ſecurum, & paucos eſſe, qui cum eo ex ſuis remanſerant indicantes: quos ille quidem quaſi ſibi fideles ad explorandos ſibique renunciandos actus Caroli tranſmiſerat. Illi verò fidem mentiti, & Carolo coniuncti, quomodo Ludouicus ex improuiſo cum multitudine exercitus obrueretur, tota intentione moliebantur. Interea nunciatũ eſt, ei in Oriente Rempublicam Sorabici limitis eſſe turbatam, eo quod Sorbari, duce eius Eziſtibro nomine, ſibi fideliſſimo, inſidiosè, perempto, defenſionem meditarentur. Ac per hoc, ille quidem ad comprimendam ſeditionem exortam in Regnũ ſuum quanta potuit celeritate regreſſus eſt. Carolus verò poſt diſceſſum eius, ſedem Regni ſui nullo aduerſante, ſine difficultate, recepit.]

Verùm cum Ludouicus ſola duceretur pietate, Epiſcoporum Conſilio, imminentibus tentauit occurrere malis, antequã n arma experiret; quo voto Galliarum Epiſcoporum Concilium inuitauit. Sed pauidi nè pietatis prætextu tyrannidem moliretur, detractantes venire, ſequenti reſcripſerunt Epiſtola, cuius inſcriptio. XL. *Ex Antonij Auguſtini Codice trã ſcripſit Baron. Ann. 858. n. 18.*

[Hæc, quæ ſequuntur, Capitula miſerunt Epiſcopi Prouinciarum Rhemẽſis, & Rothomagenſis à Cariſſiaco palatio, quo conuenerant per Vuenilonem Rothomagenſem Archiepiſcopum, & Exchanraum Catalaunenſem Epiſcopum Hludouico Regi in Attiniaco palatio conſiſtenti.

Anno Incarnationis Dominicæ octingẽteſimo quinquageſimo octauo, in menſe Nouembris. Domno Hludouico Regi glorioſo, Epiſcopi Rhemorũ diœceſeos, atque Rothomagenſis, qui adeſſe potuimus. Literas admonitionis veſtræ quique noſtrorũ habuimus, quibus iuſſiſtis, vt vobis octauo Kal. Decembris Rhemis occurreremus, quatenus ibi nobiſcum, & cum cæteris fidelibus veſtris de reſtauratione Sanctę Eccleſiæ de ſtatu, & ſalute Populi Chriſtiani tractaretis. Sed nos ad placitum illud occurrere non potuimus, & propter incommoditatem, & breuitatem temporis, & propter inconuenientiã loci, & (quod eſt lugubrius) propter compaſſionem tumultus exorti; ſed & Diuinis legibus, quas, & vos obſeruaturos cum fratribus noſtris, nobis denunciaſtis, cautum eſſe dignoſcitur, quia ſicut, nec Archiepiſcopi ſine Epiſcopis, ita nec Coepiſcopi ſine Archiepiſcoporum literis nos voluimus de Conuentu habere ſermonem. Quapropter nouerit veſtra ſublimitas quia mandatum veſtrum noſtra non contempſit humilitas, ſed (ſicut longè eſt ante nos dictum) qui iubet impoſſibile, facit ſe contemptibilem. Sed, & tractatum de reſtauratione ſacte Eccleſiæ, & Statu, & ſalute Populi Chriſtiani, quod nunc vos

nobi-

nobiscũ habere velle dicitis:iustus, & rationabilius illud haberi potuisset; si nostris, quin potiùs Diuinis consilij, & obseruationibus superno respectu obtẽperare voluissetis, quià non nostra scripsimus, mandauimus, sed quæ dictante charitate, quæ Deus est, in literis sacris inuenimus, & quæ Naturæ insita recognoscimus. Cæterumque contra illa, quæ scripsimus, mandauimus, diximus, acta sunt, vel aguntur naturalis legis morbus, & vitium etiam animis sapiẽtibus esse dignoscitur. Qua dere prudens quisque respiciat, & sapiat, quam granditer Deus offenditur, quando in sic gradibus, & apertis non ignoranter pecatur. Vnde scriptum est descendant in Infernum viuentes, idest, labantur in peccatum scientes, quæ Diuina permissione meritò mundi patiẽtis, propter communia peccata nostra pastorum scilicet, & gregum propter delicta Regni eueniunt, sicut scriptum est: immissiones per angelos malos, viam fecit Dominus semitę iræ suæ. Tamen sicut Dominus protestatur, non erit sine vltione vindictæ; nec ipsa virga furoris Domini. Sic legimus, sic audinimus, sic vidimus, & pro certo, sic citò videbimus. Quoniam licet peccatores simus, sed pœnitentes, & in Diuina clementia fortiter confidentes, ministerium sacrum operante Spiritu Sancto suscepimus, sine quo sacra nõ ministramus. Nam nobis dictum à veritate veraciter scimus. Non vos estis, qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis. Et licet Dominatio vestra meliùs nouerit, de quibus scriptis mandatis, & dictis dicamus; tamen nõ ab re est, si etiam, & nos illa ad memoriam vestram reducamus. Primo, quidem, quod per Hildeganũ venerabilem Episcopum scriptis, & dictis: Secundo per Aeneam Parisiorum Episcopum literis, & verbis; deinde per Hincmarum Rhemẽsem, & Vuenilonẽ Rothomagensem Archiepiscopos, item per eosdẽ cum alijs, quos ipsi vocastis, ea quæ saluti fuerint congrua sufficienter audiatis, quando, sicut & ante, petiuimus, vt frater vester, & omnes fideles illius, ante vestram fidelitatẽque vestrorum pręsentiam in rationes loco, & tempore cõgruo venissemus, & quæ malè gesta fuerunt, vestro Consilio, & auxilio, cum Dei adiutorio fuerint emendata. Pro quibus omnibus non obaudientibus valdè timemus, quod dicitur: sermonẽ meũ seruauerunt, & vestrum seruabunt, & reliqua, quę Dominus comminatur. Et si illa non sunt, exaudita, putari potest, quod nec ista, quæ vos dicitis, apud nos velle quærere, & audire, exaudientur. Videturque quibusdã, vt sicut Dominus quandò quæsiuit ficus in ficulnea, cui maledixit, cum non esset, teste Euangelio, tempus ficorum aliud voluerit significare: ita, & in hoc citato, & incõgruo Conuentis, remota Dominationis vestræ sinceritate, de qua nihil contra puritatem volumus autumari, haud alia quædam possunt intelligi. Et quia Beatus Petrus omnẽ monet Episcopum, vt paratus sit ad satisfactionem omni petenti se rationem, quæ nunc videmus, pro tempore damus fideliter Dominationi vestræ Cõsilia. Primo quidem in ipsa radice Cordis aduentum vestrũ in hoc Regnum inspicite, & coram oculis Domini, cui secundum Psalmistam, cogitatio hominis confitetur, statera æquitatis ponderate, & quid hortatores, & consiliarij, ac laudatores vestri, vobis dicant, ad cor reducite, & quidquid ad commendationem aduẽtus vestri inuenire, & dicere poteritis, vestram cõscientiam interrogate; & si talia substinere vultis, qualia facitis, iudicate. Et illam horam, qua certi estis, quia, nullo modo poteritis effugere, quando anima vestra de Corpore exierit, ante mentis oculos ponite. Quando totum Mundum, et omnem potestatem, et omnes diuitias, & ipsũ Corpus derelinquet, & sine adiutorio vxoris, ac filiorum, & sine solatio, & comitatu Drudorum, atquè vasorum, nuda, ac desolata exibit; & quidquid cogitauit, & ordinare disposuit infectum dimittet, sicut dicit Scriptura: in die illa peribunt omnes cogitationes illorum, & videbit omnia peccata sua, & sentiet, videns diabolos se constringẽtes, quidquid contra charitatem, & fidem debitam cogitauit, parabulauit, & fecit in isto seculo, & per dignos pœnitentiæ fructus nõ emendauit, ante oculos semper habebit, & effugere volet, & non valebit. Nam certum est, quia ad omnes homines, quando egrediuntur è corpore, veniunt diaboli, & ad iustos,

Margin notes: Psal. 54. — Psal. 77. — Matt. 10. — Ioan. 15. — 1. Pet. 3. — Psal. 75. — Ps. 145.

stos, & ad peccatores, sed & ad ipsum Christum venit, in quo suum nihil inuenit, sicut scriptum est. Venit Princeps huius Mundi, & in me nō habet quidquam. Et credes nobis veraciter Rex, vtinam semper bonè, & Christianè, nec longè est, sed satis, & plusquam speratur, prepropera inest illa hora; propterea non te seducant ista, quæ vides. *Ioan. 14.* In tempore quippè Patris vestri vidimus, per aliquos incœpta, & facta, quæ in tempore isto, per istos, qui ista cōficiunt, videmus fieri, & per alios videbantur compleri. Et quando tibi adueniet hora exitus tui, sicut rident nunc, quando per te obtinent, quæ volunt, in hora voluntatis suæ, sic ridebunt in hora exitus tui, & quærent, quomodo per alium teneant, quæ per te obtinuerunt. Quod, & fieri potest, vt quidam etiam pereant in tempore suo. Sed, & illi nisi dignam pœnitentiam egerint, miserabiliter ad illam horam venient exitus sui, sicut venerunt, & illi, qui defecerunt à Patre suo cum fratre suo. Nam & illi ordinantes seditiones in Paternam reuerentiam, sic, & isti vos excitantes in fraternam dilectionem, nomen pacis, & statum Ecclesiæ, & salutem, & vnitatem Populi obtendere studuerunt: sed latebat sub melle venenum. *Psal. 84.* Et completum est in illis Psalmistæ dictum: Qui loquebantur Pacem cum proximo suo, mala autem in cordibus eorum, & quæ sequuntur. Et receperunt illi in seculo isto, quæ nota sunt, sicut, & receperunt in seculo altero, quæ in Iudicio plenius cognoscentur. Quorum isti intuentes exitum, timere debuerant actionem. Quid faciant, si illos respexerit Dominus, qui respicit humiles, & custodit paruulos? & sic pestilento flagellato sapientior erit paruulus, vt scriptum est, & sapiet. Quia non repellet Dominus Plebem suam, nec obliuiscetur in finem; *Prou. 19.* quoniam propter miseriam inopum, & gemitum pauperum nunc exurgam, dicit Dominus. Alioquin sicut tūc illis dixit, *Psal. 11.* ita & nunc dicit Dominus istis: Tacui, nunquid semper tacebo; quasi parturiens, clamabo: *Isa. 42. Luc 22.* Non dum venit hora mea, sed hæc est hora vestra, & potestas tenebrarum. Et quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi, nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis, quia veniet dies in te Roga tibi, quæ sumus in tali loco, vbi bene possis intendere affer: i homiliam Sancti Gregorij legere in lectione Euangelij, quæ incipit. Videns Iesus Ciuitatem, fleuit super illam. Precamur vos, Domine, vt diem ante mētis oculos habeatis, quando cum omnibus hominibus animam vestram proprium Corpus recipiet, & venietis āte faciem æterni Iudicis in conspectu omnium Angelorum, & hominum. In qua die (sicut fecit Sanctus Paulus) iudicabit Dominus vnumquemquè non per aliud testimonium, sed occulta vniuscuiusque per cogitationes accusantes, aut etiam quando recipiet vnusquisque proprij Corporis prout gesserit, siue bonum, siue malū. Et non despicientur tunc nostra verba, quæ scripsimus, ab eis, qui nunc illa contemnūt, quando sine dubio replicata erunt in testimonium in ipso tremēdo Iudicio. Et nullus illorum te nunc adiuuabit, qui nec seipsum adiuuare sufficiet, quando ibunt, qui talia agunt (qualia audiuimus, & sentimus, atquè dolemus, si in talibus perseuerauerint) in ignem æternum, & iusti, qui iniusta patiuntur, in vitam æternam. Qui tanta, & talia crudelia, & abominanda fieri per Parochias, quas pertransitis, audiuimus, & quædam sentimus, & quædam sentire retinemus, (& alijs, qui præsentes fuerunt, & sentiunt dolemus,) quæ calamitatem, & miseriam, quam à Paganis patimur, superant, quoniam à Christianis in Christianos, à parentibus in parentes à Rege Christiano, in Regem Christianum, à fratre in fratrem contra omnes leges Diuinas, & humanas aguntur. Contra quos clamat Ecclesia à Paganis afflicta: Et super dolorem vulnerum meorum addiderunt. *Psal. 17* Et nos omnes, cunctiquè patientes, sustinuimus Pacem, & non venit. Quæsiuimus bona, & ecce turbatio. *Ierem. 19* Propterea talia cohibete, compescite, & sedate: quoniam palatium vestrum debet esse sacrum, & non sacrilegum. Palatium enim Regis sacrum dicitur propter rationabiles homines inhabitantes, & non propter parietes insensibiles; siue maceriæ; & Rex à regendo dicitur, vt se sub Deo, & bonos cū Deo puritate cordis, veritate oris, firmitate stabilita-

tis regat, & prauos à prauitare corrigat, & in rectitudine dirigat: & si, quæ malè facta sunt, emendare venistis; peiora, quæ vidimus à Christianis in Christianos fieri, ingerere, non debetis. Illam caritatem; quam Christus per Paulum docuit, mõstrare debetis, ait enim. Caritas non est ambitiosa, nõ agit perperam, non quærit, quæ sua sunt, nõ gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati, quæ est de corde puro, conscientia bona, & fide nõ ficta, quæ operatur per dilectionem non per potestatem, vel indebitã cupiditatem; sine qua Caritate, etiã si quis tradiderit Corpus suum, itá vt ardeat, nihil illi prodest, quoniam omnibus Dominus in signum dedit, vt sciant si quisque est Christianus, aut si intrabũt in Regnum Dei. An non dicit: In hoc cognoscent homines, quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis adinuicem? Nãquè in primordio fidei, Discipuli appellabantur, nunc Christiani dicũtur. Et ipsa est vestis nuptialis, quam qui non habuerit è nuptijs, Cęlestis conuiuij in futuro iudicio eijcietur in tenebras exteriores, & in ignem æternũ, vbi fletus, & stridor dentium. Ipsa Charitas vos contra Paganos accẽdat, & qui tunc moti non sunt ad pietatem, vt nobiscũ irent contra eos, qui de isto Regno amplos habebant, & habent honores (quod si faceret, & zelo recto accẽsi, vnanimiter vellent, expelli, aut disperdi Pagani, adiuuante Domino poterant) vel nunc quacũque intentione à dominatu illorum per vestram ordinationem sancta liberetur Ecclesia, & Regnum, quod cõtra eos redimetur à tributo indebito eripiatur. Sed, & qui fugiunt à facie Paganorum, cum in illas partes venerint, in quibus degitis, refugium tranquillum inueniant, & nõ talem deprædationem, vt nec incolæ viuere, nec fugientibus solatiũ possint prębere, quia nunc peccatis nostris exigentibus, completur, quod olim dictum est per Prophetam: Qui fugerit à facie Leonis, irruet in vrsum, & cum intrauerit Domum, & innixus fuerit super parietem, mordebit eum coluber, et cum fugerit, arma ferrea irruet in arcum æreum. Sic omni ex parte miseri afflictionẽ inueniunt. Et si Ecclesiam Dei, sicut nobis scripsistis quæritis restaurare; debita Episcopis, & sibi commissis Ecclesijs priuilegia intemerata, sicut diuinitus constituta sunt, custodite, præcepta, immunitates, & honorẽ earum, sicut auus vester conseruauit, cõseruare curate. Et quæ frater vester, Dominus Carolus, scilicèt, qui, & Paterna donatione, & vobiscum cum vestris, vestrorumque fidelium, cum suis firmitatibus Regni partẽ accepit, pro cultu, & honorem Ecclesiarũ egit similiter conseruate, & rectores, & Pastores Ecclesiarum, vt Patres, & Christi vicarios colite, sicut Scriptura Sacra pręcepit, dicẽs: Sacerdotes Dei sanctifica, & magnatibus humilia caput tuum, eorum spiritualia consilia obaudite. Et item Interroga Sacerdotes meos legem meam, & dicent tibi: Et Dominus per Malachiam Prophetã: Labia Sacerdotis custodient scientiam, & legem requirent ex ore eius, quia Angelus Domini exercituum est. Eosquè tempore incongruo, & inopportuno nolite inquietate, sed liceat eis ministeriũ sacrum, ad quod ordinati sunt, in Populi salutem peragere, sibique domestica cura subiectos, nolite cõcutere, & non sinatis dehonestare, siue opprimere. Vt Presbyteris honor congruus, & iura debita, quæ Canones, & Capitula aui, & proaui vestri statuerunt, cõseruentur sagite. Vt Episcopi quietam libertatẽ suas Parochias circumeundi, & prædicandi, ac confirmandi, atquè corrigendi habeant, ordinate. Vt missus Reipublicæ, idest, Minister Comitis cum ipsi, si iusserint, eat, qui liberos homines incestuoso si per admonitionem Presbyterorum venire ad Episcopũ noluerint, eos ad Episcopi placitum venire faciat, commandate. Vt si Episcopus pro quacũque necessitate Ecclesiastica ad vos direxerit, ad quem suus missus veniat, per quẽ rationabiliter petierit, obtineat in Palatio vestro, sicut Comes Palatij, est in causis Reipublicæ, ministeria. Congruum constitutum habete, vt temporibus à sacris regulis constitutis comprouinciales synodos cum Episcopis, & speciales cum Presbyteris habere, qui possint annuite. Res, & facultates Ecclesiasticas, quæ sunt vota fidelium pretia peccatorum, stipendia Ancillarum, & seruorum Dei deprædari, & ab Ecclesijs discindi, nolite sustinere, sed fortiter, vt

Rex

Rex Chriſtianus, & Eccleſię Alumnus reſiſtite, & defendite. De quibus conſecratis Deo rebus, quod habent liberi homines Eccleſijs ſeruientes per diſpoſitionem rectorum ipſarum Eccleſiarum, ideo conſtituerunt Apoſtolorum ſucceſſores, hoc ordinari, vt quia creuerunt Fidelium vota, & increbuerunt infideliũ mala, augeretur per diſpenſationem Eccleſiaſticam Regni militia ad reſtituendũ malorum nequitię, quatenus ipſi defenſionem Eccleſiæ haberent, & pacẽ, & Chriſtianitas obtineret trãquilitatẽ. Quapropter ſicut illæ res, & facultates de quibus viuũt Clerici: ita vt illi ſub cõſeruatione immunitatis ſunt, de quibus debẽt militari Vaſſalli, & pari tuitione a Regia poteſtate in Eccleſiarũ vſibus debẽt muniri. Quia verò Carolus Princeps Pipini Regis Pater, qui primus inter omnes Francorũ Reges, ac Principes res Eccleſiarum ab eis ſperauit, atquè diuiſit: pro hoc ſolo maximè eſt ęternaliter perditus. Nã Sanctus Eucherius Aurelianẽſis Epiſcopus, qui in Monaſterio Sãcti Trudonis requieſcit, in Oratione poſitus, ad alterũ eſt ſeculũ raptus, & inter cætera, quæ ſibi, Domino, oſtẽdente, cõſpexit, vidit illũ in inferiori inferno torqueri; cũ interroganti ab Angelo eius ductore reſponsũ eſt, quia Sãctorũ Iudicatione, qui in futuro Iudicio cũ Domino iudicabũt, quorumcumquè res abſtulit, & diuiſit, ãte illud Iudicium anima, & Corpore ſẽpiternis pœnis eſt deputatus, & recepit ſimul cum ſuis peccatis pœnas propter peccata omniũ, qui res ſuas facultates, in honore, & amore Domini ad Sanctorũ loca in luminaribus Diuini cultus, & alimonijs ſeruorũ Chriſti, ac pauperum, pro animarũ ſuarum redẽptione tradiderũt. Qui in ſe reuerſus Sãctũ Bonifaciũ, & Fulrãdũ Abbatẽ Monaſterij Sancti Dionyſij, & ſummum Capellanũ Regis Pipini ad ſe vocauit, eiſque talia dicẽs, in ſignũ dedit, vt ad ſepulchrum illius irent, & ſi corpus eius ibidem nõ reperiſſent, ea quæ dicebat, vera eſſe cõcrederẽt. Ipſi autẽ pergẽtes ad prędictum Monaſterium, vbi corpus ipſius Caroli humatũ fuerat, ſepulchrumquè illius aperiẽtes, viſus eſt ſubitò exiſſe Draco, & totum illud ſepulchrum interiùs inuẽtũ eſt denigratum, ac ſi fuiſſet exuſtũ. Nos autẽ illos vidimus, qui ad noſtrã vſquè ętatem durauerũt, & nobis viua voce veraciter ſunt teſtati, quę audierunt, & viderũt. Quod cognoſcamus, filius eius Pipinus Synodum apud Liptinas congregari fecit, cui præfuit cum Sãcto Bonifacio Legatus Apoſtolicæ Sedis Gregorius nomine. Nã, & Synodum ipſam habemus, & quãtumcũque de rebus Ec leſiaſticis, quas Pater ſuus abſtulerat, potuit Eccleſijs reddi procurauit, & quoniam omnes res Eccleſijs, à quibus ablatæ erant, reſtituere propter concertationem, quam cum Vuaiſario Aquitanorum Principe habebat, non preualuit, precarias fieri ab Epiſcopis exindè petijt, & nonas, ac decimas ad reſtaurationes tectorum, & de vnaquaque caſata duodecim denarios ad Eccleſiã; vnde res erãt beneficiatę (ſicut in libro Capitulorum Regum habetur) dari conſtituit, vſquè dum ipſę res ad Eccleſiam reuenirent. Vnde, & Dominus Carolus Imper. adhuc in Regno nomine conſtitutus, edictum fecit, vt nec ipſe, nec filij eius, neque ſucceſſores huiuſmodi res agere attentarent, quod manu propria firmauit cuius plenitudinem habemus, & de quo Capitulum excerptum in libro Capitulorum eius quicumque librum illum habet, & legere voluerit, inuenire volebit. Hanc etiam relationem; & in Scripturis habemus, & quidam noſtrum etiam viua voce domum Hludouicum, Imperatorem, Patrem veſtrum referre audiuerunt. Sed, & Sacri Canones Spiritu Sancto dictante, eos, qui facultates Eccleſiaſticas diripiunt, & res Eccleſiaſticas indebitè ſibi vſurpant, Iudę traditori Chriſti ſimiles computant. Et Sancti, qui cum Deo in Cęlo regnant, et in terris miraculis coruſcant, Diuino Iudicio tãquã necatores pauperum ab Eccleſię liminibus, et Cæleſtis Regni ſecludunt. De quibus ſacrilegis in Prophetico Pſalmo dictum eſt. Psal. 82 Qui dixerunt, hęreditate poſſideamus Sanctuari: Dei: Deus meus pone illos, vt rotã, & ſicut ſtipulam ante faciem venti, & ignis, qui comburit ſyluam, & ſicut flamma comburens montes, ita perſequeris illos in tẽpeſtate tua, et in ira tua turbabis eos: imple facies eorũ ignominia. Monaſteria etiam Religioſa, atque præcipua Canonicorũ, et Mona-

nacorum, atque Sanctimonialium habitacula, quæ ab antiquo tempore Parentes vestri sub Religioso habitu constituerunt, & in eis rectores, & rectrices fuerunt, & quando Parentes vestri primatum Regni tenuerunt, & etiam quando Sanctus Remigius Francos ad Fidem, cooperante Domino, conuertit, & cum Regem ipsorum baptizauit, et frater vester Dominus noster, innuēte partim fragilitate, partim aliorum callida suggestione, etiam, et animarum necessitate, quia dicebant petitores, nisi eis illa sacra loca donaret, ab eo deficerent, et ipse aliquando per vos, sicut nunc paret, aliquando per fratrem vestrum Regno destitutus, ab eis penderet; talibus (sicut scitis) personis commisit: debito priuilegio restituite. Nā idem frater vester, et Diuina inspiratione, et Sacerdotali redargutione, et etiam ab Apostolica Sede admonitus, ex aliqua parte, quæ peregit, correxit: quę autem incorrecta erāt, quomodo emēdare posset gemebundus quęrebat. Absit autem, vt vos, qui pro restauratione Sanctę Ecclesię huc venitis, aut illa, quę ipse emendauit, deterioratis, et sicut ille offendit, et vos offendatis: aut quod ipse, nec dum emendare potuit incmendatum finatis. Qui (sæpè sicut, et nos testes sumus) fratres vestros de talibus monuistis, et in omni annunciatione, quam communiter faciebatis promptissimè indè disputabitis, sicut, et secus Theodonis Villam in loco, qui Iuliacum dicitur, capitula, quæ habemus cum vestris fratribus acceptastis, et in chirographo apud Marsanam manu propria confirmastis; contra quod si fortè aliquis egit, non propterea vos immunes eritis, si illud, quod teste Domino, pepigistis, et confirmastis, obseruare (quod absit) non studueritis. Neminem quippè adiuuat, qui aliena mala reprehendit, nisi et ipse illa caueat. Quod demonstrat Paulus dicēs; Putas ò homo, quod tu euades iudiciū Dei, qui eadem agis, quę iudicas? Rom. 2. Rectoribus etiam Monasteriorum, quibus Monasteria committitis firmiter, et obnixè, præcipuè, vt secundum ordinem, et habitum, et sexū, quo inhabitantes constituti sunt solicitè, et solerter prouideant, vt secundum ordinem debitum serui, et ancillę Domini viuant, & necessaria stipendia in victu, et vestitu, et cęteris quibuscumque habeāt, et domos, ac seruos habeat, prout competit, sicut Religiosi, et habitus, et conuersationis Rectores eius prouideant, susceptionem etiā hospitum, ac pauperum nullo modo negligāt, quin, et inconueniētes personę, et res tales, quę Religioni non congruunt in Monasteria, non introducantur, non dicimus, quoniam Religiosi Rectores prouidentiam, et curā debitam indè sumere debere nō ignoramus, Hospitalia Peregrinorum, sicut sūt Scotorum, ac quę tempore antecessorum vestrorum Regum constructa fuerunt, vt ad hoc ad quod deputata sunt, teneantur, et Rectoribus Deum timentibus ordinētur, custodiantur, nec dissipentur, obtinete. Sed, et Rectoribus Monasteriorum, et Xenodochiorum, idest, hospitalium pręcipite, vt sicut canonica docet auctoritas, et Capitula Aui, et Patres vestri pręcipiunt, Episcopis proprijs sint subiecta, et Monasteria, et hospitalia sibi commissa ipsorum regant Cōsilio. Quoniam Episcopi paternam solicitudinem eis secundum Ministerium illorum studebunt impendere. Et quia sępè vnicuique in omni ordine competentem legem, et iustitiam, vna cum fratribus vestris frequenti annunciatione perdonastis. Ecclesiastici, et Religiosi habitus viri, et fœminę, atque Peregrini, et pauperes, in quibus Christus specialiter suscipitur, per donationem vestram sibi sentiant semper adesse. Luc. 4. Et quia de statu, et salute populi Christiani, sicut nobis scripsistis vultis quærere: primo a vobis ipsis incipite, qui alios debetis corrigere, sicut scriptum est. Medice cura te ipsum. Et mūda debet esse manus à sordibus, quæ alienas sordes curat detergere: et quæ in alijs debetis corrigere, nemo in vobis iustè valeat reprehendere. Super quanto siti estis in Regni culmine, tanto moribus seruire debetis, et sicut lucerna super candelabrum posita in domo bonitatis exempla monstrare; quia omnium oculi in vos debent intendere; quos si malo exemplo destruxeritis, qui per vos, et a vobis in bonum debuerant edificari, sub tantis sine dubio in futuro seculo pœnis vos necesse est torqueri. Preterea oportet, vt qui Rex estis, et Do-

et Dominus appellamini in illum semper suspenso corde suspiciatis: à quo videlicèt Rege Regum, et Domino Dominorum nomen Regis, et Domini mutuatis. Vt sicut ille disponit orbem terræ in æquitate: et adhoc (sicut in libro sapientiæ dicitur) constituit hominē, vt ipse similiter faciat: imitamini illum si vultis regnare cum illo. Quia
Matth. 5. qui dicit se in Christo manere, debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare, qui dicit: Estote perfecti, sicut Pater vester Cœlestis
Luc. 5. perfectus est. Et si dixeritis, quonam modo possum esse perfectus, cum alia scriptu-
Prou. 24. ra dicat. Si quis in verbo non ostendit, il-
Psal. 36. le perfectus est, vir non cadit à perfectione, qui non peccat malitiæ cupiditate. Septies enim cadit, in die iustus, & consurgit, impij autem corruūt in malum. Et iustus cum ceciderit, non collidetur, quia Dominus supponit manum suam. Qualitercunque verò quis peccet cupiditatis voluntate, aut fragilitatis necessitate, nemo illi meliùs præualet indicare, vt conscientia sua, quæ non potest latere, oculis inspectoris sui. Propterea ita oportet vos viuere, iudicare, & agere etiam in occulto, quasi sitis sēper in publico: quia si de vobis irreprehensibilia iudicabit, sæpè etiam illa, quæ vobis, & in vobis laudauerit apud alios, de vobis reprehensibilia iudicabitis. Sic autem, vt diximus, adiuuante Domino, viuere, iudicare, & agere præualebitis, si vos non stimulauerit amor priuatus, si vos non inflammauerit cupiditas Gloriæ, diuitiarum possessionem, & potentatus, si non plus credideritis alienæ linguæ, quem propriæ conscientiæ; si vos non roserit tinea adulationis; si vos non arserit liuor alienę felicitatis, si vos non vexauerit neglectus animæ, & amor carnis, si credideritis Regem Christum non pro se, idest, non pro sua necessitate mortuum, sed pro nobis, vt viueremus, qui mortui eramus; & vos plus studeatis alijs viuere in salutis suæ vtilitatibus, quàm vobis in proprijs voluntatibus; si scientes vos esse morituros, & vos credideritis de factis proprijs rationem Domino reddituros, & quę dignè receperitis sine fine, & cōmutatione aliqua habituros. Domum vestram domesticā sic nutrite, regite, & disponite, vt quando Regni Populus ad vos conuenerit in vobis, & domesticis vestris, videāt qualiter se, atque domū cū quanta humilitate, atque castitate quám sobriè, quàm iustè, quàm piè outrire, disponere debeāt, & gubernare. Quia sicut quidā sapiēs dixit: secundū mores Domini erit familia custodita, & ideo Domus Regis schola dicitur, & disciplina, quia non scholastici, idest discipliNati, & bene correcti sūt sicut alij, sed potius ipsa schola, quę interpretatur disciplina, idest correctio dicitur, quę alios habitu, incessu, verbo, & totiùs bonitatis continentia corrigat. Et vos si caput illius nō bene infixi in Domino virtutū; inimici fortè fueritis: & vos cadetis, & qui a vobis pendent, labantur. Quapropter sicut Dominus sub potestate cōstitutos ex tentatorū occasione docuit reddere, quę sūt Cęsaris Cęsari, quę sunt Dei, Deo; ita, & vos qui sub Deo estis, & super homines estis, reddite quæ sūt Dei Deo: & sicut, Cæsar æquus, quæ subditorū sūt, subditis reddite.] *Reddite Deo puram, & immaculatam fidem, & sincerissimum cultum in Sacerdotibus, in Ecclesiarum priuilegijs, in sacris locis, & in Ecclesiasticis, & Religiosis viris, ac fœminis in defensione Ecclesiæ, & Christianitatis in æquitate, & iustitia Populi Christiani in subleuatione, & tranquillitate, & consolatione omnium indigentiū, sicut præmisimus; reddite illi quotidianum pensum in quotidiana oratione in iustis, et assiduis eleemosynis. Offerte illi deuotionem vestram in sacris oblationibus, & lacrymis, secūdum multitudinem, ac magnitudinem quotidianorum peccatorum profusis: reddite subditis iudicium cum misericordia, iustitiam cum æquitate, studete exaltare humiles, & debellare, atque humiliare superbos: studete à nobis plus diligi quàm timeri: curate vt mali, si non propter Deū, vel salutem, propter timorem vestrum malum agere, metuant, non plus apud vos lingua dolosa, manus, plena, obsequium indebitum, valeat, quàm veritas, æquitas, & sinceritas, scientes seipsum, qui excutit manum suam ab omni munere, iste in excelsis habitabit; vndè consequenter intelligi debet, & non aliud: munus enim est à lingua fauor, munus à manu donatio, munus, ab obsequio indebita subiectio. Constituite ministros Palatij, qui Deum cognoscant, ament, & metuant, qui maximam curam gerant, quatenus*

qui un-

quicunque mœstuosi Palatium adierint, & per quos perrexerint, patrem, & consolatorem mirantes gaudendo vos videre, occurrant non qualiter dicere nolumus, quomodo, & maledicendo refugiant. Constituite Comites, & Ministros Reip. qui non diligant munera, qui odiant auaritiam, qui detestentur superbiam, qui non opprimant, neque dehonestent pagenses, qui messes, & vineas, & prata, et syluas eorum, nequaquam deuastent, qui illorum pecora, vel fuscinchas, vel quæcunque illorum sunt, non prædentur, atque diripiant, ac per violentiam, et mala ingenia, quę illorum sunt, nullo modo auferant, qui Episcoporum suorum Consilio, quæ Dei sunt, et Christianitati conueniunt, faciant: qui placita non pro acquisitione lucri teneant, sed vt causæ Dei viduæ, et pupilli, hanc Populus iustitiam habeant, et plus litigantes ad concordiam salua iustitia, reuocare studeant, quàm committere, vt ipsi indè aliquod lucrum possint habere; quos si pacificare non potuerint, tunc sicut rectum est, iustum Iudicium decerni cum magna solicitudine faciant, scientes scriptum esse. Indicabo tibi homo, quid sit bonum, idest, facere Iudicium, et Iustitiam, et solicitum ambulare cum Deo tuo; idest, vt quod illi placet, et tibi placeat, et facias; quod illi displicet, tibi displiceat, et non facias, quòd si fragilitatem feceris, non contumaciter, vel pertinaciter in tuo malo facto perseueres, sed statim pedem sicut à ferro calido reuoca, et in viam voluntatis Domini tui dirige. Et sicut Scriptum est: Quia sunt vitæ, quæ videntur hominibus bonæ, et ducunt ad interitum: fac sicut scriptura tibi præcipit: Quicumque es homo, interroga de via bona, et ambula per eam. Quia si creditur Euangelio ampla via est, quæ ducit ad perditionem, et multi vadunt per illam; et arcta, et angusta via est, quæ ducit ad vitam, et pauci inueniunt eam. Propteteà quicunque est, homo, audi Prophetam, et ora cum Propheta; Legem pone mihi Domine viam iustificationum tuarum, et exquiram eam semper. Et deduc me in semitam mandatorum tuorum. Et viam iniquitatis amoue à me, et de lege tua miserere mei. Quia sicut Ieremias Propheta dicit: Non est hominis via eius, nec viri est, ambulet, et dirigat gressus suos, sed à Domino diriguntur gressus viri, et viam eius volet. Ipsi Comites similiter quantum potuerint, similes sibi timentes Deum, et iustitiam diligenter per se Ministros constituant, quia sicut seniores suos benignos, et affabiles pagensibus suis viderint; et ipsi pro modulo suo illos imitari in omni bonitate, & iustitia certent.

[Homines etiam, & Potentes seculi, qui inter illas seditiones legis iugum, & iustitiam æquitatis refugiunt, & talia, & tanta fecerunt, pro quibus Ecclesiasticam, et specialem excommunicationem meruerunt: ad legis, & iustitiæ tramitem reuocate, & vt ad nos Episcopos humiliter sicut ei necesse est, veniant, iubete, vel cogite; & vt Ecclesiæ in quam peccauerunt, aut cum debita, ac necessaria humilitate satisfaciant, aut humilitèr, & veraciter se excusent, qualiter absolui à Domino per Ministerium Episcopale valeant, suadete, atque regia potestate præcipite. Et si forte vos, vel quicunque alij de eorum societatis, & de coniunctionis communicatione infecti, & condemnati sunt: pœnitentiam quiscunque se recognoscendo faciat, quia teste sacra auctoritate, non poterit absolui à suis, quia peccatis damnabiliter grauatum externis, sicut ornas Deum Sanctus Propheta Dauid demonstrat dicens: Ab occultis meis munda me Domine, & ab alienis parce seruo tuo.]

Iudices deniquè Villarum constituite, qui non sunt cupidi, qui non diligant auaritiam, & vsuras nec ipsi faciant, nec pecunias Regias, vel suas ad vsuras dent, neque à suis subditis vsuras fieri sinant. Quæ omnia per vos super omnes Ministros vestros ordine exigant, neque per angarias in tempore congruo illos affligant, neque per dolos, aut mala ingenia, siue inconuenientes precationes colonos condemnent, quia si per tales, & alias huiusmodi affectiones pondus argenti, vel auri habueritis in arca; maiùs, & grauiùs pondus erit peccati, quod habebitis in conscientia vestra, & anima. Aedeficent Villas vestras moderatis

ratis Castellis, vt, & honestas necessaria sit, & familia non grauetur. Laborent, & excolant terras, & vineas in tempore cum debita sollicitudine: soluant, & dispensent laborata cum fideli discritione: faciant nutrimenta congrua, & necessaria; custodiant syluas, pastionem defendant, & excolant prata, vndè habeant pabula, quatenus non sit vobis necesse per quascumque occasiones quorum cunque hortatibus circumire loca Episcoporum, Abbatum, Abbatissarum, vel Comitum, et maiores, quàm ratio postulat pratus exquirere, & Pauperes Ecclesiasticos, & fidelium vestrorum mansuarios incaricaturis, & parafueridis contra debitũ exigendis grauare, & peccatum de facultatibus indebitè consumptis in animam vestram congerere.

Neque à Comitibus, vel fidelibus vestris plus studeatis, quam lex, et consuetudo fuit tempore patris vestri de hoc, quod de Francis acciperent, exquirere: quin potius habeatis, vndè sufficienter, & honestè cum domestica Curte vestra possitis viuere, & legationes palatium vestrum adeuntes recipere: & sicut scriptum est, vndè possitis de iustis laboribus necessitatem patientibus tribuere; quia Rex, & largus debet esse, & non quòd largitur (dona scilicèt accipiat) de iniustitia, vel iniquitate debet conquirere. Iudices vero Villarum Colonos distinguant, vt non Ecclesiasticos homines, vel Francos pauperiores, aut alienos seruos propter priuilegium regiũ opprimant, aut syluas, vel quacunquè aliorum sunt idsua vicinate deuastent; quia Rex iustus, qui iustitiam debet diligere, ministros, & Colonos impios, & iniquos, non debet habere, sed omnibus in se, & in suis debet imitationem debitam demonstrare: quia si ipse Deum dilexit, omnes boni diligent eum, et si ipse Deum timuerit, omnes mali timebunt illum, et Rex atque sui Ministri, per amorem Dei bonum faciant, et omnes bona facere doceant, vt per timorem Dei mala fugiant, et omnes in illis mala fugere discant. Missos etiam tales per Regnum constituite, qui sciant qualiter Comites, et cæteri Ministri Reipublicæ iustitiam, et iudiciũ populo faciãt; qui sicut Comitibus præponuntur, et in scientia, et in iustitia, ac veritate eis præmineant.

Hæc, quia literis vestris significastis, quod nobiscum de restauratione Sanctæ Ecclesiæ, et de statu salutis Populi Christiani tractare velletis, dominationi vestræ scripto pandere curauimus, quia et pro inclementia aeris, et propter inconuenientiam temporis, et propter imminentem diem Domini Nostri, Natalis, venire ad presẽtiã vestram nequiuimus. Operamini vos interim ista, quæ cũ fidelibus vestris, sine nostra Corporali presentia operari valetis. Et cum tempus cõgruum et sacris Canonibus designatum aduenerit, quando, et pro Paganorum infestatione, et propter exortos tumultus, ac deprædationũ atque rapinarum miseriam nimis cõfusionem nobis licuerit cũ Dominis, de fratribus, et Prouincialibus, Archiepiscopis, et Coepiscopis Synodũ, faciente Domino, celebrare, quæ his sũt residua cũ eis sicuti cum magistris, et patribus tractare, et vestræ Dominationi debitũ Consilium dare studebimus, et si Deus soliditatem, et salutem Ecclesiæ, atq; Regni in manu vestra adunare, et prosperare decreuerit: quæ cũ Archiepiscopis, et Coepiscopis nostris plus cõgruere Diuinis dispositionibus viderimus, agere sub famulatu recti regiminis vestri studebimus. Potens est enim Deus minus bonum initium, in perfectè bonum commutare processum, cui noscitur esse possibile, quod impossibile solent homines iudicare. Si enim sapientia vestra dignum iudicat loqui, et tractare cum vicino Rege, eiusque fidelibus suadẽte, et de ista parte Regni, Domino Nostro fratre, videlicèt vestro; multo magis oportet vos expectare tempus Canonicum, et cum fratribus, et cõprouincialibus Archiepiscopis, et Episcopis loquamur, quia generalis causa circinet totius Cisalpinæ Galliæ: maximè autem nobis necesse est loqui cum illis Archiepiscopis, et Episcopis, qui consensu, et voluntate Populi Regni illius, Dominum nostrorum fratrem vestrum vnxerũt in Regem sacro Chrismate, Diuina traditione, quemque Sãcta Sedes Apostolica mater nostra literis Apostolicis, vt Regem honorare studuit, et confirmare.

Legite libros Regum, et inuenietis quanta reuerentia reprobatum, et abiectum à Domino Saul ducere dignũ duxit Sãctus Samuel, cuius locum in Ecclesia nos licèt indigni tenemus; et attendite, quã magnipendat Sanctus Dauid in locum illius electus, et vnctus à Domino, mittere manum in Christum Domini, cum Saul non solum ex alia progenie, sed ex alia tribu esset, et illum eiectum, et se electum à Domino

cogno-

cognoſcebat, & nihil infirmitatis Sauli David fecerat, ſed primum adiutorium, & deuotam ſeruitutem ei impēdebat, & neque bello auferre, neque ingenii dolo illi Regnum ſubripere, attentauit. Et cum multos ad hoc ſuaſores, & Conſiliarios habuiſſet, nulli autem, vt hoc moliretur, accommodauit, quamuis multas perſecutiones, & morti proximas ab eo ſæpiſſimè ſuſtinuerit. Inſuper bene ſcitis, quid de illo iuſſerit, qui licet mendaciter pro illius tamen gratia acquirenda ſe manum miſiſſe in Chriſtum, ideſt, vnctum Domini, nunciauit. Nam ſi eſt aliquis, qui hæc ignorat, nos ei dicimus, quia gladio eum interfici iuſſit. Sic, & qui infideliter, & contumaciter in vnctum qualemcunque Domini manum mittit, Dominum Chriſtianorum Chriſtum contemnit, & in anima procul dubio ſpiritualis gladij animaduerſione perit.

Hæc dicimus, non vt exagerationes contra Dominationem veſtram incongruas exquiramus, ſed vt euidentius pro qualitate noſtri Miniſterij, quid excepta debita fide, & beneficia nobis in fratre veſtro reuerendum ſit, demonſtremus. Talem nempè vos debemus, & volumus credere, vt nec vos Regni augmentum cum animæ veſtræ detrimento velitis habere, & neque nos cum tali dedecore ad adiutoriū Eccleſiaſtici Regiminis, & gubernationis recipere, vt ſine ſacerdotio ſimus; quo priuati erimus, ſi contra Deum, & rationis auctoritatem nos, Eccleſiaſque noſtras vobis ſtuduerimus committere. Eccleſiæ ſi quidem nobis à Deo commiſſę, non talia ſunt beneficia, vt eiuſmodi Reges, & pro libito ſuo inconſulte illas poſſint dare vel tollere; quoniam omnia, quæ Eccleſiæ ſunt, Deo conſecreta ſunt. Vnde, qui Eccleſiæ aliquid fraudat, aut tollit, ſacrilegium, ſecundum Sanctam Scripturā facere noſcitur. Et nos Epiſcopi Domino conſecrati, non ſumus eiuſmodi homines vt cuilibet commendare; ſed ad defenſionem, & adiutoriū gubernationis in Eccleſiaſtico regimine, Eccleſiaſque noſtras committere, aut iurationis Sacramentum, quod nos Euangelica, et Apoſtolica, atque Canonica auctoritas vetat, debeamus quomodo facere: manui enim Chriſmate ſancto perunctæ, quæ de pane, & vino aqua mixto per orationem, & Crucis ſignum conficit corpus, & Chriſti Sāguinis Sacramētū, abominabile eſt, quicquid antè ordinationē fecerat, vt poſt ordinationem Epiſcopatus ſecularem tangat vllo modo Sacramentum, et linguę Epiſcopi, quæ facta eſt, per Dei gratiā clauis Cęli, nefarium eſt, vt ſicut ſecularis quilibet, ſuper ſacra iuret in nomine Domini, et Sanctorum inuocatione, niſi forte (quod abſit) contra eum ſcandalum accideret Eccleſiæ ſuæ, et indè ſic temperanter agat, ſicut Domino docente, conſtituerunt Rectores Eccleſiæ ſynodali Concilio. Et ſi, quando Sacramēta ab Epiſcopis exacta, aut facta fuerint cōtra Deum, et Eccleſiaſticas regulas, quæ Spiritu Sancto dictatæ, et Chriſti ſanguine ſunt confirmatæ, irrita ſanctæ Scripturæ paginis declarantur, et exigentes, atquè facientis medicamento exindè ſalutaris pœnitētiæ indigent.

Propterea expectate Dominę patienter, ſicut Princeps Chriſtianus, et Eccleſiæ filius, et honorate Eccleſiæ Sanctæ Rectores, vt vos honoret, qui nobis dixit: Qui vos audit, me audit, qui vos ſpernit, me ſpernit; et honorantes me, honorabo, et qui contemnunt me, erunt ignobiles, et qui vos tangit, tangit pupillam oculis mei; et in Pſalmo, nolite tangere Chriſtos meos, et in Prophetis meis nolite malignari, et qui maligna agūt exterminabuntur; ſuſtinētes autē Dominū, ipſi hæreditabunt terram, hoc eſt Regnū Dei. Et cum venerit tempus, et locus (ſicut ſuperius diximus) loquemur cum noſtris confratribus, et ſicut Domini iuſtis diſpoſitionibus conuenire viderimus, ſine dubio faciemus, et non eſt rationabilis cauſa, quæ contra hoc, quod petimus, vos debeat ſtimulare, quia non ſumus, huiuſmodi homines, vt cum cognouerimus voluntatem Domini, velimus, aut debeamus quoquomodo reſultare, rixas, et diſſenſiones, ſeu ſeditiones, quas vulgus, vuerras (modo guerras) nominat, debeamus commouere, et conſerrere, et tenere, quos Dominus Pacis Predicatores, et Sectatores voluit ordinare, et peccata noſtra, et nobis commiſſi, etiam totius populi conſtituit plangere, et curare, bellum cum vitijs, pacem cum fratribus iuſſit habere. Nos equidem pacem, et quietem, non rixas, et bellum optamus, et quærimus: quia, ſicut dixit Apoſtolus, nō sūt nobis carnalia arma, ſed ſpiritualia potentia Deo, qui ſumus calceati pedes in præparatione Euāgelij Pacis, induti loricam Iuſtitiæ et galea ſalutis tecti accincti lumbos in veritate, habentes ſcutum fidei, et gladiū Spiritus Sancti, quia nō eſt nobis colluctatio aduerſus Carnem, et Sanguinem, ſed aduerſus Princi-

Luca 10.
1.Reg.2.
Zac. 2.
104.

Principes, et Potestates, aduersus rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in Cælestibus. Et non militamus terreno Regni, sed Cælesti pro salute, et nostra, et terreni Regis, et totius Populi nobis commissi. Quorum officium est, nulli nocere, contra neminem insideliter agere, omnibus autem velle prodesse.

Tandem Domine noster Rex, contra Deum et contra Animam vestram, non audiat illos, qui dixerint (si fortè vobis dixerint) non tibi referant illi felones, atque ignobiles: hoc fac, quod tibi Diximus, quoniam cum nostris et non cum istorum Parentibus tenuerunt Parentes tui Regnum. Nos autem obsecramus Dominationē vestram, attendite potiùs (si Christianus Rex estis, sicut, et Deo gratias, estis, et in illum creditis, et per illum regnare vultis, per quem, sicut scriptum est, per me Reges regnant, cuius est Regnum, immò orbis Terræ, et plenitudo eius) quia idem Deus in carne veniens, qui solus Rex fieri potuit, et Sacerdos, in Cælum ascendens suum Regnum idest Ecclesiam inter Pontificalem auctoritatem, et Regiam potestatem gubernandā disposuit, non elegerit ad hoc diuites, et Nobiles, sed pauperes, et Piscatores, et sicut scriptum, est,
1.Cor.1. *ignobilia, et contemptibilia mundi elegit, vt confundat fortia. Et fieri potest, vt tales vobis ista dicant (si fortè minùs necessario Deum timentes, vobis dixerint) cum quorum parentibus diabolus, qui secundum scripturam, est Rex super omnes filios superbiæ Regnū, Christi, (quod est Ec-*
Iob. 41. *clesia) conturbauerit, & nunc eos in Regno suo, idest, in inferno retineat, & secum in secula retinebit: pro certo autem sciatis, quia cum nostris Parētibus, idest, cū Apostolis Christus Rex Regum Regnum suum, idest, Ecclesiam conquisiuit, ampliauit, & erexit, & per nos, & nobiscū (vtinam non ad iudicium vestrum dicamus) eamdem Ecclesiam, idest, Regnum suum quotidie acquirit, auget, & gubernat idē Dominus Iesus*
Psal. 44. *Christus, sicut dictum est à Domino Ecclesię per Prophetā: Pro Patribus nati sūt tibi filij, idest, pro Apostolis creauit tibi Episcopos, qui te regāt, & doceant. Cum qua Ecclesia nobis à Deo cōmissa, Rex Christiane, ac Domine sicut literis vestris iussistis, ieiunijs, ac orationibus, & Litanijs Dominum Summum Gubernatorē in Naui Sanctæ Ecclesiæ fluctuāte in hoc mare, idest, seculo naufragoso peccatis pulsare, et excitare, et pro vobis deprecari studebimus, vt quantocitiùs pro sua ineffabili dignitate euigilet, & imperet, ventis, ac mari, idest, tentationibus diabolicis, & inquietudinibus secularium hominum, vt redeat quantocyus tranquilitas, gratia, & misericordia eiusdem Domini nostri Iesu Christi, cui est, sit potestas, & honor, & gloria, & Imperium in secula seculorum. Amen.*

Hisce perterritus Ludouicus, Episcopis replicauit, alienum regnum haud temerasse, sed insimulantium vocibus excitatum, ad tyrannidem extirpandam accurrisse. Quę pacis essent, proponerent, & ruenti Imperio Ecclesiasticis succurrerent preceptis. Propterea Vuormatiam petere, vt cōcordiam quantùm posset, exhiberet. Protinùs igitur ad eum Legationem Episcopi dirigentes, sequentia docuere Legatos, quę *Commonitorij* nomine tunc temporis vulgabantur. Bar. Ann. 859. num. 9

Dilectis in Christo fratribus, & cōsacerdotibus nostris Legatis, videlicet Diuinę Pacis, ac nostræ Vnanimitatis Hincmaro, Gunthario, Vueniloni Archiepiscopis, & venerabilibus Coepiscopis nostris Herluno, Hildegaro, Aduēto, Hebboni, Hincmaro, Erchanrao, Episcopi quorū nomina subter habētur adscripta. Qui fauēte Domino, & annuentibus gloriosis Principibus nostris Carolo, et Lothario in Mediomatricum Ciuitate, Anno Incarnationis Dominicæ Octingētesimo quinquagesimo nono, indictione septima, quinto Kalend. Iunij, synodali decreto conuenimus. XLI.

Nota, et (proh dolor) nimis est discordia, atque calamitatis pernicies, quæ factione quorumdam seditiosorum hominum nuper inter fratres Reges nostros Hludouicum, et Carolum accidit. Vndè talia, et tanta in Ecclesia nobis ad regendū Diuina dignatione commissa, et in hoc Regno perperam sunt admissa, vt ipso etiam auditu horribilia cognoscantur, et si hac discordię pestilentia diutiùs operante humani generis antiquo hoste, durauerit, quam exitialis, et mortifera existet, ipsi scitis. Qua de re memores, quid veritas missis Prædicatoribus iusserit, et Diuinus Paulus dicit. Legatione fūgimur pro Christo: reconciliamini Deo. Legatione pro Christo fungentes, vos fratres carissimi, Legati Dei amatæ Pacis: quoniā exinde iā vos ad gloriosos, Prinpes nostros Carolum, et Lotharium Episcopali

 aucto-

auctoritate, non minus Dominum Hludouicum Regem gloriosum mediante Domino, ordinauimus, sicut Saluator dicit: In quamcunque domũ Luc. 10. *intraueritis primũ dicite: Pax huic domui, & si ibi fuerit filius Pacis, requiescet super illum pax vestra; sin autem, ad vos reuertetur, qua, aut erit quisque prædestinatus ad vitam, & Celeste verbum sequetur, quod audiet: aut si audire voluerit, ipse prædicator sine fructu non fuerit.*

Post prædictam verò, et postulatam pacem legatio vestræ Paternitatis huiusmodi erit conditionis, vt idem Rex nobis, et vtinam Deo semper amabilis, admissorum indulgentiam consequatur videlicèt si sese de omnibus, quæ cum malitiosorum hominũ persuasione, atque seductione in Parochijs Psal. 33. nostris, fratrumque nostrorum perpetrata sunt, veraciter recognouerit, sicut scriptum Psal. 50. est: Iuxtà est Dominus, qui tribulato sunt corde, & Sacrificium Deo spiritus cõtribulatus, quoniam cor contritum, & humiliatum Deus non despiciet. Et sicut hi, qui fictè Deum quærunt, minimè inueniunt: ità propè est Deus omnibus inuocantibus eum Prou. 28. in veritate. Et si post veram recognitionẽ, pariter confessus fuerit: quia dicit scriptura: Qui abscondit scelera sua non dirigetur: qui autem confessus fuerit & reliquerit ea misericordiã consequetur: Et si confiteamur peccata nostra, fidelis est, & iustus, vt remittat nobis peccata nostra, ac emundet nos ab omni iniquitate.

Post puram autem confessionem si promiserit, quæ malè gesta sunt, per dignos pœnitentiæ fructus, præueniente adiuuante, & subsequente Diuina gratia, se pro viribus Luc. 3. emẽdaturum: quia scriptum est: Facite fructus dignos pœnitentiæ, vt tãto maiora quęrat bonorum quisque lucra, quãto grauiora sibi intulit damna per culpam. Quoniam, et illi beati, quorum tecta sunt peccata, et vt scriptum est, quia peccauit, et Populũ peccare fecit: tanta sint bona, quæ tãta operiãt Psal. 31. mala. Deindè si spoponderit, ad Pacem, et Concordiam præsentialiter, et in toto corde, et ore, quãto citiùs rationabiliter, et possibiliter, atque conuenienter ex communi consensu fieri poterit, etiam præsentia corporis ad Pacem, et Concordiam cum fratre suo Carolo se rediturum, et in Pace, et Charitate Deo placita cum præfatis Principibus nostris Carolo, atque Lothario; si ipsi eadem Pacem, et Concordiam erga eũ seruauerint, permansurum: et in se peccantibus debita ita dimiserit, sicut sua debita a Deo sibi cupit dimitti: quia itidem scriptura dicit. Pacem sequimini cum omnibus, et sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deũ, Heb. 12. et mala cuncta bonis sequentibus debeantur. Tantum est discordiæ malum, quæ nisi extincta funditùs fuerit, bonum nullum sequi, Euangelio teste, permittat. Et Charitas est, quæ operit multitudinem peccatorum, sine qua etiam, si quis corpus suum 1. Cor. 13. tradat ad ignem, nihil ei nisi ad damnationis iudicium proderit. Et Dominus dicit: Si nõ dimiseritis peccata eorũ, nec Pater vester cælestis dimittet vobis peccata vestra. Matth. 6.

Post hęc si promiserit, quod iam vlteriùs tale vel simile scisma in hac Sancta Dei Ecclesia, atque in ista Christianitate, nõ iteret. Nam scriptum est: Qui baptizatur a mortuo, et iterum tangit illum, quid proficit lauatio eius? Baptizatur quippè a mortuo, qui mundatur fletibus a peccato; sed 1. Cor. 15. post Baptismum mortuum tangit, qui culpas post lacrymas repetit. Et iterum: Canis reuersùs ad vomitũ suum, sus lota in volutabro luti: Quia qui peccatum post pęnitentiam repetit, quasi in lutosa aqua sus, semetipsum voluit vitæ munditiam subtrahit, ipsas etiam lacrymas antè Dei oculos sordidas facit.

Tunc demum promittat se ab illorũ perditorum hominum tuitione, atque fauore, per quos tam grauiter Deum offendit, distiungere; Et qui quasi ad eius fidem, sed potius infideliter ad eum venerunt: ad rectã rationem in proximo placito antè fratrem suum Carolum, nepotemque suum Lotharium, sicut Deo teste, apud Marsnam propria manu firmauerit, venire si potuerit, faciat: et quæcumque illorum recta ratio significauerit, dignè honore suo fruatur, & qui per rectam rationem ante seniorem suũ iustificari non potuerit rationabilem misericordiam illi obtineat. De illo verò, quem recta ratio, & iustum iudicium condemnauerit, & Rex Christianus cum Rege Regum Christo condemnet, et alienæ perditioni

Rom. 1. tioni se non commisceat; quia, vt Paulus dicit: non solum, qui faciunt, sed etiam, qui male facientibus cōsentiunt, digni sūt morte. Vndè Sanctus Innocentius dicit, quia nō multum interest inter commitentis animū & consentientis fauorem. Addo ampliùs: plerumque dedisceit errare, cui nemo consētiet, & iterum Sanctus Paulus cum talibus hominibus, nec cibum sumere permittit. Ps. 138. Et Sanctus Dauid dum totum se ad fœdera Pacis internę cōstringeret, testatur, quod cum malis concordiam non teneret, dicens: Nonne, qui te oderant Domine, oderam illos, & super inimicos tuos tabescebā? perfecto odio oderam illos, inimici facti sunt mihi. Inimicos enim Dei perfectō odio odisse est, ad quod facti sūt diligere, & quod faciunt increpare. Mors prauorum premere Num. 25. est, vitæ prodesse. Hinc Phinees peccantē ciuem coeuntem cum Madianitide, perculit, & ira Dei ipse iratus placuit. Et Iosaphat, qui tot de anteacta vita præconijs attolitur, de Achab Regis amicitijs pene periturus inculpatur, cui à Domino per Prophetam dicitur: Imperio præbes auxilium, & ijs, qui oderunt Dominum amicitia iungeris, & idcirco iram quidem Domini merebaris; sed bona opera inuenta sunt in te. Hinc Sacri Canones promulgati a Spiritu Sancto dicunt, vt qui post excommunicationem, vel interdictum cum excommunicatis communicauerint, cōdemnati habeā-3. Reg. 20. tur. Et Sanctus Cyprianus Regis Ministrū esse dicit, impios de terra perdere, homicidas periuros, adulteros, veneficos, sacrilegos non sinere viuere: Et in libro Regū scriptum est, dicente Domino per Prophetā: Qui demiserit reum morte dignum, erit 1. Reg. 15. anima sua pro anima illius, & Populus suus pro Populo illius. Et quàm noxia sit indebita erga iniquos Misericordia, monstratur in opere Saul, ac Samuelis, quoniā cui Saul pepercit offendens Dominū, Samuel Propheta in frusta conscidit. Nam sicut quisque in se peccantibus, debet propter Deū dimittere, ita peccantes in Deum, & Ecclesiam conculcantes, & Regni peruasores, & Christianitatis depopulatores, & Pacis perturbatores, debet minister Domini Rex debitam vindictam propter Deum exercere.

Qua propter sciat Rèx nobis amabilis, quia sicut infirmus lauari non potest, qui à medico coquitur, quamdiù ferrum ignitum in illius tenetur corpore: ita, & nemo sanari potest à peccato, quamdiu ei, qui in peccato manet scienter, & libenter communicauerit.

Tandem si se promiserit adiutorem, & cooperatorem Dei pro viribus de cætero, & rationabiliter futurum, qualiter Ecclesia Dei, quæ in suo Regno, ac Regnis nostrorum Principum vna est, sicut & vnum sacerdotium secundum qualitatem periculosi temporis, in vnoquoque ordine restituatur, & Sacerdotes Dei debita priuilegia, & Ecclesiasticum vigorem obtineat, & Populus iustitiam habet, & pacem: congregatis vobis, & nostro, immo Diuino Spiritu, qui est remissio omnium peccatorū, per Ecclesiasticam Apostolicę auctoritatis potestatem, illi peccata in nostris Parochijs illum, & ab illo commissa; Ecclesiastica pietate, & Canonico more dimittite, eique indulgentiā postulanti donate, atque illum sacræ communioni, qua se ipse priuauerat, excommunicatis communicans, restituite. Et licèt multorum annorum secundum præfixos à Sacris Canonibus gradus pœnitentiæ hæc perpetrata facinora indigerent: tamē cōfisi de Dei misericordia apud quem, non sic acceptatur mēsura temporis, vt doloris, nec abstinētia ciborum, sicut mortificatio vitiorum: non prædicantes Patrum sententijs, quæ de huiusmodi decreuerunt, sed potius sequentes eorū humaniorē definitionē hæc scribimus. Ait Sancta Synodus Africana: Pœnitentibus secundum differentiam peccatorum Episcopi arbitrio pœnitentiæ tēpora discernantur: & Sanctus Leo Apostolicæ Sedis Pontifex: His inquit, qui in tempore necessitatis, & in periculis vrgentis instantia præsidium pœnitentiæ, & mox recōciliationis implorant; nec satisfactio interdicenda est, nec reconciliatio deneganda, quia misericordiæ Dei, nec mensuras possumus ponere, nec tempora definire, apud quem nullas patitur veniæ moras vera confessio, dicente Dei Spiritu per Prophetam: Cum cōuersus ingemuerit, tunc saluus erit Ezech. 33
Et alibi: Dic iniquitates tuas prior, vt iusti- Isa. 43.

Ps. 129 ficeris: item Propheta Dauid inquit: Quia apud Dominum misericordia, & copiosa apud eum redemptio. In dispensandis itaque donis nō debemus esse difficiles, nec se Tim. 2. accusantium gemitus lacrymasque negligere; cum ipsam pænitendi affectionem ex Dei credamus inspiratione conceptam, dicente Apostolo. Ne fortè det illis Deus pænitentiam, vt resipiscant a diaboli laqueis, a quo captiui tenentur ad ipsius voluntatē, & Sāctus Gregorius in Homilia dicit: Veniat foras mortuus, idest, confiteantur Peccator; venientem verò foras soluant discipuli, vt Pastores Ecclesiæ ei pœnam debeant admouere, quam meruit, qui non erubuit confiteri, quod fecit.

His perpetratis, fratres carissimi (sicut diximus) iam dictum Regem, nobis amabilem, si ita contemperatum Diuinæ volūtatī, & sacræ auctoritati inuenietis secundū ministerium vobis a Deo traditum cū nostra vnanimitate absoluite. Sin aliàs vos nullo modo cum eo, quem absoluere non poteritis, ligare nolite: quoniam nec coram Deo, nec in Synodo nos in eo auctores habebitis. Si agere aliter (quod absit) præsumpseritis, vos, & in Synodo, & coram Deo pro facto irrito dabitis rationē, & si ipse (quod Deus longè faciat) ea quæ egit, vndè illum nunc cōmonere, vos mittimus, reiterauit: omnia, & antè diuinos oculos, & antè Ecclesiastica iudicia rediuiuo vulnere curanda, & amputanda nouerit reuenire. Si quid contra Sanctam auctoritatem præsumptum, & subreptum, siue extortum fuerit: non solum in diuinis examinationibus, verum nec in diuinis legibus quidpiam præualebit. Et non sit de cætero immemor idem Rex gloriosus, quod dicit Sanctus Gregorius: sciendū est, inquiens, quia quisquis illicita nulla cōmisit; huic iurè conceditur, vt licitis vtatur; sicque pietatis opera faciat, vt tamen si noluerit, ea quæ Mundi sunt, non relinquat. Quilibet verò tanto a se licita debet abscindere, quanto se meminit, & illicita perpetrasse. Neque enim par fructus esse boni operis debet ei, qui minus, & ei qui amplùs, vel qui in quibuslibet facinoribus recidit: sed tanto quisque maiora quærat bonorum operum lucra per pænitentiam, quāto grauiora sibi intulit damna per culpam. Vndè a vobis nostra, quin potiùs Dei voce commoneatur, vt sic studeat præteritorum pænitens, & imminentia atq; futura cauens, Deo militare in regno terreno, quatenus mereatur conregare Christo in regno Cœlesti.]

19 *Thronos Dei*. Inter Caroli proditores Vuenilo Senonum Archiepiscopus fuit, quem ipse punire haud audens, apud Synodum sequentibus accusauit.

[Libellus Proclamationis quia sicut dicit Sanctus Gregorius, & ex consuetudine Olitana, cognoscitis in Francorum Regno, Reges ex genere prodeunt mihi a XLII. Domino, & genitore meo piç memoriç Ludouico Augusto, pars Regni inter Duches. fratres meos Reges diuina dispositione p. 436. Annal. est tradita. In qua parte Regni vacabat 2. tom. tunc Pastore Metropolis Senonum, quam, iuxta consuetudinem prędecessorum meorum Regum, Vueniloni tunc Clerico meo in Capella mea mihi seruienti, qui more Liberi Clerici se mibi commendauerat, & fidelitatem Sacramento promiserat, consensum Sacrorum Episcoporum ipsius Metropolis, ad gubernandum commisi, & apud Episcopos, quantum ex me fuit, vt eum ibidem Archiepiscopum ordinarent, obtinui.

Post hęc de diuisione Regni inter me, & fratres meos ratio est exorta notissima, vnde partem diuisionis cum mutuis, nostris scilicèt, nostrorumque fidelium Sacramentis, sicut etiam primores Regni totius inuenerat, tenendam, & gubernandam suscepi. Quam diuisionem inter me, & fratres meos de cętero a me substantialiter tenendam, sicut alij, qui ibi adfuerunt Episcopi, VVenilo mihi fratribusque meis propria manu iurauit: pacem etiam, Et mutuum adiutorium inter me, & prefatum Fratrem Ludouicum VVenilo Sacramento firmauit.]

Sed & post hoc, electione sua, aliorumque Episcoporum, ac cæterorum fidelium Regni nostri voluntate consensit, et acclamatione cum alijs Archiepiscopis, et Episcopis; Vuenilo

nilo in diœcesi sua, apud Angelianis ciuitatem, in Basilica Sanctæ Crucis, me secundum traditionem Ecclesiasticam, Regem consecrauit, et in Regni regimine Chrismate Sacro perunxit, et diademate, atque Regni Sceptro in Regni solio sublimauit. A qua consecrationis vel Regni sublimitate supplantari vel proijci a nullo debueram, saltem sine audientia, et Iudicio Episcoporum, quorum Ministerio in Regem sum consecratus, & qui Throni Dei sunt dicti, in quibus Deus sedet, & per quos sua decernit Iudicia: quorum paternis correctionibus, & castigatorijs Iudicijs me subdere fui paratus, & in præsenti sum subditus.

Denique cum seditiones in Regno nostro per homines irreuerentes cœperunt crebrescere, consensu Episcoporum, ac cæterorum fidelium nostrorum, Chirographum inuicem conscripsimus, qualiter ego erga eos cooperante Domino, agere vellem, & qualiter mihi consilio, & auxilio ijdem fideles nostri ab inde postmodum solatium ferre debuissent. Cui scripto Vuenilo apud Baiernam villam propria manu subscripsit, sicut in præsenti videri potestis.

Denique, cùm contrà Paganos ad insulam loci, qui Oscellus dicitur, cum fidelibus nostris, & terreno itinere, & nauigio, sicut scitis, perrexi, quidam à nobis deficientes fuga lapsi sunt. VVenilo autem se pro infirmitate sua illuenire non posse, dicens, ad sedem suam, reuersus est. Dum autem in procinctu eo nos infirmi degeremus, frater noster Ludouicus, sicut scitis, eum manu hostili, & seditiosis hominibus ex Regno suo Regnum nostrum irrupit. Ad cuius colloquium, sine mea voluntate, atque licentia, Vuenilo venit, quem supplantatorem meum esse cognoui, quod nemo Episcoporum ex regno nostro alius fecit. De cætero cum contra prædictum fratrem meum inimicos meos, ac vastatores Ecclesiæ, & depopulatores Regni, qui cum illo erant cum fidelibus Dei, ac nostris perrexi, nec per se ipsum, nec per debitum solatium, quod antecessores mei Reges, & ego ipse ex Ecclesia illi commissa habere solitus eram, aliquid adiutorij præbuit præsertim cum hoc deuotè ab illo petierim. Cum autem ratio, & necessitas mihi accidit, de villa Brcona, vt à prædicto fratre meo secederem, & ipse frater meus Ludouicus adhoc red ijt in partem Regni mei, vt mihi meum Nepotem subriperet, & homines meos mihi subtraheret, ac fideles meos vastanter imprimeret: VVenilo eum quo potuit solatio ad prædictum fratrem meum Ludouicum in meam contrarietatem venit. Cum quo erant excommunicati istius Regni, & seditiosi, de quorum excommunicatione Coepiscoporum suorum literas accepit, & missas publicas fratri meo cum quo ipsi seditiosi erant in Palatio meo Attiniacco, & Parochia, & Prouincia alteriùs Archiepiscopi fidelis nostri sine sua licentia, ac Coepiscoporū consensu, Vuenilo, Conciliū cū excōmunicatis, vel excōmunicatorū participibus celebrauit, et in eo Concilio, atque Consilio fuit, quo Nepos meus Lotharius per mendacia quantum ex seductoribus suis subriperetur, et debitum, ac sacramento promissum solatium, atque adiutorium ex illo mihi subtraheret. Prædictis nihilominus fratris mei Consiliarijs, et publicis, ac secretis tractatibus Vuenilo cum specialibus familiaribus, et inter priores eius familiariter cum Episcopali iudicio, vt diximus excommunicatis, et iudicio Regni diiudicatis interfuit, quatenus partem Regni quam idem frater meus, et VVenilo mihi iurauerant, me regem sacrauerat: sæpesatus frater meus obtineret, et ego illam perderem Vuenilo in eo Consilio, et tractatu fuit, vt Episcopi, qui mihi fidei promissæ debitores erant, et Consilium, atque auxilium manu propria confirmatum ferre debuerant deficerent, et ad fratris mei Ludouici obsequium, et subditionem se verterent. De Abbatia sanctæ columbæ, et rebus, vel honoribus Regni mei apud Ludouicum fratrem meum præceptum obtinuit, et literas ad Missos, quo eandem Abbatiam reuocarent Eccbardum, et Theodoricum impetrauit. Sed in eiusdem literis ad præfatos iussionem fratris mei Ludouici VVenilo obtinuit, vt de muro Castelli Meloduni, quod ius Regiæ est potestatis, petras haberent licentiam prebendere. Vndè constat, quod in ple-

plebe istius Regni mihi à Deo collati, eum studebat colere, & satagebat tenere. VVenilo in eo Consilio, & tractatu cum præfatis excommunicatis fuit, vbi consideratum est quatenus illi homines, qui mihi fideles erant, & mihi Sacramento fidelitatem promiserant, siue nolentes siue volentes fratri meo Ludouico iurarent, vt ei adiutorium ferrent, qualiter Regnum meum contra me obtinere potuisset. & non solum consilio VVenilo interfuit, sed & ipse hoc idem Consilium fratri meo Ludouico contra meam fidelitatem quam mihi promisit Sacramento donauit. VVenilo per se, & per familiares suos supradictos scilicèt excommunicatos apud fratrem meum Ludouicum obtinuit, vt vacans Episcopatus, Baiocacensis scilicèt Ciuitatis, propinquo suo, Clerico meo, nomine Fortoldo, qui mihi se commendauit, & fidelitatem Sacramento promisit donaretur: qui eundem Episcopatum in mea infidelitate, & contra fidelitatem mihi promissam consensu Ludouici fratris mei accepit. Tandem postquam mihi Deus vires recuperandi mei, per solatium fidelium meorum contra fratrem meum donauit, perrexit propè de ciuitate VVenilonis, qui me contra fratrem meum ad recuperandum regnum meum pergere sciuit, & nullum adiutorium, vel per se, promisso, ac subscripto Consilio, vel per militiam, quæ ex Ecclesia sibi commissa solet exire, adiutorium aliquod præstitit.

Epistola Synodalis ad VVenilonem Archiepiscopum.

Dilecto, & venerabili VVeniloni Senonum Metropolitano Remigius Ludunensium Metropolitanus Episcopus, Rodulfus Biturigum Metropolitanus Episcopus, Guntarius Agrippinensium Metropolitanus Episcopus, Hincmarus Remorũ Metropolitanus Episcopus Arduicus in Vesõtionũ Metropolitanus Episcopus, Teutgaudus Treuerorũ Metropolitanus Episcopus, VVenilo Rotomagẽsiũ Metropolitanus Episcopus, Herardus Turonum Metropolitanus Episcopus, immo Houiomagorum Episcopus, Ionas Aeduorum Episcopus, Vngerus Traiectensis Episcopus, Ebbo Gratianopolitanus Episcopus, Fredebertus Basiliensis Episcopus, Arnulfus Tullensis Episcopus, Rothadus Suessionum Episcopus, Ermenfridus Bellouacensis Episcopus, Aduentus Merensis Episcopus, Atto Virdunensis Episcopus, Abbo Antisiodorensis Episcopus, Aeneas Parisijs Episcopus, Bataldus Argentariensis Episcopus, Erguinus Siluanectensiũ Episcopus, Gislebertus Carnotensis Episcopus, Gũtebertus Ebrocensis Episcopus, Ratbertus Valentiensis Episcopus, Franco Tungrensis Episcopus, Agius Aurelianorum Episcopus, Hildegarius Meldẽsis Episcopus, Hincmarus Laudunensis Episcopus, Erchanraus Catalaunẽsis Episcopus, Rotbertus Cenomannẽsis Episcopus, Erboinus Costãtiæ Episcopus, Abbo Maurogensis Episcopus, Hildebrandus Sagensis Episcopus, Airandus Lexouiensis Episcopus, Vvaltbertus Abricatẽsis Episcopus, Godelsadus Cabilonensis Episcopus, Isaac Lingonensis Episcopus, Erdãbertus Baiocẽsis Episcopus, Hilmeradus Ambianensis Episcopus, & multi alij episcopi, qui ad vniuersale Concilium in suburbano Tullensi conuenerunt, in Domino salutem de instauratione pacis, totiusque status Ecclesiastici redintegratione cõferentibus nobis, gloriosus Rex Domnus noster Karolus XVIII. Kal. Iulius submissè vnanimitatem nostram adijt implorans, vt quæ vobis vehementer indebitè passus esset, cognosceremus, & maculam nostri ordinis iusto iudicio tergeremus. Imputat, quòd cum iureiurando fidei à vobis accepto Senonum Præsulatum vobis largitus sit, & in diuisione Regni iuramentum cum alijs feceritis pacis, & alterni adiutorij interse, & fratrem Hludouuicum, perpetuitate Sacramento priùs à vobis firmata: cumque vestra electione, & aliorum Episcoporum, cæterorumque fidelium consensu, in Regem à vobis sit diuina gratia consecratus, ac chirographo, quod vestræ fidei qualitatem, & immobilitatem erga se continet, illius verò in vos firmam beneuolentiam ad omnes sinistras suspiciones vtrimque abolendas composito, subscripseritis, quod omnes absque recusatione fecerunt duntaxat fideles. Post repetita toties sacramento in procinctu contra Paganos vestro eam, vestrorumque destitueritis auxilio, & Hludouuico fratri impulsu sedioisorum Regnum inuadenti, soli omnium Episcoporum

rum

rum spontè accedentes, eius iniussu fueritis conlocuti. Se verò contra eumdem fratrem, & vastatores patriæ proficiscentem, consuetam Ecclesiæ vestræ priuaueritis militiam, quam supplex ipse à vobis poposcerat, & post discessum à Breona, adfratrem, cum quo erant excommunicati in eius damnum accesseritis, & in eo Concilio fueritis, quo Lotharius Rex nepos confictis mendacijs eius auxilio subtrahebatur: & familiariter interfueritis Hludouuici fratris Consilijs publicis, & priuatis, quibus ei partem Regni parabat subripere, pro qua obtinenda vterque vestrum ei iurauerat. Ei quoque, in quo tractabatur, vt Episcopi à se deficerent, & ad dominationem Hlodouuici transirent. Imputat præterea, quod Monasterium Columbæ à Hlodouuico impetraueritis, & de assignatione eius Literas ad missos Echardum, & Theodoricum. Saxa quoque muri Meledunensis Castelli à Hludouuico poposceritis. Vndè satis claruerit, eum potius Principem, quàm se illo vos tempore adprobasse atque duxisse. Quòd id etiam Consilium dederitis, vt fideles eius Sacramento constringerentur, qui occupatum Regnum Hludouico cōtra se tueretur: & quod vacantem Sedem Baiocacensium Tortoldo propinquo vestro à Hlodouuico obtinueritis, et postquam se virtus diuinu amisu fidelium in Regnum restituerit, et id aduersus fratrem sibi cœperat vindicare. Nullum ei per vos, aut milites Ecclesiæ vestræ præstiteritis suffragium. Hæc plenius in libello comprebensa gloriosus Rex nobis obtulit, quæ strictim vobis fide integra expressimus nè ex improuiso obiecta ampliùs pertubarent. Elegit autem terminandæ querelæ Iudices me Bemigium, et VVenilonem Rotomagensium, et Herardum Turonum, et Rodulfum Biturigum Episcopos, cæteris nostrum Iudicium suo consensu adprobaturis, Proindè, frater carissime, a tempore quo literas has acceperis, post diem 30. quocunque euocatus fueris, ita Canonicè instructus, occurre, vt defensionis tempore, ac loco accepto, si conscientiæ, quod plurimum optamus, confidis, suffragante veritate probabiliter obiecta dissoluas: sin autem in defensione defeceris, sententias a maioribus institutas excipias.

20 *Lotharingiam, &c.* defuncto Lothario Lotharingiam successionis iure Ludouico XLIV. filio debitam vsurpasse Carolum, & in Concilio Metensi Coronatum fuisse, nummisma habet.

21 *Filium, &c.* Carolomannum filium in vinculis detinente Carolo Caluo pietate XLV. motus Hadrianus Pōtifex ad Carolum pro Carolomanni libertate, scribit: *Hadrianus Episcopus Seruus Seruorū Dei Karolo Regi. Inter cætera excessuum tuorū, quibus aliena vsurpādo inuasisse crederis, illud quoque nihilominus obijcitur, quod etiam bestiarum feritatem excedens, contra propria viscera, idest, contra Karolomannum genitum tuum sæuire minimè verearis; ita vt more strutionis, quod ex libro beati Iob discimus, obduceris ad filium tuum quasi non sit tuus, eum videlicèt non solum paterna gratia, & beneficijs priuans, verùm etiā Regni finibus eliminans; atque quod impium est, vt excommunioni submittatur, affectans. Verum quia idem Carolomānus Sedē Apostolicam Legatis suis tāquam quibusdam pedum suorum passibus adijt, & per proprias literas nos appellat, quin potiùs interpellat: primò quidem ab huiusmodi conatum tuum intentu, auctoritate Apostolica refrenamus; deindè verò nè aduersus Apostolum ad iracundiam prouoces filium tuum, salubriter exortbamur. Atque ideò, & gratiam ei tuam, sicut conuenit, redde & illum, vt reuera propriū filium paternis affectibus suscipe: nec nō, & pristinis beneficijs, ac bonoribus restituere satage donec saltem Apostolatus nostri missi ad te veniant; et saluo debito vtriusque vestrum bonore, quidquid de illo salubriùs inuentum fuerit, competenti executione, ac dispēsatione ordinetur, ac disponatur. Ergo nè adijcias peccatum super peccatum, sed et de pristinis inuasionis, et auaritiæ prauitatibus deprecare, et correctionis ostensa perfectione, veniam Ecclesiasticā recipere*

Ann. 870. n. 28. Ex Treuirensi Cod. desumpsit Baron.

pere

pere totis medullis exopta; & nè finetenùs pereas, vsquequaque decerta; quatenus per hoc finis prauitatum, finis animaduersionis efficiatur, & præstante Deo, cum termino culpa, terminus accedat, et pœna. Dat. IV. Idus Iulij, Indictione IV. Eodem voto ad Comites pro Carolomanno scripsisse legitur.

Hadrianus Episcopus seruus seruorum Dei omnibus gloriosis Comitibus, et cæteris fidelibus in Regno Karoli, et in Regno quondam Hlotharij Regum constitutis.

Auditui nostro sonuit, quòd Carolus Rex etiã belluarum furorem transcendens, contra propria viscera, idest, contra Carolomannum filium suũ sæuier it: hunc videlicet nõ modò paterna gratia et beneficijs priuans, verùm etiam Regni sui metis eliminans; quin etiam conetur aduersum illum exercitum congregare, et vos omnes aduersus eum totis nisibus destinare. Vndè quia per huiusmodi contentionem, atque conflictum, sepè sanguinis effusio contigit: prouidendum summoperè ducimus, nè tale prob nefas, nostro proueniat tempore, ac per hoc nomen Domini blasphemetur in Gentibus. Ideòque pacem, et non bella volentes; nam Psalmista Domino dicit, dissipa gentes, quæ bella volunt: ea quę pacis sunt inter genitorem et genitum si potestis, constituite: porrò si non potestis, saltem bellis cedite, prælia dissipate. Alioquin quisquis vestrũ contra Carolomannum castra mouerit, ac per id vt effundatur fidelium sanguis confluxerit: non solùm excommunicationis nexibus innodabitur, verùm et anathematis vinculis obligatus in gehenna cum diabolo deputabitur. Optamus vos in Christo benè valere. Dat. III. Idus. Iulij Ind. IV. Hęc ad Comites Hadrianus, ad Episcopos verò.

[Hadrianus Episcopus seruus seruorum Dei reuerendissimis, & Sanctissimis cõfratribus nostris Archiepiscopis in Regno karoli, in Regno quondam Hlotharij Regũ Ecclesiam Domini gubernantibus Præsulatus nostri auribus intimatum est, Karolũ Regem Carolomannum filium suum gratia sua priuatum, post multa dira simul, & dura crudeliter irrogata, beneficijs, & ab ipsis quoquè Regni sui metis eliminasse; quinimmò, vt vos etiam in eum excommunicationis spicula iaceretis sãctimoniæ vestræ nihilominus suasisse. In quo quid aliud intelligi datur, si rei se ita veritas habet, nisi quod resti delictorũ, quã multipliciter extẽdendo cõtexuit, adhuc istud quoque impietatis genus velit adijcere, & sese talibus iniquitatum eapcum funiculis, & constrictũ gestiat irretire? Vnde nimirum valdè dolemus, & ei affectu spirituali compatimur; & quamuis exteriorem circa illum pacem soluamus, interiorem tamen integram conseruamus: nam, & ideò illum percutimus, vt sanemus, flagella idcircò extrinsecus adhibemus, vt intrinsecus vulnera delictorum curemus: verbera namque corrigentis sunt, non pene damnantis. Verum quia idem Carolomannus nos missis suis, quasi quorũdam pedum suorum gressibus adijt, & per syllabas proprias Apostolicam Sedẽ appelat, quin potiùs interpellat: decernimus nullam, vos in eum excommunicationis iaculaturos omninò sẽtentiam; quosque videlicèt nos, qui Sacerdotum Domini matura volumus esse iudicia, vniuersa, quæ gesta sũt veraciter agnoscamus. Alioqui inualidã Apostolicæ pondere auctoritatis futuram, contràque reuerentiam vestram potius non immerito sæuituram.

Satiùs autem, & sine dubitatione præstãtiùs est, nè karolus proprium filium spernat, nè domesticos seminis sui despiciat, nè iura propinquitatis solito more, corrumpat, nè pacis, & charitatis fœdera violet, nè caduca mansuris anteferat, nè temporalia externis præponat. Prætereà præfatus Carolomannus insontem se eirca patrem, multipliciter asserit. Verum vt nos non astruendo, sed ratiocinãdo, quæ animaduertimus fateamur: quid mirum si Carolus pręcepta Dei, prefixos metis suis terminos transferendo, aliena inuadendo, contemnens, ex suis reperit, qui eius voluptatibus contrairet, & de lumbis suis procederet, qui ipsius motibus resultaret? cum non ignoremus, protoplastum cõtra Dominum se per inobedientiam erigẽtem, & vetita contingentem, non solum exteriora quęque rebellantia cognouisse; verùm etiam in semetipso, quę sibi obsisterẽt inuenisse. Quod tamen non dicimus, quasi Carolomannũ rebellẽ circa patrẽ fatentes, aut contumacem genitum erga genitorem fore docentes; sed quid sacro iustoque Diuino

uino Iudicio fieri poffit confiderantes; & vt Rex Carolus folerter attẽdat, falubriter admonẽtes. De quibus omnibus fcitote nos ipfi Regi Carolo fcripta noftra mififfe, & efortatoria Pontificatus noftri direxiffe. Optamus fraternitatem veftram in Chrifto bene valere.

Anno 871. num. 33. Baron. 22 *Ex Tartareis*. Ab Hadriano monitus Carolus Hincmarum Epifcopum Romam mittere, ita refcribit.

XLVI *Sanctiffimo, ac Reuerendiffimo Patri Hadriano Summo Pontifici, et Papæ, Carolus Dei gratia Rex, et fpiritualis filius vefter.*

Scriptum eft etiam in præfatis literis, nobis ex nomine veftro directis de Hincmaro, hoc modo: volumus, & auctoritate Apoftolica iubemus ipfũ Hincmarum Laudunenfem Epifcopum veftra fretum potẽntia ad Limina Sanctorum, noftramque venire clementiam, &c. Quæ relegentes cõtra morem deceſſorum, ac prædeceſſorum veftrorum, hoc dictum inuenimus vmbrofum feculi typhum inducere in Ecclefiam, quę lucem fimplicitatis, & humilitatis diem Domini videre defiderantibus, præferr. Quia humano animo facile fubripi poteft, quod ex deliberatione conueniat immutari. Sed valdè mirati fumus vbi hoc dictator Epiftolæ nobis per Actandum Epifcopum delatæ, fcriptum inuenerit effe Apoftolica auctoritate præcipiendum, vt Rex, corrector iniquorum, & diftrictor reorum, ac fecudũ leges Ecclefiafticas, atque mundanas, vltor criminum, reum legaliter, ac regulariter pro exceffibus fuis damnatum, fua fretum potentia Romam dirigat, &c. Vndè ficut vobis refcripfcimus, & nunc iterum vobis fcribere non piguit, fed exigente caufa neceffarinm eft: quia Reges Francorum ex regio genere nati, non Epifcoporum Vicedomini, fed terræ Domini hactenus fuimus computati: & vt Leo, ac Romana Synodus fcripfit, Reges, & Imperatores, quos terris Diuina potẽtia pręcepit pręeffe, ius diftinquẽdorum negotiorum Epifcopis Sancti iuxta diualia conftituta permiferunt, non autem Epifcoporum villici extiterunt. Et Sanctus Auguftinus dicit, per iura Regum poffidẽtur poffeffiones: non autem per Epifcopale Imperium Reges villici fiunt actorefque Epifcoporum. Et Dominus, quæ funt Cæfaris Cæfari, & quæ sũt Dei, Deo reddi præcepit, qui etiam cenfum Regi reddidit; & Apoftolus feruiri Regibus voluit, honorari, & non conculcari Reges. Regem inquit, honorificate, & iterum: Omnis, inquiens, anima poteftatibus fublimioribus fubdita fit; Reddite ergo omnibus debita, & paulò fuperiùs: Ideo neceffitate fubditi eftote, nõ folũ propter irã, fed & propter confcientiã.]

Et fi reuolueritis regefta deceſſorum, ac prædeceſſorum veftrorum: talia mandata, ficut habentur in litteris, ex nomine veftro nobis directis, deceſſores noftros à deceſſoribus veftris accepiffe, nullatenus inuenietis, &c. quis igitur hãc inuerfam legem infernus euomuit? Quis tartarus de fuis abditis, & tenebrofis, cuniculis eructauit? contra quam facris literis oftenfa nobis eft via, quam fequamur appofita forma, cui imprimimur, &c. Tandem quia vos non legiffe, vel audiffe collegimus, ex literis ab Actando Epifcopo nobis delatis, quæ ãteà per illũ paternitati veftræ direximus, iteratò fcribimus ea, quæ tunc fcripferamus, deprecantes vos in omnipotentis Dei honore, & Sãctorũ Apoftolorum veneratione, vt tales inhonorationis noftræ Epiftolas, taliaque mandata, ficut hactenus ex nomine veftro fufcepimus: nobis et Regni noftri Epifcopis, ac primoribus de cætero nõ mãdetis. Et nõ cõpellatis nos mãdata, & Epiftolas veftras inhonorãdas cõtemnere, et Miffos veftros dehonorare.

23 *Dato.* Qualiter verò Caroli electio peracta fuerit, & confecratio, Pithœus eã Romę factã fcribit; licèt Ticini numifma velit.

Gefta qualiter Dominus Karolus *filius Ludouici Imperatoris fuit factus Imperator, Tẽpore Ioãnis Apoftolici Anno Incarnationis Domini* DCCCLXXVI. *Indictione X. Sermo Domini Apoftolici Ioannis in Synodo Epifcoporũ. Omnibus generationibus, immo cunctu mortalibus liquet, qualiter* Omnipotẽs, & Creator *vniuerforũ Deus in Ecclefię fuæ parte, quæ geme-* XLVII

bunda peregrinatur in terris, per generationes, et generationes electos suos velut in Cælorum ambitu sydera noua produxerit, vt quodammodo in eiusdem Ecclesiæ Cælo fixa, diuino lumine radiantia merentium animos illustrarent, depulsis terræ mæstitię tenebris, & diuersarum āgustiarum dissipata Caligine. Inter quas tantũ charissimum sydus diebus nostris ecce nobis Carolum Christianissimũ Principem superna Prouidẽtia præsitũ à se, & præelectum ante Mũdi cõstitutionem, & prædestinatum, non nisi copiosissima miseratione circa nostrã salutem mota, secundũ placitum suum, iuxta quod congruum erat in isto periculoso tempore, tribuit, nepotem videlicèt illius quondam magni Caroli, qui Rempublicam prælijs auxit, victorijs dilatauit, sapientia decorauit. Qui cum omnes Ecclesias sublimasset, semper in desiderio, sicut gestis, quæ de eo scripta sunt, legitur, vt Sanctam Romanam Ecclesiã in antiqiuum statuũ, & ordinẽ reformaret. Vndè, & hanc multis honoribus extulit, multis munificentijs, & liberalitatibus ãpliauit, adeò vt amissas olim vrbes ei restituisset, & ex Regni quoque sui parte alias non modicas contulisset. Sed pauca dicta sũt, nisi quę circa Religionis incrementum gessit magna, & sublimia, memorentur. Religionis quippè statum inter diuersorum errorum, & prauitatum vepres, incultum inuẽtum sacris literis erudiuit, diuina pariter, & humana scientia perornauit, erroribus expurgauit, raris dogmatibus saginauit, atque intra breuissimum tempus ita industrio pietatis studio egit, vt nouus quodammodo videretur Mundus, magnis luminaribus venustatus, & varijs vernantibus floribus adornatus: cuius filius, diuæ scilicèt recordationis Hludouicus Maximus Imperator pater huius a Deo electi Principis Caroli sẽper Augusti, patrum soliũ adeò Religione imitatus, pietate laudabiliter ęmulatus est, vt & paterna diuini cultus vota, & erga prælatum principalis Ecclesię liberalitatis insignia pius natus ęquipeararet, & roboraret. Sed & vberioribus beneficijs, & dapsilibus munificentijs, vt hæres gratissimus, ampliauit, Verùm iste huius præfulgidus filius Carolus videlicèt de quo nobis sermo est, serenissimus, & tranquilissimus Imperator, qui nobis, vt prætulimus, in quos fines seculorum deuenerunt, quique caliginosi temporis, ex quadã parte terras ærumnas, et miserias, sustinebamus tanquam splendidissimum astrum ab arce polorũ illuxit: non solùm monumenta progenitorum bonitatem electæ radicis ferens in ramo alacriter æquiparauit, verumetiam omne prorsus auitum studium vicit, et vniuersum paternum certamẽ in causa Religionis, atque iustitiæ superauit; Ecclesias, videlicèt, Domini diuersis opibus ditans, Sacerdotes eius honorans, hos ad vtrãque Philosophiam informans, illos ad virtutes sectandas adhortans, viros peritos amplectens, Religiosos venerans, inopes recreans, et ad omne bonum penitùs subsecutus, et omne malum medullitùs detestatus. Quapropter, et nos charissimi fratres, tot ac tantarum dilectionum eius, atque virtutum audientes insignia, et laudabilium longè latèque diffusa morum eius intuentes indicia, pietatis illiùs affectus experti frequẽtissimè, ac multifariè viscera, non immerito intelleximus istũ esse proculdubio, qui a Deo cõstitutus esset Saluator Mũdi, multo profectò præstãtiùs, ac decentiùs ita vocatus, quam Ioseph, qui pene solam terram saluauit Aegypti. Vndè ab vniuersa Sãcta Romana plebe voce almæ illius Annæ sãctæ personam gestãtis Ecclesię sterilis, et fecundæ, prophetico quodammodo spiritu temulẽto quotidie clamabatur, Dominus dabit Imperium Regi suo, et sublimabit cornu Christi sui: et iterum eum Dauid orat, Rege pariter, ac Propheta, Da inquiens, potestatem siue Imperiũ puero tuo, et saluum fac filium ancillę tuę, sanctę videlicet Catholicę, et Apostolicæ Ecclesię. Vndè nos tantis indicijs diuinitùs incumbẽtibus luce clarius agnitis, superni secreti consiliũ manifestè cognouimus: et quia pridem Apostolicę memorię decessori nostro Papę Nicolao idpsum iam inspiratione Cęlesti reuelatum fuisse cõperimus, eligimus hunc merito, et approbauimus, vna cum annisu, et voto omnium fratrum, et Coepiscoporum nostrorum, atque aliorum S. Romanę Ecclesię Ministrorũ amplique Senatus, totiusque Romani Populi gentisque togatę, et secundùm priscam consuetudinem solemniter ad Imperij Romani sceptra proueximus, et Augustali nomine decorauimus, vngentes eum oleo extrinsecùs, vt interioris quoque spiritus Sãcti vnctionis monstraremus virtutem, qua vnxit eum Dominus Deus suus præ consortibus suis Christum hunc oleo lætitię delibutum extrinsecùs faciens; et Principem Populi sui constituens, ad imitationẽ scilicèt veri regis Christi filij sui Domini nostri: ita ut quod ipse possidet per naturam,

iste

iste consequatur per gratiam. Deinde non hic perpetuus Augustus ad tanta fastigia se velut improbus intulit, nō tamquam importunus fraude aliqua, vel praua machinatione, aut inhianti ambitione ad Imperialem apicem aspirauit. Absit, neque enim sibi honorē præsumptuosè adsumpsit, vt Imperator fieret, sed tāquam desideratus, optatus, postulatus a nobis, & a Deo vocatus, & honorificatus ad defendendā Religionem, & Christi vtique seruos tuēdos humiliter, atque obediēter accessit operaturus, & roboraturus in Imperio summam pacem, & tranquillitatem, & in Ecclesia Dei iustitiam, & exaltationem. Nisi enim nos talem eius cognouissemus intentionem, nunquam animus fieret noster tam promptus ad ipsius promotionem. & hoc per Sacerdotum Dei manus, & ministrorum eius officium, sicut Dauid, & Salomon, & nonnulli alij Christiani, quos nimirū non esse tangendos Spiritus Sāctus per Psalmorū Cātica protestatur. Quapropter, fratres charissimi, vnanimes idipsum sētientes beneficamus Domino, & totis cordis, ac corporis vocibus collaudemus, qui, secundum quod pollicitus est, spernantes spreuit, & glorificantem se glorificauit, quisque hunc tantū nobis talemque contulit, per quem mœrentium consolatio, & Paganorū cōtritio & Christianorum proculdubio speretur cita redemptio: summamque maiestatem eius, & pietatem votis cōtinuis obsecremus, vt confirmet hoc in eo, imo, et in nobis per eum, quod operatus est in eo a Templo Sancto suo quod est in superna Hierusalem. Nosque quod iam in Romana Ecclesia, quæ est Magistra mater, et caput Ecclesiarum, auctore Domino famulatus nostri Ministerio gessimus, preces benedictionis fundentes, et coronam imponentes scepteri, et Diadema Imperij etiam hic in Sanctam, ac generali fraternitatis nostræ Synodo ad quam Domino Duce, pro innumeris necessitatibus, et vtilitatibus sanctæ Synodi Ecclesiæ conuenisse dinoscimus, iteratò cordis affectibus, et oris vocibus, et manus subscriptionibus roboremus, nec sint, quod absit, in nobis scismata, qua Apostolus medullitùs execratur, nec animorum alicuius diuisionis, et diuersitatis dissensio.

Carolus

Responsio Episcoporum.

Ecce, beatissime & Apostolice Domine Papa Ioannes, clariùs videmus mentē apicis vestri gratia Sancti Spiritus Illustratā, qui profectò quos repleuerit, ardentes pariter, et loquentes facit nisi enim ipse cor vestrum irradiās tetigisset, nec ad tāta dilectionis erga nos flagrantiam accederet, nec ad tot mellifluos, et salutares effectus, quibus nos proculdubio piè et assiduè instrutis proculdubio moueretur. Spiritualem autē filium vestrum Dominum Imperatorem Carolum Christianissimum, et mansuetissimum Principē tanto iure cupimus, et desideramus Augustalia Romani sceptri gubernacula incōcussa, et immutilata; imo augumentata, et ampliata sine tenus retinere, quanto liquidiùs non per hominem neque ab homine sublimatum, et ad tantum culmē potestatis euectum, superna gratia reuelante, cognouimus, qui nimirū cordi Sacratissimus Apostolatus vestri interiùs inspirauit, vt non vos priùs eligeret, sed contra vos eum, et eligeretis, et diligeretis. Sed et nos, ò Domine, et coangelice Papa, vestigia vestra sectantes, et salubria monita recipientes, quem amatis, amamus, quem dilexistis, diligimus, quem elegistis, elegimus, et quod in eo auctore omnium bonorum Domino, siue Diuina benedictione, siue sacra vnctione, siue corona Imperialis impositione gessistis, viscerabili affectu sequimur, et celebri laude prosequimur, et digna honorificentia veneramur, atque totius sensus nostri nisibus ita permanere, atque pollere semper optamus. Sed et si necessitas fortassis exegerit, totis officij nostri conatibus resistere satagemus. Cum enim, secundum Apostolum, non sit potestas nisi a Deo, et hoc præcipuè, quę tam pio collata est, haud dubium quin Domini ordinationi resistat, qui isti ordinationi, qua nobis ministrantibus cęlitùs facta est, obstinata mente resistit. Apostolico quippè culmini, docente Sancto Bonifacio Papa, nemo vnquam obices manus intulit, nisi qui de se voluit iudicari. Durum autem contra stimulum calcitrare, vel aduersus impetus fluminis conari.

Item Summus Pontifex.

Quia igitur fratres charissimi inspiratio Diuina omnium nostrum corda in vnum sensum, et in vnum eundemque deliberationis finem dire-

Ee 2 xit,

xit, vt ſcilicèt vnum ſentiamus, & vnum dicamus omnes, & non ſint in nobis ſchiſmata, quæ impræfato pijſſimo, & tranquilliſſimo Imperatore ſpirituali filio noſtro Carolo, auctore Domino, ſiue preces benedictionis ſuper caput eius infundendo, ſiue ſacræ vnctionis oleo celſum ipſius verticem contingendo, ſiue coronam Imperij conferendo geſſimus, ſententiæ prolatione, ſi vnanimi generalitati veſtræ videtur, & per manuum ſubſcriptionem etiam in præſenti, ac venerabili Synodo, ſicut iam hortati ſumus, iteratò promulgemus, & roboremus.

Sancta Synodus reſpondet.

Placet, & valdè placet in omnibus veſtra ſereniſſima ſectari veſtigia, neque fas eſt, vt à culmine Apoſtolatus veſtri in aliquo diſſentiamus, quem videlicèt ipſe Chriſtus Dominus noſter omnium noſtrum, ad vicem ſuam, in terris eſſe voluit caput.

Tunc ſurgens Summus Pontifex ſententiam protulit, dicens:

Pijſſimi, & Sereniſſimi ſpiritaliſq; filij noſtri Caroli Magni, et pacifici Imperatoris, ad Imperialia ſceptra electionem, & promotionem antè Mundi quidèm ordinem diuinitùs ordinatam, nuper autem, ideſt, præterita nona indictione per Miniſterium noſtræ mediocritatis exibitam, annuente Domino ex tunc, & nunc, et imperpetuum, firmam, & ſtabilem decernimus permanſuram.

Reſponderunt omnes, Placet, Placet.

Item ſiquis tantæ rei diuinitùs actæ procul dubio inſtitutionem ſuperbia, aut auaritia, vel certè aliquo peſſimæ ambitionis inſtinctu perturbare, aut violare tentauerit, cuiuſcunque ſit ordinis, dignitatis, aut profeſſionis, tanquàm Domini inimicus, & ordinationi eius tyrannideſæua reſiſtens, & Eccleſiæ Dei hoſtis, totiuſque pacis, et Chriſtianitatis diſſipator, anathemate, vſque ad ſatisfactionem, teneatur omni tempore annexus.

Reſponderunt, Fiat, Fiat
Item Summus Pontifex.

Patratores, et incitatores peſſimi huius Concilij, qui profectò cum miniſtri ſint diaboli, ſua quærunt non quæ Ieſu Chriſti, et in Imperium ſubintroducere ſimultates, et diſcordiam moliuntur, ac fraudulentia immittere ſciſmata ad cõfundendam Eccleſiæ vnitatem regnique congruũ ſtatum, et ordinem, Reiq; publicæ vtilitatem et tranquillitatem conantur, ſi deinceps in talibus inuenti fuerint, ſiquidem Eccleſiaſtici viri extiterint, tanquàm viri ſciſmatici, et à eapite diſſidentes omnimodis deponantur: Laici verò, & Monachi perpetuo anathemate feriantur.

Et reſponderunt omnes tertio, Fiat, Fiat, Fiat.

Subſcripſit ergo Dominus Papa, et cum eo Epiſcopi, qui aſſuerunt.

Glorioſiſſimo, et à Deo coronato magno, et pacifico Imperatori Domino noſtro Karolo perpetuo Aug. Nos, quidem omnes Epiſcopi, Abbates, Comites, ac reliqui qui nobiſcum conuenerunt Italici regni optimates, quorum nomina generaliter ſubterhabentur inſerta, perpetuam optamus proſperitatem, & pacem. Iam quia Diuina pietas vos beatorum Principum Apoſtolorum Petri, & Pauli interuentione per vicarium ipſorum Dominum videlicèt Ioannem ſummum Pontificem, & vniuerſalem Papam ſpiritualem patrem noſtrum ad profectum ſanctæ Dei Eccleſiæ noſtrorumque omnium inuitauit, & ad Imperiale culmen Sancti Spiritus iudicio prouexit, nos vnanimiter vos Protectorem, Dominum, ac defenſorem omnium noſtrum elegimus, cui & gaudenter toto cordis affectu ſubdi gaudemus, et omnia, quæ ad profectum totius ſanctæ Dei Eccleſiæ, noſtrumq; omnium ſalutem decernetis, et ſantietis, totis viribus annuente Chriſto, concordi mente, et prompta voluntate obſeruare promittimus.

Anſpertus S. Mediolan. Eccleſ. Archiep. ſubſcripſi. Iohan. S. Aretinæ Eccleſ. humilis Epiſcop. ſub. Iohan. Ep. Ticinenſis Eccleſ. ſubſ. Bened. Cremonenſis Ep. ſubſ. Seudul-

dulsus Tertonensis Ep. subs. Adalgaudus Vercellens. Ep. subs. Azo Eporediensis Ep. subs. Gerardus exiguus in exigua Laudensi Eccles. Ep. S. Hililumus Astensis Ep. S. Ratbomus sedis Augustanæ Episcop. S. Leodoinus Mutiensi Ep. S. Hildradus Alber. Episc. S. Bodo humilis S. Aquensis Eccl. ep. Sabbatinus Ianuensis Eccl. ep. S. Tilbertus Comensis ep. Adelardus seruus seruor. Dei Veronen. ep. S. Ego Paulus S. Eccles. Placen. Episc. Edo Andreas S. Floren. Eccles. Ep. S. Raginerius Abbas S. Sigon. Besonis inclití Ducis, & sacri Palarij Archiministri atq; Imper. missi. Sign. Richar. Comitis. Sign. Vualfridi Com. Sig. Luitfridi Com. Sig. Alberici Com. Sign. Supponis Com. Sign. Hardingi Com. Sign. Bernardi Com. Sign. Airbolei Com. Acta sunt hęc in Palatio Ticinensi anno Domini 877. Regni domini Imp. karoli Hludouici Aug. pię memorię filij in Francia 36. Imperij primo, Ind. IX.

CAPVT TERTIVM.

Occasione Caroli Calui Imperatoris veneno sublati, quod ei medicus propinauit Iudęus.

De Hebræorum Origine.

Tractatus Subnectitur.

Per-

I. PErfidię originem insequor
vbiquè perduellionis no-
tata natio Iudæorum,
legitur, Æmulabãtur an-
tiquitùs Græcanicæ vr-
bes, vt sua agerent Ho-
meri natalia; Iudaicę stir-
pis totus Orbis dedignatur propaginem.
In Vita Pompej. *Iudæis, vndè id nomen esse cœpit, equidem ne-*
scio (Dion Nicæus fatur) *quod nomen tamen*
latissime patet: adeò gentibus inuisi, vt odio-
so nomine etiam laterent. *Nam ad cæteros*
quoque homines spectat, qui etsi alterius natio-
nes sunt, legem tamen eorum imitantur. Chri-
sticolæ isti sunt, vt infrà cum Augustino di-
II. cam. Cæterum Iudæorum reliquias, quæ
hodie diuagantur per Orbem, an natos,
vel dedititios demonstrari? dubium est,
Genealogias enim omnes, quæ ab Abraha-
mo Herodem Magnum vsque diligentissi-
mè in Archiuis asseruabantur, quo magis
ille regnum, quod ab Augusto Cęsare im-
III. petrauerat, etsi Idumæus, & alienigena,
sibi & posteris confirmaret, sustulit, & cre-
IV. mauit, nè in posterum alieni sanguinis no-
Operar. 3. Cap. 8. taretur. Ferrariæ vnũ, quem ex tribu Iudæ
oriundum gloriabantur Iudæi, Philip-
pus Camerarius vidisse scribit: magno pro-
deuntem comitatu, cuius faciem dignam
Imperio, mores liberaliores, & Iudæo-
rum dissimiles. Verùm quàm vana de in-
staurando regno, iactauerint, declarauit
euentus. Hebræorum igitur Originem,
vel petimus ex arcanis sacræ paginæ, vel
V. à Gentilium, & Poetarum fabulis. Opi-
nionem eorum, qui à Magis Gymnoso-
phistas fluxisse asseuerant, à quibus etiam
Iudæos Diogenes Laertius memorat;
Lib. 1. de Vita Philosoph. Ægyptijs verò antiquiores esse Magos
cum Aristotele sentiens. Sunt, qui di-
cunt apud Plutarchum, *Typhonem asino*
De Iside *vectum è prælio per septem dies fugisse, ela-*
psumque filios genuisse Hierosolymum, & Iu-
dæum. Sed. & ipsi Plutarcho fabellæ sunt
Hist. 5. Multa consarcinat Tacitus, dumque è pu-
teo veritatem haurire gloriatur, gentili-
tatis tenebris obcęcatus, in foueam cadit.
Iudæos Creta Insula profugos, nouissima Ly-
biæ insedisse memorant; quà tempestate Sa-
turnus vi Iouis pulsus cesserit regnis. Argu-
mentum è nomine petitur: inclytum in Creta
Idam montem, accolas Idæos, aucto in Bar- VI.
barum cognomento, Iudęos vocitari. Quidam
regnante Iside, exundantem per Ægiptum
multitudinem ducibus Hierosolimo, ac Iuda
proximas in terras exoneratam. Plerique,
Æthiopum prolem, quos Rege Cepeo, me-
tus atque odium mutare sedes perpulerit. Sunt
qui tradant *Assyrios conuenas, indigum agro-*
rum populum, parte Ægypti potitos, ac mox
proprias vrbes, Hebræasq; terras, & propio-
ra Syriæ coluisse. Clara alij Iudęorum ini-
tia: *Solymos carminibus Homeri celebratam*
gentem, conditę vrbi Hierosolymam nomen è
suo fecisse. Alij *consentiunt, orta per Ægy-*
ptum tabe, quæ corpora fœderat; regem Bo-
chorim adito Hammonis oraculo remedium pe-
tentem, purgare regnum, & id genus ho-
minum, vt inuisum Deis, alias in terras
auehere *iussum. Sic conquisitum, collectum-*
que vulgus, postquam vastis locis relictum
sit; cæteris per lacrymas torpentibus, Mo-
sem vnum exulum monuisse, nè quam Deo-
rum, hominumue opem expectarent ab
vtrisq; deserti, sed sibimet, vt duci cæle-
sti crederent, primo cuius auxilio creden-
tes, præsentes miserias pepulissent. Assen-
sere, atq; omnium ignari fortuitum iter in-
cipiunt. Sed nihil æquè, quam inopia aquę
fatigabat. Iamq; haud procul exitio, totis VII.
campis procubuerant: cum grex asinorum
agrestiũ, è pastu in rupem nemore opacam
cõcessit. Secutus Moses, coniectura herbidi
soli, largas aquarũ venas aperit. Id leuamen,
& cõtinuum sex dierum iter emẽsi, septimo
pulsis cultoribus, obtinuere terras, in quibus
vrbs & templum dicata sunt. Moses, quo si-
bi in posterum gentem firmaret, nouos ri-
tus, contrariosq; cęteris mortalibus, indi-
dit. Profana illic omnia, quæ apud nos sacra:
rursum concessa apud illos, quę nobis ince-
sta. Effigiem animalis, quo monstrante er-
rorem, sitimq; depulerant, penetrali sacrauê-
re: cęso ariete, velut in contumeliam Ham-
monis. Bos quoq; immolatur, quem Ægi-
ptij Apim colunt. Sue abstinet, memoria VIII.
cladis, quod ipsos scabies quondàm turpa-
uerat, cui id animal obnoxium. Longam
olim famem, crebris adhuc ieiunijs fa-
tentur, Et raptaram frugum argumentum,
panis

panis Iudaicus nullo fermẽto, retinet. *Septi-*
mo die otium placuisse ferunt: *quia is finem la-*
IX. *borum tulerit, dein blandiente inertia septimum*
quoq; annum ignauiæ datum. Alij *honorem eum*
Saturno haberi: seu principia religionis tradẽti-
bus Idæis, quos cum Saturno pulsos, & condito-
res gentis accepimus: seù quod è septem syderi-
bus, queis mortales reguntur, altissimo orbe, &
præcipua potentia stella Saturni feratur: ac ple-
raq: cælestium, vim suam, & cursum septimos
per numeros conficiant. Hi ritus quoquomodò
inducti, antiquitate defunduntur; cętera in-
stituta sinistra: fæda prauitate valuere. Nam
pessimus quisq, spretis religionibus patrijs,
tributa, & stipes illuc congerebant. Vndè
auctæ Iudæorum res: & quia apud ipsos fi-
des obstinata, misericordia in promptu, sed
aduersus omnes alios hostile odium, Sepa-
rati epulis, discreti cubilibus, proiectissima
ad libidinem gens, alienarum concubitu
abstinent, inter se nihil illicitum. Circum-
cidere genitalia instituère, vt diuersitate no-
scantur. Transgressi in morem eorum, idem
vsurpant, nec quidquam priùs imbuuntur,
quam contemnere Deos, exuere patriá, pa-
rentes, liberos, fratres, vilia habere. Augen-
dæ tamen multitudini consulitur. Nam &
necare quemquã ex agnatis, nefas: animasq;
prælio, aut supplicijs peremptorum, ęter-
nas putant. Hinc generandi amor, & mo-
riẽdi contemptus. Corpora condere, quam
cremare è more Ægyptio: eademq; cura, &
de infernis persuasio cælestium: cõtra Ægy-
ptij pleraq; animalia, effigiesq; cõpositas ve-
nerantur. Iudæi mente sola, vnumq; Numẽ
intelligunt, *Profanos, qui Deum imagines mor-*
talibus materijs, in species hominum effingant.
Summũ illud, et æternum, neq; mutabile neq; in-
X. *teriturũ*. Igitur nulla simulacra vrbibus suis
nedum tẽplis sunt. Non regibus hęc addula-
XI. tio, non Cęsaribus honor. Sed quia Sacerdo-
tes eorũ, tibia, tympanisq, cõcinebant, hede-
ra vinciebantur, vitisq; aurea tẽplo reperta:
Liberũ patrem coli Domitorem Orientis quidã
arbitrati sunt, nequaquã congruentibus in-
stitutis; quippè Liber festos, lętosque ritus
posuit: Iudęorum mos absurdus sordidusq.
Hęc Tacitus quem laudarem, si tacuisset. In
paucis discrepans Trogus Pompeius, ita
scribit: *Iudęos quoque, qui in Macedonico Impe-*
rio sub Demetrio patre armis se in libertatẽ ven- Lib. 36.
dicauerãt, subigit. Quorum vires tantæ fuère, vt
post hunc nullum Macedonum Regem tulerint,
domesticisq; Imperij vsi, Syriã magnis bellis in-
festauerint. Fuit nãq; Iudæis origo Damascena,
quæ Syriæ nobilissima ciuitas est: vnde et à Sy- XII.
rij regibus genus ex regina Semiramide fuit.
Nomen vrbi à Damasco rege inditum: in cuius
honore, Syrij sepulchrum Arathis vxoris eius
pro templo coluere, Deamque exindè san-
ctissimæ religionis habent. Post Damascum
Abraham, Moses, Israel Reges fuere.
Sed Israelem felix decem filiorum prouentus
maioribus suis clariorem fecit. Itaque popu-
lum in decem regna diuisum filijs tradidit,
omnesque ex nomine Iudæ, qui post diuisionem de-
cesserat, Iudæos appellauit: colique eius memoriã
ab omnibus iussit. Eius portio omnibus accesse-
rat, minimusque inter fratres ætate Ioseph fuit:
cuius Excellens ingenium veriti fratres, clam
interceptum peregrinis mercatoribus vendide-
runt. A quibus deportatus in Aegiptum, cum ma- XIII.
gicas ibi artes solerti ingenio percepisset, breui
ipsi Regi percarus fuit. Nam & prodigiorum
sagacissimus erat, & somniorum primus intelli-
gentiam condidit: nihilque diuini iuris huma-
nique ei incognitum videbatur: adeo, vt steri-
litatem agrorum ante multos annos pręuiderit:
perijssetq, omnis Ægiptus, nisi monitus eius
Rex edicto seruari per multos annos fruges ius-
sisset: tantaq; experimenta eius fuerunt, vt
non ab homine, sed à Deo responsa dari vide-
rentur. Filius eius Moses fuit, quem etiam
præter paternæ scientiæ hæreditatem, formæ
pulchritudo commendabat. Sed quum scabiem
Ægyptij, & pruriginem paterentur, responso
moniti eum cum ægris, ne pestis ad plures serpe-
ret, terminis Ægypti pellunt. Dux igitur exulum
factus, Sacra Ægyptiorum furto abstulit: quę XIV.
repetentes armis Ægyptij, domum redire tem-
pestatibus compulsi sunt. Itaque Moses Dama-
scena patria antiqua repetita, montem Syneum
occupat, in quo septem dierum ieiunio per deserta
Arabiæ, cum populo fatigatus, cum tandem ve-
nisset, septimum diem more gentis, Sabbatum
appellatum In omne æuum ieiunio sacrauit:
Quoniam ille dies famem illis, erroremque finie-
rit. Et quoniam metu contagionis pulsos se ab
Ægypto meminerant, nè eàdẽ causa inuisi apud XV.
incolas forent, cauerunt, nè cum peregrinis com-
muni-

municarent: quod ex causa factum, paulatim in disciplinam religionemque conuertit. Post Mosẽ etiã eius filius Aruasij, Sacerdos sacris Aegyptijs, mox rex creatur: sëperq; exinde hic mos apud Iudæos fuit, vt eosdẽ, et reges, et Sacerdotes haberent: quorum iustitia religione permixta, incredibile quantum coaluère. Hæc in fabulis Plura congessit Flauius, adeò erudito, & veridico stylo, vt nobis otium fecerit, Aristotelis prætereo commentum, quum ab Indiæ Sapientibus Iudæos deducit, mutato tamen nomine: quia Philosophi illi, qui apud Indos Calani appellantur, in caua Syria Iudæi dicuntur. Lysimachum haud prætereũdum duco, non vt innotescat mendacium, sed refellentis eruditio. His addam Lysimachum idem quidem habentem cũ prædictis argumentum mendacij, verum enormitate figmenti illos vincente: vndè apparet eum magno odio confixisse, dicit enim: Qua tempestate Bocchoris in Aegypto regnabat, Populum Iudæorum, quod essent lepra, scabie, & alijs quibusdam morbis infecti, ad templa confugisset, vt mendacio alerentur, multis autẽ hominibus morbo correptis sterilitatẽ in Aegypto accidisse. Bocchorim vero Aegyptiorum Regẽ ad Ammonem scitatum oracula de sterilitate misisse: responsum vero à Deo repurganda esse templa ab hominibus impuris, & impijs, eiectis eis è templis in loca deserta. Cæterũ scabiosos, ac leprosos mergendos, tanquam sole horum vitam ægrè ferent: & templa expianda: atquè, ita fore, vt terra fructum ferrat. Bocchorim autem accepta oraculo, accersitisquè Sacerdotibus, ac sacrificijs, iussisse collectis impuratis, hos militibus tradi deportandos in desertum; leprosos verò, ac impetiginosos plumbi laminis inuolutos in pelagum deijci. Quibus submersis, reliquos congregatos, & in loca deserta exposito esse, vt perirent, eos habito Consilio consultasse de se ipsis, & nócte superueniente, accensis ignibus, ac lucernis custodias agitasse: sequentique nocte ieiunatum, vt numen propitium eos seruaret. Insequenti verò luce à Mose quodam Consilium datum, irẽt conferti vna via, vsque dum ad loca culta perueniretur: tum præcepisse eum, nè cui hominum in posterum beneuoli essent, vtquè Consilium malum potius, quam boni darent: deorumquè templa, & altaria quotquot inuenirent, euerterent; quibus comprobatis, ac destinatis multitudinem interfecisse per desertum, ac post multa incommoda tandem ad loca cũlta peruentum; tũ verò, & hominibus iniuriosè tractatis, & famis compilatis, ac incensis venisse in eam, quæ nunc Iudæa dicitur: conditaquè Ciuitate hic habitare, vrbem verò ex re nominatam aliquanto autem post iam auctos vi ribus mutasse nomen vitandi probri gratia: & vrbem Hyerosolima, seipsos Hyerosolimos vocasse. Hic non eumdem, quem illi inuenit Regem, sed recentiùs nomen confinxit: & omisso somnio, ac Propheta Aegyptie ad Ammonem abijt de impetiginosis, & leprosis respõsum relationis; ait enim ad templa collectam multitudinem Iudęorum incertum leprosis, ne nomen imponẽs, an quod solos Iudęos morbus occuparit, dicit enim, populus Iudæorum. Qualis, aduena, an indigena? cur igitur eos, cum sint Aegyptij, Iudæos vocas? Quod si hospites sũt, cur vndenam sint non dicis? Quomodo autem cum Rex tam multos ex his mari mersisset, reliquos in loca deserta eiecisset, tãta multitudo superfuit? aut quomodò pertrãsierunt desertum, & occupauerunt regionẽ, qua nunc tenemus, & condiderunt Vrbẽ, & extruxerunt templum apud omnes celebre? oportebat autem de Legislatore, non solùm nomen dicere, sed & genus, quisnã, & ex quibus ortus. Quamobrem verò tales eis inter eundem aggressus sit ferre leges, de Dijs, etiam erga homines iniustas. Siuè enim Aegyptij erant genere, non tam facilè patrios mores mutare potuissent: siue aliũdè erant omnino aliquas habebant leges lõga consuetudine obseruatas. Si igitur de expulsoribus suis iurassent, numquam se illis fore beneuolos, rationem non absurdã habuissent. Quod si bellum internecinum aduersus vniuersos mortales susceperunt, cum essent (vt ipse ait) miseri, & omnium, opis egeni, maxima stultitia non illorũ, sed hæc fingentis ostẽditur. Iste namque etiam nomen impositum ciuitati à templorum spoliatione, præsumpsit dicere, & hoc postea fuisse mutatum. Mirumni, quia posteris, qui-

Lib. 1. contra Apionem.

XVI. Cuneus lib. 1 c. 4.

Flauius li. 2. contra Apionem.

quidem turpe fuit tale nomē, & odiosū: *ipsi verò, qui fundauere urbem, ornare semetipsos etiam vocabulo credidere. Hic autem generosus vir præ nimia detractionis impotentia non intellexit, Hierosolyma non idem voce Iudaica, quod Græca significare. Quid ergo amplius diceret contra mendacium tàm imprudenter expositum?* Meliora qui cupit, ipsum consulat Flauium. Hebręi modò, & Iudęi germanam perquiramus originem. Bethuliā obsidēte
XIIJ. Holoferne, Ammonitarū Dux Achior interpellatus, quis esset populus ille, qui montana obsidebat? respondit: *Si digneris audire Domine mi, dicam veritatem in conspectu tuo,*
Judith. 5. *de populo isto. Populus iste ex progenie Chaldæorum est: et hic primum in Mesopotamia habitauit, quoniam noluerunt sequi Deos patrum suorum, qui erant in terra Chaldeorum.* Quoad parentes verò falluntur August. & Ambros. ab Abrahā Abraheos cognominare volentes, quia ipsemet Abraham Hebreus vocatur,
Gen. 14. nec ante huiusmodi nomē in scriptura legitur. Nil autem est, quod à seipso denominetur. Idem ex Hebręo patet idiomate, quia Abraham incipit ab א Aleph. Heber verò per ע Ayn. Iuxta eundem Augustinum veriùs, quòd ex Heber Heberęi appellatur:
XVIII. ac vna detracta litera, Hebræi. Probare conatur, quia cū legatur, *Et Sē natus est etiam ipsi patri omnium filiorum Heber fratri Iaphet maiori*: Ordo verborum est: *Et Sem natus est*
Gen. 10. *Heber, etiam ipsi, idest ipsi Sem, natus est Heber: qui Sem pater est omnium filiorum.* Sem ergo Patriarcham intelligi voluit non filiorum solummodò, sed & descendētium omnium. Non enim ipsius Sem filius est Heber sed ab illo quartus, vel quintus iuxta Augustinum, in progenitorū serie reperitur. Sem quippè genuit Arphaxat, Arphaxat genuit
XIX. Cainam, Cainam genuit Sala, Sala genuit Heber. Quomodò ergo primus nominatur si quintus est? ratione dignitatis, & nominis posteritati traditi, anteponi, sententia est Augustini.

a Addit. 2. in c. 11. Matthæi. b q. 60. in Genes. Cui doctissimus repugnant [a] Burgensis, & [b] Theodoretus. Nam cur, cum aliæ quamplurime gentes ex Heber traxerint originē, soli tamen posteri Iacob appellati sunt Hebræi? Ammonitæ, & Moabitæ de Loth descendunt: Ismaelitę, & Madianitę ab Abraham: Edomitæ ab Isac. Hæc igitur denominatio ab Abrahamo Hebræo desumēda nō Gen. 11. & 16.
ratione proprij nominis, sed aliundè (vt notat Burgensis) Ad cuius euidentiam (notat Gen. 14.
Burgensis inter Mesopotamiam, & terram promissionis transire fluuium Euphratem, qui vnus de quatuor fluminibus Paradisi Genes. 11.
est; idcircò in limitationibus terræ promissionis vocatur fluuius simpliciter, non exprimendo nomen proprium. Euphrates, qui terminabat terrā promissionis ex parte Mosopotamiæ, & quia Abraham natus fuit in Exod. 2.
Mesopotamia, vbi Thare pater eius, & alij XX.
cognati seruiebant Idolis: Et indè adductus diuina directione in terram Chanaan, vbi Genes. 12.
segregatus ad cultum Diuinum, ædificauit altaria Domino, inuocās nomen eius. Idcircò Abraham veniens in terram promissionis, Hebræus vocabatur transfluuialis. Heber enim cum ע ain scripta, hebraicè tran- XXI. Genes. 14.
sfluuialis significat. Sicut illi, qui veniunt de partibus Vltramonranis, communiter Vltramontan, idicuntur. *Venit vnus de his, qui euaserunt, & nunciauit Abrahę Hebræo,* quod idem, ac si diceretur Abrahæ transfluuiali. Hæc dicit Dominus: Transfluuium habitauerunt patres vestri ab initio, Thare pater Abraham, & Nachor, seruieruntque Dijs alienis: Tuli patrem vestrum Abraham de Mosopotamiæ finibus, vbi in Hebræo habetur: de Heber fluuij, idest de transfluuio, & adduxi eum in terram Chanaam; vbi segregatus à parentibus idolatris, diuino cultui se mancipauit. Huic sententiæ aduersari videntur cum Augustino, Caietanus, & Eugubinus ab Heber inter Maiores Abrahami, Hebręorum deducentes originem, & non ab Heber transitum significante: licet vel Burgesem non insimulent, vel falsò calumniētur, cum decepti Habar, pro Heber accipiant. Habar enim verbum est: & Heber nomen est. Aduersantur ipsi verbo Habar, & ab Heber vti nomine, licet radix Habar verbū sit, vnde denominationē Burgensis depromit. Caietanum in sequentibus audiamus: *Quamuis sit questio, vtrum Abraham dictus sit Hebræus ab Heber, à quo duxit originem, et cuius tempore facta est diuisio linguarum; an potiùs à verbo Hebræo, Habar, quod significat transire flumen, quia* Vt Iosue 24. XXII. XXIII.

 scili-

scilicèt ex regione, quę erat trās flumen Euphratis, venerat in terram Chanaam: ipse tamen sonus vocis præsefert, vocabulum illud Hebræus potiùs descendere ab Heber, quàm ab Habar: non enim dicitur Abram Habræo, sed Hebræo. Eugubinus concordat; *Mihi certè probabiliùs videtur, Hebręos ab Heber dici, quàm ab Habar, hoc est transiuit; namque id etiam ipsa vox demonstrat. Siquidem nomina genitalia apud Hebræos, per Iod in vltima proferuntur; vt est Iehudi, idest Iudæus; Israeli, Israelita; Amaleci Amalecita. Hæc autem nomina gentilitia terminata in Iod, ducta sunt ab aliquo nomine primitiuo significante quamdam eius gētis originem; & quasi caput, vt in supradictis Iehudi à Iuda, Israeli ab Israele, Amaleci ab Amalec. Eandem formam, & rationem habet Hibri, idest Hebræus: quare eadem ratio exigit, vt ipsum quoque gentile censeatur, & ab ipso Heber, præcipuis quibusdam de causis, Principe eius genti ductum putetur. Quod si Hibri esset nomen appellatiuum significans transitorem, vel traiectorem fluminis, deriuatum a verbo Habar, quod est transiuit: potius diceretur Heber, vel Habar, per Chamez, vt fit in nominibus appellatiuis, neque enim appellatiua nomina apud Hebræos in Iod terminantur. Vera igitur est* Hieronymi *sententia Hebræos dictos esse ab Heber. Nam post diluuium cum adhuc viuente Heber, linguarum confusio facta esset: vetus illa, & primæua lingua, in sola Heber familia remansit, cumque ille totius familiæ caput esset; ab eo scilicèt nomen* Hebræi, *& lingua, & gens accepit.* Tanti commenti adhuc controuersiam perquiro: Haud enim difficultas, quod ab Hibri denominentur, sed an ab Heber vtì nomine proprio quarti nepotis Sem; vel ab Heber appellatiuo nomine, quod transeuntem significat?

Ab vtroq; dicas probabiliter posse appel-
XXIV. lari. Ab Heber nomine proprio, quarto nepote, & non quinto, vt fallitur Augustinus: nam Sē genuit Arphaxat: Arphaxat genuit
De Ciuit. Dei lib. 16 cap. 3. c. 3 non Caină, sed Sale, & Sale genuit Heber;
XXVI. Sacra enim pagina mysterio non vacat; Si
Genes. 10 Paralip. 1. c. 1. quartus nascitur inter descendentes à Sem, cur primus ponitu, & filijs ipsis ãteponitur? *Nisi quia verum est quod traditur, ex illo Hebræos esse cognominatos.* Accedit, quod si ex

concordi Doctorum sententia Hebræa lin- XXVII.
gua ab Heber denominatur Hebræa, quia in eius sola familia, illibata staret prima nostrorum Parentum loquutio, cur & ab He-
ber non denominamus Hebręos? Putant XXVIII.
alij Heber natum eo tempore, quo Arphaxat auus discedens ex Armenia fluuium Tigrim traiecit, & omnium primus in
Chaldęa concessit (à quo venère Chaldæi) XXIX.
ac propterea infantem tunc natum, ex euētu Heber appellasse, idest *transiens* scilicèt
Tigrim. Hoc posteà retento nomine à po- XXX.
steris, quia Hebræi in transitu semper fuere, & vltra flumina eorum accidit laerymis
celebrari toties renouata captiuitas. *Exod. 12.* Hūc facit celebris Iudęorū festiuitas *Phase* dicta,
idest *transitus Domini*. Quid si dicam vt re- XXXI.
spōderent vltima primis, Hebræorum inditum nomē: peregrinabantur ab initio, peragraturi sunt vsque ad finem, natura voluit etsi vltimum in executione, primum esse finem in intentione, & ad Alpha ordinari ω.

Huic sententiæ suffragatur Acatius Cæsariensis Ecclesiæ in Palestina Episcopus, Eusebij Cæsariensis discipulus, & in Episcopatu successor interpretando verbum illud Genesis *Hebræo*, & Græcè vertendo τῷ περάτῃ idest transitori, vel transfluuiali, ait *nomen (Hebrei) esse gentile, ductum scilicèt*
à quodam de maioribus Abraham cui nomen XXXII.
Heber; sed Græcum interpretem significationem eius vocis exposuisse; Hebræus enim significat transitorem, vel traiectorem: id autem perbelle quadrabat ad historiam Abrahæ, quippè qui ex Mesopotamia, traiecto Eu-
phrate, venerat in terram Chanaan. Dare XXXIII.
enim aliquid suis spebus, aut etiam memoriæ, Parentes in imponendis liberis suis nominibus solent, sic vt fausti ominis appellatione eos nominari velint, vt aliquando, quorum moribus se se accommodare, & quibus similes fieri debeant, aut quid parentes prò præmio susceptionis, & in vitam productionis, laboriosissimæque educationis expectent. Sic ipsum gentis Hæbreorum nomen ab Heber deductum est, quod transitum, & transeuntem eorum lingua
significat. Ita ipsa Gentis appellatione *De iure Insignium cap. 11. n. 100.*
(Theodori Hoepingi sunt verba) à terrenis ad cęlestia transire, & à visibilibus

istis

istis ad inuisibilia, cognitionemque creationis migrare admonentur. Vndè priscos illos, qui Creatori vera in hęrebant pietate, Hebræos appellarunt; Eusebio teste. Est autem non Hebręis solùm hęc adscribenda
Lib. 2. de præpar. Euang. c. 4. & 5. sollicitudo, sed in vniuersum omnibus gentibus, quas summum tam singulis à se descendentibus familijs, & liberis quàm suę genti, Nationi, Ciuitatibus, Oppidis, & Villis, in imponendis insignibus Nominibus semper, & ab æuo tenuit studium,
c. 4. Corinth. & superstitio. Chrysostomi sæculo. Genti-
XXXIV. bus mos erat, vt natis infantibus plures accenderentur lucernæ, quibus singulis nomen imponebant, atque eius demum, quæ cæteris extinctis superuixerat, nomen arripiebant, imponebantque infanti, indeque longam eius vitam diuinabantur. Hoc voto ab Heber Hebręorum inditum
XXXV. nomen, vt ex præterito ad futurum accinge-
Exod. 12. rentur, itinere. Inde agnum iubebantur comedere non sedentes, sed stantes. Exinde
XXXVI. dici potest ab appellatiuo nomine Heber, Abrahamo imposito vocari Hebræos, & à Thare Abrahæ patre in natiuitate donato: quum prophetico spiritu prospiceret eum migraturum ex Mesopotamia, & transmisso Euphrate iterū in Palestinam. *Quia trans*
Hom. 35. Genes. *Euphratem* (Chrisostomi verba sunt) *domicilium habuerat Abraham, propterea vocatus est transfluuialis, siue transitor; quod nomen ab initio ei parentes imposuerunt, preuidentes id quod futurum erat, ipsum namq; transito Euphrate profecturum in Palestinam, & ideò appellarunt eum Abram. Nam etsi infide-*
XXXVII *les erant, ductu tamen potentissimæ Dei Sapientiæ, conueniens puero nomen indiderunt; sicut etiam Lamech filio suo Noe. Est enim, & hoc Diuinæ Misericordiæ, futura etiam per infideles preuidere.* Quod si quęras cur
XXXVIII. ante Lothi captiuitatem non vocaretur Hebręus? soluit Rupertus: *Hoc illum loco primum nominari Hebræum, idest transitorem*
cap. 9. Genes. *placuit, videlicèt quo vehementius commendaretur magnitudo virtutis eius, & rei ab eo gestę; quod scilicèt transitor, idest peregrinus, & aduena, Deo protegente, rem fecerit, quam quinque Reges indigenę facere non potuerant, & de victoribus quatuor Regibus vnam vltionem, et plenam reportauerit victoriam.* Regum victorum igitur augetur dedecus, cum in manu alienigenę victoria describitur.

Quod si obycias nunquàm de semine Heber, vt Abrahę gloriatos. *Semen Abrahę sumus. Pater noster Abraham est.* Et quam- Ioan. 8. Xv.
uis Christus visus sit aduersari, dum eos redarguit. *Vos ex patre Diabolo estis, et desideria eius vultis facere;* haud tamen Abrahamo negauit oriundos. *Si filij Abrahæ estis, opera Abrahæ facite. Abraham Pater vester exultauit, vt videret diem meum.* Heber verò nunquam recolitur memoria: non igitur ab Heber, sed ab Abrahamo, qui futurę generationis pater, cum primum æmularetur protoplaustrū. Nec rationabile Abrahā cūctis animātibus indiderit; nomē *Omne enim, quod vocauit Adā animæ viuentis,* Gene. 2.
ipsum est nomen eius: Per eum ergo, qui labe peccati Orbem fędauit; & non ab Abrahamo denominatur familiam: Abrahæ enim familia tota est Hebræorum natio; qui circumcisionis meruit habere remedium, qua à Gentilibus, vt Dei primogenitus secerneretur populus? facilis est solutio: (si ab Heber nomine proprio deducamus originem) haud posse, nec debere de Heber Hebræos gloriari, vt iactantur de Abrahamo, quia fidei meritum haud in Heber, sed Habrahamo fuit in. *Credidit Habraham* Gene. 15.
Deo, et reputatum est illi ad iustitiam. Heber verò idolatra fuit. Cæterum de nomine, & ipse Abraham ipsi Heber referre tenetur; XL.
cum Hebraicam linguam non ab Abrahamo Heber, sed ab Heber Abraham receperit, cum in linguarum confusione in Heber sola familia, primorum parentum idioma illibatum permanserit. Inde soluitur Burgensis obiectum, quòd Syri, Moabitæ, aliæque nationes ex Heber descendentes minimè appellentur Hebręi, vt opere XLI.
precium esset, cum pro omnibus eadem vrgeat ratio: nā idem repetendum veniret de Abrami posteritate; traiecit & ipse Euphratem, tres filios habuit, ex quibus Ismaelitæ, Madianitę; cur & istos non vocas Hębręos? iure dices, quia Hebræorum legem, mores, & linguam haud tenuère, sed propter religionem, ac linguam diuersā necessariò verterunt nomina, quæ tamen licèt sonu diuersa, eadē tamen apud plurimos si-

gnificato. Hebræum ab Euphrate scilicèt
traiecto Theodoretus voluit. *Hebra enim*
(ait) *Syrorum lingua idē est, quod* Euphrates.
Vndè, & vtrobique penè eædem sunt literę:
vt Hebræus idem sit, quod Euphratæus.
XLII. Mutato ergo idiomate haud dici potuère
Hebræi, cum quemlibet, quis sit, loque-
la manifestum faciat. Galilæum se esse ne-
gantem Petrum ex loquela redarguerunt
XLIII. Mat. 26. n. 73. aulici. *Verè et tu ex illis es: nam & loquela tua*
manifestum te facit. Antiquum enim adagiū
Loquere, fac, vt videam. Seditione cum fati-
garentur tribus Galaad, & Ephraim, oc-
cupauerunt Galaaditę vada Iordanis, quà
XLIV. Ephraim transiturus erat. Cumque Ephra-
tæi eò venissent, transitum rogantes, re-
12. Iud. n. 6 spondebant Galaaditæ: *Numquid Euphra-*
tæus es? quo dicente, non sum: interrogabant
eum, dic ergo Scibboleth, quod interpretatur
spica. Qui respondebat, Sibboleth eadem li-
tera spicam exprimere non valens, statim iu-
gulabatur in ipso Iordanis transitu. Haud
etiam prætermittendum, Septuaginta
aliquando prò *Hebræo* transtulisse *seruum*,
vt Ionæ. 1. n. 9. *Hebræus ego sum*; transfe-
runt illi *Seruus Domini ego sum.* Quod ob
characterum similitudinem verisimile pu-
XLV. to. Hebræus enim עבר per literam ר in fine
dicitur à verbo עבר idest transire. Seruus
autem עבד per literam ד in fine עבד idest
seruire.

Verùm verò hodierni Iudæi Hebræi di-
ci possint? soluit Augustinus. *Cum igitur*
XLVI. De Iudais. ep. 200. *audiamus Apostolum Christi commendantem*
nobis Iudæum in abscondito, non in carnis cir-
cumcisione, sed cordis, & spiritu non litera:
quis est iste nisi Christianus? sic itaque summus
Iudæi, non carnaliter, sed spiritualiter, que-
madmodum summus Semen Abrahę, non se-
cundum carnem sicut illi, qui de ipso nomine
carnali superbia gloriantur, sed secundum spi-
ritum fidei, quo non illi. Vndequaquè igitur
denominationem deducas, temporis supe-
rest controuersia, quo Hebræa sit appellata
natio. Iudæorum nomen, quod illi nationi
tertium est, perquiramus modò: Hebræi
Genes. 32. n. 28. ab Heber; Israelitæ à Iacob. *Nequaquàm*
Iacob appellabitur nomen tuum, sed Israel. Et
Iudæi, quod vndè veniat, trina est opinio. A
Iuda Macchabæo dixit Ambrosius cum à
tyrannide Hebręum manumisit populum. c. 1. ad Rom
Iudęi (inquit) *ex tempore Iudæ Machabæi dici* XLVII.
cœperūt, qui in causa cladis restitit sacrilegis gē-
tium, et fiducia Dei collegit populum, et defendit
genus suum. Sed fallitur Ambrosius, quia Iu-
das Machabęus post Magni Alexādri mor-
tē regnauit, & iam sub Cyro, Dario, & Ar-
taxerse Persarum Regibus, octo vocibus
apud Esdram sub Iudeę titulo Palæstina
legitur. *Hæc dicit Cyrus Rex Persarum: om-*
nia regna terræ dedit mihi Dominus Deus Cæ- 1. Esdra. c. 1. n. 3.
li, & ipse præcepit mihi, vt ædificarem ei Do-
mum in Hierusalem, quæ est in Iudæa. Ascen-
dit in Hierusalem, quæ est in Iudæa. Notum sit n. 4 c. 5 n. 8.
Regi isse nos ad Iudæam Prouinciam. A facie c. 5. n. 14. Item li. 4.
enim Regi missus es, vt visites Iudæam. Iudęo- c. 2 n 7. & 18 &
rum pariter nomen ter sex apud Edram re- c. 7. n. 6.
petitur. *Notum sit Regi, quia Iudæi, qui ascen-* lib 1. c. 4.
derant à te ad nos. Aliter sensit Flauius, Iu- nu. 12. & 23 c. 5 n.
dæos dicens *ex die, qua à Babylone profecti* 1. & 5 c. 6. nu 7 8.
sunt ex tribu Iuda, quæ prior ad illa loca perue- 14 lib. 2
nerat. Vndè, & ipsi, & prouincia à tali appella- c. 1. nu. 2. c. 2. 16.
tione vocantur. Concordat Lyranus, quoad c. 4. n. 12.
tempus, licèt quoad causam discrept. Sed 12 c. 5 n. 1. 8 17 c.
falluntur & isti: nam antequàm egrede- 0. n. 6 17. c. 13. n. 23.
renturBabylone, & manumitterētur quùm li. 21. antiqu. Iud
seruitutis premerentur iugo, vocaban- XLVIII. Reg 4 c.
tur Iudæi. *Factum est autem in mense septimo,* 25. n. 26.
venit Ismahel filius Nathaniæ, &c. percusse-
runtque Godoliam, qui & mortuus est; sed &
Iudæos, & Chaldæos. Imò priusquàm op-
primerentur regnante Achaz, nominantur
Iudęi: *In tempore illo restituit Rasin Rex Syrię,*
Ailam Syriæ, & eiecit Iudæos de Aila. Ter- 4. Reg. c. 16. n. 6.
tia est opinio: Iudęorum nomen popu- Lyran. & Antiq.
lo impositum per scissuram decem tri- XLIX.
buum à duabus; cū antea omnibus Hebręo-
rum esset commune nomen. Nō enim Re-
spublica, nó Imperium de Iudæ nomine di-
ci cœpit, nisi postquàm secessionem maior
Israelitarum pars fecisset, Hieroboami
auspicijs, qui statim Samariæ regnum
sibi quoddam muniuit ceremoniarum,
atque Religionum mutatione. Ita scri- De Rep. Hebra. l. 1. c. 10.
psit P. Cunæus. Nec regnum ante scissu-
ram dicebatur Iudæ, sed Israelis. Mor-
tuo enim Salomone, cum in Sichem venis-
set Roboam: ibique congregatus esset; non
legitur omnis Iuda, sed *omnis Israel* Reg 4. c. 12.
ad constituendum eum Regem efflagitantes, vt
pau-

paulùm imminueret de Imperio patris, nec
n.17. Rex acquieuisset, secessit Israel in tabernacula sua. *Super filios autem Israel quicumquè habitabant in ciuitatibus Iuda regnauit Roboã. Misit ergo Rex Roboam, Aduram, qui erat super tributa: & lapidauit eum omnis Israel, & mortuus est. Porrò Rex Roboam festinus ascendit currum, et fugit in Hierusalē, recessitq; Israel à domo Dauid vsque in præsentem diem. Factū est autem cum audisset omnis Israel, quod reuersus esset Ieroboam miserunt, et vocauerunt eum congregatu cœti, et constituerunt eum Regem super omnem Israel, nec secutus est quisquam domum Dauid præter tribum Iudam solam.* Exindè distinctio venit, vt Regum historia patet, quod semper de duobus Hebræorum Regibus, vnus Iudæ diceretur, alter Israel. Falluntur tamen & isti, nam etiam Dauidis tempore, quùm illi totus seruiret Israel, Palæstina Iudæa nomine vocata legitur. *Ecce nos hic in Iudæa timemus* dixerunt commilitones Dauidis.
1. Reg. 23. 3. Vel igitur à loco nationem appelles, vel à populo (vt verisimiliùs) locum, priusquàm diuiderentur tribus, tam Prouinciæ quàm populo, Iudas donauit donauit nomen. Et quamquàm duodecim Israelitarum numerosissimæ tribus fuerint, quę à duodecim filijs Iacob descenderunt, originemq; duxerunt: à Iuda tamen fortissimo, ac generosissimo duce omnes Iudęi sũt appellati, omnesque tribus Iudaicę dictæ.
De Sacr. l.4.c.3. Cum ambrosio Augustinus concordat: *In Paralipomenon cum sit quartus in nascendi ordine Iudas, prior est nominatus, à quo Iudaicæ*
Quæst. sup. Gen.c.25. *genti nomen est datum propter tribum Regiam.*
Ps.25. *Quia ergo in prophetia dictum est, non deficiet princeps ex Iuda, neque dux de femoribus eius, donec veniat, cui repromissum est: considerentur priora tempora, et inuenietur: quia Iudæi de tribu Iuda semper reges habuerunt, vnde dicti sunt Iudæi, et non habuerunt regem priùs alienigenam, nisi Herodem illum, qui fuit, quando Dominus natus.* A Iuda ergo Iudæi temporibus Moysis; sed cur à Iuda Iudęi? & non à Beniamin Beniamitæ? Augustini ratio non arridet, haud enim certum, quod semper Iudę sceptrum habuerit. Tribum Iuda electam dicas, non pro meritis ipsius Iudæ; longè quippè maiora

sunt merita Ioseph, sed propter Christum, L
qui indè extitit secũdum carnem. Vel à Iuda dicas, quia in exitu Israel ex Ægypto, LI
quãdò ex alia parte mons, ex alia rubrũ mare, & ex alia Pharaonis cingebat exercitus, LII
& inclusus populus tenebatur: cęteris tribubus desperantibus salutem, & aut reuerti in Ægyptum, aut bellare cupientibus: solus Iuda fideliter ingressus mare, cęterisque exemplum fuit; vndè, & regnum meruit obtinère. Hùc facit Cantic. *Anima mea conturbauit me propter quadrigas Aminadab.* Vnde Oseæ. *Iudas autem descendit testis cum Deo, et cum sanctis fidelis.* Sed an Iudęorum hodier- c.6.11
na die titulo sint appellandi, qui in dispersionem traditi sunt? negat Augustinus: c.11.12.
Iam videtis (inquit) *quia Iudæi non sunt appellandi: Ipsi voce sua abdicauerunt se à nomine* Psal. 7
isto, vt Iudæi non sint digni appellari, nisi tantum carne. Vbi ergo se separauerunt ab isto nomine? LIII.
dicebant, sæuiebant in Christum, idest in genus Iuda, sæuiebant in semen Dauid. Et ait illis Pilatus, Regem vestrum crucifigam? Et Ioan. 19.
illę, Nos non habemus Regem, nisi Cæsarem. O ergo Iudęi, qui vocamini, & non estis, si non habetis regem nisi Cęsarem, defecit iam Princeps de Iuda. Venit ergo ille, cui repromissum est. Illi ergo verius Iudęi, qui Christiani facti sunt ex Iudęis: cæteri Iudęi, qui in Christum non crediderunt, etiam nomen ipsum perdere digni fuere. Iudæa ergo vera, Christi Ecclesia est, credens in illum regem, qui venit ex tribu Iuda per Virginem Mariam. Sed ad recuperandum regnum iam amissum, remedium superest, ò Hebręi, pœnitentię. Vestrę propaginis perpendite originem, nec de adulterino superbientes thoro, Redemptoris spernite nuptiàs. Quale mysterium, Iudam ex Thamar non quidèm legitima vxore, sed nuru vos omnes propagasse Israelitas? soluit Rupertus: *Ecce enim Iudæis carnalibus, in carne gloriantibus* LIV.
magnæ erat cõfidentiæ, quod patres eorum vocati sint sancti: et ipsi sanctas habuère coniuges alienigenas, idest Chananęorũ, inter quas habitabant, filias abominati. Sed ecce os illorum 28.Gen
obstrusit alienigena Thamar, et adulterinus Iudę concubitus; vndè duces suos, Prophetas suos, et seipsos emanasse, si dissimulare velint, palam coarguantur. Omnis gloria gentis, cum Iu

nobili-

nobilitas Populi huius, ex hoc adulterio profluxit Vt omne os obstruatur, & de meritis suis nemo glorietur, sitque solus iustus, & iustificans eum, qui ex fide est, Deus. De adulterino haud superbiendum est thoro, cuius nulla spes, præter exilium, miseriam, & seruitutem, iuxtà illud: *Filij adulterorum in consummationem erunt: & ab iniquo thoro semen exterminabitur.*

3 Sap. 6. *Et si quidèm longæ vitæ erunt, in nihilum computabuntur: et sine honore erit nouissima senectus illorum.* Regnum vestrum, ò Iudæi, à Iudæ fide cœpit incrementum, cum vobis testibus fidelis descendit cũ Deo. Crede ergo, si vis regnare, illi Regi, quem, & Romanus Præses in cruce etiam, Regem Iudæorum dixit.

Q. cur nulla memoria apud Græcorum nobiles historiographos, digni sint habiti Hebræorum maiores? mirabili eloquentia satisfacit Fla: Iosephus Græcos laudans, sed minimè blandiens, Græcis fidendum minùs, quàm cæteris ducit nationibus. LV. [contra Appio.] Omnia Græcorum noua, & heri (vt ita dicam) nuperque facta cognoui, Hebræorum antiquitati relata. Constat enim, quòd apud Græcos nulla inuenitur conscriptio, poemate Homeri vetustior: sed & hoc etiam post bella Troiana fuisse, manifestum est. LVI. Cuius poema cantu vulgatum, non sine dissonantia, literis datum est. Eorum historici se ad inuicem redarguentes, & rarò concordes, non mẽdacij immunes. Cupidi gloriæ, cum grassaretur ignauia, fabulas scriptitabant. Quapropter causa verborum, & calliditatis, cedere Græcis oporteret: secùs de antiquitare historiæ, cuius notitia, & diligentia penès Ægyptios, & Babilonios fuit. Hebræos prætermitto: quia primos volo, eorumque sacram historiam vti veritatis fontem veneror. LVII. Omnibus enim insitum non tam Iudæis, quàm Christianis diuino exaratam credere digito, & illi adhærendum: vt propter eam, si oporteat moriamur libenter: Vt captiuorum multi tormenta passi, nè blasphemarent in legem, vel conscriptiones violarent auitas. Græci autem nil tale perpessi, rident, etsi omnia eorum scripta destruantur: cum haud Dei, sed hominum verba ad libitùm prolata putent. Quod verò a Græcis cõscriptoribus nihil de Hebræis dictum sit: exindè credo, quia illi Gentiles cum saxa colerent, isti verò Deum viuum, & verum, dissimulare Hebręorum mores, religionem, & historiam opus erat, LVIII. quia recensentes acutiori pungebantur stylo. Adiũgit Flauius, quod maritimam haud incolentes regionem Hebręi, neque mercimonijs gaudentes, non alterutris fatigari peregrinationibus, sed in vberrima regione assiduè laborantes, liberos edocentes legum custodiam; & pietatis obseruantiam, minimè Grecorum sunt potiti comercio. Ægyptij verò propter mercimonia, quę ab eis exportantur, & importantur: Græci propter latrocinia, quibus (Thucidide teste) tum lucri, cum gloriæ vacauere quęstu: Phœnices propter negotiationem ad Græcorum nauigantes Prouinciam: reliqui, qui mari litoribusq; vicini, repentè sunt cogniti. Hæbrei verò dissiti procul à mari, & talibus institutis viuentes, vt aliena minimè concupiscerent, ib. 1. haud agitantes bella, licèt Iudæa multa millia virorum fortium possidèret; LIX. nec plurimis fuère noti, nec ad scribendum alienigenas excitarunt.

CAPVT QVARTVM.

De Hebræorum Regimine.

1. *Hebræi primogeniti ipsius Dei.*
2. *Hebræorum nomen familia potiùs, quàm nationis?*
3. *Hebræi à primordio Chananæis subiecti.*
4. *Hebræi in Ægypto non habuerunt iudices proprios.*
5. *Moses Monarcha Hebræorum.*
6. *Principi Religionis reseruantur iudicia.*
7. *Iudicibus electis à Mose, de spiritu non Dei sed Mosis ad concordiam datur.*

8 Sy.

8 *Synedrion à Mose institutum.*
9 *Synedrion à Græco venit.*
10 *Maior potestas penes Synedrion, quàm Regem.*
11 *Hircani ars, vt à iudicio* Herodem *subtrabat.*
12 *Iudicij forma in Synedrio. Adulter quot testibus probabatur?*
13 *Testes quot, & in quibus causis.*
14 *Præsul. 72. tantum testibus damnatur.*
15 *Synedrion. 72. duobus constabat.*
16 *Assessores Synedrij non poterant esse peregrini: eorumquè conditiones. 19. 20.*
17 *Cur de omni populo assumerentur?*
18 *Septuagintà interpretes, vndè delecti.*
19 *Areopagus, & Synedrion eodem tempore erecti.*
20 *Magicam artem callebant assessores Synedrion.*
21 *Septuaginta seniores secretiora tenebant mysteria.*
22 *Omnes linguas callebant.*
23 *Synedrij sedes in sanctuario cur?*
24 *Tribunal, & altare vnà currunt. Septuaginta seniores per manuum impositionem sacrabantur.*
25 *Lupus, Leo, Vrsus, Pardus, Serpens mactabantur, cum senior inauguraretur.*
26 *Hebræi ieiunabant, cum sententiam ferebant.*
27 *Iezabel ieiunium imperat, cum Naboth occidit.*
28 *Primogeniti Iudæorum, capita erant tribuum. Principes populi Iudaici, qui essent?*
29 *Iudices in porta ciuitatis sedebant.*
30 *Nuper vxoratus nullo publico implicabatur officio.*
31 *Circa meridiem sedebant iudices.*
32 *Stipendio victitabant iudices, & cur?*
33 *Iudices, & Reges quomodò differrent.*
34 *Abiecto Deo, Regibus seruiunt.*
35 *Hebræorum diuisio in Iuda, & Samaria.*
36 *Pharisæi, qui essent: eorumque doctrina?*
37 *Philacteria quid?*
38 *Sadducæi qui? eorumque doctrina.*

HEbræorum, vel Cælorum
potiùs exquiram regi-
I. men? Cælorum resonat
Iehoua Abrahami, sibi
in primogenitum, arro-
gata stirpe. Abrahami iã-
die, Hebræorum sortitos
nomen, vidimus. Quomodò regerentur; di-
stingue tempora, & concordabis scripturas.
Promissionis terram priusqnám ingrederẽ-
tur, triplex occurrit status: vel antè descen-
sum in Ægyptum, vel ibi cum degerent, vel
post. Antè descensum, familiæ tantùm prin-
cipatus fuit, cuius caput Abraham, inde
II. Isaac, tandèm Iacob, cui ob lætatis ma-
iestatem, iuniores natura trahebat obse-
quentes. Licèt autem connubiorum vin-
culis propagata, non tamen soluta fami-
lia œconomicam respueret gubernationem,
vnus tamen erat director, & custos, cui
natura dederat vel potiori, deteriora sub-
mittere. Nisi dicas Hebræos vacuam ter-
ram minimè habitasse colonis, sed Cha-
III. nanæis subiectos, quorum sub ditione de-
Genes. 12. gebant, Chananæorum obsequutos legi-
n. 1. bus, vltra œconomicum potiri nequiuisse
regimine. Quid enim septuagintà pote-
rant animæ, contra Chananæos, & Phe-
rezeos, qui tunc temporis habitabant in Genes. 45
terra illa? Frustrà ergo principatus inquiri-
tur, vel subiectio. Secundus Hebræorum Genes. 13
status est, cum diuersarentur in Ægypto,
prosperitatis tempore, præsertìm cum seor-
sim ab Ægyptijs morarentur in terra Ges-
sen propè vrbem Ramasses, verisimile est, Genes. 47.
Ægyptij Iosepho prȩside, Iudices, & præfe- IV.
ctos habuisse, imperij sũma Pharaoni salua,
secũdum Menochium; sed gratis. Iusserat
enim Pharao, quod si Ioseph nouisset in eis De Iu. l. P. epa. lib. 1. q. 3
viros industrios, illos constitueret *magistros*
pecorum. Quòd si, & hominum, tantum haud
subticuisset priuilegiũ, vt de *terra Gessen* me- Genes. 47.
morat, quod minùs erat. *Dixit itaque Rex ad*
Ioseph: Pater tuus, & fratres tui venerunt ad
te. Terra Aegypti in conspectu tuo est, in optimo
loco fac eos habitare, & trades eis terrã Gessẽ.
En ciuitas si talis est: sequitur iudiciũ proti-
nùs. *Quod si nosti in eis esse viros industrios,*
constitue illos magistros peccorum meorum. En
igitur inter caulas, Iudæorũ Tribunal. Ca-
lamitatis postcá tẽpore, pro mancipijs duri-
tèr habiti, ad formãdos ex luto lateres addi-
cti

V. ꝯti fuère, donec Dei manu manumissi, legi-
bus à Deo datis viuere cœperunt. En Ter-
tius est Hebræorum status, cum vagaren-
tur in deserto, licet, & tunc non vna, &
eadem gubernationis forma: nam ab exitu
Ægypti vsque dum Moses visitaretur à Ie-
thro socero suo in monte Sinai, solus Mo-
ses rem substinebat imperij, totumque
diem litigantibus dabat. Veruntamen à Ie-
thro monitus vltra vires esse negotium, in-
feriores constituit iudices, Principes popu-
li Tribunos, Centuriones, Quinquagena-
rios, & Decanos, ad Monarcham semper
reseruata prouocatione, cuius imperio gra-
uia, & religionem spectantia regebantur.
VI. *Et electis viris strenuis de cuncto Israel, con-*
stituit eos Principes populi, Tribunos, Cen-
Exod. 18. *turiones, & Quinquagenarios, & Decanos:*
qui iudicabant plebem omni tempore: quidquid
autem graue erat, referebant ad eum, faci-
liora tantummodò iudicantes. Cum vero ad
concupiscentiæ peruenisset *sepulchra*, popu-
li fatigatus duritie cucumeres, & Ægy-
cap. 11. ptios flagrantis pepones, tanto leuari one-
re efflagitauit. *Non possum solus sustinere*
omnem hunc populum, quia grauis est mihi.
Sin aliter tibi videtur obsecro vt interficias
me, & inueniam gratiam in oculis tuis, ne
tantis afficiar malis. Et dixit Dominus ad
Moysem: Congrega mihi septuaginta viros
de senioribus Israel, quos tu nostri, quod
senes (pręponas semper in regimine se-
nes) *populi sint ac magistri, & duces eos*
ad ostium tabernaculi fœderis, faciesque,
ibi stare tecum, vt descendam, & loquar
tibi, et auferam de spiritu tuo, tradam-
VII. *que eis, vt sustentent tecum onus populi.* Sed
cur de spiritu Moysis? non potius Dei?
VIIJ. vt concordes eligeret, nec volentes di-
screparent. Septuaginta virorum delecto
collegio, quod *Synedrim* vocant, in Ari-
stocratiam descendit Monarchia, ęquali
Moysi, ac collegio data potestate, imò
ad Moysem prouocatione negata, alioquin
nullum sensisset oneris leuamentum Mo-
ses, quò respexerat Deus, cum Collegium
ordinauit. Quanta vero potestate, Regum
diebus potiretur Synedrion, non vna om-
IX. nibus. A verbo græco denomina, nam
συνέδροι Senatores, siue Iudices à verbo
gręco συνέδρευω dicuntur quod idem est ae X.
pręsideo: Inde eorum tanta erat auctori-
tas sub Regibus etiam, vt istis adempta
quędam capitalia crimina penes Syne-
drium 70. virum remansère. Erant ista de
lege, de Pontifice, de Propheta. Eiusque c. 38 n. 5.
rei argumentum est in Hieremię Prophetę
historia, quem cum Proceres ad mortem
deposcerent, respondit Rex: *Ecce in ma-*
nibus vestris est: nec enim fas est regem quid-
quam vobis negare. Velut traducit Sanctes
Pagninus, Ecce est in manibus vestris.
Non enim est consentaneum, vt Rex possit
facere aliquid contra vos. Vel *Ecce in mani-*
bus vestris est, Rex enim non potest vobis quid- lib. 1. c. 3.
quam negare. Vel vt apud Grotium: *Ecce* de Iure
in potestate vestra est, nam contra vos Rex Belli.
nihil potest. Vel cum Gallica translatione.
Et le Roy Sedecias dit: Voicy, il est an vos
mains, car aussi n'est il pas licite, au Roy de
vus refuser quelque chose. Imo penès Syne-
drium tanta potestas, quod ab ipso reus Ioseph.
factus, à Rege eximi nequiret. Hir- Antiq. l.
canus ideò iudicium de Herode, cum im- 14 c. 18. XI.
pedire non posset, arte eludens, & ad
necem propensiores vidisset iudices, in
posterum diem iudicium distulit: furtim-
que ad Herodem mittens, persuasit ei
ciuitatem relinquere, vt ita posset peri-
culum declinare. Iudicij vero hæc erat
norma: in ciuilibus causis suum satis
erat, iudicium; puta an ob tetrum ha- XII.
bitum permittendum diuortium. Vtrum
autem lapidibus obruendus adulter vigin- XIII.
ti tres, nec pauciores desiderabantur te-
stes. In tribum tandem, sceptrum, Pseudo XIV.
Prophetam, vel Pontificem Septuaginta c. 2. Præ-
tantum poterant magni concilij Proceres. sul caus. 1
Vnde, & apud nostros receptum Pręsulem 2. q. 6.
non damnari, nisi cum septuaginta duo-
bus testibus. Quandò huiuscemodi cœperit
concilium, in deserto diximus, & ad He-
rodis tempora perpetua cooptatione duras-
se haud hęsitamus. Christum enim duxe-
runt Hebręi ad Annam primùm, qui ta-
men haud Pontifex erat, licet Princeps
appelletur: *sub Principibus*, inquit Lucas, cap. 3.
Sacerdotum Anna, et Caipha. Caiphas Sum-
mus Sacerdos erat, Anna ergò in Sinedrio
Caput, & Princeps loco Moysis stabat,
quo

quo mortuo vnus substituebatur, qui præsi-
XV. deret, & ita LXXI. erant. Etiam & Pontificem Maimonides ascitum ait, *si cordatus, & capiendis consilijs non ineptus esset*. Pro-
XVI. pterea non iure, sed suffragijs admittebatur. Reliqui Assessores non peregrini, sed ciues: integri corpore, dummodò ex Iudæa, ex qualicumque tribu haud Iudæ tantùm, vt omnium ratione habita, iudi-
XVII. cia Senatus propensiùs, ac libentiùs omnes amplecterentur. Sic enim non semel factum, quo cunctis tribubus satisfieret, sacri testantur annales. Primò quùm ex
Exod. 18. consilio soceri constituit super populum Moyses, iudices; & Principes. Secundò cum exploratores in Chanaam missi. Ter-
Num. 13. tio, quùm instante Philadelpho Egypti
XVIII. Rege seni ex qualibet tribu, septuaginta delecti sapientes ad traducenda Biblia ex Hebræo in Græcum sermonem. Sic non de Iuda tantùm, sed de Israel, quo nomine antequàm segregarentur tribus, tota ve-
Num. 11. n. 16. niebat Iudæa, septuaginta senes congregari Dominus mandauit; eodem tempore, quo apud Græcos instituti sunt iudices
XIX. Areopagitæ, penès quos ciuilia, & eriminalia erant, anno quinto ab egressu He-
Euseb. in Chronic. bræorum ex Egypto, quos æmulari Grecia satagebat. Sapientia verò, statura, grauitate, & auctoritate illos præstare oportebat, vt ætate, & moribus venerabiles, Dei condecorarent iudicia, quæ
Psal. 81. diuina vocabantur. Hùc spectant Dauidis illa verba, *Deus stetit in Synagoga Deo-*
XX. *rum*, & rursus: *Ego dixi, Dij estis, & filij excelsi omnes*. Magicam artem perfectè callebant, vt maleficijs refractarios conuincere possent; quòd ridiculum credo, cum illis desuper datum, vt diuina quadam cognitione preessent, participatione spi-
Num. 11. lib. 2. Chronol. ritus, qui erat in Moyse. Inde Genebrar. *Moses accepit legem de Sinai, & tradidit eam Iosue: ipse verò senioribus, seniores Prophetis: Prophetę verò eam tradiderunt vi-*
Psal. 2. *ris magnæ Synagogæ, qui fuerunt Esdras cum reliquis*. Confirmat Hilarius. *Moses, quamuis veteris testamenti verba literis condidisset,*
XXI. *tamen separata quædam, & occulta legis secretiora mysteria. 70. senioribus, qui Doctores deinceps manerent, intimauerat. Cuius doctrinæ etiam Dominus in Euang. meminit; dicens: Super cathedram Mosi sederunt scribæ, & Pharisæi: doctrina verò eorum mansit in posterum*. Doctrina mansit, haud tamen peculiaris discernendi, & prophetandi modus, vt antiquitùs per aquam maledictionis, qua ab adultero noscebatur innocens; alioquin haud blasphemasset Caiphas, expedit vnum mori pro XXII.
populo. Septuaginta etiam linguas scire oportebat, nè interpretum medio, sed recta via accusantes, & accusatos intelligerent. Quod difficilè, humanitùs loquendo, & superuacaneum, Iudæo cum essent Gentilium interdicta commercia. XXIII.
Huiusce Magni Concilij Hierosolymæ sedes erat in ipso sanctuario, vt edoceremur ab altari non distare tribunal. Ibi templum, vbi & iudiciaria subsellia, vt gladij timore, terribilius appareret Sanctuarium. Hæc Senatoria dignitas, quoniam amplissima, nulli absque solemnitate
dabatur. Per manuum impositionem celebrata legitur, quùm Iosue manus Mo- XXIV. num. 27.
ses imposuit: vndè & apud nostros, cum initiamur sacris, manum imponendi mos est; licèt hęc manuum impositio antiquata postea solis verbis celebraretur. Celebris adhuc restat solemnitas, cum quis inaguraretur in Synedrion, quinque scilicèt animalium mactatio Lupi, Leonis, Vrsi, Pardi, & Serpentis, qua eru- XXV.
ditum volebant, vt omninò expers illorum brutorum naturæ, cum illis nihil haberet commune. Hisce prouecti, die, XXVI.
quo sanguinis sententiam ferebant, ieiunabant, in signum commiserationis erga capite plectendum; vel ad significandum se ex Dei, & iustitiæ zelo non ex animi impetu, condemnasse. Tale imperauit ieiunium impia Iezabel, quùm insidijs circumuentum Nabothum morti tradidit: *Scri-* XXVII.
psit itaq; literas ex nomine Achab, & signa- 3 Reg. 21.
uit eas annulo eius, & misit ad maiores natu, & optimates, qui erant in ciuitate eius, & habitant cum Naboth. Literarum autem hæc erat forma: prædicate ieiunium, & sedere facite Naboth inter primos populi. Post Synedrion singulis oppidis, & vrbibus dati iudices, Principes, & dynastæ, qui

ad Dei normam populo iura darent. Post iudices, Tribuum Capita erant, illi nempè, qui ex stipite tribus titulo gaudebant primogeniti. Sedebant isti à latere Regum, & Iudicum, & vnà cum illis promit-
XLVIII. tebant, si quid publicè faciendum. Hùc tendit Psal. *Vt collocet eum cum principibus po-*
12. n. 7. *puli sui*. Concordat Christus *Sedebitis, & vos super sedes duodecim, iudicantes duodecim*
Matth. 19. n. 28. *tribus Israel*.

Locus autem, quò iudices conueniebant, porta ciuitatis erat, vbi vti in curia lustrabantur iudiciario ordine refractarij, & scelesti. Filius in matrem, & patrem
Deut. 21. proteruus (ait lex) apprehendatur, & ducatur ad seniores populi, *& ad portam iudi-*
25. n. 7. Prou. 31. n. 23. *cij*. Ita si quis recuset fratris sui vxorem ducere, pergat mulier *ad portam ciuitatis*. Vbi *nobilis in portis vir eius* (Magnatem describit) *quando sederit cum Senatoribus terræ*. Excelsa *stulto sapientia* (refractarius pingitur) *in porta non aperiet os suum*. Sed cur in portis? vt vbi perpetuus incolarum concursus, ibi in suo throno excubaret iustitia, sicq; omnibus documentum esset ingredientibus, & egredientibus totam Vrbem Sacrarium esse, cuius tutelam in portis iustitia ageret. *In portis* Iudicia, quia vbi castrametantur iura, abundabant, atque exuberant arma; armant leges, ornant arma. *In portis iudicia*, quia adorientibus haud obsistent valuæ, nisi catenatæ iustitia. *In portis iudicia*, quia vnum, & idem transilire ciuitatis muros, & iustitię cancellos, qui Prouinciæ sunt aggeres. *In portis iudicia*, vt iustitię blandimentis, non mercimonijs aduenę alliciantur. *In portis iudicia*, quasi paci obuiet deosculatum iustitia. *Iustitia, & pax deosculatæ sunt*, & collactaneę prętolaturę ingressum, vel ad vnius egressum vnà exularent. *In portis iudicia* non in cubiculo anguli, vt nemini interdiceretur ingressus. *In portis iudicia*, quasi in triumphum, & gloriam illius Hierusalem, quæ sancta,
§ 9. Inst. a. tit. vndè & à Romanis ciuitatis portæ dictæ sunt sanctæ; vel quia pœna capitis sancita in eos, qui deliquerint in ciuitatis portas; vel quia ibi sancta exercerentur iudicia.

In portis *sedebant* iuxta illud: *Nobilis in portis vir eius, cum sederit, cum senatoribus terræ*. Tantum Apostolis promittitur. *Sedebitis, & vos iudicantes*. Sed cur iudicantes sedebitis? sedent, & sedere fas illius Sapientiæ Pro Reges, quæ sedet à dextris Dei, *Sedebant*, quia non errantia, sed fixa Reipublicę astra iudices voluit. *Sedebant*; nè altercationibus fatigati, ante latam sententiam, gestu ederent, quò inclinarent; vel nè si stantes tergiuersando, vel procumbendo, aut procinctum fingendo litigantes terrefacerent, sed veluti Idola marmorea litigantium strepitum ferrent. Indè nuper vxorati à tribunali excusabantur, quia minimè compatiuntur sponsæ, & tribunali incumbere: *Cùm acceperit homo nuper vxorem* (Deut. lex est.) *non procedet ad bellum, nec ei quippiam necessitatis iniungetur publicæ, sed vacabit absque culpa domui suæ, vt vno anno lætetur cum vxore sua*. *Sedebant*: & sedebunt quoadusque sedebit iustitia, cui donata libertas, in eodem subselio sedent, licet adagium, neminem in duobus sedère subsellijs. Circa meridiem iudices conueniebant, vt eorum acta meridianam æmularentur lucem, vndè proloquium: *Probationes* debent esse luce meridiana clariores. *Circa meridiem*, vt soli Diuinę iustitiæ sua conformarent iura, & velint, nolint, æternum præ oculis haberet Solem. *Stipendio* publico victitabant iudices, vt ad munera non respicerent. *A die illa* (Nehemias inquit) *qua præceperat Rex mihi, vt essem Dux in terra Iuda per annos duodecim, ego & fratres mei annonnas, quæ ducibus debebantur non comedimus*. Hæc pauca meditatus de tertio Hebræorum statu, vt libenti offero, tu grato recipias animo.

Prou. 24. — Matth. 19. n. 28. — Psal. — c. 24. — XXX. — XXXI. — XXXII. — 2. Esdra. 5. n. 14.

Ad quartum accedamus Hebræorum statum, cum Chananeorum potirentur Imperio, quem subdiuidas in Reges, & Iudices. Iudicum à Iosue ad Samuelem vsque. Regum à Saule vsque ad Herodem. Iudices verò, & Reges ita discriminantur: Iudices diuina ratio præfecerat; Reges humana temeritas intruserat. Reges omnium calamitatum baiuli, XXXIII.

Iu-

Iudices totius felicitatis custodes sunt experti. Haud enim regebant Iudices per modùm Imperij, vel dominij, sed ministerij, exhortationis, & consilij, Omni-
Iud. 8. potenti Deo rei summa reseruata, Ideo cum filij Israel liberati essent per Gedeonem de manu Madian, illique offerrent Imperium, respondit: *non dominabor vestri, nec dominabitur in vos filius meus, sed dominabitur Dominus*. Exindè Dominus, faciliùs paterna correctione populum flagellabat, & materna consolatione liberabat. Cumque iudices suscitaret, in diebus eorum propensior erat, in misericordia audiens afflictorum gemitus, & liberans eos de manu vastantium. Propterea clamanti populo sibi dari Regem, respon-
1. Reg. 8. dit Dominus: *Audi vocem populi in omnibus, quæ loquuntur tibi. Non enim te abiecerunt, sed me: nè regnem super eos*. Domi-
XXXIV. no igitur abiecto, Regibus seruierunt Hebræi omnes, vsquè dùm post Salamonem, Roboami tempore in duas partes diuisi religione, & Imperio, duæ tribus Iuda, & Beniamin Hierosolymitano ser-
XXXV. uirent Regi; à quibus tamen tribus Leui segregata haud erat, sed quia diuino mancipata cultui, recenseri minimè solebat. Reliquæ verò Ieroboam vltrò se dedere, qui nè Imperium perderet, religionis libentior iacturam passus, virulos adorandos erexit, nè Hierosolymitani templi memoria, veterem repeteret patronum. Hæc diuisio noua suscitauit nomina: illud Iuda dixit: Hoc Samariæ. Primum in stirpe Iuda perseuerasse creditur vsquè ad Redemptionis ortum. Secundum violentia natum, rapina nutritum primi occupantis erat; vsquè dum per Assyriorum Regem Salmanassar in Babylonem translatum, non ampliùs est manumissum. Iuda verò per Nabuchodonosorem in captiuitatem traductum, vbi iuxtà Hieremiæ vaticinium septuaginta annos super flumina Babylonis lachrymatum, dum reccordaretur Syon: remearunt tandem ad patrios lares, vsq; dum, vt implerentur scripturæ Prophetarum, Messia adueniente
XXXVI. ablatum est sceptrum de Iuda, & dux de femore eius. Inter Bellorum casus, & motus deprauata religione, tres insurrexère sectæ moribus, & institutis discrepantes.
Pharisæorum rigide grauiterque viuentium, & suo quodam modo legem Mosis interpretantium. In frontibus, sinistrisque lacertis gestabant chartulas, quibus Mosaica erat inscripta lex, & Phylacteria vocabant, de quibus Christus *dilatant phylacteria sua, & magnificant fimbrias*. In tunicis latas habebant fimbrias affixis spinis, quarum veluti calcaribus de obseruanda admonerentur lege. Humanos euentus Deo tribuebant, & Fato, quod consistere aiebant in motu corporum celestium, data tamen homini potestate assentiendi, vel reprobandi. Maiorum ad vnguem sequebantur vestigia, & in antiquitatis gloriabantur incedere semitis. Animas aiebant immortales, quæ si piæ in alia transmigrabant corpora vsque ad resurrectionis diem; iniustorum verò, æternis damnari carceribus. XXXVII. Matt. 23 v. 5. Archont. Cosm. p. 3. 24.

Sadducæorum secunda est negantium Fatum, Dei fatentium infinitam cognitionem, hominis arbitrium; sed mortuorum resurrectionē exprobrantium, vt potè, qui vellent cum corporibus animas interire. Angelos minimè credebant, & ex sacris paginis solùm Pentatheucum recipiebant. Seueram agebant vitam, nè ipsi, quidèm multum inter se conuersantes. XXXVIII.

Essenorum tertia est, in commune viuentium, & ob leuitatem fœminarum, à cōnubijs abstinentium, & adulteros omnes credetium. Ante solis ortum cuiusque generis sermo (orationes præter) vanus erat. Orto sole quisque, quinque horarum spatio operi incumbebat, tunc lauabat corpus, magnoq; silentio prandium capiebat. Iuramentum, quodlibet à periurio distare minimè dicebāt. Neminē in sodalitiū recipiebant, priusquā per annū explorasset: receptum adhuc per bienniū scrutabantur: & si quid viciosi deprehēdisset, vel extra societatē eijciebāt, vel vitę curriculo herbarū victu mulctabāt. Cū decem Esseni conuenissent, nullus inter eos audebat loqui, nisi cōsentientibus cæteris nouē. Præsentibus alijs nemo expuebat. Sabbathū tam strictè obseruabant, vt nè ad naturæ necessaria recederent. Aluū deiectu-

ri, terram effoderent abdituri excrementa, nè quid turpe solaris luminis obtutui exponerent. Auri argentique signati respuebant vsum: fœlicissime mori (si pro iustitia) arbitrantes. Animæ innocentes dum corpore exirent, Oceanum transire inter amœna viridaria inhabitatum. Refractarias horrida, & deserta petere loca, ibique squallentes frigore miserrime vitam agere aiebant. Vxorem si ducerent, nè genus humanum abstinentia interiret, protestabantur non ex concupiscentia coire. Hęc Sectarum fuere scomata; conuertamur modò ad Israeliticas leges, quæ ministerio Moysis, sed Dei exaratæ dictamine, ciuilis politiæ exemplar Regibus semper fuere. Quod vt clariùs expediamus, nouum instruamus certamen.

CAPVT QVINTVM.

De Hebræorum Legibus.

53 Ro-

53 *Romanorum occaſus à diuitũ potenta.* 106.
54 *Solonis lex Agraria.*
55 *Lex Agraria apud Hebræos incõtaminata.*
56 *Terminus quid? & Ioui cur non cedat?* 57.
58 *Terminus idem, ac Mercurius.*
59 *Solemnitas, qua figebantur termini.*
60 *Terminorum conſecratio abſque ſanguine.*
61 *Tribus Iudæorũ non poterant confundi.* 99.
62 *Hæreditas de familia ad familiam non poterat transferri.*
63 *Venetorum dotes nequeunt tranſcedere tria millia ducatorum: dotes antiquitùs an darentur uxori, vel viro?*
64 *Terræ fructus antè quartum annum nihilo inſeruiebant.*
65 *Semina cur non miſcerentur, neque iumenta diuerſæ ſpeciei.*
66 *Multa Brutis interdicebantur, ne homini eſſent exemplum.*
67 *Vindemiantes relinquant ramulos, & manipulos.*
68 *Ingredientes vineta, poſſunt vuas manducare non aſportare.*
69 *Modò nulla rerum communitas.*
70 *Venetis Nobilibus probibentur ancillæ nubere.*
71 *Virgo quomodò probaretur apud Hebræos, virgo nupſiſſe.*
72 *Repudium, deficientis virginitatis cauſa, cur non admiſſum?*
73 *Iura primogeniti non poſſunt auferri ob maiorem dilectionem.*
74 *Mulieres faciunt apoſtatare ſapientes.*
75 *Virginitas amiſſa, quanti æſtimetur.*
76 *Repudia approbata à Moſe, quacumque de cauſa.* 79.
77 *Zelotypia, aquis maledictionis purgabatur.*
78 *Sanctè prouiſum, nè hodie habeamus aquas maledictionis.*
80 *Repudia cur aprobata à multis nationibus? Legislatoris eſt, tempori, et loco inſeruire:*
82 *Iudæorum repudio eorũ figuratur diſperſio.*
82 *Vxori non licebat dimittere virum.*
83 *Repudium Salome ob proditionem.*
85 *Repudium cur ſcriptis fieret?*
86 *Fœminarum iurgia, unde veniant?*
87 *Vſura in quibus rebus, & contra quos permiſſa.* 89.
88 *Iumenta haud poſſunt locari.*
90 *Deus iure creationis Mundum valet deſtruere.*
91 *Alienæ domus cur prohibitus ingreſſus?*
92 *Furtum hominis morte punitur.*
93 *Furtum quali pœna puniretur apud Iudæos. Bouis furtum puniebatur in quincuplum.*
94 *Iubilæum Hebraicum.*
95 *Iubilæi vox Ebraica.*
96 *Quandò Clangeretur buccina paſtoralis.*
97 *Iubilæum reſtituebat in priſtinã poſſeſſionẽ.*
98 *In Iubilæo, Dei recolebant memoriam.*
100 *Chronologia Hebræa à Iubilæo pendebat.*
101 *Filij Berzelai eiecti è Sacerdotio, quia non habebant ſuas genealogias.*
102 *Iubilæum, frenum contra prodigos.*
103 *Iubilæi finis, ciuium æqualitas.*
104 *In Republica non debet vnus omnia occupare munia.*
105 *Cæſaris, Pompeij, Craſſiq; potentia peſſumdedit Rempub. Roman.*
107 *Romani à primordio agros non dabant primo occupanti, ſed ſorte diuidebant.*
108 *Ciuis definitio.*
109 *Oſtraciſmus quid?*
110 *Hercules ab Argonautis relictus, quia ſolus vellet nauem gubernare.*
111 *Periander ſupereminentes ſpicas demetendo, quid vellet?*
112 *In quolibet genere excedẽtia, ſunt ſuſpecta.*
112 *Iubilæum, modus ſeruandi æqualitem, quo nullus melior.*
113 *Terra non poterat in perpetuum vendi.*
113 *Vrbanæ domus poterant in perpetuum vendi, & cur?*
114 *Leuitarum domus, haud poterant in perpetuum vendi.*
115 *Iubilæum inductum, nè Hebræorum langueſceret virtus.*
116 *Romani Principes glorioſè colebant agros.* 118. 119.
117 *Viatores miniſtri, qui?*
120 *Terra Dei arata verbo, triplicatam ſegetem germinabat.*
121 *Auri inuentor, tenetur proclamare, vt Dominum reperiat.*
122 *Alfonſus Arragonum Rex ſublenat è luto agaſonis mulum.*
123 *Iudæi renuentis de luto ſurgere in die Sabbathi fabella.*
124 *Viam deerrantes ſunt inſtruendi.*
124 *Caroli V. hiſtoria deerrantis viam.*

125 *Bru-*

125 *Bruta pauperiem facientia quomodò puniantur?*
126 *Romanorum error iura applicātiū brutis.*
127 *Depositarius ad quid teneatur in deposito?*
128 *Bellum gerendum in hostium domo quomodò.*
129 *Romani quomodò bellum priùs indicerent?*
131 *Ligna fructifera in terra hostili haud cædenda.* Deut. 16 n. 5 & 20. 12 n. 13. III.
132 *Peregrinum, ducem Belli haud habebant Hebræi.*
133 *Carminiola capite mulctatus à Venetis, quia proditor.*
134 *Cyprus haud recuperata; quia fœderata classis renuit victoriam prosequi.*

I. CEntum quadraginta annos natus Moses, Ecclesiam congregans ad Iordanem, vbi est nunc ciuitas Abila, locusque palmarum, senilem animam sequentibus comitabatur ad funus. Viri Commilitones, calamitatis meæ longè participes, ita trahente Fato mortem oppeto. Vos ad ripas traduxi Iordanis, sed ego stygios adens lacus, elysiasque domos, vobis in terram promissionis iter relinquo; ibi vobiscum à Deo pugnare prohibitus, Deum pro homine, ducem substituo. Arma gerant alij, ignotos efferam sub æthera mores, vt legum fortitudine, armorumque decòre, veluti fulcris tempus in omne, vestrorum resonet nomen. Viriliter agite, confortamini, & nolite timère, ne paueatis ad conspectum inimicorum: quia Dominus Deus ipse est ductor vester, & non derelinquet. Mercedem Domini ego constituam, vt vestram nequeat deserere aciem, si diurnale soluatur stipendium, Legis scilicèt obseruantia, quam in latere arcæ fœderis reponam, vt ibi sit contra vos in testimonium. Ceruicem vestram durissimam scio, quę semper molitur in Dominum. Haud vobis occurrent mala, nisi cum irritaueritis eum, per opera mannuum vestrarum. Iustitiam pro thorace induite, Hæc agentes, fortissimi cunctorum eritis. bella ferre, & inimicorum nulli succumbere. Deo enim vobis auxiliatore præsente, vos omnes humiliari rationis est. Legum caput religio sit: & dum Chananeorum terram possideritis, ciuitates iam ædificare cœperitis, ea facientes, quæ Deo placita sunt, firmissimum pignus felicitatis habebitis: sit vna vobis ciuitas sacra in terra Chananeorum in loco optimo, & virtute præclaro, quancumq; Deus sibi per prophetam elegerit: & templum in ea sit vnum, & altare, vnum ex lapidibus non manu dolatis, sed passim iacentibus: ascensus autem ad eum non fit per gradus. In alia verò ciuitate, nec altare, nec templum. Si enim Deus vnus, & genus Hebræorum vnum: Vna ergo Religio, quam nè idolatria polluatis, Hierusalem sit solummodò sancta, vbi sub oculis Pontificis, immoletur victima, adoleatur incensum. Iudaismo connaturalis idolatrandi libido, coarceatur Templi maiestate, Pontificum sanctitate: Iudicum innocentia, qui gladio tueantur Religionem, qua gladius acuitur victorię. Et vt Religio vinculum sit regiminis, ibi sit templum, vbi tribunal. IV. Et cum Regem prępuideret, & prędiceret, quem vnum efflagitabat propè aulam, regiminis erexit columnam, synagogam nempè, cuius in pariete legitur, Dauid speculam aperuisse, vt ex aula templum introspiceret, & mutuo conspirarent. Indè translata regia, circunferebatur, & tabernaculum illud, quod ad colendum Deum in deserto factum est, & per desertum à Leuitis ferebatur, postquàm ad terram promissionis ventum est, in vrbe Silo collocatum fnit, quia de sorte Ephraim Silo ciuitas erat, vndè oriundus Iosues, illius populi gubernator, & ductor. Quem cum inter populares diuini cultus studiosissimum esse oporteret, in eadem vrbe Principis palatiū, Numinisque stare delubrum, visum fuit. Propterea montem Siō bicipitem fuisse Hieronymus scribit, in cuius vno iugo, quod Moria dicebatur,

Deut. 31. II. Flaui. Ioseph. 4. Ant. Iud. c. 6. Iosue 18 n. 18. Hieron. Ep. 9. Hebræ. c. 10. Genes.

tur, templum fuit: in altero, quòd propriè dicebatur Sion, regia domus fuit, & ciuitas Dauidis. Salomonis tandem extructũ templum, quod petere tenebantur omnes sacrificaturi (nam adorare vbiquè decebat) iuxtà illud Dei ad Salomonem, oraculum: *elegi, locum istum mihi in domum sacrificij*.

P. 27. ad Eustochi. V. *2. Paral. lib. 7. n. 12.*

VI. *Ioseph. Antiquit. Iud. 11. c. 8.* Vndè Samaritani, qui in montem Garizim, templum extruxerant, ad quod sacrificaturi ascendebant, transgressores vocabantur. Religiosiores Hebræi haud solum de sacrificijs in templo immolādis castè seruabant legem, sed & minores cæremonias, vndè apud Babylonios captiui non tantùm abstinebant sacris, sed & musicalibus instrumentis: *In salicibus, in medio eius, suspendimus organa nostra, cum recordaremur Sion. Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena*: Margaritas nostras proijciendo porcis? vel in terra aliena cantilenis indulgendo festiuis, tui obliuiscar Hierusalem, *obliuioni detur dextera mea*?

Ps. 136.

VII. Filij Ruben, Gad, & Manasses cum extrà locum sanctuarij, & altare infinitæ magnitudinis excitassent, quòd Dominum reliquissent, ædificantes altare sacrilegum, responderũt non in holocausta, neque sacrificia, sed in testimonium, quod Dei populus essent.

Iosue 22.

VIII. Fraterna enim caritas haud inter Hebręos seruari quiuerat, nisi simul sępè conuenirent. Ter in anno celebrato conuentu, vt semetipsos alterutrum contribules nō ignorent, sed sua studia sibi communicent. *Hoc autem eis* (Iosephus, *ex hac societate proueniet, vt & aspectu, et loquela memoriam sui semper obtineant. Si enim alterutris impermixti sint, extranei sibimetipsis putabuntur*. Quid enim fortiùs ad fouendas amicitias, quàm frequēs consuetudo? Vndè Salomon: *Melior est vicinus iuxtà, quàm frater procul.* Iobi propterea filij postquàm è paterna excesserunt domo, suamque quisque gubernandam suscepit: *Ibant, et faciebant conuiuium per domos vnusquisque in die suo*, vt amorem, quem in patrijs laribus hauserāt, in plures posteà domos distributi retinerent. Indè Sanabalath, Dario victo, ad Alexandrũ deficiens, locis statutis nouum proposuit ędificare templũ, *vt in duas partes* (Iosepho teste) *esset Iudęorum potentia diuisa, nè eadem concordia gens coniurata rebellaret, aut in aliquo regibus obuiaret, quemadmodùm prius, et Assyrijs contingebat*.

Antiq. li. 4. c. 6. *Prou. 27. v. 10.* *Iob. 1.* *Antiq. 11. c. 8.*

X. Sed cur toto Orbe diuinę modò decātantur laudes, cũ olim in terra minimè liceret aliena? *Quoniam* (inquit Chrisost.) *populus ille segnis erat, & increduled, vt facilè gentium abominationibus seductus, se submitteret, vno loco septus est, quo posset solus apud se, exercere pietatis legem. Idem facit, & maritorum hominum quisque, quotiès vxorem habet suspectam: circunscribit illam vno loco, thalamisque includit, eunuchos adhibet, & omnem apponit custodiam: in summa nihil non facit, curatque eorum, quæ seruant, pudicitiam, eo quod illa non habet verum amorem, pudiciæ mentis custodiam. At qui pudicam, beneque moratam habet vxorem, à nulla eam progressione prohibet: quippè, qui certum pignus habeat, vxoris affectum. Illa prodit in forum, & congreditur cum multis: nec vsquam est Zelotypia morbus, eo quod pudica mulier secum habet custodem, ac pædagogum, morum integritatem*. Sed quia *Synagoga suspecta erat, quod vbiq; charitatem Deo debitam, proderit Idolis, conscientiam habens eorum cultu pollutam; meritò illam loco circunscribit, temploque veluti thalamo* cuidam includit. Si cum vnum Synagoga *accepit locum, terram omnem impleuit adulterio, in quam enormen incidisset incontinentiam, si plena fuisset concessa libertas? At Ecclesia, quæ vbique Christum in se circunfert, innumerosque martyres immolauit, ob charitatem, quam gerit erga virum, à nullo prohibetur loco, sed in omni loco sunt altaria, in omni loco doctrina*.

Supra Ps. 95

X. Deus, qui nihil impensiùs curabat, quàm vt in Israelitico populo idolatrandi ritum abolèret, Angelorum creationem in Pentateuco subticeri voluit, nè in Angelica conquiescerent natura, rati eius dignitatem, esse ipsam diuinitatem.

XI. Indè ex illis sexcentis hominũ millibus, qui ascenderunt ex Ægypto, duo tantùm Iosue scilicèt, & Caleb, terram promissionis tenuerunt, cæteris in deserto, non quidèm naturali morbo. quia *non erant in tribubus eorum infirmus*, sed potiùs violenta morte, ferro, & igne interemptis, *vt tantæ improbitatis nullum magistrum haberet*. Chrysost. Moyses ipse Promissionis terram ingredi prohibetur, nè illi,

Psal. 104. *in 43*

Deo

Deo relicta, ad honorem conuerterentur,
ipſius eſſe cuncta beneficia credentes. Mo-
ritur ergo Moyſes, nec ſepulchrum eius ho-
Deut. vlt. n. 5. & 6. mo cognouit: *nè ſepulchrum eius* (inquit
lib. de Mir. Aug.) *populus Iſrael, ſi cognouiſſet, vbi eſſet,*
8 Scrip. c. 35. *adoraret. Vndè & virgam, in qua ſigna fece-*
rat, vt plurimi putant, nè adoretur, ſecum ab-
ſtulerat: quoniam & ſerpentem, quem fecerat,
filij Iſrael poſteà adorabant. Quo mihi (que-
XIII. Iſa. 1. ritur, Dominus) multitudinem victima-
rum veſtrarum? *plenus ſum. Holocauſta*
arietum, & adipem pinguium, et ſanguinem
Leuit. q. 1. *vitulorum, et agnorum, et hircorum nolui.* Si
odiſti Domine, cur imperaſti? *Quia* (Theod.
ſoluit) *populus, qui longa per tempora vitam*
in Ægypto tranſegerat, dæmonibus ſacrifica-
re didicerat: permiſit Deus ſacrificia, vt illum
ab hoc nefando Dæmonum cultu vindicaret.
XIV. Quaſi Deus vellet incidere in nauſeam, nè
populus incideret in idolatriam. Taber-
naculi obiere ſtructura, cuius ianua ad
In Exod. q. 60. orientalem ſpectabat plagam, vt *Sol oriens*
(inquit Theodor.) *quaſi modo quodam ado-*
rans veſtibulum tabernaculi, radios ſuos illuc
confeſtim emitteret: ij verò, quibus ſolum
Deum adorare mandatum erat, à tergo ſolem
haberent, ad tabernaculum conuerſi; et ità
non ſolem, ſed eius Creatorem adorarent.
Concinne modò, cur in promiſſionis ter-
XV. ra vnicum eſſet templum ad ſacrificandum.
Nonaginta Leucarum terminis, ſecun-
dum longitudinem ab Aquilone ad Au-
ſtrum; circa triginta, ſecundum latitudi-
XVI. nem ab ortu ad occaſum, Hebræorum an-
guſtiabatur Prouincia, vt quidquid diffi-
cultatis eſſet in lege, vix breuitate tolle-
retur. Aſſiduis etiam alliciebantur miracu-
lis, ſiccam illam & areſcentem vallem, qua
pergentes Iudęi prę ſiti lacrymabantur, fon-
Pſal. 83. n. 6. tibus, atq; riuulis irrigauit, vt qui priùs la-
mentabantur: *Aſcenſiones in corde ſuo diſpo-*
ſuit, in valle lacrymarum, in loco, quem poſuit.
Canerent poſteà cum Hieronymo. *Tranſe-*
untes in vallem fletus, fontem ponent eam, Be-
nedictionem dabit Legiſlator, ideſt vt vertit
Pagninus: *Piſcinas operuit pluuia.*

Leuit. 24. Ioſeph. Antiq. 4. Inter ſacras leges poſt templi anathema
ponitur, vt lapidetur, ſuſpēdatur per diē, tur-
pitèr ſepeliatur, qui Deum blaſphemauerit.
Sequitur tertia notabilis quidèm: vt ex mer-
cede mulieris fornicariæ ſacrificia non cele- XVIII. Ioſeph.
brentur. *Non offeres mercedem proſtribuli.* Deut. 23 n. 17.
Numquàm enim ex his, quę de contume-
lia procedunt, diuinitas delectatur. Nihil
confuſione corporum peius eſt. Meretricem
cum repuliſſet de filiabus Iſrael, & ſcortato-
rem de filijs Iſrael, nè quis putaret poſſe hoc
expiari, ſi aliquid indè in templum offer- XIX.
ret, & oblationem reſpuit: quam modò
Italos inter, nonnulli Principes, vectiga-
liũ exigunt titulo, vt per Italiã itinerãtibus XX.
patet, homine aprobãte, quæ Deus damna-
uit. Et quæ flagitia ſectarij coercẽt, vt apud
Hollandos Amſtelodami præcipuè mere-
trices (ſi quæ ſunt) cuſtodia vinctas videre
eſt, Catholici verò vectigalibus, & gabellis
quaſi mercimonium lupanar protegunt,
non erubeſcentes Gomorram fingere,
cuius odio patiantur lupanar? maiora
vt vites opprobria, ſcortum ſuſtine, ſed vn-
dè gabellæ? vt oneribus (dices forſan) gra-
uatæ vitam abhorreant infamem. Infame
ſubterfugium, cedite ſcorpionibus, quùm
ſpernunt flagella, at marſupia deſeratis;
iure enim venditur emptum. Alma in Vr-
be nonne veluti antè tabernam rami, ita
ex ſcortatoria ſpecula peripetaſmata pen-
dent in ſignum, quod locantur corpora
precio.

§. II. *Similiter autem* (Flauij ordinem ſe-
quar) *ſi quis pro coitu canis, aut venaticij, aut* Antiq. c. 6. Deut. 23.
cuſtodis gregum mercedem acceperit, nunquàm n. 17.
exindè Deo ſacrificandum eſt. Pulchrè ca-
nis, & meretrix copulantur, quia vtrum- XX.
que animal pronum eſt ad libidinem.
Vtrumque ob innata vitia abominantur
homines pręſertim Hebræi. Vndè ad Iſ-
boſeth obijcientem libidinem, cum concu-
binis patris ſui Saulis, reſpondit Abner: 2. Reg. c. 3. v. 8.
Numquid caput canis ego ſum. Et ad Saulem
Dauid. *Quem perſequeris Rex Iſrael canem* 1. Reg. 24. n. 11.
mortuum. Immundum eſt animal canis, de 1. Georg. lib. 1. ep.
quo Poeta *Obſcœnique canes, importunæque* ad Lolli.
volucres; a ſue non diſſerens, vt Horatius de
Vliſſe canit.

XXI. *Vixiſſet canis immundus, vel amica lutoſus.*
ſic in ſacris Chriſtus. *Nolite ſanctum dare* 7. Matth.
canibus, nec proijcite margaritas veſtras antè
porcos. Vtrumque ex æquo immundum, ni-
hil enim tã viſu fœdum, & odore fœtidum,

quo

quo non vescatur canis. Putrida illi cada-
XXII. uerum caro, delicatus est cibus, vlcerum
lingenti saniem. Nisi dicamus per canes
piorum hostes, & inualores intelligi cum
21. n. 17. Psalmista *: Circumdederunt me canes, cœtus maleficorum, circumuenerunt me. Eripe*
n. 21. *à gladio animam meam, & à cane vnicam meam*. Vel pastores mercenarios; qui pro
Isa. 55. n. 10. Domini grege seipsos pascunt*: canes muti non valentes latrare*. Arceantur isti ab altari meo (ait Dominus) & in numero
scortantium Babylone viuant meretrice illa magna, quę decolorauit Sanctuarium meum.

§. III. *Nullus blasphemet eos, quos alius ciuitatis esse putant*, quò enim dirigat dex-
Iosep. Antiq. 4. c. 6. tera Domini, ignoramus. Vel nè Iudæo-
XXIII. rum genus reliquis reddatur odiosum nationibus.

ibidem. §. IV. *Sacra peregrina non esse furanda,*
XXIV. *neq; æs denominatum alicui Deo, sumendum*, nè suscitarent idolatriam, quò spectat sculptilium interdictum.

§. V. *Nullus vestrum texta ex lana, &*
iibd. XXV. *lino tunica vestiatur. Hæc enim solummodò est concessa Sacerdotibus*; quorum regnum, cum minimè vsurpare possimus, ità nec insignia.

Ibid. §. VI. *Conueniente verò multitudine in vrbe*
XXVI. *sacra ad immolandum, post septem annos instante festiuitate, quæ vocatus scenopegia, idest tabernaculorum defixio summus Sacerdos stans in excelso tribunali, vndè possit audiri, leges omnibus legat: et neque vxor, neque filij audire probibeantur, sed neque serui. Bonum est enim, vt animabus inscriptæ leges, etiam memoria conseruentur, qua numquàm deleri possint. Sic ergo neque peccabunt, non valentes dicere, quod decreta legum ignorare videantur. Leges enim multam babebunt contra peccantes audaciam, vtique prædicentes eis quæ sint passuri delinquentes, et animabus eorum inscribentes, quæ præcipiunt per auditum, quatenùs omninò in interioribus eorum consistat voluntas legum: in qua cum deficiunt, auctores ipsi suæ læsionis existunt. Discant etiam pueri primum legem, quæ est doctrina optima, et causa felicitatis eximia.* Similis apud Romanos inoleuit vsus, vt 12. Tabularum leges
XXVII. ediscerent pueri;& apud Cretenses canerēt.

Figebantur apud Romanos, idest in æreis incisæ tabulis affigebantur parietibus. Cicero lib. 14. ad Atticum.

Ad qui Summus ipse Sacerdos legem legit? nonnè alij poterant lecturæ munùs exercere inferiores? poterant, sed summus obligatur Secerdos, vt si fortè profanator legis, erubescentia sacrilegium purga- XXVIII.
ret, & exemplo iura vulgaret. Inobseruantia verò pollutus Cathedram non auderet ascendere. Nostri modò pastores fugestum, absq; rubore, legem ascendant promulgaturi.

§. VII. *Vni testi non credatur, sed tribus, aut ad vltimum duobus, quorum testimonium* Flau. ibid
verum faciat vita prior. Concordant Ro- XXIX.
mana iura, per quæ vnus testis, nullus est testis. Fauorabiliores Venetorum leges apparent, quibus vnum, & dimidium testimonium testamento sufficit. Cum enim vnica mulier apud illos minimè testimonium faciat, benè tamen duæ mulieres simul iunctæ vnum testimonium compleant; & alibi permittatur trium mulierum depositione testamentum roborari, palmaris est illatio, Venetorum iure vnicum, & dimidium sufficere testimonium. Notabile est, quòd in calce præsentis paragraphi Mosaica insonat lex: *quorum testimonium verum faciat vita prior*. Concordat XXX.
Hadrianus *Tu magis scire potes quanta fides* l. 3. §. 1. ff. de te- stib.
babenda sit testibus: qui, et cuius dignitatis, et cuius existimationis sint: et qui simpliciter visi sint dicere, vtrum vnum, eundemque sermonem meditatu attulerint, an ad ea, quæ interrogaueras, ex tempore verisimilia responderint. Vndè perbellè distinguat inter testes, & testi-
monia, nam istis haud semper credendum, XXXI. §. 4. ib.
vt testibus credimus, quos dignitas, fides, ætas, vita, diuitiæ, munera, natalia, veros faciunt. Arrident Imperator Dio-
cletianus & Maximianus: *Eos testes ad veri-* l. 5. C. de Testib.
tatem iuuandam adbiberi oportet, qui omni gratiæ, et potentatui fidem Religioni iudiciariæ debitam possint præponere.

§. VIII. *Mulierum testimoniū nequaquàm* Flau. ib.
recipiendum propter leuitatem, et procacitatem XXXII.
generis earum. Vndè Redēptor, haud in re-
surrectionis testimonium mulieribus appa- XXXIII. Suet. c. 15. in Claud.
ruit, sed vt fęminarū ore veluti buccina (vt Romanorū præconis voce testes citare) vt

resurrectionem comprobandam, testes citaret idoneos, nam posteà Petro, cæterisque aparuit discipulis. Romana concor-
famina. de R. I. dant iura, vt fœminę ab omnibus officijs publicis, & ciuilibus sint exclusæ. Propterea excusatione dignos recenseo Apostolos, cum illis visa sunt mulierum verba, de-
Luca 24. liramenta, sed Petrus surgens iurè cucurrit ad monumentum, quasi voce citatus præconis.

§.IX. *Sed neque serui testimonium perbi-*
XXXIV. *beant propter ignobilitatem animi: quos aut propter lucrum, aut propter timorem verisimile potest credi non posse verè, testari.* Indè ciuilis lex, quoad ciuiles actus pro mortuis habe-
l. de. R. I. ri seruos: & tamquàm pecudes tractari; ea-
Instit. 4. tit. de l. Aquil. demque lege puniri eum, qui alienam occidit pecudem, ac qui alienum occidit hominem.

Flau. lib. Deut. 19. §.X. *Si quis autem falsè testatus est, conuictus ea patiatur, quæ passurus esset is, contra quem testimonium dixit.* Talionis est pœna Hebręis perantiqua. *Qui irrogauerit malum cuilibet ciuium suorum, sicut fecit, sic fiet ei; Fracturam pro fractura, oculum pro oculo, dentem pro dente, restituit, qualem inflixerit ma-*
XXXV. *culam, talem sustinere cogetur.* Exemplo
Leuit. 24. sit Rex Adonibezc(non à Iosue captus, vt
XXXVI. insulsè tradit Martinus del Rio, sed à Simeone, & Iuda) eoque mulctatus supplicio, quo solebat ipse victos crudeliter plectere, quūm persecuti comprehenderunt
Iud. 1. n. 7. Hebræi, cæsis summitatibus mannum eius, ac pedum. Simile est illud Amani, quùm
Esther. 7. *suspensus in patibulo, quod parauerat Mardochæo.* Hanc normam mutuati Græci, inter quos Pythagorei, & legislator Rhadamātus nomine, ius definierūt, id quod vicissim defertur, vel cōtrapassū aut Retaliatio, græcè ἀντιπεπονθὸς. ab alijs ταυτοπάθειαν. Rhadamanti error erat, quòd numerica ęqualitate, & non geometrica volebat retaliationem, quod meritò Aristoteles improbat, si enim omni exceptione maior est propositio

Si contra passus fuerit, quod fecerit idem.
Eth. 5. c. 8. *Iudicium planè rectum, vindictaque fiet.*
illatio esset Principem percutiētem, reper-
XXXVII. cutiendum esse, quod tamen nemini fas. Sic cum Principem percutiam, haud solummodò damni dati, sed & pænarum, nè iterùm detur, & habenda ratio. Vndè *si percusserit* *Exod. 21. n. 26.*
quispiam oculum serui sui, aut ancillæ, & luscos eos fecerit, dimittat eos liberos pro oculo, quem eruit, sibi oculum erui Dominus non iubetur, nam pluries iniustum, quùm iustū metiretur Astræa, si sola Arithmetica rependeret æqualitate. Si Cæcus oculum effodiat videnti, vbi erit repassum? vel si vno orbatur oculo duos habenti vnum effodiat, forsam vtroque lumine lædens priuandus? inęqualitas, haud ęqualitas erit: adhuc videbit læsus, non lędens. Iudicis ergo arbitrio remitte, vt *quod tibi fieri non vis, alteri nè* XXXVIII.
feceris; naturale principium natura dictante, hominum exaratum in corde. Valentiniano Romanorum Cęsari inter legum absolutum dominium, hęc vnica lex erat in superliminari incisa: *quod tibi fieri non vis, alteri nè feceris*, Sic S. Orientius.

Proximus vt tibi sit, sic velut ipse tibi es.
Nosco salutiferam mansuro munere legem. *In Monit.*
Vno, quæ cunctis prospicit officio, &c.
Hinc venit illa placens meritò sententia nectens
Humanum parili conditione genus.
Nec facias alijs, quidquid fieri tibi non vis
Idque alijs facias, quod tibi vis fieri.
Inde lex talionis.
Hinc fuit, vt Dominus prima sub lege iuberet.
Pensari paribus crimina supplicijs.
Pro damno damnū, vulnus pro vulnere, dentem
Pro dente, atque lui lumina luminibus.
Nec minùs, vt propriā sub iudice rederet audax,
Alterius cuperet, qui rapuisse animam.

Exindè prouerbium, Neoptolemi vindi- *Pausan. in Messen.*
cta (cum quis repateretur, quod alijs iniecerat) à Neoptolemo Achillis filio natum, XXXIX.
qui cum Priamum apud Iouis aram occidisset, ipse Delphis ab Oreste apud Apollinis aram cęsus occubuit. Duodecim, etiam Tabul. lex talionem dedit illis verbis: Si membrum ruperit meum, è pacto esto Talio. Propterea Iudex, qui delatū ad se crimē XL.
punire neglexerit, eandem cogitur pęnam pati, quam alijs dissimulādo, remissit. Idem *l. 1. §. 1. ad l. Cor. nel. de Siccar.*
de calumniatoribus dicas. Qui (aiebat) Athalaricus Longobardorum Rex *suasio-* XLI.
ne plectenda matrimonia diuidere nititur aliena, ipsius coniugium habeatur illicitum, vt magis contigisse sentiat sibi, quod in altero mali- *Cassiod. Var. 9. 18.*

gnus

gnus exercere tentauerit. Si verò pro coniunctio-
nibus caritate priuatur, futurum matrimonium
illi iure denegamus: quia non meretur iugalis re-
uerentiæ præmia consequi, qui in genialis thori
ausus est diuisione grassari. Apud Carolum
IV. quùm Sacerdos quidam vtroque oculo
Dudraui. l. 22. hist. Bohem. à patrono suo orbatus, quia Religione, re-
XLII. darguisset eum, quereretur: & Zacchores
(tale erat accusato nomen) factum haud
negaret, sed ex animi impetu perpetratum
fateretur. Pecunia verumtamen pro satis-
factione, iudicum æstimandam offerret ar-
bitrio; interrogauit Carolus, an pecunia
possent remitti oculi? negauit Zacchores,
concludit Carolus, luminum ergo orbita-
te tuorum, ius est æquandum. Concor-
XLIII. dant Turcæ, Cadhi enim, quod Arabi-
co idiomate, iudicem signat, comprehenso
homicida, curat statim perempti sisti pa-
Posseuius 1. Turci. rentis, vel hæredes, interrogans verum ta-
lione, vel mulcta punire malint? Æsti-
mant hominem solidum, sexaginta A-
prorum millibus, idest mille, & ducen-
tis nummis aureis, dimidium hominem
(cui scilicèt pes, manus, vel præcipuę
partis vsus deest) sexcentis nummis au-
reis. Hanc legem meritò expertus Baia-
zetes. I. cum captus à Temiro Scytha, (vul-
gò Tamerlanes) interrogaretur, quid fe-
cisset victor? respondit te ferrea conclusum
cauea mecum hinc indè circumducerem.
XLIV. Quo, Temir, audito, moxè ferro caueam
parari iussit, vbi Baiazetem inclusit, donec
contumeliarum impatientes caput in illam
allideret, & animam indignabundus effla-
ret. Simile illud Gallorum est, cum anno
De Gall. in Floridam nauigat. salutis 1564. in insula Florida ab Hispanis
arboribus suspensi sub titulo, *Hoc* non facio
XLV. tamquàm Gallis, sed tãquam Lutheranis,
rotante posteà fortuna, à Gallis suspensi sũt
Hispani sub titulo: Hoc nõ facio tamquàm
Hispanis, sed tãquàm latronibus, & prodi-
toribus iusta; retaliatione, quę Brutis ipsis nõ
aduersa. Leo, quasi illi innata iustitia, vulne-
ratus, quantalibet multitudine, nõ nisi per-
XLVI. cussorem appetit, eum verò, qui telum qui-
dem miserit, sed tamen non vulnerauit, cor-
Plin. l. 8. c. 16. reptum raptatumque sternit, nec vulnerat;
quasi iustitiæ circino pœnam satagat com-
mensurari delicto. Cum eodem contuber-

nio diuersarentur quondàm Leo, Vrsa, & *Eson.*
Canis, ibique absquè iniuria educati pacatè XLVII.
viuerent diù, vti domestica animalia: Vrsa
tandem, quondam impetu percita, contu-
bernalem dilacerauit canem, vndè commo-
tus Leo hospitij violati scelere, vrsam pro-
rumpens dilacerauit, meritas pro cane exi- *Sap. 2.*
gens pœnas: discite ergo per eadem puniri,
per quæ quis peccat: vndè ad Petrum Chri-
stus: *conuerte gladium tuum in locum suum,*
omnes enim, qui acceperint gladium, gladio pe- *Matt. 26.*
ribunt. Eademque mensura, qua mensi fue- *n. 52.* XLVIII.
ritis, remetietur, & vobis. Quod non vindi-
ctæ, & furoris est fomes, sed limes est iustus.
Licentia enim retributionis, prohibitio *Flauius 4. Antiq. c. 6.*
erit prouocationis. Quæ vera nisi percus-
sus paciscendo, iniuriam percutienti remit-
tat. *Fla. Antiq. 4. Deut. 19. 14.*

§. XI. *Terminos terræ mouere non liceat, nec* XLIV.
propriæ, nec alienæ, per quos vobis seruabitur *Num. 26. 54.*
pax: Terram sorte præuidens diuiden-
dam, diuisamque iuxtà illud: *istis diuide-*
tur terra iuxtà numerum vocabulorum in posses- L.
siones suas. Pluribus maiorem partem dabis,
& paucioribus minorem: Agrariam dicerent
Romani, quam anathematis fulmine sa-
crat, & intemeratam firmat, terminorum
asportatione prohibita. Erant isti, lapides
vtrique vicino communes, de quibus vide-
tur sermo, cum de finibus conuenère Iacob,
& socer eius, Laban, cum *diuit ad Iacob: en*
tumulus hic, & lapis, quem erexi inter me, & te
testis erit: tumulus inquam iste, & lapis sint in
testimonium si, aut ego transiero illum pergens ad
te, aut tu preterieris, malum mihi cogitans. Deus
Abraham, & Deus Nachor iudicet inter
nos. Sacrosanta antiquis terminorum Re- LI.
ligio, non minùs, ac murorum, & porta-
rum Ciuitatis, vt tyrrannicum duceretur
terminos transferre; Indè Iob deplorans
scaleratorum facinora, *terminos transtule-* *24. 2.*
runt, diripuerunt greges, & pauerunt eos: Gre-
giem diripere, & terminos transferre, idem
reputat; licèt Principum, vtrumque pro-
prium: *Facti sunt Principes Iuda, quasi as-* *Osea. 5. 10.*
sumentes terminum, Maledictus (igitur) *Deut. 27. n 17.*
qui transfert terminos proximi sui, & di-
cet omnis populus, Amen: Væ (Isaias)qui
coniungitis domum ad domũ, & agrum agro co- *5. 8.*
pulatis vsquè ad terminum loci: Numquid ha-

bitabitis vos soli in medio terræ? Non adhuc cō-
tenti, locupletissimumque communitatis
sustulisse statum, & post partitos limite
campos, terminos sustulistis, non vt omni-
bus omnia restituatis, sed cūq. vsurpetis; vi-
LII. Vitem pore C. Lælij cinorum pauperum portiones, vi præscri-
bentes, vel precio non iam rura, sed latifun-
LIII. dia colitis, & prouincias. Vndè potissi-
mum sui agnouit occasum Romanorum
Respublica. Hostibus enim referta, cum
auitis, possessionibus viderentur nudari,
priscas expetentes fortunas, nouitatem mo-
liebantur, primæuam in tumultu sperantes
felicitatem. Præuiderant Romanorum pau-
ci ex priuatorum opulentia, Rempublicam
euertendam, & cum primores patrum
omnia ad se traherent, vt eorū singuli pro-
LIV. pè trecentorum ciuium possiderent agros,
Stolonis legi occasionem dedère, nè quis
plus quingenta iugera habèret: Iureiuran-
do lege sacrata, mulctaq; decreta in teme-
ratores: Sed omnia frustrà, nam alij pro-
pinquis suis cedentes agros, alij propalàm
contemnentes legem, Sempronium Grac-
chum excitauère, Appium Claudium,
Fuluium Flaccum, Papirium Carbonem,
sub quorum consulatu sæpiùs legis attenta-
ta obseruantia, sed semper derisa, & euer-
LV. sa. Diuersum sortita finem apud Hebræos,
si enim Romanis pro Deo terminus erat,
Hebræis Deus pro termino fuit. Iouis tem-
plum in Tarpeio monte extruente Tarqui-
nio, vt à cæteris Religionibus libera area,
tota Iouis esset; exaugurare fana decre-
uit, quæ illùc vsquè sacrata erant. Hoc in
opere Iouem Imperij futuri indicasse mo-
lem credit Liuius: *nam quum omnium sacel-*
ib. 1. *lorum exaugurationes admitterent aues, in Ter-*
mini fano non addixère. Idque omen, augu-
LVI. *riumque, ita acceptum est, non motam termini se-*
dem, vnumque eum deorum non euocatum sacra-
tis sibi finibus, firma stabiliaque cuncta portēde-
re. Hoc perpetuitatis auspicio accepto, &c. Ve-
riùs interpretatus esset oraculū si ex immo-
ta Termini sede, termino concludendum
Romanum præsignasset Imperium. Iupi-
ter ipse in humanis nequijt sustolere termi-
nos quos, solū haud agnoscit illius regis re-
gnū, cuius Principatus super humerū eius.
Antiqui, Dei attributa capitibus in quadra-
tas trabes erectas desinentibus significa- Goropius Gallicor. lib. 4.
bant, vt nimirùm idem omnium eorum,
quæ significarentur, fundamentum esse
confiterentur. Inde Latini cuiusq. generis LVII.
statuas; Terminos, propter similitudinem,
vocant, eo quòd quadratis saxis agrorum
fines distinguant. Numa Terminum
consecrauit, quod dum fecit, idem fe-
cit, ac si Cimbrica voce Mercurium col-
locasset. Nè tamen quis lapidi diuinos ho- LVIII.
nores tributos existimet: Iouem Termina-
lem omnibus Terminis præsidem fecit, mo-
nens Deo in primis curę esse, vt suum cui-
que definitum maneat, & certis terminis
inclusum. Nam Τέρμων Græcorum, Ter-
minus Latinorum, & Hermes eiusdem
sunt significationis. Solemnem autem LIX.
terminorum inter vicinos ponendorum ri-
tum, Siculus Flaccus sequentibus expli-
cat: *Cum enim Terminos disponerent, ipsos*
quidèm lapides in solidam terram collocabant,
proxima ea loca, quibus, fossis factis, defi-
xuri eos erant, vnguento velaminibusque, &
coronis eos coronabant: in fossis autem quibus
posituri eos erant, sacrificio facto, hostiaq; im-
maculata cæsa, facibus in fossis coopertis sāgui-
nem instillabant, eoque thura, & fruges iacta-
bant: fauos quoque, & vinum, aliaque quibus
cōsuetudo est, Terminis sacrū fieri, in fossa adij-
ciebant, consumptisque omnibus dapibus igne, su-
per calentes reliquias, lapides collocabant: atque
ita diligenti cura confirmabant: adiectis etiam
quibusdam saxorū fragminibus, circūcalcabāt,
quo firmius starent. Tale ergo sacrificium, Do-
mini inter quos fides dirimebantur, faciebant.
Nam & si in Trifinium, ideſt, in eum locum, in
quem tres possessores attingebant, termini pone-
bantur, omnes tres sacrum faciebant: terminos
autem conuenientia possessorum faciebat.

Indè Ouidius

Termine siue lapis, siue es defossus in agro Fastor. 2.
Stipes ab antiquis tu quoque numen habes.
Tu populos, vrbesque, et regna ingentia finis,
Omnis erit sine te litigiosus ager.
Nulla tibi ambitio est, nullo corrumperis auro,
Legitimà seruas credita rura fide.
Termine post illud leuitas tibi libera non est,
Qua positus fueris in statione, mane.
Et seu vomeribus, seū tu pulsabere rastris,
Clamato, tuus est hic ager, ille suus.

Sic

Sat. 6. Sic Iuuenalis.

Improbus aut campum mihi si vicinus ademit ,
Aut sacrum *effodit medio de limite saxum.*

Seneca.

In Hipp *Nullus in campo* sacer *diuisit agros* Arbiter
populis lapis. Apuleius. *Vel cespes libamine*
Florid. 1. *inumigatus, vel lapis vnguine delibutus.* Idem:
Negant vidisse, qui fuere, vnum saltèm in fini-
Apol. 1. *bus eius, aut lapidem vnctum, aut ramum coro-*
natum. Numquàm tamen sanguinem deli-
LX. butū, quod inter Numę instirura laudatur,
Grotius quùm à Termini sacris omnem sanguinem
lib. 3. c. 15. abesse voluit: significans ad quietem, & cer-
tam pacem nihil vtiliùs, quàm suis se fini-
bus tenère.

§. XII. *Succedit, vt intulerunt Principes fa-*
miliarum Gallad filij Machir, filij Manasse de
LXI. *stirpe filiorum Ioseph, locutique sunt Moysi corā*
Principibus Israel, atque dixerunt. Tibi Domino
Num 36. *nostro præcepit Dominus, & terram sorte diui-*
deres filijs Israel, et vt filiabus Salphaad fra-
tris nostri dares possessionem debitam patri: quas
si alterius tribus homines vxores acceperint, se-
quetur possessio sua, et translata ad aliam tri-
bum de nostra hæreditate minuetur, atque ita
fiet, vt cum Iubilæus, idest quinquagesimus an-
nus remissionis aduenerit, confūdatur sortium di-
stributio, et aliorū possessio ad alios transeat. Res-
pondit Moyses filijs et Israel, Domino præci-
piente ait. Recte tribus filiorum Ioseph locuta
est, et hæc lex super filiabus Salphaad à Domi-
no promulgata est. Nubant, quibus volunt, tan-
tum: vt suæ tribus hominibus: nè comisceatur pos-
sessio filiorum Israel de tribu in tribum. Omnes
enim viri, ducent vxores de tribu, et cognatio-
ne sua: et cunctæ fæminæ de eadem tribu mari-
tos accipient: vt hæreditas permaneat in fami-
lijs, nè si sibi misceantur tribus, sed ita ma-
neant, vt à Domino separatæ sunt. Duo hic
notantur, terminos non moueri, nè tri-
bus confunderentur, & vt hæreditas in
familijs permanèret. Primùm cum tribus
regalis nubere prohiberetur Sacerdotali,
Mundum edocet Sacerdorium limina
templorum minimè egredi; vt Principa-
tum, tribunalium cancellos. Quodlibet
suis inclusum terminis adinuicem haud ag-
grediantur, sed coadiuuentur. Secundùm,
vt hæreditas in familijs permanèret, mu-
tuarunt & Romani, vndè cognatorum nul-
la erat successio, sed agnatorum tantùm
ex duodecim Tabularum legibus Affine
est Venetorum illud decretū, nè trium
mille ducatorum summam mulierum do- LX
tes transcendant. Lex, quæ & si subdito-
rum luxu antiquata, viget tamen illibata
in dotis restitutione; si enim casus resti-tu-
tionis vrgeat, tertia pars, quàm lucratur
maritus, mille est, dote supputata non
pro eo, quod est, sed quod deberet esse.
An verò Iudæorum mos esset dotem viro,
vel vxori dari, hinc indè scripturarum vr-
gent restimonia. Dinæ nuptias cum am-
biret Sichem; *quæcumque statueritis* (aie-
bat) *dato: augete dotem, et munera postula-*
te, et libenter tribuam quod petieritis, tan- Gen. 34.
tum date mihi puellam hanc vxorem. Iacob à
Socero suo Labano Rachelem, & Liam, Gen. 29.
quatuordecim annorum redèmit famulatu.
Dauid Saulis frustratus fide, negatam si-
bi querebatur vxorem, quam præputio- 2. Reg. 3.
rum parauerat precio. *Redde vxorem meam*
Michol, quam despondi mihi centum præputijs c. 20. 21.
Philistijm. Aut alludere viderur ad illud
illud Apostolorum: *In quo vos Spiritus*
Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei,
quam acquisiuit sanguine suo. Hæc pro mu-
lieribus, Quod si ipsas velis, & antiqui-
tùs dedisse dotem, Exodi perpende le-
gem, quùm stuprator puellæ patri nuptias 22. 17.
renuenti; stupratori dote, pecuniam coge-
batur reddere *iuxtà modum dotis, quam vir-*
gines accipere consueuerant, à parentibus di-
cunt multi, à maritis dicere possem, vn-
dè ad fortiora curramus. Antiochus, vt
Veneris thesauros, quæ Nancæ titulo in
quondam colebatur delubro, lucrifaceret,
cum ea habiturus venit, vt *acciperet pecu-*
nias multas dotis nomine, sed & iste non erat
Iudęus, vndè non concludit historia. Que-
madmodùm, & cum *Pharao Rex Aegypti*
ascendit, et cœpit Gazer, accenditque eam igni, Macab. 2. c. 1. nu. 14.
et Chananeum, qui habitabat in ciuitate inter-
fecit, & dedit eam in dotem filiæ suæ vxori Sa-
lomonis. Minimè tandem facit Tobię exem- 3. Reg. 9.
plū, quùm *de omnibus, quæ possidebat Raguel*
dimidiam partem dedit Tobię, et fecit scripturā,
vt pars dimidia, quæ supererat post obitum eorū, 8. Reg. 24
Tobię domino deueniret. Non enim Raguelì
alij erant filij, vel filię: quemadmodum cum
Iudęo-

Iudæorum mulier fratres non habens, viro alterius tribus concedebatur nubere. Quid igitur? eò tendas, quò trahit voluptas. Venetorum perantiquus mos erat, publico in fano exponere puellas. Mariarum templum, locus Conuentus stabat, vbi speciosæ, quasi sub hasta venibant, nec earum Sponsi fruebantur nuptijs, quam dato pretio, quo posteà exornatæ deformes sponsum, & ipsæ sibi comparabant. Sic nullis negato coniugio, formosis enim puellis pulchritudinis pretio, sibi, & turpibus stipulantibus nuptias. Alternamque vice diuitibus auri potentia sibi, & pauperibus coniugia merentibus.

§.XIII. *Qui in terra plantauerit, si ante quartum annum folia, fructumque attulerit, neque Deo ex hoc primitias offerat, nec ipse comedat. Non enim secundum tempus hoc illatum est, dum naturæ præter tempus vim, fecisse videatur. Vndè hoc neque Deo, neque proprio Domino competit ad edendum. Quarto verò anno vindemiam, & omne quod nascitur (tunc enim maturum est) colligens, ad sacram deportet vrbem; & cum decimis aliarum frugum expedat, cum amicis proprijs epulando, & cum pupilis, & viduis. Quinto autem anno sit Dominus, vt quæ fuerint nata, fructificet. Qui terram vineis plantat, non seminet eam: sat enim est hoc, hanc enutrite germen, et laboribus aratri esse priuatam. Bobus terra aranda est, et nulla cum eis altera animalia iungenda sunt: sed proprium hoc genus sit, ad arandum. Semina verò sint munda, et impermixta: et non duobus, aut tribus generalibus seminetur. Non enim communione dissimilium natura lætatur. Neque iumenta permisceantur, quæcumque cognata non sunt.* Metuens legislator, nè iniuria transiret ad homines, initium à minoribus, & turpibus primò sumit. Nihil enim huiusmodi debet esse licitum, ex quò per similitudinem conuersio quædam in omnibus rebus, habere possit accessum: Vilia non negligit, omnibus prouidet, nè in aliquo videretur esse culpabilis: Et nè brutorum exemplo alijceremur ad vetita, & illorum brutalitas humano generi in legem lucêret. Plantarũ meditare culturam, quarum cæremonia Deus coli voluit, perindè, ac circuncisione puerorum; congruè tamen ad arborum naturam, cum earum fructus primi magis aquosi, & indigesti, ideoq; in salubres: Indè Legislatori vide prudentiam: fructum primum, nec manducari permittit, nè antè Deum quisquam percepisse videatur: nec offerri concessit, nè Deo immaturus offeratur; sed, dimitte (inquit) quia primus est; nec offeras, quia oblatione necdum dignus est.

Ioseph. Fla. Antiq. 4. Leuit. 19. LXIV.

LXV.

LXVI.

§.XIII. *Mentes non omnem decet messem excutere: sed relinquere aliquos manipulos, qui sint egentibus alimentum. Similiter autem, & de vineis racemusculos pauperibus relinquendos, & oliuarum quendam fructum reseruandum colligentibus, & escam propriam non habentibus. Sed neque boum ora, dum spicas terunt in area, sunt liganda. Non enim iustum est, vt qui simul laborauerunt in fructu, & circa natiuitatem eius fatigati sunt, participare probibeantur. Neque poma matura contingere iter agentes arcendi sunt, sed tamquàm de proprijs eos debent permittere satiari, siue prouinciales sint, siue peregrini, & cum gaudio, præbendum est eis ad comedendu: portare verò nihil liceat. Neque vindemiantes ex his, quæ ad torcular portantur, gustare probibeant sibimet occurrentes. Iniustum est enim bona, quæ Dei voluntate ad viuendum data sunt, inuidere desiderantibus ea comedere: dum pomum sit in maturitate, sicut Deo placuit, et mox abire festinet. Et licèt aliqui per verecundiam contingere non præsumant, rogantes eos, cum sint quidem Israelitæ, tamquàm socij, et propter cognationem paritèr Domini, et ex alio loco venientes, et vt munera suscipiant, deprecandi sunt, quæ Deus eos videre concessit.* His omnibus antiquatis, diuitum auaritia in terra, in mari, in aere, in Cælo ipso terminos posuit. Non alienum agrum, piscinam, vel viridarium, venatum, piscatum ingredi possum, absque iniuriarum mulcta, si Domino ingrediar prohibente. Vineta, arbores, macerie, fossis, muris inclusæ, querente natura saltem naturales haud negandos fructus, solo vsurpamus aspectu. Si quondàm per iniquitatem dicebatur hoc tuum, illud meum, nunc communitatis sacrilega creduntur vocabula.

Ioseph. Antiq. Deut. 24. LXVII.

LXVIII.

LXIX.

§.XIV.

Flaui. Antiq. 4. §. XIV. *Vxores autem ducant nubili iam tempore, virgines liberas, bonis parentibus procreatas.* Nubili tempore, quòd apud Romanos
LXX. decimus secundus erat annus, licèt consuetudo inoleret, nuptias protrahendi circa vigesimum, vt ex arbore matura tempestiui colligerentur fructus. *Virgines liberas*, vt Venetijs, cum inter ancillas, & nobiles interdicto connubio, vt mutuo natalium splendore nulla labe, fœdata, luceret nobilitas. Quod vigeat, etsi per amorem in ancillas liberi debaccharentur. Concupiscentiam namque retinere decorum est, & congruum liberæ dignitati, iuxtà legum præcepta coire.

Flau. 4. Antiq. Deut. 22. §. XV. *Si quis velut virginem desponderit, deindè non eam, talem inueniat, causam dicturus, ipse quidem accuset, vtens, ad probationem documentis suis: respondeat autem puellæ pater, aut frater, vel quicumque post eos ge-*
LXXI. *nere vicinior esse monstratur: & dum iudicatum fuerit puellam non esset, culpabilem, cum accusatore permaneat, nullam habente viro vlterius potestatem dimittendi eam, nisi magnæ causæ præcesserint, & contra quas nec respondere possit. Is verò, qui audacter, aut petulanter causam puellæ vitij, & derogationis intulerit, mulcta condemnetur, quadraginta minùs, vna plagarum, & quinquaginta siclos* (centū legitur Deuteronomij) *patri dari cogatur. Si verò conuicerit puellam esse corruptam si quidem popularis sit, eo quod castè virginitatem vsque ad legitimas nuptias non seruauerit, lapidetur: si verò de Sacerdote sit nata, viua protinùs concremetur.*

Sed vndè probabitur filia viro nupsisse
22. Deut. v. 16. virgo? *Tollent eam pater, & mater eius, & ferent secum signa virginitatis eius ad seniores vrbis, qui in porta sunt:* Matronarum testimonia, scilicèt, quæ ante nuptias sponsæ virginitatem explorent. Quòd cum inhonestum visum fuerit Romanis, ex corporum inspectione, pubertatem probare, quid imputandum Hebræis? Linteum dicas sanguine tinctum, quem ex primo cum virgine congressu profluere medici aiunt, non ex membranæ fractura, sed ex diruptione labiorum vteri, quę in virginibus naturali symphysi, seù coalescentia inuicem astricta sunt, quæ in primo lacerantur congressu, vndè sanguis erumpit. Hanc perfractionem si digitis, vel alio instrumento, præter priapum tentare valet, quomodò dignoscetur virginitas, idest puella incognita viro? Linteamina conspersa sanguine, pro virginitate haud prosunt, hoc enim in mense accidit, vel in secunda etiam, & tertia vice, quùm coniuges copulantur. Si linteamina sanguine conspersa probant, nubat scortum, & virgo erit, nunc enim canente poeta

Nil erit vlterius, quod nostris moribus addat posteritas.

numquàm quia corrupta repudiatur, & tunc sanctitatis seculo lege repudium plauditur? nunc interdicitur, quia nimis fre- LXXII.
quens pręuidetur, & nè forsan repudientur omnes iubentur retineri singulę.

Flaui. 4. Antiq. §. XVI. *Si quis duas vxores habuerit, & alia quidem in honore magno, et fauore: aut propter pulchritudinem, et amorem, aut ob aliam* LXXIII.
causam: altera verò in minori, apud eum parte consistat: si ex dilecta filius, cum sit iunior illo, qui ex alia procreatus est, petat propter patris fauorem, quem circa matrem habet, priuilegia senioris: quatenùs duplicem substantiæ paternæ partem accipiat, sicut in legibus definitum est, non ei concedatur. Iniustum namque est, vt qui natiuitate senior est, eo quod minùs mater eius à patre diligatur, debita parte fraudetur. Habebit igitur odiosæ filius cuncta duplicia vti primogenitus: est enim principium liberorum eius, & huic debentur primogenita. Haud latebat llegislato- Deut. 21.
rem, sapientes viros fœminarum amore bacchatos sanguinis iura, osculorum ve- LXXIV.
nundare pretio. Imperasset Agrippa, vel Claudius Marcellus, ni Liuiæ seruiens Tacit. An. 1.
Augustus delegisset Neronem. Regnasset Adonias, ni Bersabeę manu regnum Salomon vsurpasset, quem & si minorem 3. Reg. 1.
natu, quia dilectissimę coniugis Bersabeę, Dauid fecit hęredem. Lilia Gallica Ludouici Pij tempore, quis decolorauit? nisi Iudithę illecebrę, quùm vt filium Carolum coronaret, priuignis adèmit. Indè parricida, Bella, fraterna odia, quibus lacessita Gallia, numquàm Caroli Magni est restituta Imperio. Hisce fœminarum

arti-

artibus occurrens Moses, haud ex arbitrio
voluit primogenita pendere paterno, vt de
Iacobo, & Esau legitur, sed naturę ex ordi-
ne, vt Iudæorum exemplo, & apud Gallos
Primogenitorum inoleuit consuetudo.

§.XVII. *Qui virginem corruperit, nondùm*
Flau. 6. Antiq. *alicui desponsatam, ipse eam ducat vxorem. Si*
LXXV. *verò patri puellæ non placeat, vt ducat eã, quin-*
quaginta siclos, pretium soluat iniuriæ. Tanti
ęstimabatur virginitas, quod pretio
quinquaginta florenorum, nostris etiam
temporibus iudices iustè supputent ad
redimendam iniuriam virginitatis amissæ,
Personarum tamen inspecta qualitate.

§.XVIII. *Ab vxore copulata sibi volens*
Flau. 4. Antiq. *quicumque disiungi, propter quascumque causas,*
ex scripto, quod numquàm cum ea conueniat,
LXXVI. *compromittat. Sic enim habebit potestatem*
alij copulari: nam priùs illa alteri iungi non po-
test. Si autem, & illo moriente, voluerit eam
prior vir recipere, non ei liceat. Connubiorum
repudia, atque diuortia non tantùm per-
mittit legislator, sed approbat, non vnica
vrgente causa, sed qualicumque; Vndè
Deuteronomij legitur. *Si acceperit homo*
24. 1. *vxorem, & habuerit eam, & non inuenerit gra-*
tiam ante oculos eius propter aliquam fęditatem
non propter impudicum fornicationis ne-
gotium, vt vult Tertullianus, quia non re-
l. 4. c. 34. in Marcio. pudio (facinore patefacto) sed lapidibus
LXXVII obruebatur adultera.

Quid si Spiritus Zelotipiæ in vxorẽ con-
citauerit virum? *adducet eam ad Sacerdotem,*
Num 5. *& offert oblationem pro illa, decimam partem*
sati farinæ hordeaceæ: non fundes super eam
oleum, nec impones thus: quia sacrificium Ze-
lotypiæ est, & oblatio inuestigans adulterium.
Offeret igitur eam Sacerdos, & statuet coram
Domino, assumetque aquam sanctam in vase fi-
ctili, & pauxillum terræ de pauimento taberna-
culi mittet in eam. Cumque steterit mulier in con-
spectu Domini, discooperiet caput eius, & ponet
super manus illius sacrificium recordationis, &
oblationem Zelotypiæ: ipse autem tenebit aquas
amarissimas, in quibus cum execratione male-
dicta congessit, adiurabitq; eam, & dicet:
Si non dormiuit vir alienus tecum, & si non
polluta es, deserto mariti thoro, non tibi noce-
bunt aquæ istæ amarissimæ, in quas maledicta
congessi: Sin autem declinasti à viro tuo, atque
polluta es, & concubuisti cum altero viro, his
maledictionibus subiacebis: Det te Dominus in
maledictionem, exemplumque cunctorum in po-
pulo suo: putrefacere faciat femur tuum, & tu-
mens vterus tuus disrumpatur. Ingrediantur
aquæ maledictæ in ventrem tuum, & vtero tu-
mescente, putrescat femur. Et respondebit mu-
lier, Amen, Amen. Scribetque Sacerdos in libel-
lo ista maledicta, et delebit ea aquis amarissimis
in quas maledicta congessit, & dabit ei bibere.
Quas cum exhauserit, tollet Sacerdos de manu
eius sacrificium Zelotypiæ, & eleuabit illud co-
ram Domino, imponetque illud super altare: ita
dumtaxàt, vt priùs, pugillum sacrificij tollas de
eo, quòd offertur, & incendat super altare; et sic
potum det mulieri aquas amarissimas. Quas cũ
biberit, si polluta est, et contempto viro, adulte-
rij rea, pertransibunt eam aquæ maledictionis,
et inflato ventre computrescet femur, eritque
mulier in maledictionem, et in exemplum omni
populo. Quod si polluta non fuerit, erit innoxia,
et faciet liberos; Ita est lex Zelotypiæ. Hęc
si vigerent hodie, quot mulieribus intume-
sceret venter? Excusarentur adhuc si ve- LXXVIII.
ra Ouidij fabella equarum, vento conci-
pientium,

Ore omnes versę in Zephyrũ stãt rupibus altis.
Exceptantque leues auras, et sæpè sine vllis.
Coniugijs vento grauidæ, mirabile dictu.

Qualibet ergo de causa licitum, etsi inho-
nestum erat repudium: non tantùm ob le-
pram, sterilitatem, veneficium, rixas,
ebrietatem, sed etiã si non inuenerit gratiã
coram oculis sponsi, alienigenarum forsan LXXXI.
illecti pulchritudine, quem Malachias car-
pit: vndè etsi licitum huiuscemodi repu-
dium, nec iudicium virgæ subiectum, haud c. 2. 16.
tamen honestum adolescentię suę vxorem
dimittere, absque causa.

Dices: etiam cum causa inhonestum insi-
mulauit Christus, quum ob Iudęorũ duri-
tiem, dixit repudij permissum libellum? vn- Mat. 19.
dequaq; repudij venerit occasio, neminẽ la-
tet, Deo permittente inoleuisse, & sępiùs fa-
cto periculo, vtile expertũ, vt Iudęi vxores
repudiarent, nè occiderent. Et cum boni
legislatoris sit loco, tempori, genio subdi-
torum indulgère, & in paruis recedere, si re- LXXX.
cto tramite velit in magnis incedere; legem
suam, populi indole tẽperauit, quã mysticã
di-

dicas, vt Iudęorum pręsignaret repudium
in nuptiarum diuortio, quod futurum erat,
ex repudianda Hebræorum Synagoga, &
noua ex Gentibus sibi deligenda sponsa,
Romana scilicet Ecclesia. Nec mireris Iu-
dæorum connubia subiecta repudijs, insolu-
LXXXI. bilia verò matrimonia nostra, quæ præsi-
gnantia tàm indissolubilem Christi hypo-
staticam vnionem, de qua: *quod semel assum-
psit, nunquàm demisit*, quàm cum Ecclesia
solemnes nuptias, de quibus *Vobiscum ero
vsque ad consumationem seculi: Portæ inferi
non præualebunt aduersus eam*, indiuiduam
vitæ consuetudinem contineant. Quod
Deus coniunxit homo non separet. Pręter
mortem, vel fornicationis causam. *Ego au-
tem dico. vobis, non licet dimittere vxorem,*
LXXX. II. *excepta causa fornicationis*, Non licet di-
mittere *vxorem*, cur *virum* non adiun-
gat, notat Flauius: in Salome sorore
Antiq. 15. c. 9. Herodis, quùm præter legem Costoba-
rum maritum suum repudiauit. *Tempore
verò interiecto, cum contigisset Salomen à
Custobaro discordare, mittit statim ei repu-
dium, connubium renuens, non secundum le-
ges Iudæorum. Nam merito, quidem apud
nos licet hoc facere, vxori verò nullatenus se-
parari, & ducere alium, nisi prius à priore
marito dimittatur. Salome tamen non gene-
rali lege, sed potestatis sanctione connubium
separauit: & ad fratrem Herodem dicebat,
pro illius fide maritum se reliquisse, dum cogno-*
LXXX. III. *sceret eum Antipatro, & Lysimacho, & Do-
sitheo nouis rebus studentem.* Diffidentia in
Principem separaret nè hodie coniuges no-
uo permisso coniugio? separauit apud He-
bræos, vt in Salome: Apud Persas,
quùm Assuerus repudiauit Vasthi. Sic
apud Philistinos, repudiato Sampsoni, so-
E liber. 1. n. 19. rorem primæ vxoris obtulerunt, viuente
Ind. c. 15. LXXX. IV. prima, & alteri desponsata. Tale repudium
inoleuisse Romanis locupletati referunt iu-
ridici annales Digestorũ, & Codicis, vt fu-
LXXXV. siùs suo luco tradam. Cur verò sine scriptis
minimè repudiaretur vxor? Augustinus
soluit: *Deus hanc moram interposuit, vt in
lib. 19. 26. con. Faustum. dissidium animus præceps, libelli conscriptione
refractus, absisteret, & quid mali esset, vxorem
dimittere cogitaret, pręsertim quia scribæ, quorũ
erat literas scribere, quasi viri prudentes, dissi-
dij dissuasores erant.* Dissolutionis etiam te-
stimonium Scriptura erat, vt suæ libertatis
ad nouas nuptias celebrandas fidem habe-
ret mulier, quæ potens dimitti, sed non di-
mittere, suo viro agnosceret subiectionem
(*mulier esto subdita viro*) nec iurgia suscitaret,
vt fœminarum est, fidentium matrimonij
vinculo. Ab Abrahamo non exulauisset
Ismael nisi obstrepisset Sara, cum ludi præ-
textu, apud patrẽ insimulauit Agar Ægy-
ptiæ filium, nè cum filio liberæ, hęres esset
filius ancillæ. *Quod durè accepit Abraham pro
filio suo.* Sed nè mulierem contristaret (vt
dè Adamo Augustinus habet, pro Eua,
Deum derelinquere) exterminauit inson- LXXX. VI.
tem; nè vxoris illecebras perderet, filium Gen. 21.
cum matre deportauit, nè illius relegaret
affectum, quam illi mors sola, quę cun- Flaui. Antiq. 4. c. 6.
cta soluit, abripere poterat.

§. XIX. *Nulli Hebræorum ad vsuras li-
ceat fœnerari, neque cibum, neque potum.
Non enim iustum est à contribule reditus susti-* LXXX. VII.
*nere, sed solatium vtilitatis eius, lucrum es-
se decernere: & gratiarum actionem, & re-
compensationem à Deo referendam, pro beni-
gnitate sufficere. Qui verò acceperint siue pecu-
nias, siue quoscumque fructus siccos, vel humi-
dos, reminiscentes Deum hæc cum dilectione
restituant, tamquàm reponentes in proprijs locu-
lis, et iterùm cum opus fuerit, hæc tollentes. Qui
verò circa redditionem impudentes extiterint,
non in domos eorum est introeundum, pignusque
sumendum, antequàm ex hoc causa dicatur.
Pignus enim à foris sumendum est: et ei debi-
tor per se portare debet, nihil resistens ei qui cum
auxilio legis ad eum venit. Si quidem idoneus
sit cui pignus ablatum est, teneat illud credi-
tor, quoadusque restituat, quod debetur: si ve-
rò pauper est, restituat, antequàm sol occum-
bat, ex maximè si vestis sit in pignore constitu-
ta, ita vt eam habeas ad soporem: quandò
naturaliter pauperum Deus misereatur. Mo-* Deuter. etiam c. 23.
la verò, et vasa ei congrua non sunt accipien- n. 19. &
da pro pignore, nè instrumentis necessarijs ad c. 24. n. 6. Am. Ial.
ciborum alimenta, priuentur: et pro egesta- 1592. die 31.
te pessimum aliquid patiantur. Inter Ve- Maij.
netorum decreta interdictum boues, ara-
trum, cæteraque ruralia instrumenta agri- LXXX. VIII.
colis locari: nè horum pretextu su-
doribus pauperum grassentur diuites. At

cur non fratri, sed alieno? soluit Ambrosius
l. de Tobia c. 11. pro hostibus, alienigenas interpretando. Ibi
LXXXIX. vsuram exige, cui meritò nocere desideras,
cui iurè inferuntur arma, huic legitimè indicaotur vsuræ. Quem bello non potes facilè vincere, de hoc citò potes centesima te vindicare. Ab hoc vsuram exige, quem non sit crimen occidere. Sine ferro dimicat, qui vsuram flagitat: sine gladio, & de hoste vlcifscitur, qui fuerit vsurarius, & exactor inimici. Ergo vbi ius Belli, ibi etiam ius vsuræ. Gentibus, quas nefas Iudæo erat Bello petere, vsuras nequisse imponere, Scriptura testatur. Vndè, & Belli titulò, & represaliorum potuisse alienigenas fatigare, per quos Israel expoliandus erat, voluit Deus, quùm non vt Mundi legislator, sed vt Dominus creationis iure, qua cum omnia liberè condiderit, ad nihilum etiam redigeret valet, gentes illas in Hebræorum tradidit manu. *Cum repetes à*
Deut. 24. n. 6. *proximo tuo rem aliquam, quam debet tibi, non*
XCI. *ingredièris domum eius, vt pignus auferas, sed stabis foris, & ille tibi profert, quod babuerit.* Alienæ Domus prohibetur ingressus, nè paupertatis detegatur felicitas, vel diuitiarum exurgat inuidia.

§. XX. *In furto bominis, pœna sit mortis: qui verò aurum, aut argentum abstulerit, condemne-*
Flau. Antiq. 4. *tur in duplum.* Naturali morte, ciuilis puni-
XCII. tur mors, quæ durior forsan naturali, cum hęc contingat semel, in dies illa. Quid duriùs, adhuc viuentem, corpore vigentem, & animo, inter pecudes recenseri, adeò vt
de l. A. qui Iust. 4. serui, & alienæ pecudis carnifex eàdem mulctetur pœna? Romanorum posteà in
Inst. 4. tit. 1. auri, argentiq; furto consonat lex, quùm furtum non est manifestum, nam si manifestum, nec furetur, sed rapiat, vel rapere sit
XCIII. paratus, in triplum, vel quadruplum, aliquandò in quintuplum, vt singularis de boue (agriculturæ fauore) lex est. *Qui verò ad soluendam mulctam fuerit inops, sit seruus eorum, quibus est condemnatus.*

§. XXI. *Si quis fuerit contribulo venditus,*
Flaui. Antiq. 4. *sex annis seruiat: septimo autem liber abscedat.*
XCIV. *Si verò filio ei ex ancilla nato apud emptorem, propter affectũ eius ex familiaritatis dilectione seruire voluerit, instante anno Iubilæi, qui est quinquagesimus, liber efficiatur cũ vxore simul, & filijs.* Iubilæi annus, qui immutabilis terminorum custos. Iubilęi vox Hebraica XCV.
est, יבל quæ libertatem, dimissionem, germen, aditum iuxtà Rabinorum interpretationes, figurat: quùm hominum, animalium, agrorum libertas, dimissio, ad felicitatem aditus, omniumque bonorum germen ex Iubilæo consurgat. יבל etiam clangorem buccinæ, quæ festiuè Iubilæi personabat anno, significat, quæ ex cornu arietino dicunt: vel vt alij, non ex arietino, quia eo tantùm clangebant in festo turbarum (in memoriam arietis, quem immolans, Isaaco substituit Abraham) sed Isa. 5.
ex cornu bubulo, pastorum proprio vndè à XCVI.
Hieronymo buccina pastoralis dicitur, cum veluti pastores super gregem vigilanter, oues reducerent errantes. Huiusce Iubilæi, hæc erat conditio prima. Possessionum redemptio. *Reuertetur bomo ad possessionem suam, & vnusquisque rediet ad familiam pri-* XCVII.
stinam, quia Iubilæus est, et quinquagesimus annus. Quod verum, licet a diuitibus facta
venditio, potentibus pretio redimere, 22. Leuit. 10.
nam Iubilæo instante, nullo soluto pretio, vel personarum habito respectu, pauperum scilicèt, vel diuitum priori restituebatur Domino. Terra enim haud poterat in perpetuum vendi, sed iuxtà fructuum supputationem, vsquè ad quinqua-
gesimum annum locabantur fructus. *Quan-* ib. n. 13
do vendes quippiam ciui tuo, vel emes ab eo, nè contristes fatrem tuum, sed iuxtà numerum annorum Iubilæi emes ab eo, & iuxtà supputationem frugum vendet tibi. Quanto plures anni remanserint post Iubæum, tantò crescet, & pretium: & quanto minùs temporis numeraueris, tanto minoris, & emptio constabit; tem-
pus enim frugum vendet tibi. Sic infra. *Ter-* n. 33.
ra quoq; non vendetur in perpetuum: quia mea est, & vos aduenæ, & coloni mei estis: vndè cuncta regio possessionis vestræ sub redem-
ptionis conditione vendetur. Dei recolentes XCVIII.
memoriam, cuius manu per vada Rubri maris, ad Iordanis traducti fluenta, in terram melle & lacte manantem. Secundò nè Israeliticæ confunderentur tribus, sed per hereditarias successiones intra agro-
rum terminos cuiquè assignatos, natalium XCIX.
suorum quiret instrumẽta monstrare: & Iu-

dęis

dæis cõstaret Iacobi impletum vaticinium de tribu Iuda natum Messiam. Indè annus Sabbathicus, & Iubilæus, Chronologiæ C. erat fundamentum, iuxtà Iubilæum Hebræis supputantibus annos, vt secundùm Olympiadas Græcis, & Lustra Romanis. Propterea Berzelai filij, cum ex Babilo- CI. nis reditu quæsijssent scripturam genealogiæ suæ, & non inuenissent, eiecti sunt de Sacerdotio. Tertiò, nè Promissionis terra Dei manu diuisa, hominum confunderetur calliditate; & auitæ suorum nobilitati, prodigalitas superuenientium dedecus inferret. Huic familiarum incomodo cum tutorum, & curatorum patrocinio consuluissent Romani, Iubilæo obstitère Iudæi. Quartò vt ciuium staret æqualitas, cuius in quadro potest regnum æternari. Cùm enim Iehoua Rempublicam pollicitus fuisset æternam, CII. æternitatis etiã extruere tenebatur columnas, quarum summa (vt mortalibus immor- CIII. talia dones) æqualitas, est. Sicut enim nauis gubernator quædã suis manibus facit, quędam per alios, & aliquandò alijs ad clauum admissis, ipse in proram demigrat; sic in Republica non debet vnus occupare omnia munia, sed alijs vicissim dare locum. Rectiùs enim fiunt, quæ multorum mani- CIV. bus peraguntur. Cęsaris, Pompei, Crassique trina potentia, libertatem Romanis ademit: cadentes omnes, dùm trium vr- CV. gent successum,

Tu causa malorum.

Facta tribus Dominis communis Roma: nec vnquàm.

iurè canit Lucanus. Quis à perduellione vos vindicabit Romanos, quùm legem Agrariam insimulastis?

Hæc publica belli

Semina: quæ populos semper mersère potentes.
CVI. *Nãque, vt opes nimias mundo fortuna subacto*
Intulit: & rebus mores cessere secundis:
Prædaque; & hostiles luxum suasère rapinæ.
Non auro, tectisque modus: mensasque priores
Aspernata fames, cultus gestare decoros
Vix muribus rapuere mares: fœcunda virorum
Paupertas fugitur: totoque arcessitur Orbe:
Quo gens quæque perit: cum longos iungere fines
Agrorum, & quondàm duro sulcata Camilli
Vomere: & antiquos Curiorum passa ligones,
Longæ sub ignotis extendere rura colonis,
Non erat is populus: quẽ pax tranquilla iuuaret:
Quem sua libertas immotis pasceret armis:
Indè iræ faciles: & quod suasisset egestas.
Vile nefas: magnumque decus: ferroq; petendum
Plus Patria potuisset sua: mensuraque iuris
Vis erat; hinc leges, & plebiscita coactæ
Et tum Consulibus turbantes iura Tribuni:
Hinc rapti fasces pretio: sectorque fauoris
Ipse sui populus: Lętalisque ambitus vrbi
Annua venali referens certamina campo:
Hinc vsura vorax: auidumq; in tempore fœnus
Et concussa fides: & multis vtile bellum.

Agraria si inualuisset lex, potuisset Poeta sceleri ius datum canere? Prȩuiderant primi Romani, & in subactas Prouincias, Colonias deducentes, haud primo occupanti CVII. permittebant agros, sed sorte, vel iudicis manu diuidebant, & æqualitate sanctam societatem seruabant. *Ciuis si communiter est, qui particeps est imperandi, et parendi*, eos non dices ex Aristotele, qui Leoni inter lepusculos assimilantur. Ostracismum excogitarunt antiqui, quo qui supercelleret propter diuitias, vel propter amicos, vel aliam ciuilem potentiam, extrà ciuitatem relegabatur. Herculem ab Argonautis fuisse derelictũ, est in fabulis, quia vnà cum alijs CVI. nauem regere noluisset, vel tamquàm multos nautas excedentem. Sic legitur respondisse Periander, quùm de dominij arcanis CIX. à Thrasybulo consultus, supereminentes spicas, demetendo segetem adæquauit; CX. opus annuens supereminentes aufferre ciues: veluti Athenienses, quùm Samiorum, Chiorum, Lesbiorum habito Imperio, eos in multis pessundarunt contra CXI. fœderis ęquitatem. Patet in artibus; neque enim pictor mensuræ excedentis, pedem animal habere pateretur: quamuis pulcherrimus ille pes esset: neque faber proram: aut aliã partẽ neq: choragus eũ, qui pulchriorẽ, ac meliorem toto choro vocem emittit, sineret in choro stare: ità Ostracismus, Iudaicũ æmulabatur Iubilæum, cuius æquitas, & pacifica mulcta in supereminentes, imitari CXII. poterat, sed non æquari. Opulentes mulctabãt Græci & Ostracismo putridum refeca-

Marginalia: Genes. 49. n. 10. — 1. Esdræ. c. 2. n. 62. — Pharsal. 1. — Arist. 3. Pol. 12. — lib. 11. — Poli. 3.

I. CEntum quadraginta annos natus Moses, Ecclesiam congregans ad Iordanem, vbi est nunc ciuitas Abila, locusque palmarum, senilem animam sequentibus comitabatur ad funus. Viri Commilitones, calamitatis meæ longè participes, ita trahente [Deut. 31.] Fato mortem oppeto. Vos ad ripas traduxi Iordanis, sed ego stygios adens lacus, elysiasque domos, vobis in terram promissionis iter relinquo; ibi vobiscum à Deo pugnare prohibitus, Deum pro homine, ducem substituo. Arma gerant alij, ignotos efferam sub æthera mores, vt legum fortitudine, armorumque decòre, veluti fulcris tempus in omne, vestrorum resonet
II. nomen. Viriliter agite, confortamini, & nolite timère, ne paueatis ad conspectum inimicorum: quia Dominus Deus ipse est ductor vester, & non derelinquet. Mercedem Domini ego constituam, vt vestram nequeat deserere aciem, si diurnale soluatur stipendium, Legis scilicèt obseruantia, quam in latere arcæ fœderis reponam, vt ibi sit contra vos in testimonium. Ceruicem vestram durissimam scio, quę semper molitur in Dominum. Haud vobis occurrent mala, nisi cum irritaueritis eum, per opera mannuum vestrarum. Iustitiam pro thorace induite, Hæc agentes, fortissimi cunctorum eritis, bella ferre, & inimicorum nulli succumbere. Deo enim vobis auxiliatore præsente, vos omnes humiliari rationis ēst. Legum caput religio sit: & dum [Flaui. Ioseph. 4. Ant. Iud. c. 6.] Chananeorum terram possideritis, ciuitates iam ædificare cœperitis, ea facientes, quæ Deo placita sunt, firmissimum pignus felicitatis habebitis: sit vna vobis ciuitas sacra in terra Chananeorum in loco optimo, & virtute præclaro, quancumq; Deus sibi per prophetam elegerit: & templum in ea sit vnum, & altare, vnum ex lapidibus non manu dolatis, sed passim iacentibus: ascensus autem ad eum non fit per gradus. In alia verò ciuitate, nec altare, nec templum. Si enim Deus vnus, & genus Hebræorum vnum: Vna ergo Religio, quam nè idolatria polluatis, Hierusalem sit solummodò sancta, vbi sub oculis Pontificis, immoletur victima, adoleatur incensum. Iudaismo connaturalis idolatrandi libido, coarceatur Templi maiestate, Pontificum sanctitate: Iudicum innocentia, qui gladio tueantur Religionem, qua gladius acuitur victorię. Et vt Religio vinculum sit regiminis, ibi sit templum, vbi tribunal. IV.

Et cum Regem prę uideret, & prędiceret, quem vnum efflagitabat propè aulam, regiminis erexit columnam, synagogam nempè, cuius in pariete legitur, Dauid speculam aperuisse, vt ex aula templum introspiceret, & mutuo conspirarent. Indè translata regia, circunferebatur, & tabernaculum illud, quod ad colendum Deum in deserto factum est, & per desertum à Leuitis ferebatur, post- [Iosue 18. n. 18.] quàm ad terram promissionis ventum est, in vrbe Silo collocatum fuit, quia de sorte Ephraim Silo ciuitas erat, vndè oriundus Iosues, illius populi gubernator, & ductor. Quem cum inter populares diuini cultus studiosissimum esse oporteret, in eadem vrbe Principis palatiũ, Numinisque stare delubrum, visum fuit. Propterea montem Siō bicipitem fuisse Hieronymus scri- [Hieron. & c. 9. Hebræ. c. 20. Genes.] bit, in cuius vno iugo, quod Moria dicebatur,

tur, templum fuit: in altero, quòd propriè dicebatur Sion, regia domus fuit, & ciuitas Dauidis. Salomonis tandem extructū templum, quod petere tenebantur omnes sacrificaturi (nam adorare vbiquè decebat) iuxtà illud Dei ad Salomonem, oraculum: *elegi locum istum mihi in domum sacrificij*. Vndè Samaritani, qui in montem Garizim, templum extruxerant, ad quod sacrificaturi ascendebant, transgressores vocabantur. Religiosiores Hebræi haud solum de sacrificijs in templo immolādis castè seruabant legem, sed & minores cæremonias, vndè apud Babylonios captiui non tantùm abstinebant sacris, sed & musicalibus instrumentis: *In salicibus, in medio eius, suspendimus organa nostra, cum recordaremur Sion. Quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena*: Margaritas nostras proijciendo porcis? vel in terra aliena cantilenis indulgendo festiuis, tui obliuiscar Hierusalem, *obliuioni detur dextera mea*? Filij Ruben, Gad, & Manasses cum extrà locum sanctuarij, & altare infinitæ magnitudinis excitassent, quòd Dominum reliquissent, ædificantes altare sacrilegum, responderūt non in holocausta, neque sacrificia, sed in testimonium, quod Dei populus essent. Fraterna enim caritas haud inter Hebręos seruari quiuerat, nisi simul sępè conuenirent. Ter in anno celebrato conuentu, vt semetipsos alterutrum contribules nō ignorent, sed sua studia sibi communicent. *Hoc autem eis* (Iosephus, *ex hac societate proueniet, vt & aspectu, et loquela memoriam sui semper obtineant. Si enim alterutris impermixti sint, extranei sibimetipsis putabuntur*. Quid enim fortiùs ad fouendas amicitias, quàm frequēs consuetudo? Vndè Salomon: *Melior est vicinus iuxtà, quàm frater procul*. Iobi propterea filij postquàm è paterna excesserunt domo, suamque quisque gubernandam suscepit: *Ibant, et faciebant conuiuium per domos vnusquisque in die suo*, vt amorem, quem in patrijs laribus hauserāt, in plures posteà domos distributi retinerent. Indè Sanabalath, Dario victo, ad Alexandrū deficiens, locis statutis nouum proposuit ędificare templū, *vt in duas partes* (Iosepho teste) *esset Iudęorum potentia diuisa, nè eadem concordia gens coniun-*

P. 27. ad Eustochi. V.
2. Paralip. 7. n. 12.
VI. Iosep. Antiquit. Iud. 11. c. 8.
Psal. 136.
VII.
Iosue 22.
VIII.
Antiq. 8. 4. c. 6.
Prou. 27. v. 10.
Iob. 1.
Antiq. 11. c. 8.

cta rebellaret, aut in aliquo regibus obuiaret, quemadmodùm prius, et Assyrijs contingebat. X.
Sed cur toto Orbe diuinę modò decātantur laudes, cū olim in terra minimè liceret aliena? *Quoniam* (inquit Chrisost.) *populus ille segnis erat, & incrudeles, vt facilè gentium abominationibus seductus, se submitteret, vno loco septus est, quo posset solus apud se, exercere pietatis legem. Idem facit, & maritorum hominum quisque, quotiès vxorem habet suspectam: circunscribit illam vno loco, thalamisque includit, eunuchos adhibet, & omnem apponit custodiam: in summa nihil non facit, curatque eorum, quæ seruant, pudicitiam, eo quod illa non habet verum amorem, pudiciæ mentis custodiam. At qui pudicam, beneque moratam habet vxorem, à nulla eam progressione prohibet: quippè, qui certum pignus habeat, vxoris affectum. Illa prodit in forum, & congreditur cum multis: nec vsquam est Zelotypia morbus, eo quod pudica mulier secum habet custodem, ac pædagogum, morum integritatem*. Sed quia *Synagoga suspecta erat, quod vbiq; charitatem Deo debitam, proderit Idolis, conscientiam habens eorum cultu pollutam; meritò illam loco ci. cunscribit, temploque veluti thalamo* cuidam includit. Si cum vnum Synagoga *accepit locum, terram omnem impleuit adulterio, in quam enormen incidisset incontinentiam, si plena fuisset concessa libertas? At Ecclesia, quę vbique Christum in se circunfert, innumerosque martyres immolauit, ob charitatem, quam gerit erga virum, à nullo prohibetur loco, sed in omni loco sunt altaria, in omni loco doctrina*.
Deus, qui nihil impensiùs curabat, quàm vt in Israelitico populo idolatrandi ritum abolèret, Angelorum creationem in Pentateuco subticèri voluit, nè in Angelica conquiescerent natura, rati eius dignitatem, esse ipsam diuinitatem. Indè ex illis sexcentis hominū millibus, qui ascenderunt ex Ægypto, duo tantùm Iosue scilicèt, & Caleb, terram promissionis tenuerunt, cæteris in deserto, non quidèm naturali morbo. quia *non erant in tribubus eorum infirmus*, sed potiùs violenta morte, ferro, & igne interemptis, *vt tantæ improbitatis nullum magistrum haberet*. Chrysost. Moyses ipse Promissionis terram ingredi prohibetur, nè illi, Deo

Supra Psal. 95
X.
XI.
Psal. 104.
in 43 X

Deo relicto, ad honorem conuerterentur,
ipsius esse cuncta beneficia credentes. Mo-
ritur ergo Moyses, nec sepulchrum eius ho-
Deut. vlt. n. 5. & 6. lib. de Mir. S. Scrip. c. 15. mo cognouit: *nè sepulchrum eius* (inquit
Aug.) *populus Israel, si cognouisset, vbi esset,
adoraret. Vndè & virgam, in qua signa fece-
rat, vt plurimi putant, nè adoretur, secum ab-
stulerat: quoniam & serpentem, quem fecerat,
filij Israel posteà adorabant.* Quo mihi (que-
XIII. Isa. 1. ritur Dominus) multitudinem victima-
rum vestrarum? *plenus sum. Holocausta
arietum, & adipem pinguium, et sanguinem
Leuit. 4. 1. vitulorum, et agnorum, et hircorum nolui.* Si
odisti Domine, cur imperasti? *Quia* (Theod.
soluit) *populus, qui longa per tempora vitam
in Ægypto transegerat, dæmonibus sacrifica-
re didicerat: permisit Deus sacrificia, vt illum
ab hoc nefando Dæmonum cultu vindicaret.*
XIV. Quasi Deus vellet incidere in nauseam, nè
populus incideret in idolatriam. Taber-
naculi obiere structura, cuius ianua ad
orientalem spectabat plagam, vt *Sol oriens*
In Exod. q. 60. (inquit Theodor.) *quasi modo quodam ado-
rans vestibulum tabernaculi, radios suos illuc
confestim emitteret: ij verò, quibus solum
Deum adorare mandatum erat, à tergo solem
haberent, ad tabernaculum conuersi; et ità
non solem, sed eius Creatorem adorarent.*
Concinne modò, cur in promissionis ter-
XV. ra vnicum esset templum ad sacrificandum.
Nonaginta Leucarum terminis, secun-
dum longitudinem ab Aquilone ad Au-
strum; circa triginta, secundum latitudi-
XVI. nem ab ortu ad occasum, Hebræorum an-
gustiabatur Prouincia, vt quidquid diffi-
cultatis esset in lege, viæ breuitate tolle-
retur. Assiduis etiam alliciebantur miracu-
lis, siccam illam & arescentem vallem, qua
pergentes Iudęi prę siti lacrymabantur, fon-
Psal. 83. n. 6. tibus, atq; riuulis irrigauit, vt qui priùs la-
mentabantur: *Ascensiones in corde suo dispo-
suit, in valle lacrymarum, in loco, quem posuit.*
Canerent posteà cum Hieronymo. *Transe-
untes in vallem fletus, fontem ponent eam, Be-
nedictionem dabit Legislator*, idest vt vertit
Pagninus: *Piscinas operuit pluuia.*

Leuit. 24. Ioseph. Antiq. 4. c. 6. Inter sacras leges post templi anathema
ponitur, vt lapidetur, suspēdatur per diē, tur
pitèr sepeliatur, qui Deum blasphemauerit.
Sequitur tertia notabilis quidèm, vt ex mer-
cede mulieris fornicariæ sacrificia non cele- XVIII. Ioseph.
brentur. *Non offeres mercedem postribuli.* Deut. 23. n. 17.
Numquàm enim ex his, quę de contume-
lia procedunt, diuinitas delectatur. Nihil
confusione corporum peius est. Meretricem
cum repulisset de filiabus Israel, & scortato-
rem de filijs Israel, nè quis putaret posse hoc
expiari, si aliquid indè in templum offer-
rer, & oblationem respuit: quam modò XIX.
Italos inter, nonnulli Principes, vectiga-
liū exigunt titulo, vt per Italia itinerātibus XX.
pater, homine aprobāte, quæ Deus damna-
uit. Et quæ flagitia sectarij coercēt, vt apud
Hollandos Amstelodami præcipuè mere-
trices (si quæ sunt) custodia vinctas videre
est, Catholici verò vectigalibus, & gabellis
quasi mercimonium lupanar protegunt,
non erubescentes Gomorram fingere,
cuius odio patiantur lupanar? maiora
vt vites opprobria, scortum sustine, sed vn-
dè gabellæ? vt oneribus (dices forsan) gra-
uatæ vitam abhorreant infamem. Infame
subterfugium, cedite scorpionibus, quùm
spernunt flagella, at marsupia deseratis;
iure enim venditur emptum. Alma in Vr-
be nonne veluti antè tabernam rami, ita
ex scortatoria specula peripetasmata pen-
dent in signum, quod locantur corpora
precio.

§. II. *Similiter autem* (Flauij ordinem se-
quar) *si quis pro coitu canis, aut venaticij, aut* Antiq. 6. Deut. 23. n. 17.
*custodis gregum mercedem acceperit, nunquàm
exindè Deo sacrificandum est.* Pulchrè ca-
nis, & meretrix copulantur, quia vtrum- XX.
que animal pronum est ad libidinem.
Vtrumque ob innata vitia abominantur
homines pręsertim Hebræi. Vndè ad Is-
boseth objicientem libidinem, cum concu-
binis patris sui Saulis, respondit Abner: 2. Reg. c. 3. v. 8.
Numquid caput canis ego sum. Et ad Saulem
Dauid. *Quem persequeris Rex Israel canem* 1. Reg. 24. n. 11.
mortuum Immundum est animal canis, de 1. Georg.
quo Poeta *Obscænique canes, importunæque* lib. 1. ep. ad Lolli.
volucres; a sue non differens, vt Horatius de
Vlisse canit. XXI.

Vixisset canis immundus, vel amica luto sus. 7. Matth.
sic in sacris Christus. *Nolite sanctum dare
canibus, nec proijcite margaritas vestras antè
porcos.* Vtrumque ex æquo immundum, ni-
hil enim tā visu fœdum, & odore fœtidum,

quo

quo non vescatur canis. Putrida illi cadauerum caro, delicatus est cibus, vlcerum
XXII. lingenti saniem. Nisi dicamus per canes piorum hostes, & inualores intelligi cum
22. 17. Psalmista: *Circumdederunt me canes, cætus maleficorum, circumuenerunt me. Eripe*
v. 25. *à gladio animam meam, & à cane vnicam meam*. Vel pastores mercenarios; qui pro
Isa. 55. v. 10. Domini grege seipsos pascunt: *canes muti non valentes latrare*. Arceantur isti ab altari meo (ait Dominus) & in numero scortantium Babylone viuant meretrice illa magna, quę decolorauit Sanctuarium meum.

Ioseph. Antiq. 4. c. 6. XXIII. §. III. *Nullus blasphemet eos, quos alius ciuitatis esse putant*, quò enim dirigat dextera Domini, ignoramus. Vel nè Iudæorum genus reliquis reddatur odiosum nationibus.

ibidem. XXIV. §. IV. *Sacra peregrina non esse furanda, neq; æs denominatum alicui Deo, sumendum*, nè suscitarent idolatriam, quò spectat sculprilium interdictum.

ibid. XXV. §. V. *Nullus vestrum texta ex lana, & lino tunica vestiatur. Hæc enim solummodò est concessa Sacerdotibus*; quorum regnum cum minimè vsurpare possimus, ità nec insignia.

Ibid. XXVI. §. VI. *Conueniente verò multitudine in vrbe sacra ad immolandum, post septem annos instante festiuitate, quæ vocatus scenopegia, idest tabernaculorum defixio summus Sacerdos stans in excelso tribunali, vndè possit audiri, leges omnibus legat: et neque vxor, neque filij audire probibeantur, sed neque serui. Bonum est enim, vt animabus inscriptæ leges, etiam memoria conseruentur, qua numquàm deleri possint. Sic ergo neque peccabunt, non valentes dicere, quod decreta legum ignorare videantur. Leges enim multam babebunt contra peccantes audaciam, vtique prædicentes eis quæ sint passuri delinquentes, et animabus eorum inscribentes, quæ præcipiunt per auditum, quatenùs omninò in interioribus eorum consistat voluntas legum: in qua cum deficiunt, auctores ipsi suæ læsionis existunt. Discant etiam pueri primum legem, quæ est doctrina optima, et causa felicitatis eximia.* Similis apud Romanos inoleuit vsus, vt 12. Tabularum leges
XXVII. ediscerent pueri; & apud Cretenses canerēt. Figebantur apud Romanos, idest in æreis incisæ tabulis affigebantur parietibus.

Cicero lib. 14. ad Atticum. Ad qui Summus ipse Sacerdos legem legit? nonnè alij poterant lecturæ munùs exercere inferiores? poterant, sed summus obligatur Secerdos, vt si fortè profanator legis, erubescentia sacrilegium purgaret, & exemplo iura vulgaret. Inobseruantia verò pollutus Cathedram non auderet ascendere. Nostri modò pastores sugestum, absq; rubore, legem ascendant promulgaturi. XXVIII.

§. VII. *Vni testi non credatur, sed tribus, aut ad vltimum duobus, quorum testimonium verum faciat vita prior*. Concordant Romana iura, per quæ vnus testis, nullus est testis. Fauorabiliores Venetorum leges apparent, quibus vnum, & dimidium testimonium testamento sufficit. Cum enim vnica mulier apud illos minimè testimonium faciat, benè tamen duæ mulieres simul iunctæ vnum testimonium compleant; & alibi permittatur trium mulierum depositione testamentum roborari, palmaris est illatio, Venetorum iure vnicum, & dimidium sufficere testimonium. Notabile est, quòd in calce præsentis paragraphi Mosaica insonat lex: *quorum testimonium verum faciat vita prior*. Concordat Hadrianus *Tu magis scire potes quanta fides babenda sit testibus: qui, et cuius dignitatis, et cuius existimationis sint: et qui simpliciter visi sint dicere, vtrum vnum, eundemque sermonem meditatu attulerint, an ad ea, quæ interrogaueras, ex tempore verisimilia responderint*. Vndè perbellè distinguat inter testes, & testimonia, nam istis baud semper credendum, vt testibus credimus, quos dignitas, fides, ætas, vita, diuitiæ, munera, natalia, veros faciunt. Arrident Imperator Diocletianus, & Maximianus: *Eos testes ad veritatem iuuandam adbiberi oportet, qui omni gratiæ, et potentatui fidem Religioni iudiciariæ debitam possint præponere*. Flau. ibid XXIX. XXX. ff. 3. §. 1. ff. de te. stib. XXXI. §. 4. ib. l. 9. C. de Testib.

§. VIII. *Mulierum testimonii nequaquàm recipiendum propter leuitatem et procacitatem generis earum*. Vndè Redēptor, haud in resurrectionis testimonium mulieribus apparuit, sed vt fęminarū ore veluti buccina (vt Romanorū præconis voce testes citare) vt Flau ib. XXXII. XXXIII. Suet c. 15 in Claud.

resurrectionem comprobandam, testes citaret idoneos, nam posteà Petro, cæterisque aparuit discipulis. Romana concor- *famina. de R. I.* dant iura, vt fœminę ab omnibus officijs publicis, & ciuilibus sint exclusæ. Propterea excusatione dignos recenseo Apostolos, cum illis visa sunt mulierum verba, de- *Luca 24.* liramenta, sed Petrus surgens iurè cucurrit ad monumentum, quasi voce citatus præconis.

§.IX. *Sed neque serui testimonium perbi-*
XXXIV. *beant propter ignobilitatem animi: quos aut propter lucrum, aut propter timorem verisimile potest credi non posse verè, testari.* Indè ciuilis lex, quoad ciuiles actus pro mortuis habe- *l. de. R. I.* ri seruos: & tamquàm pecudes tractari; eademque lege puniri eum, qui alienam oc- *Instit. 4. tit. de l. Aquil.* cidit pecudem, ac qui alienum occidit hominem.

§.X. *Si quis autem falsè testatus est, conui-* *Flau lib. Deut. 19.* *ctus ea patiatur, quæ passurus esset is, contra quem testimonium dixit.* Talionis est pœna Hebręis perantiqua. *Qui irrogauerit malum cuilibet ciuium suorum, sicut fecit, sic fiet ei; Fracturam pro fractura, oculum pro oculo, dentem pro dente, restituit, qualem inflixerit ma-*
XXXV. *culam, talem sustinere cogetur.* Exemplo *Leuit 24. Iosu. 31. 23* sit Rex Adonibezec (non à Iosue captus, vt infulsè tradit Martinus del Rio, sed à Si-
XXXVI. *adag. 134* meone, & Iuda) eoque mulctatus supplicio, quo solebat ipse victos crudeliter plectere, quùm persecuti comprehenderunt *Iud. 1. n. 7.* Hebræi, cæsis summitatibus mannum eius, ac pedum. Simile est illud Amani, quùm *E. lib. 7.* *suspensus in patibulo, quod parauerat Mardocheo.* Hanc normam mutuati Græci, inter quos Pythagorei, & legislator Rhadamãtus nomine, ius definierũt, id quod vicissim defertur, vel cõtrapassũ aut Retaliatio, græcè ἀντιπεπονθὸς. ab alijs ταυτοπάθειαν. Rhadamanti error erat, quòd numerica ęqualitate, & non geometrica volebat retaliationem, quod meritò Aristoteles improbat, si enim omni exceptione maior est propositio

Si contra passus fuerit, quod fecerit idem.
Eth. 5. c. 8. *Iudicium planè rectum, vindictaque fiet.*
illatio esset Principem percutiẽtem, reper-
XXX-VII. cutiendum esse, quod tamen nemini fas. Sic cum Principem percutiam, haud solummodò damni dati, sed & pœnarum, nè iterùm detur, & habenda ratio. Vndè *si percusserit* *Exod 21. n. 26.* *quispiam oculum serui sui, aut ancillæ, & luscos eos fecerit, dimittat eos liberos pro oculo, quem eruit*, sibi oculum erui Dominus non iubetur, nam pluries iniustum, quùm iustũ metiretur Astræa, si sola Arithmetica rependeret æqualitate. Si Cæcus oculum effodiat videnti, vbi erit repassum? vel si vno orbatur oculo duos habenti vnum effodiat, forsam vtroque lumine lædens priuandus? inęqualitas, haud ęqualitas erit; adhuc videbit læsus, non lędens. Iudicis ergo arbitrio remitte, vt *quod tibi fieri non vis, alteri nè* XXX-
feceris; naturale principium natura dictan- VIII.
te, hominum exaratum in corde. Valentiniano Romanorum Cęsari inter legum absolutum dominium, hęc vnica lex erat in superliminari incisa: *quod tibi fieri non vis, alteri nè feceris*, Sic S. Orientius.

Proximus vt tibi sit, sic velut ipse tibi es.
Nosco salutiferam mansuro munere legem. *In Monit.*
Vno, quæ cunctis prospicit officio, &c.
Hinc venit illa placens meritò sententia nectens
Humanum parili conditione genus.
Nec facias alijs, quidquid fieri tibi non vis
Idque alijs facias, quod tibi vis fieri.
Inde lex talionis.
Hinc fuit, vt Dominus prima sub lege iuberet.
Pensari paribus crimina supplicijs.
Pro damno damnũ, vulnus pro vulnere, dentem
Pro dente, atque lui lumina luminibus.
Nec minùs, vt propriã sub iudice rederet audax,
Alterius cuperet, qui rapuisse animam.

Exindè prouerbium, Neoptolemi vindi- *Pausan. in Messeni.* cta (cum quis repateretur, quod alijs iniecerat) à Neoptolemo Achillis filio natum, XXXIX.
qui cum Priamum apud Iouis aram occidisset, ipse Delphis ab Oreste apud Apollinis aram cęsus occubuit. Duodecim, etiam Tabul. lex talionem dedit illis verbis: Si membrum ruperit meum, è pacto esto Talio. Proptereà Iudex, qui delatũ ad se crimẽ XL.
punire neglexerit, eandem cogitur pęnam pati, quam alijs dissimulãdo, remissit. Idem *L. 1. §. 1. ad. l. Cornel. de Sicar.* de calumniatoribus dicas. Qui (aiebat) Athalaricus Longobardorum Rex *suasio-* XLI.
ne plectenda matrimonia diuidere nititur aliena, ipsius coniugium babeatur illicitum, vt ma- *Cassiod. Var. 9. 18.* *gis contigisse sentiat sibi, quod in altero mali-*

gnus

gnus exercere tentauerit. Si verò pro coniunctionibus caritate priuatur, futurum matrimonium illi iure denegamus: quia non meretur iugalis reuerentiæ præmia consequi, qui in genialis thori ausus est diuisione grassari. Apud Carolum IV. quùm Sacerdos quidam vtroque oculo à patrono suo orbatus, quia Religione, redarguisset eum, quereretur: & Zacchores (tale erat accusato nomen) factum haud negaret, sed ex animi impetu perpetratum fateretur. Pecunia verumtamè pro satisfactione, iudicum æstimandam offerret arbitrio; interrogauit Carolus, an pecunia possent remitti oculi? negauit Zacchores, concludit Carolus, luminum ergo orbitate tuorum, ius est æquandum. Concordant Turcæ, Cadhi enim, quod Arabico idiomate, iudicem signat, comprehenso homicida, curat statim perempti sisti parentis, vel hæredes, interrogans vtrum talione, vel mulcta punire malint? Æstimant hominem solidum, sexaginta Asprorum millibus, ideſt mille, & ducentis nummis aureis, dimidium hominem (cui scilicèt pes, manus, vel præcipuę partis vsus deest) sexcentis nummis aureis. Hanc legem meritò expertus Baiazetes. I. cum captus à Temiro Scytha, (vulgò Tamerlanes) interrogaretur, quid fecisset victor? respondit te ferrea conclusum cauea mecum hinc indè circumducerem. Quo, Temir, audito, moxè ferro caueam parari iussit, vbi Baiazetem inclusit, donec contumeliarum impatientes caput in illam allideret, & animam indignabundus efflaret. Simile illud Gallorum est, cum anno salutis 1564. in insula Florida ab Hispanis arboribus suspensi sub titulo, *Hoc* non facio tamquàm Gallis, sed tāquam Lutheranis, rotante posteà fortuna, à Gallis suspensi sūt Hispani sub titulo: Hoc nō facio tamquàm Hispanis, sed tāquam latronibus, & proditoribus iusta; retaliatione, quę Brutis ipsis nō aduersa. Leo, quasi illi innata iustitia, vulneratus, quantalibet multitudine, nō nisi percussorem appetit, eum verò, qui telum quidem miserit, sed tamen non vulnerauit, correptum raptatumque sternit, nec vulnerat; quasi iustitiæ circino pœnam satagat commensurari delicto. Cum eodem contubernio diuersarentur quondàm Leo, Vrsa, & Canis, ibique absquè iniuria educari pacatè viuerent diù, vti domestica animalia: Vrsa randem, quondam impetu percita, contubernalem dilacerauit canem, vndè commotus Leo hospitij violati scelere, vrsam prorumpens dilacerauit, meritas pro cane exigens pœnas: discite ergo per eadem puniri, per quæ quis peccat: vndè ad Petrum Christus: *conuerte gladium tuum in locum suum, omnes enim, qui acceperint gladium, gladio peribunt.* Eademque mensura, qua mensi fueritis, remetiεtur, & vobis. Quod non vindicte, & furoris est fomes, sed limes est iustus. Licentia enim retributionis, prohibitio erit prouocationis. Quæ vera nisi percussus paciscendo, iniuriam percutienti remittat.

Dubraui. l. 22. hist. Bohem. XLII.
XLIII.
Postellus l. 1. Turci.
XLIV.
De Gall. in Floridam noui-gat. XLV.
XLVI.
Plin. l. 8. c. 16.
Elian. XLVII.
Sap. 2.
Matt. 26. n. 52.
XLVIII.
Flauius 4. Antiq. c. 8.

§. XI. *Terminos terræ mouere non liceat, nec propriæ, nec alienæ, per quos vobis seruabitur pax*: Terram forte præuidens diuidendam, diuisamque iuxtà illud: *istis diuidetur terra iuxtà numerum vocabulorum in possessiones suas. Pluribus maiorem partem dabis, & paucioribus minorem*: Agrariam dicerent Romani, quam anathematis fulmine sacrat, & intemeratam firmat, terminorum asportatione prohibita. Erant isti, lapides vtrique vicino communes, de quibus videtur sermo, cum de finibus conuenère Iacob, & socer eius, Laban, cum *dixit ad Iacob: en tumulus hic, & lapis, quem erexi inter me, & te testis erit: tumulus inquam iste, & lapis sint in testimonium si, aut ego transiero illum pergens ad te, aut tu prętererieris, malum mihi cogitans. Deus Abraham, & Deus Nachor iudicet inter nos.* Sacrosanta antiquis terminorum Religio, non minùs, ac murorum, & portarum Ciuitatis, vt tyrannicum duceretur terminos transferre; Indè Iob deplorans sceleratorum facinora, *terminos transtulerunt, diripuerunt greges, & pauerunt eos*: Gregiem diripere, & terminos transferre, idem reputat; licèt Principum, vtrumque proprium: *Facti sunt Principes Iuda, quasi assumentes terminum, Maledictus (igitur) qui transfert terminos proximi sui, & dicet omnis populus, Amen: Væ (Isaias) qui coniungitis domum ad domū, & agrum agro copulatis vsquè ad terminum loci: Numquid habita-*

Fla. Antiq. 4. Deut 19. 14. XLIV. Num. 26. 54.
L.
LI.
24. 2.
Osee. 5. 10. Deut. 27. n. 17.
5. 8.

bitabitis vos soli in medio terræ? Non adhuc cō-
tenti, locupletissimumque communitatis
sustulisse statum, & post partitos limite
campos, terminos sustulistis, non vt omni-
bus omnia restituatis, sed cūq. vsurpetis; vi-
LII. *Vt tempore C. Lælij* cinorum pauperum portiones, vi prescri-
bentes, vel precio non iam rura, sed latifun-
LIII dia colitis, & prouincias. Vndè potissi-
mum sui agnouit occasum Romanorum
Respublica. Hostibus enim referta, cum
auitis, possessionibus viderentur nudari,
priscas expetentes fortunas, nouitatem mo-
liebantur, primæuam in tumultu sperantes
felicitatem. Preuiderant Romanorum pau-
ci ex priuatorum opulentia, Rempublicam
euertendam, & cum primores patrum
omnia ad se traherent, vt eorū singuli pro-
LIV. pè trecentorum ciuium possiderent agros,
Stolonis legi occasionem dedère, nè quis
plus quingenta iugera habèret: Iureiuran-
do lege sacrata, mulctaq; decreta in teme-
ratores; Sed omnia frustrà, nam alij pro-
pinquis suis cedentes agros, alij propalàm
contemnentes legem, Sempronium Grac-
chum excirauère, Appium Claudium,
Fuluium Flaccum, Papirium Carbonem,
sub quorum consulatu sæpiùs legis attenta-
ta obseruantia, sed semper derisa, & euer-
LV. sa. Diuersum sortita finem apud Hebræos,
si enim Romanis pro Deo terminus erat,
Hebræis Deus pro termino fuit. Iouis tem-
plum in Tarpeio monte extruente Tarqui-
nio, vt à cæteris Religionibus libera area,
tota Iouis esset; exaugurare fana decre-
uit, quæ illùc vsquè sacrata erant. Hoc in
opere Iouem Imperij futuri indicasse mo-
lem credit Liuius: *nam quum omnium sacel-*
ib. 1. *lorum exaugurationes admitterent aues, in Ter-*
mini fano non addixère. Idque omen, augu-
LVI *riumque, ita acceptum est, non motam termini se-*
dem, vnumque eum deorum non euocatum sacra-
tis sibi finibus, firma stabiliaque cuncta portēde-
re. Hoc perpetuitatis auspicio accepto, &c. Ve-
riùs interpretatus esset oraculū, si ex immo-
ta Termini sede, termino concludendum
Romanum presignasset Imperium. Iupi-
ter ipse in humanis nequijt sustolere termi-
nos quos, solū haud agnoscit illius regis re-
gnū, cuius Principatus super humerū eius.
Antiqui, Dei attributa capitibus in quadra-

tas trabes erectas desinentibus significa- *Gregorius Gallicanus lib. 4.*
bant, vt nimirùm idem omnium eorum,
quæ significarentur, fundamentum esse
confiterentur. Inde Latini cuiusq. generis LVII.
statuas; Terminos, propter similitudinem,
vocant, eo quòd quadratis saxis agrorum
fines distinguant. Numa Terminum
consecrauit, quod dum fecit, idem fe-
cit, ac si Cimbrica voce Mercurium col-
locasset. Nè tamen quis lapidi diuinos ho- LVIII.
nores tributos existimet: Iouem Termina-
lem omnibus Terminis presidem fecit, mo-
nens Deo in primis curę esse, vt suum cui-
que definitum maneat, & certis terminis
inclusum. Nam Τέρμων Grecorum, Ter-
minus Latinorum, & Hermes eiusdem
sunt significationis. Solemnem autem LIX.
terminorum inter vicinos ponendorum ri-
tum, Siculus Flaccus sequentibus expli-
cat: *Cum enim Terminos disponerent, ipsos*
quidèm lapides in solidam terram collocabant,
proxima ea loca, quibus, fossis factis, defi-
xuri eos erant, vnguento velaminibusque, &
coronis eos coronabant: in fossis autem quibus
posituri eos erant, sacrificio facto, hostiaq; im-
maculata cæsa facibus in fossis coopertis sāgui-
nem instillabant, eoque thura, & fruges iacta-
bant: fauos quoque, & vinum, aliaque quibus
cōsuetudo est, Terminis sacrū fieri, in fossa adij-
ciebant, consumptisque omnibus dapibus igne, su-
per calentes reliquias, lapides collocabant: atque
ita diligenti cura confirmabant: adiectis etiam
quibusdam saxorū fragminibus, circūcalcabāt,
quo firmius starent. Tale ergo sacrificium, Do-
mini inter quos fides dirimebantur, faciebant.
Nam & si in Trifinium, idest, in eum locum, in
quem tres possessores attingebant, termini pone-
bantur, omnes tres sacrum faciebant: terminos
autem conuenientia possessorum faciebat.

Indè Ouidius

Termine siue lapis, siue es defossus in agro *Fastor. 2.*
Stipes ab antiquis tu quoque numen habes.
Tu populos, vrbesque, et regna ingentia finis,
Omnis erit sine te litigiosus ager.
Nulla tibi ambitio est, nullo corrumperis auro,
Legitimà seruas credita rura fide.
Termine post illud leuitas tibi libera non est,
Qua positus fueris in statione, mane.
Et seu vomeribus, seù tu pulsa bere rastris,
Clamato, tuus est hic ager, ille suus.

Sic

Sat. 6. Sic Iuuenalis.
Improbus aut campum mihi si vicinus ademit ,
Aut sacrum effodit medio de limite saxum.
Seneca.
In Hipp. *Nullus in campo sacer diuisit agros Arbiter populis lapis*; Apuleius. *Vel cespes libamine*
Florid. 1. *ibibnigatus, vel lapis vnguine delibutus*. Idem:
Negant vidisse, qui fuere, vnum saltèm in fini-
Apol. 1. *bus eius, aut lapidem vnctum, aut ramum coronatum*. Numquàm tamen sanguinem deli-
LX. butũ, quod inter Numę instituta laudatur,
Grotius lib. 3. c. 13. quùm à Termini sacris omnem sanguinem abesse voluit: significans ad quietem, & certam pacem nihil vtiliùs, quàm suis se finibus tenère.

§. XII. *Succedit, vt intulerunt Principes familiarum Gallad filij Machir, filij Manasse de*
LXI. *stirpe filiorum Ioseph, locutique sunt Moysi corã Principibus Israel, atque dixerunt. Tibi Domino*
Num 36. *nostro præcepit Dominus, & terram sorte diuideres filijs Israel, et vt filiabus Salphaad fratris nostri dares possessionem debitam patri: quas si alterius tribus homines vxores acceperint, sequetur possessio sua, et translata ad alium tribum de nostra hæreditate minuetur, atque ita fiet, vt cum Iubilæus, idest quinquagesimus anni remissionis aduenerit, confũdatur sortium distributio, et aliorũ possessio ad alios transeat. Respondit Moyses filijs et Israel, Domino præcipiente ait. Rectè tribus filiorum Ioseph locuta est, et hæc lex super filiabus Salphaad à Domino promulgata est. Nubant, quibus volunt, tantum vt suæ tribus hominibus nè comisceatur possessio filiorum Israel de tribu in tribum. Omnes enim viri, ducent vxores de tribu, et cognatione sua: et cunctæ fœminæ de eadem tribu maritos accipient: vt hæreditas permaneat in familijs, nè sibi misceantur tribus, sed ita maneant, vt à Domino separatæ sunt*. Duo hic notantur, terminos non moueri, nè tribus confunderentur, & vt hæreditas in familijs permanèret. Primùm cum tribus regalis nubere prohiberetur Sacerdotali, Mundum edocet Sacerdotium limina templorum minimè egredi; vt Principatum, tribunalium cancellos. Quodlibet suis inclusum terminis adinuicem haud aggrediantur, sed coadiuuentur. Secundùm, vt hæreditas in familijs permanèret, mutuarunt & Romani, vndè cognatorum nulla etat successio, sed agnatorum tantùm ex duodecim Tabularum legibus Affine est Venetorum illud decretũ, nè trium
mille ducatorum summam mulierum do- LX
tes transcendant. Lex, quæ & si subditorum luxu antiquata, viget tamen illibata in dotis restitutione; si enim casus resti tutionis vrgeat, tertia pars, quàm lucratur maritus, mille est, dote supputata non pro eo, quod est, sed quod deberet esse. An verò Iudæorum mos esset dotem viro, vel vxori dari, hinc indè scripturarum vrgent testimonia. Dinæ nuptias cum ambiret Sichem; *quæcumque statueritis* (aiebat) *dato: augete dotem, et munera postula-*
te, et libenter tribuam quod petieritis, tan- Gen. 34.
tum date mihi puellam hanc vxorem. Iacob à
Socero suo Labano Rachelem, & Liam, Gen. 29.
quatuordecim annorum redèmit famulatu. Dauid Saulis frustratus fide, negatam si-
bi querebatur vxorem, quam præputio- 2. Reg. 3.
rum parauerat precio. *Redde vxorem meam*
Michol, quam despondi mihi centum præputijs c. 20. 20.
Philistijm. Aut alludere videtur ad nu
illud Apostolorum: *In quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo*. Hæc pro mulieribus, Quod si ipsas velis, & antiquitùs dedisse dotem, Exodi perpende le-
gem, quùm stuprator puellæ patri nuptias 22. 17.
renuenti; stupratori dote, pecuniam cogebatur reddere *iuxtà modum dotis, quam virgines accipere consueuerant*, à parentibus dicunt multi, à maritis dicere possem, vndè ad fortiora curramus. Antiochus, vt Veneris thesauros, quæ Naneæ titulo in quondam colebatur delubro, lucrifaceret, cum ea habiturus venit, *vt acciperet pecunias multas dotis nomine*, sed & iste non erat Iudeus, vndè non concludit historia. Quemadmodùm, & cum *Pharao Rex Aegypti*
ascendit, et cœpit Gazer, accenditque eam igni, Macab. 1. c. 1. &c.
et Chananeum, qui habitabat in ciuitate inter- 14
fecit, & dedit eam in dotem filiæ suæ vxori Sa-
lomonis. Minimè tandem facit Tobię exem- 3. Reg. 9.
plũ, quùm *de omnibus, quæ possidebat Raguel dimidiam partem dedit Tobię, et fecit scripturã,*
vt pars dimidia, quæ supererat post obitum eorũ, 8. Reg. 24
Tobiæ domino deueniret. Non enim Raguel alij erant filij, vel filię: quemadmodum cum

Iudęo-

Iudæorum mulier fratres non habens, viro alterius tribus concedebatur nubere. Quid igitur? eò tendas, quò trahit voluptas. Venetorum perantiquus mos erat, publico in fano exponere puellas. Mariarum templum, locus Conuentus stabat, vbi speciosæ, quasi sub hasta venibant, nec earum Sponsi fruebantur nuptijs, quam dato pretio, quo posteà exornatæ deformes sponsum, & ipsæ sibi comparabant. Sic nullis negato coniugio, formosis enim puellis pulchritudinis pretio, sibi, & turpibus stipulantibus nuptias. Alternamque vice diuitibus auri potentia sibi, & pauperibus coniugia merentibus.

Ioseph. Flau. Antiq. 4. Leuit. 19. LXIV. §.XIII. *Qui in terra plantauerit, si ante quartum annum folia, fructumque attulerit, neque Deo ex hoc primitias offerat, nec ipse comedat. Non enim secundum tempus hoc illatum est, dum naturæ præter tempus vim, fecisse videatur. Vndè hoc neque Deo, neque proprio Domino competit ad edendum. Quarto verò anno vindemiam, & omne quod nascitur (tunc enim maturum est) colligens, ad sacram deportet vrbem; & cum decimis aliarum frugum expedat, cum amicis proprijs epulando, & cum pupilis, & viduis. Quinto autem anno sit Dominus, vt quæ fuerint nata, fructificet. Qui terram*

LXV. *vineis plantat, non seminet eam: sat enim est hoc, hanc enutrite germen, et laboribus aratri esse priuatam. Bobus terra aranda est, et nulla cum eis altera animalia iungenda sunt: sed proprium hoc genus sit, ad arandum. Semina verò sint munda, et impermixta: et non duobus, aut tribus generalibus seminetur. Non enim communione dissimilium natura lætatur. Neque iumenta permisceantur, quæcumque cognata non sunt.* Metuens legislator, nè iniuria transiret ad homines, initium à minoribus, & turpibus primò sumit. Nihil enim huiusmodi debet esse licitum, ex quò per similitudinem conuersio quædam in omnibus rebus, habere pos-

LXVI. sit accessum: Vilia non negligit, omnibus prouidet, nè in aliquo videretur esse culpabilis: Et nè brutorum exemplo alijceremur ad vetita, & illorum brutalitas humano generi in legem lucêret. Plantarũ meditare culturam, quarum cæremonia Deus coli voluit, perindè, ac circuncisione puerorum; congruè tamen ad arborum naturam, cum earum fructus primi magis aquosi, & indigesti, ideoq, in salubres: Indè Legislatori vide prudentiam: fructum primum, nec manducari permittit, nè antè Deum quisquam percepisse videatur; nec offerri concessit, nè Deo immaturus offeratur; sed, dimitte (inquit) quia primus est; nec offeras, quia oblatione necdum dignus est.

§.XIII. *Mentes non omnem decet messem excutere: sed relinquere aliquos manipulos, qui sint egentibus alimentum. Similiter autem, & de vineis racemusculos pauperibus relinquendos, & oliuarum quendam fructum reseruandum colligentibus, & escam propriam non habentibus. Sed neque boum ora, dum spicas terunt in area, sunt liganda. Non enim iustum est, vt qui simul laborauerunt in fructu, & circa natiuitatem eius fatigati sunt, participare probibeantur. Neque poma matura contingere iter agentes arcendi sunt, sed tamquàm de proprijs eos debent permittere satiari, siue prouinciales sint, siue peregrini, & cum gaudio, præbendum est eis ad comedendu: portare verò nihil liceat. Neque vindemiantes ex bis, quæ ad torcular portantur, gustare probibeant sibimet occurrentes. Iniustum est enim bona, quæ Dei voluntate ad viuendum data sunt, inuidere desiderantibus ea comedere: dum pomum sit in maturitate, sicut Deo placuit, et mox abire festinet. Et licèt aliqui per verecundiam contingere non præsumant, rogantes eos, cum sint quidem Israelitæ, tamquàm socij, et propter cognationem paritèr Domini, et ex alio loco venientes, et vt munera suscipiant, deprecandi sunt, quæ Deus eos videre concessit.* His omnibus antiquatis, diuitum auaritia in terra, in mari, in aere, in Cælo ipso terminos posuit. Non alienum agrum, piscinam, vel viridarium, venatum, piscatum ingredi possum, absque iniuriarum mulcta, si Domino ingrediar prohibente. Vincta, arbores, maceerie, fossis, muris inclusæ, querente natura saltem naturales haud negandos fructus, solo vsurpamus aspectu. Si quondàm per iniquitatem dicebatur hoc tuum, illud meum, nunc communitatis sacrilega creduntur vocabula.

Flaui. Antiq. Deut. 24. LXVII.

LXVIII.

LXIX.

§.XIV.

Flaui. Antiq. 4. §. XIV. *Vxores autem ducant nubili iam tempore, virgines liberas, bonis parentibus procreatas.* Nubili tempore, quòd apud Ro-
LXX. manos decimus secundus erat annus, licèt consuetudo inoleret, nuptias protrahendi circa vigesimum, vt ex arbore matura rempestiui colligerentur fructus. *Virgines liberas*, vt Venetijs, cum inter ancillas, & nobiles interdicto connubio, vt mutuo natalium splendore nulla labe, fœdata, luceret nobilitas. Quod vigeat, etsi per amorem in ancillas liberi debacharentur. Concupiscentiam namque retinere decorum est, & congruum liberæ dignitati, iuxtà legum præcepta coire.

§. XV. *Si quis velut virginem desponderit,*
Flau. 4. Antiq. Deut. 22. *deindè non eam, talem inueniat, causam dicturus, ipse quidem accuset, vtens, ad probationem documentis suis: respondeat autem puellæ pater, aut frater, vel quicumque post eos ge-*
LXXI. *nere vicinior esse monstratur: & dum iudicatum fuerit puellam non esset, culpabilem, cum accusatore permaneat, nullam habente viro vlterius potestatem dimittemdi eam, nisi magnæ causæ præcesserint, & contra quas nec respondere possit. Is verò, qui audacter, aut petulanter causam puellæ vitij, & derogationis intulerit, mulcta condemnetur, quadraginta minùs, vna plagarum, & quinquaginta siclos* (centū legitur Deuteronomij) *patri dari cogatur. Si verò conuicerit puellam esse corruptam si quidem popularis sit, eo quod castè virginitatem vsque ad legitimas nuptias non seruauerit, lapidetur: si verò de Sacerdote sit nata, viua protinùs concremetur.*

Sed vndè probabitur filia viro nupsisse
22. Deut. v. 16. virgo? *Tollent eam pater, & mater eius, & ferent secum signa virginitatis eius ad seniores vrbis, qui in porta sunt:* Matronarum testimonia, scilicèt, quæ ante nuptias sponsæ virginitatem explorent. Quòd cum inhonestum visum fuerit Romanis, ex corporum inspectione, pubertatem probare, quid imputandum Hebræis? Linteum dicas sanguine tinctum, quem ex primo cum virgine congressu profluere medici aiunt, non ex membranæ fractura, sed ex disruptione labiorum vteri, quę in virginibus naturali symphysi, seù coalescentia inuicem astricta sunt, quæ in primo lacerantur congressu, vndè sanguis erumpit. Hanc perfractionem si digitis, vel alio instrumento, præter priapum tentare valet, quomodò dignoscetur virginitas, idest puella incognita viro? Linteamina conspersa sanguine, pro virginitate haud prosunt, hoc enim in mense accidit, vel in secunda etiam, & tertia vice, quùm coniuges copulantur. Si linteamina sanguine conspersa probant, nubat scortum, & virgo erit, nunc enim canente poeta

Nil erit vlterius, quod nostris moribus addat
posteritas.

numquàm quia corrupta repudiatur, & tunc sanctitatis seculo lege repudium plauditur? nunc interdicitur, quia nimis fre- LXXII.
quens prędidetur, & nè forsan repudientur omnes iubentur retineri singulę. *Flaui. 4. Antiq.*

§. XVI. *Si quis duas vxores habuerit, & alia quidèm in honore magno, et fauore, aut propter pulchritudinem, et amorem, aut ob aliam* LXXIII
causam: altera verò in minori, apud eum parte consistat: si ex dilecta filius, cum sit iunior illo, qui ex alia procreatus est, petat propter patris fauorem, quem circa matrem habet, priuilegia senioris: quatenùs duplicem substantiæ paternæ partem accipiat, sicut in legibus definitum est, non ei concedatur. Iniustum namque est, vt qui natiuitate senior est, eo quod minùs mater eius à patre diligatur, debita parte fraudetur. Habebit igitur odiosæ filius cuncta duplicia vti primogenitus: est enim principium liberorum eius, & huic debentur primogenita. Haud latebat legislato- *Deut. 21.*
rem, sapientes viros fœminarum amore bacchatos sanguinis iura, osculorum ve- LXXV.
nundare pretio. Imperasset Agrippa, vel Claudius Marcellus, ni Liuiæ seruiens *Tacit.*
Augustus delegisset Neronem. Regnas- *An. 1.*
set Adonias, ni Bersabeę manu regnum Salomon vsurpasset, quem & si minorem *2. Reg. 1.*
natu, quia dilectissimę coniugis Bersabeę, Dauid fecit hęredem. Lilia Gallica Ludouici Pij tempore, quis decolorauit? nisi Iudithę illecebrę, quùm vt filium Carolum coronaret, priuignis adèmit. Indè parricida, Bella, fraterna odia, quibus lacessita Gallia, numquàm Caroli Magni est restituta Imperio. Hisce fœminarum

arti-

artibus occurrens Moses, haud ex arbitrio voluit primogenita pendere paterno, vt de Iacobo, & Esau legitur, sed naturę ex ordine, vt Iudæorum exemplo, & apud Gallos Primogenitorum inoleuit consuetudo.

Flau. 6. Antiq. §. XVII. *Qui virginem corruperit, nondùm alicui desponsatam, ipse eam ducat vxorem. Si*
LXXV. *verò patri puellæ non placeat, vt ducat eã, quinquaginta siclos, pretium soluat iniuriæ.* Tanti ęstimabatur virginitas, quod pretio quinquaginta florenorum, nostris etiam temporibus iudices iustè supputent ad redimendam iniuriam virginitatis amissæ, Personarum tamen inspecta qualitate.

Flau 4. Antiq. §. XVIII. *Ab vxore copulata sibi volens quicumque disiungi propter quascumque causas, ex scripto, quod numquàm cum ea conueniat,*
LXXVI. *compromittat. Sic enim habebit potestatem alij copulari: nam priùs illa alteri iungi non potest. Si autem, & illo moriente, voluerit eam prior vir recipere, non ei liceat.* Connubiorum repudia, atque diuortia non tantùm permittit legislator, sed approbat, non vnica vrgente causa, sed qualicumque; Vndè Deuteronomij legitur. *Si acceperit homo*
24. 1. *vxorem, & habuerit eam, & non inuenerit gratiam ante oculos eius propter aliquam fœditatem* non propter impudicum fornicationis negotium, vt vult Tertullianus, quia non re-
l. 4. c. 34. in Marcio pudio (facinore patefacto) sed lapidibus
LXXVII obruebatur adultera.

Quid si Spiritus Zelotipiæ in vxorẽ concitauerit virum? *adducet eam ad Sacerdotem,*
Num 5. *& offert oblationem pro illa, decimam partem sati farinæ hordeaceæ: non fundes super eam oleum, nec impones thus: quia sacrificium Zelotypiæ est, & oblatio inuestigans adulterium. Offeret igitur eam Sacerdos, & statuet coram Domino, assumetque aquam sanctam in vase fictili, & pauxillum terræ de pauimento tabernaculi mittet in eam. Cumque steterit mulier in conspectu Domini, discooperiet caput eius, & ponet super manus illius sacrificium recordationis, & oblationem Zelotypiæ: ipse autem tenebit aquas amarissimas, in quibus cum execratione maledicta congessit, adiurabitq; eam, & dicet: Si non dormiuit vir alienus tecum, & si non polluta es, deserto mariti thoro, non tibi nocebunt aquæ istæ amarissimæ, in quas maledicta congessi: Sin autem declinasti à viro tuo, atque polluta es, & concubuisti cum altero viro, bis maledictionibus subiacebis: Det te Dominus in maledictionem, exemplumque cunctorum in populo suo: putrefacere faciat femur tuum, & tumens vterus tuus disrumpatur. Ingrediantur aquæ maledictæ in ventrem tuum, & vtero tumescente, putrescat femur. Et respondebit mulier, Amen, Amen. Scribetque Sacerdos in libello ista maledicta, et delebit ea aquis amarissimis in quas maledicta congessit, & dabit ei bibere. Quas cum exhauserit, tollet Sacerdos de manu eius sacrificium Zelotypiæ, & eleuabit illud coram Domino, imponetque illud super altare: ita dumtaxàt, vt priùs, pugillum sacrificij tollas de eo, quòd offertur, & incendat super altare; et sic potum det mulieri aquas amarissimas. Quas cũ biberit, si polluta est, et contempto viro, adulterij rea, pertransibunt eam aquæ maledictionis, et inflato ventre computrescet femur, eritque mulier in maledictionem, et in exemplum omni populo. Quod si polluta non fuerit, erit innoxia, et faciet liberos; Ita est lex Zelotypiæ.* Hęc si vigerent hodie, quot mulieribus intumesceret venter? Excusarentur adhuc si ve- LXX. VIII.
ra Ouidij fabella equarum, vento concipientium.

Ore omnes versę in Zephyrũ stãt rupibus altis.
Exceptantque leues auras, et sæpè sine vllis.
Coniugijs vento grauidæ, mirabile dictu.

Qualibet ergo de causa licitum, etsi inhonestum erat repudium: non tantùm ob lepram, sterilitatem, veneficium, rixas, ebrietatem, sed etiã si non inuenerit gratiã coram oculis sponsi, alienigenarum forsan LXXXI.
illecti pulchritudine, quem Malachias carpit: vndè etsi licitum huiuscemodi repudium, nec iudicium virgæ subiectum, haud c. 2. 16.
tamen honestum adolescentię suę vxorem dimittere, absque causa.

Dices: etiam cum causa inhonestum insimulauit Christus, quum ob Iudęorũ duritiem, dixit repudij permissum libellum? vn- Matt. 19.
dequaq; repudij venerit occasio, neminẽ latet, Deo permittente inoleuisse, & sępiùs facto periculo, vtile expertũ, vt Iudęi vxores repudiarent, nè occiderent. Et cum boni legislatoris sit loco, tempori, genio subdi-
torum indulgère, & in paruis recedere, si re- LXXX.
cto tramite velit in magnis incedere; legem suam, populi indole tẽperauit, quã mysticã di-

dicas, vt Iudęorum pręſignaret repudium
in nuptiarum diuortio, quod futurum erat,
ex repudianda Hebræorum Synagoga, &
noua ex Gentibus ſibi deligenda ſponſa,
Romana ſcilicèt Eccleſia. Nec mireris Iu-
dæorum connubia ſubiecta repudijs, inſolu-
LXXXI. bilia verò matrimonia noſtra, quæ præſi-
gnantia tàm indiſſolubilem Chriſti hypo-
ſtaticam vnionem, de qua: *quod ſemel aſſum-
pſit, nuuquàm demiſit*, quàm cum Eccleſia
ſolemnes nuptias, de quibus *Vobiſcum ero
vſque ad conſumationem ſęculi: Portæ inferi
non præualebunt aduerſus eam*, indiuiduam
vitæ conſuetudinem contineant. Quod
Deus coniunxit homo non ſeparet. Pręter
mortem, vel fornicationis cauſam. *Ego au-
tem dico. vobis, non licet dimittere vxorem,*
LXXXII. *excepta cauſa fornicationis*, Non licet di-
mittere *vxorem*, cur *virum* non adiun-
gat, notat Flauius: in Salome ſorore
[Antiq. 15. c. 9.] Herodis, quùm præter legem Coſtoba-
rum maritum ſuum repudiauit. *Tempore
verò interiecto, cum contigiſſet Salomen à
Cuſtobaro diſcordare, mittit ſtatim ei repu-
dium, connubium renuens, non ſecundum le-
ges Iudæorum. Nam merito, quidèm apud
nos licet hoc facere, vxori verò nullatenus ſe-
parari, & ducere alium, niſi prius à priore
marito dimittatur. Salome tamen non gene-
rali lege, ſed poteſtatis ſanctione connubium
ſeparauit: & ad fratrem Herodem dicebat,
pro illius fide maritum ſe reliquiſſe, dum cogno-*
LXXXIII. *ſceret eum Antipatro, & Lyſimacho, & Do-
ſitheo nouis rebus ſtudentem.* Diffidentia in
Principem ſepararet nè hodie coniuges no-
uo permiſſo coniugio? ſeparauit apud He-
bræos, vt in Salome: Apud Perſas,
quùm Aſſuerus repudiauit Vaſthi. Sic
apud Philiſtinos, repudiato Sampſoni, ſo-
[Ester. 1. n. 19.] rorem primæ vxoris obtulerunt, viuente
[Ind. 15.] LXXXIV. prima, & alteri deſponſata. Tale repudium
inoleuiſſe Romanis locupletati referunt iu-
ridici annales Digeſtorũ, & Codicis, vt fu-
LXXXV. ſiùs ſuo luco tradam. Cur verò ſine ſcriptis
minimè repudiaretur vxor? Auguſtinus
ſoluit: *Deus hanc moram interpoſuit, vt in*
[lib. 19. 26. con. Fauſtum.] *diſſidium animus præceps, libelli conſcriptione
refractus, abſiſteret, & quid mali eſſet, vxorem
dimittere cogitaret, pręſertim quia ſcribæ, quorũ
erat literas ſcribere, quaſi viri prudentes, diſſi-
dij diſſuaſores erant.* Diſſolutionis etiam te-
ſtimonium Scriptura erat, vt ſuæ libertatis
ad nouas nuptias celebrandas fidem habe-
ret mulier, quæ potens dimitti, ſed non di-
mittere, ſuo viro agnoſceret ſubiectionem
(*mulier eſto ſubdita viro*) nec iurgia ſuſcitaret,
vt fœminarum eſt, fidentium matrimonij
vinculo. Ab Abrahamo non exulauiſſet
Iſmael, niſi obſtrepiſſet Sara, cum ludi præ-
textu, apud patrẽ inſimulauit Agar Ægy-
ptiæ filium, nè cum filio liberæ, hęres eſſet
filius ancillæ. *Quod durè accepit Abraham pro
filio ſuo.* Sed nè mulierem contriſtaret (vt
dè Adamo Auguſtinus habet, pro Eua,
Deum derelinquere) exterminauit inſon- LXXXVI.
tem; nè vxoris illecebras perderet, filium [Gen. 21.]
cum matre deportauit, nè illius relegaret
affectum, quam illi mors ſola, quę cun- [Flaui. Antiq. 4. c. 6.]
cta ſoluit, abripere poterat.

§. XIX. *Nulli Hebræorum ad vſuras li-
ceat fœnerari, neque cibum, neque potum.
Non enim iuſtum eſt à contribule reditus ſuſti-* LXXXVII.
*nere, ſed ſolatium vtilitatis eius, lucrum eſ-
ſe decernere: & gratiarum actionem, & re-
compenſationem à Deo referendam, pro beni-
gnitate ſufficere. Qui verò acceperint ſiue pecu-
nias, ſiue quoſcumque fructus ſiccos, vel humi-
dos, reminiſcentes Deum hæc cum dilectione
reſtituant, tamquàm reponentes in proprijs locu-
lis, et iterùm cum opus fuerit, hæc tollentes. Qui
verò circa redditionem impudentes extiterint,
non in domos eorum eſt introeundum, pignuſque
ſumendum, antequàm ex hoc cauſa dicatur.
Pignus enim à foris ſumendum eſt: et ei debi-
tor per ſe portare debet, nihil reſiſtens ei qui cum
auxilio legis ad eum venit. Si quidem idoneus
ſit cui pignus ablatum eſt, teneat illud credi-
tor, quoaduſque reſtituat, quod debetur: ſi ve-
rò pauper eſt, reſtituat, antequàm ſol occum-
bat, ex maximè ſi veſtis ſit in pignore conſtitu-
ta, ita vt eam habeas ad ſoporem: quandò
naturaliter pauperum Deus miſereatur. Mo-* [Deuter. etiam c. 23. n. 19. & c. 24. n. 6.]
la verò, et vaſa ei congrua non ſunt accipien- [Am. Iul.]
da pro pignore, nè inſtrumentis neceſſarijs ad [1592.]
ciborum alimenta, priuentur: et pro egeſta- [die 31.]
te peſſimum aliquid patiantur. Inter Ve- [Martij.]
netorum decreta interdictum boues, ara-
trum, cæteraque ruralia inſtrumenta agri- LXXXVIII.
colis locari: nè horum pretextu ſu-
doribus pauperum graſſentur diuites. At

Pharſ. 49. n. 10. dæis cõſtaret Iacobi impletum vaticinium}
de tribu Iuda natum Meſſiam. Indè annus
Sabbathicus, & Iubilæus, Chronologiæ
C. erat fundamentum, iuxtà Iubilæum He-
bræis ſupputantibus annos, vt ſecundùm
Olympiadas Græcis, & Luſtra Roma-
nis. Propteteà Berzelai filij, cum ex Babilo-
CI. nis reditu quæſijſſent ſcripturam genealo-
1. Eſdræ. c. 1. n. 62. giæ ſuæ, & non inueniſſent, eiecti ſunt de
Sacerdotio. Tertiò, nè Promiſſionis terra
Dei manu diuiſa, hominum confunderetur
calliditate; & auitæ ſuorum nobilitati, pro-
digalitas ſuperuenietium dedecus inſerret.
Huic familiarum incomodo cum tutorum,
& curatorum pattocinio conſuluiſſent Ro-
mani, Iubilæo obſtitère Iudæi. Quartò vt
ciuium ſtaret æqualitas, cuius in qnadro
poteſt regnum æternari. Cùm enim Iehoua
Rempublicam pollicitus fuiſſet æternam,
CII. æternitatis etiã extruere tenebatur colum-
nas, quarum ſumma (vt mottalibus immor-
CIII. talia dones) æqualitas, eſt. Sicut enim nauis
gubernator quædã ſuis manibus facit, quę-
dam per alios, & aliquandò alijs ad clauum
admiſſis, ipſe in proram demigrat; ſic in
Republica non debet vnus occupare om-
nia munia, ſed alijs viciſſim dare locum.
Rectiùs enim fiunt, quæ multorum mani-
CIV. bus peraguntur. Cęſaris, Pompei, Craſſi-
que trina potentia, libertatem Romanis
adèmit: cadentes omnes, dùm trium vr-
CV. gent ſucceſſum,

Pharſ. 1. *Tu cauſa malorum.*
Facta tribus Dominis communis Roma: nec vnquàm.

iurè canit Lucanus. Quiſà perduellione
vos vindicabit Romanos, quùm legem
Agrariam inſimulaſtis?

Hæc publica belli
Semina, quæ populos ſemper merſère potentes.
CVI. *Nãque, vt opes nimias mundo fortuna ſubacto*
Intulit: & rebus mores ceſſere ſecundis:
Prædaque; & hoſtiles luxum ſuaſère rapinæ.
Non auro, tectiſque modus: menſaſque priores
Aſpernata fames, cultus geſtare decoros
Vix nuribus rapuere mares: fecunda virorum
Pauperes fugitur: totoque arceſſitur Orbe:
Quo gens quæque perit: cum longos iungere fines
Agrorum, & quondàm duro ſulcata Camilli
Vomere: & antiquos Curiorum paſſa ligones,
Longæ ſub ignotis extendere rura colonis,
Non eratis populus: quẽ pax tranquilla iuuaret:
Quem ſua libertas immotis paſceret armis:
Indè iræ faciles: & quod ſuaſiſſet egeſtas.
Vile nefas: magnumque decus: ferroq; petendum
Plus Patria potuiſſet ſua: menſuraque iuris
Vis erat; hinc leges, & plebiſcita coactæ
Et tum Conſulibus turbantes iura Tribuni:
Hinc rapti faſces pretio: ſectorque fauoris
Ipſe ſui populus: Lętaliſque ambitus vrbi
Annua venali referens certamina campo:
Hinc vſura vorax: auidumq; in tempore fœnus
Et concuſſa fides: & multis vtile bellum.

Agraria ſi inualuiſſet lex, potuiſſet Poeta
ſceleri ius datum canere? Pręuiderant pri-
mi Romani, & in ſubactas Prouincias, Co-
lonias deducentes, hand primo occupanti CVII.
permittebant agros, ſed ſorte, vel iudicis
manu diuidebant, & æqualitate ſanctam
ſocietatem ſeruabant. *Ciuis ſi communiter eſt,*
qui particeps eſt imperandi, et parendi, eos non
dices ex Ariſtotele, qui Leoni intet lepu-
ſculos aſſimilantur. Oſtraciſmum excogi-
tarunt antiqui, quo qui ſupetcelletet pro-
ptet diuitias, vel ptopter amicos, vel
aliam ciuilem potentiam, extrà ciuitatem *Ariſt. l. Pol. 12.*
relegabatur. Herculem ab Argonautis ſuiſ- CVI. *b. 11.*
ſe derelictũ, eſt in fabulis, quia vnà cum alijs
nauem regere noluiſſet, vel tamquàm mul-
tos nautas excedentem. Sic legitur reſpon-
diſſe Periander, quùm de dominij arcanis CIX.
à Thraſybùlo conſultus, ſupereminentes
ſpicas, demetendo ſegetem adæquarit; CX.
opus annuens ſupereminentes aufferre ci-
ues: veluti Athenienſes, quùm Samio-
tum, Chiorum, Lesbiorum habito Im-
perio, eos in multis peſſundarunt contra CXI.
fœderis ęquitatem. Patet in artibus; neque
enim pictor menſuræ excedentis, pedem
animal habere pateretur: quamuìs pulcher-
rimus ille pes eſſet: neque faber proram: aut
aliã partẽ neq: choragus eũ, qui pulchriorẽ,
ac meliorem toto choro vocem emittit, ſi-
neret in choro ſtare: ità Oſtraciſmus, Iudai- *Poli. 3.*
cũ æmulabatut Iubilæum, cuius æquitas, &
pacifica mulcta in ſupereminentes, imitari CXII.
poterat, ſed non æquari. Opulentes mulcta-
bãt Græci, & Oſtraciſmo putridum reſeca-

bant membrum, nè totum corpus infice-
ret: at Hebræi non post vulnus quæren-
tes remedium, sed ab initio rem intactam
seruantes, minimè iam factos relegabant
diuites, sed nè fierent, satagentes, cre-
scendi posuère modum; vt quilibet sua
sorte contentus, socialem cum alijs gentis
suæ vitam ageret. Paucis continebatur
edictum. Terra non vendetur in perpe-
Leuit. 25. n. 27. tuum, sed de quinquagesimo, in quinqua-
gesimum, iuxtà fructuum supputatio-
nem: antè quinquagesimum etiam redem-
Ib. n. 29. ptione permissa fructuum detracto pretio,
quos à venditionis die, redemptionis
CXIII. vsquè perceperit. Excipe agros in aliena
positos ditione, quibus & vltrà mo-
dùm ditescere poterat, prohibitionis fine
cessante. Excipe vrbanas domos, quarum
CXIV. redemptio intra annum licebat; vltrà,
nec in Iubilæo redimi poterant; quo faci-
Ib. n. 33. liùs allicerentur aduenæ ciuitatem inhabi-
CXV. tare, vbi stabilem tectum sibi poterant
comparare. Vel quia tribus, & familiæ
haud per domos, sed per agros secerneban-
tur: indè Leuitarum vrbanę domus pote-
rant semper redimi, cum ipsi non per
agros quia non habebant, sed per domos
distinguerentur. Quinta Iubilæi causa erat,
nè Hebræorum languesceret virtus. Sed
suorum Proauum pastoritiam vitam viue-
rent, culturæque debiti, vitijs minimè
animum applicarent. Nam latifundia ab-
sque termino data, eos tarda morante segni-
tie, & surrepente dominij libidine, incogni-
tis locata arua colonis, fructus retribuere
dedignabantur, vt Patriarchali quondàm
sulcata vomere. Romanorum rura exem-
plo sint.

Cum longos iungere fines.
CXVI. *Agrorum, eo quondàm duro sulcata Camilli*
Vomere: et antiquos Curiorum passa Ligones
Longa sub ignotis extendere rura colonis.
& ab agris ad consulatum, aliosque Magi-
stratus, accersitus Romanus
Iura dabat populis posito modò Prętor aratro,
Ouidius. Fast. 1. *Pascebatque suas ipse senator oues.*
Indè viatores, ministri illi dicti sunt à via:
CXVII. quia ab Vrbe ad agros missi, in vrbem colo-
nos arantes accirēt ad Magistratū. Agrum
malè coluisse censoriū probrū putabatur, &

boni coloni titulus, amplissima erat lauda- CXVIII. Cato.
tio. Agros colere haud est dedignatus Ca-
millus ille, qui dissipauit Gallos: & iam de- CXIX.
speratos ciues, & in procinctu ad Veios per-
gendi, in vrbe retinuit. Curius cæsis Samni-
tibus, deuictisq; Sabinis, abdicato magi- D: Re R.
stratu, agrum coluit. Annum ita diuidentes
ex Varrone, vt *nonis modo diebus vrbem adi-
rent, reliquis, vt rura colerent.* Erubescebant
agri regalibus culti manibus, non cen-
tuplicare semina. Fęcundabant arua apud
Hebræos, non tam colonorum sudoribus,
quàm Patriarcharū benedictionibus. Hu-
iuscemodi messis frugem Iubilæi semine ex-
colere curauit Legislator, vt in ęuum mo-
rum sata probitate, staret Respublica. VI.
vt agrorum cessaret cultura, & fructuum CXX.
collectio. Quòd si dixeritis, quid comede- Leuit. 25. n. 22.
mus? *oblata comedetis*, Sabbathico namq;
tantum germinabat terra Anno .f. sexto, &
trium Annorum dabat fructus, quantum
quinquagesimo, Dei arata verbo trium da-
bat annorum fructus.

§. XXII. *Si quis aurum, vel argentum per* Flaui. 4. Ant. c. 6. Deut. 22.
viam inuenerit, quærat eum, qui perdidit,
præconemque mittens, in quo eum loco inuenit, CXXI.
restituat: Similiter autem, et de pecudibus,
quamcunque in deserto errare compererit, non in-
uento repentè Domino, apud se reseruet: te- CXXII.
stem habens Deum in his, quod voluit alie- Panorm. l. 1. in vita Alfonsi.
na lucrari. Nulli liceat pertransire, cum iu-
mentum alicuius tempestate fatigatum in lu-
to viderit cecidisse, sed alleuet illud, & pro-
prio adiuuando labore, ei adiutor existat. Vias
autem ignorantibus demonstrandas, & non
risum actitantes de eorum errore alienis vtilita-
tibus, liceat impedire. Iter per Campaniam
habente Alphonso Aragoniæ Rege, præ-
tereuntes implorabat agaso, vt eius iu-
mentum onere, lutoq; pressum leuarent.
Cum nemo accurreret, Rex equo desiliens
agasoni opem ferendo, retulit, vt de eo
diceretur. *Principatus super humerum eius.*
Lepore liceat aspergere leges. Sabbathi
die in foueam cum incidisset Iudæus qui-
dam, Christianum fortè pertranseuntem,
& iuuare volentem, ob Sabbathi Religio-
nem Iudæus renuit.
Sabbatha sancta colo, de stercore surgere nolo,
at cum ventura die Dominica, casu iter CXXIII.
habe-

habere, & Christianus ab eodem inuocatur Iudæo, respondit.

CXXIV. *Sabbatha nostra quidem, Salomon celebrabis ibidem.* Lepida est historia Caroli V. quùm vt tumultuantes comprimeret Belgios, solus cursitans ex Hispania Gandauum deerrauit: nocte ingrauente, agasonis pulsauit ad ostium, regiam eflagitans viam. Humanus iste lãernam accendit, cumque Cæsar ventrem, exoneraturus, expectare rogauit? annuit: interim de nomine exquirens? *Carolus*, respondit Cæsar. Expurgato ventre, equum ascendere volenti Carolo, agaso obstitit, *Carole, et tu attẽde*, inquiẽs: sic mutuo famulatu lucernam tenuit Imperator, qui posteà regio instructus itinere, abijt, ille redijt. Sequenti die in aulam vocatus agaso, miratus in throno Carolum ad genua procidens, veniam efflagitabat. Cachinnabatur Carolus, quid illi libèret, petere, & itineris verba repeti gaudebat. Cauponariam artem vectigalibus immunem petijt, & impetrauit: cuius in superlumінari adhuc videnrur agaso, & Carolus cum lanterna.

§. XXIII. *Bouem cornu petentem Dominus interficiat. Si verò aliquem interficiat percutiens taurus ipse, quidem lapidatus moriatur,* Flaui. ib. CXXV. *& neque ad cibum vtilis habeatur. Si verò culpabilis etiam approbetur Dominus, præscius eius naturæ, nec cauens, & ipse moriatur: tamquàm ipse eius, qui à boue peremptus est, auctor mortis extiterit. Si verò seruum, vel ancillam bos perimat, ipse quidem lapidetur: triginta verò sicli eius Domino* (serui perpende pretium) *lapidati Dominus dare damnetur. Bos autem si à boue percussus mortuus fuerit, vendatur, & qui mortuus est, & qui percussit, & pretium amborum eorum Domini sibi distrubuant.* Hęc omnia mutuati Romani quasi proprio excogitata marte, titulos suos *de lege Aquila; de Lege Cornelia; Si quadrupes pauperiem fecisse ducatur*, exornarunt non omnibus tamen numeris. Quid lib. 1. ff. quadrup. paup. enim, cum arietes inter se pugnant? refert CXXVI. videre, an qui cornu petijt, prouocans, vel prouocatus interierit? iuris forsan capacia bruta, vndè ad offensionem, vel defensionem surrexerint.

Flau. ib. §. XXIV. *Si verò nihil agens dolosè perdiderit, cui creditum est depositum, veniens ad septem iudices iuret Deum, quod neque eius consilio, vel malitia perijt, neque aliqua rei perditæ parte sit vsus: & inculpabilis tunc abscedat. Si verò, vel in aliqua parte vsus fuerit, rem sibi creditam ipse perdat.* Tantam diligentiam adhibeat in rebus alienis, CXXVII. quantam in proprijs, vltrà non teneri, sed deponenti imputandum, qui parum diligentem amicum inueniret ad sua custodienda. Inst. 1. l. 8. Quib. mod. con oblig.

§. XXV. *Si verò casus Belli, aut nunc vobis, aut vestris filijs posteà sortè prouenerint, extrà terminum hoc agatur. Belli verò legationes, & præcones mittite ad voluntarios milites. Antè arma, namq: bonum est, apud eos vti sermonibus declarantibus, quoniam, & militiam copiosam habentes, & equos, et arma, & antè hæc propitium Deum, & vobiscum pariter dimicantem petite tamen, vt nequaquàm, cum eis pugnare debeatis, nè res eorum auferre cogamini. Et si quidem consentiunt, bonum est vobis seruare pacem: si verò confidentes in se, quasi virtute præcellant, & vos vexare conantur, exercitum super eos inducite, Principe quidem vtentes Omnipotenti Deo.* In Bello peregrinum haud habebant ducem, eorum Deo dirigente cohortes. Congruunt & Veneri, à quibus maritimæ classis numquàm forinseco est comissũ Imperium. Terrestres equiratus, & turmas, vt plurimùm peregrinis ducentibus gloriosè quidèm, sed proditoriè interdum, vt Carminiolam Venetorum Imperatorem, auorum nostrorum memoria publicè ab ijs ob proditionem capire mulctatum proferr. Quotiès strategi inuidia, & dolo frustrati triumphi, incassę victorię? potentis, sed nolentis profligatas hostium ducere cohortes? Cyprum haud opprimeret Turca, si post naualẽ victoriam anno 1572 fœderata classis, eo tantum vela dedisset: sed discordes Hispani noluerunt, Regiam insulam Barbarorum manumittei iugo, vt naturali restitueretur Domino; scientes vincere, sed vti victoria nescientes remis, velisque in Patriam remearunt. Vel Vrbis fato, vel à Grę-cia auerso Cęlo in diuersum abstrahentibus fœderatos, in cassum reboauit victoria. Prouida Iudæorum cautio, arma fidère cui, non aurum,

Marginal notes: CXXVIII (beside §. XXV); Deu 27. (beside "Congruunt & Veneri"); CXXXIII. (beside "vt Carminiolam"); Petrus Bembus lib. 7. (beside "proferr."); CXXXIV. (beside "Cyprum"); CXXXII. (beside "Vel Vrbis fato")

aurum, vel argentum esset in præmium, sed amor Patriæ. Quę denuncianda, priusquam suscipienda. Annibale quatiente Saguntum, Romani haud statim procurrerunt ad arma, vt fęderatam tuerentur ciuitatem, sed *primus more legitimo queri malunt*. Interin Saguntini iam nouem mensibus fessi fame, machinis, ferro, & igne, versa denique in rabiem fide, immanem in foro excitant rogum, tum desuper se suosq; cum omnibus opibus suis ferro, & igne corrumpunt. Huius tantę cladis Annibal poscitur. Tergiuersantibus Pœnis, Dux legationis Romanorum, Fabius, quæ (inquit) *mora est? In hoc ego sinu bellum affero, & pacem: vtrum eligitis, vtrum placet, sumite. Cumque succlamatum esset, vtrum vellet, daret, Bellum igitur, inquit, accipite; & excusso in media curia togę gremio, non sine horrore, quasi planè sinu bellum ferret, effudit.*

Florus l. 2. 6.

§. XXVI. *Obsidentes ciuitates, et lignis egentes ad machinarum opus, non incidatis arbores terræ fructiferas: sed parcite, scientes eas à Deo pro vtilitate hominum esse productas: quæ si vocem haberent, iurgium vobis inferrent quia cum non sit in eis causa bellorum, iniquæ sectionis præiudicia patiantur: etsi virtus eis foret, etiam demigrarent, et in aliam terram decederent.* Flau. ib. CXXXI.

CAPVT SEXTVM.

In Iudæos Declamatio, vt Christiano pellantur solo.

38 *Sa-*

38 *Sacerdotem Venetijs Iudæi occidunt.*
39 *Moyses Ægyptium occidit.*
40 *Sabadai Iudæus, vt Messias veniens, vbi, & quomodò suscitauerit tumultus? Turca tandem fit.*
41 *In Parochi electione audet manum mittere*
42 *Venetijs Iesuitę exulant.*
43 *Christus cur moriens se commendauerit Patri.*

HEbræorum est causa, R.
M. an Synagogę, vbi
Deus (quem colimus,
credimus,& veneramur)
obtrectatur, irridetur,
& crucifigitur sint tolerandæ,
eo in solo, cuius
arma iustitia sunt, & Religio. Leo rugiat,
vt fidei deuoret hostes, vel vti catulos in sinu
foueat, est disceptatio. Vos Aulici,
pro Christo stare, quis inficiet? & si pro
Christo, *quis ex vobis arguet me de peccato*,
Ioa. 8. 46. dum in synedrio haud Mosaico, sed Catholico,
Iosephi ab Arimathæa æmulus
I. Iudęos insimulo. *Deus stetit in synagoga*
81. Ps. 1. *Deorum*: adimpletur nunc vaticinium. Terrę
ib. 6. *vos Dij estis, et filij Excelsi omnes*: quorum
in medio Deus est, non vt iudex, sed
vt actor, nè dicam, reus. Eum fortè expergere
faciam, quem Angeli contremiscunt.
Surge Domine iudica causam tuam?
neutiquàm Dei iudex fit homo,& vestrorũ
II. in manibus, Dei sunt tempora. Sed cum in
iudicio nemo sine actione experiatur, percunctemur
Iudęam, quid, & quali exposcat
actione? pietatis insonat titulo locum
in diuersorio. Pietatis titulo, locum
in diuersorio vos, qui *Iustitiæ Auctorem* in
pręsepio transegistis iacère, quùm locus
Luca. 2. ei non esset in diuersorio? Vestra si incolas
III. respuebat Palestina, cur noua Hierusalẽ
id est fide Cathol. aduenas frequentare alienis educatos moribus,
haud inutilę ducet ad rectam ciuitatis
normam? Baculum gestantes in ma-
IV. nibus, stantes, & non sedentes cum vestrũ
celebratis *Phase*, quia peregrini estis in
terra, cur in Gẽtili solo (Gẽtiles ab Hebręis
vocamur) sedes obtesi emini figere? Minimè
latet, vt Iudęorum feratur perfidia: & nouę
Hierusalẽ descẽdẽtis dę Cęlo à Deo paratę,
sicut ornatę spõsę viro suo Synagoga defor-
V. mis inclinata æuo, baculum premens, mæchando
temeret thorum. Hic Principum
lenocinio, alienis bacchando nuptijs, sponsæ
adulteretur, obloquatur, improbet, anathemathizet.
Ibi, vbi quondàm munda candone
mulierũ pietas haud in petra, sed hominũ
deposuerat cordibus, plebs seruili respergere
probro & dum Christũ exprobat
hominem, Deum negare. Huiuscemodi facinora
in Deũ vestras armabunt manus erga
Iudęos? Iudæorum quęso tẽdamus priùs funiculum
super murum, vt neminem fugiat,
quibus opẽ latura terra, classicum in Cęlum VI.
canat. Primogenitus olim populus, sed Omnipotẽtiæ
baculo, maria calcata post, & nauigatas
terras, vitulum adorant vesani, & vt
vim faciãt diuinitati, brutalitatẽ opponunt,
quasi Deum fatigarent Bouis æmulatione.
Hęc illa primogenita natio, quæ, postquàm
Dei verbo, veluti clauo Solem fixit in Cælo
Creatorem repulit, vt creaturæ votum immortale
sacraret, redimitaque lauro, Iouis
irridẽs arma, Hyperionis prolem sublunariũ
omniũ plaudebat artificem, vt aureæ
vitis occultauère, hieroglyphico quã, apud
Hierosolymã ingrediens Põpeius, vidit, vt VII.
grande impiæ gẽtis arcanum patẽtẽ sub aureo
Cœlo. Idolomanicos hosce tueri sy- Florus 3. c. 6.
cophãtas, seruare Regia traducet maiestas?
Quid putas parare iudęe huius Cœli serenitate
hospitij iura, vel impunem conuiciãdi
facultate rerum Potenti, à quo diademate
redimita, alto sedẽs solio præsides Orbi? Sedis
perfugiũ, vel synagogã extruendi indul- VIII.
gẽtiá vbi irrideãtur sacra, canibus proijciãtur
sancta, & immani barbarorũ rabie cõcidatur
humanitas? Haud Principum patitur
pietas in seipsos sęuire, perduellibus blãdiẽdo;
fœnatoribus forũ & telonia dare, vt subditorũ
grassentur opibus; intra domesticos
admittere lares, vt fidei, & Imperij hostibus,
dominationis prodant arcana. Ma- IX.
gnatum fidenda salus? poculis claros lerni- Beselius in vitis Turcarum.
feris testantur Turcarum Rex Baiazetes,
Carolus noster ab eorũ Æsculapio Hebręo
correpti veneno artis peritia aconito inficere,
quos nequeunt sustollere ferro? ferro?
men-

mendax redditur ab lore sonus. Quot nobilius viduarunt vrbem, aceruosque ense fecère? Priuatorum ædificia, quis conflagrauit? Iudęus: citiùs dicite Publica, quæ forma vtilitate, origine, vsu, communem spectant salutem. Pyrammidum, vel angiportus incendio lęsa quereretur Maiestas
X. *Venetijs ab anno 1623. & vltra.* illa licèt in fastu. Quid si fana, naualia, clibani? Quando? quùm Turcarum tyrannide fatigata libertas. Quis? hostis minimè auderet, nisi audacibus animis compleuisset furiosa Hebręorum temeritas. Vbi? haud procul, non in finibus Imperij, sed in ciuitate regali, quid vltrà? aulam propè, Principe coram, haud bis ausit, tentauit, terquè quaterque actum egisse, remisisse, latè resonant clangòribus ędes. Hæc Synagoga vestris appendet gazis. Huiuscemodi? priuilegiorum onus impunè moliendi, si solúm, quod affinibus inhabitandum fortuna dedit, proditoribus deligatur,
XI. qui libertatem, Imperium, vitam, fidem dicterijs petant, flagitijs fœdent, exhaurire animus hæreat, Vndè noua hæc regnandi mysteria, vt non in finitimis dominationi: Prouincijs, sed in penetralibus Regiæ domus diuersentur hostes? Amicitiam arguet gràtitudo forsan? immemores humanitatis prodit memoria. In baculo transeuntes Iordanem, grates agere dedignantur Deo, quùm veluti centurio hominum Hebræorum duceret cohortes. Qualē
XII. *Apoc. 5.* eflagitent Regem, perpendite: Haud Leonem, nō aquilam Diuum gratissimam Regi sacrum alitem thure, præcibusque sollicitant, sed mutum bouem, cuius collum ferorum vomere pressum, haud exprobraret crimina, & si non voce, cornu ligarent. Si Bonis instar, Maiestas patitur aratra iugo referre suspensa, optatis annuat, precibusque seccubat. Vicit Leo de
XIII. tribu Iuda, etsi ante Leonem minimè cadant seniores, nisi in medio throni se conuertat in agnum, quem deuorent lupi, ve-
Apoc. 5. nientes in vestimentis ouium. Si quondàm cognitæ diuinitati prętulère bouem, Principum munia facessent, nisi creaturam habeant Creatore maiorē. Leuitori enim flagitio Principem interficimus, quàm à Ioue desciscimus, Quem (cum dicis) si cognouissent, non crucifixissent, cognouerunt, & vitulum coluère. Deo minorem, vel maiorem Principem ducant. Si primum damus, XIV.
negarunt, Deum negabunt, & Principem. Quis enim fidelis principi, si infidelis Deo? Si posteriùs: & quis inter principes, & Potestates nouus Nabuchodonosor, armorum lege diuinitatis occupabit iura? Sistentes in iudicio filium percunctemur, & matrem, quid querantur; audiatur altera pars, sint iura Senatus.

Seductor populi, ex adulterio prognatus, fatur Christus, intimulor. Tanto sceleri ius datum, canite vos Catholici Principes. Scorti, lupæ contumelijs Vir- XV.
ginem conuitiari matrem haud vos latet, Christianissimi Reges. Cælum turbine, procellis restitit, cum Hierosolymæ acerua congererent, vt frustrato vati- *Simon Maiol. 113. colloqu. 1.*
cinio, templum renouarent. Nè super lapidem relinqueretur lapis, hiatu terræ malleos ferras, cæmenta, homines ipsos absorbui, & vos inuito Deo, Synagogas extruitis, reparate mœnia, oppidula constituire, virbiculas ponite, & malorum hominum vnitate oppidò vrbem segregate. XVI. *Socrat. li. 3. c. 22. Theod. 3. c. 20. Sozom 5. c. 22. Nazianz. orat. 2.* XVII.
Quid posteà querimonias edere, vlutatibus implere, cum in Sinagogis vestre ditionis imò fanis, & sanctuarij stabulantur barbarorum equi? Si horum cantilænis non laudor, nec eorum blasphemijs vituperor. Re- XVIII.
sistentis Ambrosij in faciem Theodosij, & templi occludentis valuas, qui sumptus persoluere vrbanę mandauerat multitudini, ob synagogam succensam, spiritus Sancti oraculum, hominis prolatum ore, Episcopales credidit minas, & repenti Cęsari, in benè constituta Republica, haud ignoscendum plebi temerè cum insurgit;
quùm referret Ambrosius, *at nè hoc quidem vt Iudæi in medio Christianæ vrbis Synagogas babeant, & blasphemis precibus piorum aures obtundant*, illicò Byzantis remissa mulcta, intra regia mœnia Iudæis vetuit Synagogam. *Zonaras.*

Ad vos etiam quorū squalida capita diademate ornaui, querela venit, sed in deserto clamaui: Cæsarumque iura latrant tāquàm sine viribus irę. Sanguinis loquutus lingua Orbis in angulis, in parieptibus Regū, stylo

fer-

ferreo, & plumbi lamina, celte fculpendo in filice querimonias Dei, iuftitiam aufpicabor, & cum defiderarem, pacem fuftuli. Iuftitia, & pax deofcu-
XIX. latæ funt. (Si Deus non inuenit, inue-
Pfal. 88. n. 11 niet homo?) Quotiès fub fpetiebus la-
XX. tentem Euchariſticis, cum non inueni-
Vide rent Catholici, conuenère vulnera refri-
Sac. Maiol. caturi Iudæi; blafphemiæ, traiecto gutture cultro, fanguine inundarunt altaria, folum cruore madùit, vt terrenis poteftatibus, quæ ad vindictam malefactorum per me regnant, paffibile conftaret impaffibile corpus. Quoties Moyfis æmulatione, non ex lapide hausère in virga potum, fed ferro lymphis aridum fauciarunt fanguine lignum; du-
Sãguis miraculofus Venetijs afferuatur Euchar Hoftiã cruore perfufam vidi Vindelicorũ Auguftæ. riori pungente clauo, Vaticanum propè, vidente, & non contradicente Petro, quàm in Caluario iubente Pilato. Veftro in Sanctuario, ò Principes miraculofo cruore, qui iam tot afferuatur per fæcula, Iudaicam non ampliùs, fed Catholicam exprobrat perfidiam, non fuadenti haud credi redarguit. Reticeam totum Mahumetifmum decem Iudæorum fuiſse commentum, vt Chriftianis infignem aliquem excitarent
XXI. hoftem: cateruatìm apud Turcas mi-
Io: Vafæus in Chron. Hifp. grafse, eoquè machinarum bellicam attulifse peritiam, cuius anteà prorsùs ignara defiderabat barbaries. Quingen-
XXII. ta Coronatorum millia Turcarum ob-
Archõt Cofmica pag. 519. n. 10. tulifse Regi, vt Iudaicæ perfidiæ monumentum feruatoris dirueret fepulcrum; templa profanafse; neophytos vexafse, locupletati referunt annales. Vndè Conftantini edicto Iudæorum repref-
l. 26. de Iudais Chryf. orat. 2. contra Iudæos. fa fuperbia, mutilatione membrorum, & ad ludibrium, vtì fugitiuis circumdu-ctis mancipijs, vt paucorum pœna exemplum efset ad omnes. Vociferatur ad-
XXIII huc Alexandria Chriftianis paratas infi-
Socrat. 7. c. 3. dias, & poft quartum fuprà trigefimum annum, Ægypti, Cypri, Cyrene, quadraginta hominum millia tanta trucidafse immanitate, vt carnes comederent interfectorum, eorumque cruore fi-
XXIV bi pingerent faciem. Quod fi portentofa querantur, Dionem Nicæum confulite apud quem de Iudæis, hæc funt. *Interim Iudæi, qui circum Cyrenem habitabant, Andrea quondam duce Romanos pariter, atque Græcos concidunt, vefcunturque eorum carnibus, eduntque vifcera, tum oblinuntur, eorum fanguine, & pellibus induuntur. Multos à vertice transfixere medios, multos obiecère beftijs, multos etiam inter fe certare coegerunt, ità vt interierint hominum ad ducenta viginti millia. Prætereà in Aegypto, Cyproque Artemione duce Cypriorum cædes confimilis facta eft, vbi defiderata funt hominum ducenta quadraginta millia. Ex quo fit, vt Iudæo in Cyprum venire non liceat: quod fi fortè vi tempeftatis in infulam appulerit, interficitur.* Si- *in Traiano.*
leo quotannis in die Pafchatis cruci- *Socr. c. 16.*
fixos pueros, Sacratifsimas pretio pa-
rafse hoftias, vndè à Ludouico Pul- XXV.
chro Gallia pulfos, eo in exilio, Ægy- *Maiol.*
pto egredientibus duplo cecidifse plu- XXVI.
res. Latè fumat adhuc fuccenfas inter *Andreas du Crefne de Geftis Norman.*
Prouincias Burdegala, quùm, Aquitaniam populantes Normanni, incendère Iudæis prodentibus. Herodis metus eo- *Anno 848*
rum prodat contumaciam, cum fcifcitanti *Iofeph Flaui.*
à Magis, vbi natus Rex Iudæorum; ge-
lido terrore coma rigebant, nuper enim XXVII.
fummis vigilijs regionem feditionibus afsuetam, pacauerat æftuantem. Vbi Prouincia? vbi Regnum? vbi ciuitas? vbi pagus, vndè fraudes, doloque præcipui XXVIII.
non expulfi? Expulit Roma anno quin- *S. An. 129.*
quagefimo tertio. Detrufit Germania *Côradus à Lieth-tenau.*
Hadrianum fequuta Imperatorem, quùm non folùm Hierufalem Iudæos ingredi abfterruit, verum etiam ex fublimio- *Io: Boterusl. 2. ar. 3.*
ribus, & longinquis frugibus Palæfti-
nam prohibuit fpectare; portæ, qua Be- *Maiolus in Iudæos.*
thleem itur, fuem impofuit marmoreum, quo terriculamento à facris Iudæos abigere locis, Chriftianorum inoleuit confuetudo. Hinc Vuitembergæ ideò, nec XXIX.
non in antiqua Soraborum vrbe in fuperliminari templi fuem fpectamus incifum: Magdeburgi, & in Salifburgenfi Bauaria Scropham Iudęos lactante; in Palęftina cum iter inceptum celebrarent XXX.
rumore fecundo, quinquaginta Iudęorum millia; diruti Imperij reliquias, Hadrianus in Hefperiam deportauit. Vbi Academias aperire, templa erigere for- *Io. Bot.*
titos Fama totum vulgauit per orbem. Indè in Batauiam, Galliam Angliam migrafse eadem fama tulit. Anglia mouentur, S. Anno. 1291. Gallia primò Philippus Pulcher; tertiò, & vltimò cum aureo ponte eò remeafsent à Philippo

Boterus a. 3. lib. 2. Longimano pelluntur; vndè nouas pe-
tentes ſedes in Sueuiam, Boemiam,
XXI. Auſtriam, Pannonias ſeccesſère; qua
etiam ob crucifixum infantem Mat-
thias Rex ſemouit. Anno tandem, Sa-
lutis 1492. iuxtà Toletanum Concilium
ſolemni Hiſpaniarum Reges inaugura-
ri decernuntur eo Sacramento: *Hiſpa-
niarum Reges ne regiam ſedem conſcendant,
priuſquàm inter reliqua Sacramenta iu-
rent, ſe nullum non Catholicum permiſſuros
in ſuo regno degere*, Huiuſmodi mulcta-
ti exilio ex Hiſpania Luſitaniam, vn-
de tandem eiecti aſyllorum iure in
Turcarum, & Italorum ſeceſsere re-
XXII gionem. Dicat Turca, cui veluti viri-
darium eſt Religionum diuerſitas, qua-
Petrus Rizarus lib. 1. de Turcar. Morib. li proſequatur honore perditam Iudæo-
rum gentem? tanto habet contemptui,
vt in eorum ſodalitio dedignetur co-
medere, non matrimonio iungi, vt de
Chriſtianis accidit, præter legis etiam Ca-
tholicæ violentiam. Abnegent Moyſen,
vt Maumethum recipiant, non audiun-
tur, priuſquàm baptiſmate abluantur.
Euangelio Turca, ſi quid detrahat, puta
Chriſti paſſionem, Iudæis imputat, in
Chriſtianorum deriſum ab illis ducens in-
Boterus l. 3. p. 3. iunctam. Reticeo Marocchi, & Feſſæ
Regibus adeò inuiſos, vt eorum etiam pu-
blicarentur bona, qui cum Iudæis verſa-
rentur, vndè rubore ſuffuſi Italici Princi-
pes ne finitimis, vel idolatris Religione
cederent, alijs ſuis exterminarunt finibus,
vt Paulus IV. & Pius V. Romani Epiſcopi,
Io: Bot. p. 3. l. 2. licèt Eccleſiaſticæ benignitatis prætextu à
XXIII Pio IV. & Sixto V. fuerint reſtituti. Alij
veſtigijs Inſiſtere ſpopondère ad aras, ſed
vota pro reditu ſimularunt, vt Deum pio
dolo captarent, in voto ceſsarunt, ſed in-
S. Ann. 1571. fideli fide, periurio vſque adhuc defece-
runt. Proh nefas, hominibus ſtabit in-
corrupta fides, & Deo temerabo promiſ-
ſa? Vbi non eſt cura iuris, nec ſanctitas,
nec fides, inſtabile regnum eſt. Ait Præ-
tor pacta ſeruabo, & ego periurio, ruinam
XXIV properabo. Romano Imperio quartum
Florus 2. c. 6. vulnus haud Cannæ intuliſset Annibal,
niſi conſenſiſset & Cœlum. Redire ſpe-
ramus ſuperato victores ab hoſte, cum
nobis auerſum Cœlum hoſtium ducit co-
XXV. hortes? Vratislaum Polonorum, Hunga-
Helfr. Vlricus rorumque Regem vobis ſuſcitabo; Vra-
tislae quis te in tartara miſit? Turcarum

Imperator Sultanus (ex abyſso Vratislaus *Humanus q. 6 Vari. lib. 1.*
reſonat) cum inſtante Pontifice viola-
tis inducijs campo concurrerem, in pre-
lij diſcrimine fracti fæderis Chriſtum in-
uocaret vindicem, *Chriſte, ſi Deus es, vt
Chriſtiani tui de te perhibent, vindica perfidiam
tuorum, qui contra pacta iura bello me inundant*.
Fædera iniſtis ſacra ſacri Principes, &
ſacrilega fraude Deum feſelliſtis. Sed
qualia Iudæorum merita tanto rependi-
tis præmio? in arcem Reipublicæ forſan
totis incubere viribus, quidque illis indu-
ſtriæ, curæ, diligentiæ pro viribus ela- XXVI.
borantes, non tàm, vt ciuium, ſed & in-
fimæ plebis eſt? Fractam illam, & debi-
litatam vim ſuam in Principes contulere
Catholicos. Viribus illis, quæ illis reli-
quæ imbecilles, infirmæ ad opprimen-
dum, ad euertendum, ad affligendum
ad perdendum abutentes. Quæ nota
domeſticæ turpitudinis non inuſta eo-
rum eſt vitæ? quod priuatarum re-
rum dedecus non hæret infamiæ? quę
libido ab oculis, quod facinus, quod fla-
gitium à toto corpore abſuit, vt de na-
tione dicam, quod in perſonam decla-
mabat Tullius: Facilè ſileri paterer, ne
tantorum facinorum immanitas, aut ex- *in Catil. li. ora. 1*
titiſse, aut non vindicata videretur,
quùm ad turpiſſimam ſocietatem haud
propendere ciuitatem iudicarem. Eo-
rum modò perpendatur vita, & nullum
iam tot annis facinus, nullum flagitium
extitiſse ſine Iudæis. Innocens forsàn eo- XXVII.
rum natio à publico immò ſanguine ſa-
cro? Rubeſcunt adhuc Venetorum ſta-
gna, nobilium exuberante cruore, quùm
gratitudinis penſione, quia in D. Pauli
Vico hoſpitio donati, indè in ſaluberri-
mam, & delitijs affluentem inſulam,
quæ adhuc *Iudaica* appellatur (vulgo
Zueca) traducti, deambulantes nobiles,
eſto, amatoriè ludentes, crudeliter ex-
cruciatos interfecère, licèt ſequenti die
indignatis nobilibus ſacrilego pende-
rent ſanguine pœnas, donec fatigatæ
manus parcerent ferro. Sed quid indè?
in citharam verſo luctu, cum in con-
finia relegarentur; vbi muris circun-
dati, & obſeratis valuis, maiora ag-
gredi audent facinora. Eo enim ſe re-
cipientes, & inter cludentes, Chriſtia-
norum irrident vindictam; ſæpiùs nec
ſacro à ſanguine abſtinentes manum.
Hoc

Anno 1669. mense Augusti. XXXVIII. Hoc anno, hoc mense, hac die, nunc sacri sanguinis vox de terra clamat; Sacerdotis, quem pacificè deambulantem dolo necarunt. Sed cur? quia inimicum, vel Iudæi forsàn cucurbitauerat in vxorem? innocens erat. Conuiciantem forsan? cogitabundus pergebat. Quid ergo causæ? paucis dicam: hostem occidère, cuius inimicitię hęc vna
Exod. 2. causa, Religio. Moysem imitati quandò ab
XXXIX. Egyptio, cum de Hebręis quemdam videret percuti, circumspiciens, & nullum adesse videns, percussum Ægyptium abscondit sabulo. Sabulo, & isti percussum non potentes celare Sacerdotem, nec se expurgare facinore (nouum per horrescite scelus)
XL. Catholici hominis, quasi bouis emère vitam, qui se reum faceret, Quid vltrà expectamus? quandiù nos furor iste deludet? in libertatem insurgant? Imperij adoriantur habenas? tentarunt. Patrum forsan nostrorum memoria Sabadai tenet? nos 1664. supra vidimus annum, vulgato Messię aduentu ęstuare Prouincias: & nisi antelucana Venetorum prospexissent remedia, quę manui in pariete contra Baldassarem assimiliari duxi, eorum experta esset immanitatem, quorum minimè reformidat Italia. Dicat noua Roma passa tumultū, cum eò cateruatim currererent è finitimis Iudęi seudo prophetam salutaturi. Quomodò debitorum prætextu voluntariè vincla subirent ducem visuri, quem in carcerem Turcæ detruserant. Sed qualem motibus imposuère modum? Muneribus, stipendijs, purpura redimitus, & bysso Turcarum secessit in aulam: quasi qui omnium aspernantur fortunas, belli alea cum Iudæo ludere non audèrent. Perfidi hostis tanta ostentatio, quùm minuetur? Audistis sacra patronatus iura conatos subuertere, & cum Ecclesiæ
Hieremiæ Prophetæ sponsus deligendus XLI.
foret, ipsis in alienam messem falcem ponentibus domos roboasse murmure, vt Iudęorum plausu, quem ipsi pręponerent, Ecclesia ei nuberet? Bone Deus? Iesuitę exularunt, quia Roma crederentur exploratum venisse, & infidelium exploratores in lau- 1669. Venetijs.
de viuunt, nobiscum agentes ætatem, quasi XLII.
charissimi fratres? Finiam, vbi enim, nec miracula, non fulmina, non marmora posuère modum, irritus erit & eloquentiæ labor. Vestræ iustitiæ *Sitio* voce magna Christus exclàmat; quis accurrit? qui non est mecum, contra me est: vel cum Christo, vel cum Iudęis. Penès Synagogam Christum habebis non gloriosum, sed crucifixum. Quid expectamus, vt tenebræ fiant super vniuersam terram? & si flagellis quondàm, nunc vos scorpionibus cædat? Accur- XLIII.
rit nemo, nisi miles cum hysopo. Mori- Io. 25.
tur, & rubore suffusus, expandit tenebras. Matt 24.
Haud habens, cui se in terra comittat, patris in manu emittit spiritum.

LIBER SEXTVS.
LVDOVICVS TERTIVS.
Occidentis Imper. VI.

I Ominum cum adeò creuisset malitia, vt non solummodò Deum pœnituisset hominem in terra fecisse, sed & hominem tęderet hominem regere; vt extremis extrema daret Ludouicus, sacrilegos aulicos, monetæ adulterio, iustitiæ pretio, & periurij obstrictos, in ius vocans, aconito perimitur, naturali quasi Principum sorte; velle, & non posse corrigere.

ALLVSIO AD
Hieroglyphicum.

Hinc procul, ô Princeps, noua Regia facta latronum
Iam specus, haud homines, at fouet illa lupos.
Iustitiam Reprobis Iudex, cum vendat, & auro,
Nummos hic tondet, lex lacerata gemit.
Opprimitur Pietas, deuastat regna Tyrannis,
Euerso Imperio, regnat in Orbe nefas.
Quid iuuat abscissa Rex, veste, vt iustus, iniquos
Obiurgare minis, es quibus indè Reus?
Dat Pincerna tibi cum pocula, flexus adorat,
Pocula dum libas, Tu bibis ore necem.
Ergo prius gladio, quàm verbis, coge rebelles;
Est scelus in Regem, pro nece, ferre minas.

M. Anton. Moles Neap.
S. Theol. D.

ALIVD.

Aspicis innumeris Ludouice infame tribunal II.
Criminibus; nullo vindice, culpa furit.
Baccantur sontes, tumidoque licentia fastu
Torquet in innocuum sceptra cruenta gregem
Accurris Ludouice malis, dextràque tonanti
Vltima criminibus funera ferre paras.
Cum gemmata tibi profert cratera venenum, Vide hieroglyphicum post n. 5.
Iustaque de manibus fulmina mors rapuit.
Nascitur antiquo peius de crimine crimen,
Culpaque nec Regum fulmina adulta pauet.
Comes Lelius Plouenus Nobilis Venet.

Micilli Carmina de Ludouico III.

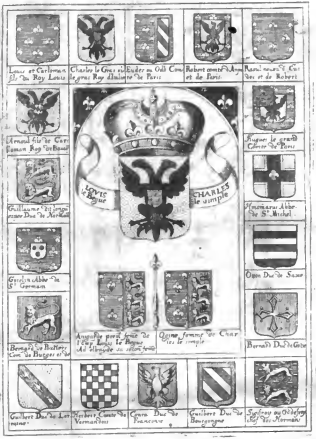
Hic ope Pontificis Patrias accepit habenas, III.
Itala cum nollet factio ferre virum.
Sed breue ius regni dedit huic infirmior ætas,
Nam moriens annos occidit ante duos.

De eodem.

Balbus item Imperij titulū Ludouicus adeptus,
Occidit ante annos Cæsar, & iste duos.

Insi-

Insignia Principum, qui cum Ludouico Balbo bellarunt.

Aurea Moneta Imperatoris Ludouici III. Balbi.

E L O.

ELOGIVM.

Anno Christi. 877.

Tristis Gallia?
Quid tibi Rex *Balbus*;
Cum Gallico in Areopago rident Furiæ,
Et pietate laruata immanitas, cruentatur in cædibus innocentium?

VI. *Gallia miserrimo statu ob multorum interitum.*

Regis linguam compedibus natura dedit,
Vt in manicis ferreis aulicos alligaret.
Hominum dentes arma;
Lingua eorum, gladius acutus.
Gladius in ore, cum stellæ in manu.
Sed & Cœlum sua habet Phænomena.
Reliquit vxorem Ludouicus, vt adhæreret patri,
(Cupiditati indulgeas regnandi)
Non est maritus, vt sit Rex.

Anno 877.

Ansgardam, quam coniunxerat amor,
Paterna disiunxit potestas.
Et adulterino thoro nupsit Adheleides,
Si filiorum concubitus, non parentum consensus nuptias facit.
Vxoris pretio mercatus regnum;
Gregem regere à Sacro Pastore doceri voluit:
Vt concors fieret Sacerdotij, & Imperij discordia.
Dynastæ accurrite,
Et qui Episcopos ad vestrum prouocatis Tribunal,
Videte Regem ad Episcoporum stare cancellos.
Hugonem Lotharij nothum, perduellione notatum,
Non Cæsaris corripuit ferro,
Sed Sacerdotum monuit calamo:
Vt impia, & pia Roma
Armis quondam, Gallorum nunc vinceretur pietate.
Roma, quæ ibi, ubi Papa,
Barbarorum olim asylum, Gallorum petit auxilium,
Vt Petrus ignotus clauibus, agnosceretur Gallo.
Maria calcauit Petrus, terras nauigauit Ioannes,
Ad Christum ille, ad Ludouicum iste,
Exclamant *Domine Saluum me fac.*
Petri perpende gladios,
Ioannes Ludouicum salutando

Sexto Idib. Decembr.

Orbis Dominum fecit,
Et Ludouicus adorando, Ioannis confregit inimicos,
Mulierem præter:
Hanc si Cæsar dignatur uxorem,
Pontifex dedignatur Reginam,
Viuebat Ansgarda,
Et quia non separat homo, quod Deus coniungit,
Adheleidis Imperium Fasti negant Imperatorum,
Romanorum creatus Imperator Ludouicus,
Balbus mansit,
Vt se factis proderet, non verbis iactaret.
Anno regni sui
Balborum lingua velociter loquuta pacem,
Traulorum Epthaphonon haud reddidit pacem.
Iustitia, & Pax deosculatæ,
A Patruelibus cum dissociarentur,
Barbaros inter Deos
Numerati sunt *Terminus*, & *Iuuentas*:

VII. *Anno 871. secundum Gaguinum vel 877. Duchesne pag. 405. cum quo Sigon. Baron. Bollerus, die 8. Decemb. Ansgardam ex qua Ludouicum, & Carolomanum, iussu patris repudiat, quam in inconsulto duxerat, & Adhaleidam suscipit, dote ornamentis non renouandi. Mandrib. ...cam moleret, ne illi obstaret, ne patri*

VIII. *succederet. Aimo. Gago Ab Hincmaro Rhem. Archiep. Neustria in synodo Hugonem Lotharij nothum per legatos accusat. Frodoar.*

IX. *L. 3. c. 18 Hist. Rhem. excommunicatur quondam in Concilio Trecensi, sub Papa Io. 8. Aimoin. de*

X. *Gestis Francorum l. 5. c. 37. Baron. An. 877. n. 23. Io: Papa ab hostib. vexatur ... confugit in Galliam.*

XI. *ad Carolum Caluum Sigon. in Ludou. Annal. Fuldens. Epist. 87. Io. Papæ apud Baronium. 13. An. 878. Sigon. Noluit coronari Reginam quia adhuc*

XII. *viuebat prima Ludouici vxor (Aimoin. l. 5. c. 37. Gaguinus in vita Balbi.) Ingelberga coniux ... Io. Heriuæus Bollerus.*

XIV. *Ne bello turbaret Italiam, & Romanam Ecclesiam, cum patruelibus suis Regna ... mouet.*

Nu-

Placuit Ludouico Deorum contumacia,
Vt fines suos ponerent pacem.
Sed veloces pede inimicorum ad effundendum sanguinem
Aconito inficitur innocentia. *Anno 879. Idib. Aprilis. vel anno 880. per Gaguinum.*
Veneno perimitur, Paul. Emil. XV. Tres erant hostes.
Bernardus Italiæ Marchio,
Lambertus, & Humbertus Comites
Nè pauciores Romam,
Quàm Auernum affligerent Furiæ.
Ludouici mortem Ea Solis præiuit Eclipsis;
Vt in Meridie Stellæ lucèrent; Ludouici Soli parentaturæ.
XVI. Sol obscuratur,
Vt Iustitiæ rectori iusta persolueret. *Anno 878. 29. die Octobr.*
Vna sine alterà, cum haud lacrymentur pupillæ.
Quod Cælo Sol est, hoc terris est Imperator,
Vterque lumina Mundi.
Compendij, Imperij habuit compendium,
XVII. Et Solis curru, Orbem, stando, peragravit.
Aprili obriguit, Decembri efflorùit.
In Parasceue consummatus,
Ad B. Virginem cenotaphio donatur.
Vt Christus Domini quiesceret in sinu Virginis,
Breue Regnum cupiebat Roma,
Compendij Reclamante populo elidebatur. Quùm Regem accepit:
Longum, cum amisit
Pietas, & Pax Ludouici comitantes iustitiam.
Iustitium soluunt,
Sed Cæsari consepultæ, desiderantur.

Epitaphium Ludouici III. in Augeo maiori Monasterio propè Constantiam, vbi humili monumento sepultus.

Carolus Rex Germanorum, Patritius Francorum Romanorumque Imperator.

Effigies Adeleidæ.

Vxores Imperat. Ludouici III.

ANsgarda nobilis puella, quàm vnicè dilexit, & ex ea duos liberos præstantes forma, atque animo iuuenes suscepit, Ludouicum, & Carolomannum; sed quià inscio patre sibi eam copulauerat, coactus est eam repudiare, & solemni confirmare iuramento, quod in thalamum haud reduceret.

Repudiata Ansgarda, siue Ausgarda, patre iubente, Adhelaidem duxit, quæ ad obitum mariti superstes posthumum enixa, Carolum simplicem nominauit, Regem Franciæ.

CAPVT

CAPVT SECVNDVM.

Adnotationes Historicæ.

1 *Regnum, &c.* Coronationis acta Ludovici III. non II. vt per errorem apud Duchesne legitur, sunt.

Ordo qualiter Hludouicus Rex anno Incarnat. 877. 4. Idus Decembris, ab Hincmaro Archiep. fuit coronatus in Compendio Palatio, quando & hæc, quæ sequuntur, ab Episcopis petita sunt apud Regem, & ab eo promissa Episcopis.

Petitio Episcoporum.

A vobis perdonari nobis petimus, vt vnicui-
Ann. 877. Duchesne nu. 473. c. 2. *que de nobis, & Ecclesiis nobis comissis secundùm primum capitulum, quod nouissimè in Carisiaco Dominus Imperator pater vester à se, & à vobis seruaturum consentientibus fidelibus illius, ac vestris, atque Apostolicæ Sedis Legatis, legente Gauzleno denunciauit canonicum priuilegium, & debitam legem, atque iustitiam conseruetis, & defensionem exhibeatis, sicut Rex in suo Regno vnicuique Episcopo, & Ecclesiæ sibi comissæ per rectum exhibere debet.*

Promissio Regis.

Benedictiones promitto, & perdono vobis, quia vnicuique de vobis, & Ecclesijs vobis commissis, secundùm primum Capitulum, quod nouissimè in Carisiaco Dominus Imperator Pater meus à se, & à me seruaturum consentientibus fidelibus illius, ac nostris, atque Apostolicæ Sedis Legatis, legente Gauzleno denuntiauit Canonicum priuilegium, & debitam legem, atque iustitiam conseruabo, & defensionem, quantum potuero, adiuuante Domino exhibebo, sicut Rex vnicuique Episcopo, & Ecclesiæ sibi commissæ per rectum exhibere debet.

Benedictiones super Hludouicum Regem factæ.

Deus, qui populis tuis virtute consulis, & amore dominaris, da huic famulo tuo spiritum Sapientiæ, cum regimine disciplinæ, vt tibi toto corde deuotus in Regni regimine maneat semper idoneus, tuoque munere ipsius temporibus securitas Ecclesiæ dirigatur, & in tranquillitate deuotio Christiana permaneat. Per Dominum.

Sacri olei infusio.

Omnipotens sempiterne Deus, Creator, & gubernator Cæli, & terræ, condicor, & dispensator Angelorum, & hominum, qui Abraham famulum tuum de hostibus triumphare fecisti, Moysi, & Iosue populo tuo Prælatis multiplicem victoriam tribuisti; humilem quoque Dauid puerum tuum Regni fastigio sublimasti, eumque de ore Leonis, & de manu bestiæ, atque Goliæ, sed, & de gladio maligno Saul, & omnium inimicorum eius liberasti, & Salomonem sapientiæ, pacisque ineffabili munere ditasti: respice quæsumus ad preces humilitatis nostræ, & hunc famulum tuum virtutibus, quibus præfatos fideles tuos decorasti, multiplicis honoris benedictione condecora, & in Regni regimine sublimiter colloca, & oleo gratiæ Spiritus Sancti tui perunge: vnde vnxisti Sacerdotes, Reges, Prophetas, & Martyres, qui per fidem vicerunt Regna, & operati sunt iustitiam, atque adepti sunt promissiones. Cuius Sacratissima vnctio super caput eius defluat, atque ad interiora eius descendat, & cordis illius intima penetret, & promissionibus, quas adepti sunt victoriosissimi Reges, gratia tua dignus efficiatur, quatenus, & in præsenti seculo feliciter regnet, & ad eorum consortium in Cælesti regno perueniat. Per Dominum nostrum Iesum Christum Filium tuum, qui vnctus est oleo lætitiæ præ consortibus suis, et virtute crucis potestates aereas debellauit, tartara destruxit, Regnumque diaboli superauit, et ad Cælos victor ascendit. In cuius manu victoria, omnis gloria, & potestas consistunt, & tecum viuit, & regnat Deus in vnitate eiusdem Spiritus Sancti, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

Impositio Coronæ.

Coronet te Dominus corona gloriæ, atque iustitiæ honore, & opere fortitudinis: vt per officium nostræ benedictionis, cum fide recta, & multiplici bonorum operum fructu, ad coronam peruenias Regni perpetui, ipso largiente, cuius Regnum, & Imperium permanet in sæcula sæculorum. Amen.

Sceptri traditio.

Accipe sceptrum Regiæ potestatis insigne, virgam scilicet rectam Regni, virgam virtutis: qua teipsum bene regas, Sanctam Ecclesiam, populum videlicèt Christianum tibi à Deo commissum, Regia virtute ab improbis defendas, prauos corrigas: rectos vt viam rectam tenere possint tuo iuuamine dirigas: quatenus de temporali Regno ad æternum Regnum peruenias, ipso adiuuante, cuius regnum, & Imperium sine fine permanet in sæcula sæculorum. Amen.

Benedictiones.

Dominus Deus Omnipotens, qui dixit ad Moysem seruum suum, loquere ad Aaron fratrem tuum, & ad filios eius dicens, sic benedicetis populo meo, & ego benedicam ei, benedicat tibi, & custodiat te. Amen.

Illuminet faciem suam super te, & misereatur tui. Amen.

Corbennacum, & Regni Primores, qui cum Carlomanno fuerunt; illuc ad eum conuenerunt, exceptis paucis, de quibus non eſt modò neceſſarium dicere. Mortuo autem Carolo Imperatore, & ſepulto in Aquis Palatio, Regni Primores, qui cum eo erant, miſerunt ad Hludouicum auum veſtrum, qui erat in Teutuado; qui trigeſimo die poſt mortem patris ſui, venit Aquis, & cum Regni Primorum conſilio pacificè Regnum diſpoſuit, donec cauſa emergente, quam non oportet nunc dicere, inter illos, & filios eius eſt orta diſcordia. Pro qua magna pars de Regni Primoribus cum Hlothario perrexit in Logonbardiam. Mortuo Hludouico Imperatore auo veſtro, quidam de iſtius Regni Primoribus euocauerunt Hlotharium, & Primores, qui cum illo erant de Longobardia in iſtud Regnum. Et quidam de Regni Primoribus fuerunt cum Carolo Patre veſtro, & quidam cum Hludouico patruo veſtro. Intereà cœperunt Regni Primores, qui cum tribus fratribus erant, ſingillatìm certare de honoribus, quique illorum vndè maiores, & plures poſsent obtinere: & paruipendentes Sacramenta de diuiſione Regni facta, & plus certantes de illorum cupiditate, quàm de ſuorum ſeniorum, & de ſua ſalute, & de Sanctæ Eccleſiæ, ac populi pace, qui cum Hlothario erant, immiſerunt illum in hoc, vt fratres ſuos exhæredaret, & Regni Primores, qui cum illis erant, annullarent: quoniàm ipſe primogenitus, & in nomine Imperatoris erat. Illi autem, qui erant cum Carolo, & Hludouico dicebant, quia Seniores illorum Hlotharij fratres erant, & per Sacramenta Regnum inter eos diuiſum fuerat: & illi, nec genere, nec poteſtate inferiores erant, quàm illi, qui cum Hlothario erant, & ideò non ſe contra illos concrederent. Vndè mala multa, & maxima increuerunt in terra, vſquè dum inter carne propinquos, & Chriſtianos tantùm malum, & tàm grande periculum in Fontanido deuenit quantũ inter Chriſtianos non accidit, ex eo tempore, quo primùm Carolus, cum Ragranfredo in Vinciaco pugnauit: ſed non pro illa occiſione, quæ facta fuit in Fontanido, pax in Regno prouenit, ſed tamdiù illa miſeria inter Chriſtianum populum, & carne propinquos manſit, donec, vellent, nollent, & Seniores, & Regni Primores in tres partes Regnum diuiſerunt, & per Sacraměta ipſam diuiſionem ſtabilem eſſe debere confirmauerunt. Mortuo Hlothario, filij eius Regnum illius inter ſe diuiſerunt. Vnde adhuc illis viuentibus facta eſt firmitas per Sacramentum inter patrem veſtrum, & patruum veſtrum Hludouicum, de parte Regni Hlotharij. Mortuo autem Hludouico fratre Hlotharij in Longobardia, requiſita eſt patri veſtro à fratre ſuo, & à filijs eius pars de Regno illius. Vnde adhuc viuente Hludouico, ſed, & anno præterito tales deuenerunt miſeriæ, ſicut vobis ſunt notæ, & hoc anno talis prouenit lugenda infælicitas, quæ per vniuerſum penè Mundum, & per futura tempora meritò erit in opprobrium. Proptereà videtur exiguitati meæ veſtrum eſſe Conſilium, vt de antiquis Hiſtorijs, quantùm poteſtis attendatis, nè in exordio Regni veſtri inter Primores Regni de veſtro regimine oriatur diſcordia, quæ non ſine impedimento poſſit eſſe ſedata; & Regni Primores, qui vobiſcum ſunt, ſic ſeipſos, & ſuas voluntates contemnerent, nè alios iſtius Regni Primores ad ſcandalum, per ſuam cupiditatem, aut negligentiam prouocent. Præſertim cum non habeatis fratrem, ad quem populus debeat ſe diuidere, ſicut nec diuiſus eſt, Carolo Imperatore mortuo, ſed ſe vniuit cum Hludouico illius vnico filio. Nam ſi illi boni Barones poſt mortem Pipini cum duobus fratribus ſic ſano conſilio egerunt, vt pax intèr fratres Reges, & inter Regni Primores, ac populum eſſet, multò faciliùs niſi ſe inuidia, & cupiditas intermiſerint, vobiſcum Deo adiuuante ſe ad Dei voluntatem, & ſuam ſalutem vnire valebunt: attendentes quanta miſeria accidit de diſcordia, quæ facta eſt inter tres fratres poſt mortem Hludouici Imperatoris. Vos ſitis, quia pater veſter priùs Remis de conſtitutione veſtra poſt illum in regimine Regni ſui cum Primoribus Regni ſui diſpoſuit: vbi quantum recordor maximè omnes Regni Primores fuerunt, excepto venerabili Abbate Hugone, & Bernardo Comite Aruernenſe, & omnes ſecundùm diſpoſitionem Patris veſtri in veſtra regia conſtitutione conſenſerunt, & quando proximè in Cariſiaco idem diſpoſuit, & nomina vobis ſcripta dedit, quorum Conſilio, & auxilio Regni negotia diſponere deberetis (inter quos, & Boſo adſcriptus eſt) omnes præſentes adſuerunt, excepto ipſo Boſone, & Hugone Abbate, & Ber-

Bernardo Comite Aruernico: & omnes, qui adfuerunt in regia vestra constitutione consenserunt, sed & illi, qui cum Patre vestro perrexerunt. Propterea sub celeritate mittite ad Hugonem, & Gozelum Abbates, & ad Bosonem, & Conradum, & Bernardum itemque Bernardum, Comites: & petite, vt talem locum sicut eis commodius visum fuerit, vobis, & eis, qui in istis partibus sunt, sed, & ipsis, qui in illis partibus sunt, conuenire prouideant, & vobis mandent, vt illùc veniatis cum Primoribus, qui in istis partibus sunt. Et taliter quique conueniant, vt Regnum non depredetur, nec deuastetur, vt communi consilio de communi necessitate, & vtilitate tractetis, qualiter illa Capitula, quæ Pater vester proximè in Carisiaco annuntiauit, ad effectum peruenire possint, quæ interim relegite, & vos, & illi, qui vobiscum sunt, & mente recondite. Credo etiam quia Pater vester postquam sciuit se de sua infirmitate non posse conualescere, non dimisit, vt vobis de Regni dispositione, quæ ad Dei voluntatem, & Sanctæ Ecclesiæ statum, & vestrum honorem, ac Primorum Regni, & populi necessitatem, & vtilitatem sciuit, quædam specialiter non mandauerit. Propterea necesse est, & bonum videtur, ut illi etiam intersint, qui cum illo fuerunt, & omnes communiter de communi necessitate, & vtilitare tractent. Ego etiam licet minimus illorum, & debilis, ac infirmus in Dei, & vestrum seruitium, & illorum obsequium Domino annuente libenter conueniam, & si aliquid vtilitati valuero conferre, voluntariè faciam, quia necesse est, vt cùm Dei, & vestris fidelibus tractetis, & disponatis. Primò qualiter vos in regimine Regni cum honore, & saluamento, & supplemento de his, quæ necessaria sunt cum Regno, ac domo vestra possitis consistere. Secundò vt præfatum Capitulum à Patre vestro nuper in Carisiaco denuntiatum, de honore Sanctæ Ecclesiæ, & Sacerdotum, ac seruorum Dei, debito priuilegio ad effectum perduci possit: & vt Ecclesiæ in isto Regno per occasionabiles circadas, & per indebitas consuetudinarias exactiones, quæ tempore Pipini, Caroli, & Hludouici, non fuerunt ante annos viginti impositas, non affligantur. Tertiò qualiter Regni Primores cum debita securitate, ac honore, erga vos consistere possint, cæteri nobiles homines in Regno securitatem habeant, nè per diuersa ingenia à suis opibus, quas habere potuerint dispolientur: quia postquàm radix omnium malorum cupiditas in isto Regno exarsit, vt nullus, aut penè nullus honorem, aut aliquod bonum sine pretio posset acquirere, aut tenere, aut securitatem habere, pax, & consilium, & iustitia, atque iudicium sicut necesse fuerat, locum in isto Regno non habuerunt. Quartò vt inueniatis, cum Dei adiutorio, & vestris fidelibus, qualiter istæ rapinæ, & depredationes in isto Regno cessent, & miser iste populus, qui iam per plures annos per depredationes diuersas, & continuas, & per exactiones ad Nortmannos repellendos affligitur, aliquod remedium habeat, & iustitiam, & iudicium, quæ quasi emortua, apud nos sunt, reuiuiscant, vt virtutem nobis Deus reddat contra Paganos, quia vsque modò iam antè plures annos locum, in isto Regno defensio non habuit, sed redemptio, & tributum, & non solùm pauperes homines, sed & Ecclesias quondàm diuites iam euacuatas habent. Quintò, vt concordiam, quæ secundùm Deum est, qua nuper in Carisiaco Pater vester mentionem habuit inter fideles Dei, & vestri haberi, vt vigere quantùm potueritis, satagatis, & vos talem erga eos præparetis, vt verum Consilium vobis dare possint, & audeant, Quia sicut per multos audiui multùm deperijt de vtilitate in isto Regno, pro eo, quia Consiliarij, quod sciebant, bonum & vtile dicere non audebant, nec vt dicerent locum habebant. Nullus enim homo est sic sapiens, vt alterius non indigeat consilio, sicut scriptum est. Audiens sapiens sapienter erit, & intelligens gubernacula possidebit, & qui confidit cogitationibus suis impiè aget. Sexto, vt inueniatis, cum Dei adiutorio, & vestris fidelibus, qualiter pacem, & amicitiam, secundùm Deū, cum vestris sobrinis patrui vestri filijs habeatis, & mutuum adiutorium vobis ad Dei voluntatem, & Sanctæ Ecclesiæ, ac vestrum honorem, atque communium fidelium vestrorum saluationem exhibeatis. Cæterum qualiter hæc ad effectum perveniant, & cætera necessaria inueniantur, & assequantur Deus est exorandus, qui vnicuique deuoto promittit. Si quis indiget sapientia, postulet à Deo, & dabitur illi; Et item dicit, Indicabo tibi homo,

homo, quid ſit bonum, & quid Deus requirat à te, ideſt facere iudicium, & iuſtitiam, & ſollicitum ambulare cum Deo tuo. Facienda eſt iuſtitia non pro vllo terreno lucro, ſed quia iuſtitia eſt, *Iuſte, quod iuſtum eſt, exequeris*. Faciendum eſt iudiciũ pro iniquorum correctione, & pro iniuriam ſuſtinentium directione, non pro maleuolentiæ vltione, nec pro iuſtam cauſam habentium oppreſſione. Nam qui iniuſtè iudicant, non iudicant iudicium, id iurè, ac legaliter dictum, ſed præiudicium. Vndè ſicut Dominus dicit: Qui iniuſtè iudicant, iuſtè iudicati condemnabuntur. Sollicitè vnicuique ambulandum eſt, cum Deo ſuo, & Regi præcipuè, qui ſub tantis erit pœnis in futuro ſeculo, ſi malus fuerit, ſuper quantos fuit in iſto ſeculo, in quo ſe à malitia non correxit, & non fecit iudicium, & iuſtitiam, & non ambulauit ſollicitè cum ſeniore ſuo, vt ea faciat. Sicut enim homo ſubiectus, vadit ſollicitè cum Deo ſuo, vt ea faciat, quæ illi, placeant, ſecundum Deũ ad ſalutem, & ſecundum ſeculum ad honorem, & profectum. Et ſi in aliquo fecerit, quod ſeniori ſuo diſpliceat, hoc ſtatim emendare feſtinet, vt ad gratiam illius reueniat: ſic vobis neceſſe eſt, vt ſollicitè ambuletis, cùm ſeniore veſtro Rege Regum, vt de præteritis, quæ contra illius voluntatem feciſtis, illi per confeſſionem, & cordis contritionem, & per opera bona ſatisfaciatis, & ab illius mandatis de cætero non declinetis. Et ſi per fragilitatem in aliquo lapſi fueritis, ſicut ille, qui lubricat de vno pede, de altero pede, vel manu ſibi ſubuenit, vt reſtituatur: ſic iterum per deuotionem, & bonam operationem certate, vt ad gratiam ſenioris veſtri Domini Dei reueniatis. Quia peccantes, & non pœnitentes Dominus, diu vt conuertantur, tolerat, ſed non conuerſos duriùs damnat. Sicut etiam in veſtra ætate audire, & videre poteſtis, & de vobis, nè ſimilia vobis eueniant timere, & cauere debetis. Et talem vos erga cultum diuinum, & Sanctam Eccleſiam, ac Sacerdotes, & ſeruos Dei, cæteroſque fideles veſtros in omni ſtatu manentes, & erga populum vobis à Deo commiſſum exhibete: vt vos diligant, & eos delectet tam in ſpiritali ſeruitio, quàm in temporali adiutorio, vbicumque vobis neceſſe fuerit, debitum obſequium exhibere, & plus vos delectet Chriſtiana Religio, & cordis humilitas, quàm vanæ pompæ, & voluptates carnis: quoniam quantiſlibet molibus argenti, & auri circundetur, quibuslibet pretioſis veſtibus inducatur caro, quid eſt aliud, quàm caro? ideſt putredo, & filius hominis vermis, & puluis, ac cinis? Non vos tantùm delectet, per venationes inſequi beſtias ſylueſtres, quantùm pugnare contra carnis voluptates, & Dei, ac Sanctę ipſius Eccleſiæ inimicos tam corporales, quàm ſpirituales: quia ſicut dicit Dominus per Apoſtolum: Caro concupiſcit aduersùm Spiritum, & Spiritus aduersùs carnem. Et non eſt nobis colluctatio aduersùs carnem, & Sanguinem, ſed aduersùs ſpiritales nequitias. Non vos delectent tantùm diuitiæ poſſeſſionum auri, & argenti, atque gemmarum, vt inter eos computemini, qui idola adorant, quoniam ſicut dicit Apoſtolus Auaritia idolorum ſeruitus eſt, quantum fides, ſpes, & charitas, iuſtitia, veritas, & iuſtum iudicium, quæ perducunt hominem in eis perſeuerantem ad æternum Regnum, & Angelorum conſortium. Quæ nunc verbis Dominationi veſtræ dicerem, ſi corpote præſens adeſſem, hæc literis ſuggero: quia de generalibus Eccleſiæ, ac Regni negotijs, ſine generali Primorum Regni negotio, & conſenſu ſpeciale dare Conſilium neſcio. Propterea mihi ætate, & infirmitate attrito, nõ neceſſe eſt à Dominatione veſtra imponi, vt ſine cauſa laborem, antequam ad placitum veſtrum, Dei, & veſtri fideles conueniant: & ego qualitercumque potuero, fauente Domino, ſicut prædixi in Dei, & veſtrum ſeruitium, & illorum obſequium veniam. Si autem, quod Deus auertat, interim alicuius perturbationis cauſa euenerit, & mihi notum facere Dominationi veſtræ placuerit, pro ſcire, & poſſe, & Conſilio, & auxilio in veſtro obſequio fideliter laborabo.

4 *Reginam*, &c. Imperiali diademate

XXIII

cum Ludouicum Io: Papa redimiſſet Tricaſſi, vt vides, rogatus coronare reginam, renuit;

perturbari solet: Volumus, vt ad quemcunque nostrum: talis venerit, vt de his, quæ egerit rationem, & Iustitiam subterfugere possit: nemo ex nobis ad aliud recipiat, vel retineat, nisi vt ad rectam rationem, & debitam emendationem perducatur. Et si rationem rectam subterfugerit, omnes, in commune, in cuius Regnum venerit, illum persequamur, donec aut ad rationem perducatur, aut de Regno expellatur, vel deijciatur.

Volumus, vt his, qui meritò proprietatem illorum, in nostro Regno perdiderunt, ità iudicetur, sicut temporibus antecessorum nostrorum inuentum fuit. Qui verò dicunt se iniustè proprietatem illorum perdidisse, veniant in nostram præsentiam, & sicut iustum est, ità illis Iudicetur, & sua recipiant.

CAPVT III. De Regnandi Cupidine.

Sap. 730.

1. DEi æternam Sapientiam, *quæ Sole speciosior, & super omnem dispositionem stellarum, luci comparata, inuenitur prior. Illi enim succedit nox, sapientiam autem non vincit*

XV. Vt ipsius Omnipotentiæ vinculis, non
coerceas. Masculum, & fœminam Deus
copulaturus amore; ex illo istam eduxit,
verùm non ex anteriori aliquo membro;
nè ad resistendum illi, videretur formata:
neque ex posteriori, nè illi vilior videre-
XVI. tur; sed de costa, quæ mediam quandam
obtinet rationem, vt ipsa quoque erga vi-
rum medio quodam loco consisteret, æ-
qualitatis videlicèt, atque obedientiæ.
XVII. Tantis onustos donis, Ipse Deus veluti
conciliator, & Paranymphum introdu-
xit, & collocauit in Paradiso voluptatis,
vbi
Alcimus Avitus. Poem. l. 1. *Pro thalamo paradisus erat, mundusque dabatur*
In dotem, et lætis gaudebant sidera flammis.
quæ tamquam tedæ, ac lampades comita-
bantur nuptias. Deliciarum nullus fuit
XVIII terminus, signum tantum subiectionis
imponitur Adæ, *de ligno vitæ, nè comedas.*
Genes. 2. Mulieri verò, vt adhæreret viro, Sed pro-
prios limites dedignatus vterque, minùs
homo factus est, qui plusquàm homo stu-
XIX. duit esse: Nec Euam cibus inflexit, non
Ambr. lib. 4. c. 4. in Lucā. mandatorum obliuio destituit, sed pro-
missio honoris, ambitio illecebrosa dece-
pit. Cecidit Adam cum serpente, quùm
illi blandienti credidit super astra exalta-
re solium & posse Altissimo assimilari.
Cecidit Adam, cum vxoris irretitus blan-
ditijs, gratiæ ligamenta disrupit. Auctor
fraudis haud fallit, cum ad imperium,
XX. alliciendo paciscitur, *vos eritis Dij terræ*,
si Principes, & Rectores terræ Deos vo-
cauit Deus. Grande promissum, minora
tamen Dei inimicus, polliceri non pote-
rat, vt aduersus Deum armaret homi-
nem, fallitur homo, & ni cum primo ho-
mine decepta posteritas, Deitatem duce-
ret vsurpare, imperare negligeret. Quid
igitur si Deitatis munere illecti homines
adoriantur imperium? & superbo enutri-
ti sanguine, ex Babylonica turri Cœlum
quatere audeant? Non minus carnis,
quàm stimulis; colaphizamur imperij: &
nè in casum cadant machinamenta na-
XXI. turæ, artis vrgemur vigilantia. In Tiberis
ripa iacentibus infantibus Remo, & Ro-
mulo, solam lupam vbera præbuisse legi-
mus: vt ad dominium natos pueros, nu-
trix lacte sanguinem iuuaret rapacem.
Inaugurandæ Vrbis arridet vaticinium,
XXII. cum ex fera, & rapacissima vulturum
specie, sortitur locum, quæ totius Orbis
raptura erat imperium: vndè absque par-
ricidio haud poterat dedicari. Roma vt
condita est, duos fratres habere non po-
tuit, & parricidio consecratur. Mundi
extruitur regia, similitudo Dei efforma-
tur homo: sed protinùs inobedientia de-
coloratur imago, quasi figuræ vim faceret
figuratum. Totius Orbis tessera donatus XXIII
Adam, atque ab æterna edoctus Sapien-
tia terrigena regere imperia, fraudolosum
suspicatus magistrum, nouum adit præce-
ptorem, qui humana voce, sed belluino XXIV
corpore, boni, malique erudiens scien-
tiam, impiè posteritati relinquit, ad ser-
pentis similitudinem, Centaurorum curæ XXV.
regios tradere infantes, vt ab homine, &
bestia simul instituerentur, quomodò ius
latrocinijs darent. Hinc moribus imbuta
recens seruabit odorem testa diù, & quod
ab ineunte ætate, naturæ factum est, ars
non subuertet. Syracusanorum tyrannus
Dionysius, gymnasium aperit, statim ac XXVI
imperium perdit: & ferrea mutata virga
in ferulam literariam, puerorum tyroci-
nio populorum pensat dominium: In Pro-
batica intuere piscina cæcos, claudos, de-
biles, aquæ motum Angelo expectantes
descendente. Piscina aula est; languidi, XXVII.
aulici sunt, populorum anhelantes tu-
multus, vt in commotione altiorem sor-
tiantur gradum, & in turbido mari longè
pateat piscatus. *Quare ostendisti mihi* (que- XXVIII.
rebatur Habacuc) *Domine iniquitatem, et*
laborem videre prædam, et iniustitiam contra
me? Et facies homines, quasi pisces maris, et Cap. 1.
quasi reptilia non habentia ducem? Totum in ha-
mo subleuauit, et traxit illud in sagena sua, et
congregauit in rete suum. Super hoc lætabitur, et
exultabit, propterea immolabit sagenæ suæ, et sa-
crificabit reti suo. Inextricabile Hierogly- XXIX
phicum; in pisces vertuntur homines?
retia texentes, extendentes, atque laxan-
tes in Sanctuario, super Altaria, incensis
atque thimiamis Idolatrantes retia, soli-
que sagenæ victimas, & holocausta liban-
tes? Propheta soluit non exaudiri que-
rens: iudicium fieri ex contradictione po-
tentium: lacerari legem: aduersùs iustum,
præualère impium; homines quasi pisces
maris, Principem non habentes adinui-
cem deglutiri; minorem potentioris es-
cam fieri: propterea sagenæ immolari,
reti sacrificari, idest eò homines currere,
vt machinamenta, fraudes, circumuen-
tiones inueniant, quibus Nabotho vi-
neam, Vriæ vitam, & vxorem, Esau di-
gnitatem, Deo diuinitatem clepamus.
Propter hoc expandit sagenam suam, et semper
interficere gentes non cessat. Languebat steri- Concludis Propheta
lis Sara illius Abrahami vxor, qui poste- XXX.

rorum prosapia, astrorum æmulatus est numerum. Filios pereupiens, Agar captiuam suam regio ortam sanguine rogauit, vt illi commodaret ventrem, quem commodo compensaret mariti. Annuit, concepit, Ismaelem parturijt. Soli remedio indignata natura, ex cineribus canum, flammas exuscitauit amoris: quibus debacchata, phœnice felicior resurgens, inter sponsalia repubuit, & prole prodijt, quæ iam viribus, atque ætate, lababatur Fato rapiente. Pia proles, sed tyranna matertera cum fratris sanguine suspicata Isaaci infucari purpuram, ni Ismael exularet. *Eijce ancillam hanc, et filium* Genes. c.21. *eius*. Siste Sara parumper? *Eijce*. Honestum tibi, Virginem speciosam, pudicam, iuuenem, tui potiùs defloratam illecebris, quàm Abrahami libidine, modò extorrem inter lupanaria cum infantulo lucrari panem? vel rosam virginitatis, quam tu delibasti, restituas, vel spinas Feras? *Eijce ancillam hanc, et filium eius*. Cur? quia *non erit hæres filius ancillæ, cum filio meo Isaac*. Dubitans Ismaelem ex Abrahæ concubitu natum ex æquo cum Isaac hæreditatem adire; præposita vtilitate iustitiæ; & honestati, hæreditate; vult solum imperare, qui ex temporum mensura, vt prior;
XXXI. posteriori tenebatur seruire. Viderat Satan impudicam Sodomam in Angelos luxuriari, timens tanto minus Diabolo temperaturam; Angelorum in Sodomas
Genes. 19. armatur commilito. Eò cum peruenissent, repentè circumsessi, non solum hominum naturam, sed Angelorum innocentiam timor inuasit. Ganimedum murmur victima duarum virginum compescere ducens Lot, earum obtulit abusum. *Habeo duas filias, quæ nondum cognouerunt virum, educam eas ad vos, & abutimini eis sicut vobis placuerit, dummodò viris istis nihil mali faciatis, quia ingressi sunt sub vmbra culminis mei*. Lot? *abutimini*? si à pastores virgines ducuntur ad prædam, quid cùm inter luporum vngues? contexit rete Vulcanus, nè in sui vxorem cucurbitarent Dij: & tu pectoris offers thalamum, vt patris in sinu, à Sodomorum Satyris, stuprentur filiæ? *Abutimini*? Barbarorum saltem iura produc, penès quos, nè violetur fides, exponatur virginitas, pudicitia deformetur: & hospitibus culmen manuteneat Virginum infamia? hospitij iura horrescunt fraudē, haud ignominiam petunt: si honestatis obtulisti domum, intemperantiæ cur resonas lupanar? Iam habeo Lot, haud iura fuère hospitij oblatæ virgines, sed speratæ salutis pretium; vt inhonestum vtili cederet; & filiarum abusu tibi conciliares amore, quorum sub gladio iam præuideras Sodomam subuertendam. Hæc tamen, quia facta August. lib. contra mendaci. egimus, non etiam facienda credamus, nè violemus præcepta, dum passim sectamur exempla. An verò, quia iurauit Dauid se occisurum esse Nabal, & clementi consideratione periurauit, propterea illum imitandum esse dicemus, vt temerè iuremus non esse facturos, quod non esse faciendum posteà videamus? *sed sicut illum timor, vt prostituere filias vellet*, sic istum vt temerè iuraret, ira turbauit. Age Lot, quidquid potes, nè fiat, quod meritò times: sed non te timor iste compellat, vt facias, quod filiæ tuæ patiantur à Sodomitis te auctore, violentiam. Angeli? quàm iustè vos iniustos insimulem? & cur Lothi familiæ, cum Sodomæ sonitu, memoria vsque ad vnum non perijt? nè in foro venales doceremur exponere columbas: Venere, Paridem conciliare: purpuras scorto consequi; & cum Ioue, solo Danais in sinu auro pluere. Mortalibus facta sunt iura Ambitio, & Auaritia. Cogitans Ezechiel quali ænigmate Regem Cap. 17. inuolueret Nabuchodonosorem, aquilam pinxit grandem magnarum alarum, *plenam plumis* scribit Hieronymus; *plenam* XXXII. *vnguibus* Septuag. tradunt: huiusmodi antinomiam quis conciliat? plena plumis, quia hominum gressus, quorum imago sunt plumæ, eò tendunt, vt rapiant, Lyran. cuius figura sunt vngues. Plena vnguibus propter rapacitatem. Vndè Oseas cum Cap 5. Hebræorum declamaret scelera, insimulabat Principes Iuda, *quasi assumentes terminum*, vel cum Septuag. *transferentes terminum:* vel cum alijs, *confundentes terminum*. Rediuiui Antiochi enim non nisi gladio, pauperum metiuntur vineas. Ridet Marius, cum violentia pressi iustitiam opponunt, classici cantus, armorumque strepitus prætextu legum vocem; non audiri excusat: interim id æquiùs creditur, quod validiùs. Religionis apud Iudæos præceptum erat, vt tamquam Dei primogenita natio Gentilibus negaret fędus. *Non inibis cum eis fœdus, neque cum Dijs* Exod. c.23. *eorum*. Indè Sampson non permittitur, XXXIV. cum Phylisthæa inire coniugium, nè nuptiarum prætextu pesumdaretur Religio. Hæc erant iura, quæ Domino exarante, decalogi primę cohærentia tabulæ, Iudam Machabæorum Principem prohibebant

asso-

afsociari Romanis; fed iftis minimè impeditus *mifit Romam cum illis ftatuere amicitiam, et focietatem*. Quis mifit? ille Iudas, cuius fub vexillo non Angeli, fed Deus factus hominis centurio pugnauit: tanta obedientia, vt Deus gladium non euaginaret, priufquàm Iudæ infonaret buccina. Quid igitur, cum luce conueniunt tenebræ, & manufacta Idola Deo viuo afsocientur? Iudæa, & Samaria diſsonant, & Iudæa cum Babylone fentiet? Ex armorū forfan triumpho impiè deleget fidem? fi fic eft, ex impietate pietatē difcat, victoriarumque cumulo fidem illibatam auctori cuftodiat. Cur ergo *Ro-*
xxxv. *mam mifit*? Romam mifit quùm inimicorum fatigatus infidijs, perpetuo Dei diffidens fœderi, vndè fenefceret Iudæorum Imperium, hallucinatus, Mundi finiftra, Dei ruentem fulcire dexteram, Romanos adijt, quorum Imperium vi, armifque conditum, legibus poſteà moribufque politū toto iam patebat orbe; dubium an Romæ Orbis, vel Roma in Orbe ftaret, Aquilæque Romanæ augufto volatui aeris angufto cedente campo, diuifum cū Ioue Imperium Cæfar haberet, fœderi fidens Gentilium patrocinio in manibus Omnipotentiæ, clauo Fortunam figere, fpreuit legem, violauit Religionem, cum audifset nomen Romanorum, *quia funt potentes viribus, Romam mifit cum illis ftatuere amicitiam, et focietatem*.
xxxvi. Sibi blandiens Imperiū, haud poſse feruare fi Deū retineret. Excufo, Iudæus erat, Idolatria repandere triumphos, non tàm perfonæ, quàm nationis eft vitium. Extincto Alexandro, iacenti Orbi cum Macedonia ex domefticis adæquare caput nequiret, membra diuifit. In diuifione, Iudæa etiam captiua cecidit, nec libera triumphauit, nifi
xxxvii. quùm Nachabæorum manumiſsa gladio. Patris titulo Prouinciam ipfi regebant, & aureum æmulantes fæculum, in fignum libertatis potiùs, quàm malefactorum vindictam, iura canebant. Eorum imperare, officium erat, non Regnum; nec maius malum malè parentibus minabantur, quàm quod abirent è regno. Felicitas perdurauit, & quafi impudicam dixere legem, vfque dum obedientia fulciuit Imperium; & illibata permanfit honeftas. At cum lethalis inuafit ambitus vbi, reuocatis tyrannis, inter Patriæ patres reperti funt parricidæ, ho-
Mach. 1.c.7. ftem iftigantes, vt Patriam perderet. *Sedit Demetrius fuper fedem Regni fui, & venerunt ad eum viri iniqui, & impij ex Ifrael: & Alcimus dux eorum, qui volebat fieri Sacerdos. Et accufaverunt populum ad regem, dicentes: Perdidit Iudas, & fratres eius omnes amicos tuos, & nos*
difperfit de terra noftra. Alcimus contra Iudā? xxxviii
ex Hierufalē? quę dudum Gentilium preffa iugo, Iudæ fanguine obduxit vulnera, modò vipera cadet, cum fecunda prole tumefcit? Immemor forfan arefcet ficulnea, quùm rore afpergitur, & rofcida humano, regioque irrigatur fanguine? vel ingrata ceraunnia fulminibus penfabit ofcula? digito Alcime, compefce labellum, reprime ora, nec in Iudam blaterare, cui patriam, fidem, Religionem credidere Fata? Cadat patria, polluatur religio, dummodò; Quid? dummodò Alcimus imperet, vtque Pontifex fuperemineat. Quis in fanctuariū te manuducet? Gentilis forfan templi poſſideat claues? Cœlorum clauicularius haud legitur, Satan? dum facro induar fuperhumerali, & Synagogæ teneam primatum, Sanctorū ingrediatur Sancta, & laruatus abyſsus v-
furpet altaria. *Sed et Alcimum impium conftituit* xxxix.
in Sacerdotium. Oh impia Hebrçorum natio, à te (fi qui funt) reliqui populi impietate traxere imperia adoriri. In Babylonem deformata ciuitas fancta tunc Dei laudauit regimē, cum Artaxerfis eft experta tyrannidem. Æquatis mœnibus, polluto templo, amifso Imperio fepulchrum aula erat, vbi degebat horror, vlulatufq; tonabat Auerni. Ex iftis cineribus vti ab orco euocata phœ-
nix pęnates Patrias reuocauit ad aras. Efdrā xxxx.
dico, cum Perfidis humanitatem reddendo tyrannis, Sanctuarium redemit Deo, principibus aulam, populis libertatem. Vulgato diplomate, cū Virgines Sion, Hebræorumque pueri, cum palmarum obuiantes ramis, pertam plauderent patriæ, Satrapæ, & Seniores, quia mœnia reparaturi credebantur, cucurrere, in blafphemias hymnos repente vertētes; infimularuntque, quod Regis perduellis nouam Babel excogitaret, qua fecurior in Artaxersē moliretur (*Quid factis numquid in Regem rebellatis*?) Lapidi- Efdr. lib 2.c. 2.v.20.
bus, *in medio templi*, conabantur obruere. Sed qualia Ifrael murmura mifcet? fuper flumina Babylonis plangentes fedite, dum recordamini Sion, & nunc tigride fæuior, faniem eructans, fas omne abrumpens, efuriens mordes pafcentem? Forfan fluctibus agitata nauis, portum fugit, & tollens ad fidera palmas diuos haud vocat? & vos lapidibus obuiantes ei, qui ex fornace Babylonis vos in villam Engaddi manuduxit, in terram lacte, & melle manantem, vrbem conamini Principe viduare, cæde-

que sternere redemptorem, cui dedere tyranni Sanctæ ciuitati redimere libertatem? Vrbem firmate pace, ac Religionis præsidio, vallate mœnia, instaurate altaria, reparate templum, tribunalia erigite, portas aperite iustitiæ? *interficiamus eos*, sic
lib. 2. c. 4. clamant Satrapæ, *& cessare faciamus opus*. Eius decus, nostrum est dedecus, & legislatoris innocentia, nostra patebit iniquitas, quæ venalem Synagogam efflagitat; dummodò pinguescat gazophylacium, domus Dei fiat spelunca latronum. Cedat amor patriæ, populorum crucifigatur redemptor, cum *Optimates, &*
lib. 2. c. 5. *Magistratus* audet increpare. Quidquid excelsum est, cadat, si vtilitati præse-
XLI. rat honestatem. *Nulla enim sunt, vel*
Aristot. Ethic. *naturæ, vel amicitiæ, vel beneficentiæ satis vbi firma vincula, Maiestatis, ve imperandi furiosum desiderium inuaserit*. Natum Christum, quum nuntiantibus Magis audiuit Iudæa; illico Herodes occidere
Chrys. serm. 146. molitur Christum; & dum successorem sibi timent, omnium perdere conati sunt
XLII. Saluatorem: denique quia ipsum inuenire nequierunt, dolent Patriam, lac miscent sanguini, coæuos eius parricidali furore collidunt, laniant innocentiæ socios, quia culpæ participes inuenire non poterant, quos punirent. Æterni regis ortum molientes extinguere, dum temporalis Regni æmulantur angustias. Hærodes? Regem times, Cæli signum non times? Quid turbaris Herodes? quid es tantùm de successore sollicitus? Cui sidera militant, terreno non tenetur Im-
Serm. 26. perio. *Herodes* (inquit Augustinus) *timet successorem; Magi desiderant redemptorem, illi cupiunt inuenire Regem, metuit ille finiri Re-*
Auct. imperf. *gnum*, Turbatur Herodes, audiens Regem natum Iudæis, semper enim grandis potestas maiori timori subiecta est; nam sicut rami arborum in excelsis positarum, etiamsi leuis aura flauerit, mouentur; sic & sublimes homines, etiam leuis nuntij fama conturbat; humiles autem, sicut in conualle plerumque in tranquillitate consistunt. Inde Psalmi-
Psal. 87 nu 16. sta: *Exaltatus autem, humiliatus sum, & conturbatus*.
XLIII. Postquàm alienum Regnum inuaserat alienigena, tot cladibus, & sacrilegijs Iudæa repleta, vt inter causas, cur nefandi regis tempore, Deus factus est homo, hanc
Serm. 156. proferat Chrysologus, *vt illi Deus adesset, cui homo non erat, qui adesset*. Tantas (querebantur apud Cæsarem Iudæi) sub Herode iniurias, & contumelias passos fuisse, quantas nec vlla bestia posset ingerere, si facultas daretur, illi hominibus impera- Flauius Ant. Iud. lib. 17. cap. 17.
re. Synedrium Ierosolymitanum, quod constabat è LXXII. viris nobilissimis, qui tamquàm ordinarij iudices ex familia Dauidis, in domum magni Consilij eligi solebant, è medio sustulit. II. Infantes à bi- XLIV.
matu, & infra Bethlehemiticos, & vicinos numero 144000. trucidari mandavit. 3. Amicos Regis Antiochi secũdi. XLV. strangulauit. 4. Scholasticos XL. cum præce- Apoc. 7. nu. 4.
ptoribus suis, qui auream Aquilam de templo deturbarant, viuos cremauit. 5. Con- XLV.
jugem suam Mariamnen interfecit. 6. Socrum Alexãdram interemit. 7. Proprium filium ex vxore de tribu Iuda prognatum cædit: vndè Cæsar Augustus, nefario comperto facinore, exclamauit: *melius est Herodis porcum esse, quam filium*: quia simulata Macr. Sat. 2.
superstitione eum non soleret mactare. 8. XLVI
Filios affectati Regni insimulatos strangulauit. 9. Antipatrum filium, cuius calumniis reliqui fuerant interfecti, strangulari iussit. 10. Aristobulo affini, Mariamnes fratri, Sacerdotium, & vitam ademit. 11. Maritum sororis suæ Salomæ de tribu Iuda, & filium, quem ipsi vxor ex eadem tribu pepererat, obtruncauit, Hiuscemodi Joseph de Bel. Iudaico.
morbo Herode prior legitur laborasse
Pharao, cum obstetricibus Hebræorum XLVII.
mandauit, masculos interficere, fœminas reseruare: quibus non obsequentibus, illusus Rex denuo præcepit; quidquid masculini sexus natum esset, in flumen Exod. 1.
proijcere: quidquid fœminini reseruare. Nulla immunitas innocentiæ, vbi dominandi reptat libido: Ortum ante, naturæ XLVIII.
in gremio scribunt sanguine proci, gigantem veluti præcursuram ad thronum, non subijci legibus, illi esse legem. Cum concepisset Rebecca, *collidebantur in vtero* Genes. 25.
eius paruuli, & meritò ibi luctabatur ambitio, vbi pressa cecidit humilitas. Quid quærimus, an naturalis fuerit eorum conflictus? Præter naturam esse nequit, si ab ipsa edocemur natura, diuinitatem æmulari. Non manumittitur fœtus, priusquam XLIX.
originali compunctus, parentum in fide per mare, per terras, per tertia Numina iuret, Tonantis spernere iura, vnde perduellis Olympi, Cælorum haud petit valuas, nisi renatus sanguine Redempto- Dio Cass. li. 39
ris. *Quicumque potentiam affectant, cætera omnia cupiditati suæ postponunt, ita vt amicissimos,*

mos, etiam genere propinquos, inimicissimorum
L. *loco habeant.* Patri genitalia abscidit Saturnus, nè familiæ propagatione angustiaretur Imperium. Filios helluatus lactantes, proprio tumulauit in sinu, vt
Plutar. de Musica. parricidio parricidium præcurreret. Nec irrideas Poetarum fabulas, veluti soli voluptati compositas, sed ad altiorem, &
LI. profundiorem mentem cogita, occultandam. Inde Plato indoctis Homerica
In Alcib. negabat poemata, ne fabellas heroem illum scribere censerent. Nemo penè
lib. de laud. Poet. nescit (aiebat Plutarcus) neque Homerum, neque Pindarum, neque Sophoclem procerto habuisse, quod scribebant. Saturni prosapiam fabulis do-
Xenoph. in Hiero-ne. no, ex ipsa tamen *noueris tyrannos complures liberos suos occidisse, multos à liberis interfectos, multos fratres Regnum ambien-*
LII. *tes mutuo parricidio se confecisse.* Sanguinis necessitudinem toties adduco, amicitiæ prætermisso vinculo, quia si illa sacra, & venerabunda coniunctio, quæ manu nequit humana, ambitionis pugione rumpitur; quantò magis hanc æ-
Cicero in Lælio. mulatio discindet? *Nulla maior pestis esse potest in amicitijs, quàm honoris certamen, & gloriæ.* Affines & familiares cum essent
LIII. M. Brutus, & Cassius: post Pharsalicam cladem, Brutus cum Cassio, qui Pompei sequebatur partes, in Cæsarem pro libertate tuenda, conspirarunt. Vacantis tamen præturæ certamen, hostes fecit: affinitatem oblitus Brutus, beneficij immemor Cassius amicitiæ, vterque dignitatem æmulabantur, quæ, licet iu-
Plutar. in M. Bruto. stiora Cassius offerret ob multam, & splendidam strenuitatem, apud Parthos comparatam, Bruto tamen datur. In-
in Lel. uenire non est (aiebat Cicero) eos, qui honores, Magistratus, imperia, potestates, amicitiæ non anteponant, vt cum ex altera parte proposita hæc sint, ex altera ius amicitiæ, non multo illa malint. Licet tantam amoris vim Poeta cecinerit,

Paupertas me sæua domat, dirusque Cupido,
Vt toleranda fames, non tolerandus Amor.

Neminem tamen latet amorem cedere maiestati. Inter multos Catonis amicos virtutem eius maximè admirantes, & alijs alios magis affectos, magisque præse
Plutar. in Caton. beneuolentiam ferentes, in primis fuit Q. Hortensius, cuius tanti fecit amicitiam Cato, vt vxorem ipsam petenti minimè denegaret. Canat igitur.

Periere cupidinis arcus LIV.
Contemptaque iacent, & sine luce faces.

At cum vrget Regnilibido, necessitudo, quæ constans haud morti cedit, maiestati concedit.

Illud amicitiæ quondam venerabile numen *Ouid. de Ponto eleg. 3.*
Prostat, & in quæstu pro meretrice sedet.

Iurè dicas non solùm cum Tullio, quia imbecillis est natura ad contemnendam potentiam, sed quia solicitante natura, rapimur ad captandam. Nullus amor, qui vincat paternum; attamen in filios sæuisse patrem, quem latet? Hodierna Turcarum Monarchia, ne præterita consulam tempora, hac sola tyrannide hallucinatur duratura, si genitorum parricidio vitæ prospiciatur regnantis. Perduelles fileo filios, qui sacra paterni nominis reuerentia minime perterriti, in patrem arma ciere: vt Mithridatem, quem sine horrore non legimus in patrem inuenisse Satellites, aut Deos ausum inuocare, *Quamquàm* (respondet Valer. Max.) *Valer. Max. lib. 9. c. 11.*
quid hoc quasi inusitatum illis gentibus miremur? LVI.
Quum Sariaster aduersus patrem suum Tigranem Armeniæ regem, ità cum amicis consensit; vt omnes dextris manibus sanguinem mitterent, atque eum inuicem sorberent. Turcarum primus, Selimus fuit, quum à Baiazetho II. Othomanico *Bertoll. in vita.*
Imperatore X. Accomathe altero filio seditionem mouente, reuocatus Byzan- LVII.
tium, patri Imperium rapuerit, venenoque sustulerit. Sed vbi didicit, & audiuit cæca Gentilitas sanguine purpurascere genitoris? pietatis in sinu, Ecclesiæ in gremio, Christianissimi Reges, vsque ad quartam generationem minimè erubuere sanguine maderi parentum? Ex Himmeltruda Pipinum gibbosum, & clau- LVIII. *Aegn. li. 5. c. 9.*
dum susceperat Carolus noster Magnus, tanta cupidine Regni ludentem, vt ad patris indulgentiam, cum insaniret potiùs, quàm resipisceret, in monasterium conijcitur. Idem patitur Ludouicus Pius Caroli filius, quum à filio Lothario proditorie vinctus, imperiali exuitur toga; Religionisque prætextu, Sacerdotum manu exibilatus tyrannus, pietatem culpare cogitur, & carcere ignota piare facinora. Familiæ omen erat: parricidio, & pietate certare, qua tamen parricidis auspicium potiùs datum, quàm ademptum, Carolomanni filij impietas, & Caroli Calui paterna testantur pietas.

Somnium si maiestatis sit, ad simulta-
tes

LIX. tes prouocat fratres. Sui principatus somnium fratribus narrat Patriarcha Ioseph, & tanta aduersùs illum inuidia concitatur, vt de eius nece coniurent, nec illos, aut sanguinis communio, vel fraternæ charitatis vinculum, aut senis parentis reuerentia, vel (quod his mirabilius est) somnij nomen ab hoc immani facinore reuocat. Adeo primatus, atque honoris cupiditas quorundam obsidet mentes, vt nè somnia quidem alienæ dignitatis æquo animo pati possint. Contorqueat Cælum maledictionis fulmina, irridemus:& vt posteris consulamus dignitatum primatu, genus humanum, & superna temnimus arma.
LX. Cum à Rebecca patrem fallere suaderetur Iacob, vt fratris primogeniti vsurparet benedictionem, respondit: *timeo ne putet me sibi voluisse illudere, & inducat super me maledictionem pro benedictione.* Ad quem mater: *in me sit ista maledictio, fili mi.* Quid mirum maledictionem temnere? cum auctor maledictionis, mulier fuerit. Pro Imperio vterque, superba fastigia patitur; sed priori tanto peior posterior, quod non pro se, sed pro alio Deum negligat: vt & de Agrippina Neronis matre legitur, super quo, consulenti cum respondere
LXI. Chaldæi, *fore vt imperaret, matremque occideret:* atque illa; *occidat* (inquit) *dum imperet.* Proh infelicitas parentum, serpentum more, parere percrepando; & filiorum ascensum, non nisi parentum rotari descensu: nec risu cognoscere matrem, nisi priùs mater humili consumat
LXII. lumina fletu. Tantum amorem quali dilectione filij repandent? pro familiæ principatu lictoribus exulem prodere patrem, vt Lucius Ostius. Hostibus pro manubijs patrem, & patriam tradere, vt virgo, vel furia Tarpeia. Sunt nè hæc Nazaræi iura, quum, vt capellas daret securas in orbe ludere, lupos suis saturauit carnibus? Instruit forsan Lazari sorori-
LXIII. bus vsurpare, opida? publicanis telonia? vel in Caluario Regnum super humerum venditare? Speculam in pectore lancea tenet apertam, vndè amoris neminem lateat interesse Verbum factum caro, vt Cæsari regna non raperet, sed imperia redimeret. Vide, inspice, mitte manum in loca clauorum, viscera tracta, nam sacra labia compescuit, vt amantium idiomate, corde fateretur. Zelo zelatus redemptionis prospiciens per fenestras, respiciens per cancellos, huc te vocat Zelotypia laborans, ne mundani principatus debacchatus amore, cælestem deferas; caput inclinat, vt confidenter accedas, & inter tenebras nocturnus latro illius impunè thronum ascendas. Hoc vnum LXIV
pro tantis, *quæ Cæsaris, dentur Cæsari: quæ Dei, Deo.* Greciæ totius Imperium, Athenarum adoriente Republica Themistocles sortem pollicebatur, dummodò vni constaret arcanum. Arridens Senatus ex patrum numero Aristidem delegit, ac negotio præposuit. Congrediuntur soli, & proponente Themistocle, Græcorum naualem clàm cremare classem; Aristides Senatui renunciauit, Themistoclis Consilium vtile quidem, sed iniustum, atque inhonestum. Hæc cum audirent, protinùs pertransire, ac silentio percurrere Senatus iubet. Silentium Principes, cum filiorum exilio hæreditas seruanda proponitur: Abrahamum enim laudo, sed cum filium exterminat non laudo. Silentium, cum ad captandum primatum, virginum exiguntur stupra; quia Sodomitarum flagitio notatur Lot, Sodomitis virginum suarum abusum offerens. Sileant Iezabel, iura tua, & Nabothi vineta non vsurpemus, homicidij pretio. *Occidisti, insuper, & possedisti.* Redemptionis ligno subditorum metiamur agros: eademque statera, qua Saluator diuinitatem pendidit, humana libretur iustitia. Pyrrhum Epirotarum Regem infestis signis, mœnibus Romanæ vrbis LXV.
appropinquantem, cum veneno tollere decreuissent Romani, pœnitentia illico ducti, à veneno, vt caueret, monuerunt: illis gloriosior ruina sine fraude, quàm dolosus, & inhonestus triumphus. Cum Philippo Macedone, haud solum proditorem odio persequere, sed proditionem. LXVI
In Thaborre cum magistro Petrus præterire Caluarium, in monte gloriæ tentoria figere suaderet; redarguitur vt Satan, nesciens ea, quæ Dei, sed ea, quæ hominum. Satanæ enim thronus esset, vbi ipse castramentaretur Christus, dum vtili non hæreret honestum.

Gen. 27. Tacit. An. 14. Plutar. Flor. Reg. 3. c. 21.

LIBER

LIBER SEPTIMVS
CAROLVS III. Imper. VII.

1 Hieroglyphici explicatio cum allusione metrica. 2. Regna periodica. 3.
4 Moneta aurea Caroli Crassi.
5 Carolinæ stirpis defectio.
6 Caroli fatale nomen, in quo Imperium iam diuisum vnitur. 7. Carolus Crassus Christi natiuitate coronatur. 9. De Slauis triumphat. 10.
11 Pisces maris dicuntur piratæ.
12 Nepotibus regna vsurpat. 26.
13 Mauri, Normani vastant Imperium.
14 Lotharij filiam barbaro Regi despondet.
15 Vxorem adhuc virginem accusat adulteram 32. quæ ferro candenti se Virginem probat.
17 Imperio priuatus. 18 Detruditur in Monasterium. Eius Constantia in aduersis. 19
20 Morienti Cælum panditur. Epitaphium. 25
21 Mandat Christi annos Epistolis præmitti.
23 Ricchardis vxoris Caroli Crassi effigies.
26 Ludouici, & Carolomanni coronatio nummisma.
27 Viennam deditione recipit ex nummismate.
28 Neustria erigitur in Ducatū ex nummismate.
29 Carolus Simplex Rupertum occidit ex nummismate: 30 Carolo Simplici Henricus Germaniæ se in fidem tradit. 31 Hincmari Epistola ad Carolum Crassum, vt ad meliorem frugem reducat.
32 In magnis voluisse, sat est; nummisma.

I. FOrtitudo cum socijs virtutibus in gradibus Caroli, earum semitis eum ascendisse, licet occupato clauo, Tyrannis, Iniustitia, & Timor reluceant in throno, qui speculo assimilatur, sunt hieroglyphicum. Cor in ventre, vt quò Carolus Crassus tenderet, ex cordis intelligas positione. Annulus coniugalis, sed fractus, cum Basilisco super sceptrum, calumniæ sunt in vxorem violati coniugij. Regina ridens ad pedes, cuius in dextera ignitum ferrum, & in læua lilium sub translucido velo: Ricchardis Caroli est vxor, cuius virginitas per decennium matrimonij tecta velamine, cum à marito insimularetur, elementorum ignis, & aquæ, innocentia, illibata apparuit, claustroque mancipata, Christi secundas virgo volauit ad nuptias.

Allusiones Hieroglyphici.

II. *Magnanimus quondā Rex Carolus, ille triūphos*
Regibus è multis, Qui tulit, Iste fuit.
Virtutum gradibus solium peruenit in altum,
Iustus principio, fine sed ipse Reus.
Constituere gradus Prudentia Prima Dearum,
Iustitia, & tenuit, facta Secunda, locum.
Tertia Fortis erat Dea; Temperat altera mores,
Quæ Dea, Quarta ducē duxit ad vsq; thronū.
Illic cum sedit, Virtutes despicit omnes,
Quem statuere throno, sub pede pressit eas.
Hinc Vitia exaltat, speculis dum collocat ipsa,
Rex propria in speculis, quid sit Imago, videt.
Hac Iniustitia, Hic Timor est, & Acedia, necnon
Crapula, quæ ventri dedita tota fuit.
Nectare, & Ambrosia nūquā saturata Voluptas,
Transtulit in ventrem Cor saturanda, suum.
Impinguatus enim Vitijs est Crassus, & illi
Armis, ac studijs, crassa Mineruа datur.
Imperat interea, meretrixque Calumnia, Sceptro
Apposita in dextram, ceu Basiliscus obest.
Annulus alba Fides Hymenæi fractus habetur,
Regis, & in læua proditur alba Fides.
At Regina manu candentem prændere ferrum
Audet, vt illæsam comprobet igne, Fidem.
Lilia, quæ Virgo velabat, Adultera non est,
Dextra dat igne, Fidem, Læuaque flore, Decus
Obticuit sceleris conuicta Calumnia, Rex tum
Hanc sibi mentitus, prostituisse negat.
Proh stupor! incusat malecauta Calumnia Regem,
Innocua est Vxor, Rex sed Adulter erat.
Discite Iustitiam Reges, stat Iupiter vltor:
Hæc vos, quam tacitis, torta sagitta, ferit.
Virtus dum colitur, Vitium reprobare iuuabit,
Quæ struit Hæc, Illud vertere Regna studet.

M. Anton. Moles Neap. S. Theol. D.

Virtutes Carolum tollunt: virtutibus instat III.
Exilio Princeps, & fera monstra vocat;
Et cor ventre tenens, insontis fœdera lecti,
Accusat; patitur crimina falsa pudor.
Ignem vxor manibus præfert, velamine, floris
Stemmata Virginei, Lilia casta tegens
Lubrica sic mutant solij fastigia, mores;
Sæpè Coronatum sceptra regitque scelus.

Comes Lælius Plouenus Nobilis Venet.

ELO-

ELOGIVM.

Anno Christi 879.

Aulici!

.Vestrum est metamorphosis.

IV. Caroli M. arbore arborem, dicunt aliqui, sed verius in Conrado.

Ex Cæsare nihil, Carolus etsi Crassus In Fata queritur:
Quorum inuida series dans periodica regna,
Vt Regum Regis, & Dominantium Domini
Cæsares noscerentur colonni, V.
Carolinam succidit arborem, Caroli fatali nomine ominè
Vt quod Augusti Augustulus,
Magni Caroli Carolus Crassus, VI.
Tantùm iste perderet, quantùm ille acquisiuit.
Generosæ sic in imbelles degenerant aquilæ columbas.
Hominum vitia ista, non temporum.
Quatuor Capita etsi Caroli fulcirent globum,
Barbarorum ictibus agitatus tremebat adhuc.

Monarchia Caroli in quatuor partes iam diuisa, vnica stabat in Carolo.

VII.

Carolo ignosce:
Quum solus nequit Orbem sustinere ruentem.
In se Magna ruunt.
In magnis voluisse, sat est.
Voluit, & Potuit,
Cum nutantem Pontificem versatili firmauit gladio.

Erga Ludouicum inclinabat Pontifex ad excusionem Caroli.

VIII.

Et Italiæ
Galli cantus, Aquilæ venijt pretio.

Anno 88

Galliam munere Imperij sibi Itali conciliant: & à Ioa: 8. Pontifice coronatur.

In Christi Natiuitate, gladio donatur:
Nè Angelorum aduersaretur præconio,
Et in terra Pax, IX.
Prima Bella indixit *Mari*, X.
Vere domitor & domator
Volatilium Cæli, & piscium Maris XI.
In chamo & fræno piratas omnes constrinxit.
O Imperij digna species? nisi imperasses?
Depresserunt, dum erexerunt.
Remora iustitia, Si Regna sunt latrocinia,
Inter latronem & Regem diceris Imperator.
Astutam vapido seruans sub pectore vulpem,
Cæsarisque gladium ferens sub toga Catonis:
Specie auxilij Galliam Nepotibus vsurpauit, XII.
Virtute tandem destitutus, vel forte,
Quod diù acquisiuit, citò perdidit;
Inter templum, & altare Pastoribus cæsis, XIII.
Imperatoris potiùs ignauia, quàm Maurorum ferro.

Bertarius Abbas S. Benedicti super altare S. Martini in Monte Cassino à Mauris occiditur Sigonius lib. 5. Annal. Francorū.

Ab Aquilone, vndè Omne malum,
Nordmannorum exurgens Rex Godefridus,
Metas, Treuirim populatus,
Toti Occidenti iustitium indixit iniustè.
Frisia, Neustria Auorum sanguine partæ,
Barbaris oblatæ in præmium,
Et quasi gelido redemptæ Sanguine,
Nordmannorum fortitæ sunt nomina;
Nouus Agamemnon Carolus,
Pro vitula mactando virgines,
Deos ille: hominem vt iste leniret, XIV.
Lotharij filiam Godefrido despondit:

Nomine Gisla.

Nec præualuit
Ex Scythico tyranno concipere;

Gallico ex Rege eſse conceptam.
Sic facti affines, qui hoſtes conuenerant.
Hoc vnum deerat
Quod Callidus, ſed non in thalamo calidus
Virginitatem ipſam, adulteram inſimulando
Vxorem decennio virginem ſtupraret mente.
Et Sponſæ Zonam vt nubem ſolo calunniæ ſolueret ſtrepitu.
Sed cum ille perdere, iſta perire haud poſset.
Elementorum innocentia, Sui fęcundauit integritatem.
Aquæ, & ferro ſubiecta candenti,
Illius ſe debacchatam probauit amore,
Qui ardens, ſed non comburens,
Magnus, vel magneticus ferrea corda trahit.
Leno Virginis iudicatus Imperator Orbis,
Lunam plenam dixit bicornem,
Cum in Corneliam, legem Papiam mutare nequiuit.

XV. Regino. Annal. Metenſes. Ioan. Henricus Boclerus, Mezerà Hiſt. Francorum. p. 35. Luduuardus Vercellenſis Epiſcopus, & Riccardis vxor Caroli, vitæ Sanctimonia, & caſtitate inſignis

XVI. vt adulteri inſimularetur; poſtquàm ipſa tot annis mariti celaſſet impotentiam.
In Alſatia Andelahenſe Cœnobiū, quartò ab Argentorate, milliari diſtans, extruit, & poſt probatam ferro candenti virginitatem dato repudio, Chriſto nubit.

Sic Latio obſtrepente,
Vxorem marito, Imperio repudiante Imperatorem;
Quod Carolo Primo Hadrianus dederat Primus,
Carolo Tertio Hadrianus abſtulit Tertius,
Gallica ſeruitute Italos manumittens.
Orbemque Arnulphi trabe ſuffulſit.

XVII. Decretum ab Hadriano poſt obitū Caroli Italis reſtitueretur Imperiū, Boclerus ex Sigonio lib. 5. de Regno Italiæ.
Anno 887.

Anno 886.

Hinc Trabea exutus Carolus, Nefarijs adoleuit altaria tedis.
Victima haud opimior mactatur Ioui,
Quàm Rex iniquus,
Aula cõueniunt, & altare:
Quod Ioui hoc Regi licet,
Ex aula clauſtralem detruſus in caulam,
Conſtantiæ, vt conſtantior certaret in ſortem;
Perrexit, nec ediſcit, ſed edocuit

XVIII.

In petra patientiæ aſtra ipſa retundi,
Alacer rogans ſaturari de micis:
Lapides retulit. pro panibus,
Et vittam, qua vitam angeret;

XIX. Strangulatur ex ex Theſauro in vita Caroli adnot. 266.

Inter Aquilam, Leonem, & Hominem
Cum humiliaretur vt Bos eleuatur in Cherubin,
Cui Cælum morienti panditur,
Vt Deiectum Cæſarem inſpiceret mori ſtantem:
Vel Hoſtium dilectione exſoluto Cælitum axe,
Pœnitenti Cæſari indecorum
Per anguſtam ingredi portam.

XX. Annales Fuldenſes Anno 887. ſed in numiſmate Caroli.
Anno Sal. 894.

Triumphantium more.

Pro inimicis orando cum Cælicos æquaſset muros,
Haud valuas, ſed dirupta per mœnia, ingrederetur victor.
Chriſtus à Carolo cum recepiſset annos,
Quaſi homini diceret Deus,
In manibus tuis ſunt tempora mea,
Fœnus ſoluens, dies reſtituit æternitatis.

Anni Chriſti Epiſtolis deplomatib. præmittuntur ex Caroli inſtituto. Auent. Chriſtian-Matthias, in vita Craſſi.

XXI.

Moneta Caroli Craſsi.

Richar-

XXII. Ricchardis vxoris Caroli Craffi effigies.

Epitaphium Caroli Craffi in infula Rheni Richenau prope Conftantiam.

Bacler. *Carolus Craffus Rex Sueuiæ pronepos Caroli Magni Italiam potenter intrauit, eamq; deuicit, Imperiumque Romanum, vbi Cæfar coro-*
XXIII *natus obtinuit, ac mortuo Fratre Ludouico, vniuerfam Germaniam, & Galliam Iure hæreditario acquifiuit; demùm animo, mente, Et Corpore deficiens ab Imperio fane magno cum Fortunæ Ludibrio deiectus, à fuis omnibus poftpofitus humili hoc In loco fepultus iacet. Obijt anno* 888. *Idib. Ian.*

Incifa etiam.

Pannones, & Cimbros diuerfo Marte fubegit, XXIV.
Carolus, à Craffo corpore nomen habens.
Sed bene, quas iuuenis Regis tractarat habenas,
His iterùm fenior difpoliatus obit.

Micylli Carmina.

Arrogat Imperium procerum concordia Craffo, XXV.
Qui bene priuatus vixit, & interijt.

CAPVT SECVNDVM.

Adnotationes Hiftoricæ.

XXVI 12. *Galliam Nepotibus vfurpauit.* Ludouico, & Carolomanno fratribus. Salutis Anno 880. diademate

redimitis. Quùm auxilij prætextu aduerfùs Bofonem fuas copias duxit, in Galliam, & Bofone deuicto, Gallos fibi iuramento alligauit: poftquàm morbo correptus obijfset Ludouicus in Fano S. Dionyfij. Anno 882. Menfe Augufti Vienna etiam deditione recepta; Carolomanus cum ab

Auent. Matthias Chriftia.

XXVII.

apro percufsus perijfset; nullo obftante, tota potitus eft Gallia; Infuper *Carolo Simplici*, Ludouici, & Carolomanni fratri, Regno præclufo, vfque dum viueret Carolus Crafsus: & ab Anglia, quò fe receperat, ab Archiepifcopo Rhemenfi reuocatus, coronatur die 28. Ianuarij Anno S. 893. annum ætatis cum ageret XIV. Iuuenis, cui fola obftitit Fortuna. Mortuo enim Othone, cùi non tam hæreditario quàm Belli iure legem dederat, vt ex nummifmate Neuftriæ, nũc Normandiæ XXVIII.

Ann. S. 909.

dignitate ducatus insignitæ vides: Vbi Herculea clàua aduersùs vinctos arguit Imperium. A Ruperto Othonis fratre denuò bello petitus, hostem manu sua

XIX.

interimet. Nouo tandem gloriosus triumpho cum ei Germaniæ se in fidem

dedisset, licet tandem ipso in triumpho ab Hugone Ruperti filio, captiuus decederet. Anno S. 919. Hincmari Rhemensis Archiep. ad Carolum Crassum Imper. Epistolam adiungo, qua illi commendat, ut Ecclesiam Gallicanam penè collapsam restituat, Regni dissidia tollat, ac Lud. Balbi liberis institutores attribuat.

Domino Carolo Imperatori Glorioso Hincmarus Episcopus, ac plebis Dei famulus, præsentem, & futuram optat prosperitatem, & gloriam, audiens laudabilis fidei vestræ benignitatem erga filios sobrini vestri Hludouuici, quondàm senioris nostri, gratias Deo retuli, petens, vt, qui dedit vobis velle, donet, quæ cæpistis perficere pro bona voluntate: & hoc tam per me, quàm per familiares, & subiectos mibi Domini misericordiam oro, vt vestra potestas, atque prosperitas in sua voluntate corroboretur, & vt in fide recta, & operibus bonis perseuerantem de temporali Regno, quandoquè ad æternum perducat.

1 *Precamur, Domine carissime, vt respectu Dei adiutoris, & protectoris vestri regiminis, Regni huius Ecclesiam, quam Christus acquisiuit sanguine suo, sicut, & per vniuersum orbem diffusam, apud nos in multis collapsam vestro sapienti Consilio, & potestatis auxilio releuetis, & Regni diuisionem consolidetis, ac Primores ipsius compaginetis: & quæ in hoc Regno propter dissensiones perperam aguntur, euelli faciatis, & istos iuuenes, Reges nostros, propinquos vestros, pupillos sine patre, loco filiorum teneatis, & eis Regnum ab antecessoribus filiorum successione dimissum, per sugestionem Primorum Regni huius disponatis, & qui de Primoribus, cuique illorum conuenient, ordinetis. Et si fortè fuerint ex nostratibus, qui potius, quæ suæ voluntatis sunt, quàm quæ ad honorem, & defensionem sanctæ Ecclesiæ, ac ministrorum eius, & ad Regnum, ac Regni pacem, & tranquillitatem pertineant, facere velint, sapientia, & potestate vestra eos reuocate, vel si fuerit necesse comprimite, atque exteros aduersantes istis vestris filijs, & nobis omnibus vestræ Dominationi fidelibus defensionem solatij exhibete, quatenus, & apud Deum debitam inde remunerationem, & apud sæculum nomen celebre habeatis.*

2 *Et quia legimus de Alexandro Magno, cuius pædagogus Leonides nomine fuit, quòd citatos mores, & inhonestum incessum habens in pueritia, idem Alexander ex præfato pædagogo suo eadem accepit vitia, quæ adultus in seipso corrigere voluit, & cum omnia Regna vicit, seipsum in hoc vincere non potuit, quoniam, vt quidam sapiens scripsit.*

Quo semel est imbuta recens seruabit odorem Testa diu.

Et de filio Salomonis Regis legimus, quia relicto senum, & iuuenum vsus Consilio, magnam partem Regni perdidit, & non suo, sed aui sui Dauid merito paruam partem Regni ei Dominus reseruauit: istis iuuenibus fidelibus filijs vestris Regibus nostris, maturos, ac prudentes, atque sobrios baiulos singulis constituite, qui oderint auaritiam, et eos verbo, & exemplo iustitiam diligere doceant, secundùm Scripturam dicentem: Diligite iustitiam, qui iudicatis terram: quoniam, qui diligit iniquitatem, odit animam suam.

3 Do-

3 Doceant eos verbo, & exemplo sanctam Ecclesiam, & ministros eius honorare, dicente Scriptura: Presbyteris humilia animam tuam, & magnatis inclina caput tuum. Quibus Dominus dicit, qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit. Et, honorantes me honorificabo, & qui contemnunt me erunt ignobiles. Doceant eos verbo, & exemplo, Ecclesiæ sanctæ rectoribus, atque ministris debita priuilegia Spiritu Dei condita, & totius mundi reuerentia consecrata, seruare, Scriptura docente, lex Domini irreprehensibilis, conuertens animas, testimonium Domini fidele, sapientiam præstans paruulis. Et in Euangelio Dominus, Qui diligit me, mandata mea custodit. Et, si diligitis me, mandata mea seruate. Et Apostolus, Qui dicit, quia diligo Deum, & mandata eius non custodit, mendax est. Et item Dominus in Euangelio contemptoribus mandatorum suorum. Qui est, inquit, ex Deo, verba Dei audit, propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis.

4 Doceant eos verbo, & exemplo Regni Primoribus, & ceteris Regni fidelibus, atque Sanctæ Ecclesiæ defensoribus, vnicuique in suo ordine competentem legem, & iustitiam conseruare, dicente Scriptura: Iustitia Regis exaltabit solium eius, & veritate solidantur gubernacula populorum. Custodiant, & doceant eos castè, ac sobriè, v piè viuere, quia sicut dicit Scriptura, Spiritus Sanctus disciplinæ effugiet fictum, & aufert se à cogitationibus, quæ sunt sine intellectu, & non habitabit in corpore subdite peccatis.

5 Proponant eis frequenter verba Sancti Cypriani, qui Regis ministerium in nono gradu abusionum apertè ostendit, Regem, inquiens, non iniquum, sed correctorem iniquorum esse oportet. Vndè in semetipso nominis sui dignitatem custodire debet. Nomen enim Regis intellectualiter hoc retinet, vt subiectis omnibus Rectoris officium procuret. Sed qualiter alios corrigere poterit, qui proprios mores ne iniqui sint, non corrigit? Iustitia verò Regis est, neminem iniustè per potentiam opprimere, sine acceptione personarum inter virum, & proximum suum iudicare, aduenis, & pupillis, & viduis defensorem esse, furta cohibere, adulteria punire, iniquos non exaltare, impudicos, & histriones non nutrire, impios de terra perdere, parricidas, & periurantes viuere non sinere: Ecclesias defendere, pauperes eleemosinis alere, iustos super Regni negotia constituere, senes, & sapientes, & sobrios Consiliarios habere. Magorum, & ariolorum pythonissarum superstitionibus non intendere, iracundiam differre, Patriam fortiter, & iustè contra aduersarios defendere, per omnia in Deo viuere, prosperitatibus animum non eleuare, cuncta aduersa patienter ferre, fidem Catholicam in Deum habere, filios suos non sinere impiè agere, certis horis orationibus insistere, antè horas congruas cibum non gustare. Væ enim terræ, cuius Rex puer est, & cuius Principes manè comedunt. Hæc Regni prosperitatem in præsenti faciunt, & Regem ad Regna cælestia meliora perducunt. Qui verò secundum hanc legem Regnum non dispensat, multas nimirum aduersitates Imperij tolerabit. Et si Rex his, quæ præscripta sunt, contraria senserit, vel egerit, & in his contrarijs perseuerauerit, sicut in throno hominum primus constitutus est, sic omnes quoscumque peccatores sub se in præsenti habuit, supra se modo implacabili in illa futura pœna habebit. Et non solum Regi, sed et omni, qui in dominationis est potestate, tria necessariò habere oportet, terrorem scilicet, ordinationem, & amorem. Nisi enim ametur Dominus, & metuatur, ordinatio illius constare minimè poterit. Per beneficia ergo, et affabilitatem, procuret, vt diligatur, et per iustam vindictam non propriæ iniuriæ, sed legis Dei, studeat, vt metuatur. Et in his, et alijs omnibus Princeps semper Deum cogitet, et illi adhæreat, quia nisi conditori suo pertinaciter adhæserit, et ipse, et omnes, qui ei consentiunt citò deperient. Omnis igitur, qui præest, hoc primitus tota animi intentione procuret, vt per omnia de Dei adiutorio omninò non dubitet. Si namque cæperit in actibus suis auxiliatorem suum habere Dominum, nullus hominum contemptui habere poterit eius Dominatum. Non est enim potestas nisi à Deo, ipse eleuat de stercore egenum, et sedere facit cum Principibus populi sui. Deponit potentes de sede, et exaltat humiles.

6 Ipsi autem homini magnoperè prouidere debent, ne super socios suos se extollant, sed iuxta Scripturam dicentem: Quandò magnus es, humiliate in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam. Et sicut de Ioiada legimus, quia Ioas Regem puerum eleuauit, & vnxit in Regem, imponens ei diadema, & dans legem in manu eius, vt secundum illam viueret, & populum regeret, & docuit ipsum iuuenem Regem, vsque ad ætatem adultam. De quo scriptum est, quia benè regnauit ipse Ioas, quamdiu docuit eum Ioiada. Et S. Gregorius admonet nutritores filiorum Imperatoris Græcorum, vt ea illis loquantur, quæ eorum mente in caritate circa se inuicem, & erga subiectos in mansuetudine coniungant: ne, si quid odij inter se pueri conceperint, in aperto posteà erumpant. Verba, inquiens, nutrientium, aut lac erunt, si bona sunt, aut venenum, si mala. Talia.

ha, ergo in pueritia eis suggerant, quæ postmodum ostendant, quàm bona fuerint, quæ à nutritorum suorum ore suxerunt.

7 *Debent etiam prouidere, nè tales illis in familiaritate iungantur, per quorum suggestiones ad iniqua opera, vel ad discordias inter se, & illorum subiectos corda illorum pertrahantur, quia scriptum est: Corrumpunt mores bonos colloquia mala. Debent autem illi baiuli eorum persuadere, vt non sint inuicem inuidentes, inuicem prouocantes, sed mutua dilectione coniuncti, & ad inuicem se adiuuare parati. Quia vt scriptum est, Frater fratrem adiuuet, & ambo consolantur. Si enim, Domine mi Rex, huius Regni Ecclesia, & ministri eius, ac populus, hæc per vos obtinuerint, quantam mercedem, & remunerationem inde apud Deum, & bonum nomen apud sæculum habebitis, & verbis Apostoli pensare potestis, qui dicit: Qui conuerti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, saluabit animam eius à morte, & operiet multitudinem peccatorum suorum. Si ergo Apostolus spiritu Dei plenus de vno peccatore conuerso tantam remunerationem promittit, colligat sapientia vestra, quantam de tantorum salute, ac profectu remunerationem apud Deum habebitis.*

Annales Metenses Anno. 887. Regino. XXXII.

15 *Callidus, &c.* Carolus Luduardum Episcopum Vercellensem, *virum sibi per charum,* & *in administrandis publicis vtilitatibus vnicum Consiliarium, obiecto adulterij crimine, eo quod Reginæ secretis familiarius, quàm oportebat immisceretur, à suo latere cum dedecore repulit: Deinde paucis interpositis diebus coniugem Ricchardem (sic enim Augusta vocabatur) pro eadem re in concionem vocat. Et (mirum dictu) publicè protestatur, numquam se carnali coitu cum ea miscuisse, cum plusquam decennio legitimi matrimonij fœdere eius consortio esset sociata. Illa è contra non solum ab eius, sed etiam ab omni virili commixtione se immunem esse profitetur, & de virginitatis integritate gloriatur, idque se approbare Dei Omnipotentis iudicio, si marito placeret, aut singulari certamine, aut ignitorum vomerum examine fiducialiter adfirmat. Erat enim religiosa fœmina. Facto autem dissidio, in monasterio, quod in proprietate sua construxerat Deo famulatura recessit Ricchardа* subiungit Hermanus Contractus) *adulterij cum Luituuardo Vvercellensi Episcopo incusata, Aquino iudicio se ab omni virorum commixtione integram, & virginem comprobauit, quamuis iam duodecim annis in coniugio Imperatoris apparuerit. Moxque à Rege separata, in Andelahense cœnobium virginum à se constructum decessit: ibique Deo seruiens, virgo Regina permansit.* *In Chr. auctore.*

17 *Italos, &c.* Italia multiplici concussa motu, Francorum Imperatorum, Regumque nomen ob intestina dissidia, & imminutas opes adeo abhorrebat, vt si quid accideret Crasso, de proprio constituendo agitaret Rege. Inde Hadrianus III. Papa, Italorum adductus flagitationibus, pro Italiæ dignitate decreuit, *Vt moriente Rege Crasso sine filijs, regnum Italicis Principibus vnacum titulo Imperij traderetur.* *Sigon. prope finem. lib. 5. de Regno Italiæ.* XXXIII.

20 *Cælum morienti panditur.* Idib. Ianuarii moritur Carolus, & mirum in modum vsque dum honorificè in Augensi sepelitur Ecclesia. *Cælum apertum est multis cernentibus, vt apertè monstraretur, qui spretus terrenæ dignitatis ab hominibus exuitur, Deo dignus cælestis patriæ vernula mereretur feliciter haberi.* Anno S. 887. licèt ex sequenti nummismate, *Anno S 887.* XXXIV.

In Frācia Metallica tantum modocusun vidi XXXV.

cuius ab vna Carolus Imperiali coronatus diademate: & ab altera Fortuna, à qua veluti calce petitus Carolus, vnà cum Imperio Longobardorum, Gallorumque exuitur Regno: Sub Anno 893. Exindè nummismatum vtilitatem colligat historicus.

CAPVT

CAPVT TERTIVM.

Occasione Caroli Crassi, qui per gradus virtutum, thronum scandit, in Solio verò vitijs obrutus, tractatum excitat sequentem.

Thronus Lydius Hominum lapis.

1 *Soli similis thronus est: & speculo. In Regem omnes collimant.*
2 *Plures digni imperio, nisi imperarent.*
3 *Vitia Regum vel minima notantur.*
4 *In throno vitia omnia refulgent.*
5 *Salomon ex iudicio facto Rex adoratur.*
6 *Adam deceptus totum corrumpit genus humanum.*
7 *Phaëton ad regimen assumptus Orbem incendit.*
8 *Homines quandoque Pigmei cur dicti?*
9 *Discrimen inter Iudam & Petrum.*

Soli similis Thronus est. SOli syderum Principi Thronum similem, Regius docuit Psalmista *Psal.* 88. n. 38. *Thronus eius, sicut Sol in conspectu meo*: vnde male lateat, qui versatur in lumine; Rex scilicet in solio residens, cuius dignitas & fastigium, curiositatis scopus, in quem populorum turba collimat. *Se non potest occulere*, ait Cassiodorus, *6. Variar.* 23. *Qui inter frequentes populos cognoscitur habitare. Factum tuum erit sermo ciuitatis: dum per ora fertur populi quod à iudice contigerit actitari.* Non est turba timenda, teipsum time, qui in Sole sedes, cuius in vultu sepe videmus varios errare colores. Marmora quandoque pretiosa creduntur, dum iacent: exaltata vilescunt. Supra hominem veneramur, qui graui supercilio, & morum auctoritate Catonem fingit. Imperio digna species, nisi imperasset. Fictile & ex luto compactum hominem non negabis; qui ad regimen populorum ascendat, in sydus eleuatum irrequieto cursu numquam subsistet. *Seneca de consol. c.* 26. Solem considera, qui statim ac per imulas expanditur ostij, cuncta quæ iacebant in tenebris contemptibilia sunt vel admirabilia, oculos omnium in se conuertunt. Sic Thronus Principis, qui similis lapidi sapphyri, cum hominem suscipit accensis lampadibus, ita circumagit regentem, ut cicatrices omnes & maculas infrastantibus digito monstret. 1. *Ezechiel* 25. Quippe (inquit Plutarchus in præceptis politicis, *non tantum dictorum publice, & factorum ab his, qui Rempublicam gerunt, reposcuntur rationes: verùm etiam cœna eorum, cubile, nuptiæ, ludicra, & seria actio excutitur omnis*. Scipionis vita, sic omnibus studiose obseruata, ut somnium eius carperent. Pompeio M. exprobatum, quod uno digito caput scalperet. *Quomodo enim in facie lentigo, & verucæ magis sunt, quàm rotæ, mutilationes, & cicatrices reliqui corporis odiosæ* Plut. ubi supra, *sic exigua peccata videntur, quando apparent in Principum & Politicorum vitijs magna, propter estimationem quam de Magistratu, & Republica habet vulgus, ut de re magnifica, quæ omni vacare vitio, & delicto debeat.* Homo in plano, in obuerso nobis exponitur: dum in excelso; facie ad faciem eum intuemur. *Magnus es* (inquit Sen. ep. 43.) *quid agas, quemadmodum cœnes, quemadmodum dormias, queritur, scitur. Eo tibi diligentius viuendum est.* Sedent in Sole Principes; *in sole posuit tabernaculum suum*: vt vndequaque refulgeas, quòd nullius intuentium aspectum effugias. *Non patitur dignitas illa committere* (Cassiod. 3. Var. 11.) *quod possit nobilis turba nescire. Locatus in medio, cunctorum ad se trahit aspectum, & totius vitæ iudicium promulgat fama populorum.* Veluti iustum, innocuum continentem, parcum suos de turba præterit populus, quos si fastigio dignitatis exaltes, tyrannos, crudeles, auaros, voluptuosos repente & indefficienter accusat. *Ne latere quidem vitia potentum possunt*. Plutar. lib. ad Principes ineruditos, *quando etiam minima vitia illustrium ac celebrium virorum calumnijs impetuntur. Cimoni vinum vitio dabatur; Scipioni somnus; Lucullus malè audiebat, quod cœnaret sumptuosius.* Lydium lapidem thronum dicas, in quo aurum probamus, & mores aureos. Homo breuis eruditionis, cunctis ignotus, si clauo admoueatur imperij, admirationi quandoque refulget, & plauditur, qui antea despectui erat: ut Saul, qui in Regem electus. 1. *Reg.* 9. 2. 2. repertus est melior cæteris inter filios Israel *eminebatque ab humero & sursum super omnem populum*: cum antea irrideretur ut custos asina-

Margin notes: *In Regem omnes collimant.* — II. — III. *Vitia Regum vel minima notantur.* — IV.

sinarum. Salomon cum alternantes de
occiso filio compescuisset mulieres, & viui
simulata divisione matrem detexisset le-
gitimam: *Audiuit omnis Israel iudicium, quod*
iudicasset Rex; timuerunt Regem videntes sa-
V. *pientiam Dei esse in eo, ad faciendum iudicium.* 3.
Reg. 3. *n.* 27. Ab illa die cæpit Salomon verè
regnare, postquàm iudicio illo se Regem
ostendit. Hinc David carmine prælu-
dens prophetico, *Parauit in iudicio thro-*
num suum. 9. *Psalm.* 8.

Salomon ex iudicio promulgato Rex adoratur.

Ex aduerso quot sapientes, quot pru-
dentes ad regimen assumpti, fatui appa-
ruere, pigri, vecordes? Adam in regiam
Paradisi manuductus, ut ibi iuxta lignum
vitæ, regnaret innocens, & Orbi legem
poneret, breui deceptus fæminæ blandilo-
quio, seipsum & in seipso totum corrupit
VI. genus humanum. *Genes.* 3. Vix tesseram
accepit imperii, quòd ipso in throno in-
uentus est minus habens. Speculum so-
lium est ad analogiam illius speculi,
quod erat in labro æneo, in quo intro-
spicientes homines sua ennumerabant
piacula. Quanti ponderis sit homo? in
statera appende regiminis, & pondus ha-
VII. bebis, numerum, & mensuram. En Phaë-
ton Solis ex Clymene filius, cum à patre
impetrasset facultatem, uno die currum
regendi, vix quadrigam conscendit, quod
aurigandi imperitus; cum Cœlum & ter-
ram combureret, à Ioue fulmine excus-
sus, in Padum decidit fluuium.

Adam deceptus totum corrumpit genus humanum.

Phaëton ad regimen assumptus Orbem incendit.

Intonat, & dextra libratum fulmen ab aure
Misit in aurigam, pariterq; animaque rotisque
Expulit, & sæuis compescuit ignibus ignes
Consternuntur equi, & saltu in cōtraria verso
Colla iugo eripiunt, abruptaq; loca relinquunt.
Illic freta iacent, illic temone reuulsus
Axis, in hac radij fractarum parte rotarum
Sparsaque sunt late laceri vestigia currus.
At Phaeton rutilos flamma populante capillos
Voluitur in præceps; longoque per aera tractu
Fertur vt interdum de cælo stella sereno,
Et si non cecidit, potuit cecidisse videri
Quem procul à patria diuerso maximus Orbe
Excipit Eridanus, fumantiaque abluit ora.
Ouid. 2. Metamorph.

VIII. In hac mystica fabula Gigantem agno-
sce in Pigmęos abbreuiatum, quum supra
candelabrum positum: de his *Ezechiel c.* 27.
n. 11. *Sed & Pigmæi, qui erant in curribus suis*
pharetras suas suspenderunt in muris suis per
gyrum. Milites isti sed ad gradum incon-
gruum exaltati Pigmęi illuduntur. Purpu-
ratas, teste *Elio Spartiano*, quandoq; cum de-
derit Natura pecudes; nil mirũ si Ars pur-
pura cooperiat homines insensatos, qui
more Scorpionum. *(Plin. lib. 2. c. 25.)* vigente
dominationis meridie, calore vegeti, for-
tiori veneno abundant. Iudas priusquam
designaretur Apostolus, versutia & ouina IX.
pelle cum hyppocrisim tegeret; factus A-
postolus & thesaurarius sacri Collegii, de-
tectus est fur & latro. Ex aduerso Petrus
piscator pauper, & nullius literaturæ, sci-
scitanti Christo, *Quem dicunt homines esse*
filium hominis? alij cum dicerent Eliam; alij Io:
Baptistam: replicanti Christo; *Vos autem*
quem me esse dicitis? Obmutescentibus re-
liquis Apostolis, solus Petrus respondere
valuit; *Tu es Christus Filius Dei viui.* 16.
Princeps Petrus designatus Apostolorum,
& Christi Vicarius, non tam Dominum
suum principalem cognoscit, & Deum
fatetur; verum ne dignitatis lenocinio, &
superbiæ fastu effeminaretur animus, vt
eum obliuisceretur, per quem cæperat es-
se; coapostolis prærepto responso, Chri-
stum intonat Deum, & Hominem, Ver-
bum Patris, sanguine Virginis incarna-
tum. Cerebrum titillat plerumque fortu-
na, mouet; & dum cæteris se quis altiorem
inspicit; diuinitati se ambitiose intrusisse
contendit; vt Pius Metellus teste *Valerio*
Max. lib. 3. qui in Hispaniam ingressus, ab
hospitibus suis & thure excipi passus.
Audi Senecam lib. 6. de Benefic. cap. 30.
Ignorauere vires suas, & dum se tam magnos,
quàm audiunt, credunt, attraxere superuacua,
& in discrimen rerum omnium peruentura bella
vtilem & necessariam rupere concordiam, secuti
iram, quam nemo reuocabat, multorum sangui-
nem hauserunt, fusuri nouissime suum. Regem
populo flagitante Iudæo, Saul eligitur.
1. *Reg.* 10. *Certe videtis, quem elegerit Domi-*
nus, quoniam non sit similis illi in omni populo.
Non multo post electum Deus reijcit. *Vs-*
quequo tu luges Saul; cum ego proiecerim eum?
ne regnet super Israel. 1. *Reg.* 16. Saul vitam
agens priuatam, dignus habitus imperio
populi: culmen adeptus, supplicio dedi-
catur. *Plerumque enim* teste Gregorio. 4.
Reg. 2. *ex subiectorum affluentia animus in-*
flatur, in luxum superbiæ, ipso potentiæ fa-
stigio lenocinante corrumpitur.

Hemeeur Pygmeus dictus.

Discrimen in Iudam & Petrum.

LIBER

LIBER OCTAVVS
ARNVLPHVS Occid. Imp. VIII.

1 *Hieroglyphicum Imperij, in equo efreni cum carminibus Lælij Ploveni, & M. Ant. Moles.*
2 *Micylli antiqua carmina pro Arnulpho.*
3 *Epitaphium Arnulphi.*
4 *Moneta aurea Arnulphi.*
Thronus trutina Regum. 3. *Arnulphus Imper. nothus fuit.* 4. *Ducem Morauiæ Zuedenbaldum Regem facit.* 5.
6 *Hungaris aperuit valuas, vt in Europam irruerent.*
7 *Guido, & Arnulphus quando, & à quibus Imperatores creati?*
8 *Formosus Pontifex nepotem in Cæsarem eligit.* *Arnulphi victoria contra Nordmannos.* 9 *Duos Reges occidit.* 10. *Vocatus Regnum Galliæ nepotibus vsurpare, renuit.* 11. 15. 24. *Berengario Italiam restituit.* 12. *Morti damnat Ambrosium comitem Bergomi.* 13. *Guidonis mors.* 14. *Arnulphus Romam capit.* 16. *Lambertum fugat.* 17. *Venenata potione ab Agiltrude perimitur.* 18. *Pediculis vexatus moritur.* 19.
20 *Humanitatis miseria.*
23 *Vxores filij, & concubinæ Arnulphi.*
24 *Tutorem nepotibus tradit Arnulphus, vt ex nummismatibus datæ, & finitæ tutelæ.*

DOminandi libido, quæ homines, Deos ipsos fatigat, humanum Arnulphi Spiritum (qui sonipi comparatur) duorũ Regnorum sollicitabat calcaribus, vt sibi oblato Galliæ, & ab hostili manu vindicatæ Italiæ potiretur Imperio. Sed ferocissimi, & efrenis equi, rationis lupo constringens maxillas, maiori, qua tentatus violentia, reprimit, & in aere appensum tenet, nè aliena inuadens Regna plus Regno tribueret, quàm amicitiæ, Aquila super Arnulphi galeam rostro oleam, non fulmina gerens, & vngue stateram, iustitiæ, & pacis, quàm sanctè coluerit Arnulphus, est Hieroglyphicum.

Allusiones ad Hieroglyphicum.

I. *Ambitio audacem stimulat conscendere beluam,*
Pacis at in galea mitia signa vides;
Effera suppositis minitatur belua Coronis,
Sed ratio, & virtus frena superba regit.
Cæca est ambitio, quæ corda Potentibus instat;
Vnus Alexandro nec satis Orbis erat.

Comes Lælius Plouenus Nobilis Venet.

Quàm meritò Arnulphus, trinam tua Fata coronã
Nectunt ex astris, quæ Tibi trina fauent.
Italiæ sceptrum, Gallorum percipe Regnum,
Imperio has gemmas addere, sorte datur.
Est equus impatiens, ceu sensus prona voluntas,
Imperij gyrum, qui super ire, cupit.
Aere suspensus, medio se corpore sursum
Eleuat, vt saltu, Regna cupita petat.
Hunc premis Altus equum; freno cõpescis, & illũ,
Vel tua qua sensum mens ratione, domat.
I procul Ambitio, regnandi hæc summa Cupido
Detur Alexandro, Qui Minor Orbe fuit.
Hinc Aquila in galea rectæ, quia mentis Alumna,
Iustitiæ signum, tessera Pacis erit.
Ore vbi fert oleam, seu cũ leuat vngue bilancẽ,
Iustitia Imperium, Pax data; Regna regit.

M. Anton. Moles Neap. S. Theol. D.

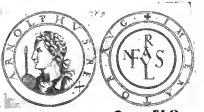
Micylli Carmina de Arnulpho.

Hic quoque non modico vicit certamine Cimbros, II.
Gallica dum vario regna timore premunt.
Sed quia diuorum spoliauerat impius aras,
Idem Syllana tabe peremptus obit.

Epitaphium Arnulphi Ratisbonæ in Choro Sancti Emmeranni.

Hac Arnulphus humo est Cesar Romanus humatus III.
Quem Galli Regem, Boij habuere ducem.
Hic Aedem Emmerane tuam defendit, & auxit:
Prædia sunt testes, splendidus atque Liber.
Ad nostram cineres Dionysi transtulit vrbem,
Finibus e Gallis quos, pia furta, tulit.
Postquam non gentes, Titan compleuerat annos,
Cæsar persoluit debita iura necis.

Aurea Moneta Arnulphi Imper. IV.

E L O G I V M.

Anno 889. Thronum trutinam,
Regni die Regem in sæculum pendi
Pandit Arnulphus,
Tollant, vel extollant Fasta?
Biuia posteritas.
Appensus in statera, Inuentus est minus habens:
Vt supereminens cunctis, Inclinaretur nulli.
Sui vestigans ortum, Factus Pater Occasus.
Anno 890. Galliæ, nè suus deesset Macedo,
Morauiæ ducem Zuendebaldum
Diademate redimiuit Bohemiæ.
Lethale munus, vndè Orbis funus;
Non enim gratum exegit amicum,
Sed inuidum firmauit proditorem,
Hunc vt reprimeret, Europam pressit:
Germaniæ claustra Hungaris aperiendo.
Exauctorato Carolo,
Et vni Atlanti impar Imperij pondus,
Arnulphi trabe
Anno 891. Fulcierunt Principes in Germania:
Guidonis,
Pontifex in Italia.
Horum Vter Cæsar?
Si regum causa Superis referenda iudicibus,
E Cœlo petiti, Deo reddant innocentiam.
Orbem cum reserasset vterque, *Formosi* clauibus
Plus fidit in terra Papa, quàm Iupiter in Cœlo,
Bino radiare Sole.
Sed inimici eius domestici
Cui caro, & Sanguis reuelauerant nepotem:
Verbi recordatus in verbo,
Pontificatum, & Imperium,
Dexteram Mundique sinistram,
Non est meum dare vobis,
Anno 894. Illegitimum fassus est imperare legitimè
Quum in ripa Mosæ Centum Nordmannorum milibus cæsis
(Vt de cruento flumine victor
Non plus aquæ biberit, quàm sanguinis barbarorum)
Vix vnus euasit,
Bacchantem famam comitaturus per Orbem.
Eques cum aduolasset Arnulphus, pugnauit pedes,
Vt fugam intercluderet, & victoriam,
Quæ desperatione paratur.
Hercule maior duos Reges vno confecit prælio.
Victoriam suam cum non caperet Germaniâ;
Gallia semet obtulit in triumphum,
Lilijs conuoluens Lauros.
Rens renuit,
Hostium non pupillorum ducens opima spolia.
Caroli regium stipitem
Ne incideret, sed insereret;
Agro egredi, nè pupillorum aggrederetur Regnum,
Actum erat de Berengario,
Ni sæculo illo contigisset Arnulphus,

III.
Carolomanni Bauariæ Regis ex Carentina filius naturalis.
Vt beneficiis promeraret amicum, Regem fecit.
Sigibertus.
IV.
Hungarorum auxilia stipulatur stipendio contra perfidum Zuendebaldum, vnde reserata via, qua Barbari in excidium Europæ irruerent.
V.
Luitprandus.
Duo Cæsares eodem tempore etrantur Guido à
VI.
Papa Arnulphus à Principibus Germaniæ.
Guido Formosi Papæ nepos erat, & cum Romanis iugum imponeret, à Formoso implorat.
VII.
Arnulphus, qui anno 894. in Italiam descendit, Sig. Annal. Fuld.
Nordmanni in Galliam, & Germaniam grassantes in oppido S.
VIII.
Loth, Episcopum Constantiensem truciderunt.
Inde in Vormatia Moguntinum Episcopum interfecerunt.
In quos mouens Arnulphus ita egit, vt eorum vix vnus euaserit; & nostrorum vnus occiderit. Annal. Fuld.

IX.
Cum tali se commisisset loco vbi equitatus vsui esse non poterat, equitibus persuasit Arnulphus vt ex equis in pedestrem aciem descenderent. Quo, ita concidit, vt duos etiam Reges Godfridum, & Sogifridum, interimeret Regino.

X.

Galliarum noluit salutari Rex. Casperius Geuartius.
XI.

Sigon. Annales. Fuldenſ. XII.

Aſsuetus legitimare, etiam tyrannos,
A ſacro inuocatus hoſte
Venit Vidit Vicit
Italiam Guidonem Romam.

Sic terrore Italiæ iniecto totam occupauit regionem XIII.

Bergomi in portis, exaltauit iuſtitiam,
Suſpendio Ambroſium Comitem Nemeſi libando,
Nè per ſpeculam raptorum,
Sed valuas Cæſarum videretur ingreſsus.

Luitprand. lib. 5. cap. 10. Poteanus lib. 5. p. 263. XIV. XV.

Interim Guidonis pectus impar Imperio,
Vitam euomit, & Vittam.
Pacatam Italiam Berengario reddens Arnulphus,
Regni munere prouocauit amicum.

Excitum è latebris leporem militibus inſequentibus: Vrbem peti veriti Romani, mœnia cum deſererent; Roma capitur. Sigon. lib. 16. de Regno Ital. XVI. Vrbs Leonina Romæ eſt prima regio.

Roma diù luctata, non eluctata,
A lepore vidit tandem ſuos profligari leones:
Quum equorum ephippijs lepuſculo duce,
Leoninis Arnulphus conſcenſis mœnibus, Volantes irretiuit Aquilas,
Et Romano cruore Gallicam extersit ignominiam.
Anſerumque clangore perditam Romam,
Leporis redemit ſaltu.
Sic Gentium domina faciliùs, quàm lepus capitur.

Non pueris, non mulieribus, aut ſacerdotibus, ſanctiſque pepercit virginibus. Sigon.

Sed vtinam pia Senonum barbarie,
In currulibus ſellis non prætextatos ſenes,
Sed ſanctimoniales, Chriſtos ipſos
Pari vecordia mactatos, expectaſset,
An liqueret *homines eſſe?*
Iratum Cœlum iurata feſellit felicitatem.

XVII. Fugatur Lambertus.

Guidonis ſanguinis, & ambitionis hæres Lambertus,
Latrocinia magis, quàm bella gerens
(Quos vincere facilius erat, quàm inuenire)
Fœminæ excitauit arma, aſtum, & dolum:

XVIII.

Quibus Imperij Argum eludens Agiltrudis
Itala Circe Soporiferi circo
In belluam viro variauit virum.

Cum opidum firmianum obſideret, quo ſe cum filio Guidonis receperat vxor, à pincerna auro per fœminam corrupto decipitur, venenata potione. Luithprand.

Et nè ſub Firmo infirmus caderet,
Fœmineo Annibali cedit Cæſar,
Dubium an potione aptiùs vinceret,
Ille Africanos, iſta Germanos,
Bibit Arnulphus, & ſomnum imbibit.

Potione fit inſanus.

Poſt triduum expergefactus, ut in Berengarium moueret
Repertum:
Vt Salomonem fuiſse;
Germaniæ, non ſibi redditus,
In Cœlum extendens manus,
Humiliatus terræ pediculis,

XIX. Anno 900. deducitur deceſsiſse ex Epitaphio, quod extat Ratiſbonæ.

Imperij Anno 12. deunx aſsem compleuit.
Viuus vermibus ſaginatur,
(Nè terra illo contabeſceret ſanguine)
Quantibus in Imperatoris carpento.
Nordmannos vicit, ſed non animalia terræ,
A quibus, vt quondam Sylla peresus obit.

Epitaphium Sepulchri, apud Velium.

Quæ Te Mortalis, quę tanta Superbia cępit?
Eſt ſibi quàm multus, reſpice, Vermis, Homo!

Vxo-

Adnotationes Historicæ.

Vxores Arnulphi Imperatoris.

XXIII AGnetam dicunt Græcorum Imperatoris filiam, quam duxit cum Bauariæ, & Carinthiæ dux esset, ex hac Arnolphum siue Arnoldum suscepisse cognomine *Malum*, qui impiè cum se diabolo mancíparet, viuus etiam ad inferos est sublatus. *Iusta* siue *Ludgarda* fuit Guelphi ducis Bauariæ filia, ex qua Ludouicum IV. in Imperio successorem, & filiam Eudgardam habuit, & naturales *Senebaldum*, vel *Zuendebaldum* ex *Helingarda* concubina, à Lotharingiæ Regulis obtruncatum, *Rapoldum*, & filiam *Bertham*.

Christia. Math. in vita Arnulphi.

Renuit, sed iussit Othonem filium Roberti Francorum ducis aduersùs Normannos Regnum Franciæ nomine regio vsque ad annos pubertatis *Caroli Simplicis* filii Ludouici Balbi, & Caroli Calui nepotis administrare, vt & regiæ administrationis, videre est insignia, & depositionis. 898. quando in morbum prolapsis suasit Gallis; & fratrem Carolum simplicem, Ludouici, & Carolomanni, quem spectabat Regnum, Regem agnoscerent. Moritur 4. Non. Ianuarij. XXIV

CAPVT SECVNDVM.

Arnulphi Imperatoris virtus vel Inuidis nota licet natalibus notha De Nothorum indole tractatum excitat.

1 *Illegitimorum Iudicium dubium.*
2 *Illegitimi cur moliantur in legitimos.*
3 *Vxor quomodo concubinam præcedat.*
4 *Vxores Turcarum vni seruiunt earundem.*
5 *Naturæ declamatio in artem pro nothis.*
6 *Natura vult omnes legitimos. Illegitimos facit ars.*
7 *Natura cur tantis dotibus nothos iuuauerit?*
8 *Iephte Galaadita nothus, sed bellicosus, & Patriæ redemptor.*
9 *Carolus Martellus Saracenorum malleus, nothus fuit.*
10 *Nothorum nobilitas nulli debetur.*
11 *Studio quandoquè nothos, natura facit, & cur?*
12 *Seruius Tullius nothus, sed facinoribus clarus.*
13 *Partus rarò deformes quàm adulterini.*
14 *Æthiopes, quando album partum edant?*
15 *Iacobi artificium, vt pecudes discoloratos ederent partus.*
16 *Speciositas partus vnde veniat?*

I. IVdicij veritas, quæ ex iudicum surgit innocentia, inter legitimos, & illegitimos, vt illegitima nutat, cum nothorum est controuersia. Quibus suæ causæ ius dicere minimè datum? Illos verò tamquam suspectos, & in dies adinuicem digladiantes, remouendos nothorum est querimonia. Vt neminem aliena astringi culpa, ita & aliena vacare pœna, na-

l. qui ff de Intr-fdis. omn Ind

II. turæ lex est, cuius proedria, etsi ciuilibus seclusi legibus, nè cum legitimis in mensa sedeant illegitimi, primos autumantes recubitus, cum inter nouissimos haud tolerentur, inter primos volunt præcellere. Ex naturæ iure est æmulatio: quo legitimus naturali præfertur; eo titulo, quo vxor concubinæ, dignitate saltem, vt docuit Vlpianus. Et licèt innoxia prolygamia gentibus, mulierum vna Principem tenet, cui haud reliquæ inficiantur, sed grato seruiunt animo (quemadmodum inter Turcas) vt merito

tit. quib mod. nat. effic. III. *l. 49. 4. delegat 3.*

to blandientes, gratiam aucupentur.
Quidquid sit de eorum dignitate, quæ
quanta, & qualis, habebitur infra: in pro-
patulo est, quod deunx operibus suis
compleat sanguinis assem, arte æmulante
naturam, quæ auara manu sanguinis
negauit vnciam; vel artem obiurgante
natura, quum sanguinis prodiga in ar-
tem, quasi nouercam, solemnitatum de-
fectu sanguini resistentem, & naturæ de-
V. latricem clamat. In quo peccaui ò Ars,
vndè ex sorore delatrix, Orbis in prosce-
nio partus meos insimules? forsan in
me paulo liberius inuectam turpitudo
vindicabit personæ? Innocens nata, &
semper ero, tui nacta labem, vitupetor.
Bacchanti libidini, vt parcas, quæ legum
funiculis comprimi quiuerat, mihi im-
probas somnos tuos? Si vigil matrimo-
nij vinculo Venerem irretisses, nothorum
minimè notaretis ignominia. Oh gran-
de nefas, legitimationis prætextu natali-
bus restituere natum, ac si nasciturum;
quasi homo, cuius audes supplere nata-
lia cæcus, vel claudus fulcro indigeat,
vt pergat. Quid hæc natalium restitu-
tio, & artis miraculum? Sanguinis exu-
berantiam, quùm orbem Orbi dedi, quia
obdormiens transfigis, illegitimum obiur-
gando repandes? vt tandem fictionibus
(audaciam horrescite) legalibus (ius da-
tum sceleri canite) retrotrahas tempora,
astrorumque cursus pareat apochis auli-
corum; & iuris prætextu meos abderes
errores, quùm virginitatem meam (si
gaudeas inficiari) dicas gelido maduisse
sudore, vt neminem lateret, insomnem
traduxisse noctes, vt ex nihilo mentes e-
ducerem hominum, quas ars somno so-
pita, summi Opificis vt phænomena tem-
nens, cubare dicis naturam, cum natura
exuscitat artem. Vtque mibi vncile im-
ponas pondus, artis vncia assem æquili-
X. brare naturæ. Quale probrum inficiabe-
ris mihi, vbi spernentibus matrimonia
gentibus, haud tantummodò barbari,
sed bastardi sunt fœtus? Nascentis Orbis
primordio ad vnionem prouocaui, &
connubialibus vinculis in carnem vnam
coaluere duo: licèt Platonum tuorum
Respublica, quos diuinos vulgasti, in lu-
percalibus, libidinis pretio vxorem expo-
neret. In legitimos, & illegitimos haud
discriminarentur partus, si casti subditi,
VII. & vigiles Reges. Quo voto putas acutis-
simo ingenio, bellica indole, forti ma-
nu, secunda fortuna, quos tu damnas,
iuuasse? à te deserendos præuideram, &
nè me, sed te nouercam improperarent,
literis extolli, & armis, vt si haud homi-
num opinione, veræ merito iuuarentur
nobilitatis. Hebræorum Iudicum cum *cap.11.*
legis fasta, Iephtem Galaaditem nè per-
transeas. Contra leges natus, quasi le-
gum immunis, quarum tenore furtiua VIII.
eius resonabant natalia furibus conuixit.
Tanto profectu, vt latronum Princeps
euaserit. Vsque dum Ammonitarum ar-
mis Galaaditas prementibus, ad profu-
gum Iephte patria confugerit, Regem
flagitans, quem noluerat ciuem. *Veni, &*
esto Princeps noster, & pugna contra filios Am-
mon, precantur supplices, qui iam tumi-
di, vociferantes eiecerant: *Hæres in domo*
patris esse non poteris, quia de altera matre
natus es. Non aliud labantis patriæ reme-
dium, quàm vt ab vnius nothi regere-
tur Imperio, cuius manus ab Ammoni-
tarum rabie libertatem, Regnum, ho-
norem, & populorum seruauerat bona.
Lapidem (huc Psal.) *quem reprobauerunt ædi-* *Ps.117 n.22.*
ficantes: hic factus est in caput anguli. Regiam
igitur infulam pactus sub pugna, vt Re-
ligionis voto pium auspicaretur duellum,
quidquid occurreret primùm redeunti vi-
ctori deuouit. Vicit, & in Patriam vi-
ctor rediens, viginti ciuitatum opima
in triumphum spolia trahens, nil antè
filiam pro foribus vidit, inter virginum
saltantium choros. Huiuscemodi sunt
Fortunæ saltus, quid aliud vouissent ho-
stes? Osculo Natæ libato (more carnificis)
vicimus (inquit) sed tuo sanguine pacti
victoriam. Suspensis tunc reis contre-
muere subsellia, & ad patris tribunal,
ipsa horruit natura, cum nè moram pie-
tati faceret impius videri voluit in suos,
quàm à concepta in Deum pietate desci-
scere. Alligauit more victimæ filiam, vt
se solueret voto. Innocentem damnauit,
nè reus esset. Exardescens magis in aræ
cinere, quàm in campi puluere, cùm ho-
stes vicisset, vincere voluit naturam, &
artem. Clament nunc illegitimum iura,
qui vt legibus staret Religionis, amoris
pignora, naturæ præcordia, filiam crema- IX.
uit vnigenitam. Ex sacris ad profana *In Vita*
Fasta Carolus Martellus obijcitur Pipini *Caroli*
pusilli filius ex pellice natus, quam in *Martelli.*
delicijs Pipinus habuerat, Gaguino teste.
Propterea eum Plentruda persequente
nouerca, Coloniæ custodiæ traditus, nè
huma-

IX. humanitùs (ita forsan voluere fata) periret, qui labantis Galliæ stabat cælitùs designata columna. Custodiam euasit, cum hostes vincula patriæ pararent. Delectis copijs ancipitem expertus fortunam, secundam habuit, cum ad libertatem nō ad tyrannidem visus est arma mouere; Clementia nactus amicos, quos acie deuicerat hostis, in Mineruam exculpsit Paladem; & Regibus donato diademate, tutiùs duxit regnandi libidini, quàm populis Imperare: lilia haud excutiendo, sed irrigando. Vascones, Sueuos, Baugarenses, Danubij accolas, Alemannos deuictos, Gallico cum subiugasset Imperio, tot victorijs clarus, domum se recepit. Tali profectò Principe opus erat, cum vndique in surgentibus bellis, quateretur Francia. Eudo namque perfidus Vasco vindictæ appetens ad Hispanos profectus: Abidiramum Regem Religioni Christianæ infestissimum hostem magna victoriæ spe allicit: Francos petat. Victoriæ illecebris irretitus Hispanus, tot Sarracenorum delegit millia, vt tanto apparatui Orbis ipse cederet in triumphum: ni hosti occurrens Carolus cognomento exinde Martellus, cum vna acie, tricenta octoginta quinque millia trucidasset; iure Martellus, quo hostium ferrum, & ferocia obtusa, & contrita in cineres euolauit. Vndè tot, tantisque factis promeritus, vt Galliarum plauderetur Pater, & iure: cui enim ciuilia iura dabant vulgum pro patre, gentium, & populorum, & Regum, Cæsarumque natura fecit parentem. Suorum nudauit successione Cæsarea lex, & inter insulas, laticlauia, purpuras, diademata natura reposuit. Paternam negarunt nobilitatem iura; & nobilitatis fontem hauriere

X. astra, vt nulli teneretur, quàm sibi. Verè de hisce Tullius; Nobilitas mea à me incipit, tua in te desinit; & vni tantum astrictus Summo rerum Opifici, haud redarguor, Antiquorum pictos ostentando vultus, sed vnicum glorior exemplar, non exemplum; quo vti in speculo componatur Posteritas, tanto magis speciosior, quod arboris nobilitas immunis opprobrij, maiorum deficientia, quorum stemmata, quanto longiora tanto maculata flagitijs. Romanorum, & Græcorum subticeo gloriosam originem, nam annales Romuli, & Thesei, vtriusque nationis coryphæa, locupletati triumphis, finunt potiùs venerari, quàm resonare facinora. Quos tamen humana soboles, tantis XI. liberis forsan egena, vt condignum daret parentem, nothos proscripsit, vt abderet egestatem.

In vita Caroli Martelli. *Plutar*

Non Longè Seruius Tullius, cui regimen Romæ, non obscuritas inhibuit nata- XII. lium, nam matre serua creato; teste Floro: vel concubina, vt voluit Sextus Pompeius: quem ob eximiam indolem vxor Tarquinij Tanaquil liberaliter educauerat: & clarum fore, visa circa caput flamma, (quasi faces natura accenderet, vt sui paterent facinora) promiserat. Ergo inter Tarquinij mortem, annuente regina, substitutus in locum Regis quasi ad tempus, Regnum dolo partum sic egit industria, vt iurè adeptus videretur. Ab hoc Populus Romanus relatus in censum, digestus in classes, curijs atque collegijs distributus; summaque Regis solertia ita est ordinata Respublica, vt omnia patrimonij, dignitatis, ætatis, artium, officiorumque discrimina in tabulas referentur, ac si maxima ciuitas minimæ domus diligentia contineretur. Vndè verum agnoscamus illud Sophoclis, apud Stobæum: Nothus, seu naturalis, si probus est, æque vt legitime natus valet. Omne vtile ingenuam habet naturam. Vt sæpè arida seminatio vincit pinguem terram: ita quam plurimi nothi legitimis præstantiores.

c. 6. l. 1. *De V.S* *Serm. 196.*

Quod non solum naturæ est Prouiden- XIII. tia, vt virtutibus indueret, quos hæreditate, & familia, nobilitateque exutura lex erat; sed & amoris, cuius partus potiùs, quàm fœminis sunt recensendi. Certum est summa, & excelsissima produci ingenia nulli secunda, quum non ex coniugij consuetudine, sed flagrantis amoris cupedine mas, & fœmina copulantur. Raro Gibbosa, clauda, vel cæca videntur corpora, quum ex adultero, vel amasio concipit. Sed venusta, speciosa, digna miramur Imperio. Famulatrix enim natura, cuius officium in generatione est obsequium, ea conglutinat organa, quæ in formigraphia Phantasiæ generantis expressa sunt, nec datum naturanti, vel mouenti naturæ, motæ, vel naturatæ lineamenta transcendere. Quod si ex Æ- XIV. thiopico coitu videas album vagire puerum, pro certo habeas in nigro seminasse vase, sed album concepisse obiectum: vel ex obiecta pictura, cuius species in phantasia vigerent coeuntium. Inde alios

auo

auo similes: vt ex geminis quoque alterum patri, alterum matri, alios nulli videmus. Indubitatum exemplum (scribit
lib. 7. c. 12. Plinius) Nicæi nobilis pyctæ Byzantij geniti, qui adulterio Æthiopis nata matre, nil à cæteris colore differente, ipse auum regenerauit Æthiopem. Similitudinum in mente reputatio est, & in qua credantur multa fortuita pollere, visus, auditus, memoria, haustęque imagines sub ipso conceptu. Cogitatio enim vtriuslibet animum subito transuolans, effingere similitudinem, aut miscere existimatur. Ideoque pluresin homine, quàm in cęteris omnibus animalibus differentię, quoniam velocitas cogitationum, animique celeritas, & ingenij varietas, multiformes imprimit notas: cum cæterisanimantibus immobiles sint animi, & similes omnibus, singulisque in suo cuique genere. Iacobi vulgatum est artificium,
Genes. 30. quum discoloratas virgas in canalibus
XV. erexit, vbi effundebatur aqua, vt venientes greges in earum conciperent aspectu; factumque vt parerent maculosa varia, & diuerso colore respersa. Inde à naturalibus edoctę mulieres conceptionis tempore sublimia, speciosa, virilia imaginari, cum imaginatio faciat casum. Huc digressi, vt ex conceptione haud hodierna, & in dies exigente matrimonij vsura, sed eius, qui insano furit amore, partus pateat sublimitas. Accedit, ciuiliora ingenia ex organi dispositione componi; cum hominum mentes eandem fortitę sint speciem, & vti spirituales formę magis respuant, vel minus. Corporis dispositio mentis est argumentum, & tetro in Corpore venusta raro anima degit. XVI.
Thorus cum violatur, pulchrę, & decorę puellę indulgeas violentię, cuius in vtero numerice informatus fętus, stabili membrorum contignatione altissimis valet mentis correspondere conceptibus. Nec sileam nothis oblitam legem, imo aduersam, ad necessitatis accurrere iura, qua vexati manibus repetunt, quę calamo perdidere. Romulus, Theseus, Iephte, Arnulphus exemplo sunt, quorum nomina haud forsan Heroum lucerent in albo, si maiorum gradibus ascendissent ad thronum. Intellectum dedit vexatio.

CAPVT TERTIVM.

De Nothorum Vitiis.

1 *Nothorum vitia, superstitio.* 11. *sacrilegia.* 12.
2 *Nothorum pater vulgus est.*
3 *Nothi patrem insimulant, quasi ignominiæ auctorem.* 8. *Regnandi cupidi.* 14. *Parricidæ.* 16.
4 *Filij alieni, dicuntur nothi.*
5 *Nuptiæ cum aduenis prohibitæ.*
6 *Nobilibus Venetis alienigenarum nuptiæ interdictæ.*
7 *In nothum non datur parricidij actio.*
9 *Aristoteles, vt mulus carpitur.*
10 *Pipinus Gibbosus contra Carolum M. ingratus.*
13 *Carolus Martellus bona sacra militibus, cur daret?*
15 *Romulus mentitur augurium.*
17 *Arnulphus non sine labe.*

I. IN laudibus nothorum excessisse serò video. At ne eorum elogium illegitimum redarguat calamum, ex virtutibus pergit ad vitia. Vnum loquatur pro cunctis: *Nothi sunt*, ergo immanes, superstitiosi, tumidi, cupidi, parricidæ. Mulus est, igitur recalcitrat; à subiecto est inseparabilis passio. Eorum ita efflagitat status, conditio exigit; necessitas urget; Hærentes testamentarijs tabulis, vt nothos se ab asse vident reprobari paterno, omnia scelere miscent, nec patri vim inferre formidantes, quod iustitia, & Religione nequeunt, vi experiuntur, & iniuria. Imperandi propterea maiestati, legum Iustitię, Bellorum virtuti, vitiorum tenebras natura applicuit, nè iure suspicaretur eandem naturam sibi legum latricem, & hostem post sacrata connubia, eorundem lęsione pollutam, mœchantium illecebres aprobasse concubitus. Imò vt Potestatibus, & Principibus aperiret, quantum nefarię Veneris execraretur piaculum, parentum labem filiorum expiandam sanguine, vsque ad quartam protulit generationem, insaniunt, bacchantur, & exprobrant, cum II.
expro-

II. exprobrantur. Si vulgus illis eſt pater?
vndè vulgi ſolummodò murmure gau-
det, & in paterna ſucceſsione cuilibet re-
III. cenſetur extraneus. Si moliuntur, indul-
geas; Cum exardeſcunt in patrem, æmu-
lum, hoſtem, totius contumeliæ aucto-
rem inſimulant, & queruntur. De Par-
Pſalm. ricidio forſan pater redarguet? nequa-
17. quam: *Filij ſunt alieni* teſtatur Pſalmiſta:
IV. vnde conuicium: *Filius alienæ*, hoc eſt,
c.2. nu. filius meretricis; quam alienam dixit in
16.c.23 Prouerbijs Salomon. *Fouea profunda eſt me-*
nu. 27. *retrix; & puteus anguſtus aliena*. Niſi alie-
Mart. del Rio Adag. num pro alienigena accipias, cum pere-
53. grinæ mulieres, apud veteres male audi-
rent; vnde Seneca.
In Medea.

Tacitis eat illa tenebris,
Si qua peregrino nubit fugitiua marito.

Inde Medea ſe apud Ennium gypſatiſſi-
mis manibus excuſabat, vt obſeruatum
lib.7.ep. Ciceroni, nè illi verterent matronæ vi-
6. ad Treb. tio, quod abeſset à Patria. Ab Hebræis
mutuauerant alienigenarum, cum ciui-
bus coniugia improbare Romani, quibus
nec filij nomen erat, ſi ab alienigena na-
V. tus. Iuſtas autem nuptias inter ſe *ciues Ro-*
mani contrahunt, Imperator Iuſtinianus
Tit. de Nuptiis reſcripſit. *Promiſi tibi filiam in matrimo-*
nium, in perſona Romani ciuis loquitur
De ben. Seneca, *poſteà peregrinus apparuiſti: non eſt*
4.c.35. *mihi cum extraneo connubium*. Vndè origi-
nem habuit Imperatoris Valentiniani, &
Valentis conſtitutio, qua cautum, vt nul-
in l. unica de nupt. Gentil. tit 4. li. 3. in Co. Theod. lus Romanorum barbaram cuiuslibet
gentis habere præſumeret vxorem, ne-
que barbarorum coniugijs mulieres Ro-
manæ in matrimonio coniungantur,
quod ſi ſeciſsent capitaliter expiaretur.
Idem Maris Adriaci dominis, licet non
omnibus, ſed nobilibus interdictum ſo-
lummodo alienigenas ducere, vel alie-
VI. nigenis tradere, pœna quaſi capitali ob-
literatæ ſcilicet poſteris nobilitatis.

Regrediamur ad caſtra. Filij ſunt alie-
VII. ni; non mirum ſi recalcitrent in genito-
rem, cui Parricidij negatur actio, cum
ſit occluſa filiatio. Sceleri ius datum iu-
re canam, cum nulli poteſtati ſubiecto
notbo, impunem ſecere legum latores in
VIII. patrem inobſeruantiam, & legale parri-
cidium. Enim Manzeres Hybridæ, No-
thi manum inijcientes in patrem, vulgari
poſtulantur homicidio, illis non raro,
cum in paternarum libidinum explorent
ſpermate ſui fœdari innoxia natalia, hoc
ſolummodò notata probro, contra legum
præcepta, cum potuiſsent ſecundùm, iura
cojiſse parentes. Gloriæ verò ſplendorem
(ſi quæ ſit) non alijs deberi; vt potè ſœ-
minarum illuſtrium ſtudio ſit pudicitia,
quæ incognita matri vtroque latere ap-
pellat infames, ſi tamen ex natalibus
decus, vel dedecus. Grati ſimus (Seneca
docet) aduersùs Deos, grati aduersùs ho- *lib.5.c.*
mines, grati aduersùs eos, qui nobis ali- *17. ibid.*
quid præſtiterunt; grati etiam aduersùs
eos, qui noſtris præſtiterunt. Cur in pa-
trem gratus erit filius, ſi notbus? Quid
præſtitit pater? eſse: certus effectus, ſed in-
certa cauſa. Bonum eſse? ſi bona daret.
Quid reſtat? infamia, & ſtabit poſteris
pro hæreditate. Ingratam minimè no-
tborum redarguet Seneca iuuentam,
quòd patri ſuo ſupremum diem exoptet?
quid illi mors, vel vita parentis? iuuat
illum viuere, vt iſte ignobilitatis ſuæ di-
gito monſtrando auctorem moleſtiam
leniat, & ſceleris impropèrio alienam
comprimat libidinem. Ariſtoteles Græco-
rum more, Platonicæ immemor diſcipli-
næ, & virtute tumidus, ingratitudine
Magiſtrum repandens, muli titulo car-
pebatur. Ita nothi haud parentibus ob- IX.
ſtricti, ſed nobilitatis, bonorum, credito-
res ſe autumantes, quibus omnibus pa-
terna expoliauit libido, queruntur, inſi-
mulant, inficiantur; vt Pipinus ille Gibbo- X.
ſus Caroli Magni filius ex Himmeltruda
pellice gnatus, in quo tanta regnandi cu-
pido, vt nè indulgentia pijſſimi Patris re-
miſsa noxa, à nefario inſtituto hominem
Regno indigniſsimum reuocare potue-
rit, quin ſubindè nouas molientem con-
ſpirationes, vitæ addixit monaſticæ, in
filium adhuc paterni potiùs quàm regij
animi memor. Inde Pſalmiſta: *Libera* *Pſ.143.*
me de manu filiorum alienorum. XI.

Quid de eorum dicam ſuperſtitione?
Improuidæ pietatis impietas reſonat illius
Iepbte Galaaditæ, quùm vt pium voto au-
ſpicaretur duellum erga labantem Pa-
triam, quidquid reuerſo primùm occurre-
ret pro victoriali piaculo, Cælo ſpopondiſ-
ſet immolandum, poſt deuictos ira, vel in-
dulgentia Numinis Ammonitas, primò
occurrētem filiam votiuàm tulit ad aram,
vbi imprudens obſequio puella, & Impe-
rio pater (niſi Pontificis ignorantia, vtriuſ-
que minueret culpam) vt nullam faceret
pietati moram, viſus eſt impius, pugnare *XII.*
doctior, quàm vouère. *Auent.*
Quid exindè de eorum ſacrilegijs? Ca- *lib 3.*

rolus Martellus, cũ ob Bellorum vehemẽ-
tes, & crebros turbines, ærarium omninò
exhaustum esset, fiscus attenuatus, defi-
XIII cerent militibus stipendia, opes templo-
rum, sacramque pecuniam vsurpauit:
ex qua commilitonibus mercedem labo-
rum distribuit; vnde ob temerarium, &
sacrilegum ausum, sacrilegij pœnas apud
inferos dependere, Eutherius Arelatensis
Pontifex se per quietem vidisse diuulga-
uit. Nisi dicamus(non cum Auentino,
ex vita D. Ægidij scelera, quæ vel nequa-
quam vlli mortalium confiteri voluit,
condonata esse; hoc enim de Carolo Ma-
gno legitur) minimè hoc illi exprobran-
Gaguin dum piaculum, quia cleri decimas non
dissentientibus Episcopis, proceribus,
dum bellum aduersùs Christianæ Reli-
gionis hostes gererent, percipiendas at-
tribuit: persanctè iurans si vitam diù vi-
ueret se omnia, & multò maiora sacer-
XIV. dotibus repensurum.

Quid de eorundem immani feritate, &
regnandi cupidine? Roma, vt condita
est, duos fratres habere non potuit, &
parricidio dedicatur. Cum enim de inau-
XV. *in Rom* guranda vrbe dissensio inter Romulum,
glisceret & Remum secundisque auibus
conuenère dijudicare: Remo autem cum
priori augurio venissent sex vultures, du-
plex autem numerus Romulo se ostendis-
set. Sed dicitur (teste Plutarcho) verè Re-
mum vidisse, Romulum verò esse emen-
titum. Sed cum accessisset Remus, tunc
Romulo duodecim apparuisse, cuius cum
Remus rescijuisset fraudem, grauiter com-
motus, Romulo fodiente, quò Vrbis mœ-
nia circumducturus erat, ludibrio fratris
forsan transiliuit, atque opus impedire
conatus est. Vt tandem ab irato Romu-
lo, vel Celere Romuli comite interficere- XVI.
tur. Quid tandem de eorum parricidio? *Plutar. in cõp. Rom. & Theses.*
Mater autem Thesei (scribit Plutarchus)
non periculum tantum subijt, sed relicta
etiam, ac prodita filio, eadem omnia, quę
Hecuba pertulit. Vel vt alij legunt: *Mater
certe Thesei, non venit in discrimen tantum, sed
Hecubæ experta est fortunam, deserta à filio,
atque destituta.*

Culpa simili haud vacat Arnulphus no- XVII.
ster, ob Regnum, & vitam Imperatori suo *Thesa-rus in vita Caroli Crassi.*
Carolo Crasso vsurpatam, vt ex deplora-
bili morte, quæ vitæ solet esse mensura,
fas est colligere. Viuentium modo rete-
xerem piacula, nisi beneficij, vel iniuriæ
suspicio potiùs auribus blandiri, quàm
veritati consulere, mea crederetur oratio.
Alibi forsan redibit sermo.

CAPVT QVARTVM.

De Nothorum Origine.

1 *Antè legem scriptam omnes illegitimi.*
2 *Antiquitatis priuilegium.*
3 *Illegitimi semper exosi, & à legitimis distincti.*
4 *Naturalis instinctus, quomodò iudicetur.*
5 *Illegitimum, quomodò antè scriptam legem discernetur.*
6 *Lex connubialis, quando data.*
7 *Duæ tantùm leges à mundi exordio datæ.*
8 *Fœminæ à mundi exordio, lex tantum matrimonij data.*
9 *Non idem illegitimum apud omnes.*
10 *Populi, quibus vxores communes.*
11 *Filij legitimi apud Garamantas, qui parentibus similes.*
12 *Arabes omnibus consanguineis, vnam dabant vxorem.*
13 *Persarum, cum matribus coniugia.*
14 *Romanorum coniugia, vt ciuis cum ciue non cum externa.*
15 *Externis pro priuilegio datum, Romanam ducere vxorem.*
16 *Nouocomiensibus, & alijs idem datum.*
17 *Ciuium Roman. iura ab Antonino Imper. toti Orbi dantur.*
18 *Filij suscepti ex barbaro coniugio non agnoscebantur, vt filij.*
19 *Spurij aliàs Varij, qui sint? Manzeres?*
20 *Incestuosi, qui?*
21 *Nefarij, Adulterini, sacrilegi.*
22 *Nothi.*
23 *Hybridæ, Bastardi.*

NOthorum, illegitimorum, Manze-
rum, Spuriorum diuerso potiri si-
gnificatu nomina haud latet. Horum
I. quando cœperit discrimen, petitur?
Illegitimos omnes, legitimorum inco-
gnita voce (quæ legi connata) priusquam
lex scripta promulgaretur, dixit Cicero, *a in Prob. Ruber.*
a vt Paleotus *b* tradit: fuit enim quoddã *b c. 1.*
tempus, quo magis homines passim be-
stiarum modo vagabantur, & sibi victu
ferino

ferino vitam prorogabant, nec ratione
animi quidquam, sed viribus corporis
administrabant, nondum diuinæ Religio-
nis, non humani officij ratio colebatur,
nemo nuptias viderat legitimas, non cer-
tos quisquam inspexerat liberos. Cicero-
II. nis si sunt, vt Gentilium ferè reliqua, an-
tiquitati donentur, cuius hæc venia, vt
Liuius lib. 1. quemadmodũ primordia Vrbis augustio-
ra facit, sic turpitudine nationum impellit
percrepare mores. Profana, vel sacra re-
uoluas, concubinas, & illegitimos exosos
III. offendes distinctos à legitimis, & vxore.
Mosaica ipsa si præcurras tempora, ecce
Genes. 20. Abimelech barbarus, etsi Rex aduenæ, &
peregrini Abrahami formidabat cũ vxo-
re concubitum, cuius sola cogitatione
tremebat super Regnum suum, grande
inducturum piaculum. *Quid fecisti nobis?*
Genes. 21. nu. 23. c. 34. nu 30 cap. 38. nu 24 *quid peccauimus in te, quia induxisti super me,*
& super Regnum meum, peccatum grande?
Vxorem iterum à concubina, & legiti-
mos ab illegitimis inæquali iure habuisse
tempora illa, quum hominibus nulla lex,
ostentat Nachor Abrahæ frater, cui ex
vxore Melcha octo fuerunt geniti: *Concu-*
bina verò illius nomine Roma, peperit Tabee,
& Gaham, & Taas, & Maacha, præter for-
nicationum, raptus, scorti, stupri, nomi-
na, quæ in Genesi passim legimus. Saræ
facto enucleatur veritas. Cum vidisset
cap. 20. Genes. ista *filium Agar Aegyptiæ ludentem cum Isaac*
filio suo, dixit ad Abraham. Eijce ancillam
hanc, & filium eius, non erit hæres filius an-
cillæ cum filio meo Isaac, & nunc igitur, &
antè legem naturalibus si interdicta suc-
cessio, nothorum, & legalium notum
erat discrimen.

Vt in cõmentarijs meis. ti. de Iur. Nat. Gẽ. & Ciuili. Inst. 1. Dices à Mundi primordio hominibus,
vt & cæteris animantibus pro lege stetis-
se naturam, qua cuncti partus recensen-
tur æquales? Respondeo naturalem in-
stinctum brutis, hominibusque commu-
nem perperam iuris naturalis titulo ap-
IV. pellari. Ius enim, qualecumque sit, ars
l. ius ff. de Iust. & iure. æqui, & boni est; Æqui, & boni ars sine
ratione non est; Ars in brutis haud est,
nec ergo Ius. Quòd si crassa Minerua,
ius dicas, ad hominem per analogiam
intelligas; cum enim, quod recipitur, ad
modum recipientis recipiatur, instinctus
ille, qui in brutis passionis haud limina
excedit, in hominibus ius est: & cum à
nobiliori surgat denominatio, ius dici-
mus instinctum, ad hominem respecti-
ue: quemadmodum si arietes inter se pu-
gnauerint, & alter perierit, vt Dominus,
cuius cecidit aries, contra arietum super- *l. 1. s. arietes. ff. si quadrupes pauper. fec.*
uiuentium Dominum, actionem habeat,
videndum est, an qui perijt, prouocans,
vel prouocatus fuerit? quasi inculpatæ
tutelæ iura communia brutis: sic versa vi-
ce, brutorum illa naturalis affectio, prout *De Iure nat. Gen. & Ciuili.*
ratione moderatur ab homine, ius est,
& eam nos matrimonium appellamus.

Quod si iterum vrgeas, non potuisse
illegitimum dici, quod adhuc legibus
non erat vetitum? dicas naturæ lege,
præter connubialem, reliquos interdictos
concubitus, vt reliqui nefarij actus, qui
& ante Decalogum hominibus innote-
scebant, vt tales. Lex enim hominum
exarata cordibus, sæculis omnibus, & an-
te nata, quàm scripta lex vlla, aut nor- *Cicero de leg.*
ma aliqua inuenta. Huiuscemodi connu-
bialis lex est, quæ eodem loco, eidem ciui,
eodem tempore, ab eodem summo Opifi- VI.
ce data, cum præcepto de non comeden-
do ex ligno scientiæ, arguit hisce solum- VII.
modò mandatis obedire Deo, & matrimo-
nij servare vnitatem, posse Orbem guber-
nari. Imo fœminæ hoc vnum datum, viro *Genes.*
scilicèt adhærere, nec illi de non come- *2.*
dendo iniuncta obedientia, redarguit, vna
pro cunctis, mulieres lege adstringi, quæ VIII.
& est: *Mulier esto subdita viro.*

Dices antiquis Patribus minimè vetitas
concubinas fuisse, vnde illegitimi, & nothi,
Manzeresque prognati: quomodò ergo
damnato effectu, permittitur causa? sol-
uas, vel Patribus ignoscendo antiquis,
cum & ipsi vti homines humanitate vo-
luere notari, eorumque mores incon-
cinnos reprobando; vel altiori donando
causæ, quam adamussim scrutabimur
cum concubinatus redibit sermo.

Quando verò nothorum, & legalium
discrepantia certauerit? cum Palæoto di-
cam, quum maris, & fœminæ coniun-
ctio legibus est angustiata. Qui oppido
termini, & coitus iura cum Gentibus va-
ria, & temporum ætate, vulgata, nec
vnus mos, nec vna lex firmari permittitur.
A Mundi exordio, licet illegitimos sacri
exprobrent annales, tamen exuberanti-
bus legibus, quotque capita, tot sint sen- IX.
tentiæ, numeroque plures Platones, quàm
Respublicæ; Romanis illegitimi, Græcis
erunt legitimi, si illegitimi sunt, qui ob-
stante lege, prognati. Moratiorum vsus
nationum, cum barbari nefarios, & su-
perstitiosos habeant, vt nobis barbarorum

iura videntur piacula, eadem coniunctio ſancta vni, profana eſt alteri. Scythas, Agathyrſos, Maſſagetas, & nationes Meridionales, communes habuiſse legimus, vxores, vt & Anabaptiſtas, noſtrorumque temporum Adamitas. Garamantes verò legitimos dixiſse filios, qui formæ ſimilitudine parentem referrent. Arabes, vnam omnibus conſanguineis dediſse vxorem, ita quod alieno, & extraneo ſanguine geniti cenſerentur adulteri. Perſis, Medis, Parthis vnà cum matribus, & ſororibus licita fuiſse connubia, imo ſolemnia. Vndè illud.

Gentes tamen eſſe feruntur,
In quibus, & nato genitrix, & nata parenti,
XIII. *Iungitur, vt pietas geminato creſcat amore.*

Deut. 25.n.5. Nos ipſi improbamus, quod Iudaico mandatum populo, licet nouæ antiqua lex eſset figura. Si cohabitantium fratrum vnus abſque liberis deceſſiſset, vt prædefuncti fratris ſuſcitaret ſemen, vxorem ducebat ſuperſtes, vt eidem vxor nuberet, & cognata. Non igitur eadem omnibus turpia, & honeſta. Vt rectum dicas, Patriæ compara moribus. Quiritum iure legitima illa connubia, quæ *inter ſe ciues Romani contrahunt*. Quod ſi Romanus duceret peregrinam, vel externam, non agnationis, familiæ, ſoboli iura dabantur, ſed Patri incognita, matrem ſequebatur. *Alia* (inquit Liuius) *noui generis hominum ex Hiſpania legatio venit ex militibus Romanis, & ex Hiſpanis mulieribus, cum quibus connubium non eſſet, natos ſe memorantes ſupra quatuor millia hominum, orabant, vt ſibi oppidum, in quo habitarent, daretur. Senatus decreuit latinam eam coloniam eſſe, libertinorumque appellari.*

l. diuus de Cap. & poſt. Cicero in Top.

XIV.

XV. Campanis olim pro magno munere datum ſcimus, vt Romanas ducere liceret vxores, natique liberi iuſti forent hæredes. Idem & Nouocomienſibus à Cæſare, Tranſpadanis à Pomponio Arabone, temporis datum progreſsu. Quod cum in dies reliqui Romanis eflagitarent ſubiecti: Antoninus donauit Imperator, vt in orbe Romano, qui ſunt, ciues eſsent Romani; & Roma cuique Aquilis ſubiecto Romanis communis eſset patria.

Ibid.

XVI. *Lin Or. be de ſtatu Hom.*

XVII. *l. Roma ff. ad Munic.*

Romanæ autem leges cum hominum coniunctionum alias approbaſsent, alias improbaſsent, alias tolleraſsent, hinc fi-
XVIII liorum diuerſæ ſpecies. Ex concubitu cum alienigena, quem politia damnauerat, nè barbarorum moribus Romana inquinaretur proles; vel in externorum odium, à quibus naſcenti Romano populo denegata coniugia; neue vt illegitimi reſpuebantur, ſed & vt filij.

Spurij indè, quorum titulo quælibet damnata comprehenditur proles, ſi ſpecifice ſumantur, illi ſint, qui ex muliere cuique expoſita, & veluti materia prima, ad omnes formas indifferenter porcreati: inde ſpurij quaſi ex diuerſo ſemine orti, & ex hominum colluuione geniti, ſparſimque concepti: qui alio nomine *Varij* appellantur: quemadmodum Heliogabalum, *Varium* dixit Lampridius, quia eſset ex meretrice conceptus. Romanis tamen nothorum longe diuerſum credo ſignificatum, cum Romanorum plurimos Spurij nomine appellatos legamus, quos tamen conſtat legitimis ortos natalibus; vt Spurium Papirium, Spurium Turium, Spurium Caruillium, & loco prænominis poni teſtatur Plutarchus. Romanis enim inoleuerat vna, duabus, aut tribus tantum literis notari prænomina, vt T. Titum: GN. Gneum: Ser. Seruium: C. Caium: Sic Sp. Spurium, eum ſcilicet, qui certum haud nouerat patrem; vel parente orbatum, cum literę eſsent diſiunctę S. P. ideſt ſine patre. Manzeres, qui ita ab Innocentio Tertio Pontifice vſurpantur, Hebræo vocabulo, illi ſunt, qui ex ſcorto geniti, vt in Deuteronomio legimus. XIX.

in Probl'em.

C. niſi De Renunc.

cap. 23.

Inceſtuoſi, qui ſine pudoris cingulo, honeſtate, & coniugali forma progeniti. Inceſtę enim à ceſton ideſt pudoris cingulo, quo ornabantur ſponſę, à latinis *Zona*, dicto, qua olim nouiter nuptę pręcingebantur. Neque alteri cingulum illud pręterquam ſponſi manu, diſcindi ſas erat. Inde prouerbialis metaphora ortum habuit, *Zonam ſoluere*, ideſt ſponſam cognoſcere. XX.

l. ult ff. de ritu Nupt.

Neſarij, ideſt contra ius nati; *Fas* enim ius eſt: neſas contra ius eſt, & diuinum pręcipue, vt ex coniunctis affinitate, vel conſanguinitate progeniti. Adulterini, ex adultero coitu, nomen ſonat. XXI.

Sacrilegi, qui ex Sacerdote procreati, aut Monaco, vel Monacha, qui & adulterini dicuntur, cum thorus Deo dicatus ab homine violetur, & diuidatur.

Nothum Gręci natum ex vxore non legitima vocant, quem nos ſpurium dicimus, vt notat M. Verrius Flaccus. Vel ſecundum Iſidorum, Notus dicitur, qui de patre nobili, & matre ignobili XXII.

lib 9. c 5.

biligignitur, ficut ex concubina. Eſt autem hoc nomen Græcum, & in latinitate deficit. Huic contrarius eſt ſpurius, qui de matre nobili, & patre ignobili naſcitur. Item Spurius patre incerto, matre vidua genitus, velut tantum Spurij filius, quia muliebrem naturam veteres, Spurium vocabant, velut, ἀπὸ τοῦ σπόρου hoc eſt ſeminis non patris nomine. Eoſdem, & Fauonios appellabant, quia quædam animalia Fauonio ſpiritu hauſto, concipere exiſtimantur. Vndè & ij, qui non ſunt de legitimo matrimonio, matrem potiùs, quàm patrem ſequuntur. Latinè autem *Spurij*, quaſi extra puritatem, ideſt immundi. Vel cum Paleoto [a] Nothi, idem ſint, ac naturales, quos Iuſtinianus [b] ex concubina domi retenta, ſcribit procreari. Hybridæ vocabantur antiquitus, quæ ex fero, & domeſtico ſue progenita, ſemifera dicebantur animalia. Ita Canes ex venatico, & gregario nati, quod & in hominem transferebant, vt de C. Antonio Ciceronis collega in conſulatu ſcripſit Plinius: Hybridæ ergo ex imparibus naſcuntur parentibus. Baſtardi tandem ſe offerunt, qui pro quolibet illegitimo vulgo vſurpantur. XXIII

a c. 17. de Nothis. *b Aut. 6. Nouell. 99. Quibus mod. natur.* *lib. 8. c. 51.*

CAPVT QVINTVM.

De Nothorum Nobilitate.

1. ÆQuiuoca, cum diſtinguenda prius, quam definienda; duplicem dico nobilitatem. Ethicam ſiue Moralem, vel Philoſophicam, & Ciuilem, ſiue Politicam. Ethica genuina eſt nobilitas, quæ non ex fortuitis Principum natalibus, ſed ex operibus, & vulneribus, cribrato ſanguine, vel morum politia micante oritur virtute. Generare enim, & naſci à Principibus fortuitum, nec vltrà æſtimatur. Stemmata quid faciunt, quid prodeſt Pontice longo, ſanguine cenſeri, pictoſque oſtendere vultus Maiorum? & ſtantes in curribus Æmilianos? Et Curios iam dimidios? naſumque minorem Coruini, & Galbam auriculis naſoque carentem? Quis fructus generis tabula iactare capaci, fumoſos equitum cum dictatore Magiſtros, ſi coram Lepidis male viuitur? Nobilitas ſola eſt, atque vnica virtus. Qui genus iactat ſuum, aliena laudat.

Iuuen. Satyra. 8. *In Hercul.*

Politica nobilitas ſiue ciuilis, vel legalis non vna omnibus. Turcæ in hoc ſaltem vitam degentes vt homines, præter ethicam, quamlibet reſpuunt nobilitatem. Digni-

Dignitatum gradus, merita sunt; quæ non
calamo, vel celte sculpuntur in silice, sed
ferro in carne; nec ferino, sed humano
retexuntur purpuræ sanguine. Terrarum
Orbis triumphum egit Turcarum tyran-
nis, cum virtutis pretium, non sanguinis
Bertel-lius in Selimo. successio, & hæreditas, facta est regno-
rum rapina. Ad superluminare domus
peronem suspenderat Isaac Basa, vt ex
rusticorum progenie, dignitatis culmen
nactus appareret, eo in Imperio, vbi po-
tentiores, qui meliores; & nobiles, quos
sua nobilitat virtus.

Politia sit illius characteris paterna
successio, vt quemadmodum parens ita,
& liberi tam in Aristocratia quam in Mo-
narchia, cum à Rege prognati, vel Princi-
pe, in Regnum, vel Principatum succe-
dant; vel à nobilibus Vassalli procreati,
publicorum munerum sint capaces? Quæ
singulatim discutiemus.

II. In Aristocratia; Nothorum paterna nul-
la est nobilitas, quum & hæreditatis nulla
successio. Veneti, & quamplurimæ aliæ
nationes, illegitimos excludunt prorsùs,
III. vt nè quouis tempore, etsi natalibus re-
stituti, in nobilium numerum possint
cooptari, licet quondam per subsequens
matrimonium legitimati, vt legitimi ha-
berentur, vt in *cap.29. Statutorum lib.4.* nunc
correcto, sub Anno 1418. 29. Martij, &
Anno 1617. die 21. Maij, per Suprema
Comitia, quibus cautum, nec ad feuda,
& fideicomissa admittantur, quamuis le-
gitimati. Ciuium illis conceditur ordo,
IV. cum enim in nobiles, vel ciues, dicunt
originarios, & populares diuidatur popu-
lus; Nobilium illegitimi Ciuibus ascri-
buntur: vt quos alere familiaribus non
permittitur bonis, publicis alantur mu-
neribus; puta Notariorum, Cancellariæ,
Vicariatus, Assessoriæ, hodiernis maxi-
V. me temporibus; propterea, quod Cruci-
ferorum, Iesuatorum, Virginis in horto,
Virginis Gratiarum, suppressis recepta-
culis illis & dissolutis, vbi veluti in di-
uersorio illegitimi grassabantur Magna-
tum.

Hac paterna nobilitate negantur filij,
VI. ita, quòd solo iuris miraculo, vt Belli Cre-
tici occasione Venetis euenit, quod & ex-
Castan par Consil. tranei aureo exarentur in libro, (*nobi-
litatis est testimonium*) non tamen stylo fer
reo, sed auri lamina. Indè cum liberi de
paternis legatis tanquam sibi naturæ iure
debitis, quorum haud dicuntur nouum
acquirere dominium, sed vetus continua-
re, gabellam soluere non teneantur, sol-
uent tamen si sint bastardi. Qui cum
hæredes non sint, nec filij sunt. *Cur autem,* VII.
*quæritur tale coniugium, de quo susceptus filius,
nec successionis possit hæres esse, nec sanguinis?
Nec enim habere potest hæreditatis consortium,
qui non habet originis priuilegium. Cur in-
quam quæritur tale contubernium; de quo nati,
non filij sint matrimonij, sed testes sint adulte-
rij? Cur autem huiuscemodi suscipiuntur adulte-
rini, qui patri pudori sint, non honori? dicit scri-
ptura (Adulterorum filij in consummatione
erunt: & ab iniquo thoro semen exterminabi-
tur) Mulier igitur tua, si talibus moribus præ-
dita est, vt mereatur consortium, mereatur &
nomen vxoris, nè tu adulter sis potiùs, quàm
maritus*. Et proles probro, & infamia note-
tur: quæ licet iuris non sit, facti saltem est, VIII.
& hominum opinione grauatur. Magno- *lib.42. probrū ff. de V. S.*
perè conuinciamur, cum Italice appella-
mur *muli*, prouerbiali metaphora; *recalci-
trat* cum dicimus, vt illegitimum obiur-
gamus. Nos verò (ait Calixtus Papa) se-
quentes patres nostros, & eorum vestigijs
inhærentes, infamia eos notamus, & in- *ep. 2. ad Episc. Galliæ, c. 2. causa 35. q. 2.*
fames esse censemus, quia infamiæ ma-
culis sunt aspersi: nec eos viros, nec ac-
cusationes eorum, quos leges sæculi reij-
ciunt, suscipere debemus. Inde Augusti-
nus, sicut satiùs est fame mori, quam ido- *c.16. de bono coniugali.*
lothytis vesci: ita satius est defungi sine
liberis, quàm ex illicito coitu stirpem
quærere. Ergo quidem Parentes, fieri *De lib. educ.*
cupiunt laude dignorum liberum, ijs ego
quidem hoc consulerem, nè cum quibus-
uis mulieribus rem haberent: quales, in-
quam, sunt meretrices, & pellices. Quo-
rum enim, vel à patre, vel à matre, ali-
quid vitij habent natales, eos per omnem
vitam opprobria comitantur, quæ elui
nullo modo possunt, suntque in promptu
vitia ista, si qui afficere eos ignominia
volunt. Apud Sophoclem Menelaus ob-
iurgabat Teucrum, quòd nothus ea sibi
putaret licere, quæ & ipsi legitimo. Ple-
beum, Magnatum Spurius haud inficiari
potest, vel redarguere natalia, sed re-
darguitur: & in nothum iure coarguit le- IX.
gitimus, etsi infimus, *qu il est plus home
de bien, que luij*. Infamibus enim haud X.
portæ patent dignitatis: vndè ad Cardi- *cap. de Num. & qual. Card.*
nalatum Pragmatica sanctione vetuit
promoueri Carolus VII. Francorum Rex.
Vbi Glossa notauit, minimè notho da-
tum cum legitimo in mensa sedere; di-
cas,

cas, quia impares; & numquàm securus
l. honor 14. §. 3. ff. de mun. & honor. de loco, quem legitimo cessurus sit, si
superueniat. De honoribus enim (aiebat
Callistratus) siue muneribus gerendis,
cum quæritur: in primis consideranda
persona est eius, cui defertur honor, siue
muneris administratio: item *origo natalium*: facultates quoque an sufficere in-
XI. iuncto munere possint: item lex secundum quam muneribus, quisque iungi debeat. Inde doctores (licet Patauij cũ ibi ex
cathedra ius docerem Canonicum quamplurimos laureatos viderim) Auditores
Rotæ esse nequeunt; quamuis hisce die-
XII. bus videantur quam plurimi ibi rotari,
auro expoliti, de illa enim meretricum
comixtione, quæ legalibus spretis connubijs, ad instar Sodomiticæ ducitur gentis,
æstimandum est. Degeneres (aiebat Bo-
c. si gẽs 10. d. 57. nifacius martyr scribens Echeldobaldo
Anglorum Regi, *populos, & ignobiles, & furentes libidine fore procreandos, & ad extremum, vniuersam plebem ad deteriora, & ignobiliora vertentem, & nouissimè nec in bello sæculari fortem, nec in fide stabilem, & nec honorabilem hominibus, nec Deo amabilem esse venturam: sicut alijs gentibus Hispaniæ, & Prouinciæ, & Burgundionum populis contigit: quæ sic à Deo recedentes, fornicatæ sunt, donec iudex omnipotens talium criminum per ignorantes legem Dei, idest per Saracenos venire, & sæ-*
XIII. *uire permisit*. Inde consuetudo inoleuit,
non vbique tamen illibata, qualemcunque nothis claudi dignitatem, & officium, siue tabellionis, siue grapharij, siue
Sap. 3. n. 13. testis; qui ob infamiam facti, in notho suspicione grauato, claudicaret. Si in verbo
XIV. Dei, maledicti vocantur, & in consumma-
c. 23. n. 32. tione trahuntur, eorumque exterminabitur semen. Sic Ecclesia. *Mulier omnis relinquens virum suum, & statuens hereditatem ex alieno matrimonio: primò enim in lege Altissimi incredibilis fuit: secundò in virum suum deliquit: tertio in adulterio fornicata est, & ex alio viro filios statuit sibi. Hæc in Ecclesiam adducetur, & in filios eius respicietur. Non tradent filij eius radices, & rami eius non dabunt fructum, derelinquet in maledictum memoriam eius, & dedecus illius non delebitur*,
quomodo poterunt ciuili honorari lege?

Politicus nobilitatis honor qui innasci-
XV. tur posteritati, alienus est; & nuptiarum
catena trahitur in descendentes. Si igitur
per iustum semen alienis victitant laboribus liberi, & per iniustum semen alieno
erunt obstricti probro. Quod si aliena
nequeant notari culpa, & nefarijs parentum, vel illicita Venere, quæ iam Maio- XVI.
rum stemmata obruit, proprio Marte nouam aucupentur nobilitatẽ. Si enim nuptiarum deficientia ciuiliter filius nõ est, *l. 6. filius ff. de his, qui sũt sui vel, &c.*
qui natura filius est; cum ciuilibus naturalia cedant iura, nobilis haud erit. Ciuilis nobilitas, hominum opinio est, & legale accidens, naturæ inhærens fictione legis: negatur natura, filiatio nempè, cum *§. 9. de adopt. Instit. 1.*
nuptiæ desiderantur, & dabitur accidens
absque subiecto? fictio sine fundamento?
Non pergunt iura, immutata natura.

Negant iura hæreditatem, agnatio- *Tit. de hered. qual. & differ.*
nem, familiam, quæ filijs natura debetur, ad quid enim parens liberis esse dedit, si eiusdem esse inficiaturus conseruationem? procreauit forsan hominem
in cibum ferarum? & tamen cum nuptiæ desunt, filium, quem pater agnoscit, XVII.
Magistratus ignoscit: patri ipsi interdi- *l. 6. 2 ff. de exc. tut.*
cendo filios prodesse illegitimos vel ad
tutelæ excusationem, vel ad munera
obeunda? Nuptiarum est fauor, quas sanctè coli pro humani generis propagatione, & posteritatis amore, familiarumque
conseruatione Reipublicæ interest. Vnde *l. 135. de V. S.*
tot priuilegijs imo pœnis sollicitatæ mulieres, vt Reipublicæ filios procrearent,
secundum tamen legum coeuntes præcepta; alias frustraretur matrimonium, &
vnà cum concubinatu pari iure, pari
passu ambularet, si vna legitimorum,
& illegitimorum esset ratio.

Proindè si Maiestatis crimen in nouis- XVIII
sima etiam vindicatur progenie, vt culpa
parentum descendentibus adimat nobilitatem, rediuiuum cum dubitetur scelus
paternum; quantò magis scortationis
effectus, vt abortiuus sub legis erit censura (ad quid causam inficiari, si causato *Exod. 20. Reg. 2. c. 3.*
blanditur? Adulteros Deus inseqoitur, &
adulterij Zelotes adulterinos ipsos maledicit in tertiam, & quartam generationem patrum visitans iniquitatem.

Nec obstat in infamium catalogo nuspiam nothos recenseri, vt in Digestis, &
Codice de infamibus, est videre; quis
enim numerabit facta? facti infamia quid
sit? perquiri solet qui tali macula laborent, insolitum. Quòd si vrgeas ex de- *§. 2. l. cognitionum ff. de extraord. cognit.*
licto solummodo nostro dignitatem lædi; fidem facit Callistratus, iuris non facti infamiam describi, cum de ea loquatur, quæ legum auctoritate consumitur,
vel minuitur per relegationem, ordine
amo-

amotionem, fuftigationem, vel in eam caufam, quis incidit, quæ edicto perpetuo infamiæ caufæ enumeratur.

Si adhuc inftes cum Palæoto, macula haud poffe notari Spurios, cum author ejus coniunctionis ab omni nota immunis fit. Paternus coitus non criminatur, & partus criminofus erit? dicam concubinatum non approbatum, fed ad majora euitanda facinora, lege ciuili permiffum, & perbellè fimulatum, hominum tamen exiftimatione notari, & Principum in aulis probro concubinarios affici. Quod fi interdum decurionatum afcendant, competitorem illis non dari legitimum dicas, non quia capaces, vel incapaces: fed *cum ex vtilitate eius fit, femper ordinem plenum habere:* indè in fubfidium admitti.

l. generaliter. s. Spurios ff. de decurion.

XIX. Quid in iftis confidere poteft Refpublica? immanitatis exemplum reliquit Abimelech, quum regnandi cupidine feptuaginta occidit fratres vno in lapide. Phraates proprium genitorem occultè interfecit, vt fafces confequeretur imperij. Henricus fecundus Alphonfi vndecimi Hifpaniarum Regis nothus Petrum legitimum Imperij hæredem obtruncauit, inuafo Regno. Tecnas à Iugurta Hiempfali, & Adherbali ftructas Salluftius retulit.

Iud. 9. Sabell. lib. 1. Rit. lib. 3. tor. Hifp. De Bello Iug.

XX. Inde (& fecunda pars propofitionis noftræ eft) ad regimen, & Imperium in Monarchia, vel Principatu populo numquã, vel raró grati fuere illegitimi. Sbigneo notho, quem pater Vladiflaus primus in Monafterium detruferat, cùm Boleslaus frater dimidium redderet Regni, plurimis, & periculofis fatigatus eft bellis. Albertus Thuringiæ Landgrauius à fubditis impetrare nequiuit, vt Apizitium illegitimè natum pro legitimo agnofcerent hærede, vt pote, quem prima natiuitas contemptibilem faciat: & Parthi Phraatem Phraatis ex Tharmiofa Spurium de Regno eiecerunt. Iugurtham deferuere Numidæ. Aimundus Gothorum, & Suecorum Regis nothus, etfi per fubfequens matrimonium legitimatus, nec moribus indecorus, ab ipfo patre iam Regni declaratus hæres, numquam à fubditis nancifci quiuit obfequium. Nec auctoritas Margheritæ Comitiffæ Flandriæ, fuorum temporum virago, illecebris, viribus, aut muneribus affequi valuit, quod Balduinum Spurium fubditi Comitatus fucceforem defignarent. Prouidi inde Principes Regni potiùs confulentes

Cromer lib. 4. & 5. Ricc. in Chron. Sabel. Aen. 7. lib. 1. Saluft. Iob. Mag. lib. 18. c. 6. Paul. Aemil. lib. 7.

XXI. faluti, quam filiorum dignitatibus, teftamentarijs præteriere tabulis, quos vulgi furore præuiderant exhæredandos. Nefas cum Perfis effet illegitimum obtinere Regnum, fi legitimus adfit; Demaratum exuit regno pater, quia ante nuptias concepti vrgeret fufpicio. Mofcouiæ Dux Bafilius filium in electione præterijt Ducatus, quia Anaftafiæ vxoris fufpicaretur adulterinum. Apud Sueuos, Gothos, & Noruegios olim vix licuit nothis inter honeftos verfari. Et cum totus orbis abhorreat, & deteftetur ex Caffaneo, inoleuit prouerbium, *que ce feroit contre nature fi fafoyent bien.* Nothis ergo nulla fpes ad Imperium. Arma laturus in Graios Priamus liberos recenfuit legitimos *Hectorem, Alexandrum, Deiphobum, Helenum, Troilum, Andromacham, Caffandram, Polyxenam. Nam erant ei etiam alij filij ex concubinis nati, quos nemo ex regio genere dixit effe, nifi eos, qui effent ex legitimis vxoribus.* Apud Athenienfes legimus, Nothos olim à cenfu, & alijs ciuilibus muneribus fuiffe exclufos, nec in gente adfcriptos, vt teftatur Demofthenes licet indignè Pericles in propria caufa antiquaffet. Qui cum in Republica floreret, filiofque haberet legitimos, legem tulit, folos Athenienfes haberi, qui ex duobus Athenienfibus nati effent. Poft quàm verò Rex Ægyptiorum quadraginta millia medimnorum frumenti dono mifit Athenienfibus, vt ciuibus diuideretur, permultæ funt nothis ex ea lege exortæ accufationes: qui cum anteà quidem latuiffent contemptique effent, multi tunc horum delatores extiterunt. Qui igitur damnati iudicio reddere coacti funt, haud multo pauciores quinque millibus fuere. Reliqui, qui Athenienfes iudicati in Republica manferunt, quatuordecim mille, & quadraginta inuenti funt. Cum verò Pericli filij defeciffent legitimi, author nothis Legis abrogandæ fuit, nè omnino fuccefforis inopia, familiæ nomen, & genus deficeret. Quod perindignum videbatur, legem, quæ in tot homines valuiffet, nunc ab eo ipfo refcindi, qui tulerat. Sed præfens fortuna domus Periclis afflictæ, qui veluti contumaciæ elationifque fuæ pœnas luiffet, flexit Athenienfium animos, exiftimantium ipfum numinis iram perpeffum, humana ope fubleuandum effe. Itaque conceſserunt fibi, vt filius nothus in genus afcriberetur, & paternum illi effet nomen.

XXII.

Liu. lib. 40 Plutar. in Aemil. Sigifm. Bar. in hiftor. Mofc. Iob. Mag. lib. 18. c. 6. Lib. de excid. Troia. Darete Phryg. Contra Ariftoc. & Macartat. Plutar. in Pericle circa finē.

An

An tandem sub Rege, vel Principe
XXIII Magnatum nothi publicorum munerum sint capaces? difficile est cognoscere, cum Principi pro ratione voluntas sit. Qui cum nobilem facit, non cæca licentia quemlibet album debeat honorare lapidem, sed potissimum eo respicere an materia sit habilis, atque digna nobilitatis; nè dignitas indignitate inficiatur, vt Michael Imperator dicere solebat. Qua in re à summis etiam Principibus, vt olim peccatum, ita hodie quoque peccari videmus. Eo ventum, vt indignissimi homines in sacrum illum nobilium ordinem non modo admittantur, sed vltro asciscantur, non tàm vanitate eorum, qui honorem consequuntur, quàm Principum auiditate, leuiusculi compendij gratia, perditissimis etiam sæpe mortalibus indulgentium.

Kirenber. disp. 12. de Ref. cor. 20. Limnæus li. 6. ca. 1. Clun. lib. 1. antiq. Germ. c. 15.

XXIV. Quid igitur de nothis Magnatum in Monarchiæ successione? Regiam non admitti ad successionem supradicti testantur annales: reliqua obire munera consuetudine, saltem, quæ iura antiquauit, testis est Guido Papa in Patria Delphinatus præcipue, & ciuitatum circumuicinarum, vbi *bastardi retinent generis nobilitatem, & portant nomen, & arma sui generis: cum tamen aliqua differentia armorum, & pro nobilibus habentur, & reputantur: & non contribuunt in subsidium Delphin. si tamen viuant nobiliter, sed gaudent omnibus prærogatiuis nobilium: ac si essent legitimi, nisi in succedendo parentibus suis*, tunc enim *iura seruantur communia. Et hæc consuetudo est quasi in Regno Franciæ, generalis, maxime in domibus Principum, Ducum, & Comitum, & sentit Bar.* quæ præcipuè spectanda iuxta locorum varietatem. Bononiæ vbi fere, cum legitimis pergunt illegitimi, penes tamen doctorum collegium vetus est constitutio, nè quis nothus vnquam in illud cooptetur: quam legem sæpius, sed frustra violare quam plurimi sunt conati. Ita Mediolani seruatum, vt nec Iasonem I. Consultorum Principem, vllo fuerint prosecuti priuilegio. Eiusdem Iasonis paterno in elogio lepidum legitur legatum. *Relinquo mulam filio meo mulo*. Notabilis est consuetudo, quæ in Germania, & maxime in Gallia inoleuit, discernendi spuriorum, & legitimorum insignia, videlicet adiecta transuersæ lineæ nota, quæ iniustorum natalium est iudicium. Animaduertendo, vt transuersa illa nota à sinistro latere in dexterum descendat, XXV.
alioquin si à dextro incipiat, non est degeneris sanguinis argumentum, quemadmodum in Borboniorum insignibus perspicimus, quæ & ipsa transuersam ostentant lineam, & tamen eorum origo ab illustri Regioque sanguine prodijt. Hæc circa politicam nobilitatem. Ethicam verò, quæ virtutis est præmium, quis nothis prohibet? Ignobiles fuere forsan. XXVI.

Boer. decis. 127.

Paleotus ca. 60. de Noth.

Abimelech Rex Sichem, Æneas ex Venere, & Anchise. Adestanus Rex Angliæ ex Edouardo, & Epina rustica. Aimundus Gothorum, & Suecorum Regis nothus. Alexander Seuer. Imperator. Alex. Magnus ex Olympiade Philippi vxore, & Rege Hatanabo. Alex. Mediceus, dux Florentiæ. Albanus martyr ex incestu XXVII.
cum filia. Alcæus Lydiæ Rex, vnde Heraclidæ ex Hercule, & Iardaua eius ancilla. Amalech à quo Idumæa dicta Amalechita. Andriscus Rex Macedoniæ. Annibal Bentiuolus Io. I. filius. Antonius, & Bartholom. Scaligeri. Archelaus XII. Rex Macedoniæ. Arnulphus Cæsar ex Caroli M. genere. Arnulphus illegitimus Lotharij iunioris Francorum Regis Rhemensis Archiep. Aroldus Rex Britanniæ Cuntonis fil. Aristonicus Rex Pergami, Aristonicus Rex Asiæ ex Artabo, & Ephesia. Arideus ex Philippo Maced. Rege. Artaxerses, qui Persis restituit Imperium. Athelstanus Rex Britanniæ. Aurelianus Cæsar. Imper.

Balduinus Spurius Margaritæ Comitissę Flandriæ. Bartolus Iurisconsultus, Borsus Dux Ferrariæ ex Nicolao naturali.

Carolus Martellus. Carolus Vrsinus, qui Alex. VI. fugauit exercitum. Carolus Aquitaniæ, & Burgundiæ Rex. Cæsarion ex Cæsare, & Cleopatra. Cælius Calcagninus. Cæsar Alex. VI. Pontif. filius Cardinalis inde Dux Valentiæ. Christophorus Longollius Orator. Cidrellus, qui Meuntem Vrbem extruxit. Clemens VII. Papa. Clodouæus ex Regibus Francorum Primus, qui Christum coluerit. Constantinus Magnus Imper. Crominus fil. Ducis Britonum, qui cum Clotario conflixit. Crispus Constantini fil. Cæsar factus.

Dan à quo ciuitas prope Libanum, & tribus denominata. Darius vnus ex Persarum Regibus. Demosthenes Orator. Dionysius I. Pont.

Æneas ex Venere Vulcani vxore, & Anchise. Epitus, qui Teoniam Vrbem con-

Qq

condidit. Entius Rex Sardiniæ, Federici Imper. II. filius. Erasmus Roterodamus.

Federicus Princeps Antiochiæ, vel Tuscorum Rex ex Federico II. Imper. Federicus Vrbini, nothus putatiuus ex Guidone. Ferdinandus Cardinal. ex Ferdinando M. Hispaniarum Rege. Ferdinandus Rex Neapol. ex Alphonso Rege Aragoniæ.

Gallus Scotorum Regis nothus, Galerius Maxim. Imper. Gabriel Vicecomes, à Galeatio testamento relictus Pisarum Dominus, Gensalaricus Rex Hispaniarum. Genion Syracusanus ex Herodate Ciue, & ancilla. Gnopus, qui Entiam vrbem ædificauit. Gratianus compilator decretorum. Gulielmus ex Roberto Rege Nordman. qui Aroldum Britanniæ Regem occidit. Gullielmus Carrariensis Paduæ Dominus.

Heliogabalus Imper. qui & Varius dictus ex Caracalla, & Semea adultera. Henricus II. Rex Hispaniarum. Henricus Rex Siciliæ. Henricus Episcopus Leodien. Imperij Princeps. Hercules ex Ioue, & adultera Alcmena vxore Amphitrionis. Homerus Poeta.

Iacobus Rex Cypri. Iacobus III. Plumbini Dux. Iason. I.C. Iephthe inter sanctos à Paulo numeratus. Innocentij VIII. filij, quos ipse primus Pontificum palam iactare, & honoribus prosequi cœpit. Io: X. Pontifex Io: Rex Portugalliæ Ferdinandi filius. Io: Austriacus Caroli V. nothus. Io: Sfortia Pisauri Dominus. Io: Dunensis comes ex Ludou. Aurel. Duce. Io: Matthæus Gibertus Episc. Veron. Io: Andreas I.C. Ismael à quo Ismaelitæ. Iugurtha Numidarum Rex.

Lamusius Longobardorum Rex. Laurentius Cibò. I. Cardinalis. Leo V. Pontifex. Leonellus Ferrariæ Marchio, Nicolai II. fil. Ludouicus Rex Francorum, Lud. Balbi fil. Lyrcus à quo Lyrcea Vrbs.

Manfredus Rex Neap. Mercurius Trismegistus. Michael Thessaliæ Dominus Michaelis nothus. Molossus Pyrrhi nothus Epiri Rex. Muregactus Rex Hispan.

Nicolaus III. Ferrariæ Marchio.

Pandulphus Malatesta Dominus Arimini. Pentillus Mycenæ Rex. Perseus vltimus Rex Macedoniæ ex Philippo Rege, & Gnatemia concubina Argiua. Perseus Mycenæ Rex ex Ioue, & Danae filia Acrisij Argiuorum Regis. Petrus Aldobrandinus. Petrus Lombardus. Phares. Phraates Phraatis Parthorum Regis nothus. Pipinus Caroli M. fil.

Raimirus primus Aragoniæ Rex. Remus, & Romulus Romanorum Reges. Rupertus Malatesta nothus Sigismundi.

Salamon. Sanctus Bentiuolus à Bonon. ad regendam Remp. accersitus. Sbigneus Vladislai I. nothus. Sigisbertus Romanniæ Rex. Seruius Tullius Romanor. Rex.

Tancredus Siciliæ Rex. Theodibertus Rex Francorum. Theodoricus Gothorum Dux. Themistocles. Theseus. Teucer.

Vlysses ex Sisypho latrone, & Antichea. Vrsinus duos filios nothos Nolæ, & Ascoli Duces, hæredes reliquit.

Zaran vndè Salmon Abauus Dauidis. Zigericus Godigischi nothus Vuandalorũ Regis. Zenebaldus Rex Lotharingiæ.

Horum quamplurimi natalibus glorian- XXVIII.
tes incertis, iurè in legitimos, sed degeneres verba Tulij iactant, *Nobilitas mea à me incipit, tua in te desinit*. Quod concubinarum filijs accommodari valet; secus adulterinis, & incestuosis; licèt vt Magnatum vsurpent insignia, eorumque titulis superbiant legitimum patrem, quia agricolam, vel mercatorem despiciant. Se filium Iouis ex Alcmena matre iactantem Herculem redarguebat Ouidius. *l. si qua illustris C. ad Orsician um.*

Nam quod te iactas Alcmena matre creatum,
Iupiter, aut falsus pater est, aut crimine verus,
Matris adulterio patrem petis, elige fictum:
Esse Iouem malis, an te per dedecus ortum?

Olympiadi matri epistolam cum inscripsisset M. Alexander: *Rex Alexan. Iouis Hammonis filius, Olympiadi matri salutem:* rescripsit Olympias: *Amabo, mi fili quie-*
scas, neque deferas me, neque criminare ad- XXIX.
uersùm Iunonem. Malum mihi prorsus illa magnum dabit, cum me literis tuis pellicem illi esse confiteris. Romani ipsi, vt molles, & Venerei se ab Ænea adulterino coitu, ex Venere Vulcani vxore, & Anchise gloriabantur progeniti, vnde Æneades dicti: quod dedecus non decus ducitur. Aliàs legitimationis frustraretur priuilegium, qua sanguinis abluuntur maculæ, vel à Pontifice, vel à Rege, & Imperatore liberaliter exercendæ; vnde Da- *Auth. vt præponat nomen Imp. s. 1. collat. 1.*
masus Papa scribit. *Osius Papa fuit fi-* XXX.
lius Stephani Subdiaconi. Bonifatius Papa fuit filius Iucundi Presbyteri. Felix Papa filius Felicis presbyteri de titulo fasciolæ. Agapitus Papa filius Gordiani Presbyteri. Theodorus Papa filius Theodori Episcopi de ciuitate Hierosolyma. Siluerius Papa filius *Cap. 2. Osius d. 56.*

Siluerij

Siluerij Episcopi Romæ. Deusdedit Papa filius Stephani Subdiaconi. Felix enim tertius, natione Afer ex patre Episcopo Valerio natus est. Item Agapitus natione Romanus ex patre Gordiano presbytero originem duxit. Complures etiam alij inueniuntur, qui de Sacerdotibus nati Apostolicæ Sedi præfuerunt.

Rogatus ab Hispaniarum Rege Romanus Pontifex Alex. Septimus. Cardinalem creare Ioannem Austriacum Philippi nothum, lepide dicitur retulisse; non posse, quia in Cardinalium collegio numquam fuerint asciti bastardi, in Pontificum licet. Falsum tamen non enim immemor Clemens VII. sibi aduersum in creatione Cardinalem Mantuanum habuisse, cum forte alloquentem, eodem tempore horologium pulsaret, quod Cardinalis secum in marsupio ferebat, redarguit; dicens: nil mirum à vobis pendere tintinnabula, mulorum cum sit. Vndecunque homines nascantur, si parentum vitia non sectentur, & Deum rectè colant, honesti, & salui erunt. Semen hominis
XXXI. ex qualicumque homine, Dei creatura est; & eo male vtentibus malè erit. Sicut autem bonus filius adulterorum, nulla est defensio adulterij, sic malus filius coniugatorum nullum est crimen nuptiarum. De vitijs non erubescamus parentum, sed vnum illud quæramus, & amplectamur, virtutem videlicet. Etiamsi alienigenam quis habeat matrem, si fornicatione pollutam, vel quolibet huiusmodi dedecore sordidatam; nihil tamen de eius, aut vtilitate fuscabitur, aut crimine polluetur. Quòd si fornicatorem ipsum ad meliora conuersum nequaquam prior vita commaculat, multo magis ex meretrice natus, & adultera, si propria virtute decoretur, parentum suorum non dedecoratur opprobrijs. Non est omnino de virtute, nec de vitio parentum, aut laudandus aliquis, aut culpandus: nemo inde vere, aut obscurus, aut clarus est: immo etiam (si quiddam à communi opinione abhorrens dicendum est) nescio quomodo ille magis resplendet, qui ex parentibus à virtutibus prorsus alienis, ipse tamen fuerit de virtute mirabilis. Nasci de adulterio non est eius culpa, qui nascitur; sed illius, qui generat. Quomodo in seminibus non peccat terra, quæ fouet: non semen, quod in sulcis iacitur; non humor, & calor, quibus temperata frumenta in germen pullulant; sed verbi gratia fur, & latro, qui fraude, & vi eripit femina, sic in generatione hominum recipit terra, idest vulua, quod suum est, receptum confouet, confotum corporat, corporatum in membra distinguit, & inter illas secretas ventris angustias Dei manus semper operatur; idemque est corporis creator, & animæ. Noli despicere bonitatem figuli tui, qui te psalmauit, & fecit, vt voluit. Ipse est Dei virtus, & Dei sapientia, qui in vtero Virginis ædificauit sibi domum. Iephthe inter viros Sanctos Apostoli voce numeratus, meretricis est filius. Sed audi Esau de Rebecca, & Isaac genitus, hispidus tam mente, quàm corpore, quasi bonum triticum in lolium, auenasque degenerat: quia non in seminibus, sed in voluntate nascentis causa vitiorum est, atque virtutum. Sponsus ille, qui vocaturus erat ad nuptias bonos, & malos, suis congruens inuitatis, nasci etiam voluit de bonis, & malis: quo exemplo, discant fideles parentum suorum iniquitates sibi obesse non posse. Satis peruersum, & contra Ecclesiasticam probatur esse censuram, vt frustrà pro quorundam voluntatibus quis priuetur, quem sua culpa, vel facinus ab officij, quo fungitur, gradu non deijcit. Christus voluit non solum de alienigenis, sed etiam de adulterinis commixtionibus nasci, nobis magnam fiduciam præstans, vt qualicumque modo nascamur, dum tamen eius vestigia imitemur, ab ipsius corpore XXXII. non separemur, cuius per fidem membra effecti sumus. Et sicut ille verus est Pontifex ex adulterinis natus coniunctionibus: ita qualicumque ordine natus sit aliquis, tantùm vt perfectam fidem habeat, & quod fide tenet, operibus impleat, sitque literatus, & vnius vxoris vir, nequaquàm à Sacerdotio repellitur. Iudas enim Patriarcha concubuit cum Thamar nuru sua, & ex illo concubitu nati sunt Phares, & Zaran: ex quibus per nothorum descensum deuenitur ad Dauidem. Ex illa ergo progenie origo ducitur Christi, qui verus Sacerdos est; ideoque si filij eius sumus; quæ ipse fecit, nos imitari debemus. Recurrat nunc animus vester ad Abraham, Isaac, & Iacob. In istis tribus inuenimus parere liberas, parere & ancillas. Inuenimus ibi, & partus liberarum: inuenimus ibi, & partus Ancillarum. Inuenis ibi bonos filios Iacob natos de an- XXXIII. cillis, & bonos filios Iacob natos de liberis.

[Marginal notes: Chrys. homil. 3. in Matt. — Hier. ad Pāmachium cō. tra errores Io. Hierosol. — Aug. l. 22. c. 64. contra Faustum. — Greg. ad Columbū Episc. Numidia lib. 10. ep. 8. Hier. c. 8. Dominus d. 55. — Matt. cap. 1. — Aug. super Io. tract. 11.]

ris. Nihil illis obfuit natiuitas de vteris ancillarum, quando in patre cognouerunt semen suum: & consequenter regnum cum fratribus tenuerunt, Promissionis possidentes terram; licet alias Ismael quia de ancilla natus, expulsus sit ab hæreditate. Sed vnde? nisi quia iste superbus erat, illi humiles. Erexit ceruicem, & voluit seducere fratrem suum, ludens cum illo. Nothi attendite, Politicam asse quemini nobilitatem, quum Ethicam habebitis. Vndecunque enim nascantur homines, si parentum vitia non sectentur, & Deum recte colant, honesti, & salui erunt.

CAPVT SEXTVM.

De Nothorum Legitimatione.

1 *Legitimatio non fit repugnante natura.*
2 *Ethicè, vel legaliter fit.*
3 *Legitimatus est legitimus.*
4 *Primogenitus Regis ante acquisitum Regnum an præferatur secundogenito nato post regnum?*
5 *Legitimatio per oblationem Curiæ.*
6 *Legitimatio per rescriptum Principis.*
7 *Legitimatio est iuris miraculum.*
8 *Abusus Romanæ curiæ in legitimando.*
9 *Solus Rex suum nothum legitimat, non Principes inferiores.*
10 *Legitimus filius non probatur, sed præsumitur.*
11 *Nemo certe potest scire patrem.* 12.
12 *Vulua fera ferrea in Veneto armamentario.*
13 *Equæ vento concipientes.*
14 *Aqua contradictionis, qua purgabatur adulterij suspicio.*
15 *Cur abolitum hoc experimentum?*
16 *Moribus Ethice filius probatur legitimus.*
17 *Psylli, quomodo probarent pudicitiã coniugũ.*
18 *Aquilæ quomodo noscant legitimos partus.*

I. Legitimatio, quæ iuris fictio haud procedit repugnante natura, tantummodo illis danda, quorum pater, & mater si
l. 9. de adopt. non actu, potestate saltem coniuges fuere; duobus modis contingit: Ethice, & le-
II. galiter. Legaliter subdiuide: vel per subsequens matrimonium; cuius tanta vis est, vt legitimatus dicatur legitimus, &
III. filium naturalem legitimum excludat, si legitimi natiuitatem legitimatio præcesserit; secus si non præcesserit, quia alteri ius quæsitum auferre nequimus. Huic altera respondet quæstio, an Regis primo-
IV. genitus tamen natus antequàm parens occuparet regnum, præferatur filio nato post vsurpatum Regnum? cui gladius potiùs quàm calamus responderet, si casus vrgeret. Alibi sententiam proferam, satis nunc sit, quod Artaphernes frater Darij Regis Persarum inter duos nepotes suos Artamenem primogenitum Darij natum tamen ante Regnum adeptum per patrem; & Xersem secundo genitum na-
Iusti- tum patre rege existente statuit, vt scili-
nus lib cet ipse Xerses Artameni fratri prælatus
2. Tra- fuisset in Regno. Quomodo autem ma-
ctat. 10. trimonium celebretur, vel præsumatur,
11. de vide Nicolaum ab Vbaldo.
success. ab intest. Secundus modus legaliter legitimandi est per oblationem curiæ; quemadmodum Arnulphus posteà Imperator, cum à Carolomanno patre, Bauariæ oblatus esset Regno. Et inter Iudæos Iephthe à fra-
tribus rogatus, gladio suo patriam fulcire V. *Iudic.*
labantem, Ammonitarum oppressam 11.
iugo.
Tertius modus legaliter legitimandi VI.
est per rescriptum Principis non recognoscentis superiorem, puta Pontificis, Cæsaris, Regum. Quibus vti de regalibus Principum reseruatur legitimatio, & natalium restitutio, si tamen hoc titulo iure vocanda. Qualibus enim restituet natalibus, si impura fuere natalia? & restitutio ad priorem statum sit conuersio. Le-
gitimationem igitur inscribas, quæ quasi VII.
iuris miraculum, tempora retrotrahendo, matrimonium, vel oblationem, aut rescriptum post natiuitatem celebrata, an-
te natiuitatem fingit. Inde quoad spiri- VIII.
tualia solus Papa legitimat, quod raro contingebat antiquitus, licet hodie nothi dignitates deglutiant.
Vtrum verò inferiores Potestates, à Supremo Rege legitimandi habentes pote-
statem, proprios nothos legitimare pos- IX.
sint? negat Harprecthus. Quæcumque *tit. 10. de Nu-*
enim causæ cognitionem desiderant, non *pt. Inst.*
expediuntur per Magistratum in propria *nu. 38.*
causa: sed legitimatio quamuis volunta- *l. qui*
riæ

Iurisdictionis. ff. de Iurisd. omn. Iud. l. 15. §. penult. ff. de adopt. c. per venerabilem. 13. cũ Rex. Qui filii sint legit.

riæ iurisdictionis actus, cognitionem desi-
derat causæ ergo &c. Alias si proprium
Spurium legitimare daretur, illicita Ve-
nere inuitaretur ad delinquendum; &
Principis rescriptum, ansam præberet de-
linquendi. Accedit textus vbi dum soli
Regi legitimandi datur potestas, ad alios
non extendenda.

Sed cum in probationis supplemen-
tum, inuenta sit legitimatio, quit nè ali-
quis se ex certo patre genitum, si non le-
galiter, saltem ethice verè probare? lega-
liter pater præsumitur, non probatur. Pa-
X. ter ille est, quem nuptiæ demonstrant.
Contra quam præsumptionem, quia iuris,

l. is, qui filium ff. de his, qui sunt sui vel, &c.

& de iure, ita politia exigente, probatio
non admittitur in contrarium. Quis enim
de vxore sua tantum sibi audeat, vt eam
nullos alios interim expertam viros,
possit polliceri? Coniugij fides virgo iure
XI. credenda, sed hæc præsumptio est non
probatio.

Ouid.

Sed tamen, aut ex me conceperat, aut ego credo
Est mihi pro facto, sæpe quod esse potest.

Et Telema, apud Homer.

Ex illo natum mater me dicit, at ipse
Nescio nam certe, quis possit scire parentem?

Obijcit Bartolus intactam puellam, in

l. 1. Co. quor. bon.

carcerem, vel arcem, vni thoro iunctam
conijci posse, circumque munitam vigi-
lijs, si ibidem post anni spatium, partum
edat, vnius viri posse probari?

Item, quid dubij si crate ferreo vuluam
quasi valuam circumcludat? quale instru-
mentum adhuc in armamentario Decem
XII. Virorum Veneto videtur, à quodam ex
Carrariensibus Zelotypia quondam fati-
gato, constructum vxori suæ?

Adhuc dubia proles: Nam & hic fortas-
sè aerei quidam Dæmones suspecti esse
possent; vt de Danae, & imbre aureo ve-
teres sunt fabulati Poetæ. Forte & magi-
ca quædam præstigia, quorum vi clausis
ianuis, pueros fascinatos, virgines stupra-
tas legimus. Quid tandem si verum, quod
equæ Hispanicæ solo vento concipiant?

XIII. *Ore omnes versæ in Zephyrum stãt rupibus altis*
Ouid. *Exceptantque leues auras, & sæpè sine vllis*
Coniugijs, vento grauidæ: mirabile dictu.

Si mirabile dictu ipsi Poetæ, quid histori-
co? Quid si inualuisset moderna opinio,
sola imaginatione concipere fœminas ab-
sque viri commixtione, quemadmodum
legitur de Æthiopissa apud Plinium al-
bum enixa puerulum?

Vna erat apud Hebræos quondam pro- XIV.
batio, quæ iure sublata, vt matronarum
forsan Christus consuleret pudicitiæ, quæ
maledictionis, vel contradictionis aquis
emergebat, quas cum vxori vir Zeloty-
pia ductus, bibendas daret; si rea, eius
intumescebat venter, cum biberet: si vero
innocens, innocuus venter non altera-
batur. Absit quòd hodiernis temporibus
huiuscemodi vigeret experimentum,
quot mulieribus intumesceret venter?
Obsoleuit veritatis os, cum inoleuit impu- XV.
dicitia; & nè omnes perderet legislator,
omnibus ignouit prætereundo. Cote ergo
veritatis amisso, ethice filium probabis
quomodo? vultu, & moribus patrem XVI.
referes.

Perque tibi similem virtutis imagine natum *Ouid.*
Moribus agnosci, qui tuus esse potest.

Agath archides.

Inde in Africa gens Psyllorum fuit, à
Psyllo Rege dicta (cuius sepulchrum in
parte Syrtium maiorum est) Quorum XVII.
corpori ingenitum fuit virus exitiale ser-
pentibus, vt cuius odore sopirent eas.
Mos verò liberos genitos protinus obij-
ciendi sæuissimis earum, eoque genere *Plin. 7. c. 2.*
pudicitiam coniugum experiendi; non
profugientibus adulterino sanguine na-
tos, serpentibus. Eadem fere Haliæetis
(aquilarum est species) est passio. Iste im- XVIII
plumes pullos suos percutiens, subinde co-
git aduersos intueri Solis radios: & si con-
niuentem humectantemque animaduer-
tat; velut adulterinum, atque degenerem
è nido præcipitat: illum cuius acies firma
contra steterit, educat. Tali cote, vt
aquilæ si probarentur homines, minime
inficiareris bonam arborem malos gigne-
re fructus. Garamantes inde legitimos
dicebant filios, qui formæ similitudine
parentem referrent. Tibi Euangelicum,
& naturale proloquium sit, Arbor bona
bonos fructus facit.

LIBER

LIBER NONVS
LVDOVICVS IV.
Occidentis Imperator IX.

1 *Ludouici IV. infortunium.*
2 *Fortunæ cæcitas.* 14.
3 *Allusiones metricæ ad Hieroglyphicum Ludouici IV.* 4 *Moneta Argentea.*
5 *Eius effigies.*
6 *Crisis in quarto.*
7 *Ludouicorum omen.*
8 *Ludouicus IV. septenis coronatur. Arnulphi filius.* 9.
10 *Hatho, & Otho Ministri Ludouici IV. Hathonis Episc. Moguntini dolus, & lacrymabilis mors.*
11 *Ludouici IV. bellum, cum Hungaris.*
12 *Insidijs petitus vincitur.* 13. *nummisma.*
15 *Bobus assimilantur Principes.*
16 *Mors Ludouici IV.* 18 *Epithaphium.*
19 *Eius vxor Mathilda.*
20 *Ludouicus IV. Bosonis filius an idem, cum Ludouico IV. Arnulphi filio: quando dictus Imperator? nummisma*
22 *Ludouicus Bosonis filius quandò excæcatus?*

I. ROtam ascendens Fortunæ Ludouicus, meritorum in gradu, & quadro pedem tenet, nil prætermittens, quò consilio, & manu consuleret Reipublicæ, & Immortalitati suum commendaret Nomen. Sed Fortunam in militari campo præcipuè potētem, expertus iniquam, calce repressus, videns sceptra, & diademata otiosis, & dormientibus, vt margaritas
II. brutis proijci, cum Eupole Comico, canit.

O ciuitas, ò ciuitas
Vt tu quidem es felix magis, quàm prouida.

Vt de Athenienfibus dicebatur, quibus multa feliciter obtingebant magis commoditate Fortunæ, quàm eorum opera: licèt Minerua ciuitatis præses, illorum malè instituta benè vertere soleret. Vnde adagium. *Atheniensium inconsulta temeritas.* Cui respondet: *Dormienti rete trahit,* vt non rarò dormientibus piscatoribus pisce rete inuoluuntur. *Apud Athenæum.*

III. Allusiones ad Hieroglyphicum Ludouici IV.

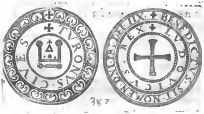
Infelix Ludouice! tuam fors improba sortem
Inficit, & meritis non fauet illa tuis.
Regali augustam spoliat diademate frontem,
Et rapta indignis munera dat manibus.
Cuncta Vigil, Virtus, Meritum, Labor omnia vincit,
Ni tamen, & faueat fors, meruisse, nihil.

Comes Lælius Plovenus Nob. Venet.

Strenuus, & Sapiens Lodoicus bella, vel armis
Comparet, aut studijs; victus ab hoste redit.
Vincere Fortunam cum tentat, calce repulsus,
Retrò penè ruens, fronte corona cadit.
Dormiat Ignarus, Piger, & Fortuna fauebit:
Immerita Immeritis hæc diadema dedit.
Grandior Imperio est Sapiens, & strenuus Heros,
Quem Fortuna solo deprimit, Astra locant.
Illic Vir Sapiens, seu Rex, & strenuus Illic,
Quot sunt Fortunæ Fata superba premit.
Stet sibi Magnanimus, Quem si Fortuna refellit:
Qui cadit Inuitus, vincere Fata potest.

M. Ant. Moles Neap. S. Theol. D.

Moneta Argentea Ludouici IV.

Moneta Hludouici filij Bosonis.

ELO-

E L O G I V M.

Fortuna præpotens, ineluctabile Fatum

Anno Christi. 899.

Caroli toties agitatam stirpem,
Ludouicorum Nomine, & numero demum concutit.

In Ludouico IV. dicitur extincta Caroli stirps, sed falsum, nam Conradus ex eadem matre nascitur.

Quarta crisis grabatarij index est:
Etsi in quarto auspicium serenitatis,
Quarta obtusa Luna nubilat mensem.

VI. Grabatarius idest morti proximus vt in Conc. Antisiodor. c. 12.

Parricidarum impietate Ludouicus Pius:
Patruorum, Secundus:
Aulicorum aconito, Tertius:

VII.

Sortis rabie interemptus Quartus,
Inuidam Fatorum queritur seriem,
In altum tollere iustos,
Vt lapsu grauiore ruant.
Auiti sanguinis hæres, & virtutis,
Ætate septennis, septuagenarius ingenio,
Fascias retexit in fasces,

VIII. Auentinus lib. 4. Onuphrius.

Quum Rex Regum
Quinariam viseret generationem
Circularis numeri fato labantem.
Arnulphi soboles, non Bosonis,

IX.

Ludouicus IV. Caroli successor Octauus,
Non Berengarij catus, sed catulus Cæsarum,
Vigil cubat ad Imperij postes.
Elega electio,
Quum Saxo, Petri iunctus est Petræ,
Quorum brachijs stringeret Orbem.
Hatho, & Otho
Summæ regebant, vel distrahebant habenas,

Ludouicus, quem Veronæ excæcauit Berengarius, Bosonis Galliæ Narbonensis Regis filius erat Ragonius. Ludouici IV. mater, Vta; alijs Iutta filia Quelphi.

X. nascitur. Salutis. Anno 892. Tutores dantur Otho Saxoniæ Dux, & Hatho Moguntinus Præsul versutissimus, qui dolosè, & contra datam fidem, Bambergensem Comitem vinculis dedit, & morti. Iustas tandem exsoluit pœnas, nã fulmine ictus à dæmone sublatus est. Regino Auenti. lib. 4. Annal. Ful. lib. 7. cap. 3. Krantzius Metropol. lib. 2. c. 25. & lib. 3. c. 4.

Sinonis technis Euangelium Episcopus exarando,
Troiani Equi fraudes renouauit,
In Albertum Comitem Bambergensem.
Ita intererat,
Vt fraude victor, fraude vinceretur.
Hinc Proditione exprobrante proditori
Sacro Caduceo
Non euocasse, sed animas ad Inferos vocasse)
Ad Superos prouocatus:
Vt citiùs pergeret,
Vel tutor Cæsaris
Romano iure, obtorto traheretur collo,
Fulmine volauit ictus.
Ab Orcho Echo pulsante,
Sic peccata lues, sicque ruendo rues,
Italiam Berengario,
Bosonis filio Prouinciam,
Arnulphi notho Senebaldo Populante Germaniam:
Accurrens omnibus, nulli succurrit.
Virgines, Sacerdotes, Delubra,
Lacessentibus Hungaris

Augu-

Augustæ obuiat Augustus:
Vbi Ancipiti Marte septem horis præliatus, *Anno 901.*
XI. A cædendo dictus Cæsar.
Dedignata veró Fortuna virtutem prosequi,
Vertentem comitata barbariem, bellum instaurans
Victorem victa fugauit.
Hærens congredi in campis, aggreditur in insidijs,
Quod veterana erubesceret cum pupillo pugnare.
XII. Sed victo gloria,
Absque dolo non potuisse vinci.
Furtiuam Victoriam temnens,
Vt Leo cubare renuit,
Priusquàm occisorum sanguinem rebiberet.
XIII. Ad Danubium Bauaricum, Ansburg propè
Cum vnus Sol non sufficeret aciem spectare,
Tertiò rediens
Certatum totis concussi viribus Orbis. *Anno 907.*
Dubium quò declinaret Cœlum,
Barbaris inclinauit tandem.
Iuste? scire nefas.
Magno se iudice quisque tuetur;
XIV. *Victrix causa Deis placuit, sed victa* Saxoni.
Oh fortuna viris inuida fortibus,
Quàm non æqua bonis præmia diuidis?
Dicat nunc
Nos facere Fortunam Deam, Cæloque locare,
Nullumque abesse Numen, dum adest prudentia.
Cum Iosue commilitones Dij perdidere diem;
Et militum labes, Ducis est deleta cruore,
Boués estis, ò Principes, sceptrum aratrum est.
XV. *Et vos non vobis fertis aratra boues.*
Trino prælio stetit vnam vrgere sortem;
Sed classico obstrepente,
Vel audire haud potuit, vel exaudire nequiuit.
Sic Fortis sine Fortuna,
Solis pectoris vulneribus triumphauit.
Annibalis instar,
Si non à ciuibus, ab hostibus,
Qui superna vicerant manu,
salutatus Augustus.
Ad Cælum ascenderat Germanorum clamor, *Nostris peccatis barbari fortes sunt.*
Et Deus descenderat pro Hungaris bellaturus.
Anno 912. 10. Kal. Febr. In Deum qui audet, audeat in Ludouicum.
Luctatus cum Deo, nec pede claudicat.
Vt Deus quiesceret, numquam quieuit. *Ex animi ægritudine moritur quia Hungaros comprimere non posset. Vesper. Auent. Sogeb.*
Nec ferens captam Arcam,
Cecidit inter mortuos liber,
Ætatis decimo Octauo; Imperij duodecimo.
XVI.

Adnotationes Historicæ.

Epitaphium Ludouici IV. filij Arnulphi.

Ratisbonæ in Choro Monast. S. Emer.

Paulo sub hoc saxo Ludouicus Regia proles,
Romani Regem quem statuere sibi.
Mi fuit Arnulphus genitor, qui proximus illic
A cornu altaris conspiciendus, adest.
Hic ubi pertæsus vitæ sua tempora clausit,
Romani Imperij sors mihi sceptra dedit.
O nimis infelix! quatuor vix lustra videbam,
Inecit rapidas, cùm mihi Parca, manus.

Vxores.

XIX. Vnam habuit Mathildam, seu alijs Ludgardam Ludolphi Saxoniæ Ducis filiam, Brunonis, & Othonis Magni sororem.

XX. 10 *Bosonis filio*, Ludouico IV. Italiæ Bosonis Regis Prouinciæ filio, Ludouici Iunioris Imperatoris ex filia Hermingarda nepote, quem Regem appellatum Ticini contra Berengarium ab Italicis Principibus, Anno S. 899. ex multis Historicis Octauius de Strada collegit. Regnauit, & imperauit in Italia contra Berengarium annos V. Consecratus, & coronatus Imperator, vt ex argenteo nummismate superposito in pag. 314. Romæ in Basilica S. Petri à Papa Benedicto IV. Anno S. 901. Imperauit an-
nos III. Coactus à Berengario Veronæ ab- XXII
dicauit, oculisque & Regnopriuatus Anno Salutis 1094. Mense Augusti.

13 *Barbaris*. Infausto prælio (Panno- XXIII
num non Francorum dicas) victum fuisse Ludouicum: cum annalibus nummisma iungitur, cuius in vna parte, Ludouici IV. toreuma est, in altera verò.

Idem Ludouicus Dei implorans auxilium, cuius literæ. R. I. P. V. veriùs explanantur, *Rege infausto prælio Victo*, quàm *Redit in præcordia virtus.*

CAPVT SECVNDVM.

De Fortuna, & Fato Colloquium inter Belisarium, & Gilimerum.

1 *Belisarij ærumna.*
2 *Consolatio Gilimeris ad Belisarium.*
3 *Humana vicissitudo.* 5.
4 *Iupiter Fato subiectus.* 52. 54.
6 *Saturnus deuorans filios quid sit?*
7 *Cræsi miseria.* 8. *Mortalia cuncta.*
9 *Pompeij M. triumphi, & ludibria.*
10 *Ridendo mortalia vincimus.*
11 *Dionysius Syrracusanus cur scholã aperiret?*
12 *Fortunæ nomen, quid petat?*
13 *Plus Fortunæ, quàm Virtuti deferebant Romani.*
14 *Sapientia, Temperantia non habebant templa Romæ.*
15 *Fortunæ, quis primus templum erexerit?*
16 *Fortuna Primigenia, Virilis, Breuis, Auerrunca, Blanda, &c.* 21.
17 *Fortuna Primigenia, quid & cur?*
18 *Fortuna Muliebris, quando erecta?*
19 *Fortuna Fortis cur, & quando erecta?*
20 *Cæsar de Fortuna securus.*
21 *Seruius Tullus rem habebat cum Fortuna.*
24 *Fortuna nil potest, cur cæca?* 32.
25 *Aegyptij mensam ponebant Fortunæ.*
26 *Fortuna Ignotus Deus est.* 31.
27 *Fortuna excogitata ad tegendam mortalium inscitiam.* 32.
28 *Fortuna debet Alexandro: & illa nobis, non illi nos.*
29 *Sardanapali epitaphium.*
30 *Phrines meretricis statua apud Delphos.*
33 *Fortunæ potestas.* 38.
34 *Fortunæ potestate M. Antonius ab Octauio Cæsare vincitur.*
35 *Cæsaris somnium matrem stuprantis, quid velit?*
36 *Protogenis, & Nealcis pictura casu perfecta.*

For-

ROmæ ad Orientem Iustiani Regijs
in valuis postquàm Belisario non
bis fuere triumphi, scabellum pedum
tumidiores calcanti Reges, non exerci-
tuum Imperatorem, non barbarorum
flagellum, non Cæsaris patricium, sed
fortis meritò sponsum, quàm cæcum, la-
crymas affectare, & singultus, congiaria
victitantem, dolens audio. *Date obulum
Belisario?*

I. *Gilimer.* Belisari? si tu Belisarius, non
ego Gilimer. Si tu vinctus, non ego vi-
ctus. Malorum socius, qui hostili manu
Africanos catenauit triumphos, & pur-
puram meam dedignatus contexere in
sagum, streuit. Cur tam citò versa est in
luctum cithara tua? Horruit virescens
II. Carthago, quum Scipionis Genium in te
quiescere vidit: & surrexisse tædens occi-
dit, elusa Gilimeris larua posse Anniba-
lem patria reparare mœnia. Defecit Ro-
mæ Carthago, sed Scipio haud deficit,
cui non solummodo Africani muri, sed
Annibal ipse cederet in triumphum. Vi-
sus est vinctus, Byzantij, quem Roma ful-
minantem exhorruit; & qui Romæ ar-
gentarias tabernas sub hasta venire ius-
sit; iussus est Byzantij agros excolere.
Hæ illæ manus, quæ Africæ vincula inie-
cerunt, & tot Regum sceptra, tamquam
arundinem fregere? & modo scipione
regitur Scipio? *Vanitas vanitatum, & om-
nia vanitas.* Hi oculi illi, qui semper ad
Cæsarem, diu noctuque vigiles, etiam
cubantes in Numidiæ tenebris, virtutem
facibus Romanos fasces illustrarunt; &
nunc solam intuentur tyrannidem; ex-
cæcati forsan, vt ingratum ignoscentes,
minus paterentur. Sed vbi, & quando
Furiarum esca, & carnificum ludibrium
fuit innocentia? Habeo, sero licet, In-
gratitudinis celebratur triumphus. Et qui
te patratum appellauit patrem, redargui-
tur vt parricida. Humana est vicissitudo III.
Belisari. Vna tibi superest victoria, quæ
cum te fugiendo irrideat, tu irridendo
vincas. Rex eram, & solum post amissum
Regnum, regnare didici, quod ante
nesciebam. Non vno vulnere, sanguine
lacrymatus es, vt glebam adipiscereris,
modo oculos repetijt Iupiter, vt flere ne-
queas, sed ridendo vincas. Haud poteras
de mundana vanitate cognoscere, si ille-
cebris irretitus oculus videret; te Iudi-
cem natura poscit, sed quia lumine ra-
tionis, corporis abdicauit, nè reus esses,
& actor. Fallitur oculus, qui vespertilio-
nis more ad lumen Solis cæcutiens, no-
scere haud poterat, an iudicia luce meri-
diana clariora. E castris ad cancellos euo-
catus, dicas nunc triumphi vanitatem.

Belisarius. Sic erat in Fatis. Fortuna cæ-
ca, vt pari nuberet. Vel nè viderem adul-
terantem excæcauit. Verè cæca, quasi lu-
ce Belisario erepta, deficiant lumina Or-
bi, vt casibus ludentem humanis igno-
scerent. O inuida Fatorum series, si diù
me stare dedignabaris, in altum cur tol-
lere, vt ruerem grauiori lapsu? Haud for-
san libaui victimas, erexi altaria, & tuba-
rum clangore aurea Omnipotentiæ ca-
tena vti fascia Superos, & Inferos colliga-
ri Belisarius personuit? Exercituum Deus
mihi erat numen, Gentilium irridenti
Idola, vt manufacta; sortes meas, tem-
pora mea in manibus eius strepebat om-
nis murmure campus. Sed animam de-
lusit Apollo. Cœli toties deceptus frau- IV.
de sereni, canam modo?
O Melibæe Deus nobis hæc otia fecit?

Ille meos errare boues, vt cernis, & ipsum,
Ludere, quæ vellem calamo permisit agresti.
si Fatis ipso Ioue subiecto, si Parcarum tanta vis, vt cùm plus possint, quàm Cœlestes vniuersi, quamque ipse Rector, ac Dominus, vt lumine captus videre cogar, quod in lumine cæcutiens dissimulabam; cur non illas potiùs regnare dicam, quarum legibus, ac statutis parere omnes Deos necessitas cogit? Pro Deo Maximo pugnantem Belisarium, & cæcitate repensum, quum planctu prosequeris, tibi dubium, quin is, qui alterius Imperio obsequitur, Maximus non sit? Si enim esset, Fata faceret, non acciperet.

Gilimer. Cohibe linguam, ora preme Belisari, quia dísperatorum pharmacum, haud est execratio. Si tam dira ille precatur, qui Deorum gloriatus commilito, religionis larua mihi pro diademate ferreas retulit catenas, quid impium Gilimeris euomet pectus, cui pro Ioue opimior non erat litanda victima, quàm caro Christi redempta sanguine? Numina non execrare, tuo enim capiti dira canis. Merenti mederis rerum vicissitudine, qua circumamictus lucet speciosior
V. Orbis. Quid Sole pulchrius, & tamen auream illam sphæram, Cœlorum oculum, telluris animam, mundi temperiem, astrorum Principem, gratiorem roriflua nox facit, & pallium obductum nigræ matris. Quid vere amænius, cùm prata rident, & vere virente viro, noua de grauido palmite gemma tumet: frumenta in viridi stipata lactentia turgent. Resonante auibus virgulto canoris, omnis ager, omnis parturit arbor. Non alios prima crescentis origine Mundi illuxisse dies, aliumue habuisse Tonantem crediderim; Ver illud erat, Ver magnus agebat. Quem tamen canis, cum densa cadit frigoris asperitas, cum liquitur montibus humor, ac Zephyro putris se gleba resoluit: glacialia illum commendant marmora, canæq; niues. Huiuscemodi vicissitudine non tantùm Mundi venustas lucescit, sed firmatur in inconstantia constans. Falcem dedere Saturno, quod tempus omnia metat, execet, & incidat. Hunc aiunt filios suos deuorare, eosdemque rursus euomere: per quod signant tempus esse, à quo vicibus cuncta gignantur, absumantur, & ex eo denuo renascantur. Iucunda ac tristia æstus in morem viciſſim mortalibus accidunt.

Macrob. l. Satur. c. 8.
VI

Inde prosperis aduersa, ineuitabili ludo certant. Quantis Dij dederunt illustria dona, & materno in vtero fortuna, & diuitijs ornarunt, qui repentè (vti Cræsus) VII.
in vinculis coniecti sanguineis ærumnis edocuere venientes. *Humanarum rerum* (Lydiæ vociferatur Rex) *discito talem cursum esse, qui rotatus semper eodem fortunatos esse non sinat*. Nihil stabile præter vicissitudinem. Et sicuti vrbium, & Imperiorum; ita gentium nunc floret fortuna, nunc senescit, nunc interit. Cuncta VIII.
premit tempus. Roma naturæ æmula, artis miraculum, cui par est nihil, & nihil secundùm, quid erat?

Herodot. lib. 1.

Vbi nunc Roma est, Orbis caput, arbor, & herba,
Et paucæ pecudes, & casa rara fuit.

Ouid. Fast. 5.

Vbi nunc Ilium Fato quondam æternitate securum? Vbi Græcorum triumphi, Spartha, Thebæ, Mycenæ?

Magna fuit censuque, virisque
Hunc humiles veteres tantumodò Troia ruinas
Et pro diuitijs tumulos ostendit auorum:
Clara fuit Sparta, & magnæ viguere Mycenæ
Nec non Cecropis, nec non Amphionis arces
Vile solum Sparta est, altæ cecidere Micenæ,
Quid Pandionæ restant, nisi nomen Athenæ?

Vrbium supputa sæcula, quæ vt humana indè breuia, & caduca haud de vetustate gloriantur. Æternum quis occupat? ille qui peregit æternum. Annorum sit longa series, Summi Opificis in conspectu, dies est hesterna, quæ præterijt; & sæculis primæuis, vel futuris comparata, pro nihilo penditur. Terram toto cum ambitu vasti gurgitis, longorum fluminum, populorum multitudine, circuitu Vrbium, & Prouinciarum puncti loco ponimus, cuius minimam occupas partem, quam librabis, si puncto valeat adæquari statera. Magnum ò Belisari recordare Pompeium

Ille tremor Ponti, sæui quoque terror Hydaspis, IX.
Et piratarum scopulus: modò quem ter ouantem
Iupiter horruerat, quem fracto in gurgite Pontus
Et veneratus erat sub mista Bosphorus vnda.

post tres consulatus, totidemque triumphos, domitumque terrarum Orbem, euectus superquod ascendi non poterat; in Pharsalicis campis victum, & proditum, faciei pretendere togam, indignatum, apertum Fortunæ præbere caput. Vide quum lumina premat, contineatque animam, nè quas effundere voces possit, & æternam fletu corrumpere famam. Latus verò Achilla perfodiente, nullo

Lucan. 8. nullo gemitu consensit ad ictum. Fata vicit, despiciendo nefas, & seruando immobile corpus. Consuluit Famæ, se probauit moriens, minimè aduersa pati nescire. Iustitiam quis soluit? Insepulta ossa iacerent, ni nauta parua clausisset humo: volarent per auras retecti cineres, ni humili saxo compresisset arenam. Grandi sepulcro maximus cum deberetur titulus, inscripsit: *Hic situs est Magnus*. Tam grandis anima postquàm Orbes teneret
X. æternos, vero irradiata lumine.

Lucan. 9. *Vidit quanta sub nocte iaceret*
Nostra dies, risitque sui ludibria trunci.

Quid ploras Belisari, cum curas mors rideat, anxia vitæ nihil? Nè prætermittas de cæcitate triumphare, Ages si tui irrideas ludibria.

Belisarius. Si miseris est solatium socios habere pœnarum, ex hoc negatur. Illi socior, cui imperabam. Ærumnarum grauatur pondus, si fidendum, cuius vitæ, & fortunæ carnifex fui. At cæco cum nulla cautio, & illi quem non video, credam? Si solo cecidit visus, cæcitas quid expectabit? Gilimer, Dionysium prose-
XI. quamur Syracusanum; Imperium iste cum perdidit, gymnasium aperuit, & solitus superbire Imperio, haud potuit non premere populos, saltem docendo. Claudorum, & cæcorum nostra erit palęstra; Cęca iudicia orbata petit Fortuna; & clauda, quę pergeret si pedibus staret illesa. Quid ego de Fato, & Fortuna sentiam, aperiam; tu redargues, & ita conuenit, cum cęcus, & videns digladiantur. Ab execrando, vel sacro exordia-
XII. mur nomine. *Fors, & Fortuna*, cum degerem in castris, sępè sępiùs obstrepente milite, resonabant. Nonium Marcel-
In Pharm. lum consului, qui cum Terentio *Fortem*, dixit casum temporalem; Fortunam verò Deam.

O fortuna, o Fors Fortuna: quantis commoditatibus.

Quàm subito hero meo Antiphoni ope vestra onerastis hunc diem?

Accessi posteà ad Ælium Donatum, qui
Ilar. incertum retulit euentum, sed bonum: vndè fortunare sit prosperare, & omnibus augere bonis. Fortunati nomen cum opibus accipiendo; dicebat Cornelius Fronto.

Gilimer. Ita placuisse Gentibus non dissentior: sed Fortunam appellare Deam non arrideo.

Belisar. Te forsan latet politiores gentes Fortunę struxisse altaria, libasse victimas, & Iouem ipsum dixisse Fortunæ stare? Romani cum plus Fortunę, quàm Virtuti deserrent; Virtuti sero, & longo XIII.
ab vrbe condita tempore fanum posuit Scipio Numantinus. Deinde Marcellus Virtuti, & Honori, ac Menti dedicauit Æmilius Scaurus, cum iam Sophistis, & oratorum argutijs in Vrbem illapsis, res istas magnis laudibus ferre cœpissent. Sapientiæ in hunc vsque diem templum
non est, neque Temperantię, aut Tole- XIV Plutar. de For. Rom.
rantię, aut Magnanimitati, aut Continentię. Fortunę verò templa sunt splendida, & antiqua. Primus, Fortunę tem-
plum dedicauit Seruius Tullius, tertius à XV. Plutar. probl. 74.
Romulo Rex, & *Breuem* vocauit; an quod initio humilis, & obscurus, matre natus captiua, Fortunę manu vsurpasset regnum. Aut magnitudinem potiùs mutatio, quàm exiguitatem indicat For-
tunę? Et nè quid linqueret, vnde Diui- XVI.
nam ageret, haud duntaxat bonę spei, auerruncę, blandę, primigenię, virilis, templa condidit: sed & conuertentis, & benè sperantis, & virginis, & quid reliqua persequar cognomina? cum viscatę etiã Fortunę templum sit, quasi eminus nos captantis, & rebus adhibentis. Paruę Fortunę, nè fanum pertranseas, vt minimis animaduertentis, & nihil eorum, quę of-
feruntur ob paruitatem negligeret. For- XVII. Probl. 106.
tunam verò vt Primigeniam sunt venerati Romani, nimirum quia omnium rerum Principium Fortuna est, & ex fortuitis euentis natura construitur, quando fortuita euenta ordinem inter se sortiuntur. Muliebris Fortunę templum antè
Camillum perstruxere Romani, quum XVIII
Coriolanum aduersùs patriam venientem, exarmauit mater. Dum Fortunæ sacrabatur Idolum resonasse fertur: *Pie me o matronæ ciues leges vrbis dedicauistis*, Ad Tiberim verò Fortuna Fortis est dedi-
cata, de cunctis scilicet triumphans: ei- XIX.
que fanum in hortis, quos populos legauit Cæsar, dedicauere, cum ad summam euectum potentiam, Fortunæ beneficio ipsemet gloriaretur. Cum enim à Brundusio Pompeij persequendi causa soluisset pridie Nonas Ianuarij, hyeme iam vertente; pelagus tuto traiecit, Fortuna
tempestatem superante. Regrediens in- XX.
de, tumescentibus vndis, hæsitantem nautam vsque adhuc ignotus quis esset, pate-

patefecit, tamquàm esset ex eo vim tempestatis placaturus. Bono animo (inquit) es, quia Cæsarem vehis, & Cæsaris Fortunam; quasi Fortunæ essent partes, tran-
XXI. quilitatem imponere mari. Seruius ergo Tullius, qui omnium Regum maxime, & potentiam auxit populi, & Rempublicam ordinauit, se Fortunæ commisit, eique Regnum suum acceptum tulit: ita vt etiam cum eo consuescere Fortuna putaretur, per fenestellam in domum eius descendens. Priuatæ, & Viscosæ
XXII. Fortunæ in Capitolio templum est; & licet cognomen ridiculum sit, tamen translatione contemplandam Fortunæ exhibet naturam, eminus ad se trahentis, & tangentia retinentis. Ad fontem, qui Muscosus dicitur, Virginis adhuc Fortunę fanum est, in Abscymis versantis. In longo angiportu Fortunę bonę
XXIII spei est ara; Est & sacellum masculę Fortunę, apud aram Veneris Epitalarię: aliçque sexcentę appellationes, & honores, quorum pleraque Seruius instituit, gnarus summam in rebus humanis vim esse penes Fortunam: maxime cum ipse esset Fortunę fauore, de captiuo, & hostili genere natus, Rex factus. Tu Gilimer tanto Numini qualem extruis aram?

XXIV *Gilimer*. Causam deorum agam, Belisari. Fortunam cur faciam Deam? Cum rebus humanis minimè agnoscerem Prouidentiam præesse, & totus in prece, Fortunæ mille funderem præconia, regna lusi, & libertatem amisi. Cæcam pingebam, cum maioribus meis ita assuetis; vel quòd meliores ea essent, à qua se regi
Aug. 3. de lib. Arbit. credebant; vel se quoque cum eadem cæcitate, & sentire ista fateantur, & dicere. *Te facimus Fortunam Deam, Cæloque loca-*
XXV. *mus*. Cum Fortunæ mensam ponerem, super eam libarem, numeratus in gladio, in cæde corrui: & Ægyptiorum more, cum labente anno, conuiuia inirem, vel ad meliorem frugem sequentis, vel pro præteriti segete, messis exaruit non Fortunæ Imperio, sed Gilimeris sacrilegio.
XXVI Quid igitur Fortuna? Creaturarum ignauia, Creatoris fugientium Prouidentiam. Hominum est imbecillitas, vt quod non capiunt, mirentur, ad Diuinum dicant,
XXVII. & supra naturam putent. Causarum ignoratio induxit, vt Ignoto Deo, Superum, & Inferorum offerrent Imperium, & Fortunam dicerent; quasi casu ipsius Mundi machina consurgeret: Quo velamine mortales suam inscitiam obtegerent. Ignotum dixi Deum, quid sit enim si quæratur, Fortuna? ignorant. Cur ergo ignorantes colimus, quod nescimus? Inane prorsùs est nomen, vndè doctè Iuuenalis. *Sed te* *Satyr. 10.*

Nos facimus, Fortuna, Deam, Cæloque locamus.

Nos facimus, si tamen hominum est facere Deos. Nos facimus, vnde illa nobis, non illi nos debemus: cuius Deitas nostra est temeritas. Multum Fortuna debet Imperio Alexandri: in eo enim con- *Plutar de For. Alex.*
specta est illustris, inuicta, magnanima, modesta, humana. Statim autem mor- XXVIII.
tuo Alexandro, exercitum eius vagantem, & in seipsum impingentem Leosthenes similem dixit Cyclopi esse, qui amisso oculo vsquequaque manus intendebat, nullum ad certum scopum directas. Probe dictum ab Epicharmo, Mentem videre, mentem audire, reliqua cæca, & surda rationis indigere. Mens prodest, hæc vincit, superat, regnat, reliqua cæca, & surda. Semiramis eodem in Regno, quo Sardanapalus, classes tamen illa instruens, legiones armans, Babylonas condidit, rubrum circumuecta mare Æthiopes subegit, & Arabes. Ille verò virili na- XXIX
tus sexu inter pellices desidens, linum carpebat. Vnde mortuo lapideum erigentes barbari simulacrum, barbarico more sibi saltantis, digitis supra caput complosis, crepitum edentis, pie inscripsere. Ede, bibe, lude, post mortem nulla voluptas. Cum videret Crates auream XXX.
imaginem Phrynes meretricis, apud Delphos stantem; exclamauit Fortunæ forsan esse simulacrum? non: sed trophæum de Græcorum erectum intemperantia. Me igitur pœnitet toties inuocasse Fortunam: & quoties imposterum appellabo, ad diuinam reuoco Prouidentiam. Ete- XXXI.
nim quæ vulgo nominatur Fortuna, oc- *Aug. 1. Retract.*
culto quodam ordine regitur, nihilque aliud in rebus casum vocamus, nisi cuius ratio, & causa secreta est. Quæ verò antiquitas glomerat, & consarcinat videntur irridere Fortunam.

Fortunam insanam esse, & cæcam perhibent Philosophi. XXXII.
Saxoque illam instare globoso prædicant volubilem.
Ideò quo saxum impulerit fors, cadere eo Fortunam autumant.
Cæcam ob eam rem esse iterant, quod nihil cernat, quò sese applicet.

Insa-

Apud Herennium Pacuuius lib. 3. *Insanam autem aiunt, quia atrox incerta, instabilisque sit.*
Brutam quia, dignum atque indignum negat internoscere.

Belisarius. Noli Gilimer diuinitate iocari; nam

XXXIII. Cicer. 5 Tuscul lib. 5. *Vitam regit Fortuna, non Sapientia.*

Vnde Lucretius.
Quod procul à nobis flectat Fortuna gubernans. quæ & non inuocata dormientibus succurrat; requirentes fugiat.

Ibid. *Vsque adeò res humanas vis abdita quædam.*
Obterit, & pulchros fasces, sæuasque secures.
Proculcare, & ludibrio sibi habere videtur.

XXXIV. Te forsan latet Romanorum Imperio non Marcum Antonium, sed Octauium Cæsarem potitum, quia isti non illi arrideret Fortuna? Ludicræ concertationes in quibus Antonius Octauio semper inferior, fuere præsagium. Ab eo aufugere fatiloquus Ægyptius Cleopatræ gratia suaserat. *Huius enim genium* (inquit) *formidat genius tuus, qui erectus, & celsus vbi solus est, illo appropinquante demissior redditur, & ignauior. Et sane suffragari rem ipsam apparebat Aegyptio, namque ferunt, cum per lusum quacunque in re mitterent quotidie sortem, vel alea luderent, victum discessisse Antonium: Crebrò commissis gallis gallinaceis, crebro bellacibus coturnicibus superauerunt emissi à Cæsare: Vnde constictatus in animo Antonius, magisque ad Aegyptiam se applicans, re familiari suo Cæsari mandata, excessit Italia.* Plutar. in M. Anton. XXXV. Quid I. Cæsaris somnio nocte illa habito, quæ transitum antecessit Rubiconis: visus sibi stuprare matrem? Patriç est præfiguratus triumphus, & Fortunç fideiussione instigatus aggredi patriam. Et quò in omnibus prçcellere Fortuna videretur, vel medica, vel pictrix; modò bellica, modò pacifica semet venditat. Protogenes & Nealces, canem ille; equum iste XXXVI. Plinius lib. 35. c. 10. non tam arte, quàm casu pinxere. Non iudicabant se exprimere in eo spumam anhelantis posse, cum in reliqua omni parte (quod difficillimum erat) sibi ipsi satisfecissent. Displicebat ars ipsa, nec minui poterat, & videbatur nimia, ac longius à veritate discedere, spumaque illa pingi non ex ore nasci, anxio animi cruciatu, cum in pictura verum esse, non verisimile vellent: absterserant sçpius mutauerantque penicillum, minimè sibi approbantes. Stabat retro Fortuna, & irascentes deridebat artifices: quum tandem indignati inuiso loco tabulç impegere spongiam, quç ablatos colores reposuit, qualiter cura optabat; fecitque fortuna in pictura naturam: vt equum, & canem quos occluserat ars, fortuna ostenderet. Sed pennicillis depositis, fidibus certantem audias. Eunomius çmulabantur citharis, & Aristo. XXXVII. Et cum Aristoni fidium vnam liuor fregisset, pertranseunti annuit Fortuna, cicadç, quç cito ingressa chorum, & dulci modulamine vocem ingeminans, lyra lusit Aristo, & Eunomium illusit cicada. Sileant fatales statuç (vt & statuaria agnosceretur Fortuna) vt Palladium apud Troianos, Ancile apud Romanos Imperij fatalia pignora. XXXVIII Auctoritas Principum Fortuna est.

Centum doctum hominum consilia hæc deuincit Dea.
Fortuna, atque hoc verum est: proindè vt quisque Fortuna vtitur
Ita præcellit, atque exinde sapere eum omnes dicamus.
Benè vbi quod consilium discimus accidisse hominem cautum Plaut. in Pseud.
Tum esse declaramus; stultum autem illum, cui vertit male.

Gilimer. In Agrigenti naui aqua vel vino te agitatum dicam Belisari? XXXIX. Athenæus lib. 2. c. 1. Ibi bacchantes iuuenes, vino calefacti eò vsque processerunt dementiæ, vt se in triremi nauigare, & magnopere perturbatum arbitrarentur mare. Inde vt maris tempestatem muneribus placarent, domus suppellectilia proiecerunt. Congregatum nouitate vulgus, & proiecta diripiens, cum interrogaret, quid agerent? responderunt iuuenes se ob tempestatem defatigatos superuacaneis oneribus nauem exonerasse. Nostra ita humanitas, dominandi debacchata libidine, cum Fortuna se compositam ad prçliandum putat: nec vllam tamen rationem reddit à quo & quam ob causam; sed tantùm cum Fortuna digladiari, momentis omnibus gloriatur. Vnde tibi manufacere Deos? XL. quod si ingenitam dicas Fortunam; vnde Summi Opificis, & Fortunæ dissidia ad concordiam rediges? Si cçcam insimulant, quod nefario bacchata amore, honoribus, & muneribus immerentem prosequatur, cur Deam vocitant? Mente & corpore orbantur Dij? haud mirum cçcos, & claudos oriri mortales, quorum Architecton nequit euigilare. Aurem obturare miserorum precibus, victimis minimè sollicitari, & rerum

faris

faris potentem? Exuta vestibus, quia prodiga dilapidat, vel auara congregans non erubescit pudenda detegere: & veluti scortum cuique expositum, in lupanarij valuis pertransfeuntes vrgere, & ad amplexum sollicitare. Vt enim illud neminem amat, dum amasios in dies mutat, ita & Fortuna. Vel saltatricem dicas, quæ in eosdem recurrat circulos, & quæ confecit, celeriter retexat. Et tibi erit cuncta suo nomine torquens? Rota sub pedibus, vel potiùs in capite, nonnè ægræ mentis inditium, qua tamen Iouem verti execraris? Sospitet te Deus, nè cæca cæcum ducens, in foueam vterque cadat. Oh insana mens hominum sub rectore gaudere tyranno. *Rota volubili* (Fortuna inquit) *Orbem versamus, infima summis, summa infimis mutare gaudemus.* Vtroque pede clauda Scythis erat Fortuna, quasi & inuita quiesceret vbi semel stetisset. Sed plena plumis, & stridentibus volitans pennis, fefellit claudicatione mortales. Sedet in Rota, & quasi in quadro stanti blandimur. Fortunam (Scythæ ad Alexandrum) tuam pressis manibus tene, lubrica est, nec inuita teneri potest, Impone felicitati tuæ frenos, faciliùs eam reges. Sine pedibus manus, & pennas habens: sed manus cum porrigit, pennas comprehendere haud sinit. *Caue* igitur (Epicurus) *ne habeas* Fortunam *Deam, vt vulgus facit hominum neque enim quicquam à Deo inordinate peragitur) neuè etiam credas instabilem quidem, sed causam tamen aliquam, vulgo enim existimant, non porrigere quidem ipsam, quasi manu hominibus, boni aut mali aliquid, quod ad beatam vitam faciat, sed bonorum tamen malorumue insignium occasiones suppeditare. Id caue, &c.*

Curtius lib. 3. — *Curtius lib. 7.* — XLI. — *Apud Gassen. de Fato, & Fortuna.*

XLII. Nihil sua vi potest, sed decreti siue Prouidentia ministra.

Nunc etenim huic libram inclinat, nunc Iupiter illi
Vt modo sit diues, nil modo possideat.

Theogenes.

Ab illa rerum prima Causa Sublunarium rotatur vicissitudo, quæ Cresо, & Crasso gazas tulit, Fabritio paupertatem, Mutio ignem, Rutilio exilium, Præturam Vatinio, repulsam Catoni.

Dolia namque Ioui duo sunt in limine plena,
Muneribus quæ is donat, in hoc mala sunt, bona in illo
Hinc miscens dispensat acuto fulmine gaudens
Nunc mala distribuens, ac tristitia nunc bona rursum.

Homer Iliad. vlt.

Nec inscitè apud Platonem nonnulli *Naturam, atque Fortunam quasi synonima habuerunt, cum omnia non arte, sed natura, & Fortuna dicerent facta: cum Fortuna quasi auspicijs, & conuenisse initio, & contemperata fuisse: cum Cælum, & Mundum, & quæ in eo sunt omnia, animalia quoque, & plantas, & quadripartita anni tempora, non nata per mentem, aut Deum aliquem, sed vt dictum fuit, natura & Fortuna. Toto Mundo, & locis omnibus, omnibusque horis, omnium vocibus Fortuna sola inuocatur, vna nominatur, vna accusatur, vna agitur rea, vna cogitatur, sola laudatur, sola arguitur, & cum conuitijs colitur, volubilis à plerisque verò, & cæca etiam existimata, vaga, inconstans, incerta, varia, indignorum fautrix, huic omnia expensa, huic omnia feruntur accepta, & in tota ratione mortalium, sola vtramque paginam facit; adeoque obnoxij sumus sorti, vt Sors ipsa pro Deo sit, qua Deus probatur incertus.* Si vitam regit Fortuna non Sapientia. Quid ergo? XLIV *neque Iustitia, neque æqualitas, neque temperantia, neque modestia, res humanas dirigunt? sed à Fortuna, & propter Fortunam factum est, vt in sua perseueraret Aristides paupertate, cum parare diuitias sibi posset?* XLV. *& Scipio Carthagine capta, nihil prædæ neque videret, neque acciperet? & Philocrates accepta à Philippo pecunia, meretrices, ac pisces emeret? Lasthenes, & Euthycrates ventre, ac rebus turpissimis meritis felicitatem, Olynthum perderent? Alexander Philippi F. captiuis mulieribus, cum ipse abstineret, tum vim facientes puniret? Alexander autem Priami F. aduersa Fortuna, ee adactus est, vt stuprum hospitis vxori offerret, eaque abducta duas continentes bello, ac malis impleret? Hæc enim si fortunæ ascribuntur, quid impedit quo minus feles, hircos, simias dicamus fortuitò esse gulosos, libidonosos, scurriles? Sin & aliqua temperantia, iustitia, fortitudo, cui consentanea est prudentia, si prudentia consilij dexteritatem nullam esse? Cum & temperantia dicatur quædam esse prudentia, & iustitia præsentem requirat prudentiam. Immo prudentiam, qua adhibita circa voluptates officium tuemur, continentiæ, & temperantiæ nomine afficimus: eandemque in periculis, & laboribus tolerantiam, ac fortitudinem, in contractibus, ac rebus publicis æquitatem, iustitiamque vocamus. Vndè fit, vt si Fortunæ imputamus, quæ consilij dexteritate præstantur, eidem etiam justitiæ, & temperantiæ opera sint imputanda: & furari mehercle, & marsupia desecare, & lasciuire, Fortunæ acceptum feretur. Denique nostris ratiocinationibus valere jussis,*

Lib. 10. de Leg. — *Plinius lib. 2. c. 7.* — *Plutar. de Fortuna.*

iussis, Fortunæ totos non trademus, quasi vento quodam instar pulveris, aut quisquiliarum exagitatos, atque dissipatos, Jam consilii dexteritate sublata, par est neque considerationem ullam rerum relinqui, neque inuestigationem utilitatis. Quid discere possunt homines, si fortuna omnia diriguntur? cuiusnam Urbis curia? cuius Regis concilium non euertitur; si Fortunæ omnia parent, cui nos cæcitatem exprobramus, quia in eam nos cæci incidimus.

XLVI *Belisar.* si Fortunæ negas, Fato tribuas, quod volentem ducit, nolentem trahit.

Hector apud Homerum. *Non nisi Fata vocent, nemo demittat ad Orcum.*
At Fatum vitat nemo, mihi crede virorum.

Gilimer. In pejora ruis o Belisari? *anilis plenum superstitionis ipsum Fati est nomen.* Fatum natura est, & Fatale idem quod naturale. *Absit à Fidelium mentibus, vt Fatum esse aliquid credant*, si Fati nomine, cæcam intelligas necessitatem. Si verò secùs accipias, haud forsan offendar. *Qui omniū connexionem seriemque causarum, qua fit omne quod fit, Fati nomine appellant; non multum cùm eis de verbi controversia certandum, atque laborandum est, quando quidem ipsum causarum ordinem, & quandam connexionem summi Dei tribuunt voluntati ac proinde Fati voce, qui voluerit uti, sententiam teneat, linguam corrigat.* Tu quid velis, expone.

Cicero. l. de Fato. XLVII. Greg. hom. 1. in Mat. August. 5. de Ciuit. Dei c. 8.

Belisar. Existimo (Seneca) *necessitatem rerum omnium, actionumque, quam nullum vis rumpat. Hanc si sacrificijs, & capite niueæ agnæ exorari iudicas: diuina non nosti. Sapientis quoquè viri sententiam negatis posse mutari. Quantò magis Dei? Fata jus suum peragunt, nec vlla commouentur prece, non misericordia flectuntur, non gratia. Seruant cursum irreuocabilem, ex destinato fluunt. Quemadmodum rapidorum aquæ torrentium in se non recurrit, nec moratur quidem, quia priorem superueniens præcipitat; sic ordinem rerum Fati æterna series rotat, cuius hæc prima lex est, stare decreto.*

Natur. quæst. l. 2. c. 36. XLVIII. Cap. 35

XLIX *Gilimer.* Rerum huiusmodi conbinationem Ioui subiicis nec ne? quem alio nomine æternam dices Sapientiam? Illi enim omne conuenit nomen. Vndè Seneca. *Vis illum Fatum vocare? non errabis. Hic est, ex quo suspensa sunt omnia, causa causarum. Vis illum Prouidentiam dicere? rectè dices. Est enim, cuius consilio huic Mundo prouidetur, vt inconcussus eat, & actus suos explicet. Vis illum naturam vocare? non peccabis. Est enim ex quo nata sunt omnia, cuius spiritu viuimus. Vis illum vocare Mundum? non falleris. Ipse enim est totum, quod vides, totus suis partibus inditus, & se sustinens vi sua.* Idem Natura (inquit) hæc mihi præstat. *Non intelligis te, cum hoc dicis mutare nomen Deo? Quid enim aliud est natura, quam Deus, & Diuina ratio toti Mundo, & partibus eius inserta? Quoties voles, tibi licet aliter hunc auctorem rerum nostrarum compellare, & Iouem illum Optimum, ac Max. ritè dices, & Tonantem, & Statorem: qui non (vt historici tradiderunt) ex eo quod post votum susceptum, acies Romanorum fugientium stetit, sed quod stant beneficio eius omnia, Stator, Stabilitorque est. Hunc eundem si Fatum dixeris, non mentieris, nam cum Fatum nihil aliud sit, quàm series implexa causarum, ille est prima omnium causa, ex qua cætera pendent.* Indè non immeritò Fatum à fando dixere; idest quidquid Dii fantur: quicquid Iupiter fatur. Non enim abnuere possumus, esse scriptum in litteris sanctis: *Semel locutus est Deus*, idest immobiliter est locutus.

Cap. 45. Lib. 4. de Ben. c. 7. L. Isidorus lib. 8. Orig.

Belisar. Tria Fata posuit Antiquitas, cui cedo, in colo, & fuso, digitisque fila ex lana torquentibus propter tria tempora: præteritum, quod in fuso iam netum atque inuolutum est: præsens, quod inter digitos nentis trajicitur: futurum in lana, quæ implicata colo: & quod adhuc per digitos nentis ad fusum tamquàm præsens ad præteritum trajiciendum est. Parcas dicimus, quòd minimè parcant: & tres sunt: Vna vitam hominis orditur: altera contexit: tertia rumpit. Incipimus enim cum nascimur summus cum viuimus: desinimus cum interimus. Lachesis pręterita regit. Clotho præsentia, Atrops futura, quibus Dii omnes, & ipse Iupiter parcat. *Si Parcarum tanta vis est* (Lactantius) *vt plus possint, quàm cælestes Vniuersi, quamque ipse rector, ac Dominus: cur non illæ potius regnare dicantur, quarum legibus, ac statutis parere omnes Deos necessitas cogit? Nunc cui dubium est, quin is, qui alicui rei obsequitur, maximus non sit? Nam si sit, non accipiat Fata, sed faciat.* Vnde Philemon.

LI. Lib. 1. c. 11.

Nos Regibus, Reges Deis subseruiunt,
Necessitati Deus.
O quæ Deorum, hominumque sola es imperans Parca.

Querentem Deum non potuisse Sarpedonem filium contra Fatum à morte eripere, apud Homerum audias. Vel cum Marone.

10. *Aeneid.* *Tot nati cecidere Deum, quin occidit vna.*
Sarpedon mea progenies.
Et apud Ciceronem.
2. *de divinat.* *Quod fore paratum est, id summum exsuperat Iouem.*
Indè Martialis.
lib. 9. Epigr. 78. *Numina cum videas diris obnoxia Fatis.*
Inuidia possis exonerare Deos.
Gilimer. Quomodò Parcis subiectum Iu-
LIII. piter astruis, si apud Homerum, in
Deorum concilio Iouem legimus concio-
nantem, & comminantem se quadam
aurea catena omnia sursum subducturum, catenam demissurus cælitùs, à qua
omnes Dij pendentes, quamuis certatim
illum omnes conarentur detrahere, nullo
tamen eum loco mouerent: Iouem verò,
si lubitum foret, nullo negotio vniuersos
vnà cum terra, & vasto gurgite Ponti vel-
le subducere?
LIV. *Belisar.* Poetica sunt: Imò Iouem à Clo-
tho in sublime tractum, & ex colo pen-
dulum videas, quemadmodum piscato-
res ex calamo subductos contuentur pi-
sciculos.
Gilimer. Noli ponere os in Cælum Beli-
sari; fulmina recordare Tonantis.
LV. *Belisar.* Mihi certum, nihil mali passu-
ro, quod anteà Parca non destinauerit
sufferendum. Indè sacrilegos videmus
immunes, & innocuos agitatos aduersis.
De Pr. c. 5. Dicam itaque quæ sentio, & sentiam, quæ
libet. *Scio omnia* (Seneca) *certa & in æternum
dicta lege decurrere. Fata nos ducunt, & quan-
tum cuique restet, prima nascentium hora dispo-
suit. Causa pendet ex Causa, priuata, ac publica
longus ordo rerum trahit. Ideo fortiter omne fe-
rendum est: quia non, vt putamus, incidunt
cuncta, sed veniunt. Olim constitutum est, quid
gaudeas, quid fleas: & quamuis magna videa-
tur varietate, vita singulorum disiungi, sum-
ma in vnum venit: accepimus peritura perituri. Quid ita indignamur? quid querimur? ad
hoc parati sumus. Vtatur, vt vult, suis natura
corporibus: nos læti ad omnia, & fortes cogite-
mus, nihil perire de nostro. Quid est boni viri?
præbere se Fato. Grande solatium est cum Vni-
uerso rapi. Quicquid est, quod nos sic viuere ius-
sit, sic mori: eadem necessitate, & Deos alligat.
Irreuocabilis humana pariter, ac diuina cursus
vehit. Ille ipse omnium conditor, ac rector scri-
psit quidem fata, sed sequitur. Semper paret, se-
mel iussit.* Vndè Cresi Legatis Oracula ex-
probrantibus, apud Herod. respondit A-
pollo: *Sortem Fato destinatam, nè ipsi quidem
Deo defugere possibile est.* Inde Poeta.
Desine Fata Deum flecti sperare precando.
Nil aliud enim sunt preces, quàm ægræ LVI.
mentis solatia. (Seneca) Fata jus suum pe- *De Pr. c. 35.*
ragentia, nulla commoventur prece, non
misericordia flectuntur. Hùc forsan re- *Cap. 8.*
spexit Ezechiel, quandò cecinit: *Domi-
nus dereliquit terram.* Quòd si atrocissimis LVII.
Pop. Rom. cladibus redarguit Tacitus,
non esse curæ Deis securitatem nostram,
sed ultionem, utramque ego negabo. Ru-
sticus ille, qui ut valetudine donaretur,
Jovi centum boues promiserat immolan- LVIII.
dos, cum ab uxore argueretur centum
sacrasse, cum duos haberet, risit: vxor
noli flere (inquit) sanitate donata, voti
immemor Iupiter erit. Ita sentio, mei ta-
men propositi vela contraham, si tu Gi-
limer, vt Palinurus securiora patefeceris
litora.
Gilimer. Pastoris haud vocem agnoscis, LIX.
o Belisari; in alieno ego educatus ouili,
quum ad mactandum me noscerem im-
pinguatū, caula deserta materna, eò me
recepi, vbi per æternitatis campos errare
possem, illius exculptos sanguine, qui ani-
mam suam ponit pro ovibus suis. Oves
meæ vocem meam audiunt, tuus insonat
Pastor, tu cùm non audias, ad tubam fer-
ream Fortunæ accurristi, quę cæca, cæcita-
tis ornando insignibus, adoptavit. Sed lu-
dicra linquamus, & sacro incedendo tra-
mite, quid cupis, exponam.
Belisar. Arbitrij libertas cum necessitate LX.
decreti, siue Fati, in biuio est. Omnia enim
quę Fortunę, etiam Providentię objiciun-
tur, quæ si Orbi, velut ædibus familię ca-
put assistit, haud potest liberè agere, si vo-
luntariè operamur. Vel enim illa nobis,
vel illi nos servimus, & decretis ejus ob-
temperando, trahimur, non incedimus in
prospera, vel adversa, ab æterno cuique
disposita, non meritorum intuitu, sed im-
petu primę causę. Nisi dicamus Iouis de-
creta rotari hominum inconstantia, qui-
busdatum, Ioui ipsi resistere.
Gilimer. Redemptoris in sinu occludun- LXI.
tur arcana: eò cùm volasset Joannis Aqui-
la, ut Cęlorum suspiceret axem, sãguineo
inuenit firmatum innocentię mari. Lu-
beat cum eo tertium conscendere Cęlum,
& Dei arcana videre, quę mihi non licèt
vt homini, loqui? *Ecce ostium apertum in* *Apoc. 4.*
*Cælo, & vox prima tamquàm tubæ loquentis:
Ascende huc, & ostendam tibi.* Ecce Trias
in

in throno, cujus aspectus Jaspidi similis,
LXII. & Sardini, quia non inveterascunt munera, sed repubescunt. Iris est in circuitu sedis, & quasi bellicus arcus, iustos viridi ad Empyrei allicit palmas, & purpureo re-
LXIII. probis flammas minatur inferni. Semicirculi est figura, Trinitatis enim peripheriam non claudit sine pietate justitia: indè manus porrigit, vt vnà cum mortalibus irretire queat Omnipotentiam, pietate vna, opere altera. Circundat thronum, & quasi catena, furoris complicat funiculos. Vel signum memoratiuum Æternæ Sapientiæ, Cælorum Mundique fœdera, digito monstret reprimens, vt puniendi impotens Omnipotentia cadat. *In circuitu sedis sedilia viginti quatuor*, non in quadro sed in gyro, vt omnibus æqualis sit gloria & vbi aperitur Iris, à diluvio orbe Orbem intercludat. Bis duodecim augentur
LXIV. sedilia, licèt Apostolis oblata duodecim, Dei enim est duplicare promissa, vt fœnore saltèm nostram expleat cupidita-
LXV. tem. Super thronos vigintiquatuor sedent seniores (& meriti sedilia sunt) quibus Vitæ Liber offertur, & coram ipsis aperitur ab Agno: ita cum Pater plasmaturus hominem, Triadem consuluit: modò eius regimendum præordinaretur, ipsi interessent, quorum intererat, Mundicitantur Principes, dies mortalibus dicitur, nè syllabas illas mortis quererentur characteres, quos Fata vocarent. Ideò in circui-
LXVI. tu sedis, quatuor stant *animalia plena oculis antè, & retrò*, qui obtestentur de visu ad mensuram fontium, vel innocentium pœnas, & præmia distribui. Proijciunt Se-
LXVII. niores coronas antè thronum: si enim in fabulis centeno lumine cinctus Argus minimè vidit Mercurium; non longè verum ita se habere mortalium lumina ac vespertiliones ad lumen Solis. *In conspectu Sedis tamquam mare vitreum simile chrystallo:* natura enim sua vtres, & cadauera (figura fontium) respuit, & euomit mare; margaritas, & lapillos, quasi blandiendo in sinu retinet, & in profundum trahit.
LXVIII. Leo, Homo, Aquila, Bos throni angulos tenent, nam Fortitudo, Prudentia, Sapientia, Patientia cardine vitæ sunt. Senes, illius maris in vndis hallucinati, vbi
LXIX. tot specula quot gyri, diademata proijcientes in mare, cum Stagirita exclamant, quod non capio, me capiat. Coronas proijciunt, quia cum Leo ipse nequeat aperire librum, Sampsonem imitati, requirent in crinibus vires. Sed ecce Leo de tribu Iuda radix Dauid, qui soluet librum, & signacula eius. Ecce in medio throni, & quatuor animalium, & seniorum agnum stantem, tamquàm occisum.

Belisar. Si leo, quomodò agnus? rugit
cum sit occisus? LXX.

Gilimer. Non vincit vt Leo, sed vt agnus non enim vi, licèt vim patiatur: Cœlorum rumpitur regnum, sed pietate, & humilitate. Non Leo de tribu Iuda, non scilicèt Iudæ sceptra, sed cruenti redemptionis claui, calami sunt, quibus Vitæ liber exaratur. Atramento hyssopi, & felis apocha illa pingitur, Spinarum calamo, auribus quidèm apposito, & super frontis folium dulci exarato lemmate. *Oues meæ vocem meam audiunt*, haud enim Leonum rugitu, sed ouium ballatu, aperta edocemur arcana, non altitudine, sed demissione ad Cælos ascendi, & pastoris in caula custodiri agnos, non leones. *Oues meæ vocem meam audiant*.

Belisar. Adhuc pugnat, Gilimer, Æter-
næ Sapientiæ decretum, & Libertas, nec LXXI.
tanta harmonia arbitrium consonant, & decretum. Si in vitæ libro me cœnaturum descripsit, cœnabo; lecturum, legam: osculo filium hominis à Iuda prodendum, tradidit: indè Christus *necesse est, vt veniant scandala*; quod si necesse, cur *væ homini illi, per quem scandalum venit?* Necesse erat, vt adimplerentur scripturæ Prophetarum, Filium hominis tradi; cur ergo insimulamus, *meliùs illi erat, si natus non fuisset homo ille*, poterat forsàn sacra inuertere vaticinia? meliùs igitur erat præuisa proditione, proditorem non creari, nisi dicas creatum proditorem, vt proderet.

Gilimer. Belisari paucis te volo, vt videas libertatem non repugnare decreto. Decreuit enim me ambulaturum, ergo ex
decreto ambulo, falsa est illatio. Decre- LXXII.
uit, sed quia præuidit: at quid præuidit? suppositorum actiones, quæ licèt respectu nostri, tempori præsenti, præterito, vel futuro sint coæuæ; respectu tamen Dei, tempore non mensurantur: nec ex hodierno cedunt crastinò; sed unico instanti, Orbis exordia, & periodus vnà iunguntur. Indè vt concordemus in sermone. & nostra colloquia de æternitate sint, opus æterno etiam disputemus idiomate?

Belisar. Et ita conuenit.

Gilimer. In Eternitate igitur non priùs LXXIII.

nec posteriùs. Nulla antiquitatis est venia, nec iuuentutis solatium. Tempus antecessit, tempore non variatur, & cum dicitur *in Principio erat Verbum*, dicas etiam in Principio erat æternum. Æternitas ipsa Dei substantia est, quæ nihil habet mutabile, ibi nihil præteritum, quasi iam non sit nihil futurum, quasi nondum venerit: unum resonat verbum *est*. Silent *fuit* & *erit*: quia & quod fuit, iam non est, & quod erit, nondùm est; sed quicquid sibi est non nisi *est*. Quandò non habet Æternitas, sed omnia præcedens tempora, & superans omnia futura, quia cum futura venerint, præterita erunt. Deus autem idem ipse est, & anni eius non deficiunt. Anni nostri eunt, & veniunt: euntes à venientibus excluduntur: & omnes erunt, cum omnes non erunt. Anni Dei dies unus; dies eius non quotidiè, sed hodiè. Hodiernus eius æternitas, in qua Coæternum genuit, cui dixit, *Ego hodie genui te*. *Psal. 2.* Si igitur futuri, & præteriti in æternitate voces barbaræ sunt, & si aliquandò solùm à Deo prolatæ; vt inuisibilia, & visibilia faceret mortalium se accomodaret idiomati, nunc volentes quid æternitatis perquirere, attende nè declines à tramite.

Belisar. Quidquid sit de æternitate nulli dubium præcessisse decretum, & actiones meas in Fato stare me petiturum Gallias; igitur necessariò petam; & nè sideribus certent sidera, Deus ipse stabit decreto.

Gilimer. Libertas, & decretum certabunt, quotiès temporum funiculos super
LXXIV. muros tendes æternitatis. Si in æternitate quidquid est, non *fuit* vel *erit*, sed *est*; cur decretum *præcessisse*, dicas? & in Fatis te Gallias *petiturum*? nec *præcessit*, nec *petes*, sed vnà currunt. Non determinauit, sed determinat: non curres, sed curris: neque decretum antecessit arbitrium, cum Deo haud competat præteritum vel futurum, sed eodem æternitatis instanti ille videt,
LXXV. ego curro. Nequè Deo (rigorosè loquendo) præuisio competit, sed visio; si futurum enim in Deo haud sit, igitur nec præuisio. Pictor cum ab exemplari deducit exemplum, aliena respicit, & quod in se non habet, prę oculis exemplar tenet. At Deus, vt videat proditorem Iudam, forsàn ab astris, Hariolì more præuidet? non præuidet, sed in se videt.

Belisar. Si videt, opera videt; ergo Dei cognitio ab opere pendet; & ab operum arbitrio decretum.

Gilimer. Quid prohibet opera videre, sed hęc vbi sunt? in seipso, uti in omnium exemplari. Ipse speculum, ipse & imago: LXXVJ.
& cum in ęternæ Sapientiæ speculo mors mea non futura sit, sed præsens, vides nec ad arbitrium subsequi decretum, neque ad decretum arbitrium, sed in æternitatis æuo iuncta vnà currere, & pari gradu ambulare. Nos verò tempore mensuramur, & de præterito in præsens, & futurum offendimus, eorum exemplo, qui globum circumagunt. Fige sphæram, illam perage, & circumage: quia circularem non vno intuitu, totam inspicies, sed circumagendo partem suspicies, partem inspicies, partem retrospicies. Quid tamèn sphæra illa non tota simul, & sibi præsens, licèt & futura? Licèt igitur Libertas, & decretum in sublunaribus videantur pugnare, quia æterno idiomate loquitur decretum; & libertas mortali explicatur idiomate, inter Superos, vbi nulla linguarum confusio, sed vnum labium omnibus, concordia viuunt. Non latebat Iacobum minorem licèt, maiori natiuitatis usurpaturum iura, Iouis decreto, *maior seruiet minori*, laborauit tamen, omnem lapidem mouendo, & veluti prætio æternum parando Decretum; Mundi quasi gladio Dei forent signanda diplomata. Salutis decretum tenebat Magdalena, in domo Pharisæi Christo præcone vulgatum. *Mulier fides tua te saluam fecit*, & tamen profuga inter Massiliæ saltus, & rupes triginta annorum spatio, lapidibus, & flagellis suam fletit vrgere fortem, oblita ad Christi pedes, veluti columnas crinibus alligasse. LXXVII. *Gen. 25.*

Belisar. Mulier hæc non pertranseat, si de salute secura, cur flagellis cæditur, nonnè æternitatis valuas foret ingressa, & si humili non consumpsisset lumina fletu?

Gilimer. Idiomata iterùm confundis. LXXVIII.
Ergo Maternè loquendo, & præuisionis abutendo voce, pende à prima causa mortalium opera stare omnia vsque ad vltimum præuisa, quæ in cognitione vlteriùs processisset, si ulterior foret tua operatio. Poterat Magdalena sedare fletus, & lacrymis non vrgere sepulchrum, sed cum Increata Sapientia Massiliæ nemora, & Montes mulieris planctu præuidèret lustrandos, vt mortalium vtar vocibus, vel videt lustrari, æternitatis fando vocabulo,

lo, pinxit, & pingit in suo infinito exemplari. Quod si mulier planctum prætermissura fuisset, & hoc præuisum, vel æternitati præsens, omnem tollit discordiam inter decretum, & Libertatem; Non enim limitatæ cognitionis Deus est, qui eò sua cognitione, & non vltrà perueniat. Vndè si quam necessitatem inducit decretum consequentis, non antecedentis necessitas est, ex parte creaturarum se tenens non Dei, cuius statera inferorum librantur merita. Hoc sensu Deus ipse di-
LXXIX. ci potest stare decreto; cum enim ab ęterno omnia prǫuiderit, Iudam proditorem, Petrum periurum, latronem pęnitentem Iosuem orantem, impęnitenti Iudę, & petenti laqueum decreuit; lacrymanti Petro veniam, latroni roganti Cęlum, oranti Iosue, & in tenebris lucentem Solem, quem ita sistentem disposuit, & retrocedentem, vt videretur penè creaturę parere Creatorem, & ęterna aberrari Fata, quę tamèn suum tenent cursum, cum illis exordio datum ab iubente Iosue (quod erat in præuisione) sistere: Ezechia oran-
LX X. te (quod erat in præuisione) retrocedere; ita quod quę extrà, vel suprà naturam nobis apparent, astrorum dispositionibus naturalia sint, & vltimum ad vsquè quadrantem, & ad syllabam stellifico eo in libro nostra sint exarata opera, quę scientiarum lumine (licèt non omnibus datum adire Corinthum) nobis innotescunt. Crede itaquè vota, expiationes, sacrificia ad leuanda pericula proficere salua vi, ac potestate Fatorum. Deus enim gratis sanitatem, diuitias, dignitates disposuit, cum preces, & vota præuiderit. Vndè pro catholicis dilemma tuum Gentilis. Seneca ita soluit. At futurum (di-
Lib. 2. Natur. quæst. c. 37. citis) est, aut non. Si non est futurum est, etiam si susceperis vota, non fiet. Falsa (respondet) est ista interrogatio; quia illam mediam inter ista exceptionem præteris. Futurum (inquam) hoc est, sed si vota susceperint. Nam & hoc in Fato comprehensum est, aut vota suscipias, aut non: aliàs Deus fuisset ignorans, quia vota tua non præuidisset. Sed quomodò ignorans, cum diuinitati omne sit præsens. Eadem necessitas (constanter dico) Deum alligat. Irreuocabilis humana pariter, ac diuina cursus vehit. Ille ipse omnium conditor, ac rector *scripsit quidem*
LXXXI. *Fata, sed sequitur. Semper paret, semel iussit.* Vndè Scripsit Fata? quia ille fecit, & ideo fecit, quia voluit: & quia semel voluit, semper sequitur. Quùm semel iussit, semper paret: quia idem semper est, nec mutatur.

Belisarius. Quare tamen Deus tam iniquus in distributione Fati fuit, vt bonis LXXXI
viris paupertatem, vulnera, & acerba funera ascriberet?

Gilimer. Ignis aurum probat, miseria fortes viros, Vide quàm altè ascendere debeat virtus, scies illi non per secura eundum esse.

Ardua prima via est, & qua vix mane recentes
Enituntur equi: medio est altissima Cælo:
Vnde mare, & terras ipsi mihi sæpè videre
Fit timor, & pauida trepidat formidine pectus,
Vltima prona via est, & eget moderamine certo.
Tunc etiam, quæ me subiectis excipit vndis,
Ne ferar in præceps, Thetis solet ipsa vereri,
Hæc cum audisset generosus ille adolescens:
Placet, inquit, via, ascendo, Est tāti per ista casuro.
Non desinit acrem animum metu territare.
Vtque viam teneas, nulloque errore traharis
Per tamen aduersi gradieris cornua tauri
Aemoniosque arcus, violentique ora leonis.

Post hæc ait: junge datos currus. *His quibus deterreri me putat Incitor: libet illic stare, vbi ipse Sol trepidat, humilis, & inertis est tecta sectari: per alta virtus it.*

Belisar. Quarè tamen bonis viris patitur aliquid mali Deus fieri?

Gilimer. Ille non patitur. *Omnia mala ab illis remouit, scelera, & flagitia, & cogitationes improbas, & auida consilia, & libidinem cæcam, & alieno imminentem auaritiam: ipsos tuetur, ac vindicat. Numquid hoc quoque à Deo aliquis exigit, vt bonorum virorum etiam sarcinas seruet? remittunt ipsi hanc Deo curam: externa contemnunt. Democritus diuitias proiecit, onus illas bonæ mentis existimans: quid ergo miraris, si id Deus bono accidere patitur, quod vir bonus aliquandò vult sibi accidere? filios amittunt viri boni quidni, cum aliquandò & ipsi occidant? In exilium mittuntur. Quidni, cum aliquandò ipsi Patriam non repetituri relinquant? Occiduntur quidni, cum aliquandò ipsi sibi afferant? Quare quædam dura patiuntur? vt etiam alios pati doceant, nati sunt in exemplar. Puta itaque Deum dicere: Quid habetis, quod de me queri possitis vos, quibus recta placuerunt? Alijs boni falsa circumdedi, & animos inanes, velut longo fallacique somnio lusi, auro illos, argento, & ebore ornaui: intus boni nihil est. Isti, quos pro felicibus aspicitis, si non quia occurrunt, sed quà latent, videritis, miseri sunt, sordidi, turpes, ad similitudinem parietum suorum extrinsecus culti. Non est ista solida, & sincera felicitas: crusta est, &*
qui-

quidem tenuis. Itaque dum illis licet stare, & ad arbitrium suum ostendi, nitent, & imponunt: cùm aliquid incidit, quod disturbet, ac detegat, tunc apparet quantum altæ, ac veræ fœditatis alienus splendor absconderit. Vobis dedi bona certa, mansura: quanto magis versaueritis, & vndiquè inspexeritis, meliora maioraque. Permisi vobis metuenda contemnere, cupienda fastidire, non fulgetis extrinsecus: bona vestra introrsùs obuersa sunt, sic mundus exteriora contempsit, spectaculo sui lætus. Intus omne posui bonum, non egere felicitate, felicitas vestra est. At multa incidunt tristia, horrenda, dura toleratu. Quia non poteram vos istis subducere, animos vestros aduersus omnia armaui. Ferte fortiter: hoc est, quo Deum antecedatis, ille extra patientiam malorum est, vos supra patientiam. Contemnite paupertatem, nemo tam pauper viuit, quàm natus est. Contemnite dolorem: aut soluetur, aut soluet. Contemnite fortunam: nullum illi telum, quo feriret animum, dedi, contemnite mortem: quæ vos aut finit, aut transfert. Ante omnia caui, né quis vos tenèret inuitos, patet exitus, si pugnare non vultis, licèt fugere. Ideoque ex omnibus rebus, quas esse vobis necessarias volui, nihil feci faciliùs, quàm mori. Prono animam loco posui: trahitur. Attendite modò, & videbitis, quàm breuis ad libertatem, & quam expedita ducat via. Non tam longas in exitu vobis, quàm intrantibus moras posui: alioqui magnum in vos regnum fortuna tenuisset, si homo tam tardè moreretur, quàm nascitur. Omne tempus, omnis vos locus doceat, quàm facilè sic renuntiare naturæ, & munus suum illi impingere. Inter ipsa altaria, & solemnes sacrificantium ritus, dum optatur vita, mortem condiscite. Corpora opima taurorum exiguo concidunt vulnere, & magnum virium animalia humanæ manus ictus impellit, tenui ferro commissura ceruicis abrumpitur, & cum articulus ille, qui caput, collumque committit, incisus est, tanta illa moles corruit. Non in alto latet spiritus, nec vtiquè ferro eruendus est: non sunt, vulnere impresso, scrutanda præcordia: in proximo mors est. Non certum ad hos ictus destinaui locum: quacumqué peruium, est. Ipsum illud, quod vocatur mori, quo anima discedit à corpore, breuius est, quàm vt sentiri tanta velocitas possit. Siue faces nodus elisit; siue spiramentum aqua præclusit: siue in caput lapsos subiacentis soli duritia comminuit, siue haustus ignis cursum animæ remeantis interscidit: quicquid est, properat. Et quid erubescitis? quod tam cito fit, timetis diu.

LXXXIII. *Plutar. de Fort.* Fortunæ arma, opes, vrbes, equi quùm vti nescimus, non potentia sunt, non ornatus, sed periculum imbecilitatisque, & impotentiæ suæ argumentum. Vndè Antisthenes rectè dixit, hostibus omnia bona nos optare debere, excepta Fortitudine. *Alexã. orat. 2.* Ea enim sic faciunt, non possidentium, sed vincentium. Propterea ceruo ignauissimo animali mirandæ magnitudinis, atque asperitatis cornua dedit, docens nihil vires, & arma prodesse ijs, qui subsistere non audent. Ita stultis, & improbis multotiès imperia obueniunt, in quibus turpitèr se gerentes, virtutum ornant, atque commendant, quæ sola homines, viros faciat præclaros. Mens illa, quæ vidit, mens audit, reliqua cæca, & surda rationis indigent. *Epicharmus apud Plutar.* Illa vincit, illa regnat, illa superat, reliqua cæca possessores dedecorant, & deijciunt, vbi virtus abest. Fortunæ secundæ voluptatibus, libidini, vindictæ, calcaria, quas si effugere Dei est, cur felicitate instabit? Si magnum est aduersa tollerare, maximum ducas in prosperis continere. Pisonem adoptando Galba inter imperij arcana, quæ filio pater aperuit, Primum hoc fuit, modum ponere felicitati. *Fortunam adhuc* (aiebat) *tantum aduersam tulisti. Secundæ res acrioribus stimulis animum explorant, quia miseriæ tolerantur, felicitate corrumpimur.* Non bis cum carbasa ventos explorant secundos, naufragium subeunt. Magnus Alexander nonnisi cum obstreperet Fortuna secunda, materno adulterio sibi diuinitatem parans, corrucam patrem, adulteram exsibillauit matrem. Fumosus dicitur Lyæus, qui tantùm carni restituit, quantum abripit menti. Adulatio inde, libido, auaritia comitantur, quibus Imperia Fortuna exaltata, libidine cecidere depressa. Romanorum primos reuoca Reges, & eorum Religione, & iustitia illud conspicies fulcitum Imperium, quod vi occupauerant & iniuria. Latinæ Fortunæ altaria ipsi erexere Barbari: donec in tyrannidem versi proceres, libidine stupris populum ad libertatem excitarunt. Tandiù superbiam Regis populus *Florus.* Romanus passus est, donec aberat libido, quæ Romam vento irrepsit Fortunæ secundo.

Eodem die cum Philippus LXXXIV. Macedo trina donaretur felicitate: I. quód Parmenio præfectus eius Illyricos vicisset. II. quòd in Olympico certamine victor declaratus. III. quód vxor Olympias filium peperisset, su-

sublatis

blatis in Cęlum manibus, dixiſse fertur: O Dij, mediocre aliquod infortunium tot, tantiſque felicitatibus apponatis, rogo, Hoſtium non, ſed Fortunę ſecundę carbaſa timens. Inter hoſtes, quem ferum, & crudelem offendiſti, ò Beliſari? negabis forſan felicitatem. Inter caſtra aſtra ipſa tuos ad pedes prouoluta cecinere caſtris dominari ſapientem. Inter choros verò marceſcit ſine aduerſario virtus.

LIBER DECIMVS
CONRADVS
Occidentis Imperator X.

1 *Thronus Regum cùr in medio àquarum ſitus?* 6.
2 *Victoria in ſiniſtra, ſi iuſtitia in dextera.*
3 *Iouis* Poſitoris *ſimulacrum.*
4 *Conradus fratri hoſtem præfere in Imperio.* 21.
5 *Conſanguineorum affectio, & auri cupido deponenda, priuſquàm munera diſtribuas.*
6 *Mare imitentur Reges, munera diſtribuentes.*
7 *Alluſio metrica Conradi Moles, & Ploneni ad hieroglyphicum Conradi.*
8 *Antiqua Micylli carmina pro Conrado,*
9 *Otho Saxoniæ electus Imperator, recuſat.*
10 *Conradus quomodò, & cùr Imperator, electus? & quandò?* 11.
12 *Hungaros vincit Conradus.*
13 *Miniſtri quantùm Imperio proſint?*
14 *Conradus de tribus inimicis triumphat. Arnulpho Bauaro, Burchardo Sueuo, Giſelbereo Lotharingio.*
15 *Pœna in paucos, exemplum ad omnes.*
16 *Conradus, & Henricus Auceps, æmuli.*
17 *Hatho Epiſcop. Maguntinum inſidias ſtruit Henrico.*
18 *Conradi frater Eberhardus fugatur, exercitu cæſo ab Henrico.*
19 *Conradus fugatur ab Henrico.*
20 *Imperij inſignia Conradus moriens Henrico per fratrem mittit.*
22 *Franci propria manu depoſuère Imperium in manu Saxonum.*
23 *Reges coloni Dei ſunt.*
24 *Moneta aurea Conradi.*

I. IMperialis Thronus, velut Ara Tonantis in medio ſiſtit aquarum: ut ſi cum Ioue Cęſar diuiſum
II. quęrit Imperium, Iuſtitię ſtateram dextra pen-
III. dat, tunc enim ſiniſtra victoriam leuabit, & palmas. *Poſitoris Iouis* eſt ſimulacrum, cui in hieroglyphico Conradus Imperator Geminos vouens, deponendę affectionis erga ſanguinem, priuſquàm diſtribuantur munera, & di-
IV. gnitates, eſt ſymbolum; vt de Conrado legitur, qui ſola Reipublicę cauſa, fratri germano hoſtem prętulit. Sola Reipu-
blicę annuitur cauſa, vt affinium dilectio- V.
ni, auri iungatur cupiditas, in voto magnatis lupina pelle tecti, & vnguibus ſtringentis Orbem figurata, & ipſa deponenda, cum diſtributiuam exerces Iuſtitiam. In medio Mari thronus VI.
erigitur, vt in inconſtantia conſtans, & Maris æmuletur Imperium gemmas, & pretioſos lapillos in ſinu complectentis; cadauera verò, & utres euomentis vacuos: deſides ſcilicet & ſegnes reſpuat, graues verò, ſedulos, fortes, blandiatur, & foueat.

Allu-

Allusio ad Hieroglyphicum.

E P I G R A M M A.

VII.

Iupiter in pelagi culmen, quem sustinet Ara,
Edocet Imperium, qua Ditione, regat.
Illius è Leua præbet Victoria palmas;
Libram, dum iusto pondere, Destra leuat.
Fulmina fert Aquila in rostro, nec fulmina vibrat,
Ni quis Iustitia lædere iura velit.
Tectus Homo, qui pelle Lupi complectitur Orbem,
A Duce non rapidæ, sunt data vota, manus.
Regibus vt speculum, mare sit; dum colligit aurum,
Nempè Probos, reicit putre cadauer, aquis.
Conradus Geminos Positori vouit ad Aram,
Cumque Ioui, haud auidus, Iupiter alter erat.
Par Qui Conrado, Rex Iustus Regna gubernat,
Hic Iouis Imperio Dignus, in Orbe, datur.

M. Anton. Moles Neap. S. Theol. D.

Allusio Altera.

Hinc Geminos Positori offers Conrade, Tonanti?
Hinc Orbem amplectens deprimiturque Lupus.
Læua Iouis fulget Victricis imagine Diua;
Fulget, & æquali dextera lance, manus.
Enatat Ara mari; quod fœda cadauera longe
Euomit, & gemmas colligit indè, sinu.
,, Sint documenta maris, Regi documenta, Ministros
Respuat indignos, detineatque probos.

VIII. Comes Lælius Plouenus Nobilis Venet.

Pro Conrado Antiqua Carmina Micylli.

Vltimus hic veteri Francorum ab origine Cæsar,
Imperium socio fretus Othone gerit.
Idem vi multa grassantes contudit Hunnos,
Nonius Alpinos qua secat Enus agros.

De eodem.

Imperat in Gallis opera Conradus Othonis,
Cuius ob hoc Natum subrogat Imperio.

T t

ELOGIVM.

Anno Christi 912. Mense Martij.

Labantem Orbem.
Qua trabe fulcirent, quærebant Principes,
Lapideam columnam exigente Mundi ruina, *Lambertus Schafnaburgensis, Sigebertus.*
Dux *Saxo* designatur.
Sed respuit, vt respiraret Octogenarius *Ottho*, XI. *Ottho Dux Saxoniæ.*
Vniuersi terrarum folle, ludente sene;
Spreta extimuit Fortuna naufragium.
Postulatus senex insimulauit senium,
Hoc vnum posse, fortitèr mori. *Senectutis prætextu oblatum respuit Imperiū Ottho Dux Saxoniæ, suadens vt Conradum eligant.*
Septem innuentibus quem vellet, annuit Ottho:
Conradus est nomen eius,
Væneam, vt ipse veniat. X.
Tot casibus concussa M. Caroli inclinat gloria,
Ni Atlantis oneri Gallicus succollat Hercules,
Sub Gallo Aquila Imperialis cadat,
Nè barbaris Imperium cedat.
Martij Mense inauguratur,
Vt Martis per valuas seculum ingrederetur ferreum,
Romano Imperio, Romuli reuocaturus exordia. XI. *Primus mensis à Romulo sacratus, Martius est. Ouidius. 2. Fastorum.*
Mœnibus non manibus propugnatas Pannonias,
Hungaris diripientibus,
Restitit sæpè Conradus: & sinè victoria nunquàm XII.
Patriæ catenam restituens barbaris,
Æni aquis, Belli flammas extinxit.
Sed vndis inscripto triumpho, *Ænus fluuius, qui in Danubium defertur: vulgariter Inc. Abbas Vspergen. Annales Hepidanni Chronicon Philippi. Auenti.*
Vno in Saxone, petra cadente felicitatis;
Victorum ferrum, obruit victoris aurum.
Clari cum Vespasianis Nerones,
Aquila geminauit caput, XIII.
Ann. 913. Cum fictiles ex saxeis, Imperij facti sunt pedes,
Bis cæsis Hungaris
Nè virtuti tristis Fortuna deesset,
Hostes qui foris aberant, domi dedit,
Hercule Maior *Otthonis consilio imperium Conradus regens felicem fortitur fortunam.*
Si ille nec contra duos, Conradus tres.
Bauariæ Arnulphum, Sueuiæ Burchardum, XIV.
Lotharingiæ Giselbertum, XV.
Ann. 914. Nescientes stare loco fixit clauo, *Exilio Bauaru Bertholdus, & Erngerus Giselberti fratres securi caduntur. Abbas Vrsperegen. Auentinus.*
Fuit isti Hannibali alter Fabius,
Henricus Auceps:
Qui Paternæ potentiæ, non amoris in Conradum hæres, *Henricus aucept Otthonis Saxoniæ Ducis filius. Hatho.*
Odit filius, quem dilexit pater.
Accurrit Maguntiæ Presul ignem ferens in sinu: XVI.
Deorum æmulus vt hominem irretiret
Aureo torque, casses struit
Qui fortior Gordiano nexu ferro solui nequiret
Sed vitta vitam solueret,
Aureo in vellere agnouit Auceps fulmina Iouis;

Deri-

Plura vident oculi, non meliora duo.
Aquilę geminanti, vt deciperet, caput,
Et ad epulas vocatus Mortis, retulit
Et noctuis auri innotescunt sordes.
Nec mihi durius collum, quàm Alberto.
Haud latent scelera, quàm si vni constent.
Elisa fraude, elicitur fetrum:
Aciei Dux Eberhardus datur, Maiestatis æmulus
XVIII. *Prouerbiũ exijt, quomodò in inferno tot Francorum manerent mille naues?* Conradi frater, Imperij procus, Zelotypus Henrici
Sed tanta clade, vt Francis Inferi prę merentur.
Fama stragis prostrauit Conradum,
Desperatio collegit, bis sola tuba fugauit.
Fugiente exercitu stetit infamia:
Et sarcinarum pyramis,
XIX. Aquilas, & Gallos Saxoniæ nidificantes irridet.
Antæus surgens, Certamen aucupio renouat.
Irretitus Auceps
Conradum auatum hostem, prodigum experiens patrem,
Bello victor, humanitate victus.
XX. Dum feras in saltu insequitur,
Conradi retibus Aquilam capit Imperij,
Insignia recipit dum esset in aucupio ab Eberhardo Conradi fratre Sigeb. Naucler. Auentin. Mortis in tenebris Conradus merita pendens,
Imperij, hostem, bonorum, fratrem, hęredem pandit.
Moritur, vel nè pœniteat:
Cum morientibus difficile sit inimicos diligere,
Vel nè quid post immortale factum, mortale faceret.
Vndè hæreret posteritas, an Deus fuisset?
Villicus iniquitatis sibi de Mammona amicos faciens,
Imperium ab Otthone receptum, Henrico restituit,
In filio pensando patrem.
Vsuram fraterno sanguine soluens,
Non domi, sed in Republica successorem quærens,
Regnum digniori legauit.
XXI. Publica anteferendo priuatis,
Fratri sceptrum eripit, vt aulam erigat,
Et hosti præferendum Cęsarem, caduceatorem subigit.
Conradi frater Ebetharde? cùr non sis hæres?
Nisi cederem, haud essem frater.
Non sanguinis, sed meritorum regna sunt partus, *Ann. 918.*
Caroli stirps Saxonum ære grauata,
Imperij monetà, debita soluit.
Otthonis Saxoniæ Ducis opera Imperiũ acceperat Conradus. Non est qui Orbem auferat, nisi ipsa deponat,
Propria manu respuit, vt suscèpit:
Nec alia erat, quæ à Francis in Saxones transferret
Quos geminà redemit purpurà
XXII. *Caroli Magni opera baptizati Saxones.* Christi prima, Cęsaris secundà
Colonni non domini cum sitis Reges:
XXIII. *Et prò Deo dominemini Dij:*
Sit vobis familia Regnum;
Et Reipublicæ salus suprema lex esto.

Moneta Aurea Conradi Regis,

CAPVT SECVNDVM.

Miniſtri Idea,

1 *Maieſtas Principis ex auliçorū miniſterio.* 4.
2 *Non tranataret Balena, ni maſculi iuuaretur ducatu.*
2 *Effigies hieroglyph. Elogium politia Michaelis Le Tellier.*
3 *Moyſes miniſtros eligit, quiâ ſolus regere non poterat.*
5 *Miniſtri eodē ſpiritu ducantur, ac Princeps.*
6 *Ludouicus XIV. Galliarum Rex ab aula cur Proteſtantes deportauerit?*
7 *Aetas quotuplex.*
8 *Pueritia, et Senectus inhabiles ad regimē.*
9 *Calathi meſpillis pleni ſuper ſcalā Venetorum, Gigātum appellatā, quid ſignificent.*
10 *Salomon cum iuuenis cur Sapiētiā petierit?*
11 *Principes cur vocentur* Videntes.
12 *Auguſtus vſquè dum ætate validus Remp. benè gerit.*
13 *Senes à mulieribus reguntur.*
14 *Galba quia ſenex deſpicitur.*
15 *Senectus cur irriſui ſit?* 19. *Intolerabilis.*
16 *Roma viueret, ſi non cecidiſſet Carthago.*
17 *Æmuli timore ſeruatur virtus.*
18 *Senectute vitia defendimus.*
20 *Senes quandò excuſentur à Senatu, et milites à militia? iure Rom. & Veneto.*
21 *Q. Fabius ob ſenectutē recuſauit conſulatū.*
22 *Iuuenes in Bello, ſenes in pace regant.*
23 *M. Alexandri reſponſum ad Ariſtotelem ſuadentem expectare ętatem perfectam.*
24 *Diuerſimodè Deus apparet vt ſponſus, & vt Rex.*
25 *Sapientior homine dæmon quia ſenior.*
26 *Senatus à Senio.* 27. *Senectutis auctoritas.*
28 *Senectus præualet in conſulendo; agendo verò iuuentus.* 29.
29 *Iuuenum defectus.* 25.
30 *Trinagenario minor, Romanorum nō ingrediebatur Senatum.*
31 *Venetorū in aula iuuenes quomodò ſedeant?*
32 *Throni Salomonis qualis ordo.*
33 *Sapiētibus Ordinū, Veneti cur rarò plaudāt*
34 *Franciſcus Benzonius ſapiens Ordinum voto potitur apud Venetos.*
35 *Iuuenibus difficillimè Senes obediunt.*
36 *Seni iuuenē ſubrogari, Reip. obſtat vtilitas.*
37 *Senes iuuenum ſunt pedagogi.*
38 *Senectus qualis ſit?*
39 *Iuuenes prudentes, fortes.*
40 *Papyrius prætextatus ſilentium qua cautela ſeruauerit?*
41 *Fœminarum impudicitia.*
42 *Nicolai Prunierij Gallorum Legati prudentia, Hieroglyphicum, & effig.*
43 *Miniſtro vigilantia neceſſaria:*
44 *Animalia in Apocalypſi cur plena oculis?*
45 Io: *Baptiſtæ Colberti vigilantia, hieroglyphicum, effigies, Anguis gentilitius.* 56.
46 *Philippus Macedo ſomnum excuſat?*
47 *Miniſtri cur Epiſcopi dicantur.*
48 Baptiſtæ *Nani Venetorum Legati apud Gallos vigilantia, hieroglyphicum effig.*
49 *Trino medio Regū peruadūtur arcana Mulierum, argenti, & vini.* 54. *Auri potentia*
50 *Adulteria nō libidine, ſed ratione cōmiſſa.*
51 *Regibus vinum negatur.*
52 *Bacchus cur nudus pingatur.*
53 *Equitus Io: Sagredi Venetorū Legati Germanorum pręuidētis arcana, effig. hierogl.*
54 *Magia politica clauſis ianuis ingrediendi.*
55 *Dominici Zane Venetorum Legati, apud Hiſpanos Leonina vigilantia, hierog.*

56 Mi-

56 *Ministri si prætereantur Remp. euertunt.*
57 *Christinæ Suecorum Reginæ argutia in Regem Gallorum.*
58 *Io:Colberti fidelitas, Hieroglyphica.*
59 *M.Antonij Iustiniani nobilitas, & solers prudētia in attopeos, hieroglyphicum effig.*
60 *Christus bis satiando turbas cur primò se-tem: secundò, quinque vsus sit panibus?*
61 *Ministro necessaria patiētia.* 62. *Vt Saulis.*
63 *Cardinalis Eltius Pontificiū non ascendit thronum, quia Gallos habet infensos.*
64 *Caroli d'Aillij Ducis de Chaunès Gallorum Legati artificiū, in electione Clementis X. eiusdem Hieroglyphicum.*
65 *Ministro affabilitas necessaria, et facūdia.*
66 *Absalonis artificum, vt regnum vsurparet.*
67 *Apud Persas rustico habitu nemo aulam ingrediebatur.*
68 *Iudicia cur exerceantur in portis?*
69 *Matronæ assimilatur Legatus.*
70 *Mulierum fraudes.* (gatū?
71 *Carol. V. cur timeret Bellaiū Gallicū Le-*
72 *Petri Seguier eloquentia quantum contulerit Galorum Regi effig. symbola.*
73 *Legato Linguarum diuersitas necessaria.*
74 *Ezechias Legatos linguis peritos mittit.*
75 *Apostoli cur dispertitis instrue rētur linguis.*
76 *Io: Maurocæni apud Gallos Veneti Legati affabilitas, linguarum peritia, familiaritas cum Rege Gallorum, hierog.*
77 *Nicolai Throni liberalitas in subditos.*
78 *Angeli Corrarij Legati Veneti prudentia artificium hieroglyphicum, effig.*
79 *Fides ministri.*
80 *Germanici fides erga Imperatorem.*
81 *Proditio nullo Sacramento firmatur.*
82 *Michaelis De Codigaac fides ergà Regē.*
83 *Nicolai Nouauillæi, effig. hieroglyphicum fides erga Regem Gallorum.*
85 *Simulatio Tiberij Imperium recusantis, cum flagraret.*
86 *Asinij Galli generosū dilema cōtra Tiberiū.*
87 *Cromuel Anglorum tyranus, quam placide deciperetur à Io: Sagredo Venet. Legato.*
88 *Hierog. Veneti dūm satagunt Anglorum Regem iniustè proditum Regno restituere, blandiri fingunt tyranno.*
89 *Hugonis de Lione effi. hieroglioh. Elogium.*
90 *Hugo de Lionne auctor pacis inter Gallos, & Hispanos.*

MAiestatē fulciri, o Reges? si vna est oppositorū ratio, & cognitio, aulicorum fide non vno probata periculo; vt negligentia euerti, Conradi notant secundi aduersique casus. Numeros videtur absoluisse regnantis (in Henricum si demas arma) licèt tot periculis obrutus nō ceciderit, quia fugerit. Toga sagoque prudens iustitia parauit arma, & armis ornauit iustitiam. In Bello fortis, domi sedulus, in aula iustus, militibus opima spolia, familiaribus gazas, & honores, populis libertatē, & otium ad temporum largius est normam. Pacifica illi arma, & Familiaris victoria, vsque dum Saxo inniteretur Imperiū, & inter aulicos Ottho superstes. Saxone labante, conuulsa ruit machina orbis, & perduellis victoria inter hostes visa est tētoria ponere. Armatur Cæsar, sed à Saxonibus victus, Principis loricā experitur esse iustitiā. Doli, fraudes in choro resonāt, cū in aula Sacerdotes canunt. Præsulis manu benemeritos viros viro petijt, cū in priuatorum vindictā Reipublicæ gladiū euaginaret: quam inani consilio non regentes, sed distrahentes aulici, Cōradi periculo successoribus probarūt, dominationis arcana segnitie pessūdari, vel sustineri ministrorū solertia, quę non minùs Principē iuuat, ac bractea adamas reliquosq. lapillos: vndè subsidia iure dicti dominationis. Fundamenta dignitatis tuę (aiebat Cicero ad Q. Fratrē) tua erit primum integritas, & continentia, de indè omnium, qui tecum sunt pudor. Superciliorum pondere pręgrauata balæna infestantia non prænataret vada, nisi pisciculi (quē musculum dicit Plinius) iuuaretur ducatu. Nec secus esset Princeps, Tantarum rerum perturbatus fastigio, & nisi aulicorū leuaretur manu, nec vnus ōnibus, nec solus sufficeret singulis. Vnū pro cunctis, Mazarini insonet ministeriū: cui tamèn minimè obtigisset domi firmare Pacem, & ciuilium bellorū scaturigines interagere: Batauorum [a] renouare fędera: Perduellibus [b] legem imponere Hostium [c] triumphos agere: Principibus, Parmensi & alijs Regibus (Sueco & Dano Pōtifici Vrbano VIII. moderari pacē, & bella, pręter Gallici Apollinis cōsilia. Vndè surgeret latebat amnis; raró fluminū patēti capite; Sed aquarum latēti societate, exube-

I. Tacit. Annal. 1. Ep. 1.
II. lib. 9. c. 62.
a trepidantium ob Henrici M. mortem Gal es pr cis auitos vt de transactione cum Austriacis cogitarent, nisi politia [illegible] Mazarini.
b In Rosroensi victoria.
c Per Franconiam, Sueuiam, Bauariam, Italiam

Plutar. in Numa. exuberare suspectus, excubarũt Galli, donec Põpeij more cũ Dea Egeria cubãtis ex cuius cõgressu Diuinam haurire scientiam fama tulerat, experti haud Mazarinũ stipulari fędera, mouère arma, priusquàm intra gurgustij penetralia probaret Michael Le Tellier tãti iã adiutor ministerij, vulgarunt oraculũ, quo generosus ille Mazarinus inter tot belli anfractus, domi forisque petitus, & inclinatus, ouãs surrexerit, bisso indutus, & purpura, vt regio ipso sanguine suam redimiret familiam. Propterea vnico hieroglyphico duobus Gallia canebat plaudẽs, *Mazarini anima Michael Le Tellier*. Apollinis ergò Gallici (antiquum Græcis, Appollini sacrare gallum, quia galli dicerent futurorũ Pausan.

pręsẽtiam) simulacro, Michaelẽ Le Tellier Regiorũ Ordinum Commẽdatoré, Status Quadrumuirum, Patrẽ Domini de Luuois paterni ministerij vicem gerentis, vt patriæ oblato filio gloriari possit plura ipsi prestitisse, quã recepisse, iure exprimimus. Cuius ad Aram ex virẽtibus ęternitatis cãpis Mazarinus insonat; *Magnatum gloria, aulicorũ quęritur solertia.* Aureæ catenę, quibus Cardinalis deuincit Idolum, munera sunt gratitudinis, quibus Darij Persarum Regis exemplo pretiosis compedibus medicam suum alligantis, haud officij immemor aulicorum sui seculi Principem est prosequutus.

Seden-

Exod. 18. III. Sedentem Moysem populos iudicaturũ
amanè vsquè ad vesperas redarguit Iethro
cognatus eius? *Cur solus sedes? & omnis populus præstolatur de mane vsquè ad vesperas? Multo labore consumeris tu, & populus iste, qui tecum est: vltrà vires tuas est negotium, solus illud non poteris sustinere. Sed audi verba mea, atque consilia, & erit Deus tecum. Esto tu populo in bis, quæ ad Deum pertinent, vt referas quæ dicuntur ad eum: ostendasque ceremonias, et ritum colendi. Prouide autem de omni plebe viros potentes, & timentes Deum, in quibus sit veritas, & oderint auaritiam, & constitue ex eis tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, & decanos, qui iudicent populum omni tempore: quidquid autem maius fuerit, referant ad te, & ipsi minora tantumodò iudicent*, nè auctoritas nimia familiaritate vilescat. In Aristocratia verò tanto magis opus vicarijs
IV. quòd plures, vel omnes ciues ibi maiestatem obtinentes, non possint simul munia subire Reipublicæ, si legatio obeunda, si bellum ducendum.

Quùm seliguntur, attende primùm, vt patrijs imbuti moribus. Principis cohæreant mandato, nè religionis, vel legum di-
V. scordia regimen turbent, sed vnisona voce in vnum conueniant, ità quòd vnitas multitudine, & diuersitate perficiatur, non
Numer. c. 11. distrahatur. Quùm Deus Moysi in adiutorium septuaginta delegisset senes, abstulit primò *de spiritu, qui erat in Moyse, & dedit illis*, vt nequirent dissentire volẽtes, sed vni supra septuaginta esset cor vnum, & anima
VI. vna. Gloriosissimi Ludouici IV. Gallorum Regis arridet diploma, cum ab aulà, publico munere, & officio Protestantes deportauit, reliquosq; sectarios, Religioni primùm vt consuleret; regimini exindè, quod discordia pessundatur, quùm Religionis prætextu noua moliri qualescunque de plebe experta est Anglia, Germania; Regis vsquè ad supplicium illa, in Cęsarem armari ista.

Secunda cõditio, vndè honor, & ministri fides, ætas est. Hæc quintuplex, pueritia, impubertas, minoritas, maioritas, senectus.
VII. Pueritia vsquè ad septenniũ, impubertas vsquè ad decimũ quartũ, & parũ distat à pueritia; minoritas vsquè ad vigesimũ quintũ; maioritas siuè cõsistẽtia vsquè ad sexagintà: vltrà, senectus. Senectus, & pueritia impedimento sunt, & regiminis dicũtur flagella. Quid enim ciuitati puer, vel cũ repuerascit senex? quibus ignotum velle, & nolle? In vno iã arescat natura; in alio modò pullulat, & fore speramus. Regnorum euersio inter causas, pueritiam habet lethalem. Populandam Hierusalem, vt super lapidẽ non relinqueretur lapis, auferet (clamat Propheta) *validum, & fortem, omne robur panis, & omne robur aquæ, fortem, & virum bellatorem: iudicem, & Prophetam, ariolum, & senem, & dabo pueros Principes eorum.* Isaias 3. Vndè confusio, libido, violentia, iniustitia *væ tibi terra, cuius Rex puer est.* Qualis cognitio, prudentia, vel experientia, quę ossibus debent adhærère Imperij, in puero, qui cum seipsum ignoret, curatori subijcitur? Imperij haud manutractet habenas, qui sibi ipsi nequit imperare. Venetijs (vbi creditur consedisse Appol- Eccles.
lo, adeò legum bonitate vndiquè fulcita Respublica fulget, vt non semel legibus suis IX.
alijs prouiderit rogata nationibus) in gradibus Gigantum duos est videre calathos hinc indè politos non floribus, lilijs, spicis, racemis, sed mespillis plenos, nec sine voto, mystica enim omnia posuère maiores? Hisce fructibus, qui nisi tempore, & palea maturescunt, crudescunt, monitos voluẽ e nobiles illic transeuntes, cum aulam ingrediuntur, dignitates publicaq; munera largituri, maturos seligere tempore, & periculis
sępè probatos; Mespillis enim similis fru- X.
ctum dabunt, sed tempore suo. Salomon paterno potitus Regno, ętatis Imperio minimè cõgruę, non diuitias, non honores, non vitam, sed sapientiã quæsiuit, qua populum iudicaret: *Ego autem sum puer paruulus, & ignorans egressum, et introitum meum. Et seruus tuus est in medio populi, quem elegisti, Populi infiniti, qui supputari et numerari non potest præ multitudine. Dabis ergò seruo tuo cor docile, vt*
Populum tuum iudicare possit, et discernere inter 3. Reg. 3.
bonum, et malum. Principes *videntes* Dominus vocat quia cæcus cum cecum ducit, ambo in foueã cadunt, Reges nisi sapientiæ
lampade aulica visitent antra, in bestias ver- XI.
tũtur ministri, quibus veluti à proprijs carnibus Actæõ Rex discerpitur. *Omnes bestiæ* Psal. 56.
agri venite ad deuorandum; vniuersæ bestiæ saltus,

saltus, speculatores eius caeci omnes. Quali insupèr constantia vulgi reprimet insolentiã, & praepotentiam magnatum? (Isa c. 56. An. 1.) Ætatis defectu, mulierum illecebris, aulicorũ fraudibus irretiti iuuenes, quãdoq; & cani Rẽpublicam

XII. praement, quandoq; distrahẽt. Domi res trãquillę, externi belli nulla formido, *dũ Augustus aetate validus, seq; et domũ et pacẽ sustentauit; Postquã prouecta iã senectus, aegro et corpore fatigabatur, aderatque finis, et spes noua.* (An. 1.) Dũq; successorẽ praeluderet, quereretur populus fore *seruiendum foeminae; duobus insuper adolescentibus, qui Rẽpublicã interim premant, quandoquè* distrahant. Senectutem suam & intellectus habet. *Nunc de* (aiebat Galba adoptãdo Pisonẽ) *necessitatis tam pridèm vẽtũ est, vt nec mea senectus conferre plus Pop.*

XIII. *Rom. possit, quàm bonum successorẽ nec tua plus iuuenta, quàm bonũ Principem, audita* itaque *adoptione, desinam videri senex, quod nunc mihi vnum obijcitur.* Sed vndè est, à senibus vt plurimùm Rẽpublicam distrahi, non regi? Neronem si iuuenẽ spectes, imitaberis potiùs, non aequabis: senex exitio orbem nõ dedit, quia nõ potuit? Intellectus senescit cũ sensibus, qui naturali calore, & humido radicali deficientibus, frigescunt, sanguis corrumpitur, & ipsa intellectio caecutire videtur, cum ortum habeat à sẽsibus; cũ nihil sit in intellectu, quin priùs fuerit in sensu: (Tacit. hist. li. 1.) Canescentẽ Camillum, & rerum summa potentẽ excusare volens Liuius, non hebescere sensibus scribit: *sed vegetum ingeniũ in viuido pectore vibrataque integris sẽsibus.* Vel dicas canos praeteritorum virtute securos, impunè grassari, & sceleri cõfidentiã dare proco nõ formidato. Tiberij callidum, & tegendis sceleribus obscurũ olim ingenium, Germanico extincto, eò confidentię venerat, vt tamquàm dimoris parietibus, palàm faceret scelera iu-

XIV. uẽtutis. Non minùs vniuerso populo, quàm singularibus viris, & principibus vtilis est ęmulatio, vndè nõ tã instigãte natura quàm

XV. (Liuius.) timore solicitãte, peccare erubescimus. Roma viueret, si non cecidisset Carthago, nec euertendã S. Scipio Nasica aiebat, vt lasciuientibus Romanis frenũ esset. Iugruẽtibus

XVI. (Plutar. in Caton.) Philistinis regnum Israel, innocens Dauid: adulterio polluitur, cũ hostium agit triumphũ. *Sapiẽs Dauid & Salomõ sed blãdiẽtibus nimis secundis rebus, alter ex parte, alter ex toto desipuit.* (Bernard. lib. 2. de Consid.) Viuẽte Nathano Salomonis praeceptore, alienigenã discipulus nõ audit vxorẽ ducere: magistro sublato, nõ satis discipulo lupanarium orbis. Solon, vbi deprehensum fuit Pisistratũ gratiã popularẽ captando tyrannidẽ moliri, nemine resistẽte nemine libertatẽ defendere audẽte, ipse sua arma extulit, & ãtẽ domũ proposuit, auxiliũq; à ciuibus poposcit, cũque ad eũ mitteret Pisistra- XVII. (Plutar. an Seni sit ger. Resp.)
tus, qui interrogarẽt, cuiusnã fiducia rei ista faceret, respondit, *senectute se esse fretũ.* Nero cum iuuenis Senecae, Burrhi, Corbulonis consilia sequeretur: grauescente aetate, maiestati credidit cõsulere, si ministros non XVIII. (Tacit. An. 14.)
consuleret: sed ferro, & veneno sublatos, se in omnes libidines effudit. Intolerabilis tãdèm senectus, cum nil ab alijs fieri possit, quod nõ illi vellicent, & scommate excipiãt XIX. (De Legibus 6.)

Stat dubius, tremulusq. senex, semperq. malorũ,
Credulus, et stultus, quae facit ipse, timet.
Laudat praeteritos, praesentes despicit annos,
Hoc tantum rectum, quod facit ipse putat.

Senibus quiete nil potest contingere optatius: ijs praesertim qui climactẽrẽ magnũ, & fatalẽ ingressi, vel egressi. Idcò Plato ãtẽ annos 50. nec post 70. Senatorem non admisit, Lex verò Romana à 50. ãno militẽ nõ coegit à 60. Senatorẽ nõ citauit quod & Venetijs in hodiernum vsq; seruatur diem. Nos XX. (e vit. de breuit. Vitae. Seneca)
senes (Euripides ait) nihil aliud, quàm turba summus, & figura tantùm, somniorumq. simulacra serpimus. Mens non est ampliùs: putamus tamen nos rectè sapere. Quàm doctior Q. Fabius vltimum consulatum recusauit, quòd nec temporis, nec animi, idem, qui antè vigor esset.

Venit maioritas, siuè virilitas: & consistentia dicitur à 25. vsq; ad annum, fago non minùs, quam togae vtilis. In bello, vbi spectatur ardor, maioritatis, siuè consistentię praeferuntur exordia: in pace verò vbi pru- XXI. (Plutar. in Fabio.)
dentia, & experientia exiguntur consilij, finis & tantò vtilior, quantò proximior senectuti. A consiliarij Forensis, Vrbanique Io- XXII. (an seni sit gerẽ Respub.)
uis administris, nõ pedum manuumue opera eximius, sed consilij (scribit plutarchus) prouidentiae, rationis: non tumultum, & strepitum in turba excitantis, sed prudenter, ac tuto consulentis; vndè elucescat canities,

nities, & ruga rideri solita, testis peritiæ, auxilium ad persuadendum afferens, gloriãq; ingenij concilians. Nam ad parendum iuuenilis, ad imperãdum senilis ætas accommodata est, ac maximè salua est ciuitas, vbi cõsilia senum, & iuuenum obtinent arma.

XXIII. M. Alex. ad bellum cum pergeret, suasus ab Aristotele perfectam ætatem expectare, & tunc bella gerere: Vereor (inquit) nè dũ perfectam ætatem expecto, audacem, & feruẽtem perdam iuuentutem. Bellorum redibit sermo. Quę domi agẽda nũc pertractemus.

Deambulat vt sposus Deus, & *comæ eius sicut elatę palmarum, nigrę et quasi coruus*: cum

5 Cantic. n. 11.

XXIV. Rex sedet, & iudex, *caput eius, et capilli erant candidi, tanquàm nix*, quo enim seniores sumus, eò plus experientię habemus, & vsus;

Dan. 7. Apoc. 1.

XXV. dæmonibus (prouerbium est) per tam longum tempus, quò eorum vita protenditur, rerum longè maior accedit experientia, quàm possit hominibus propter breuitatẽ vitæ prouenire. Vsus me genuit (aiebat apud Afranium Sophia.) Cum Senum proprium consilium sit, Iuueni (teste Solone) licèt antè barbam, senilis sit prudentia, pręferendus senex, cum Senatus aliorum magistratuum iuuentutem regat, ipse à nemine regi debeat. Optimatum ideò magistratum Spartani suis adiũxère Regibus. Vt & Romanorum Senatus in hũc vsq; diem à senio nomen gerit. Sicuti enim lex coronam, ac diademasità canos natura venerabile dignitatis, & principatus signum fecit. Senectus maximam hominibus conciliat auctoritatem, quam natura, vel tẽpus affert. Iuuenes effrenes Cæsar Augustus increpans, cũ tumultuarentur, redarguit audite (inquit) iuuenes senem, quem senes iuuenem audierunt. Non longè Pericles, qui tantum in senectute apud Athenienses valuit, vt bella mouens, & pacem reuocans, portarum ciuitatis claues suomuniret sigillo, vt nemini licèret eo inuito ingredi, vel egredi mœnia: Qua tandèm iuuentute non fuit præstantior Agesilai senectus? quis ętate vigens, tantum terrorem hostibus incutit, quantum Agesilaus etiam morti proximus; cuius in obitu præletitia hostes surrexerunt ludere. Trigescunt cani, sed manibus debiles ingenio præualent, & in

26. q. 4. c. sciendum. Gelli lib. 3. cap. 8. Euripid. apud Stobæum serm. 114.

Plutar. in Solon.

XXVI.

Plato 3. de Rep. 5 de leg. Arist. 4. pol. c. 14.

XXVII.

Plutar. an seni sit ger. Resp.

Xenoph. de Agesil.

rerum instabili fluxu, eodem tempore iurescunt, & consenescunt. XXVII.

Menan. apud Stobæum de Senectu.

Vt alia à nobis auferat longius dies
At sapere, & intelligere firmius facit.
Homo similimus vino natura,
Et quodammodò; Vinum enim nouum,
Omnino necesse est, item virum deferbere
Primũ, deinde ab iniurijs, et malis repurgatum.
Confirmari, vt rursus componi,
Et omnibus deinceps suauem fieri.

Aggrediendo, vt pręualet iuuentus: sic senectus præuidendo. Hęc numquàm sine mentis custodia seipsam relinquit, sed quidquid agit, considerat, vt futura pręsentium, præsentia pręteritorum collatione trutinãs, ipsa seipsam dirigere possit, præteritis memoriam accommodans, futuris prouidentiam. Hisce porrò iuueniles opponuntur XXIX. passiones, putà animi inconstantia, mentis habetudo, & agendi præceps consilium, & irreuocabilis norma: *Semper enim iuniorum virorum mentes sunt leues*. vndè nouandis, quã gerẽdis rebus aptiores. Exindè visi sunt hebetiores, quàm acutiores, vt plurimùm melius Rempublicam administrare. Infelix expeditio Atheniẽsium à Niciæ senectute præuisa, Alcibiadis temeraria iuuentute inflata Rempublicã decolorauit. Themistoclem Athenienses abdicauit pater, nolens eum ampliùs filium habere propter iuuenilia delicta: eundem verò iam propemodùm senem Athenienses Persici belli sibi deligunt Ducem, quem cõsulentẽ, & Apollinis oracula clariùs interpretantem, vrbe solitaria relicta, sequebantur: & promptè naues conscendebãt, pręeunte Themistocle ideoque seruabantur. Consilia calida, & audacia producit iuuentus, quæ prima speciæ læta sunt, tractu dura, & euentu tristia. Iuuenes molles sunt, ætate fluxi, & dolis haud difficultèr capiuntur. Proptercà cautum, vt à Romanis quondàm, nè quis annorũ triginta minor, Venetorum ingrediatur Senatũ: XXX. sed paulatìm cõsultationibus admouẽdi, vt senum regãtur prudentia: cuius vsum deinceps excedẽtibus è statione sua senioribus, habere possint. Venetorum ingredere aulã, ibi Cõsiliariorũ, Primum Sapientum ordi-

Archytas de viro bono.

Ilia. 3.

Thucid. 3.

Plutar. in Alcib.

Stob. de Senect. ser. 155.

Salust. in Catil.

XXXI. nem; Capitum de 40. Sapiētum secundum ordinem, infra quos, veluti ad pedes, & infra gradus, Sapiētum tertius sedet ordo, quibus indecorum loqui, ni humilitèr surgāt, quasi coram præceptori audita exarando: & Salomonis instar, cuius in throno duodecim ru-
XXXII. giebāt Leones, sed iusto dispositi ordine, vt grandiores in sexto, iuniores in quinto, Leunculi in quarto, catuli in tertio, adhuc
XXXIII. rugire nescientes, in secundo & imo, vt tempestiuè ascenderent. Venetę aulæ similis est
XXXIV. gradatio: cū Veneto illo Leone non rugiūt iuuenes, quòd si rugiant (cum & Ordinum Sapientibus ius sit inuenire, & Senatui inuenta proponere, rarò Senatus plaudit) vt in Francisco Bezonio lucubrationum mearum auditore quondàm) nè superbiant; sed tantum modò quasi albo signentur lapillo, vt tempore, & occasione ad secundum Sapientum promoueantur ordinem. Exindè nouo experimēto ad Capita de 40. initiantur; quartò inter Sapientum primates: quintò ad Supremos consiliarios, vt in Principē tandèm. Difficile (aiebat Cato) est, eum qui cum alijs vixisset, aliorum subire iudicia. Sic Nestor licèt à Diomede confiteretur rectiorem dictam sententiam. *Es iuuenis tamen* (ait) *& posses mihi filius esse*, propterea negat eius consilium sequi. Iuuenile vitium est regere non posse Imperium. Iu-
XXXV. uenilis ardor impetu primo furit: languescit idem facilè, nec durat diù. Iuuenibus non animus rebus gerendis concalluit, nec ætas dedit bene suadendi. Adolescens fuit Arridæus, senex Antigonus, & tamèn hic vniuersam penè Asiā subegit: ille velut in scena stipatus, mutam Regis personā gerebat, sēper eorum, qui plus valerent expositus ludibrijs. Si externa legeris, maximas Respublicas ab adolescentibus labefactatas, à senibus restitutas reperiemus. Sed cur remouēdi senes, & subrogandi iuuenes? vel vtilitas suadet, vel necessitas cogit: neutrū vrget, ni iuuenē per lasciuiā ad tribunal prosilire velimus, qui postquā furias ambitionis profuderit, vbi ætas peritiam, ac prudētiā attulit, Rēp. omittat, atque destituat, quasi muliercula, qua ad suā libidinē explēdā fuerit abu-
XXXVI. sus: quidem Æsopi illa vulpecula à vicinis infestata, abigere eos volētē echinū nō sinebat, quod diceret: his, qui iā essēt saturi, remotis, alios esuriētes successuros. In pelagū non creditur ducēda nauis ei, qui in mappis syrtes, promōtoria, portus obseruauerit, nisi sæpè in puppi spectauerit certamina aduersùs tēpestatem fluctus, ventos, ac noctē. E Peripato forsàn egrediētes, quia Platonicas tenent in pagella leges, Reipublicę occupabunt clauum? Si nulla alia senibus sit causa, XXXVII.
docendorum iuuenum saltèm gerāt Remp. Iuuenum sint pædagogi, victum, instruant, corrigant, laudent, vt peccantibus sint terrori, & probi eos reuereantur, etsi numquàm chlamyde induant, sed confirmando, excitando, vt Cimonem Aristides, Mnesiphilus Themistoclē initio à ciuibus malè exceptos, quasi sponsione firmarunt. Cani sibi sapiant, ac nō necessatijs abstinentes negotijs, venerationem cōciliēnt. Pauca loquātur, & iunioribus dicenda linquentes, tamquàm arbitri ciuilis certaminis, absq; vituperatione doceāt, & corrigant: sobriè laudent, comitèr iurgia cōponāt: quin & victoriā vltrò aliquandò cedāt, se vinci gaudeāt, vt animos iuuenibus addant, morū probitate, legum obseruantia, grauitate sermonis, Religionis puritate, & vitæ integritate potiùs, quàm dierum senectute. *Senectus venerabilis est, non diuturna, neque annorum numero computata; cani autem sunt sensus hominum: & ætas senectutis vita immaculata.* Coadiutores quum Domini iussu esset Moyses XXX. VIII.
selecturus, haud iussus septuaginta eligere senes, sed septuaginta, quos cognosceret senes. *Congrega mihi septuaginta viros, quos tu nosti, quòd senes populi sūt.* In quibus senectus cordis requiritur, cum tales iubentur eligi, quod senes esse sciūtur. Si enim senectus corporis quęreretur, lateret nemine: dū verò dicitur, *quos tu nosti, quòd senes populi sint*; profectò liquet, quia senectus mētis nō corporis eligēda nūciatur, Possibile enim, quòd iā ad vitæ exitū penè ętas illū traduxerit, & moribus puerascat. *Puer cētū ānorū morietur.* Quid senescēt is ætatis iuuenes nō edidère facinora? decimo septimo ętatis āno Nero,[a] & Celsus[b] publicè de iure respōdisse ferūtur. Salomō duodecēnis Regno potitus de infāte altercātes diudicauit mulieres. Iosias, & Ioachin octo. Alex.[c] Seuerū milites cōsalutatū XXXIX.

in

Margin notes: Plutar. an seni ger. sit Resp. — Hom. Iliad. — Senec. in Troad. in Octau. — Plutar. an seni ger. sit Resp. — Cicero de Senectut. — Plut. ib. — Plutar. — Sap. 4. — Num. c. 11. — Gregor. — Isai. 65. — a l. 1. §. ff. de postul. l. si §. seruum, de V. O. — b Ignat. Marty.

ep. ad Magnes. 4. Reg. c. 22. c Herodi. lib. 6. in aulam Palatinã dedixerunt, adoleſcentulum admodum, & ad hucuiꝗ pręceptis obtemperantem. Papyrius prætextatus cum
XL. de more vnà cum patre in Senatum ingreſſus eſſet, qua die ſilentium impoſuerant patres, à matre ſciſcitatus quidnã in ſenatu egiſsẽt? reſpondit tacẽdũ eſſe. At mulier audiendi cupidior, ſilentium euerberat pueri, qui vt feſtiuo mendacio matrem eluderet, reſpõdit: Actum in Senatu an vtilius, vnus duas haberet vxores, an duobus vna nuberet? Hoc audito compaueſcit, domo trepidans egreditur: ad cæteras matronas aff... Poſtridieque ad Senatum copioſę matrũ familias cateruæ confluunt: lacrymãtes, atque obſecrãtes orant, vna potiùs duobus nubat, quàm vni duæ. Senatores ingredientes curiam, quę illa mulierum intemperies vellet mirabantur & non vt paruæ rei prodigium, illam verecundi ſexus impudicam inſaniam

Macrob. Sa. 1. c. 6.

paueſcebant. Puer Papyrius publicum metum demit, in mediũ curiæ progreſſus, quid matri ipſe ſimulaſſet, ſicuti fuerat, enarrat. Senatus fidem, atque ingeniũ pueri exoſculatur: conſulens nè poſthac pueri cum patribus in curiam introirent, præter illum vnũ Papyrium: eique puero poſteà cognomentum prætextatus decreto inditum, honoris gratia: ob tacendi, loquendique in prætextãta ætate prudentiam. Nec abeſt noſtri ſeculi prudens inuentus, quæ à Chriſtianiſſimo Ludouico XIV. Galloru Rege excitata, expertã adæquet ſenectutem. Quid non ipſe domi, foriſque glorioſè egit, hoſtes deprimẽdo, iura librãdo, gazas theſaurizãdo, vt armatus literis, ornatus armis amore Orbem ſolicitãdo, traxerit in obſequiũ? Regis ad exemplum cõpoſiti magnates in ſtadio

 cur-

XLII.

curtunt,vt non annorũ,ſed actionum diſcrimine,Reipublicę cõſulãt.Sedebat Liliatos nter proceres, Nicolaus Prunerius S. Andreæ,& Viriaci Marchio, Gallorum Regi ab intimis Conſilijs,& in ſuprema Delphinatus Curia Præſes,Laurentij in eadẽ Curia Præſidis,& Margharetę filię Pomponij Belleurei ſummi Galliarũ Cãcellarij filius; Artuſij Prunerij primùm Aquenſis, ac demùm Delphinenſis Senatus Principis nepos,maximã cũ integritatis,& ſapiẽtiæ lau-

a Pomponius Belleur. Caroli IX. Francorũ Regis Legatus qui Regẽ Henricum III. è Polonia reducem ad Sereniss. Rempublicam inuiseret comitatus est anno 1574. Postea Franciæ Cancellarius.

Artusius Prunerius ad Seren. Rem p. Ven. delegatus Orator ab Henric. IV. an. 1591. [illegible] Senatus Aquensis ac Delphinẽsis Princeps.

Põponius II. Belleurans ad Ser. Remp. Ven Legatus extraor. an. 1635. postea Galliarum Senatus Princeps.

Nicolaus Prunerius ad Seren. Rempubl. Legatus an. 1658.

de hanc ſupremã exerceas dignitatem. Ibi cũ ſe in publicis,priuatiſq;gereret negotijs, vt nec quidquam ignorare videretur, niſi metas prudentiæ, & doctrinæ; Ad omnia sũma natũ;nec tã ſanguinis,quã auitę virtutis hæredem fama plauderet,repentè accerſitur à rege an fama fureret, vt ſui probaret præſentia. Venit Præſes,vidit Rex, vicit fama. Quot verba Rege coram protulit,tot fuere dominationis arcana;tãtùm vi ſapientię extorſit à Rege,vt eius in manu,velut in

prudentię ſinu,cuſtodiendum diadema deponens ad Sereniſſimã Venetorum Rempublicam Turcarum tunc agitatam barbarie Legatum è familia tertium, [a] regio miſerit elogio. *Vade, et iuuenis ſeniorũ occupa accubitus:non eſt enim virtus maior, quæ longior*.

Miniſtrorum ſecunda conditio eſt vigilantia,Domi,vel foris ſint.Omnium domos illius vigilia defendit,omnium otium illius labor omniũ delicias illius induſtria,omniũ

vacationem illius occupatio.Nec Argus ſatis, vt tot periculis,& inſidijs, quæ pacem circumſtãt,queat ſupereſſe. Thronũ pingit Ioannes,cuius in cõſpectu mare vitreum ſimile chryſtallo; & in medio ſedis, & in circuitu quatuor animalia,Leo,Bos, Aquila, Homo ſed plena oculis antè,& retrò; intùs, & in circuitu . Miniſtri ſunt iſti fortes vt Leones,acuti vt aquilæ,prudentes vt homines,patientes vt boues:ſed antè,& retrò pleni

Senec. a Polyb. 26.

XLIII.

Apoc. 4.

XLV. ni oculis exiguntur, quorum fortitudo, acumen, prudentia, patientia ſinè vigilãtia parum cõſerret? Peracutà miniſtrorum exprimitus vigilantia ab Orontio Fineo Briãuillæo in Colubri Gentilitio Io: Baptiſtę Colberti Gallorum Regi à ſanctioribus Conſilijs, ædifficijs, regijs, & ærario Præfecti, Quęſtoris Regiorum Ordinum regni adminiſtri, ſymbolis heroicis expreſſo, ad normam fidelis, ſapientis, vigilantis, & prudentis miniſtri. In duodecimo ſymbolo ſerpentis, cõſtellationem vides, Polum versùs, ad boreales Cęli Cardines, plurimis conſpicuam ſyderibus, longeq; omnium maximã, ſub lemmate Virgiliano *Tot vigiles oculi.* Adeo vigilat, vt bello, paceque clara maieſtas cuius Æneid.
oculi Leonis ad inſtar cubanres excubant, de ſomno poſſet cum Philippo Macedone, Plutarc. i. Apoph.
increpãtem redarguere, *dormiui, quia Antipater pro me vigilat*, ille: *dormiui, quia Colber-* XLVI.

tus pro me vigilat, Felix Gallia, quæ aureo redimita ſeçulo penès ſapienres perhibet regnum. Quorum prudentia, nè quid ſuis deſit, prouidet; fortitudo pericula arcet; beneficentia auger, & ſubiectos ornat. Imperare cum officium credãt, nõ regnum, eorum vigilãtia in ſalutem Reipublicę tota cõfertur. De hac vigilantia, quæ foris quùm Legatorum funguntur munere, vel domi cum Pręturæ, vel Magiſtratuum cõtingit, pauca dicamus. Foris externa in aula Epiſcopos, la- XLVII.
tinè ſpeculatores, dicas, inrer cætera, ad explorandum miſſos Principum arcana, quod grauiſſimi operis, & rarò felicis. Regium cubiculum labyrinrhus eſt, cuius ingreſſus nõ paucos, ferè omnes egreſſus latet. Ariadnæ filo opus eſt, vt introeas; vel aurea pluuia: XLVII
quæ deſupèr cadens ferreas irridet valuas,

vel

vel Cerberos argenteo satures pane, vt in abyssum descendas, quò libentior ruerem, quàm dominationis in antra penetrarem, vbi non nisi clausis ianuis licèt interesse, vt Venetum illum Mæcenatem, Equitem, ac D. Marci Procuratorem, Reipub. historiographum, *Baptistam* cognomine quidèm, & modestia *Nanium*, sed virtute tàm grandi, vt illa in patria vbi magni sunt viri, prouerbium exierit, *Non surrexit maior Nanio Baptista*; fama tulit inter suarum legationum ad Reges, Cæsarem, & Pontifices munera, ciuili quadam magia, inuisibilia Regum introspexisse arcana. Multa oppidò narrantur, quorum duo nemo carpit. Salutis An. 1644. apud Ludouicum Gallorum Regem, Venetorum degentē Legatum, certiorem fecisse Rempublicam (vt ex Epistola 160. sub die 18. Martij, Turcarum arma nō in Melitenses, vt murmur erat, sed Cretenses ferri; licèt Fatorum forsàn serie nostris sollicitata cladibus, non crederetur; & si 23. Iunij (vt ex Epistola 172.) nouo tabellario Senatum vrgèret ad arma. Sic Anno 1646. Gallorum copias (quę frequentia, numero, virtute, robore validę classicum, sed incerto telo, canentes terrebant omnes) Vnus in Orbe Nanius in Italiam contra Orbetellum dirigi, introspicere quiuit; & clausis toti Orbi ianuis, eò introire vbi decimo Kal. Februarij inter Cardinalē Mazarinū solummodò, Ducē Anguianum hodiè Condæum, & Ducem Bresæum, quo
XLIX. clàm expedirentur, consultæ. Trino itinere irrepsisse fertur in hieroglyphico, Mulierū contubernio (absit quod impudico bacchatus amore, sollicitaret matronas; minimè enim cum mulieribus coinquinatus, vsquè ad aram, sexum quæsiuit amicum, vt ex eius dicacitate secretiora peruaderet.) Hone-
Tacit. An. L. stiori tamèn quàm Romani Cæsares politia, non libidine, sed ratione potiùs adulteria patrantes vt vxorum manu, magnatum tangerent machinamenta. Hoc sibi vult speciosa illa fęmina, quæ noua Ariadna Legato, fili globulum offert, vt Labyrinthum securus introeat. Sic Dalida Sampsonem Philistinis prodidit.

Aulicum exindè intuere, è cuius pera solers Legatus schedulas callidè tollit; & dum ille vino luxuriando indulget; arcana LI. Prouerb. 31.
iste, abstinendo, deflorat. Indè Salomon vinum negauit Regibus. *Noli Regibus dare vinum, quia nullum secretum est, vbi regnat ebrietas.* Vinum occulta pandit: iuxtà illud, in vino veritas. Vineam cum plantasset Noe, nec vinea suo pepercisset auctori, naturæ opprobrio quę cooperuit, pudenda ille LII.
discooperuit: quò respexit antiquitas, cum Bacchum nudum pingeret. Intèr lupanaria tamèn & conuiuia Zona, & podere præcinctum intuere Legatum cum cycno ad pedes (eius gentilitio stemmate) cuius est super flumina canere: nè callidè decipere tentans, Venere, vel vino calidus decipiaris. Aurea pluuia, aduersùs quam non frondes, non quercus, non marmora, inundat desuper. Et si desupèr, ad valuas frustrà vigilante custode, Iouis in semitis Danaem tenet. Solem dicas aurum, qui foramina si non per fores ingreditur, inuito Domino. Cerberi ipsi pane alliciuntur; & quos non ferrea, aurea catena domat.

Munera crede mihi placāt, hominesque, Deosq;

Coniuratos in Nerone nemo prodidit, Milichum Sceuini libertum prætèr. *Nam cum* An. 15. Tacit.
secus seruilis animus pręmia perfidię reputauit, cessit fas, & salus patroni, & acceptæ libertatis memoria. Hæc illa Maggia, quę ex ferreis LIII.
Eumenidū thalamis, terrestres, inferos, & superos euocat in obsequium. Nigris speluncę lateribus veluti inclusus Apollo, pacis occulta fędera inter Cæsareos, & Turcas ad Arabonē victos, Viennæ Austrię cū ita occultarēt aulici, vt & clādestinos laterent exploratores, haud Aquilę tamē satis geminare caput, nè Allatus Leo Dominationis antra peruaderet. Eques Io: Sagredus apud Cęsarē tūc Venetorū Legatus Germanorū explorauit arcanum. Vndè, & quomodò? fugit. Clausis vel penetrauit ianuis, vel cor- LIV.
pora replicauit; Imperialis Aquila cū canere iurè posset, *latebit omnes, quia vni constat*. (Leo rugijt) *constabat vni, & minimè latet*. Vt corpus vmbra, sic Regē sequitur explorator. Speculum intuere, in quo gemina se offert imago: licet in cubiculo vnus & solus cōsiliarius esset. Humani tamē corporis est, & optimè introspicienti, Venetorū Legati refulget. Valuas reserauerit quomodò? quærere

rere

rere ſal obſtat Sapientiæ; cum ſali in profundo Veneti arcana cuſtodiant. Vigilate itaque Principes, & ferarum Imperium,
LV. quod ex cubanti Leoni natura tradidit, ſit hominum eruditio. Rete laxauerat Apoſtolicus piſcator, & quia non in verbo Domini, per totam noctem laborauit, & nihil cœpit. Pro totius Chriſtiani orbis ſalute, Gallorum, Hiſpanorumque ſimultates componere ſatagebant concordes N.....

Romanorum Legatus, & Venetorum

Eques Dominicus Cianus, corrupto vocabulo Zane; ſed paci inuido Fato, vel mortalium ſuperbia Fatorum reuoluta ſerie pacis arbitrium ſibi ſoli Romanus blandiens, vel parum gratus Sebaſtiani Ciani gladio Pontificem Alexandrum III. in vno Imperatore Federico Ænobarbo totius Orbis egiſſe triumphum, clandeſtinas Gallis offert inducias. Dedignatus cecinit Gallus, reſonauit Cycnus (Baptiſtæ Nani Venetorum tunc degentis Legati gentilitius) Leo (Stemma Ciani) rugijt, ſed tanto rugitu

Iulius Farolius [illegible] [illegible] nus. Hiſt. Venet. lib. 5.

vt

vt echo aulę Romanę duplicante murmur, exibilaretur ignoraſſe Romanus, Leone vigilare ſopitos.

Domeſticā modò perquiramus vigilantiā magiſtratuū gerentium, ſcilicèt, vt tabellarijs, apocharijs, publicanis, nundinarijs, inuigilent, qui ſi prætereantur, Rēpublicam
LVII funditùs euertant. Gallias peragrādo Chriſtina Suecorū Regina, cū illius Regij quæſtoris Fucquetij ſuperba miraretur ędificia, ſtagna per inciſos traducta montes, viridaria nihilo pēſilibus hortis, & Neronianis termis minora; Regia verò diruta, æquata ſolo, corā Ludouico IV. prorūpit. *Frater mi, quàm libentiùs gemino anno Galliæ telonia, quàm ſceptrum regerem.* Non aberrauit Rex, ſed iuſta peculatoris pęna, (Regia adhuc viuentis indulgentia) poſteris duo exhibuit exēpla: Fucquetij illud pœnale vt fugerent; glorioſum vt æmularentur aliud, Colberti

nēpè illibatū miniſteriū: Ita eius gētilitius Anguis ſacro explicatus ſymbolo ſerpentis in deſerto exaltati, ad populi mortiferis anguiū morſibus laborantis medelam, iurè plaudit, *aliena extinguo venena.* Sua ſcilicèt fide, peculatorum euertendo fraudes, nō ſibi, ſed publicæ cōſulens vtilitati; quò ſerpentis pelle exuti ſymbolus tēdit ſub lemate. *Vel propria exoſus.* Tāiæ fidei Rex exardeſcēs in ſymbolo ſerpentis Tripodi, Apollinis velut aræ impoſiti, (vt ex argēteo Lepidi Numiſmate) canit. *Ipſe ſibi deuouit Apollo.* Cretam LVIII. obſidentibus Turcis, lethali laborabat morbo Veneta claſſis: Maris querebatur Imperator fętido pane cōtabeſcere remiges. Doctlens Senatus ſummo pretio, tātiſque vigilijs in lōginqua traductos milites, annona peſtifera perdi, Annonæ Pręfectis mandat ſolerter inquiri. Horum vnus erat M. Antonius nobiliſſima illa Iuſtinianorū prognatus familia,

Vide hos ſymbolos ſuperius cum effigie iunctos. LIX.

milia, quæ cum tota in bello contra Emmanuelē Imperatorem, Grçcorum cecidisset astu, dedit patriæ, Fabijs suis superbire; Ex Anna Michaelia reuixit Principis filia, cuius in dote tres fuere vici S. Ioannis in Bragora, S. Moysis, & S. Pantaleonis, populorum numero, loci opportunitate, ędiumque structura nobilissimę insulę. Et Nicolao Iustiniano Monacho qui tantę familiæ superstes in D. Nicolai militabat asceterio, D. Nicolao pronubo, thalamum dispensante Pontifice, viuentibus mortuos suscitauit; & inter Diuorum myriades, & Heroum agmina, quinque masculis procreatis, & tribus fęminis, quarum vna Marchioni Æstensi, altera Domino nupsit Scaligero, tertia Virgo decessit; post Iustinianam gentem Reipublicę restitutam, sanctitatis fama, repetito claustro, vterq; decessit. Grandis Senator, sed Ter Maximus simi- *Nicol. de Iust. an. 1173.*

nistrorum retundat auaritiam. Præter Deum non potuit. Accitis itaque attopeis, piscinam solus ingreditur, & chimico experimento nauticum panem ad materiam primam reducendo, similam à fursure, & farina segregando, selègit autopyrum: & ex tribus partibus duas furfuris esse detègens: antiquis protinùs semotis pistoribus, et nouis conductis; annua triginta co- [illegible] militum diminuta mercede; ærarij, et militum prospexit indemnitati; cum Christi exemplo non publicanorum manu, sed ipsemet panem est elargitus. Non habentes Apostoli vndè saturarent turbas, Christus miraculum geminauit. Primò septem panibus, quatuor millia hominum saturauit. Secundò quinque panibus, quinque millia hominum *LX. Matth. cap. 15. Io. 6.*

 exple-

expleuit. Sed vndè septem panib. quatuor millia hominum saturauit? Posteà nō septē panibus, sed solummodò quinq; nō quatuor hominum millia, vt in primo miraculo, sed quinq; millia hominum saturat? Primo non
Matth. 14. n. 36. ipse distribuit, *sed fregit, & dedit discipulis suis, & discipuli dederunt populo.* Secundo nō discipuli, sed ipsemet *Iesus accepit panes : & distribuit discumbentibus.* Moneta Princi- Ioan 6. n. 11.
pum in aulicorum manu aqua est, quæ disperditur, & nisi inclusa dilabitur. Iustinianus saturauit classem cum in pistrinam non dedignatus descendere, fidit, sed cui vidit.

Quarta conditio est, vt patiens sciat & la- LXI. lib. 3. de Ira Seneca.
cessitus tempori indulgere; *Contumeliarum patientia ingens est regni instrumentum*, vt con-

silio potius, quā armis Reipublicę consulat: quæ etiam victricia tractare non refert, si aliundè possit redimi decor. *Relinquēdum est*
Tacit. 2. Annal. *rumoribus tempus, quo senescant.* Eo in curru, quem trahebant Leo, Bos, Aquila, Homo; solus Bos mutatur in Cherubin, quia sola
Seneca de Ira. c. 10. bouis vincit patientia. Vincit, qui patitur, si vis vincere, disce pati. *Lento adiutorio opus est contra mala fecūda, & continua, nō vt defināt, sed ne vincāt.* Exprobātibus Iudęis Saulem. Reg. 1. c. 10.
Num saluare nos poterit? et despexerunt eum, et non attulerunt ei munera. Minimè exardescēs
dissimulabat se audire. Dissimulabat? iure de- LXII.
spiciunt: Aut faciendus, aut habēdus est metus. Prudenter dissimulauit, vt securior ho- Salust.
stes duceret in triūphū. Clemētę IX. adhuc

viuen-

viuente Pontifice, omnem mouebat lapidē Cardinalis Ghigius, vt Cardinalem Eltiū Successorem Clementi daret sibi percha-
LVIII. rum, & necessitudine iunctum, sperans post Alexādrum VII. & Clementem IX. trino gaudere Pontificatu, Gallis etiam inuitis; quos timere conueniens erat, ob simultates inter Ghigianos, & Ducem Chrequium Gallorum Legatū. Displicebat Gallis electio, non intuitu personæ, sed technæ, qua Christianissimo Rege penitùs inscio, Petri sedem conscenderet Eltius. Dissimulauit tamen Rex, & de more, Anni exordium auspicanti Eltio, humaniter præludens Carolus D. Ailly Dux de Chaunes ad Romanum Pontificem designatus Orator retulit. *Vtinam ad Ecclesiæ meliorem frugem in Petri Cathedra (dum Romæ ero) te sedentem inueniam*, vindictam interim occulendo, vt consilia infringeret inimicorum. Arrisit Fortuna, petita Roma, mortuo Pontifice, clauso conclaui, Gallico dolo dolus pensatur Hispanicus. Eltius qui votorum numero, iàm Quirinale tenebat (per hoc ferè totum Hispanica tela, vides cōcla-
LXIV. ue circumdatum) Galli deturbatus cantu, retrocadēs moritur, Telam adhuc Hispani protrahunt, & nouis machinamentis electionem molitur Ghigius. Solers resistit Gallus, & tantum dissipat, quantum illi componunt, absque murmure concidendo, succidendo technas hostiles, adeò vt Cardinales Alterium in Clementē X. Romanum Pōtificem adorauerint, priusquàm Hispanorū Legato innotesceret eligendus.

LXV. Quinta conditio ministri, Affabilitas est comitas nō minus foris, quàm Domi: veniētes comitèr excipiēdo, querimonias audiendo, pauperibus aurem accomodando. Mosaica ista lex est. *Audite illos* (aulicis alloqui- *Deut. 1. v. 16.*
tur Moyses) *& quod iustum est iudicate, siue ciuis sit ille, siue peregrinus. Nulla erit distinctio personarum, ità paruum audietis, vt magnum, nec accipietis cuiusquam personam, quiá Dei iudicium est.* Rectorē (habet Ecclesiast.) *Eccl. 32. 1.*
te posuerunt, noli extolli, esto in illis, quasi vnus ex ipsis. Virtutis non paratur opinio oris truculentia, vel asperitate verborum, sed blando sermone, & operum harmonia. Si comitèr cum subditis agas, præstantis animi est argumentum, quem haud seruum, sed liberum natura fecerit. Huius artis gnarus Absalon cum ad regnū grassaretur, populorū studia, sola begnitate est conatus deuincere. *Et mane consurgens Absalon stabat iuxtà introitum portæ, & omnem virum, qui habebat negotium, vt veniret ad Regis iudicium, vocabat Absalon ad se, & dicebat: Ex vna tribu Israel ego sum seruum tuus. Respondebatque ei Absalon. Videntur mihi sermones tui boni, sed non est, qui te audiat constitutus à Rege, dicebatque Absalon: Quis me constituit iudicem super terram, vt ad me veniant omnes, qui habent negotium, & iuste iudicem? sed cum accederet ad eum homo, vt salutaret illum, extendebat manum suam, et apprehendens osculabatur eum. Faciebatque hoc omni Israel venienti ad iudiciū, vt audiretur à Rege, & solicitabat corda virorū Israel*, Vel vt in Hebræo, & Chaldæo: *furabatur corda*. Hi sunt *funiculi illi Adam*, hæc vincula charitatis, quibus vincti animi alacres, & exultantes ad aras obsequentur, & vltrà. Absit mos ille Persicus, *sacco indutis aulam claudere*. Non minùs pauperibus, ac diuitibus reclusæ fores murmur comprimant, & te patrem orphanorum, & iudicem monstrent viduarum. Hoc enim voto apud Hebræos iudicia, ciuitatum exercebantur in portis. *Nè agricola litis causa veniens, ciuitatis frequentia, & nouo terreretur conspectu; nec vrbis habitator longè ab vrbe properaret*. *2. Reg. 4.* LXVI. *Osée 4. cap. 11.* LXVII. *Hieron. cap. 5. in Amos.* LXVIII.

Hęc domi: quid si foris? Matronam dicas Legatum. Sit in illa non mortalis, humanusq; decor, sed cælestis imago. Prætignis facies, siderei oculi, flaui crines, eburnea ceruix, labia purpurea, niuei dentes, LXIX.
concedantque flammis sidera cuncta suis;
nisi sagacitas, fraudes, blanditię, argutiæ, LXX.
adulatio, affabris verecundia, cęterq; fœminarum accedāt artes, vt mulierculam arguent amasij, qui vt minimè artibus irretiti, in obsequio volubiles, haud salutarum adeunt, quàm Venere cæsi vt libidini indulgeant. Sit alia, quæ eleganter exornata facilem, atque hilarem erga cunctos se gerat, suauitèr, blandèque arrideat, modò rigida, modò clemēs, & comis, ad ipsam velùt aues volitabunt amasij, & quasi Hesperidum equæ, ore omnes versi in Zephyrum stan-

tes rupibus altis, exceptâtesque leues auras, sæpè sine vllis cõiugijs grauidi vento concipient. Huiuscemodi orator exigitur, dignitate, prudẽtia, affabilitate, sermone, victu, habituque spectabilis: quò Principis elu-
LXXI. ceat maiestas, & amicitias cõciliet. Eloquẽ-
tiã Bellaij Gallorũ Legati magis timebat Carolus V. quã acies. Nec Romanis tãtùm Romuli fecit potentia, quantum Ciceronis seruauit eloquentia. Gallorum tumescente Mari, ob Regis minoritatem, Seguierio *fugierunt sidere nimbi* in symbolo nauis sub
Gentilio sydere Petri Seguierij Supremi LXXII.
Galliarũ Cãcellarij, cecinit Gallia, cum fu-

rentem? & perduellem populum sola ille exarmauit linguà; *Nec sorte, sed arte* in alio nauis symbolo inter sonantes scopulos iter radentis, quam haud Fatorum decreto, sed Seguierio Prudentiæ, & facundiæ clauo squamosum pererrauit pontum. Vno quidèm verbo *Quirites* scilicèt vocando, exercitus seditionẽ Iulius cõpescuit: Vultu, & aspectu Augustus, Actiacas legiones exterruit, sed satelitio cincti, & vallo circũdati iura proferebãt armis, & stylo ferreo sculpebãt eloquiũ. At Mari cũ imperat Petrus, & inter ciuiles turbines flagitioso populo Aris ipsis classicum canente, eloquenti armatus

matus iustitia, quę velut Titan ecliptica vinctus numquàm deuiat, nõ marmoreum animat Memnonem, sed perduelles furentes exanimat. Iura pręualent armis. si vt inter gentilitium, *Seguierium Agnum* (subditorum symbolum) & *Libram* iustitię,
Vtinauis paradisiacæ symbolo. *Stella* regentis (Seguierium Stemma) sit ęqualis vtriq; Sub pedibus tunc nimbos, & rauca tonitrua, quæ suaui eloquentię dilijciuntur cantu.

Illud etiam plurimum iuuerit, si allienigena calleat idiomata, vt absq; interprete queat animum Principum demulcire, sermonem inuertere, & lepido aspergere lemmate. Legatos Ezechias ad Rabsacem Assyriaci Ducem exercitus mittens, hoc spectauit, vt Syriacum idioma, quod Rabasci familiare erat, tenèrēt, nè plebi Dominationis vulgarentur arcana. *Dixerunt Eliacim filius Helciæ, & Sobna, & Ioabe Rabsaci: Pre-*

camur vt loquaris nobis seruis tuis Syriacè: siquidem intelligimus banc linguam: et non loquaris nobis Iudaicè, audiente populo, qui est super murum. Apostoli Spiritu Sancto repleti, nõ mysticas gloriãtur Triadis disseruisse mysteria, vel Incarnationis arcana, sed primùm, quòd *varij linguis* loquerētur magnalia Dei, Indè quæ conuenerat multitudo,
Actuum c. 2. nu. 4. LXXV. mente confusa est, & quare, *quoniam audiebat vnusquisque lingua sua illos loquentes*, Terrarum in finibus haud Euangelium tonaret si inter Persas, Medos, & Elamitas, Gallilęo personassent idiomate. Venetorum ad Ludouicum XIV. Gallorum Regem, Ordinarium delectura Legatum Venetorum Respublica, qui stemmatis nobilitate, morũ cãdore, & politices experimento in barbaros Gallica excitaret arma; ex duodecim illis quadratis Familiarum lapidibus, quos Increata iubēte Sapiẽtia, velut firmamentũ in LXXV.
medio

medio aquarum proiecit Iosues in Iordanis fluento, Ioannem Maurocenum legit, post Europæ totius peragratam plagam, vbique Regibus, & Principibus charū, tunc ad Allobrogum DucemOratorem degentem, vt Senilia iam fœdera renouaret. Augusto legationis exordio cum spem Patria cõcepisset de tãto superbire Catone, qui supercilio detracto, Magnatum leniret acerbitatem; & Maurocœna, lucente Iride in Veneto Cœlo pacis astrum micare serenum; Allobrogensem nouo Legationis munere interrūpit legationem. Cuius facinora sine obtrectatione, licèt non sinè liuore egris oculis introspicerent æmuli, hoc vnum insimularunt domesticas, & paternas dilapidasse gazas, vt Reipublicæ maiestatem ageret Serenissimam. Maurocena igitùr Thaumantis protinùs cum Gallico illuxit Cęlo, quasi pacti lege vim imponeret Regi,

classicū cecinit, vt diē barbaris Gallus caneret. Suauissima indole, dulcissimo ingenio, facūdo idiomate, specie augustissima, Iride sua veluti amoris catena, vno in Rege Gallias ita deuinxit, vt præter honorariū militē octo millibus instructā classē sub Francisci Vindocin ēsis, Belfortij Ducis Imperio Regia opitularetur manus, Maurocena vrgēte eloquētia, Regio pēsata elogio, grates cū ageret: *Dilectio nūquàm satis.* Vndè grata Venetorū Reipublica años cogitaret æternos; Gallicę autumans serenitati præter Iridē non conuenire. Exinde Benigna Pietas.

Sexta fit Conditio. Regia interiura, quæ sunt moderare pacem, & bellum, cuius symbolum aperti, & clausi sunt codices. Vectigalia imponere recemis, & pecude sub forcipe obumbrata pastoris. Bona cuiq; tribuere, vt gladius annuit iustitiæ, benignitatem præteras, illi enim conne- LXXVII.

ctun-

ćtuntur diadema Principum, & iuris quodam miraculo, ciuilis refulget diuinitas, cum quatriduanos reuocamus à tumulo. Si Dij terręstis, & Dij excelsi omnes, non tantummodo mortuorum sed & viuorum, fontium indulgentia vestrum resonet Imperium; aiebat Princeps ille Nicolaus Thronus, qui post Catharinam Corneliam Cyprij Regis destinatam thalamo, Persico fędere victum Thracem; argenteum nummum suo *Throni* percussit cognomine, vt argenteo in throno aureus radiaret Princeps, & populorum non minus indigentiæ, quàm congiarij dulcedine ferociam pelleret.

Septima conditio ministri est Prudētia, qua cæterorum corripiatur temeritas. *Nuntius impij* (habet Salomon) *cadit in malum*; *Legatus autèm fidelis sanitas*. Septuaginta vertunt. *Rex temerarius cadet in mala*; *Le-* LXX VI.I 13. Pro uerb. 13. 1

gatus autèm sapiens liberabit eum. Omnem lapidem mouebant Pontificis, Polonorum, Batauorumque Legati, vt Germanorum, Gallorum, & Hispanorum componerent Simultates. Sed iocosè remissi, *tantum opus non homine, sed solo Angelo posse perduci*, de Veneto illo Corrario, qui altero pede terrá, altero mare calcans, (terrestris, & maritimi Imperij feliciter gesti symbolum) Marci ęmulus Venetis Euangelistis Angelos addidit, argutiam interpretantes, auditi sunt mussitare, canamus omnes. *Minuisti nos paulò minus ab Angelis*. Colonia itaque pro pacis decreta conuentu, dum securitatis exarantur literę, nouo titulorum, pax implicata discrimine, dissentiētibus Gallis, Ferdinādū Austriacū appellare *Imperatorē*, euersa cū crederetur concordia in similitudinē cursus,

Angelus Corrarius Procurator D. Mar.

ci tunc Venetorum Legatus apud Galos.

rus, quē trahētibus Leone, Homine, Aquila, solus firmauit Angelus. Corrarij etenim Cardinalis Mazarenus vinctus phronēsi, retulisse legitur: *Vim patitur Gallia, Domine Corrari, si peregat, quæ negāt alij. Fiat tamē: et tuæ fidei pretiū Imper. sit titulus*. Sopito discrimine, *Magni cōsilij Angelū* Cęsare plaudēte,
apud Mercurium t. 2. l. 2. p. 1008 Cottatiū, eius prudētia Aquilę à Cottatio coronatę exprimitur symbolo: Aquila, Gallo, & Leone Angeli manu deuinctis; qui Polonorū, aliorūq. Otat. manus vti hominū effugiētes in naturalē se receperāt libertatē.

Octaua cōditio, quæ omniū summa, fides LXXIX.
est. *Virum fidelem quis inueniet?* Cōcione, Le- Prou. 20. n. 6.
gionū tumultus in Pannonia cōpescere sata- LXXX.
gēti Germanico Imperiū obtulerūt milites Tacit. An. n. 1. c. 35. §. 3.
vt nobiliorē facerēt proditionē. At ille ceu alieno cōtaminaretur scelere, præceps tribu-

nali desiluit. A belli opposuerūt arma. *At ille moriturum potiùs quàm fidē exueret clamitans*,
Q. Curt. lib. 67. ferrum à latere diripuit, elatūq. deferebat in pectus, ni proximi prēsā dextrā vi attinuissent: Sciens fidei iusiurādū nulla potētia, vel causa solui posse. Vndè Dymno cū iurasset Nicomachus, nihil quod etiam periurio detegendum foret, indicaturum: Regi insidias strui intelligens *se fidem in parricidio dedisse constanter abnuit, nec vlla Religione, vt scelus tegat, posse constringi*. Tanto gaudens LXXXI.
obstringi vinculo *Michael de Condignac* cū
Gallia exul, ob oblatū ab Hispanis stipen- LXXXII.
dium, vitā obtulit, si tamē Galliæ Regi, cui
natura subiecerat, nec obiurgare cogeretur, Ruscelli. p. 130.
nec obiurgantem pati si sibi parem. Placuit conditio, Principibus licèt chara proditio: Galli fide delectatus Hispanus, vt aduenarum

rum

rū exēplo fideles subditos excitaret. Putrescit sine fide gloria(aiebat Laurētius ille Nicolaus Noua Villęus, Villa Regius)cuius fi-
LXXV. III. des,lōga LXXX. annorum serie, & astrorū agitata fluxibus,quatuor sub Regibus à Secretis,Consilijsque Sanctioribus, quinquaginta tres annos,aulæ experta fluctus, & inuidiæ tētata naufragijs, tuto tandèm decurrit mari,ac inter fortunę vicissitudines,sempèr cōstās,ceu allisa scopulo,semper eadem
A Ludouic. scilicet, Iusto. Vide Regis consolatorias literas Lilia veneratur virentia,vt à Regum Iustitia,iusto *Fidei* donari promoreretur elogio, vt Regis consolatorijs literis ad Alincurtium filium locupletata refert posteritas, quæ gloriæ, & sanguinis suitate in Nepote Nicolao Noua-Villæo Villa-Regij Duce. & Polemarcho Franciæ vberiori virescunt segete. Nec minori indigebat pontice, cui Iupiter dederat ceu Auroram,Solem illum
Regis Gubernator. Christianitatis pręire qui terrę inimicorum irrideret ecclipsim. Grande candelabrum, si luceat antè Solem : Natura euertitur, & licèt ipsa ad Regis conuertatur exemplum,subditum Regi obtulit in exemplar, Lumen & si maius obumbret minus, Regio nascenti Soli haud solùm præit, & viam
a quo Sal. An. 1649. decoratur in Fastis Ludouici XIII. vnà cum alijs symbolis hic prætermissis: quia aurora symbolum Solem præit, reh qua vincit. Oppidum est in Bizantij, ac Salinarum interstitio situm. Nouauillæus pādit(vt in Gallico hieroglyphico) : sed & sole corām in Subalpino tractu,siuè Pedemontio Castrensem Præfectū agens, & ad Carinanum pōtum fortitèr pugnans,literarum armis,armorumque micat decore . Sic cum obsideretur Dola, Quingium, exploratū aggressus, retrocedere noluit,priusquàm vrbem, quam exploratum perrexerat, expugnaret, vt hostium Præfectum (Confluentinus Marchio erat) euocaret ad pugnam, qui Villa-Regij timote correptus, oppugnatam vrbem excidio expugnati præsidij, pugnæ prætulit.

Sole corā Mothense micat oppidū quod in Lotharingia diù,acriterque, sed infelicitèr tentatum, nonnisi victricibus magnanimi Villa-Regij armis,& præsentiæ tandem cessit, vt in sui deditionem consentiret.

9. Idea nostri exigit ministri, vt non tantummodò facundus, sed fecundus, camaleōtis instar varios induat colores; vel illius
LXXX IV. sagittarij,quem irrisit Diogenes,Orientem respiciat, cum ferit Occasum. Bonum vertet in melius, eiusque gradus, veluti effigies,cui nullum obsistit lumen, ascendat, vel descendat, videantur in plano. Sublato Augusto, cum specie recusantis Imperium flagrantissimè Tiberius quæreret, dixit fortè,se vt nō toti Reipublicæ parē, *ita quecunque pars sibi mandaretur, eius tutelam susceptu-* LXXX. V.
rum. Tum Asinius Gallus, *interrogo*(inquit) *Tacit. Ann. 1. c. 12.*
Cesar, quam partem Reipublicæ mandari tibi vellis ? Perculsus improuisa interrogatione,paululùm reticuit:dein collecto animo, LXXX. VI.
respondit: *Nequaquàm decorum pudori suo legere aliquid, aut excitare ex eo, cui in vniuersum excusare mallet.* Rursùs Gallus etenim vultu offensionem coniectauerat, *non idcircò interrogatum (ait) vt diuideret, quæ separari nequirent, sed vt sua confessione argueretur vnum esse Reip. corpus, atque vnius animo regendum .* Non longè ab Asinio Gallo, natalibus glorissimus, & in administranda Republica nulli secundus Eques Io: Sagredus. In tetrū *De quo suprà in n. 53.*
Europesarum perarduo articulo ad Gallos, Britannos, Cæsarē missus Orator, cum Parisijs insimularetur ab Anglis, quorum summam *Protectoris* titulo vsurpabat tyrannus Cromuel, quia Venetorum nomine nouam Britannorum Democratiam absquè publico charactère inuisisset Paulutius ; & inter Orbis Principatus, sola Respublica Legatum nouissimè designasset. Nec bis Legati deferendo, vel expeditionem negando nouo aduersaretur regimini, imò in Olygatchicos moliretur; querentes redarguit, & artem deludendo arte, tyrannidem, quam insimulauerat, in caput anguli vertere simulauit:*Paulutij* (ait) *missio, exordium necessitudinis fuit, & fœderis dispositio. Legatorum missio, rerum potientibus Parlamentarijs, protinusque remissa , & expedita quùm tu solus nouum appendis Orbem, honoris est testimonium, vt in renascentis Monarchiæ conspectu Leo plaudat Adriacus, cuius rugitus toto licet orbe diuisi irriserant, Olygarchici.* Credidit Cromuel, & Venetis reputatum est ad iustitiam. Arrisit tyrannus cui non cognouit. Suasit Sagredus id quod non erat. Eàque in Vrbe, quæ extra Orbem, dedit præ- LXXX. VIII.
ter axem lucère Solem, quod idē ac tyrannis plaudère Senatū.Specillis ergo coloratis putà amethystis, beryllis, hyacinthis, saphyris, turbidum Cęlum offerri videas serenum, & Venetorum Aristocratiam Cælo expessam stellato, Cromueli hostilem licèt, vt ex nubibus habes, placidam atque serenam, conspicillorum arte, quos varios

 Sagre-

Sagredus offert; vt temporum vicissitudini iura adæquando, phęnomena dicat astra, & linguæ gladio tyrannorum in silice iustitiā exaret, veluti ægrotanti inter deargentata pulmenta, amara propinaret collyria.

Decimum; si Regū, eo plus ministrorum est, honestā pacē vtili bello præferre. Quanti facerent Romani adhuc in templi Pacis (nullū in vrbe sumptuosius, & magnitudine lapillorū præstantius) cęmentis, à Vespasiano instaurati, superuiuit memoria. In hoc Hierosolymitani templi gazis delatis, Laboris, & Honoris, erecta sunt monimenta.

Prudent. *Pax plenum virtutis opus, pax summa laborum*
Pax belli exacti pretium est, pretiumque pericli:
Sidera pace vigent, consistunt terrea pace,
In Psychomachia. *Nil placitū sine pace Deo nō munus ad arā, etc.*

Quid prodest aulico ad Cleantis lucernam, elucubrare arcana, si subditorū sanguine detegēda? Vltra aras Regum vrgere successus, abusus obstat Fortunæ. Obsessa solo Carthaginē æquauit Roma. Nec Scipionis arma passa esset Africa, si domitos, nō extinctos Annibal voluisset Romanos. Pœnorū in lutū cithara versa, quia spreto Hannone Carthaginēsis Reipub. grauissimo viro, qui solus omni propè repugnāte Senatu, fœdus cum populo Romano seruandum censuit, *vnius iuuenis seu furorem seu cupiditatem sequuto, tantorum maiorum, quę in sua capita redundarūt.* Haud cecidisset Carthago, si Rēpublicā familię prętulisset Barchina factio, (Plutar. in Annibale.) quę Domi forisque præualens, Annibalem incitauerat, *vt armis, & Imperio opes quàm maximas compararet.* Nec aulici vulgari insimulantur questu, Reges ab ipsis implicari, vt sub hasta vænale ministerium exponant, & in turbido mari pinguiori fruantur captura. Percunctēris Hispanos, cur Pacis fędera inter Galliarum, Hispaniarumque Reges, in Annum 1659. dilata, cum eadē pacta Marchio de Fresnè, & de Bernl, Christianissimi Regis Torquatus Eques, Hugo de Lione, Anno 1656. Antonij Pimētelli manu Hispanis proponeret? Historiam lubeat altiùs repetere, nè Gallo militares referas tumultus, dum pacē canit, & fideli Legati solertia iuris clangore ad necessitudinem prouocat. Gloriosa itaque armis togaque apud Delphinates gēte prognatus Hugo de Lionne Christianissimi Regis Torquatus Eques,

LXXXIX.

&c. vix duodeuiginti egressus annos ministerij cōsors ascitus ab auunculo Abele de Seruiē, Status tunc Quadrumuiro, tāto Leo intonuit rugitu, vt intrà adolescētiæ dies seculo doctrinę pręluderet. Linguarū peritia armorū fortitudo, rerū politia, morū suauitas aulicum in eo annuebant currum, cuius Aquila, Leo, Homo (quilibet in suo genere Princeps) discordia concordi, non nisi medio Boue, patientiæ scilicèt clypeo, associātur cum Cherubin. Sors enim vel potiùs virtus Cardinalis Richelij, cui Fato quodā Fortuna subiecta, ex armorum literarūque Repub. celsissimus Prīceps (quē ingeniorum staterā appellabat Orbis) cū Leoni arridèret & in aulico, sed turbido mari, pinguē dignitatum offerret capturā, vt recedente auunculo Leo subsisteret: nepos sibi, quàm fecedenti auunculo deesse malēs, fidē sui probauit periculo: quæ priuata licet, tantò placuit, vt posteà repetita aula, publica pensaretur iustitia. (Prouide Aduersam Fortunam aula secedit Abel.) Sic Leonis intererat, medio boue lucère vt Cherubin. Auunculi ministerium crysites fuit, qui in Leone tantum ostenderet virium, vt fortē vinceret. Romā indè secessit, quæ priscas ab Hugone stupēs fulciari virtutes, Gallo, Gallicęq; grata, eodē tēpore, duobus, quorū alteri, Mazarini ministerio (quem cū Hugone amicitia iunxerat, vt veteri Atlāti, & iuueni Alcidi Gallicū īcūberet Cęlū) grata plausū expēdit. Primū sui ministerij facinus Itala pax fuit, quæ licèt solius Vrb. VIII. & Parmēsis Ducis altecationibus agitari videretur, latēti quodā incremento totā Europam solicitabat ad arma; In Veneto namq; illo Cōsilio quod Deorum dicitur cōcilium, ita belli pacisque iura disseruit, vt Venetos Canones non minùs ac Scipio aduersùs Carthaginē dissērietes cogeret; sed eo gloriosior, quod ille bellum posceret, iste pacem, & impetraret. Regredientem in Patriam Anna Austriaca Regina mater sibi à secretis asciuit, at cum in eo omnes coofluxissent dotes, & omnes comitarentur honores nè illæ & isti vilescerent, si deessent, cum in ipso quasi Gallorum Fata degerent, & sortes traherent, ad alios Europæ euolans Orbes, planetam agēdo neutiquàm tamèn errauit. Sed stellis constantior, Galliæ semper illùcens, intrà quadrennium, quod nulli forsàn mortaliū obti-

obtigit, Italo-Hispano-Germanicus felici iure Orbem librauit politicum. Summi Pōtificis electioni præposito velut triūphatori Roma Capitolium strauit. Francofurti dū Imperatoris electione, Imperij vrgêret trāquilitatem, fuit quod Gallis Germani inuidêrent; quia externus ac tantus esset. Plenū tandem Maiestatis arcanis, & arbitrio, quē Christianissimus Ludouicus XIV. sibi legē imponens, à qua inuito Hugone resilire nequiret, Madritū vnicū delegerat caduceatorē, dum Hispanus sui ferè respuit occasu, indulgeret Orbis, Gallico Leone Hispanis exterritis, parē, quem opponeret, defuisse. Inde Año 1659. Pacis eodē repetito fœdere quod iā Anno 1656. Pimentello obtulerat

Speciale diplomate solus à Ludou. XI. V deligitur, vt parem tum Hispano componat. An. 1656 XC.

Leo, ad Pyreneos cùm Cardinali solus adscitur, & quo Gigātes (terræ scilicèt Principes) mōtium aggerātes cacumina haud potuerunt adscēdere, ille solo hymenęi gradu, Cælum pacis conscendit. Errantes propterea in hieroglyphico inspico aulicos, & Hugonis, sub spetie Mercurij insequētes astri, da gloriam Leoni. Caducæum, quod serpētes quōdàm conciliauit, Gallum nunc sustinet, & Leonē Frācorum Hispanorūq; symbola. Super Regē Serenissimæ blādientem imagini stella quiescēs, mediū pacis hymenæum annuit; cuius insignia, Reginę flagrās amore pudoris velum Rex gestat, & facem.

Yy 2 CA-

CAPVT TERTIVM.

Bellici Ducis Imago.

1 *Bellicum Ducem pingere togati non est.* 7.
2 *Gladij locus, Regis manus est, nõ Sacerdotis*
3 *Gladius Cherubin tanquàm lingua cur?*
4 *Carolus M. interdixit Sacerdotibus arma.*
5 *Differentem Philosophum de armis irrisit Alexand. M.*
6 *Gisgonem paci aduersantem calcibus deturbat Annibal.*
8 *Victoriam qualia accidentia rapiant?* 9.
10 *Gloria congiarium est mortuorum.*
12 *Amor erga Patriam quantum arma iuuet.*
13 *Puellæ Aureliacæ fortitudo.*
14 *Dauidis amor ergà Regem Saulem.*
15 *Philippi Ducis Aurelianẽsis effig. hieroglyph. elogium, amor ergà fratrem Regem.*
16 *Prudentia in bello necessaria.*
17 *Dominic. Michael quomodò Frãcos incitaret in Turcas.* 18. *Coriũ pro moneta signat.*
18 *Francisci Michaelis erudita iuuentus.*
19 *Ludou. Borbonius Cõdæus, Hercules Gallicus dictus. Claua Herculea in foro Boario feras fugat.* 19. *effig. symbola.*
20 *Henrici Anguiani Ducis eruditio.*
21 *Leges inter arma silent.*
22 *Armorum literarumquè connexio.*
23 *Antonij Grademõtij effig. hieroglyph. symbola; armorum literarumque peritia.*
24 *Comitis Guichæi elogium.*
25 *Celeritas in bello necessaria.*
26 *Annibalis cunctatio, Romanorum salus.*
27 *Henrici Turenij effig. hieroglyph. celeritas, Iupiter dictus cur?*
28 *Scipionis celeritas.*
29 *Georgij Mauroceni celeritas reparantis classem: effig. hieroglyph.*
30 *Dux sit impauidus.*
31 *M. Alexandri audax fortitudo.*
32 *Caroli Dorleãs effig. hierogl. bellicus ardor.*
33 *Lacedemonum mos coronandi eos, qui primi hostilia aggrederentur castra.*
34 *Laurentij Marcelli effig. hieroglyphicum; victoriæ eius exemplo reportatæ.*
35 *Francisci Vindocinensis Ducis Belfortij effig. hieroglyph. Cretæ moritur.*
36 *Christiani non armis superantur barbarorum sed suis peccatis.*
37 *Cyprium regnum vndè Venetis acciderit.*
38 *Cathar. Cornelius deditionẽ Cydoniæ subscribere renuit: Cretam propugnat; veluti Troianũ Palladiũ: eius mors effig. hierog.*
39 *Reip. vtilitas, cum ministri Patriam habent in matrem non in nouercam.*
40 *Hieronymi Fuscareni liberalitas, fortitudo ergà Patriã, effig. hierog. concio.* 41. *Collibũ nõ ministris, sed Reip. debitũ decernit.*
42 *Bellum in terra hostili gerendum.*
43 *Scipio quomodò Ãnibalẽ ex Italia traheret?*
43 *Lazari Mocenici effig. elog. hieroglyph. victoriæ, solertia, vt hostili ęre militẽ aleret.*
44 *Terrestris, et Maritimi Imperij hierogl.*
45 *Ducis præsentia quantum possit.*
46 *Immensitatis descriptio.*
46 *Animalia Apocalypsis* in medio, & *in circuitu, quid sibi vellent?*
47 *Andreæ Valerij effig. hieroglyph. Cephalenos concione compescit; libertas docendi, & operandi innocentia.*
48 *Dux militem nõ increpet, nisi auro innocens.*
49 *Gladius in ore, cum stellę in manu.*
50 *Inuidiæ nullus immunis.*
52 *Cretam Turcæ obsident.*
53 *Galli Cretæ auxilio accurrunt.* 57.
54 *Francisci Mauroceni victoria naualis; hieroglyph. effig.* 61. *accusatur.* 65. *gloriosior resurgit.* 33.
56 *Visirij, eiusque matris præstigia.*
58 *Creta quasi Fato perit.*
59 *Mirandulani Ducis timor.*
60 *Pax inter Venetos, & Turcas.*
61 *Hierogl. Solimani ad totius Orbis Imper.*
62 *Supputatio militum in Cretica obsidione cadentium.*
63 *Antonij Carneuali vaticinium de Francisco Mauroceno Venetorum Imperatore.*
65 *Antonij Corrarij concio in Franciscum Maurocenum.*
67 *Gentiles cur virginem liberarent?*
68 *Demosthenes ad gratiam concionatus.*
70 *Nemo inauditus damnari potest.*

Bellici

BEllici Ducis Ideam pingere, militis cũ
I. sit, non togati, inter iuris enurrirus că-
cellos, alios haud edocebit classem instrui,
quam ipse nescit? Ad chorum, in sortẽ Do-
mini vocatus Sacerdos, in castris nõ resonat
nec Redẽptoris fert crucem, si gladium ex-
tendat. *Conuertere gladium tuum in locum suũ*:
Regis Regum præceptum est. Sed vbi gla-
dij est locus? in Principum, militumque
manu. Clericorum arma, lacrymæ, & ora-
tiones. Quomodò ergò non penicillo, sed
26. Matt. c. 52. aspergillo, non coloribus, sed aqua lustrali
II. in claustris castra ducam? Forsàn quia inter
tentoria leguntur hybernasse Leuitę, vel in
Paradisi, id est Ecclesiæ valuis cum versati-
III. li gladio Angelus stabat? Sacerdotũ in ca-
stris degentium facinora pende. Tenebant
Arcam, vel Iubilæorum insonabant bucci-
nis. Ab eorum manibus balistæ aberant vel
sagittæ; & Cherubin gladius flameus, id est
amoris, & veluti lingua, quæ gladius est Sa-
IV. cerdotis. Exinde Carolus ille Magnus è ca-
stris ad choros remittens Præsules, exarma-
uit; quia spreta Christi lege, gladios distrin-
gerent. Sit sua quisque sorte contentus: nam
cùm Angelorum plumis in Leones, Aqui-
las, & Homines super biunt Boues, reuertũ-
tur in similitudinem fulguris corruscantis.
Quid si in Peripato Alexander Macedo de
militari disciplina differentem audiret phi-
losophum? non aureis redimeret (vt à Persis
V. medicos legimus) vinculis, sed ferreis irridè-
ret insanum. Quid si Gisgonem in Pœnorũ
Plutar. in Annib. Senatu paci aduersantem, & de renouando
aduersùs Romanos bello perorãtem, Anni-
bal? indignatus ab imperiris talia iactari,
VI. adhuc dicẽtẽ ex suggesto deturbaret. Quid
nostri seculi Heroas quùm e templi visceri-
bus resonabit bellum, & pro amictu galea,
loricàque induti Præsules, Christum prędi-
cabũt nõ crucifixum, sed cataphractũ? Quid
mihi cum clypeis, & telis? Quid cum literis,
arma? Literis iunguntur arma, vt iuribus nõ
VII. gladij in ore pensetur iustitia. Sacerdotũ ar-
ma librare, sed vsquè ad aras. Militẽ hyber-
nare, castramentari, signa conferre, vbi,
quomodò, quandò, nec Cęsar erudiret Ro-
mę sedens, si Byzãtij bellum ingrueret. Tã
VIII. vanum saucio cõsulere si Veronæ cubet, vit-
tas medẽdo Venetijs; quàm Babylonis ob-
sidionẽ circumducere, Lutetię stãdo. Ager, IX.
riuulus, collis vmbra nonnumquã victoriã
rapiunt. Anserum clangore Galli detecti
Senones Capitoliũ petere, cæduntur omnes,
qui paulò antè Vrbẽ tenentes, & Tribuno- Vita Ar-nulphi.
rum vno querẽti de iniquis põderibus, qui-
bus pensum aurum vt recederent, ad põde-
ra adiacentes gladium obiurgabant: *Væ vi-
ctis*. Leporis saltus Romam Arnulpho diri-
piendam obtulit; quùm excitum è late-
bris leporem militibus insequentibus Vr-
bem ab hostibus peti veriti Romani, pani-
co timore correpti deseruère mœnia; ho-
stes verò equorum ephippijs muros conscẽ-
dendo, populati sunt Vrbem. Bellici igitur
Ducis imaginem, & exemplum dabo non X.
exemplar: Factorum describendo annales,
& factorum posteritati donando, non docẽ- XI.
do. Raró enim ex præteritis in bello fut[illegible]
dispones: stylo solummodò ferreo belli ru-
dimenta describes Gloriam pro Congiario
mortuis viuentes soluunt, qui cum dican-
tur viuere propter gloriam, habeant illi
vndè viuere: & venientibus esca sit quà
irretiti, dulcè credant prò Patria mori.
Hoc voto, terrigenę ciuitatis, & armatę mi-
litiæ, mihi (licèt Hierarchæ) datũ facta pro-
ferre, vt prudentis, fortis, religiosi, & solertis
Bellici Ducis species in speculo Heroum,
quos coætaneos æmulamur, eluceat; ad ar-
morum literarumquè conciliandam discor-
diam: si verum, quòd Imperialis Maiestas
armetur literis, & decoretur armis.

Amor ergà Patriam primò se offert, qui
pro militari disciplina solo naturæ lumi-
ne, quæ Dijs Patriam iungit, imbellem
armauit sexum, & fœminis mares subie-
cit. Quis Gallis per Anglos soluit iniecta
vincula sub Carolo VII. nisi Puella illa Au- XII.
reliaca magnum, & memorabile protegen-
tis Numinis exemplum, quùm insitato
sexus exitu præbuit summorum nobilioris
seculi ducũ ipsa dux priusquàm miles. Bel-
licis immixta discriminibus, neque aduer- XIII.
sis frangi potuit, priusquàm conuulsæ do-
mus Regię, ac euersi ferè Gallici Principa-
tus fortunã restitueris: maiora executura ni-
si in ipso victoriarũ cursu post infesta Gallię
deuicta mõstra fœmineus Hercules, Anglo-
rum fraude occubuisset, & igne; qui Anglo-
rum

rum palam facturus ignominiam inextinctus ardebit. Canant gratissimi Galli
Fama sui sexus Armis insignis Amason,
Nulli plus debet Gallia saluo viro,

XIV. Ergà Regem amor, quantum militarem iuuet disciplinam, obiter percurrendo, Dauidem haud prætermittam, nondùm adolescentia egressus, non timuit (licèt irrisus) Philisteo occurrere militi, cum monomacchiam tota licèt prouocata formidaret Iudæa. Qua disciplina turrem carræam aggreditur pastor, & rusticano baculo Gigantem, quasi canem insequitur? Patriæ hæc vna pietas, quæ post Dei cultum, huic vni opes, huic honores, huic deniquè vitam fortissimè impendit. Summamque gloriam ducat prò Patria mori. Sileant (fari solitus Philippus Aurelianensis Dux XV.

Christianissimi Gallorum Regis gloriosissimus fratær) arma; obmutescant iura, & regio amori nostri cedant triumphi. Loquamur vnum prò cunctis, & sit Regis obsequium. Exindè Palladem pro egregijs facinoribus fraterno sub Sole, in Belgio patratis; Astrologiam ob astrorum peritiam; Historiam ob toties reuolutos annales, ferreo primam diademate, stellarum secundam corona, Caducei tertiam serto redimere, æmulantes inspicias, quas ipse detrectando, & Heliotropij annuendo florem (quod semper abeuntem intuetur Solem, omnibusque horis cum eo vertitur, vel nubilo obumbrante) inter coronas hisce solis contextam floribus æmulari, vt fraterno lumine erescat, gloriatur. Post fidem, & amorem Patriæ debitum,

Pru-

Prudentia ſuccedit. Sola cunctatione, Annibalem viciſſet Flaminius, cum aduer-
XVI. ſante collega Fabio manus conſerens licet fortiſſimè dimicaret, ſuorum tanta vincitur ſtrage, vt Prætor Pompeius vocato ad concionem populo apertè diceret: *Pugna, Quirites, magna victi ſumus, exercitus deletus eſt, conſul cecidit Flaminius: vos de veſtra ſalute deliberate.* Hieroſolymitano laborāte Regno ob Gotifredi I. Bolionij mortē,
XVII. & Balduini II. Regis captiuitatem Dominicus Michael Venetorū Dux (parētis memor Ducis Vitalis Michaelis, qui primus ducētas naues in Syriā ſub eiuſdē filij miſerat Imperio, vt Dei rebelles Michaelis gladio e ſacris regionibus arcerētur) ad Oriētē denuò feſtinat Chriſtianā rē occidentē reparaturus, & poſt ſeptingētas ligneas vrbes quę mari innatātes vnā quetiebāt Ioppem, clade naufrages, & obſidione ſolutā, Tyrū cōuolat, terreſtribus Varimundi Hieroſolymitani Antiſtitis, petitam armis. Quū tumultuātibus Frācis, Sarracenorum aleam, quorū haud lōgè diſtabāt copiæ, Venetos iā

hoſtilibus onuſtos ſpolijs non experturos, Michaelis prudentia Venetorū cōſtantiā, & ſociorū firmauit animos, mandans ex ſingulis nauium carinis integras abſcīdi tabulas earumq; clauos, & gubernacula ad Varimundum Antiſtitē mittens, vt & volentes Veneti non recederent, ſed conſtantes vincerent, vel cum alijs caderent. Sic domum remeans Inſulis Egęi ſubactis, Numinibus ſpoliata Gręcia, cum ſtipendia
XVII. deficerent militaria, coriarium excogitauit nummum, pretio dato non metalli librato pondere, ſed fide dātis, qui in Patria corium alieno ęre granatū, ſuo redimeret auro. Glorioſo ex hoc ſtem̄ate deſcendit Heroas ille Franciſcus Michaelius, qui ad Allobroges delectus orator, cū 28. añum ætatis ſuæ ceu oneri imparē opponeret, glorioſo repenſus elogio, *Venetis ætatē virtus facit legitimā*, retulit. *Plus in obſequio ducēs, quā in victoria pareo.* Contexerem hic Sereniſſimi Ludouici Borbonij, Cōdęi Principis elogium, ni exuberante materia, oratio deficeret. Europa, eius nō bis eius reuoluta gladio; eiuſdēquè

Hac legatione [illegible] functus protinus ad Gallos in ſuis Legatus Ordinarius.

librata

bus, grauioribusque conflictibus premitur,
XXIV. tanto magis inflatur, & terribilior glorioso erumpit facinore; vndè generosa soboles Comitis Guichæi Bearniç Pro Regis excitata, adeò paternam reuocat indolem, vt
XXV. videantur sidera certare sideribus.

Plutar. in Fab. Max.

4 Bellici Ducis alia conditio, celeritas est, Cannẽsi cęde omni Romanorũ profligato robore, *Annibalem à tanta victoria cum amici vt insisteret fortunæ, vnoquè agmine cum fugientibus hostibus, in vrbem irrumperet, incitarent: die quinto enim victorem in Capitolio epulaturum: haud facilè, quæ auerterit, ineas rationem, quin potiùs fortuna, vel Deus quispiam, qui sibi illi obstaret, eam ei iniecisse cunctationẽ, & dubitationem videatur. Quarè Barcam Pœnum ferunt, ei indignatum dixisse. Vincere scis Annibal, victoria vti nescis.* Alieno pericu-

An. 1663. 17. Kal. Iulij.

lo edoctus Hẽricus à Turre sũmus Regiorum exercituũ Præfectus Vicecomes Turrenius quũ ad Dunas magnà Hispanos clade delèuit insperato tãto est aggressus ardore, & celeritate, vt Ioãnes Austriacus priùs senserit Turrenium pugnantem, quàm ex Dunkerkẽsi obsidione cognouerit venientem. Triumphantis celeritatis frúctus Dũkerkę deditio fuit, & cũ ipsa, Berga, San-Vinociũ, Furnę, Dixmuda. Et cũ volàret Turrenius, Ioannes Austriacus belli equidẽ impiger Dux ad Brugas nouo victus cõflictu, vnà cũ suppellectili haud cecidit, quia sinè sarcinis enatauit. Pernicitas adhuc Turrena nõ stetit, sed Belgio perniciosa post Graueligã à Polemarcho Sennecterio (gallicè della Fertè Sennecteres) expugnatã, Odenardã, Menenium, Ypras, celebertimas vrbes,

ſolo inruitu expugnauit: Er quaſi fulmine
XXVII. torquerèt lumina mundi, Gigãres excutir,
qui affectanres regnũ alros congeſſerant ad
ſy dera montes. In Pęnos Africano decreto
XXVIII. bello, errarij inopia, miles nõ bina clade ab-
ſũprus, Preſſa Roma ab Annibale, inerme
XXIX. irridebatur Scipionis cõſilium, Carrhaginẽ
oppugnãdi. Cum 45. dierũ ſpario (mirabile
dictu) claſſe fabrefacta, & inſtructa, ex Ita-
lia ſoluens, Siciliã appulit Scipio. Scipione
lõgè maior Georgius ille Maurocenus terræ, mariſque Venetus Imperator, qui hoſtili irrupta claſſe, vt Cydonienſem ſolueret obſidionem; Turcarum nauium in Ægeo Mari geminato triumpho. *Inerti auctoris plauſus*

Dum publicis votis iterum Georgius pater
Ingreditur pontum tota cum Veneta claſſe
Tunc placida ventis æquora tuta ſilent.

Mox vndæ tumeſcunt, vento turbantur arenæ
Se ſe tollit in mare, veniunt ad littora fluctus
Hinc naues franguntur, vaſto merguntur.
Rex morti ſuccumbit, & hora funeris venit,
Remanet hic paſtor, & iuga flectit habenis
Sumentibus vitæ liberioris iter
Imperium regit ſceptra ſacrata tenet,
Iam colligit gentes, armatur denuo claſſis
Obſtupuit hoſtis, gloriantur Veneti ciues.

quindecim rriremibus, & nouẽ præſidiarijs nauibus tẽpeſtate abſorptis, cum de maris actũ lacrymaretur Imperio, ipſe ſolo viginti qnatuor dierũ ſpatio inſtaurata claſſe, alacer volauir poriùs, quã nauigauit ad Heleſpõri fauces, vbi Pretoriæ Belleiorum nauis nouo triumpho excitata Parria Pegaſo inſidens

dens creditus eſt volitaſſe. Propterea obrutam claſſem, & reſtitutam vnius Lunę curſu, dextera monſtrat ſub lemate *Inter claſſē nullam, & maximam, ſola fuit*, ſuple *Luna*.

5 Dux ſit impauidus timor publica menXXX. ſuretur ſalute, inſanum enim periculis aduerſam vrgère ſortem, vt de Alexandro le-
Curtius. gimus Oxydracam expugnante, cum ille conſcen[illegible]s mœnibus *[illegible]em auſus in[illegible]redibilem*,
XXXI. *atque inauditam, multoquè magis ad famam temeritatis, quàm gloriæ inſignem. Namque in vrbem, hoſtium plenam, præcipiti ſaltu ſemetipſe immiſit, cum vix ſperare poſſet dimicantem certè, & non inultum eſſe moriturum: quippè antequàm aſſurgeret, opprimi poterat, & capi viuus*. Fortitudo fuit; quùm Perſidis interiora petens. (Iter Idem lib. 5. §. 6.
perpetuis obſitum niuibus, locorum ſqualor, ſolitudines inuię fatigatum cum terrerènt militem, humanarum rerum terminos ſe vidère credentem: & antequàm lux quoque, & Cælum ipſis deficerent, reuerti volentem) Ipſe Alexander non verberibus, vel minis ſollicitauit, ſed pedes per glaciem ingrediens, iter dolabra frangebat. Cuius exemplum cæteri imitati, erubuerunt non ſequi primùm amici, deindè copiarum Duces, ad vltimum milites. XXXII.
Ducis pericula calcaria sūt) aiebat Sereniſſimus Princeps Carolus Paris Dorleās. Co-

mes à S. Paulo, Hērici Ducis Lōgauillæi filius, Normaniæ Pro Rex, quùm años natus XXI. vnà cum Comite de la Fuillade Cretam subsidio venit) quibus incitatur miles, vel mortem oppetere, vel hostili sauguine pallorem rubescere. Manu cū exaràret documenta, & hostilia aggrediendo castra sēpèr primus, nō minùs quę militis, quàm quę Ducis sunt, gloriosè peragēs, maiora subeūdo discrimina, iuuenilem ætatē veteranorū metiret gloria, hybernare Regis interdixit amor. Romanorū propterea Castrēsi ornatur corona, qua redimit, qui primi hostilia aggrederētur castra, ipsumq; apud Lacedæmonas Imperatorē pręcederēt; quibus mos, XXXIII vt Rex hostes aggrederetur, pręcedēte quopiam gestante coronā, qui in certamine victor eam aliquādò tulisset: Vndè in Olympijs sciscitanti cuidā, quid emulumēti afferret victoria, qui pecuniæ coronā prætulerat, respondit: *Antè Regem coronatus incedens, cū hostibus pugnabo*(Omnium primus ceu fidei murus stabat Carolus, & paterna æmulādo facinora, secum quærebat regij sāguinis interesse) qui aciei periculo, lydio veluti experitur lapide, nemini in castris cedere.

Plutar. in Laconicis.

In

In aula si attramento leges, sanguine exa-
XXXIV. rantur castris. Nec quolibet sanguine credas: militum obedientia cum sit non Imperium, solo Imperatoris delineantur cruore. *Nasci enim Patria credimur, si Patriæ moriamur*. Laurentij Marcelli Venetæ Classis Imperatoris lex fuit: qui ad Aulonem cum hostibus congressurus, forti manu felicia licet arma perageret, sereno tamèn non arrisit vultu, priusquam tormentario globo petitus, quasi inuidæ indignaretur fortunæ, quæ vulnera denegaret, vndè Imperatoris exemplo milites ad vindictam prouocaret. Nostris fauet annallibus, Venetorum S.C. Marcelli repensa vulnera.

Quinqueremium Imperatori Marcello. 1658. die 17 Iulij. Senat. Epistola.

Sanguine non attramento haud delineasti, sed comprobasti facinora, vt non tàm rei familiaris,

quam vitæ periculo, Patriæ sustinères decorem, classem nostram hostibus terribilem faceres: & proauum tuorum singularia merita renouares. Brachij tui vulnus gementes compatimur, quod tibi tamèn æternæ erit gloriæ monumentum; nobis arra, vt quandocumque, & vbicumque Respublica gladij tui robore gaudeat. Interim facinoribus tuis realem non verbalem agnoscentes debitam retributionem, opportunitatem præcamur, tibi lætitiam geminandi certiori pignore publicæ gratitudinis.

Sic in Cismēsi pugna solius Marcelli triūphatum exēplo, testantur Io: Baptistæ Grimani Classis Imperatoris literæ. *Post victoriam, commilitones omnes complexus; singulari* 1647. die 14. Maij. ad Senatum.
posteà dilectione, & lætitiæ planctu Laurentiū

Marcel-

Marcellum Prouisorem Classis prosecutus, benedictionibus impleui; quia adamussim mandata mea exequendo hostilem irrumpens in Classem, primus aggressor, primus victor, primus triumphator triremem, & annonariam nauem subiugauerit; & eius exemplo trierarchæ, & strategi incitati; inter igneos turbines, & ferreas tempestates triumpharent. Bellicus ardor, quo primus in Cismensi portu Turcarum aggressus Classem, vicisti; maiori omnium penditur merito. Sic cum Hieronymo Fuscareno Maris Imperatoris suffectus (Fata sua illi Respublica credidit; & eius in sinum senescenti iam bello, penè concussa confugit) aduolauit Abydum, & duo de triginta nauibus, sexaginta triremibus, quinque remibus maximis, & permultis instructam Classem concussit, & ad vnam dissipando, non tàm fortitudinis manu, quàm mentis euertit pietate, vnius ducis exemplo, Laurentij mors partam resonat victoriam; Haud enim contentus Dux consilio præire, quod in prælio miles, si ibi prouidus, hic fortissimus, vbique augustus, voluerit gloriosè moriendo augustissimus viuere. Senatus ipse plaudat. *Victoria, qua Omnipotentiæ manu, ad Dardana deleta Turcarum Classis, adeò exuberat, & tantum nauium, & captiuorum in potestatem redactum, vt ipsi victores æstimare haud possint. Historiæ vt intererit æternitatis locupletando annales, Venetos exa. are triumphos, & Fasta protrahere; ita nostrorum Proauum sequentes vestigia, Reipublicæ refert singulari penicillo exornare, vt ciues vnius Marcelli excitentur exemplo,* à quo super aquarum vortices, Venetorum firmati triumphi-stabunt influxu, licèt, ceù catenata maria, & domestico carcere mancipati Thraces, venerabunda refluant & ouanti Marcello plaudãt, iura toti imposuisse mari: vndè Venetiarum simulacrum in hieroglyphico Dardana claudit & captiuus Neptunus currũ trahit triumphalem illius Marcelli, cui si in famulis nõ fuere vẽti, vt tribus cõclusit (vt de Vlysse canit Homerus fuit tota Turcarum immota Classis, quæ vt Marcelli impetum effugeret sua tẽtans repetere claustra, diuinitùs reflante vẽto, prohibita, & in vnum coacta compẽdiosam obrulit victoriam: lacrymabilem dicerẽ ob Marcelli Fatũ, quũm belli raptus ardore, huc, illuc discurrens, tormentario globo traiectus, gloriâ, & sanguine purpuratu s occubuit, ni Imperarorum cohærẽrent Fata, vt sui obitum commilitonibus mortem, ceù minùs terribilem assuescerent.

Senatus Litera ad Marcellum die 28. Iunij. 1647.

2. Aug. 1656. Senat. sa. sul.

Bellici Ducis vorum sit publica salus, Franciscus Vindocinensis Belfortij Dux, annali fruge Regem Ludouicum gloriosis prosequutus expeditionibus, Momiliani in Sabaudia; pugnæ Aueniacæ, cuius forsan aberraret victoria, si manus abfuisset Belfortij Repentinæ Hispanorum irruptionis, quæ Parisios ipsos perculit, pugna, vbi Scipionis ad instar Gallicæ nobilitatis florem, quibusdam agitantibus fugam, stricto gladio iurare omnes coegir, Patriam non deserturos: Regiæ spei, quum Sangermani in extremis agens Ludouicus XIII. non tam fatigatus morte, quàm Reipublicæ simul & prolis sollicitudine, vna Francisci Belfortij fide credens prudenti fide vtriq; consulere, Belfortio regiam commendauit sobolem, & solum parẽti subrogauit. Creuit (gaudeat beata Parentis anima) si dicam maior; qui nihilo secius Belforrium in glorium sciens, in vniuersa maria, Galliçque commercia præfectum dirigẽs, circumfusi pelagi vastitatem, triumphandi latissimum obtulit cãpum. Hũc cito percurrit, & sub iugum misso mari, prædonum perdidit naues; portus patefecit, littoribus mare, littora mari reddidit, suisque veluti caueis clausos insecutus piratas, cum supra mensem stetisset in anchoris, in ipso Iuliæ Cæsareæ portus aditu, piratas domestico mancipauit carceri. Binàque iterum ouans victoria missilium primó procella duodeuiginti myoparonibus fugatis, secundò solis liliorũ insignibus, occupatis nauibns, vacuis licèr, quas pelago diffisi reliquerant barbari, vt victoris iram effugerent; incendio donata prætoria naui, quæ bellicis tormẽtis, ac lecto milite instructa & prędalidi myoparonis subsidio ferox, quia sub Golettæ custodię irridebat Belfortium: Qui celèrius in Maurorum missus exitium, vix Libyca appulit littora, quod primus tellurem tenens, & commilitonibus auctor gallico cantu Africanos exterrere, Leones, belli auspicio *Bonæ spei* caput feliciter tenuit. Non minùs poterat, vel posse debuerat Ludouici Sancti, à quo paternã stirpẽ habuit; pijssimi Godefredi, à quo marernam

XXXV.

Tutorelit gerur Ludou. XIV. à Ludou. XIII.

Ann. 8. 1668.

nam duxit originem Sereniſſima propago, noſtro ęuo auita renouatura prodigia. Latè patebant Africani campi, ſed Cretico in ſolo Romana fides petita, eò flagitabat auxiliatorem. Annuit Rex Chriſtianiſſimus, & quo afflictæ, ac laboranti Reipublicæ ſuccurreret de Borboniorum ſanguine benemeritæ, & vt regij ſanguinis exemplo Gallicam vrgeret nobilitatem, ferro, milite, auro ſelectam & numeroſam claſſem Belfortio mandat; Alacer iſte Imperium ſuſcipit, Petri triregnum propugnaturus. Venti, maria ſub vexillo dixiſſes Belfortij;

Qum enim à Tolonenſi portu non adhuc XXXVI.
ſoluiſſe blandirentur Turcę, Cretenſem viſus eſt portum tenêre. Ibi quietis neſcia martia indoles, nocturno prælio voluit experiri Fortunam. Iam territis hoſtibus, luſtrata acie, quam fidei, & glorię vindicem in hoſtes poſcentem deduci, Nemeti victimas libaturã, ibi polliceri palmas, pietatis erat. Fauebat hoſtis receptum cogitans. Tantis igitur auſpicijs, dũ Luna medio ſtaret in axe, hoſtilia aggreditur caſtra, Turcarum trucidantur vigiles, & primis ſtationibus ſubmotis, barbarorum terga Galli forti-

ter inſtant. Quum vel Fortunæ viciſſitudine, vel Iuſtitiæ Fato, quæ non harpagonibus noſtras diſcerpit triremes, vel cuniculis mœnia quatit, ſed noſtris labibus propugnacula diruit, & victorias clepit, pyrio puluere accenditur rogus, & furiarum facibus nitratus puluis inflamatus, Gallos tot flammis, & cuniculis inopinatò petitos ſiſtit, & adeptam victoriã quaſi Mundi gloriam redargueret tranſeuntem, abſorbet. Cognouit Fortiſſimus belloque peritiſſimus Belfortius caſum, & forte fortunã, ſed militem noctis tenebris, flamarumque ter-

rore perculſum retinère haud valens; quid egit inuictiſſimus Heros, vt ſui periculo, publicæ conſuleret ſaluti, & Ducis cruore milites redimeret? Rediuiuus Curtius regia victima inferos ſaturauit; hoſtili nè periret ferro, ſed ſuos ad vindictam excitaret,
ſemetipſe cõiecit in flammas. Irreprehenſi- XXX-
bilis vndiquè, & vnico carpẽdus gloriæ cri- VII.
mine, quod morti occurrerit nimiũ auidus
immortalitatis. Heroum hęc ſunt vitia ſi vi- XXV-
tium, gloriam ſuæ præferre ſaluti reſonat, VIII.
Catharinus ille Regia Corneliorum gente (Andrea [illegible] Duce.)
prognatus, quæ cum Cypriam plagam in re
fami-

familiari potuisset habere, publicè possideri malens, Venetam ditauit Rempublicam. Barbaro pressa bello Cydonia; cum à patre verito exitiū filij, negaretur ferre suppetias, retulit constans: *Malo gloriam, quam vitam. Cretā non cōmēdauit Respublica in delitijs, sed in periculis. Patri nō pareo, vt Patriæ pareā*; & densatā protinùs hostiū irrumpens classem, lectò bellatore, ouās appullit; vbi milite aut ægro, aut extincto, coacti Duces deditionē pacisci, ratam firmaret Cornelio offerunt? At ille exerto ense, horrisona voce detonuit *Corneliorum cū sit Cornu geminare Leoni, deditionem haud miseram, sed in[illegible]dā*. Dalmatię postea Præfectus; & ab ingruenti Turcarum ferro seruatas Prouincias, Cretam expeditus vbi Othomanus Pro Rex decreuerat totā Turcarū ludere Maiestatē S. Andreæ propugnaculo præfectus, tanto ardore fortitudine, & solertia obstitit, vt ab inauditis prçliandi artibus Cornelij gladio, & Imperio seruatam Cretam, non bis Senatus acceperit. Præcipuè quum immani rupe perfossa, quę indomito freta sinu, *Ara* dicebatur *impossibilitatis* ipse constantior omniū, operi (quod tētari mādat) præeundo, muneribus trahēdo, de montibus triūphauit; non aceto excisis, vt quōdàm ab Annibale perruptę Alpes, sed auro, & Cornelij sudoribus: tanta hostium cęde, vt illo in Vesuuio ruinæ ipsæ perierint. Vno igitur obstāte Comelio, in quo ceù Troiano Palladio Fata sua Vrbs

Annuit Re[illegible] C[illegible] R[illegible] [illegible] Corbert [illegible] re[illegible]tona-tum.

Ex iuratus epist. Marchionis Mombruni.

In quo cum staret Troiana Sors, missus est Vlisses, vt surriperet, eoq; surrepto Troia Graij potiuntur. Hoc annuit Fati catena desuper cadens, quà Creta, Cornelius sub Palladij specie, iunguntur? & Fata

col:

collocauerat aduersùs eum consilia tulerunt, & arma. Quum Barbaris inclinante Fortuna, ferreo ictus orbe, Orbi est sublatus Catholico, vt vno in Cornelio vrbs caderet, in vrbe regnum, & Orbis in regno. Cum moreretur, vt soli Patrię vixisse pateret: *Vestræ* (inquit) *fidei Commilitones commendo*: quid? domesticas gazas, quas in castris cōsumpserat? vel fratres? absit, *propugnaculum*! Sic accidit (aiebat Hieronymus Fuscarènus) cū illis mādatur regimen, quibus Patria mater est, nō nouerca; & populus non annuali tātùm cōmittitur munere, sed familia rectoris, & Respublica, mutuo subleuātur officio. Non vna fūctus Præturà Vtinēsibus cū pręesset, vbi ministrorum fœnus pecudes nō totonderat, sed excoriauerat, vt Patrē agnoscerent, qui subditos diligebat vt filios, vectigalia iniuria exacta, nouo iure restituit. Dalmatiæ Posteà tertium,

Matris Veneti Imperator.

XXXIX.

iam annū non minùs Turcarū ferro, quàm
LX. lue laborāti, Cōquisitor delectus, cum inter ciues haud esset, qui labanti Prouincię succurreret, clamās ipse Patrię non delitias, sed pericula Patritijs demandari, & publica anteferenda priuatis, affinium spreto consilio, octogenarię matris haud lacrymis exarmatus, vxoris non irretitus illecebris, liberorum non deturbatus affectu accurēs ita fatur. *Ex nobilitatis charactère* (Serinis: Princeps) *onus agnoscens, quo Dijs, & Patriæ tātū debeo, quantū possum; haud ære periculum redimā; Prouinciam mihi demandatā licèt peste, ferroq; petitā libens susci pio, vt nati mei ex paterno discāt elogio, quā dulcè sit prò Patria mori. Et vt necessitatis fiat illa mors, quæ voluntariè opetitur, Barbaro vrgēte bello, mille ducatorum annuā offero pensionē, nè mihi libertas in posterùm pœnitēdi, & facultas desit reuocādi. Pergo, & quo velocior, aureis sarcinis exoneror. Solus Leo in sinu superest, alatus si est, volabo super pēnas ventorū.* Volauit equidèm, quinto enim

die Iaderam appulsus, irrumpentes hostes ferro remisit, tumultuantē militem proprio ære placauit; supellectilibus etiā oblatis, vt pro Republica, familia staret in pignore. Hisce gradibus totius Prouinciæ, classis tādē summus Imperator delectus, quāta potuit publico ærario fide cōsuluit; & solo cōtētus fœnore gloriæ, Collybū, quo strare gi iure ducebant ditare marsupiū, Reipublicę decreuit debitū. Exinde in Turcas egressus, conflictibus triumphos numerauit, & in ipsis triumphis filios amisit, vt Patriam spolijs exornaret hostilibus: Sic gemmarum collyria annuunt, quæ in filij propinar poculo, vndè & ex lateris vulnere maria exuberant, quā Veneta circumnauigat ouans Respublica.

Qui ad progeniem primam ascenderat partem. XLI.

7 Dux nō sua, sed hostili in plaga bellum geret, Romanorum exēplo, quùm in Africam misère Scipionē ad inferēdum ex propinquo Carthaginensibus bellum, qua sola via superari Pęnos, & Annibalem reuocari ex Italia posse, cætera vt vana illis fuère consilia, & nobis (Conscripti Patres) aiebat terror ille Turcarum Lazarus Mocenicus. a Annibalis æmulus, Turcarum euersurus Imperium; cum in manu Patris iurasset: hoc solo discrimine, quòd bonis auibus: & ni inuido Fato, intēpestiuè sublatus, Venetus Leo ad Tenedos rugiret. Volo Præfecti Antonij Bernardi vexilla sequens, morbo Hieræ laborante Bernardo, tanto plausū onus Præfecturæ gessit, vt trierarchus deligeretur, indè nauarchus, per ignem, b & aquam quinquerarchus in aquis Nixiæ ab Othomanorum prætoria cum tribus quinqueremibus petitus, sola sua quinqueremi Veneto Leoni victoriæ reserauit valuas. Brachij vulnus, & digiti amissio, non tàm strenui Ducis, quàm militis fuit testimonium. Nauium Præfectus iussus Dardana claudere; duodecim solum modò nauibus, sex triremibus, & quinque remibus duabus, catenauit Pontum, licèt Turcarū irrisu. Sed in luctum cithara versa, classem 70. instructam triremibus; 8. quinqueremibus, 12. rostratis nauibus, 45. biremibus præter auxiliaria barbarorum nauigia, totam cremari in conspectu Byzantij Turca vidit irreuocabili Fato. Gratissima

XLII. *Plutar. in Scip.*

XLIII.

a Iam mari ... Imperatoris nepos, Eques, & D. Marci ... XXXIII. ... b Eius naui incendio aperta. Ipse verò in mare ... recedit. Ann. 1651. die 26. Iunij.

Ann. 1655.

Patria, vt partē beneficij solueret, cōsiliarij redèmit purpura: sed mallens sagum quàm togā, quùm naurico perfūctus munere absq; vllo titulo, inter volones insignia renuit. traheretur principari in aula, Maris summā agebat Marcellus, à quo rostratà naui, quā ipse Mocenicus barbaris eripuerat, donatus, Xerse gloriosior vnà solà naui claudens Helespōri fauces, calcauit maria, nauigauit terras. Diū expectatam Turcarum classem, exeuntem tandèm primus omnium, aggreditur, timore perculsam insequitur, insistentem vincit, dimicantem conterit: solis 14. elapsis nauibus, ex 90. quę dissipatę demersæ, vel captę Venetam Rempublicam maris insonuère Dominā. Sed Mars, qui Lazari centurio pugnauerat, ipsius oculūm exègit in stipendium. Nauis, quæ victoriæ omen fuerat, incendio absumitur, alium forsan dedignata hominem ferre. *1657. 1. Maij.*

Maritimæ rei tandèm Imperator delectus post Ægei insulas, ferro legeque perdomitas, piraticas barbarorum naues adhuc vinci nescias, occurrens sola triremium classe, vento nostris nauibus aduerso, septem perdomuit rostratas, fugatis reliquis, piratarum capite fidei perduelle, captiuo. Tanto nunrio læta Patria, trabea Procuratoria, quam suo, haud muricis sanguine tinxerat. Interim plaudente Patria horrisono bombo pulsabat Lazarus insulam vulgò *Souagich* appellatam, quò hostium naues confugerant. Sed à Lazaro licèt monoculo detectæ, dimidio Sole vnà cum arce ciuitate, *1657. 18. Maij.*

& opimis spolijs Venetis cedunt in triumphum. Ad Abydi tandèm regressus fauces, anniuersariam de Turcis victoriam retulit, magnam quidèm sed ex parte miseram; nam triremis suæ pyrio accenso puluere tormenti ictu ex arce vicina petitæ inuictus cōflagrauit heroas infaustis illis ignibus tantæ victorię malè prælucentibus ei, qui sui mucronis fulgore ceù luminare maius terra, marique corruscans, reliquis opertis astris solo nomine hostes fugaret, classē regeret, vectigalia exigeret, quibus absque Reipublicæ detrimento, hostili ære militem ditaret, vndè in hieroglyphico Turcica moneta Christianis militibus vides stipendia solui; Lazarum verò sacro illo Apocalypsis

calypsis simbolo pedum columnis terra,
marique potiri, & barbaros Orientis accolas hippoperare sarcinas de noua iam sede
cogitantes.

8 Dux sit præsẽs. Tumultuãtes legiones,
ceù rubore suffusę, nõ nisi deiectis in terram
oculis, obuiauere Germanico. *Diuus Iulius*
XLIV. Tacit. An. 1. §. 34. (aiebat idet Germanicus) *seditionem exercitus*
verbo vno compescuit, Quirites *vocando*, *qui*
Sacramẽtũ eius detrectabant: *Diuus Augustus*
XLV. *vultu*, *& aspectu Actiacas legiones exterruit*.
Sacra necte profanis, & Apocalypsis intuere regia illa animalia, *que in medio sedis*, *& in*
circuitu plena oculis antè & retrò excubabãt
§. 42. in throno, sed vnde *in medio*, si *in circuitu*? nõnè Diuinitatis immẽsitas est attributũ, quę
intrà omnia, extrà omnia, supèr omnia, infra
Apoc. 4. omnia? Sursùm regens, deorsùm continens:
extrà circundas, interiùs penetrans? Quo- Gregor. 2. Mor 8.
modò ergò creaturæ indulget Ioannes, in XLVI.
medio sedis, & in circuitu degere? Suo Ianò
soluit Antiquitas, quùm bifrontem egit, &
centoculum Argum, vt eodem tempore
Princeps Orientem sui regiminis respiceret, & Occasum. *Ego sum* Dux cum insonat,
retrorsùm perduelles cadunt, veluti cum
vrgente Sole fugiunt nimbi. Venetis Ionij
Maris insulis præerat Andreas ille Valerius, qui post peragratam Europam, tribus
nauibus (vna quarum sub Thoma Mauro-
ceno, altera Thoma Contareno) innume- XLVII.
rabilem Turcarum deletam classem: Se-
benicum Barbarorum obsidione solutum; 1646. die
cuiusque Sapientum Ordinis redimitus 16. Febr
purpuris haud Romanorum clauis, sed Venetorum laticlaujjs numeratos annos: Raf-

Prætor, & Salinarum Inquisitor delectus, sapientiæ sale, salis gazas remissas: Cephalenem cum appulisset, vbi septē millia exulū grassabātur, prò vectigalium im̄unitate exilio quæsito, armis indomitos sola duxit domare præsentia Ducis. Tercentis tantum̄odò stipatus militibus, proximus in perduelles mouit, cuius maiestate perterriti, & si fossa, & murò securi obsequētes nomē dedere. Exindè ciuibus ad concionem vocatis in filium armat Patrem. *Sola* (inquit) *innocentia fretus Cephalenis teneo tribunal, Venetæ Reipublicę fidelissimi subditi. Paternū illud Reipublicę regimē secura offert comitia, quod domesticas expoliauit arces, vt vestra longinqua licèt, muniret litora, Distantia amorē protraxit, non extinxit. Solum vestrum licèt barbaris piratarū incursionibus expositum hostilē irridet vomerem. Rugit Leo circuens lupos, quos deuoret: et si quid agendum omiserit, Orbem prouoco. Exhauriuit gazas, quibus centeña parasset regna, vt Creticum murū vobis sustineret ruentem. Maria non bis Veneto purpurata sanguine dispersas Othomanorum classes respuere vestras in oras. Hisce præpositus, nō sine vitæ discrimine appuli, & redeunti hęc erit gloria, non vinearum fructus, nec mulierum temerasse thoros. Vitam, & diuitias tuli, vt iusti cognomen referrem. Si quespiā vestrum sū calum niatus aduersùm me contendite coram Deo, coram Senatu. Vt mihi Iacob vox fuit, manus aberunt Esau. Nec me placabunt munera, sed innocētia. Vos interim in Principē, Prouincias, Populos, regna libertatem fortunā ludentem, vt à Barbarorum tyrannide seruet*

Nē vectigalia soluerent, exilium voluntariè subibant.

XLVII. *Dux militem non increpet nisi auro ingens.*

inco-

incolumes, quid moliendo rependitis? quid vobis inausum, atque intentatum? hoc vnum; hostilia expandere vexilla. Exilij laruâ septem millia vestrum proditionem occulit. Proscriptio nãque morti prælata quondàm, facta quasi venalis, dolosè perquiritur, vt delictorum pondere prægrauati, à vectigalibus reddantur immunes. Sed vndè vos latet, virginum stupris, matronarum contubernijs, bonorum raptu, vindictæ libidine, innocentiæ sanguine proscriptionẽ plaudi? Potentior olim erat, qui melior, nunc qui scelestior. Maiores vestri quorum fides stetit prò mænibus nonnè execrarentur perfidiam, si viuerent? nec tam proscriptos, quàm innocuos insimularent, quorum clypeo, grassatores tecti viarum, & homicidæ ius sceleri cauunt? Manes vestrum vindicate sanguinem: Dij, aras instaurate Iustitiæ; & vos commilitones imbuite gloriam, Patriæ cedat Pater; & si Reipublicæ insulam dicitis, obsequium Præfecto profitemini; diuidite turbidos, distringite gladios, quos si iustitiæ apprebendatis, clausis oculis, fraterno, vel amico in sanguine manus consecrate. Supplices ad hæc, & vera, exprobari fatentes, quinque supra tercentos, cum essẽt in comitijs, quatuor supra tercẽta propitia suffraggia retulit, vt cõsanguineorum manu noxij punirẽtur. Tali gladio viginti iã annos tumultuantem insulam vno pacauit die. Similia autument quorum in manu (vt in Valerij hieroglyphico vides) sunt stella idest innocentia;
Apocal. tunc enim gladius in ore, cũ stellæ in manu. Eorũ dentes arma, & lingua eorum gladius
XLIX. erit acutus, nisi tamèn in camoar genteo, & aureo freno maxillas populorũ cõstringant.

9. Hisce dotibus (quas in vno coalescere
L. arduũ duco) erudito ministro ex pręteritis annalibus quale pręmiũ? Sub iudice adhuc, & rotâ voluetur instabili. Iouidus non gratus homo assẽtietur insimulanti, & insimulabit redẽptorẽ, vel nè benemerenti agnoscatur inferior, vel nè superiorem patiatur, cui quondàm æqualis. Resonant adhuc Scipiones illi, qui in Patria tumulum dedignãtes, famæ buccina ex busto Patriam querẽtes ingratam, epitaphij compendio, *Ingrata Patria non habebis ossa mea*: Cap tolij triumphos exigunt in sepulcro. Nisi Ingratitudinis labe Patriã dicas immunẽ, quia paucorũ ostracismo, omnium libertati veteres consuluisse. Nec Caiphas redarguentis Hebręos quærentes aduersùs Iesum: *quid facimus, quia hic homo multa signa facit? si dimitti-* Ioann. 11. v. 48.
mus eum sic, venient Romani, tollent nostrum locum, & gentem? illud commentum fuit: *Vos nescitis quidquam, nec cogitatis, quia expedit vobis, vt vnùs homo moriatur pro populo, nè tota gens pereat.* Nam longè antè Caiphas, anathema hoc haud execrati Romani, vsquè dùm hostem, & perduellem Patriæ vidère Cęsarem, qui pro Romanorũ pugnauerat Luca 4. v. 24.
libertate: *Nemo Propheta acceptus est in Patria sua.* Infelix Heroum sors, quæ nonnisi inclinata surgat; eorumque gloria sit virtutis vmbra, quę solummodò corpora comitetur. Desine homo tuos vrgère successus, qui vel inuidię aquilone arescũt, vel flamarum liuore cremantur. Ridet Orbis, sed lacrymatur Celũ, & si Prouidentię licèret (vt possibile) hominum arbitrio dominari, vel plauderemus merẽti, vel irrideremus mereri. At cũ mortis vitęquè claues nobis tradere Deo placuerit semel, incœptũ sequendo cursũ, nostros mise atus, errores, astrorum characteribus annuit super scalam Iacob, ascẽdere homines, cũ descendunt angeli ad mẽlurã humanã, quę in loco iudicij impietatẽ reponit, & in loco iustitiæ iniquitatem.
Cõtemplatus omnes labores hominum & indu- Ecclesiastes 3. v. 16.
strias animaduerti patere inuidię proximi: & in hoc ergo vanitas, & cura superflua. Præteritorũ haud supputabo casus, quod ego ipse referam, vidi, & vidimus omnes. Trinã sęculo nostro õbsidionẽ fama tulit: Rupellæ, Ostẽ- LI.
dæ, Cretę. Obsidionis tẽpus, & aggressorẽ si pendas, Cretica adeò superabundat, vt posteritati veluti de Pliniana hæsitandũ foret historia, ni totius Orbis votum probaret tantum minimè fuisse antiquitati spectaculum. Sexlustris ciuit lacrymabile bellum. Turcis aduersa omnia Iouem pręter. Ab Adriaco vsquè ad Hellespõti fauces, Veneti domini maris in medio aquarũ visi sunt firmamẽta tenère. Pro toga sago induta Respublica, videbatur sedẽdo vincere, qui ferè totum vicerat Orbem. Et licèt Draco iste Cælo Catholico tertiã stellarum traxisset partẽ (Iouis obstabat Patria in medio mari sita ad orbis dominiũ nè barbara Luna totũ implèret orbẽ. Duos & viginti iã eluserat obsi-

obsidionis annos, quũ 1667. asperatur furor & propudium luère Turcę. Othomanorum Pro Rex armatorum, acie 60000. valida Cretam euersurus irrũpit. Rex ipse in ma-
LII. ritimis Græciæ oris degens, vt subsidia vrgeret vicinior, & propiori Maiestatis afflatu Duces prouocaret audaciores. Assistebat & mater incantionib⁹ celebris pyrhonissa. Filius Astrologia iudiciaria peritus, nõ minùs Turcis, ac Nabathæis, & Persis (quia eorũ calleret idiomata) charus, non sola libidine gloriæ, sed vitæ diffidentia si arma in cassùm ageret, coactus Acheronta mouère, noua bellorũ facie, inaudito oppugnationis genere, non milite, sed fossore, à stygijs euocãdo grandines, sulfura, lapides, globulos, qui in sublime excussi exindè recadentes in Vrbẽ, & horrisono tonitru distrupti, miserrima internecione, nõ solos homines, sed elementa proscindũt. Cuniculi exindè, ac subterraneæ concamerationes, & putei pyrio puluere ardẽres, tota cũ Insula nutãt, vel natãt in mari XVIII. oppugnacula, (quorũ cãpestria tormenta summi ponderis euomẽtia pilas, Babylonicos ipsos quassassent muros) petebãt arces. Venetorũ, ex aduerso, sũmam agebat Franciscus Maurocenus, quem natalia, longęuus armorum vsus, & Turcarum laudant victoriæ. Vrbs forti munita præsidio, milites ditiori donati stipẽdio, Maurocena vigilãtia, quæ magis metuẽs viuere si vinceretur, quàm mori victrix, vbiq; tota in toto, obsequio æmulabatur Imperium, vt Turcarum clùderet machinamẽta. Vos testes appello, honorarij milites, Fidei defensores, robur
LIII. militię, Gallicę nobilitatis lilia, Cretã solius glorię illecti cõgiario, an Mauroceni nomine Turcarum territa aufugerit classis? & honorario milite remeãte, sed hybernante hoste, soli Mauroceno belli pondus ingruerit? Hoc anno, cuniculis 388. seu furnulis incensis à propugnatoribus. Subterranei accidunt conflictus 18. irruptiones 26. officiales ex nostri 400. cadunt (inter quos Stator Generalis) milites. 3249. Remiges, & fossores 600. Honorarij. 180. Inutiles. 339. Ab aggressoribus incenduntur furnuli. 223. Eorũdẽ aggressiones 19. Cadũt milites 15500. Fossores & honorarij 5300. Officiales a 2000

a Inter quos tres Bassæ.

Anno S. 1668. Terra, mariq; Barbari impetũ renouãtes, nocturno conflictu cruẽto vndiq; profligãtur. Poterat Maurocenus, vel effugere, vel subrogare, quum in septẽ Reipublicæ triremes, Turcarum duodecim nauigare, prænosceret: renuit, & gregarij militis pari sorte cõtentus, nocturnãm pugnam aggreditur. Quinq; triremes Barbarorum captę (quarum tres Mauroceno gladio) reliquæ submersæ, & fugatæ. Tres Bei desiderantur, & Christiana mancipia. 113. Turcarum milites. 1300. Captiui Bei tres: milites 410. Christiana mancipia 1100. manumittuntur, vt libero stipendio nauticã agerent. Ex nostris tres Patricij desiderantur: quamplurimi officiales. Milites 210. Remiges 120. Saucij vltra Patricios quãplurimi, milites 500. remiges. 325. Hæc in mari. Nec Turcæ feliciores in solo, licèt 21500. militũ nouo subsidio superbi 58. ęneis tormentis vltra ballistas, diù, noctuq; nostras peterent arces. Nam Maurocenus ex classe ad castra euocatus, solerter prouidens, pugnans, nec longè vt sub furnuli periret cęmentis, incensis furnulis 292. subeterraneis cõflictibus. 20. egressionibus. 47. Turcarum impetu duodecim vicibus presso, gloriosè triumphat, desideratis hoc anno Patricijs octo Officialibus 600. (inter quos Stator Generalis: quãplurimi Comites, & Tribuni) a Militibus 5340. Inualidis. 600. Ex Turcis cadunt milites 23200. Magnatũ. 17. Inualidi. 6600. incensi furnulis 154. Non prætereundi toto orbe celleberrimi Galli: Honorarij venère Dux Roanesius de la Feuillade, Comes à Sancto Paulo, alijque Heroes gloria cogniti, qui numero 400. vnà cum 60. Hierosolymitanis equitibus, eorumq; agmine. LV.
Allobrogibus. 50. Cretensibus 70. protinùs in pugnã egressi, mille Turcarum cæsis, desideratis ex nostris honorarijs 80. Allobrogibus, & Cretensibus 30. regrediuntur.

12000. in structas mi litum. LIV. 14. Augusti. a Officialium nomine vsque ad signiferos descendendo.

Anno 1669. noua expeditione 20000. obsidentium augetur numerus: propugnantium verò 2600. peditum; equorum 800. pro Gallorum turmis, vltra auxiliarios Christianissimi Regis 7400. sub Imperio Ducis Naualliæ, & gloriosissimi Francisci Vindocinensis Ducis Belfortij, qui nocte 24. Iunij, forti quidem egressi animo, infelici tamẽn regrediuntur successu. Altercantes Fortuna, & virtus hæc vt Creticum seruaret Regnum, illa vt perderet; Fortuna vicit. Quum enim territi Thraces receptui canerẽt, nitratus puluis casu, vel furiarũ faci- LVI.
bus

bus inflamatus latet (neminem tamen fugiunt Visirij, & matris Pithonissę prestigia) Francos cuniculorũ suspicione perculsos sistit, & in vno Belfortio totius exercitus opprimit fortitudinem. Quid inde? fortuitò Gallico mioparone cremato, nec flãmarũ immuni regia triremi, videntes non barbarorũ armis, sed Christianorum sacrilegijs turmas peti, & Cęli vindices Thraces delectos, auxiliares copiæ, [a] recedunt, omniũ Generaliũ, Ducum comitijs Vrbis defensione improbata, quasi Fato [b] periret.

Belfortij mors. LVII

a Cum Legato Pontificis Rospilioso. Die 21. Augusti. LVIII

b Vt ium pre-

Cælà du teste de sang non espandu,
Venise quiert secours estre donnè
Apres auoir bien long temps attendu
Citè liurèe au premier corn sonnè.

Sic destitutam ferocissimo impetu, & quasi ouãtes aggrediũtur Thraces, sed propugnãtiũ desperatione repulsi, dũ maiora moliuntur: 827. peditũ nouo præsidio (quorum ductor, [c] Turcarũ apparatu territus, contentus Cretica vidisse littora, calcare nõ ausus, pro-

luderat Michael Nostradamus. Centur. 4. n. 1. Me tamen haud credas inanem diligere scientiam. c Dux Mirandulanus. LIX

tinùs regreditur) spes defensionis resurgit. Sed obstrepẽtibus Militẽũ Duce, [d] & post ipsũ Tulisurgensibus, cæterisq. honorarijs, Principũ suorũ mãdata exponentibus vt recederẽt, in comitijs generalibus nemine reclamãte, deditio [e] cõcluditur. Quid poterat Maurocenus, dum sola Omnipotẽtię manu seruandã vrbẽ resonat Orbis? & si frustrà vigilat, qui custodit ciuitatẽ, nisi Dominus custodierit, quid potest homo cũ pugnat Deus? gloriosę pacis, & Othomanorũ graui Imperio & decore saluis Reipublicę insulis, in captis arcibus, ęre remisso, ĩ ipsoq; regno permissis iuribus, & fortalitijs, mutua hinc inde trãlactione eorũ, quæ Turcę occupauerãt in Cretico solo, Veneti verò ĩ Dalmatiæ, Croatiæ, Albaniæ, & Æpyri, fama Catholicũ cũ volitaret per Orbẽ, irridebatur vt mendax, quia tàm prospera, & repentina. Abijt Hispanicę Pontificiæquè ditioni, si in ore gladij cecidisset Creta. Solimani augurio Maurocena obstitit vigilãtia, quod sibi in hierogly- LXI

d Turriano.

e Die 25. & 27. Augusti

LX

phico

phico trium lampadarum erexit ardētium, ideſt tertiæ Orbis partis, quam ſub dominio tenebat, ſpe accendendi, ideſt occupandi & quartam ſub lemmate, *Allah vere. Deus dabit*; Mauroceni tamen obiurgatione retuſo, *Allah Vermes Deus non dabit*. Dextera verò in Leonis aperto codice, ſtylo exarat ferreo iura deſperatæ pacis, Turcarum inſonante Pro Rege. *Fiat pax in virtute tua & abundantia in turribus tuis*, gratitudinis ergo dum Orbis reſonat, in Patriam remeat; deſideratis hoc anno, Equite Catharino Cornelio Veneto Imperatore patricijs duobus; Comite Valdechio Tuliſurgenſium Præfecto, & Hetruſcorū Ductore Piſtolotio: quā plurimis Tribunis, Chiliarchis, & ſigniferis. Militib. 8167. Chriſtianiſſimi Regis militibus, & honorarijs 2000. Foſſoribus, & remigibus 2706. Eruptiones 17. Subterranei cōflictus 7. Impetus pulſi Turcarū. 16. Incēſis furnulis, & cuniculis 482. Tormentis æneis [illegible] terrā ſepultis pyrio tumidis 287. Ex Turcis perière Ahmedus Ianizerorū Aga; Caramaniæ Baſſa: Milites, numeratis honorarijs, & foſſoribus. 31300. Fœdera dùm agerētur in hoſtilibus caſtris degebāt validi milites 24600. collectitijs ad numeratis. Intra muros arma gerebāt 3500. incenſis furnulis 134. toto triennio furnuli aggreſſorum 450. Propugnātiū furnuli 1661. Aggreſſione repulſæ 50. Subterranei cōflictus 47. Eruptiones 90. Turcarū vltra Præfectos, milites deſiderātur 70000. Honorarij, foſſores, captiui, & Cretenſes 38000. Propugnātiū numeratis foſſoribus, & remigibus 26000. & 88. deſiderantur. Cunctis gentibus deſiderata, ſed deſperata pax, ſi Dauidis conſonat harmonia: *Iuſtitia, & pax deoſculatæ ſunt*, quali iuſtitia repēditur? Reſpublica, quæ Romanis nō ſola grandior ætate, ſed iuſtitia præit, haud ingrata ciuibus, filiali obſequio matri ſuæ quidquid poſſunt profitentibus, & ipſa paterna dilectione quidquid habens rependens, grata ſuperbit abſuiſſe Scipiones, qui conciuium liuore, vel craſſa ſeueritate preſſi, Patriam inſinularentur ingratam. Tertio Kal. Octob. Antonij Carneualij vaticiniū impletur. *Domenica a 28. Settembre; onde viene intimato il principal miniſtro a render cōto, e con ſi rigoroſo compoſto che voglia la ſua ſorte non troui impicci faſtidioſi*. In Comitijs Generalibus ab anno firmatæ pacis, interrogāti Cōſuli, ciuitatis iure donari Cretēſi pugna promeritum, Antonius obſtitit Corrarius, quid quæreret? *conticuère omnes, intentiq; ora tenebant*. Populari oratione, iudiciali genere Maurocenū carpit, & contra Patrias leges Procuratoria redimitum purpura accuſat merito, & ordine. Merito, quia regni pretio pacē paraſſet; Ordine quià non duplicatis votorū calculis, primo ſcilicèt de augendo pro vna vice tantum numero Procuratorū; altero de cooptanda tali perſona in numerū Procuratorum. Exagerauit multa pro legum obſeruantia, ad inquiſitionem tādèm prouocando, quæ ſi in Beatorum canonizatione contingit, & cum ſola delicti vrget ſuſpicio, quanto magis in publica cauſa, priſtino foret exercēda rigore. Arriſit cōuentus, & iuſtè petēti ciuitatem denegando, indirectè mandauit inquiri. Inquiſitorem Senatus protinùs delegit, ſed à Comitijs Generalibus inuito Senatu Aduocator Cōmunis vocatus Corrarius, electionē Inquiſitoris à Senatu factā vnà & Mauroceni in Procuratorē ad ſuprema Comitia prouocat 4. Kal. Nouēbris. Poſteà die 23. Nouemb. mane indictis Comitijs, denuò ſimilia perorāti Corrario, ſed ſolū ordinē electionis culpāti Eques Io: Sagredus ſequentibus reſpōdiſſe fertur.

Mortale quidèm infidū fragilibus remis impellere marmor, verberare fluctus, & curſum vento tenère; ſed non longè hoc paruo ſugeſtu in turbido mari, veſtrorū metere ſinus (Sereniſſime Princeps Cōſcripti Patres) At publicę vtilitatis aſtro, cui Motor paret aquarum, quo felici rate non bis vela dedi profundo, & nunc fecundo fluctu alta ſecabo. Regijs Comitijs morē, de acceptā purpurā grates perſoluēdi, Corrarius implet; ſed Gentilium ritu victimam libando, non pecudis, vt barborum, ſed innocentis Patritij, & de Republica benemeriti, barbarie, & ingratitudine vos contendit antiquitatem vincere. Aureo videtur tonàre ſermone, & Demoſthenis gerere arma, ſed bis ſupra Demoſthenes ipſe ad gratiā concionatus, aureo in poculo propinauit venena. Corrarij facundia pretioſum videtur ſepulchrum lapillis fulgens, ſed cineribus plenum. Duobus carpebat Corrarius Mauroceni purpuram, merito, & ordine, 28. Septembris. Nunc oblitus quod præcedere natura exigit, iuris non ſeruati prætextu confugit ad ordinē. Mauroceni cur merita non recenſet? longa triginta annorum

ſerie

ſerie victricia tractaſſe arma, Turcarūq; opima retuliſſe ſpolia? nocturnū cur ſubticère cōflictum? Dicet Corrarius nō laudare, ſed accuſare. In quo accuſas? peculatus forſan? abſit: Pecunia publica annonæ Pręfectis, Cōquiſitoribus, Ducibus numerata, reddāt ipſi rationē villicationis. In quo accuſas? Creticam deditionem? nō ſolùm totius militiæ, Patritiorū, Commilitonū, Principum, Chiliarcarum, Pręfectorum tantarum nationū eflagitantium pacem, nē Creta vi capta, Chriſtiana Ditio Barbaris lāgueret expoſita; Sed iura Senatus, quibus repetenti Mauroceno inter Cretica cęmenta pro Patria glorioſè occumbere, mandatur, cæterorum conſilio in arena conſiliū capere, claſſe ſalua, Sanctorumque reliquijs. Quid igitur; ſi Comitiorum obſtet conſilijs, glorioſam oppetens mortem, reum facis; ſi pacem præferat, accuſas. Quò ſe vertat, non datur, vndiquè anguſtiæ: nec moriendo inuidiam effugit. Si tot virorum conſilijs, imò præceptis iam perditæ vrbis glorioſam comparat pacē, cur ſolus aſcitur, & inter patritios, extraneoſque Præfectos, quibus improbatur defenſio, in ſolum Maurocęnum inuehitur? Inuehitur quia viuit; nec demerita, ſed gloriam inuidia quatitur. Mauſoleo donarentur cineres, ſed quia Fata voluère ſuperſtitem, in Fata querimur. Horum cognitio Aduocatoris Communis cēſurā exigit: nec ego conſanguinitatis, vel beneficiorum neceſſitudine iunctus cenſuram vitupero, ſed laudo: Ad hanc prouoco Corrarij vigilantiam. Quod ſi obmuteſcit in merito, nec de corpore conſtat delicti; cur non ſeruati iuris prętextu, perſequitur innocētē? *Innocentem, & iuſtum non damnabis*, naturæ lex eſt. Violat ipſe iura, qui legum gloriatur parens. Nemo cum duplici fungatur officio
LXIX. quomodò idem Corrarius accuſator, teſtis, & iudex? ſolo iuris non ſeruari prętextu ciuē benemeritū Suprema hæc damnabunt Comitia, ſolo inſtigante Corrario ab anno firmatæ pacis, & delectū, cuius tamen probationes debent eſſe luce meridiana clariores, pœna præcedat? Si pœna eſt menſura delicti, quale delictum veſtræ ſubijcit cenſuræ Sapientiſſimi Patres? Purpuram non duplicatis calculis Mauroceno collatam? Quid aliud? non vltra. Hoc dato, qui peccauit, ille qui dedit, vel qui recepit (Non qui recepit, claſſicum enim pro Patria canebat in caſtris. Qui dedit ergo. Teneant itaque auctorē ſuum delicta, & publici erroris innocēs haud pœnam pendat. Demus violato iure collatam purpuram; accuſantē ſentio, defenſorem non video. Maurocænum Corrarius inſimulat, & priuſquàm au- LXX.
diat, condamnat. Cum vellet Dominus innocētiæ veſte Adamum exuere, fontem licèt, prius euocat, *Adam vbi es?* aſtantem interrogat, *cur mode diſti?* excuſantem redarguit; & ſolumodo confitentem damnat. Et vos non Dij ſed homines: non reum, ſed inſontem, pro leuiſſima labe, (ſi ſic eſt) & aliena, inauditum damnabitis? Sodomorum LXXI.
clamor ad Cælū aſcenderat, & licèt oculis Æternæ Sapiētiæ nuda ſint omnia, & aperta, Cælo vociferante, Angelorum de Sodomis querente Senatu, natura ipſa accuſante naturæ hoſtes, reſpondit Dominus velle teſtibus comprobare queſtus. *Deſcendam, & videbo.* Actores replicāt, quia pœna non menſuraret culpam: Quomodo qui omnia cognoſcis in Verbo, à teſtibus ſciſcitaris notitiam? Erumpe Domine, in furore tuo argue naturæ inimicos? *Deſcendam, & videbo.* Viderat Dominus ſontes Sodomas, vidiſtis vos Maurocænum inſontē. Accuſabat ibi Angelorum Senatus, hic accuſator eſt homo. Iudices haud Dij eſtis, ſed homines; & homo maiora audet, quàm ipſe Deus? & ſi vos Dij terræ eſtis, & Dij excelſi omnes, cur Deorum non imitamini Deum. *Deſcen-* LXXII.
dam, & videbo. Deſcendite, & videte malignantes hebræos, cum aduersùs Chriſtum falſum quærerent teſtimonium, duxerunt eum ad Annam primùm, ad Caiphas indè à Caipha ad Pilatum, vt acta peragerent: nec diuiſerunt veſtimenta eius, & ſuper veſtem ſortem miſerant, priuſquàm crucifigerent. Quid Maurocæni inſimulat Corrarius? veſtem purpuream: de vita primùm cenſura exeat, & poſteà veſtimēta diuidat. Hiſce commoti Patres votorū pedētia, in
futura Comitia diſtulère iuditiū: quibus no- LXXIII.
ua Corrarij nō obſtante concione, intromiſſione reiecta, & Corrario obmuteſcēte, a Senatu inquiſitione facta, probatus eſt Maurocænus *manibus innocens* licèt tanti regni iacturam dolens Reſpublica, ciuiū nō pepercerit innocentiæ, quam conciuiū agitatam diſcrimine inclinare fas erat, vt ſurgeret.

F I N I S

INDEX RERVM

P. notat paginam. N. numerum marginalem.

INDEX RERVM:

christus

INDEX RERVM.

Filij

INDEX RERVM.

Ccc

INDEX RERVM.

INDEX RERVM.

Neustria

INDEX RERVM.

INDEX RERVM.

Ddd Sagenæ

INDEX RERVM.

F I N I S.